การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

COMMUNITY BUSINESS ACCOUNTING FOR WEAVING HOUSEWIVES GROUP OF DOD SUB-DISTRICT PHOSRISUWAN DISTRICT IN SISAKET PROVINCE

[1]ปิยฉัตร ทองแพง และ [2]ศิริพร อำนวย

[1]Piyachat Thongpaeng and [2]Siriporn Amnuay

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

[2]วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ, ประเทศไทย

[1]Sisaket Rajabhat University, Thailand

[2]Sisaket Polytechnic college, Thailand

[1]rachbunoi@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า 2) ศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน และ 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 คน ซึ่งใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจุบันการจัดทำบัญชีของกลุ่มชุมชนแม่บ้านทอผ้าเป็นการจดบันทึกความจำ และจัดทำบัญชีอย่างง่าย โดยมีตัวแทนสมาชิกที่ได้รับความไว้วางใจกันภายในกลุ่มจะเป็นผู้ดูแลเงินสดรับและเงินสดจ่าย 2) การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน ต้องใช้

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

[2] อาจารย์สอน, สาขาการบัญชี วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ

ระยะเวลาเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำบัญชีซึ่งจะทำให้ทางกลุ่มแม่บ้านทอผ้านั้นเห็นถึงประโยชน์จากการทำบัญชี พบว่ามีคะแนนหลังการอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนสูงขึ้นกว่าก่อนการอบรมฯ โดยผู้เข้าร่วมอบรมนั้นเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม 17.63 คะแนน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61ซึ่งภายหลังการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 30.00 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 3) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีการจดบันทึกสินค้าคงคลัง เอกสารสูญหาย สมาชิกกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี แนวทางในการจัดทำบัญชีบัญชี ประกอบด้วย 1) การให้องค์ความรู้ด้านการวางระบบบัญชีและการจัดเก็บเอกสารข้อมูลทางการเงิน 2) การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางด้านการบัญชีการเงิน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การจัดทำบัญชี; การบัญชีเพื่อชุมชน; การบัญชีธุรกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the accounting of community businesses for weaving housewives, 2) to study the knowledge and understanding of community business accounting, and 3) to study the problems and obstacles in the preparation of community business accounting for weaving housewives. The method of conducting research is qualitative research. Data was collected from in-depth interviews and non-participatory observations. Sisaket Province, 50 people, which used a random method of drilling method of drilling. Research instruments are questionnaires, tests, and inductive data analysis. The results of the research were as follows: 1) At present, the accounting of the weaving housewives community group is a simple record of memorandum and bookkeeping, with a trusted representative of the group who will take care of cash receipts and cash payments. 2) Providing knowledge and understanding about community business accounting It takes time to create a positive attitude towards bookkeeping, which will make the weaving housewives see the benefits of bookkeeping. It was found that the score after the Community Business Accounting Training was higher than before the training, with the participants having knowledge and understanding and being able to put it into practice, which had an average score of 17.63 before the training. The score had a standard deviation of 0.61, which after training the average score increased by 30.00 points. Standard deviation 0.82 3) Problems and obstacles in the preparation of community business accounting for weaving housewives Dod

Subdistrict, Pho Si Suwan District Sisaket Province No inventory records were made, documents were lost. Group members lack knowledge and understanding of accounting. Guidelines for accounting consist of 1) providing knowledge on accounting system and storage of financial information documents; 2) To appoint a person responsible for financial accounting to continuously collect data and prepare accounts.

Keywords: accounting; community accounting; community business accounting

บทนำ

การยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน สนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในภาวะวิกฤตทุกรูปแบบ อาทิกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม กลุ่มเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน สร้างความเข้มแข็งสถาบัน การเงินในระดับชุมชนเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ประกอบการและธุรกิจในชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มเพื่อสร้างงานในชุมชนและโอกาสในการเข้าถึงงานอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมการจัดการกลไกตลาดของท้องถิ่น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการผลิต และการบริโภคในพื้นที่ รวมทั้งสร้างรายได้จากตลาดภายนอก โดยส่งเสริมนวัตกรรมการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ในระดับพื้นที่เพื่อลดความสูญเสียจากการผลิตมากเกินความต้องการลดต้นทุนและระยะเวลาในการขนส่งสินค้า ระหว่างพื้นที่และภูมิภาค รวมทั้งรักษาคุณภาพของผลผลิต สนับสนุนการสร้างงานและจ้างงานคนในท้องถิ่น ตลอดห่วงโซ่ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกระจายสินค้าและบริการให้หมุนเวียน ในพื้นที่และเมือง ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และกลุ่มเกษตรกร กระตุ้นการบริโภค ให้สอดคล้องและสมดุลกับการผลิตในท้องถิ่น ตามแนวทางการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ธุรกิจชุมชนจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ธุรกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่าย แต่ที่ผ่านมาปัญหาของธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ คือ ภาครัฐให้การสนับสนุนไม่ตรงความต้องการของชุมชน เนื่องจากขาดความต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ ตลอดจนขาดบุคลากรเฉพาะทางที่จะเสริมความรู้ต่อยอดให้ชุมชน และขาดการติดตามประเมินผล ดังนั้นการจัดทำบัญชีของธุรกิจชุมชน เจ้าของเป็นผู้จัดทำบัญชีด้วยตนเอง จัดทำบัญชีด้วยมือและใช้เพียงสมุดเงินสด ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชี ไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี จึงทำให้ขาดประสบการณ์ในการจัดทำบัญชีและเทคโนโลยี เนื่องจากการจัดทำบัญชีต้องทำเป็นระบบ เป็น

ขั้นตอน มีกระบวนการที่ชัดเจน โดยการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนนั้นมีปัญหาสาเหตุเนื่องจากจัดทำบัญชีเอง และผู้จัดทำบัญชีไม่ได้จบสาขาวิชาการบัญชี จึงขาดความรู้ด้านวิชาชีพบัญชีและด้านการวางระบบบัญชี (สุภาพร เพ่งพิศ, 2558)

การรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อดำเนินการทอผ้าจากทรัพยากรในท้องถิ่น มีการบริหารจัดการให้เกิดเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชน ซึ่งในด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน พบว่ายังมีปัญหาในการรวบรวมข้อมูลและจดบันทึกที่ยังไม่เป็นระบบ และไม่เข้าใจวิธีการและรูปแบบในการจัดทำบัญชี จึงไม่สามารถสะท้อนถึงต้นทุนและกำไรที่ชัดเจน เนื่องจากขาดความครบถ้วนในการรวบรวมเอกสารหลักฐานและการคำนวณต้นทุนของผลิตภัณฑ์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ข้อมูลในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงการจัดทำบัญชีอย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักการบัญชีทั่วไปที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำบัญชีและเห็นถึงประโยชน์ในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้าสามารถจัดทำข้อมูลและบันทึกบัญชีได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำข้อมูลทางการบัญชีธุรกิจชุมชนไปใช้ประโยชน์ทางการเงิน และการวางแผน การตัดสินใจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานของชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า
2. ศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน และ
3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัยต่างๆ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งได้ศึกษาในลักษณะเฉพาะกรณี (Case Study) กลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 คน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่เข้าใจในบริบทของการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ซึ่งการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 50 คนเนื่องจากเป็นคณะกรรมการของกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด ที่ได้รับคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่ม มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก โดยใช้การสุ่ม

กลุ่มตัวอย่าง (Sampling) แบบไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-probability Selection Sampling) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเอกสารและวิเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบัญชีธุรกิจชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิเคราะห์เอกสาร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยว กับการบัญชีธุรกิจชุมชน

3.2 แบบสังเกต ประกอบด้วย (1) ด้านการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด และ (2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน

3.3 แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) ศึกษาการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า (2) ศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน (3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน และปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษที่เหมาะสม โดยแบ่งออกเป็นช่วงเริ่มต้นมีข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ ช่วงระหว่างการเก็บข้อมูล และช่วงหลังการเก็บข้อมูล การตีความผลการวิจัยนั้นให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ข้อสรุปที่เกิดขึ้นอยู่บนฐานของทฤษฎี และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีการตรวจสอบภายใน คำอธิบายหรือข้อสรุปจากผู้นำและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด และทำการตรวจสอบภายนอกด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยประยุกต์ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์และการวิเคราะห์เอกสาร นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า แสดงดังตารางที่ 1-3 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนระดับปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด

ที่	ประเด็นปัญหา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	ด้านความรู้ ความสามารถ	3.90	0.30	มาก
2.	ด้านวิธีการและเอกสารทางการบัญชี	4.04	0.20	มาก
3.	ด้านการส่งเสริมและการให้ความร่วมมือ	4.02	0.38	มาก
	รวม	**3.99**	**0.29**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.99, S.D.=0.72) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับ ดังนี้ ด้านวิธีการและเอกสารทางการบัญชี ($\overline{X}$ = 4.04, S.D.=0.20) ด้านการส่งเสริมและการให้ความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 4.02, S.D.=0.38) และด้านความรู้ ความสามารถ ($\overline{X}$ = 3.90, S.D.=0.30)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นต่อระดับของปัญหาและอุปสรรคด้านเอกสารการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนต่อปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด

ที่	ประเด็นปัญหา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	วิธีการและขั้นตอนในการจัดทำบัญชีมีความยุ่งยาก	4.04	0.20	มาก
2.	รูปแบบและแบบฟอร์มในการจัดทำบัญชี	4.06	0.37	มาก
3.	ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี	4.04	0.40	มาก
	รวม	**4.05**	**0.32**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ มีปัญหาและอุปสรรคในด้านเอกสารการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.05, S.D.=0.32) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับ ดังนี้ รูปแบบและแบบฟอร์มในการจัดทำบัญชี ($\overline{X}$ =4.06, S.D.=0.37) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ($\overline{X}$ = 4.04, S.D.=0.32) และวิธีการและขั้นตอนในการจัดทำบัญชีมีความยุ่งยาก ($\overline{X}$ =4.04, S.D=0.20)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นต่อระดับการส่งเสริมและการให้ความร่วมมือในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่	ประเด็นปัญหา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนอย่างถูกต้อง	4.04	0.45	มาก
2.	สมาชิกกลุ่มสามารถจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน	4.12	0.33	มาก

	อย่างสม่ำเสมอ			
3.	สมาชิกกลุ่มเคยได้รับการอบรมด้านการบัญชี	4.04	0.40	มาก
	รวม	**4.07**	**0.39**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ความคิดเห็นต่อระดับการส่งเสริมและการให้ความร่วมมือในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D.=0.39) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับ ดังนี้ สมาชิกกลุ่มสามารถจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = 4.12, S.D.=0.33) สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนอย่างถูกต้อง($\bar{X}$ = 4.04, S.D.=0.45) และสมาชิกกลุ่มเคยได้รับการอบรมด้านการบัญชี ($\bar{X}$ = 4.04, S.D.=0.39)

2. ศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน แสดงดังตารางที่ 4-5 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่	ประเด็นปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนอย่างถูกต้อง	3.96	0.40	มาก
2.	สมาชิกกลุ่มสามารถจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	4.08	0.27	มาก
3.	สมาชิกกลุ่มเคยได้รับการอบรมด้านการบัญชี	4.02	0.38	มาก
	รวม	**4.02**	**0.35**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ความคิดเห็นต่อระดับความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D.=0.35) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับ ดังนี้ สมาชิกกลุ่มไม่เห็นความสำคัญในการจัดทำบัญชี ($\bar{X}$ = 4.08, S.D.=0.27) สมาชิกกลุ่มเห็นว่าการจัดทำบัญชีเป็นเรื่องเสียเวลา ($\bar{X}$ =4.02, S.D.=0.38) และสมาชิกกลุ่มเคยได้รับการอบรมด้านการบัญชี ($\bar{X}$ = 3.96, S.D.=0.40)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เข้าร่วมอบรมก่อนและหลังการอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

ประเด็น	N	$\overline{X}$	S.D.	t-test	P-value
1. ก่อนเข้าร่วมอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน	15	17.63	0.61	26.85*	0.00
2. หลังเข้าร่วมอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน	15	30.00	0.82		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ผู้เข้าร่วมอบรมก่อนเท่ากับ 17.63 คะแนน ($\overline{X}$ = 17.63,S.D.= 0.61) คะแนนเฉลี่ยหลังอบรมเท่ากับ 30.00 คะแนน ($\overline{X}$ = 30.00, S.D.= 0.82) คะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ดังนี้

ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสินค้าคงเหลือมีการสูญหาย การบันทึกรายได้ ค่าใช้จ่ายไม่ครบถ้วน และยังไม่ถูกต้อง ไม่มีการเก็บรวบรวมเอกสารประกอบการลงบันทึกบัญชี ผู้จัดทำบัญชีขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำบัญชีธุรกิจชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ศึกษาการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า พบว่า การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ มีเพียงการจดบันทึกรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างง่าย ซึ่งสมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้าไม่ได้มีความรู้หรือไม่ได้ศึกษาทางวิชาการบัญชี ดังนั้นทำให้การจัดทำบัญชีเป็นเพียงลักษณะของการเตือนความจำมากกว่าการมุ่งหวังที่จะจัดทำบัญชีให้ถูกต้องตามหลักทางการบัญชี สอดคล้องกับ วัชรี ฮั่นวิวัฒน์ (2554) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชผลการวิจัยพบว่า ผู้จัดทำบัญชีเป็นกรรมการของกลุ่มซึ่งมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา ศึกษาในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่ใช่สาขาบัญชี บริหารและเศรษฐศาสตร์มีการจัดทำบัญชีโดยมีการบันทึกบัญชีด้วยมือ มีสมุดบัญชีและเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

2. ศึกษาความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน พบว่า การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนต้องใช้ระยะเวลา เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำบัญชี

และเห็นถึงประโยชน์จากการทำบัญชี สอดคล้องกับวรลักษณ์ วรรณโล (2558) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในจังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านการพัฒนาผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางบัญชี สนับสนุนให้มีการพัฒนาผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางบัญชีเข้าร่วมอบรมทางการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ทางการบัญชี การบันทึกรายการด้วยมือ ด้านวิธีการปฏิบัติงานมีการบันทึกรายการทางบัญชีทุกวันจัดเรียงเอกสารก่อนบันทึกรายการ มีคู่มือการปฏิบัติงาน รายงานที่ได้ใช้ประโยชน์ในการวางแผนได้ทันเวลาในเรื่องเงินทุนหมุนเวียน การควบคุมดูแลสินค้าคงเหลือและการกำหนดราคาขาย

3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าพบว่า การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญเพราะสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมเพื่อลดช่องว่างรายได้ระหว่างกลุ่มคนและพื้นที่ต่างๆ เพราะช่วยให้เศรษฐกิจของชาติมีความเจริญก้าวหน้ามั่นคง มาตรฐานการดำเนินชีวิตดีขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สร้างรายได้ อาชีพมั่นคงยั่งยืน ยกระดับคุณภาพชีวิตให้อยู่ดีมีสุข สอดคล้องกับวรลักษณ์ วรรณโล(2559) การจัดทำบัญชีเป็นหน้าที่หนึ่งที่ธุรกิจชุมชนต้องทำเพื่อจะได้ทราบผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลาหนึ่ง ข้อมูลทางการเงินที่ได้จากการจัดทำบัญชีเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนคือผู้ทำบัญชีไม่มีความรู้ ไม่ถนัด เพราะไม่ได้จบทางบัญชี เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการจัดทำบัญชีให้เหมาะสมกับธุรกิจชุมชน ตรงความต้องการของชุมชนโดยกระบวนการให้ธุรกิจชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ เกิดการยอมรับปฏิบัติได้จริงรายงานที่ได้มีความถูกต้อง ความครบถ้วน และทันเวลายืดหยุ่นสอดคล้องต่อความต้องการการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวางแผนในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ตำบลโดด อำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำบัญชีและเห็นถึงประโยชน์ในการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชน นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้าสามารถจัดทำข้อมูลและบันทึกบัญชีได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำข้อมูลทางการบัญชีธุรกิจชุมชนไปใช้ประโยชน์ทางการเงิน และการวางแผน การตัดสินใจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานของชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2553). *คู่มือบัญชีกลุ่มผู้ผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์กรมพัฒนาธุรกิจการค้าสำนักส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ. คู่มือวิสาหกิจชุมชน.* (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล. http://ophbgo.blogspot.com. (2 สิงหาคม 2566).

วรลักษณ์ วรรณโล.(2559). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในจังหวัดเชียงราย.* วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ. ปีที่ 8 ฉบับพิเศษ ตุลาคม - ธันวาคม 2558. หน้า 68 - 84

วรลักษณ์ วรรณโล.(2559). *การมีส่วนร่วมของธุรกิจชุมชนในการจัดทำบัญชี.* วารสารกาสะลองคำ. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1. มกราคม – มิถุนายน.

วัชรี ฮั่นวิวัฒน์. (2554). *ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทา บัญชีวิสาหกจิชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช.* รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการบัญชีมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สุภาพร เพ่งพิศ. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในจังหวัดเชียงราย.* วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ. ปีที่ 8 ฉบับพิเศษ. ตุลาคม - ธันวาคม.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13.* (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf. (10 กรกฎาคม 2566).

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

TECHNOLOGY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS ACCORDING TO THE PERCEPTION OF TEACHERS UNDER NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]วรัญญา แขกปัญญา และ [2]ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์

[1]Waranya Khaekpanya and [2]Laddawan Petchroj

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ประเทศไทย

Rajapruk University, Thailand

63106930034@o365.rpu.ac.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนและ 2) เปรียบเทียบการรับรู้ของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

---

[1] นิสิต หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 291 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาวัดด้วยค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 67-1.00 และมีค่าความเที่ยง คือ .97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ด้วย LSD ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ รองลงมาตามลำดับคือ ด้านการเรียนและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ด้านการสนับสนุน การบริหาร และการปฏิบัติการ และด้านการเพิ่มผลผลิตและการปฏิบัติวิชาชีพ และ 2) ผลการเปรียบเทียบเการรับรู้ของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ในภาพรวมพบว่า ครูที่สังกัดในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนครูที่มีเพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the technology leadership of school administrators as perceived by teachers, and 2) to compare the perceptions of teachers on the technology leadership of school administrators, classified by gender, age, academic standing, educational level, work experience, and school size. The sample stratified random sampling consisted of 291 teachers. The research instrument was a questionnaire with content validity (IOC=.67-1.00) and reliability (Cronbach's alpha = .97). The data were statistically analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and LSD. The results of the research as follows: 1) the technology leadership of School Administrators as perceived by teachers was at a high level, in overall and particular aspects. The highest ranking was Social, legal ethical issues followed by Learning and teaching, Assessment and evaluation, Leadership and vision, Support,

management and operations, and Productivity and professional practice, and 2) the perceptions of teachers on the technology leadership of school administrators, classified by school size, were statistically significant at .01 level, respectively, with no differences in gender, age, academic standing, educational level, and work experience.

Keywords: Technology Leadership, Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ได้วางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่เศรษฐกิจใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการและการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนจึงต้องนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีการผลักดันให้มีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อให้การดำรงชีวิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพัฒนาตนเองเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ สถานศึกษาจึงต้องเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน

ในการพัฒนาการจัดการศึกษาไทยสู่ยุค 4.0 เป็นโจทย์สำคัญสำหรับการจัดการศึกษาและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาได้ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอน และการเรียนรู้ รวมทั้งประสาน สัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะต้องเป็นผู้มีสมรรถนะตามหลักเกณฑ์ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560) การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แบบทำให้การจัดการโรงเรียนมีความจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี (Technology Leadership) ที่ต้องสร้างการยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้เห็นความสำคัญในการ

ใช้และนำไปบูรณาการกับความรู้ในศาสตร์การสอน เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู ให้มีความเป็นครูมืออาชีพและกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรไปในที่สุด (จิณณวัตร ปะโคทัง, 2561)

เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนที่มีผลต่อการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งในสถานศึกษาบางแห่งนั้นมีปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความไม่พร้อมของอุปกรณ์ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมในการใช้เทคโนโลยีส่งผลให้ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อมาใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า สามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการสื่อสารและประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้เป็นที่รู้จักผ่าน โซเชียลมีเดีย สามารถกระตุ้นให้ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พร้อมปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เรียนรู้การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ส่งเสริมสมรรถนะครูและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นการเรียนออนไลน์หรือเรียนทางไกล เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรีเขต 1 ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด จึงได้ให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้คลิปครูต้นแบบ ก็พบว่าครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน จึงได้มีการจัดอบรมการสร้างและใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีแนวทางในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมเกียรติ สรรคพงษ์, 2562)

จากปัญหาและแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นนทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการวางแผนพัฒนา และส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่สัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 1,137 คน จากทั้งหมด 32 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็กและกลาง 26 โรงเรียน จำนวนประชากร 583 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 4 โรงเรียน จำนวนประชากร 231 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน จำนวนประชากร 323 คน (อ้างอิงข้อมูล : สำนักงานเขตพื้นการศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 291 คน จากทั้งหมด 15 โรงเรียน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ. 2562) และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียนคือ ขนาดเล็กและกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 15 โรงเรียน ได้จำนวนโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็กและกลาง 11 โรงเรียน จำนวน 149 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน จำนวน 59 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน จำนวน 83 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (Leadership and Vision) 2) ด้านการเรียนและการ

สอน (Learning and Teaching) 3) ด้านการเพิ่มผลผลิตและการปฏิบัติวิชาชีพ (Productivity and Professional Practice) 4) ด้านการสนับสนุน การบริหาร และการปฏิบัติการ (Support, Management and Operations) 5) ด้านการวัดและประเมินผล (Assessment and Evaluation) 6) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ (Social, Lega Ethical Issues)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ .94 ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง .67 - 1.00 และค่าความเที่ยงเท่ากับ .97

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่แบบ LSD เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ รองลงมาตามลำดับคือ ด้านการเรียนและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ด้านการสนับสนุนการบริหาร และการปฏิบัติการ และด้านการเพิ่มผลผลิตและการปฏิบัติวิชาชีพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1. ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (Leadership and Vision)	4.23	.51	มาก	4
2. ด้านการเรียนและการสอน (Learning and Teaching)	4.31	.47	มาก	2
3. ด้านการเพิ่มผลผลิตและการปฏิบัติวิชาชีพ (Productivity and Professional Practice)	3.50	.61	มาก	6
4. ด้านการสนับสนุน การบริหาร และการปฏิบัติการ (Support, Management and Operations)	4.22	.58	มาก	5
5. ด้านการวัดและประเมินผล (Assessment and Evaluation)	4.27	.53	มาก	3
6. ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ (Social, Lega Ethical Issues)	4.40	.51	มาก	1
ภาพรวม	**4.15**	**.43**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.15, S.D.=0.43)

2. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้ของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ในภาพรวมพบว่า ครูที่สังกัดในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนครูที่มีเพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (Leadership and Vision) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้นำเชิงเทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในปัจจุบันต่างก็มีเทคโนโลยีมากมายที่นำเข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงาน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีที่รอบด้าน อัพเดตความรู้อยู่ตลอดเวลา และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้บุคลากรในโรงเรียนได้อย่างดีเยี่ยม มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chang (2012) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารทำให้ครูมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีที่มีความรู้ทางเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง ผู้บริหารในฐานะผู้นำด้านเทคโนโลยีต้องพัฒนาและดำเนินการตามวิสัยทัศน์ และแผนเทคโนโลยีในโรงเรียน สอดคล้องกับดวงเดือน ตั้งประเสริฐ (2557) พบว่าค่าเฉลี่ยของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่มากที่สุด คือ ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในด้านความเป็นผู้นำทางวิสัยทัศน์

1.2 ด้านการเรียนและการสอน (Learning and Teaching) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้**แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีมามีส่วนในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด -19 ที่ส่งผลการทบต่อการเรียนการสอน จึงเกิดการพัฒนาเครื่องมือจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นความสนใจไปควบคู่กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่เป็นคนยุคใหม่ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ในขณะที่เทคโนโลยีใหม่ๆ มีความน่าสนใจ สามารถเป็นช่องทางในการกระตุ้นการจัดการเรียนการสอนที่แปลกใหม่ในรูปแบบ Active learning ซึ่งการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่โลกเปิดกว้าง ผู้บริหารได้เปิดช่องทางหลากหลายให้กับครูผู้สอนให้มีอุปกรณ์ช่วยสอน และมีการประเมินผลจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาด้านการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา แช่มช้อย (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี: การนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 เข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แบบนั้น ทำให้การจัดการโรงเรียนมีความจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ใน การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี (technology leadership) ที่ต้องสร้างการยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงให้ครูและบุคลากรในโรงเรียน ให้เห็นความสำคัญ ยอมรับ และนำไปบูรณาการกับความรู้ในศาสตร์การสอน ความรู้ในเนื้อหาวิชา เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู ให้มีความเป็นครูมืออาชีพและกลายเป็นวัฒนธรรมองค์การไปในที่สุดนั้นเอง สอดคล้องกับ สุวณี อึ่งวรการ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ครู : อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่คุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า สิ่งที่จะสนับสนุนให้เกิดการอภิวัฒน์การเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ คือการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนรู้ การใช้ระบบสารสนเทศ (ICT) และการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้

1.3 ด้านการผลิตและการปฏิบัติวิชาชีพ (Productivity and Professional Practice) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ผู้บริหารใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสื่อสารกับ**

บุคลากรในโรงเรียน ซึ่งใช้ Line ในระดับมากที่สุด ใช้ Facebook ในระดับมาก ใช้ Twitter, E-Mail, **Zoom, Google Meet และแอปพลิเคชันอื่นๆ** ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารได้ใช้ช่องทางของแอปพลิเคชันต่าง ๆ นี้ เป็นตัวช่วยในการสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว และใช้อย่างกว้างขวาง การสื่อสารโต้ตอบแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่าน Line การประชาสัมพันธ์โรงเรียนผ่าน Facebook โรงเรียน การประชุมผ่าน Zoom หรือ Google Meet เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมการสร้างกลุ่มที่ตอบสนองข้อมูลเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ขณะที่ผู้บริหารคำนึงถึงความประหยัดคุ้มค่าและเห็นประโยชน์ของการใช้แอปพลิเคชันที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทิมา เพชรสุทธ (2566) พบว่า สภาพการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ Facebook, Line, Google Application, Microsoft Office ในการบริหารสถานศึกษาส่งผลให้การปฏิบัติภารกิจงานต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ด้านการสนับสนุน การบริหาร และการปฏิบัติการ (Support, Management and Operations) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ผู้บริหารสนับสนุนให้จัดทีมครูให้บริการด้านเทคโนโลยีในสถานศึกษา** ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้วางแผนการใช้เทคโนโลยีที่ตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งการใช้เทคโนโลยีที่นำแอปพลิเคชันต่างๆ เข้ามาใช้นั้น จำเป็นที่บุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งาน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจัดทีมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถผ่านการอบรมแล้วนำมาขยายผลให้บุคลากรทุกคนมีความรู้เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดการงบประมาณที่ตอบสนองต่อนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ประกอบกับการวางวิสัยทัศน์ จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุน โดยให้ครูผู้สอนมีบทบาทในการจัดทีมในการบริหารด้านเทคโนโลยี เรียนรู้เข้าใจและตรวจสอบความพึงพอใจนำไปสู่การจัดสรรสนับสนุนอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีที่ตอบสนองต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษรา บุญตะหล้า (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ□ระหว□างการใช□เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า การใช□เทคโนโลยีสารสนเทศและระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู□ในระดับมาก

1.5 ด้านการวัดและประเมินผล (Assessment and Evaluation) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ผู้บริหารประเมินสมรรถนะนักเรียนด้านการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้** ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจบริบทของผู้เรียนจากการศึกษาสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน 5 ด้านคือ ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิด

สังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม ซึ่งถ้าผู้บริหารเข้าใจถึงความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียนแล้วนั้นก็สามารถบริหารจัดการนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนเพิ่มช่องทางในการเรียนรู้ และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ตรงกับบริบทของครูและผู้เรียนให้สอดคล้องกับสมรรถนะให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Donleavy (2004) พบว่า มาตรฐานระดับชาติทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหาร มุ่งเน้นความสามารถของผู้บริหารในการใช้วิธีการที่หลากหลายใน การประเมินผลการใช้งานเทคโนโลยี ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การแปลผล การนำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย แนวทางในการเตรียมตัวรับอนาคต คือ การประสานในความร่วมมือกับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมทางเทคโนโลยีในการจัดโปรแกรมเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร

1.6 ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ (Social, Lega Ethical Issues) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมีการบริหารจัดการควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปกครอง นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนโดยคำนึงถึงกฎหมาย PDPA (Personal Data Protection Act) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเคร่งครัดเรื่องกฎหมายการใช้เทคโนโลยี เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งต้องคำนึงถึงกฎระเบียบการใช้ที่ต้องไม่ขัดต่อหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ถูกสร้างมาเพื่อป้องกันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของทุกคน รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลและนำไปใช้โดยไม่ได้แจ้งให้ทราบและไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเสียก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีระศักดิ์ ชุมภู (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตสุดถิ่นไทย จังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีจริยธรรมและตรวจสอบได้

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า ครูที่มีเพศ อายุ วิทยฐานะ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่สังกัดในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ขนาดโรงเรียน ครูที่สังกัดในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านประเด็นทางสังคม

กฎหมาย และ จรรยาบรรณ (Social, Lega Ethical Issues) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก แต่ยังขาดการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงการมีความรู้ที่เกี่ยวกับกฎหมาย ในด้านการใช้เทคโนโลยี และจำเป็นต้องรู้เรื่องระเบียบกฎหมายในการบริหารจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสนี โปราณานนท์ (2564) ด้านสังคม กฎหมาย และจริยธรรม ควรศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง สามารถถ่ายทอดประเด็นปัญหาโดยวิธีการที่หลากหลาย และได้รับการอบรมการออกระเบียบและมาตรการที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดทั้ง 6 ด้าน ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สูงขึ้น ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยหรือองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามกลุ่มบุคลากรที่เกี่ยวข้องดังกล่าว เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณา วางแผนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จิณณวัตร ปะโคทัง. (2561). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ.* อุบลราชธานี; คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

จีระศักดิ์ ชุมภู. (2564). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตสุดถิ่นไทย จังหวัดเชียงราย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.

จันทิมา เพชรสุทธ. (2566). *แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตวชิรมิตร สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นครศรีธรรมราช.

ดวงเดือนตั้งประเสริฐ.(2557).*การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดนครราชสีมา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, นครราชสีมา.

บุษรา บุญตะหล□า. (2563). *ความสัมพันธ□ระหว□างการใช□เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ สุภมาส อังศุโชติ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2562). *สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS.* ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต1 (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.* นนทบุรี.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2558). *ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี: การนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2560). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม.

สุวณี อึ่งวรการ. (2558). *ครู : อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่คุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21.* วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้.

สมเกียรติ สรรคพงษ์. (2562). *แนวทางการใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* สืบค้นจาก https://www.obec.go.th/archives/1438.

อัสนี โปราณานนท์. (2564). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต1.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.

Chang, I. H. (2012). *The Effect of Principals' Technological Leadership on Teachers'* Technological Literacy and Teaching Effectiveness in Taiwanese Elementary Schools. Educational Technology and Society, 15(2), 328-340.

Donlevy, J. (2004). *Preparing future educational leader: Technology standards for school administrators.* Journal of Instructional Media, 31 (3), 213-217.

แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

DEVELOPMENT GUIDELINES OF HAPPY ORGANIZATION IN SCHOOL UNDER MUKDAHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE

[1]อนุวัต ครองบุญ, [2]วิไลวรรณ พรมสีใหม่ และ [3]พงษ์ธร สิงห์พันธ์

[1]Anuwat Krongboon, [2]Wilaiwan Promseemai and [3]Pongthorn Singpun

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

[1]Totti.anuwat1995@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร (2) พัฒนาแนวทางสู่ความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร จำนวน 324 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมานค่า ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร และประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการ

---

[1] นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[2] อาจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

พัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร มีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านที่ทำงานน่าอยู่ 2) ด้านทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ 3) ด้านความสมานฉันท์ในองค์กรและ 4) ด้านคนทำงานอย่างมีความสุข 2) แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสมานฉันในองค์กร 2) ด้านทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ 3) ด้านที่ทำงานน่าอยู่ 4) ด้านคนทำงานอย่างมีความสุข ทั้ง 4 ด้าน มีแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข รวมทั้งสิ้น 20 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา , องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: (1) study current conditions, desirable conditions, and the needs to the happy organization in school under Mukdahan Primary Educational Service and (2) develop guidelines of happy organization in school Mukdahan Primary Educational Service. The research method was divided into 2 phases. Phase 1 was to study current conditions, desirable conditions, and the needs to the happy organization in school under Mukdahan Primary Educational Service. The samples were 324 school administrators and teachers under Mukdahan Primary Educational and research instrument was a rating scale questionnaire. Phase 2 was to develop guidelines of the happy organization in school under Mukdahan Primary Educational Service. The development guideline was evaluated by 5 experts through purposive sampling technique and research instrument was an assessment of appropriateness of the guideline. Data were analyzed by using mean, standard deviation and Priority Needs Index Modified. The results showed that: 1) The overall opinions concerning the current conditions to the happy organization in school under Mukdahan Primary Educational Service were found to be at the high level. In addition, the desirable conditions could be observed at the highest level. Furthermore, the priority need order from high to low as

follow: 1) Livable workplace; 2) Positive attitude towards work; 3) Solidarity in the Organization and 4) Workforce happiness. 2) The development guideline of the happy organization in school under Mukdahan Primary Educational Service could be established consisting of four aspects as follows: 1) Solidarity in the Organization; 2) Positive attitude towards work; 3) Livable workplace; and 4) Workforce happiness. These four aspects could be elaborated into twenty detailed guidelines for developing schools into happy organizations. The degree of suitability of this guidelines were ranked at the highest level.

Keywords : Development Guidelines , Happy Organization in School

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต รัฐบาลจึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม ขณะที่การทบทวนผลการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งมีความเสี่ยงในหลายมิติที่อาจทำให้ปัญหาต่าง ๆ รุนแรงมากขึ้น การพัฒนาประเทศในอนาคตจึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศให้เข้มแข็ง ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งหลักการสำคัญประการหนึ่งของแผนฉบับนี้คือ การยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัยค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างฉุดไม่อยู่ หรือเรียกว่าแทบจะทุกด้าน มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงต้องเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด หลายคนคงจะเคยได้ยินคำพูดที่ว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน” ซึ่งทำให้รู้สึกได้ว่า การทำงานมีความสำคัญมากในการดำเนินชีวิต เนื่องจากการทำงานสามารถทำให้เกิดรายได้ในการเลี้ยงชีวิตและด้วยความจำเป็นดังกล่าว ทำให้ชีวิตของคนหลาย ๆ คนต้องทำงานกัน 1 ใน 3 ของเวลาในชีวิตประจำวันหรือมากกว่านั้น ซึ่งแน่นอนว่าการทำงานที่มากขึ้นทำให้การใช้ชีวิตในด้านอื่น ๆ ลดน้อยลง อาจจะส่งผลให้คนทำงานมีความสุขในการทำงานน้อยลง ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารและองค์กรหลายแห่งจึงหันมาให้ความสำคัญ

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและใส่ใจในการสร้างบรรยากาศในที่ทำงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มความสุขในการทำงาน ลดการลาออกของพนักงาน เนื่องจากอัตราการลาออกที่สูงจะส่งผลที่ตามมาคือ การต้องเสียเงินในการจัดหาจัดจ้างอบรมพนักงานใหม่และยิ่งเป็นภาคธุรกิจที่มีคู่แข่ง การลาออกของพนักงานนั้นอาจจะทำให้เกิดภาวะสมองไหลหรือการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงที่ทำงาน แต่ยังทำงานอยู่ในสายงานหรืออาชีพเดิม จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับผู้บริหารยุคใหม่ที่จะทำอย่างไรให้คนทำงานอยู่กับองค์กรนานขึ้น คำตอบที่หลายองค์กรได้คือ ต้องทำสถานที่ทำงานให้มีความสุขและ Happy Workplace ก็เลยเกิดขึ้นในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน (ทิพวัลย์ รามรง, 2557)

ความสุขเป็นพลังงานบวกอย่างหนึ่งที่ทำให้ชีวิตสนุกสนาน มีสีสันและรู้สึกได้ถึงการถูกเติมเต็มในชีวิต ในมิติของการทำงานก็เช่นเดียวกัน คนที่ทำงานอย่างมีความสุขก็อยากจะมาทำงานทุกวัน และรู้สึกได้ถึงคุณค่าของงานที่ทำนั้น ท้ายที่สุดผลสัมฤทธิ์ของงานก็มีประสิทธิภาพตามไปด้วย ความสุขจากการทำงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมที่สุดคือ การได้ทำงานในองค์กรแห่งความสุขที่มั่นคง เข้าถึงโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึง รู้สึกได้ว่าตนเองมีโอกาสเจริญก้าวหน้า ผู้บังคับบัญชามีธรรมาภิบาล มีเพื่อนร่วมงานที่เป็นกัลยาณมิตร ได้รับสวัสดิการที่เพียงพอ และมีสวัสดิภาพจากการทำงาน หากคนทำงานได้รับสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้บ่อยครั้งและต่อเนื่อง ก็จะทำงานอย่างมีความสุข งานมีประสิทธิภาพ และทำให้องค์กรก้าวไปสู่การเป็น“องค์กรแห่งความสุข” (Happy Workplace) ได้ (กอปรลาภ อภัยภักดิ์, 2563)

คน คือ หัวใจขององค์กร การสร้างคนให้รวมกันเป็นองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) เป็นกระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความสามารถและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน การสร้างองค์กรแห่งความสุขมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตคนทำงานในองค์กร อันจะส่งผลเชิงบวกต่อเนื่องทั้งต่อองค์กร ครอบครัวของบุคลากร ตลอดจนชุมชนและสังคมโดยรวม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552) ในปัจจุบันการทำงานในทุกองค์กรต่างมุ่งหวังให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในงาน อันจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยมีทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กร ในหลายองค์กรจึงหันมาให้ความสำคัญโดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลมากขึ้น ซึ่งในที่นี้ก็คือ จะทำอย่างไรให้พนักงานมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี แล้วเกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรักและผูกพันต่อองค์กร

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หน่วยงานทางการศึกษาหลายแห่งให้ความสนใจเกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุข โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการให้เกิดความผาสุก สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยพิจารณาจากบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงในเรื่องของเกณฑ์คุณภาพบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคลที่กำหนดให้ส่วนราชการต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรให้ดีขึ้น (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2563) เช่นเดียวกันกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ก็ได้ให้ความสำคัญกับองค์กรแห่งความสุขด้วยเช่นกัน โดยจัดกิจกรรมส่งเสริม

สุขภาพอนามัยเพื่อองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาลดความตึงเครียดจากการทำงาน มีการส่งเสริมพัฒนาสุขภาพกายควบคู่กับสุขภาพจิต เพื่อลดความขัดแย้งภายในองค์กร มุ่งเน้นให้บุคลากรในองค์กรมีความสุขในการทำงาน ซึ่งความสุขที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิด ส่งผลให้งานที่ได้รับมอบหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แต่ที่ผ่านมายังพบเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งส่งผลต่อความสุขในการทำงานไม่ว่าจะเป็นครูถูกลิดรอนการทำงาน โดยให้ทำในสิ่งที่ไม่ใช่งานหลัก คือ ต้องทำงานเอกสาร รับการประเมินต่าง ๆ พาเด็กไปแข่งขัน ส่งผลให้ครูมีเวลาการสอนลดลง จากต้องสอน 200 วันต่อปี ถูกลดการสอนไปถึง 42% หรือ 84 วัน การที่ครูไม่ได้ทำหน้าที่สอน ซึ่งเป็นงานหลักถือเป็นอันตรายมาก ทำให้ครูไม่มีความสุข เพราะไม่ได้ทำงานหน้าที่โดยตรงของตนอย่างเต็มที่ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2558) และปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นปัญหาอมตะของครูไทยคือด้านสวัสดิการและความเป็นอยู่ ถือเป็นปัญหาร่วมของครูทั่วประเทศ โดยครูในปัจจุบันมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในแต่ละวัน ส่วนกลางอยากให้การศึกษาของประเทศดี แต่ครูยังมีปัญหาด้านรายได้อยู่ อีกทั้งในต่างจังหวัดก็ยังพบครูที่เป็นหนี้สินล้นพ้นตัวมากมาย (ลิลิต วรวุฒิสุนทร, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับ พุธรัตน์ เจริญสุข (2559) ที่กล่าวว่า ปัญหาเรื่องหนี้สินครู ก็คงต้องยอมรับว่าประเทศไทยมีโครงสร้างเงินเดือนในระบบราชการที่โบราณจนไม่เหมาะกับสถานการณ์ในปัจจุบัน มีความแตกต่างระหว่างเงินเดือนแรกเข้าทำงานกับเงินเดือนที่พึงได้รับสูงสุดในชีวิต เมื่อครูไม่ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมที่จะสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติจึงส่งผลกระทบต่อความสุขในการทำงาน ปัญหาเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำให้ครูไม่มีความสุขในการทำงาน ยังมีปัญหาอีกมากมายที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ และต้องการหาแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลจากครูและผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหารโดยมุ่งหวังให้การศึกษามีการพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

2. เพื่อพัฒนาแนวทางสู่ความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้น 2,072 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 227 คน และครูผู้สอน 1,845 คน

1.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร จำนวน 324 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 40 คน และครูผู้สอน จำนวน 284 คน

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนที่มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) จำนวน 3 โรงเรียน

2.2 กลุ่มผู้ทำหน้าที่ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องความเป็นองค์กรแห่งความสุข ได้องค์ประกอบของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา 4 องค์ประกอบ ต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ความสมานฉันท์ในองค์กร

องค์ประกอบที่ 2 ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ

องค์ประกอบที่ 3 ที่ทำงานน่าอยู่

องค์ประกอบที่ 4 คนทำงานอย่างมีความสุข

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนที่มีแนวทางการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และแบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของความเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คนทำงานอย่างมีความสุข ความสมานฉันท์ในองค์กร ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ และที่ทำงานน่าอยู่ ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ความสมานฉันท์ในองค์กร คนทำงานอย่างมีความสุข และที่ทำงานน่าอยู่ ตามลำดับ

1.3 ลำดับความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ที่ทำงานน่าอยู่ ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ความสมานฉันท์ในองค์กร และคนทำงานอย่างมีความสุข ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร มีผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวม รายด้าน และรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยแนวทางการพัฒนามีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การพัฒนาความสมานฉันท์ในองค์กร มีแนวทางการพัฒนา คือ

2.1.1 ส่งเสริมให้บุคลากรมีการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่ดีต่อกัน

2.1.2 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ เช่น การรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน เพื่อสร้างโอกาสในการพูดคุยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.1.3 ทุกคนในองค์กรให้ความเคารพซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนร่วมงาน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน

2.1.4 มีการให้รางวัลแก่บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างดีเยี่ยม หรือประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน

2.1.5 การให้ความดีความชอบต้องมีความเป็นธรรม

2.2 การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ มีแนวทางการพัฒนา คือ

2.2.1 สร้างความตระหนักให้บุคลากรถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลักในการทำงาน

2.2.2 มอบหมายงานที่รับผิดชอบตรงตามวิชาเอก หรือความถนัดของบุคลากรแต่ละคนตามความเหมาะสม

2.2.3 สร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรอยากทำงานให้เต็มประสิทธิภาพ สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ

2.2.4 ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ให้มีวิทยฐานะที่สูงขึ้น เพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้น

2.3 การพัฒนาที่ทำงานน่าอยู่ มีแนวทางการพัฒนา คือ

2.3.1 สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่น อยู่กันแบบพี่แบบน้อง คอยให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านการทำงานและการใช้ชีวิต

2.3.2 สร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้น่าอยู่ น่าเรียน มีความร่มรื่น โดยเน้นที่ความสะอาด และความปลอดภัย

2.3.3 มีระบบการบริหารจัดการองค์กรที่ดี โดยใช้ใช้หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักธรรมาภิบาล

2.3.4 สร้างสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบมีส่วนร่วม โดยทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ

2.4 การพัฒนาคนทำงานอย่างมีความสุข มีแนวทางการพัฒนา คือ

2.4.1 ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี

2.4.2 มีกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

2.4.3 ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ และฐานะทางเศรษฐกิจของตน

2.4.4 จัดตั้งกองทุนกู้ยืมในโรงเรียน เพื่อเป็นสวัสดิการช่วยเหลือบุคลากรในยามจำเป็น

2.4.5 ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามให้แก่บุคลากร

2.4.6 ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ชุมชน และสังคม

2.4.7 จัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรนำครอบครัวมาร่วมกิจกรรมขององค์กรเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น กิจกรรมวันปีใหม่ กิจกรรมวันสงกรานต์ เป็นต้น

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คนทำงานอย่างมีความสุข ความสมานฉันท์ในองค์กร ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ และที่ทำงานน่าอยู่ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เป็นผู้ที่มีความสุขในการทำงาน มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี อาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีครอบครัวที่อบอุ่นเป็นกำลังใจในการทำงาน บุคลากรในสถานศึกษามีความรักความสามัคคี ให้ความเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน พร้อมช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี มีโอกาสเข้าร่วมอบรม ศึกษาต่อ ดูงาน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ สถานศึกษามีห้องทำงานที่อำนวยความสะดวกในการทำงานและมีความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิระภา สมัครพงษ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 มีความคิดเห็นต่อองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านสังคมที่มีความสุข (Happy Society) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านมีคุณธรรม (Happy Soul) และพบว่าด้านมีครอบครัวที่ดี (Happy Family) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณวัฏ ณ พัทลุง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ในภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความคิดเห็นของครูต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขมากที่สุดคือ ด้านน้ำใจงาม รองลงมาคือ ด้านคุณธรรม ด้านการหาความรู้ ด้านสังคมดี ด้านครอบครัวที่ดี ด้านผ่อนคลาย ด้านสุขภาพดี และด้านใช้เงินเป็น ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลภา องคไทร (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอนครชัยศรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า ระดับการเป็นองค์กรแห่งความสุขโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอนครชัยศรี สังกดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ด้านการสื่อสารในองค์กรและด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ตามลำดับ และสอดคล้องกับ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) พบว่า องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย พบว่า มี 1 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด คือ คุณธรรม (Happy

Soul) และอีก 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย คือ มีสังคมดี(Happy Society) การหาความรู้ (Happy Brain) น้ำใจงาม (Happy Heart) ครอบครัวที่ดี (Happy Family) การผ่อนคลาย (Happy Relax) สุขภาพดี (Happy Body) และใช้เงินเป็น (Happy Money) ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ขององค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่าสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับสภาพพึงประสงค์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ความสมานฉันท์ในองค์กร คนทำงานอย่างมีความสุข และที่ทำงานน่าอยู่ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อบุคลากรมีทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ มีความสมานฉันท์ในองค์กร ทำงานอย่างมีความสุข และที่ทำงานน่าอยู่ จะมีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ส่งผลให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุลีพร เพชรเรียง (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา พบว่า องค์กรแห่งความสุข เป็นแนวคิดหลักที่มุ่งดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายหลักคือ “คนทำงานในองค์กร” ที่ถือเป็นบุคคลสำคัญและเป็นกำลังหลักขององค์กร ชุมชนและสังคม มีการส่งเสริมและพัฒนานโยบายการสร้างองค์ความรู้และการขับเคลื่อนเครือข่ายในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตคนทำงาน ด้วยความเชื่อว่าเมื่อคนทำงานในองค์กรมีความสุขย่อมส่งผลดีต่อผลประกอบการหรือผลผลิตขององค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดาวรรณ รามทอง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัย พบว่าองค์กรแห่งความสุข (happy workplace) เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างความสุขในองค์กร มุ่งทำให้คนทำงานมีความสุขทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน สร้างที่ทำงานให้น่าอยู่เสมือนบ้านหลังที่สอง สร้างชุมชนสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น โดยเน้นการทำงานเป็นทีมและการสร้างความรักความสามัคคีในทีมงานเพื่อเป้าหมายสำคัญคือ ทำให้คนทำงานมีความสุข อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิตและนำองค์กรสู่ความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงยั่งยืน

1.3 ผลการศึกษาลำดับความต้องการจำเป็น (PNI_modified) ของความเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ที่ทำงานน่าอยู่ ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ความสมานฉันท์ในองค์กร และคนทำงานอย่างมีความสุข ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร มีบรรยากาศที่ยังไม่เอื้อต่อการทำงานของบุคลากร อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ชำรุด ทรุดโทรม ไม่มีความปลอดภัย ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมอำนวยความสะดวกในการทำงาน มีการมอบหมายงานที่ไม่ชัดเจน ขาดความเหมาะสม จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพจึงจะส่งเสริมการทำงานของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับ ยุพาวรรณ ทองตะนุนาม และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพัฒนาองค์กรแห่งความสุข (ภาครัฐ): การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ พบว่า องค์กรแห่งความสุขในบริบทขององค์กรภาครัฐจะมีลักษณะเป็นองค์กรที่บุคลากรหรือพนักงานในองค์กรมีความพึงพอใจต่อการทำงานในองค์กร มีจิตวิญญาณในการทำงานขององค์กร และองค์กรมีสมรรถนะองค์กรที่ดี โดยมีปัจจัยพัฒนาองค์กรแห่ง

ความสุข ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล ความผูกพันต่อองค์กรและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและสอดคล้องกับ กอปรลาภ อภัยภักดิ์ (2563) ที่ได้กล่าวว่า บรรยากาศขององค์กรแห่งความสุข จะช่วยให้คนทำงานสามารถทำงานได้อย่างมีความสุขและงานที่ได้ก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งบรรยากาศภายในองค์กรจะเป็นบรรยากาศแห่งความสุขได้นั้นต้องประกอบขึ้นจากปัจจัยต่างๆ เช่น สถานที่ทำงานน่าทำงาน ไม่ได้หมายถึงการจัดโต๊ะเก้าอี้ให้น่านั่งทำงานเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการจัดบรรยากาศห้องทำงานและตัวอาคาร สำนักงานให้น่าทำงานด้วย เช่น การทาสีอาคารที่เป็นสีโทนอ่อน สบายตา เพื่อช่วยดึงดูดพนักงานให้อยากทำงาน เช่น สีเขียว สีน้ำเงิน สีฟ้า หรือติดภาพธรรมชาติที่สวยงามน่ามอง หรืออาจจะมีต้นไม้เล็ก ๆ ที่ช่วยให้พนักงานมาหยุดพักสายตา เพื่อป้องกันอาการเมื่อยล้าจากการทำงาน การจัดสถานที่ทำงานให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี จะช่วยให้พนักงานรู้สึกผ่อนคลาย และรู้สึกภูมิใจในสถานที่ทำงานของตัวเอง

2. ผลการพัฒนาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษาย่อมมีความแตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาสถานศึกษาต้องมีกระบวนการที่เหมาะสม รายละเอียดอภิปรายได้ ดังนี้

2.1 การพัฒนาความสมานฉันท์ในองค์กร ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้บุคลากรมีการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่ดีต่อกัน ส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ เช่น การรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน เพื่อสร้างโอกาสในการพูดคุยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทุกคนในองค์กรให้ความเคารพซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนร่วมงาน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน มีการให้รางวัลแก่บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างดีเยี่ยม หรือประสบความสำเร็จเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน และการให้ความดีความชอบต้องมีความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) พบว่า ควรมุ่งเน้นให้บุคลากรทำงานเป็นทีม แสดงความมีน้ำใจต่อกันและชื่นชม ยกย่อง ผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในองค์กร สอดคล้องกับ จินดาวรรณ รามทอง (2560) ได้กล่าวว่า การสร้างชุมชนสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น โดยเน้นการทำงานเป็นทีมและการสร้างความรักความสามัคคีในทีมงานเพื่อเป้าหมายสำคัญ คือ ทำให้คนทำงานมีความสุข อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิตและนำองค์กรสู่ความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงยั่งยืน และสอดคล้องกับ ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีร์ธรรม วุฑฒิวัตรชัยแก้ว (2560) ได้กล่าวว่า ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork) ชุมชนต้องมีความสามัคคีมี การทำงานเป็นทีม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรกับสังคมรอบข้าง ชุมชนสมานฉันท์ยังหมายความรวมถึงลูกค้า หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร รวมถึงชุมชน สังคมพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานขององค์กร

2.2 การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้บุคลากรถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลักในการทำงาน มอบหมายงานที่รับผิดชอบตรงตามวิชาเอกหรือความถนัดของบุคลากรแต่ละคนตามความเหมาะสม สร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรอย่างทำงานให้เต็มประสิทธิภาพ สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือนวัตกรรมใหม่ๆ และส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ให้มีวิทยฐานะที่สูงขึ้น เพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอปรลาภ อภัยภักดิ์ (2563) ได้ศึกษาบรรยากาศองค์กรแห่งความสุข: คนเบิกบาน งานสำเร็จ พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขผู้ที่มีบทบาทสำคัญและต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น คือ ผู้บริหาร ผู้นำ หรือหัวหน้างาน โดยต้องมุ่งเน้นที่บรรยากาศทางด้านจิตใจ ช่วยสร้างความรู้สึกสบายใจในการทำงาน ปราศจากความกลัวและวิตกกังวล มีบรรยากาศของการสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) พบว่า ผู้บริหารต้องกระทำตนเป็นผู้นำที่ดีมีความยุติธรรม มีความเป็นกันเอง สามารถปรึกษาปัญหาต่างๆ ได้อย่างสะดวก พร้อมรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรทุกคน มีการประชุมวางแผนการทำงาน มอบหมายงานให้เหมาะสมตามความสามารถของบุคลากร เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้ง หรือความเครียดในการทำงาน

2.3 การพัฒนาที่ทำงานน่าอยู่ ผู้บริหารต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่อบอุ่น อยู่กันแบบพี่แบบน้อง คอยให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านการทำงานและการใช้ชีวิต สร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้น่าอยู่ น่าเรียน มีความร่มรื่น โดยเน้นที่ความสะอาด และความปลอดภัย มีระบบการบริหารจัดการองค์กรที่ดี โดยใช้ใช้หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักธรรมาภิบาล และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบมีส่วนร่วม โดยทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ ใจเที่ยง (2562) ได้ศึกษาการบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า โรงเรียนควรมีอาคารสถานที่ที่มีความปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง บริเวณโดยรอบของโรงเรียนมีความปลอดภัย ไม่มีพื้นที่รกร้าง ระยะทางจากบ้านพักไปโรงเรียนไม่ไกลจนเกินไป โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้บุคลากร โรงเรียนมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) พบว่า ควรจัดภูมิทัศน์และดูแลอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในองค์กรให้มีบรรยากาศร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่ และสอดคล้องกับกอปรลาภ อภัยภักดิ์ (2563) ที่ได้กล่าวว่า การจัดสถานที่ทำงานให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี จะช่วยให้พนักงานรู้สึกผ่อนคลาย และรู้สึกภูมิใจในสถานที่ทำงานของตัวเองมากขึ้น

2.4 การพัฒนาคนทำงานอย่างมีความสุข ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี มีกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ และฐานะทางเศรษฐกิจของตน จัดตั้งกองทุนกู้ยืมใน

โรงเรียน เพื่อเป็นสวัสดิการช่วยเหลือบุคลากรในยามจำเป็น ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามให้แก่บุคลากร ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ชุมชน และสังคม และจัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรนำครอบครัวมาร่วมกิจกรรมขององค์กรเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น กิจกรรมวันปีใหม่ กิจกรรมวันสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) พบว่าผู้บริหารมีแนวทางในการบริหารงานบุคคลที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรหมั่นออกกำลังกายเป็นประจำ เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิด และจัดโครงการตรวจสุขภาพประจำปี สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ พัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้ทันสมัย สร้างเครือข่ายเพื่อแบ่งปันความรู้ มีการนิเทศติดตามการทำงาน และการประเมินคุณภาพบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามให้แก่บุคลากร โดยการจัดค่าย หรือกิจกรรมเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม ทำบุญบริจาคทาน ให้เกิดความรักความปรารถนาดีต่อกัน เกิดความเกรงกลัวละอายต่อการกระทำผิด และละเว้นจากการทำความชั่วส่งเสริมให้บุคลากรรู้จักวางแผนการใช้เงิน ให้ความรู้ด้านการลงทุน จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย สร้างนิสัยประหยัดและเก็บออม ลดการก่อหนี้ ไม่เล่นการพนันทุกรูปแบบ และสนับสนุนงบประมาณ สื่อการสอน สวัสดิการ ให้แก่บุคลากรอย่างเพียงพอและเหมาะสม ปลูกฝังให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวและกระทำตนเป็นสมาชิกที่ดี มีความรับผิดชอบ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวกับองค์กร และควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ใจเที่ยง. *“การบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา,” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.* 18, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563) : 74-93.

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สำนักงาน. (2552). *มาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ.* กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ,

กอปรลาภ อภัยภักดิ์. *“บรรยากาศองค์กรแห่งความสุข: คนเบิกบาน งานสำเร็จ,”* วารสาร มจรมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. 6, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2563) : 315-331.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,

จินดาวรรณ รามทอง. *“โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัย,”* วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 57, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2560) : 59-82.

จิระภา สมัครพงษ์. (2564). *องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาตามความคิดของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่,

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีร์ธรรม วุฑฒิวัตรชัยแก้ว. (2560). *องค์กรแห่งความสุข 4.0.* กรุงเทพฯ : แอทโฟร์พริ้นท์,

ทิพวัลย์ รามรง. (2557). *สารสาระองค์กรแห่งความสุข เล่ม 1.* กรุงเทพฯ : พี.เอ. ลีฟวิ่ง,

พุธรัตน์ เจริญสุข. ข้อปัญหาของการจัดการศึกษาในระบบไทย. (ออนไลน์) 2559 (อ้างเมื่อ 16 มีนาคม 2565). จาก: http://legal.sru.ac.th/5-issues-of-education-management-in-the-thai-system.

ยุพาวรรณ ทองตะนุนาม และคณะ. *"ปัจจัยพัฒนาองค์กรแห่งความสุข (ภาครัฐ) : การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ,"* วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 9, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2558) : 52-55.

ลิลิต วรวุฒิสุนทร. ปัญหาอมตะครูไทย. (ออนไลน์) 2558 (อ้างเมื่อ 20 มีนาคม 2566). จาก : https://www.posttoday.com/politic/report/341473

วรรณวัฏ ณ พัทลุง. (2565). *การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล.*บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วัลลภา องคไทร. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอนครชัยศรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศุลีพร เพชรเรียง. *"การพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา,"* วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. 7, 1 (มกราคม-เมษายน 2563) : 1-15.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. *แผนสร้างความผูกพันและความพึงพอใจในบุคลากรในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.* (ออนไลน์) 2563 (อ้างเมื่อ 20 มีนาคม 2566). จาก : http://www.bga.moe.go.th/2018/wp-content/uploads/2020/05/.

สมพงษ์ จิตระดับ. วอนเห็นใจครูทำงานไม่มีความสุข. (ออนไลน์) 2558 (อ้างเมื่อ 20 มีนาคม 2566). จาก : https://www.kroobannok.com/73674.

อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา. "องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว)," วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. 10, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) : 245-257.

การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

DEVELOPING UNDERSTANDING OF ENGLISH READING ABILITY BY USING MURDOCH INTERGRATED APPROACH WITH TREE DIAGRAM FOR GRADE 5 STUDENTS

[1]วารุณี ในจิตร, [2]ระพิน ชูชื่น และ [3]ประสิทธิ์ นิ่มจินดา

[1]Warunee Naijit, [2]Rapin Chuchuen and [3]Prasit Nimjinda

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]M6453085@rtu.ac.th, rasoninzy@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (tree diagram) 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุบลราชธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยใช้

---

[1] นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิธีการเลือกการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 แผน แบบวัดความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อเข้าใจ และแบบสอบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ E1/E2 และการทดสอบค่าทีแบบ Dependent Sample ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) สำหรับนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 82.49/82.58 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถของการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) พบว่าระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.67)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA), ทรีไดอะแกรม (tree diagram)

Abstract

The purposes of this research were 1) To investigate the efficiency of lesson plans using Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram for Grade 5 students to meet the standard criterion set at 80/80 2) To compare the Understanding of English Reading ability with pretest and posttest using Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram for Grade 5 students, and 3) To study the satisfaction of Grade 5 students using Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram activities. The sample group was 30 students from Grade 5 studying in the first semester of the academic year 2023 at Anuban Ubonratchthani School, under Ubonratchathani Office of Primary Education Service Area 1 which were selected by cluster random sampling. The research instruments consisted of 10 English lesson plans using Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram, an English understanding reading ability test, and questionnaires for students' satisfaction toward learning through Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram activities. The data analysis statistics were mean, percentage, standard deviation, and performance determination of lesson plans using E_1/E_2 and Dependent Sample t-test. The results of the study were as follows: 1) The effectiveness of lesson plans using

Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram for developing Grade 5 students' English understanding reading was 82.49/82.58 2) The compared English understanding reading ability of Grade 5 students with the posttest was significantly higher than the pretest at the .05 3) The students' overall satisfaction toward learning through Murdoch Integrated Approach with Tree Diagram activities was found at the highest level ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.67)

Keywords: Murdoch Integrated Approach (MIA), Tree Diagram

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกล้วนกำลังเผชิญหน้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเชื่อมโยงและแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารคมนาคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วบนโลกไร้พรมแดนทำให้สังคมแต่ละประเทศมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดค่านิยม และวัฒนธรรมที่หลากหลายแผ่กระจายครอบคลุมไปทั่วโลก ดังนั้นจึงทำให้หลายๆ ประเทศเกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาศักยภาพในหลายๆ ด้านให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวดัน เฉกเช่นประเทศในแถบเอเชียได้ร่วมมือกันจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) สิ่งสำคัญของทุกๆ ประเทศที่จะต้องเตรียมพร้อมคือความสามารถทางภาษาอังกฤษ อันนำไปสู่การเป็นพลเมืองประชาคมอาเซียนที่จะต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการสื่อสารตามกฎบัตรอาเซียนข้อที่ 34 ระบุว่า "ภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน คือ ภาษาอังกฤษ" (The working language of ASEAN shall be English) ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล (International Language) โดยทำหน้าที่เป็นภาษากลาง (Lingua Franca) ในการสื่อสารเพื่อให้คนหลากหลายเชื้อชาติสามารรับรู้และเข้าใจกันได้ทั้งสองฝ่ายอันก่อให้เกิดความสะดวกและความเข้าใจตรงกัน ในการสื่อสาร (Crystal, 2003) ภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญกับคนทั่วโลก ที่นิยมใช้ติดต่อสื่อสารทั้งในด้านการศึกษา ธุรกิจ และด้านวัฒนธรรม ใช้เป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่างๆ จะเห็นได้จากข้อมูลบนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ หรือแม้กระทั้งคำแนะนำและคำเตือนต่างๆ ล้วนใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ภาษาอังกฤษจึงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตลอดหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ เนื่องจากได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เพราะนอกจากจะเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่หลากหลายและการสร้างวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก อันนำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษา และการมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษนั้น ล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์

กันทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน แต่สำหรับประเทศไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ และไม่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการพูด ทักษะการอ่านจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (จิตรลดา ชาปัญญา, 2554) จากผลการทดสอบ O-NET ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) เนื่องจากมีการกำหนดให้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษจัดอยู่ในข้อสอบซึ่งเป็นส่วนของการอ่านบทความโดยอยู่สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่างๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลซึ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่าน ผลจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (O-NET: Ordinary National Education Test) ปีการศึกษา 2562 คะแนนสอบวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 34.38 ส่วนคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศอยู่ที่ 34.42 จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม 100 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ องค์การมหาชน, 2563) ซึ่งเห็นได้ชัดว่าทักษะการอ่านเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการทำข้อสอบ และหากผู้ทดสอบอยู่ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น การทดสอบทักษะการอ่านก้ยิ่งเข้มข้น และยากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น ผู้ทดสอบจะต้องเข้าใจ ตีความ และวิเคราะห์เนื้อเรื่องที่อ่านจึงจะสามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง ความสามารถในการอ่านจึงเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษา และควรได้รับการเตรียมความพร้อมในทุกๆ ระดับชั้น (กานต์ธิดา ทองจันทร์, 2564

จากปัญหาและความสำคัญข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ นั่นคือ การสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ซึ่งการสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค ได้รับการคิดค้นโดย จอร์จ เอส เมอร์ด็อค (George S.Mordoch) เป็นการเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะต่าง ๆ คือ ฟัง พูด อ่านและเขียนควบคู่กันโดยใช้ชื่อว่า (Communicative Approach) “A More Integrated Approach to the Teaching of Reading” ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดแก้ไขปัญหา และดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองตามขั้นตอนที่ผู้สอนได้เตรียมไว้ ถึงแม้ว่าจะมีทักษะหนึ่งที่เป็นจุดเน้นในการสอน แต่ทักษะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่จุดเน้นก็ยังคงได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน (Murdoch, 1986) จากการศึกษาค้นคว้าแนวทางการสอนอ่านของเมอร์ด็อค (MIA) สรุปได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การถามคำถามก่อนอ่าน (Priming question) 2) การทำความเข้าใจคำศัพท์ (Understanding Vocabulary) 3) การอ่านเนื้อเรื่อง (Reading the text) 4) การทำความเข้าใจเรื่อง (Understanding the text) 5) การเชื่อมโยงข้อมูล (Transferring Information) 6) การทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยคและเรียงโครงสร้างทางอนุเฉท (Jigsaw Exercise and Paragraph Structure) และ 7) การประเมินผลและแก้ไขข้อผิดพลาด (Evaluation and Correction) จากขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาที่เน้นสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ พูลสวัสดิ์ (2564) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ MIA สามารถทำให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ได้พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยเฉพาะทักษะการอ่านและการคิดวิเคราะห์จากคำถามที่แทรกอยู่ในกิจกรรมทุกขั้นตอน เป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม และ

เน้นการสร้างประสบการณ์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้วางแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ โดยผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากการใช้กระบวนการสอนด้วย MIA แล้ว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทรีไดอะแกรม (แผนผังต้นไม้) เป็นหนึ่งเทคนิคที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ และจดจำเรื่องราวที่อ่านได้ง่ายขึ้นจากการจัดลำดับความคิด และความเข้าใจของตนเองอย่างเป็นระบบผ่านแผนผัง ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2560) ได้กล่าวว่า การใช้เทคนิคผังกราฟิกช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม และสร้างความหมาย ความเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือข้อมูลที่เกิดการเรียนรู้ และจัดระบบระเบียบข้อมูลที่เรียนรู้ด้วยผังกราฟิกก ซึ่งจะช่วยทำให้จดจำได้ง่ายขึ้น ประกอบกับ สุทธิมาศ อภิรักษ์วณิชย์ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องมือที่ใช้สะท้อนความคิดให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี คือ การใช้แผนผังกราฟิก (Graphic organizers) ซึ่งเป็นเทคนิคที่พัฒนาต่อเนื่องมากจากการจัดโครงสร้างความคิดล่วงหน้า (present first) ตามทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (meaningful learning theory) ของเดวิด อูซูเบล (David, 1963) เพื่อใช้สำหรับอ่าน และทำความเข้าใจเนื้อหา โดยเฉพาะการใช้แผนภูมิต้นไม้ (tree diagram) ที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความคิด และสามารถจัดเรียบเรียงองค์ประกอบย่อยไปสู่ประเด็นหลักได้อย่างเป็นระบบ แผนผังต้นไม้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญประกอบไปด้วยราก ลำต้น และกิ่งก้านเพื่อใช้จัดหมวดหมู่ โดยนำมาจัดเรียงให้มีรูปร่างลักษณะคล้ายต้นไม้ที่มี ความคิด หรือ "บัตรความคิด" ทำให้มองเห็นภาพแผนผังที่เป็นระบบหลาย ๆ ความคิดได้อย่างชัดเจน (ฤทธิกร ในดี, 2559)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ซึ่งนับเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจให้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นที่จะต้องได้รับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ตลอดจนเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนมีเทคนิคในการพัฒนาตนเองในด้านทักษะการอ่านให้มีความสามารถในการอ่าน รวมทั้งมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน ที่สูงขึ้น และสามารถนำเทคนิคการอ่านนี้ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่นๆ ที่อยู่ระดับที่สูงขึ้น ในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังจากการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram)

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อแผนการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 14 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 484 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (tree diagram) จำนวน 10 แผน แบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (tree diagram) จำนวน 31 ข้อ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (tree diagram) มีทั้งหมด 12 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าประสิทธิภาพ ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น และค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง (กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว) โดยใช้ค่า t – test (Dependent Samples) เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจ

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สถิติ E_1/E_2 จำนวน 10 แผน ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 82.49 และร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 82.58 ดังนั้น ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เท่ากับ 82.49/82.58 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถของการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สูงกว่าก่อน การจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับ ทรีไดอะแกรม (tree diagram)

การทดลอง	N	$\bar{X}$	P	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	t
ก่อนเรียน	30	26.67	66.67	1.54	191	1365	15.391*
หลังเรียน	30	33.03	82.58	1.96			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.67) และเมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ลำดับที่ 1 นักเรียนคิดว่าการสอนอ่าน และการให้สรุปเนื้อเรื่องจากการตอบคำถามด้วย แผนภูมิต้นไม้เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน และเข้าใจบทเรียนได้ดีมากขึ้น อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.85, S.D. = 0.37) ลำดับที่ 2 นักเรียนชอบกิจกรรม On the Tree Diagram ของการสอนขั้นที่ 5 Transferring Information เป็นการสะท้อนความเข้าใจจากเรื่องที่อ่านบนแผนผังต้นไม้ อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.52) และลำดับที่ 3 นักเรียนชอบวิธีการสรุปเรื่องที่อ่านด้วยการตอบคำถามบนแผนภูมิต้นไม้ทุกครั้งหลังจากการสอนอ่าน เพราะทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้มากขึ้น อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.66) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการ ของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการ ของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ข้อ	รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1	นักเรียนชอบกิจกรรมการสอนขั้นที่ 1 Priming Question1: Look at the Picture การตอบคำถามจากภาพก่อนเรียน	4.55	0.76	มากที่สุด
2	นักเรียนชอบกิจกรรม Vocabularies Detective ของการสอนขั้นที่ 2 Understanding Vocabularies (เกมค้นหาคำศัพท์)	4.60	0.68	มากที่สุด
3	นักเรียนชอบกิจกรรมการ Paragraph Detective ของการสอนขั้นที่ 3 Reading the Text เป็นการอ่านและทำความเข้าใจ เนื้อเรื่องโดยการทำกิจกรรมตอบคำถาม ย่อยในแต่ละย่อหน้าของเนื้อเรื่อง	4.50	0.76	มาก
4	นักเรียนชอบกิจกรรม Fun with Answer the Question ของการสอนขั้นที่ 4 Understanding the Text การทำ ความเข้าใจเนื้อเรื่องโดยการตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน	4.35	0.75	มาก
5	นักเรียนชอบกิจกรรม On the Tree Diagram ของการสอนขั้นที่ 5 Transferring Information เป็นการสะท้อนความเข้าใจจากเรื่องที่อ่านบนแผนผังต้นไม้	4.80	0.52	มากที่สุด
6	นักเรียนชอบกิจกรรม Jigsaw Puzzle ของการสอนขั้นที่ 6 Jigsaw exercise and paragraph structure เป็นการแข่งขันต่อชิ้นส่วนเรียงลำดับย่อหน้าของเนื้อ เรื่อง	4.35	0.81	มาก
7	นักเรียนชอบกิจกรรม Grammar Review ของการสอนขั้นที่ 6 เป็นกิจกรรมการ เรียนรู้โครงสร้างไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ	4.40	0.75	มาก
8	นักเรียนสนุกสนานกับการทำกิจกรรมกลุ่ม เพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกับเพื่อน และช่วยทำให้เข้าใจการอ่านดีขึ้น	4.65	0.67	มากที่สุด
9	ครูอธิบายขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษได้อย่างชัดเจน	4.60	0.50	มากที่สุด
10	นักเรียนชอบวิธีการสอนอ่านของครูในทุกบทเรียน	4.45	0.76	มากที่สุด
11	นักเรียนชอบวิธีการสรุปเรื่องที่อ่านด้วยการตอบคำถามบนแผนภูมิต้นไม้ทุกครั้ง หลังจากการสอนอ่าน เพราะทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้มากขึ้น	4.70	0.66	มากที่สุด
12	นักเรียนคิดว่าการสอนอ่าน และการให้สรุปเนื้อเรื่องจากการตอบคำถามด้วย แผนภูมิต้นไม้เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน และเข้าใจบทเรียนได้ดีมากขึ้น	4.85	0.37	มากที่สุด
	โดยรวมเฉลี่ย	**4.57**	**0.67**	**มากที่สุด**

อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลและเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับ ทรีไดอะแกรม (tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 82.49/82.58 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีขั้นตอนการสร้างที่เป็นระบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอย่างละเอียดมีการวิเคราะห์หลักสูตรโดยศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้แกนกลางแนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล มีการศึกษาทฤษฎีการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจของ กฤษณา กิตติเสรีบุตร (2553) ที่ได้เสนอแนะขั้นตอนการสอนอ่านในระดับประถมศึกษา การอ่านออกเสียง ครูผู้สอนต้องให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการอ่านบทความสั้นๆ แล้วอ่านเป็นเรื่องเป็นเรื่องราวที่ยาวขึ้น การตอบคำถาม และการตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน ซึ่งจะถามให้ผู้เรียน มีความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน และมีทักษะในการอ่านมากขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ และการสอนอ่านโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจให้อยากรู้อยากเรียน นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับ ทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นครั้งนี้ ยังได้ผ่านการตรวจสอบความบกพร่องจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนมีการนำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (tree diagram) ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพและข้อบกพร่องของแผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับ ทรีไดอะแกรม (tree diagram) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสนันท์ ไกรทอง (2559) ได้ทำการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็

อก (MIA) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 83.44/84.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 ส่วน วันเพ็ญ ขำเหม (2558) ได้ทำการวิจัย เรื่อง แบบฝ□กการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจแบบบูรณาการของเมอร□ด็อค โดยเน□นเนื้อหาอาเซียน ผลการวิจัย พบว่า แบบฝ□กการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข□าใจแบบบูรณาการของเมอร□ด็อค มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 80.60/79.30 สูงกว□าเกณฑ□ประสิทธิภาพที่ตั้งเอาไว□ 75/75 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนม์ศิริ ตันไสว (2565) ได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้กลวิธีการเรียนรู้แบบ MIA สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการเรียนรู้แบบ MIA เท่ากับ 78.90/80.48 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถของการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมากจากการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาสาระได้ ทำให้เกิดความสนุกสนานขณะที่เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเอง เป็นวิธีการที่เน้นการสอนอ่านการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด ฝึกจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแก้ปัญหา โดยการนำประสบการณ์เดิมของตนเองมาผสมผสานกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ อีกทั้งยังใช้ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เป็นแผนผังสะท้อนภาพความคิดที่ใช้แสดงองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย การจัดประเภท จำแนกลักษณะ ข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดเชิงมโนทัศน์ และคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น จนทำให้นักเรียนสนใจการเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น นักเรียนเกิดความสนุกสนาน รู้สึกตื่นตัว กล้าแสดงออกการพูดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Murdoch (1986) ที่สรุปว่า การสอนอ่านโดยหลักการบูรณาการของเมอร์ด็อคตามแนวคิดของ จอร์จ เอส เมอร์ด็อค เป็นการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิดทุกขั้นตอน เพื่อให้นักเรียนคิดเป็น โดยเฉพาะกระบวนการคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา และทำให้นักเรียนสามารถ นำภาษาไปใช้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจที่ปรากฏในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ในแต่ละแบบฝึกประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่กระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองทีละขั้นตอน มีการสังเคราะห์มาจากนักการศึกษาหลายท่าน นอกจากนี้กิจกรรมในแบบฝึก ยังมีความหลายหลายในรูปแบบ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาสาระได้ ทำให้เกิดความสนุกสนานขณะที่เรียน ทราบความก้าวหน้าของตนเอง ทั้งนี้ยังสามารถนำแบบฝึกมาวัดผลการเรียนหลังจากที่เรียนแล้วตลอดจนทราบข้อบกพร่องของตนเองและนำไปปรับปรุงการเรียนดังที่ ประพิณพร เย็นประเสริฐ (2548) กล่าวไว้ว่า แบบฝึกมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนทักษะทางภาษามาก เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์ต่างๆ ได้คงทน ทำให้เกิดความสนุกสนานในขณะ

เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเอง สามารถนำแบบฝึกมาทบทวนเนื้อหาด้วยตนเองได้ นำมาวัดผลการเรียนหลังจากที่เรียนแล้ว ตลอดจนสามารถทราบข้อบกพร่องของนักเรียนและนำมาปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที ทั้งจะมีผลทำให้ครูประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและลดภาระได้มาก นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) เป็นกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาจากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ และเป็นกิจกรรมที่มีการจัดการเรียนรู้จากสิ่งที่ง่ายไปหายาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Olyvia Revalita Candraloka และ Ani Novitasari (2022) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแผนผังต้นไม้สำหรับการพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเอ็มทีเอส มิฟทาฮัล ฮูด้า บาลันแกน ประเทศ อินโดเนซีย พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนและหลังการทดสอบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ชี้ให้เห็นว่าเทคนิคแผนภาพต้นไม้มีผลดีต่อการเรียนรู้คำศัพท์ของนักเรียน และสามารถพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ ณัฏฐณิชา ปฐมพุทธิธรรม (2563) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามหง่ามวิทยาคม ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกรูปแบบบอ่านจับใจความตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการอ่านจับใจความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน จันทิมา มะเกลี้ยง (2560) ได้ศึกษารูปแบบการสอนอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีบูรณาการของเมอร์ด็อคร่วมกับเทคนิคห้องเรียนกลับทาง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เรียนในรูปแบบการสอนอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีบูรณาการของเมอร์ด็อคร่วมกับเทคนิคห้องเรียนกลับทาง มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสนันท์ ไกรทอง (2559) ได้ทำการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57, S.D.= 0.67) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ลำดับที่ 1 นักเรียนคิดว่าการสอนอ่าน และการให้สรุปเนื้อเรื่องจากการตอบคำถามด้วย แผนภูมิต้นไม้เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน และเข้าใจบทเรียนได้ดีมากขึ้น อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.85, S.D. = 0.37) ลำดับที่ 2 นักเรียนชอบกิจกรรม On the Tree Diagram ของการสอนขั้นที่ 5 Transferring Information เป็นการสะท้อนความเข้าใจจากเรื่องที่อ่านบนแผนผังต้นไม้ อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.80, S.D. = 0.52) และลำดับที่ 3 นักเรียนชอบวิธีการสรุปเรื่องที่อ่านด้วยการตอบคำถามบนแผนภูมิต้นไม้ทุกครั้งหลังจากการสอนอ่าน เพราะทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้มากขึ้น อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.66) ตามลำดับ จากการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนอ่าน และการให้สรุปเนื้อ

เรื่องจากการ ตอบคำถามด้วยแผนภูมิต้นไม้มากที่สุด เนื่องจากแผนภูมิต้นไม้เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและเข้าใจบทเรียนได้ดีมากขึ้น ซึ่งผลคะแนนระดับความพึงพอใจของนักเรียนดังกล่าวอาจมีผลเนื่องมาจากการจัด การเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ไม่เพียงแต่เน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเท่านั้นแต่รูปแบบของการจัดกิจกรรมยังเน้นการสอนอ่าน ซึ่งใช้การตั้งคำถามในประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่อง ที่จะนำมาให้อ่านมาเป็นตัวกระตุ้นความสนใจ และกระบวนการคิดให้กับผู้เรียน รวมถึงการ จัดกิจกรรมที่สอดแทรกในทุกขั้นตอนของการสอนอ่าน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจบทอ่านได้อ่านด้วยตนเอง ช่วยกันทำงานกลุ่มให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้กิจกรรม ที่ครูจัดขึ้นในแต่ละกิจกรรม นักเรียนสามารถประเมินผลงานด้วยตนเอง จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานระหว่างการเรียนหรือการทำกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อลงกรณ์ สิมลา (2561) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้แผนผังมโนทัศน์เพื่อส่งเสริมการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดชุมพลนิกายาราม พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดที่ดีเห็นต่อการใช้แผนผังมโนทัศน์เพื่อส่งเสริมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจในทุกด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหาบทอ่าน ด้านกิจกรรมการสอนและด้านคุณประโยชน์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสนันท์ ไกรทอง (2559) ได้ทำการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.62) เช่นเดียวกับภคพร คุณเศรษฐ (2559) ได้เปรียบเทียบผลการเรียนรู้และความพึงพอใจในการเรียน ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ระหว่างวิธีสอนโดยใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizer) กับวิธีสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทพศิรินทร์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทพศิรินทร์ มีความพึงพอใจในการเรียนโดยวิธีสอนแบบใช้ผังกราฟิกมากกว่าวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับพอใจมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราภรณ์ จำลองเพ็ง (2562) ได้ทำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แผนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้แผนผังกราฟิก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.44, S.D.= 0.15)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สำคัญที่ค้นพบจากงานวิจัย ครูควรศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับทรีไดอะแกรม (Tree diagram) ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปใช้กับนักเรียน เพราะนวัตกรรมที่

สร้างขึ้นถือได้ว่ามีความสำคัญและมีส่วนช่วยในการพัฒนาพัฒนาความสามารถ ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนให้ดีขึ้น ประเมินการแบบฝึกหัดของนักเรียน ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประเมินทุกครั้ง เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและได้พัฒนาผลการเรียนภาษาอังกฤษ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการประยุกต์ใช้สื่อการเรียน เทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ เช่น VDO เพื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยการใช้กิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ซึ่งจะส่งผลที่ดีต่อตัวผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีผลลัพธ์และผลกระทบในเชิงบวกในด้านความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ.(2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (ฉบับที่ 2). ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งชาติไทย.

กานต์ธิดา ทองจันทร์. (2564). *ผลของการใช้วิธีสอนแบบ SQ4R ร่วมกับการใช้ผังกราฟิกในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร. http://dcms.lib.nu.ac.th/dcms/TDC2563/63499/KanthidaThongian.pdf

กฤษณา กิตติเสรีบุตร. (2553). *การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำ ร ล ว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้หนังสือส่งเสริมทักษะการอ่านออกเสียง* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม]. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/267137

จันทิมา มะเกลี้ยง (2561). รูปแบบการสอนอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีบูรณาการของเมอร์ดอกซ์กับเทคนิคห้องเรียนกลับทาง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2”. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. 10 *(1).* 119-128.

จิตรลดา ชาปัญญา. (2554). *การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองแวงตอตั้ง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้บทเรียนเล่มเล็ก.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. http://uc.thailis.or.th/Catalog/BibItem.aspx?BibID=b01975693

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2555). *การอ่านเพื่อความเข้าใจ (reading comprehension).* https://www.gotoknow.org/posts/435030

ณัฏฐณิชา ปฐมพุทธิธรรม. (2564). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการใช้แบบฝึกรูปแบบปกติและการใช้แบบฝึกตามแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA).* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร. http://www.edu.nu.ac.th/th/news/docs/download/2021_06_17_16_55_28

ทิศนา แขมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นภัสนันท์ ไกรทอง. (2559). *การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA).* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ภคพร คุณเศรษฐ. (2560). *การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และความพึงพอใจในการเรียนทักษะการ อ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ระหว่างวิธีสอนโดยใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizer) กับวิธีสอนแบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทพศิรินทร์ กรุงเทพมหานคร* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2560-5-3-eng58-0009.pdf

ภัทราภรณ์ จำลองเพ็ง. (2562). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แผนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษปีที่ 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/962

วราภรณ์ พูลสวัสดิ์. (2564). *การจัดการเรียนรู้แบบ MIA เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ"* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

วันเพ็ญ ขำเหม, และวราภรณ์ วราธิพร. (2564). แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจแบบบูรณาการของเมอร์ด็อคโดยเน้นเนื้อหาอาเซียน. *วารสารนิสิตวัง. 21(2),* 12-26. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/article/view/262160

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). *แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งชาติไทย.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2563). *ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562.* https://bit.ly/3XY4NEx

ฤทธิกร ในดี. (2559, 17 ตุลาคม). *บทสะท้อนคิดเชิงระบบกับการวิเคราะห์ปัญหา G5: แผนผังต้นไม้.* https://bit.ly/3uuaKvd

อลงกรณ์ สิมลา. (2561). การใช้แผนผังมโนทัศน์เพื่อส่งเสริมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Sakkarin.Sir.pdf

ASEAN Secretariat. (2008). *The Asean Charter.* https://shorturl.asia/pPCKQ

Crystal, D. (2003). *English as a Global Language (2nd ed.).* Cambridge University Press. http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511486999.

ผลการใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู

EFFECTS OF USING REAP STRATEGY ON CRITICAL READING COMPETENCY FOR STUDENT TEACHERS

[1]นภาพร เลขาโชค

Napaporn Lekhachoke

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ,ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

napaporn.tn5@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาครูสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการอ่านเพื่อการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาอังกฤษ จำนวน 43 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพเครื่องมือค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน t-test ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

[1] อาจารย์, สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ทางสถิติที่ระดับ .05 และการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.60)

คำสำคัญ : ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ อาร์ อี เอ พี นักศึกษาครู

Abstract

The objectives of this research were to 1) compare critical reading competency for student teachers by using REAP (Read, Encode, Annotate, Ponder) strategy in learning management and 2) study the opinion of student teachers towards learning management by using REAP (Read, Encode, Annotate, Ponder), the sample were 43 English student teachers who registered Critical Reading for Teachers of English who studied in the second semester of academic year 2022, Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University, by purposive sampling. Materials of the research consists of pre-test and post-test and the opinion questionnaire by using percentage, mean, standard deviation (S.D.) difficulty, discrimination power, reliability and paired sample t-test. The result found that critical reading competency for student teachers by using REAP (Read, Encode, Annotate, Ponder) after learning management was higher than before learning management at 0.05 level of significance and the opinion of student teachers towards learning management by using REAP (Read, Encode, Annotate, Ponder), the mean score for overall satisfaction was 4.54, the standard deviation was 0.60

Keywords : critical reading competency, REAP, student teachers

บทนำ

การอ่านเป็นทักษะจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรในสังคมให้มีคุณลักษณะที่สอดรับกับความต้องการในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ เนื่องจากการอ่านจะช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่สามารถแสวงหา วิเคราะห์ จัดระบบและประมวลข้อมูลความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้เรียน นิสิต นักศึกษาซึ่งจำเป็นต้องใช้ทักษะการอ่านในการศึกษาเนื้อหาสาระของทุกวิชา และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ตนเองได้รับความรู้และประสบการณ์ตามที่ต้องการ อันจะนำไปสู่โลกแห่งความรู้ที่มีอยู่มากมาย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อให้เกิดความรู้ความคิดและการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความเจริญงอกงามทาง

สติปัญญา รู้จักคิด มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ด้วยความสำคัญของการอ่านดังกล่าว การจัดการศึกษาทุกระดับจึงมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับ การฝึกอ่าน และมีทักษะการอ่านที่ดี

นอกเหนือจากทักษะการอ่าน ทักษะสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตและในการทำงานในยุคปัจจุบันคือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 อันประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ และทักษะการคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ในการใช้ชีวิตในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารเช่นทุกวันนี้ ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ในการอ่านหรือรับสารจากสื่อต่าง ๆ อีกด้วย กล่าวคือ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ในการวิเคราะห์สิ่งที่อ่าน การเสริมทักษะของผู้เรียนในชั้นเรียนเป็นอีกหนึ่งวิธีที่พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการฝึกฝนจากกระบวนการที่ผู้สอนเตรียมไว้ในการจัดการเรียนการสอน บรรจง อมรชีวิน (2560, หน้า 101) กล่าวว่า สิ่งสำคัญของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ การที่มุ่งให้เกิดการครุ่นคิดและความสงสัยอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอและให้มีคำถาม โดยเฉพาะกับสิ่งที่พูดหรือยึดถือตามกันมา ดังที่ สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2550, หน้า 5) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะของการรับสารที่มีความสำคัญ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เป็นทักษะที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ เอมอร เนียมน้อย (2551 : 13) ได้กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการอ่านในระดับสูงที่ผู้อ่านต้องพิจารณาสิ่งที่อ่านอย่างรอบคอบและถี่ถ้วน เพื่อวิเคราะห์หาคำตอบ สรุปสาระสำคัญ และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตีความของสิ่งที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเมื่อผู้อ่านมีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจะส่งผลต่อการเสริมสร้างสติปัญญาและเพิ่มพูนความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างรอบคอบ และมีความรอบรู้ อีกทั้งยังช่วยให้เข้าใจเรื่องที่อ่านตลอดจนนำประโยชน์ที่ได้จากการอ่านไประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความคิดให้กว้างไกลได้ สอดคล้องกับธิดา โมสิกรัตน์ และนภาลัย สุวรรณธาดา (2544, หน้า 567) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่ผู้อ่านจะต้องใช้ความคิด วิเคราะห์ ใคร่ครวญ และประเมินได้ว่าข้อความหรือเรื่องที่อ่านนั้นสิ่งใดเป็นใจความสำคัญสิ่งใดเป็น ใจความประกอบ และสามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น ดังนั้นการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจะต้องอาศัยความคิดควบคู่กันไป ผู้อ่านต้องใช้ความคิดในขณะที่อ่าน เมื่อผู้อ่านรู้จักคิดไตร่ตรองหาเหตุผลก็จะช่วยให้ผู้อ่านรู้เท่าทันสิ่งที่ตนอ่านไม่หลงเชื่อสิ่งใดก่อนที่จะคิดหาเหตุผลมาพิสูจน์ความจริง นอกจากนี้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ พัฒนาสติปัญญารู้จักคิดใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเองจากสื่อออนไลน์หลายรูปแบบ ด้วยวิธีการอ่านหรือการฟัง อีกทั้งข้อมูลที่ได้รับมาอาจจะเป็นข้อมูลที่เป็นจริงหรือข้อมูลที่เป็นเท็จ จึงจำเป็นที่ผู้เรียนหรือผู้รับข้อมูลจะต้องมีทักษะในการพิจารณา วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ การมีทักษะพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ และการฝึกคิดวิเคราะห์ จะทำให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะถึงความสำคัญ ประเด็นปัญหา และการลำดับความสำคัญ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

เมื่อผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก เป็นผู้ที่มีวิจารณญาณทั้งในด้านการคิด การอ่าน และการฟัง เมื่อเกิดประเด็นปัญหาขึ้น จะสามารถนำทักษะนั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การอ่านเพื่อการคิดวิเคราะห์เป็นอีกหนึ่งทักษะที่ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาพึงมี เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทักษะด้านการอ่านและการคิดวิเคราะห์ ผู้ที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์สามารถทำให้นำไปสู่การเป็นผู้ที่มีความตระหนัก ระมัดระวังในการคิด ความเชื่อ และทรรศนะด้านการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ ผู้ที่มีทักษะด้านนี้จะเป็นผู้ที่ จะสำรวจปัญหา ตั้งคำถามและหาคำตอบและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทักษะนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้มีทักษะนี้ประสบความสำเร็จที่โรงเรียน ที่ทำงานเท่านั้น แต่ยังคงทำให้เป็นผู้ที่มีทักษะติดตัวไปด้วย

ด้วยเหตุนี้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องฝึกฝนและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สถาบันการศึกษาจึงต้องส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ รักการค้นคว้า สามารถสร้างสรรค์พัฒนาและเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆให้แก่สังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ในสาขาวิชาที่เรียน พร้อมทั้งต้องสามารถถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ความคิดเห็นออกมาในรูปแบบงานเขียน เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและปรับตัวให้ทันกับสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร

กลวิธีอาร์อีเอ พี (REAP: Read, Encode, Annotate, Ponder) ของ Eanet & ManZo พัฒนาขึ้นในปี 1976 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่าน การคิด และการเขียน เน้นความสำคัญของการใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน คือ การช่วยให้ผู้เรียนรู้จักทำความเข้าใจกับสิ่งที่อ่าน รู้จักตีความ รู้จักการนำไปใช้รวมทั้งการจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหลากหลาย เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมและถ่ายทอดความเข้าใจของตนสู่บุคคลอื่น อีกทั้งยังเป็นกลวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการอ่าน มีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์จริง มีทักษะและกลวิธีในการอ่าน รู้จักการสืบค้นและไตร่ตรองข้อมูลที่ได้มา มีการถ่ายทอดประสบการณ์การอ่านของตนที่เกิดจากการนำความรู้เดิมประสานกับองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนนำมาจับใจความสำคัญ วิเคราะห์สังเคราะห์และนำผลของการอ่านมาแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียนเพื่อเป็นการตรวจสอบ แลกเปลี่ยนผลของการอ่าน แล้วนำผลของการอ่านเสนอออกมาในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้ภาษาของตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในการอ่าน อีกทั้งยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เป็นการฝึกทักษะทางสังคมในการรับฟังผู้อื่น เมื่อการสอนมีคุณสมบัติเหล่านี้ผู้เรียนก็จะมีคุณสมบัติในการอ่านอย่างดีเช่นกัน ซึ่งการที่ผู้อ่านได้จัดระเบียบทางความคิดและมีกลั่นกรองพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญบทอ่านอย่างลึกซึ้งเป็นระบบส่งผลให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านและวิเคราะห์สาระสำคัญของเรื่องได้โดยผ่านกระบวนการทางความคิดและกระบวนการเขียนตามประเภทการเชื่อมโยงต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีวิธีการ ที่หลากหลายและมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์หรือเชื่อมโยงจากสิ่งที่ผู้เรียนได้อ่าน เพียรศิลป์ ปินชัย (2555 : 64-65) กล่าวว่า กลวิธีการอ่านแบบ อาร์อีเอพี ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการอ่าน การเขียนสรุปความและทักษะคิดวิเคราะห์ได้อยางเป็นระบบ รูปแบบการเรียนแบบ อาร์อีเอพี เน้นการเขียนโต้ตอบกับบทอ่านทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะคิดในการ

เขียนแสดงความคิดเห็นโต้ตอบกับบทอ่านหลากหลายรูปแบบและก่อนที่ผู้เรียนจะสามารถคิดและเขียนแสดงความเห็นในรูปแบบต่างๆนั้น ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการอ่านเพื่อทำความเข้าใจกับบทอ่าน การทบทวนงานเขียนในขั้นตอนสุดท้าย ทำให้ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนจะทำการแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นต่องานเขียนของเพื่อน ซึ่งจากการรับฟังตัวอย่างและแนวทางการคิดจากเพื่อนที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนสามารถนำตัวอย่างที่ดีไปเป็นแนวทางและพื้นฐานต่อยอดทางความคิดได้ สอดคล้องกับ สุรีรัตน์ อักษรกาญจน์ (2561) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ (CORI) ร่วมกับกลวิธีอาร์ อี เอ พี ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทอ่านผ่านประสบการณ์ที่ตนมีและการแลกเปลี่ยนกับเพื่อน และนำไปสู่แสดงความคิดในรูปแบบการเขียนขนาดสั้นไม่เกิน 30 คำ ด้วยภาษาของตนเอง เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนผลการอ่านและการเขียนอีกครั้งกับเพื่อนร่วมชั้น อันนำไปสู่การตกผลึกความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าบทอ่านโดยนำเสนอออกมาในรูปแบบการสรุปผลการอ่าน ทำให้ผู้เรียนมีขั้นตอนการอ่านอย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อการทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่านสูงขึ้น อันเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อความสามารถในการอ่าน คือ การให้เวลาในการอ่าน การสอนกลวิธีการอ่าน การให้โอกาสผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และการให้ผู้เรียนได้พูดคุยถึงความคิด ความรู้สึกและปฏิกิริยาของตนต่อสิ่งที่อ่านจึงกล่าวได้ว่า การสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ (CORI) ร่วมกับกลวิธีอาร์ อี เอ พี ช่วยส่งเสริมความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพเอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ตลอดจนมีความเข้าใจเรื่องที่อ่านอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกัน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพด้านทักษะการอ่าน และเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาครูต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาครู สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 43 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่อง Recognizing a Problem 2) เรื่อง Defining a Problem 3) เรื่อง Focused Observation 4) เรื่อง Finding Resources 5) เรื่อง Evaluating Facts 6) เรื่อง Inductive Reasoning และ 7) เรื่อง Explanation or Argument?

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) มคอ. 3 รายวิชา 5062805 การอ่านเพื่อการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาอังกฤษ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาครู

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ และสถิตที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน t-test เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ผลการใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ทักษะในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาครู ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี มีการพัฒนาที่ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับหลังเรียน (Post-test) ดังตารางต่อไปนี้

การทดสอบ/คะแนนเต็ม	(n)	$\overline{X}$	S.D.	t stat	Sig.
ก่อนเรียน / 30 คะแนน	43	13.88	4.69	8.57	0.00**
หลังเรียน / 30 คะแนน	43	16.74	4.80		

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าคะแนนวิชาการอ่านเพื่อการคิดวิเคราะห์สำหรับครูภาษาอังกฤษก่อนเรียนของนักศึกษาครู มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.88 คะแนนทดสอบหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.74 เมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบ พบว่านักศึกษาครูมีความสามารถ ในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี หลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษาครูมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.60) แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาครูที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี ดังนี้

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		แปลความหมาย
	$\overline{X}$	S.D.	
1. ด้านเนื้อหา			
1.1 เนื้อหามีความเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้	4.42	0.63	มาก
1.2 เนื้อหาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน	4.30	0.67	มาก
1.3 เนื้อหาสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามเป้าหมายของการพัฒนา	4.44	0.63	มาก
1.4 เนื้อหามีประโยชน์ต่อการนำไปใช้	4.53	0.67	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านที่ 1	**4.39**	**0.65**	**มาก**
2. ด้านผู้สอน			
2.1 ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า	4.63	0.58	มากที่สุด
2.2 ผู้สอนส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ	4.63	0.58	มากที่สุด
2.3 ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	4.79	0.47	มากที่สุด
2.4 ผู้สอนมีความเป็นกันเอง ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็น	4.53	0.59	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านที่ 2	**4.60**	**0.52**	**มากที่สุด**
3. ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน			
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ	4.53	0.59	มากที่สุด
3.2 การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสม	4.42	0.66	มาก
3.3 บรรยากาศของการเรียนทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในการมีส่วนรวมในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ	4.35	0.69	มาก
3.4 ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ความเข้าใจใหม่ด้านคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้อง	4.65	0.53	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านที่ 3	**4.45**	**0.61**	**มาก**
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน			
4.1 มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.58	0.63	มากที่สุด
4.2 มีการเฉลยหรือแนะแนวทางของคำตอบเพื่อให้ทราบผลการเรียนรู้			
4.3 ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง			
4.4 การวัดและประเมินผลการเรียนมีความชัดเจนและยุติธรรม	4.60	0.58	มากที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		แปลความหมาย
	$\overline{X}$	S.D.	
	4.58	0.59	มากที่สุด
	4.65	0.61	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านที่ 4	**4.60**	**0.60**	**มากที่สุด**
สรุปค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามความคิดเห็นทุกด้าน	**4.54**	**0.60**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาครูมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 4.79, S.D. = 0.47) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ความเข้าใจใหม่ด้านคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้อง และการวัดและประเมินผลการเรียนมีความชัดเจนและยุติธรรม ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.61) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก คือ เนื้อหาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.67) ตามลำดับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี การเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับระดับและความสามารถของผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะและพัฒนาการในการอ่าน และการคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธี อาร์ อี เอ พี เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะที่เริ่มด้วยผู้เรียน ทั้งด้านการอ่านจับใจความ การคิดวิเคราะห์ และการเขียน ถึงแม้จะมีการกำกับและได้รับความช่วยเหลือจากผู้สอนหรือเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ก็อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการที่ดีขึ้นหรืออาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหากผู้เรียนไม่มีความสามารถด้านการเขียนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กานต์ชนก ด้วงตะกั่ว, & วิไล วัชรพิชัย. (2014). *การศึกษาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ หน่วยการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการใช้วิธีสอนแบบ SQ4R ร่วมกับแผนผังความคิด*. The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal, 20(2.2), 87-96.

จุฑาทิพย์ อินทร์ช่วย. (2015). *การศึกษาความสามารถการอ่านวิเคราะห์บันเทิงคดีร้อยแก้วของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL-PLUS*. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 8(3), 71-83.

ชุลีรัตน์ สายัณห์รุจี. (2012). *ผลของการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการใช้คำถามที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองชุมแสง (พัชรศาสน์ราษฎร์นุเคราะห์)*. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 5(3), 347-361.

ณัฐพร สายกฤษณะ, & อธิกมาส มากจุ้ย. (2021). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม กลวิธี REAP ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก*. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(1), 47-57.

บรรจง อมรชีวิน. (2560). *Thinking Teacher อยากสอนศิษย์ให้คิดเป็น.* นนทบุรี : หจก.ภาพพิมพ์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่) /* บุญชม ศรีสะอาด. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

เพียรศิลป์ ปินชัย. (2555). *การใช้กลวิธีการอ่านแบบ อาร์อีเอพี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านการเขียนสรุปความภาษาอังกฤษ และทักษะคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมนึก ภัททิยธานี. (2546). *การวัดผลการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์. (2548). *กลเม็ดการอ่านให้เก่ง*. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.

สมพร มันตะสูตร แพ่งพิพัฒน์. (2534). *การอ่านทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์.(2550). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเด็กไทยให้อ่านเก่ง อ่านเร็ว*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สุรีรัตน์ อักษรกาญจน์. (2018). *การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ: เทคนิคการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์(CORI) ร่วมกับกลวิธีอาร์อีเอพี (Critical Reading: Concept-Oriented Reading Instruction (CORI) Techniques with REAP Strategies)*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Journal of Humanities and Social Sciences, SRU), 10(1), 91-114.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2547). *21 วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2547.

สุวีณา ปุตะโคตร, & ศิริพงษ์เพียศิริ. (2014). *การศึกษาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ร่วมกับการใช้*

แผนผังความคิด. Journal of Education Khon Kaen University (Graduate Studies Research), 8(4), 195-201.

เอมอร เนียมน้อย. (2551). *พัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยวิธี SQ3R*. กรุงเทพฯ :สุวีริยาสาส์น.

ARIANGGI, C. N. (2014). *The Effectiveness Of Using Reap (Read, Encode, Annotate, Ponder) Strategy To Improve Reading Comprehension Ability In Narrative Text At The Eighth Grade Students Of Smp N 7 Purworejo In The Academic Year 2013/2014* (Doctoral dissertation, Bahasa Inggris-FKIP).

EANET, M. G., & MANZO, A. V. (1976). *REAP-A Strategy for Improving Reading/Writing/Study Skills*. Journal of Reading, 19(8), 647-652.

KHOIRIYAH, A. (2017). *THE EFFETIVENESS OF READ, ENCODE, ANNOTATE, PONDER (REAP) STRATEGY TOWARD STUDENT'S READING COMPREHENSION ON EXPOSITION TEXT (An Experimental Research at the Eleventh Grade Students of Islamic Senior High School Mathla'ul Anwar Menes Center in the Academic Year of 2016/2017)* (Doctoral dissertation, Universitas Islam Negeri" Sultan Maulana Hasanuddin" Banten).

Manzo, A., Manzo, U., & Albee, J. J. (2002). *iREAP: Improving reading, writing, and thinking in the wired classroom*. Journal of Adolescent & Adult Literacy, 46(1), 42-47.

Santi, V. M. (2015). *IMPROVING STUDENTS'READING COMPREHENSION BY USING REAP (READ, ENCODE, ANNOTATE, PONDER) STRATEGY*. Linguists: Journal Of Linguistics and Language Teaching, 2(1).

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL QUALITY ASSURANCE IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NONTHABURI

[1]ชิตพงษ์ ชูแสง และ [2]ชมแข พงษ์เจริญ

[1]Chitpong Choosang and [2]Chomkae Phongcharoen

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ประเทศไทย

Rajapruk University, Thailand

[1]Chitpong1310@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำนวน 317 คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารใช้การสุ่มแบบเจาะจง ส่วนครูใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยมีค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ (IOC) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, One-way ANOVA, LSD และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบสภาพการ

---

[1] นิสิต หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ตำแหน่งการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อายุต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และขนาดสถานศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) สถานศึกษาควรสร้างการรับรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่จะต้องเร่งแก้ไข สถานศึกษาควรมีการกำกับติดตาม มีการสร้างหรือใช้เครื่องมือในการประเมินที่หลากหลายที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา สถานศึกษาส่งรายงานผลการประเมินให้กับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของสถานศึกษาที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน, ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

Abstract

The aims of this study were 1) to study the condition of internal quality assurance in school 2) to compare the condition of internal quality assurance in school and 3) to study the guidelines for developing the implementation of Internal quality assurance in school under The Secondary Educational Service Area Office Nonthaburi. The participants in the study were 317 people of school administrators and teachers in schools under The Secondary Educational Service Area Office Nonthaburi. The sample size determinations of school administrations were selected by purposive sampling and the teachers were selected by stratified random sampling. The instrument of the study included an IOC and the coefficient of Alpha questionnaire. The statistics for analyzing the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-Test independent samples, One-way analysis of variance, the least significant difference test, and content analysis. The findings of the study can be summarized as follows: 1) the opinions of school administrators and teachers towards the condition of internal quality assurance in school was at a high level.2) gender status, education levels, different work experiences, and job positions towards the condition of internal quality assurance in school were not different overall except school performance report and ages were different with the statistical significance at the level of .05. In addition, the different sizes of schools were

different with the statistical significance at the level of .01.3) Educational institutions should raise awareness and enhance the understanding for educational personnels regarding internal quality assurance. They should conduct the operational planning meetings and perform an analysis of weaknesses, strengths, opportunities, obstacles, and problems in order to take immediate corrective action. Educational institutions should implement monitoring by creating or utilizing a variety of assessment tools appropriate to the organization context. Additionally, they should submit assessment result reports to their affiliated agencies as part of their efforts to improve educational quality accomplished the established standards.

Keywords: Guidelines for developing the implementation, of Internal Quality Assurance in School

บทนำ

โลกาภิวัตน์ทำให้สถานการณ์ของโลกยังคงมีการเปลี่ยนแปลงในทุกเรื่องและทุกรูปแบบ ทั้งในเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคง สังคมจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อมในทุกมิติ เป็นโลกที่ไร้พรมแดน เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก ดังนั้นบุคคลจะต้องเรียนรู้และรู้จักปรับตัวให้ได้นั้นจะต้องได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและคุณภาพ สอดคล้องกับ อารีย์ นัยพินิจ (2557) ได้กล่าวถึงกระแสโลกาภิวัตน์ว่าส่งผลต่อระบบสิ่งแวดล้อม ประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อย่างมากมายแล้วแผ่ขยายเป็นวงกว้าง ทั้งประชาชนจะต้องรู้จักวิธีการปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน การศึกษาก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีมาตรฐานและคุณภาพจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาและการจัดการระบบที่ดีในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านการบริหารจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู การพัฒนาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ตลอดจนการสร้างความร่วมมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่างๆ และผลกระทบนี้ทำให้ประเทศไทยมีการรับรู้ มีความตระหนักและเล็งเห็นเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษามากขึ้น ว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาสังคมได้ สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล เมื่อวันจันทร์ที่ 27 กรกฎาคม 2527 ความว่า “...การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคลสังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด....” (ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล, 2561)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการอาชีวศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563)

ผลการติดตามและการประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 โดยสำนักติดตามและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้ ได้คะแนนโดยภาพรวมอยู่ระดับคุณภาพดีมาก ยกเว้นมาตรฐานที่ 3 ตัวบ่งชี้ 1 ที่มีคะแนนรวมต่ำ ทำให้การประเมินผลอยู่ในระดับปรับปรุง และตัวบ่งชี้ที่ 6 ที่ไม่สามารถประเมินผลได้ โดยมีสาเหตุมาจากกระบวนการส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนางานขาดความชัดเจน ไม่สะท้อนปัญหาองค์กร ไม่ครอบคลุม และผลงานที่เสนอมาส่วนใหญ่เป็นงานประจำที่ทำอยู่แล้ว ขาดการส่งเสริมพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งยังขาดการหารูปแบบหรือวิธีที่สอดคล้องและเหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรีและสถานศึกษาในสังกัด อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ควรสร้างการรับรู้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมให่มากขึ้น โดยควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษา เพื่อนำข้อเสนอแนะความคิดเห็น มาทบทวน กำหนดแนวทางในการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลของการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ที่มีฐานะเป็นหน่วยงานต้นสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี ว่ายังขาดประสิทธิภาพในการกำกับ ติดตาม สถานศึกษาในทุกเรื่องโดยเฉพาะการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษาในสังกัดมีคุณภาพ สร้างความมั่นใจและความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี, 2564) สอดคล้องกับรายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2564 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี, 2564) พบว่า มีผลการวิเคราะห์จุดที่ควรพัฒนาของสถานศึกษาโดยภาพรวมทั้ง 18 แห่ง แบ่งออกเป็น 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน จุดที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 66.67 รองลงมา คือ ด้านคุณลักษณะและค่านิยมที่ดี ร้อยละ 55.56 และด้านความรู้ทักษะพื้นฐานและเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ ร้อยละ 50.00 ตามลำดับ 2) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ จุดที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษา และทุกกลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ 61.11 รองลงมา คือ ด้านระบบบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา ร้อยละ 55.56 และด้านการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ ร้อยละ 50.00 ตามลำดับ และ 3) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จุดที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ ร้อยละ 55.56 ด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ร้อยละ 44.44 และด้านการตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาผู้เรียน ร้อยละ 33.33 ตามลำดับ ผลการสังเคราะห์นี้ทำให้สะท้อนเห็นถึงการดำเนินงานของสถานศึกษาภาพรวมในเรื่องของการประกันคุณภาพภายในได้เป็นอย่างดี แต่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรียังมีจุดที่ควรพัฒนาเพื่อพัฒนาปรับปรุงให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียนที่ควรเน้นเป็นสำคัญ มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจะต้องมีกระบวนการบริหารและการจัดการสถานศึกษาก็ควรมีระบบการบริหารที่ดี

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นข้อมูลให้ผู้บริหารได้ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษา เพราะการประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น รับรองคุณภาพให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบว่าสถานศึกษาจัดการการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 77 คน และครู จำนวน 1,830 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำนวน 317 คน จากสถานศึกษาทั้งหมด 18 โรงเรียน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารใช้การสุ่มแบบเจาะจง ส่วนครูใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ, 2562) กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และในแต่ละโรงเรียนใช้การสุ่มอย่างง่าย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยใช้แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 ด้าน ได้แก่ 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) ดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) ประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา 5) ติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 6) รายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 7) การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที ความแปรปรวนทางเดียวด้วย One-way ANOVA และใช้การทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส□วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

ด้าน	การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา แต่ละองค์ประกอบ	$\overline{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1	กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.44	.51	มาก	2
2	จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.47	.47	มาก	1
3	ดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.43	.54	มาก	5
4	ประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา	4.44	.54	มาก	4
5	ติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา	4.44	.52	มาก	3
6	รายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา	4.37	.53	มาก	7
7	การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง	4.39	.58	มาก	6
	รวม	**4.43**	**.48**	**มาก**	

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีความแตกต่างในเรื่อง เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีตำแหน่งการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี พบว่า ด้านรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05และผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อสภาพกาพดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจำแนกตามขนาดสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยส่วนใหญ่จะมีข้อเสนอแนะที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องของสถานศึกษาควรสร้างการรับรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องของการประกันคุณภาพการศึกษา ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่จะต้องเร่งแก้ไข สถานศึกษาควรมีการกำกับติดตามอย่างเป็นระยะๆ มีการสร้างหรือใช้เครื่องมือในการประเมินที่

หลากหลายที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา สถานศึกษาส่งรายงานผลการประเมินให้กับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของสถานศึกษาที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทุบรี มีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในเรื่องของการประกันคุณภาพสถานศึกษา ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ ลำดับที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาในกรอบของแนวทางการพัฒนาข้อที่ 6 ระบุว่า พัฒนาระบบประกันคุณภาพสถานศึกษา และส่งเสริมให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในระบบประกันคุณภาพ โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิระวดี ยุพงษ์ฉาย (2564) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่มีต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ภณัฐพงศ์ พลมุข (2561) ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ผลการวิจัยพบว่า ระดับสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 อยู่ในระดับมาก รวมถึงสอดคล้องกับ ลดาวัลย์ ตั้งมั่น (2561) ที่ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก โดยยังสอดคลองกับผลการวิจัยของ วาสนา คำห้วยหาญ (2559) ที่ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 พบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับ วีระ โกสุมาลย์ (2560) ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 พบว่า ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านก็อยู่ในระดับมาก เช่นกัน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำแนกตามข้อมูลสถานภาพของผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรีที่มีเพศ ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ทั้ง 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีช่วงอายุ 51-60 ปี มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุ 41-50 ปี ซึ่งอาจจะเกิดจากการมีประสบการณ์ที่สะสมตามช่วงวัยและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ส่วนคนที่มีอายุช่วง 31-40 ปี มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าช่วงอายุ 41-50 ปี ทั้งนี้เป็นเพราะ คนช่วงวัยนี้มีความกระตือรือร้น คล่องตัว ซึ่งอาจทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งสำคัญๆ ของสถานศึกษา จึงทำให้มีความรู้ ความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนพัฒนาคุณภาพการศึกษามากกว่าช่วงวัย 41-50 ปี สอดคล้องกับ มุสลาม เละสัน (2557) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูล พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูล จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีตำแหน่งการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านที่แตกต่างกัน คือ ด้านรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระ .05 สอดคล้องกับ ภณัฐพงศ์ พลมุข (2561) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมไม่แกตต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีด้านที่แตกต่างกัน คือ ด้านจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ทำงานในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติงานใน

สถานศึกษาขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีจำนวนบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาอยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะสามารถปฏิบัติและการสื่อสารทำความเข้าใจให้ได้รับทราบถึงการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา โดยที่สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ เป็นสถานศึกษาที่มีจำนวนบุคลากรทางการศึกษาที่มีจำนวนมากกว่า ทำให้การปฏิบัติและการสื่อสารทำความเข้าใจให้ได้รับทราบถึงการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาไม่ทั่วถึงทุกคน สอดคล้องกับ สมนึก นครวงศ์ (2561) ที่ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า ขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับ จารุกิตติ์ สุดสุข (2566) ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ พบว่า ขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยส่วนใหญ่จะมีข้อเสนอแนะที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องของสถานศึกษาควรสร้างการรับรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องของการประกันคุณภาพการศึกษา ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่จะต้องเร่งแก้ไข สถานศึกษาควรมีการกำกับติดตามอย่างเป็นระยะๆ มีการสร้างหรือใช้เครื่องมือในการประเมินที่หลากหลายที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา สถานศึกษาส่งรายงานผลการประเมินให้กับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ จิระวดี ยุพงษ์ฉาย (2564) ที่ได้ศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันประชุมวางแผน ร่วมกันคิด พิจารณา วิเคราะห์ สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ควรมีการออกติดตามอย่างจริงจัง รวมไปถึงสร้างเครื่องมือการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้มีความคลอบคลุมตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับ และทุกตัวบ่งชี้ โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายมีความเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายของสถานศึกษาที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ รจนา แก้วตา (2561) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรไว้ว่า

สถานศึกษาควรสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกคนเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพ โดยการประชุม ชี้แจงบุคลากร ทุกคนทราบแนวทางการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ได้ทราบถึงข้อมูลสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรีมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก สามารถใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาแนวทางปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นประโยชน์แก่ครู ในการดำเนินงานขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จารุกิตติ์ สุดสุข. (2566*). สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

จิระวดี ยุพงษ์ฉาย และสุรินทร์ ภูสิงห์. (2565). *ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ.* วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 10(40), 40-49

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). *หลักคิดพระราชา พึงน้อมพิจารณา "การศึกษาของชาติ".* สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2566, จาก https://d.dailynews.co.th/article/678238/

ภณัฐพงศ์ พลมุข. (2561). *สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มุสลาม เละสัน. (2557). *การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูล.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รจนา แก้วตา. (2561). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

เขต 41. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ลดาวัลย์ ตั้งมั่น. (2561). *การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, สุภมาส อังศุโชติ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2562). *สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 3.* กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

วาสนา คำห้วยหาญ. (2559). *แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพใน สถานศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

วีระ โกสุมาลย์. (2560). *สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมนึก นครวงศ์. (2561). *สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. (2564). รายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2564. สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2565, จาก https://main.spmnonthaburi.go.th/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษา 2564. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคมคม 2566, จาก https://main.spmnonthaburi.go.th/

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานผลการวิจัยแนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561.*กรุงเทพฯ :เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้ง.

อารีย์ นัยพินิจ, ภัทรพงษ์ เกริกสกุล และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร (2557), “*การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์.* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

THE EFFECTS OF USING VOCABULARY GAMES AND ACTIVITIES ON GRADE 7 STUDENTS' ENGLISH VOCABULARY LEARNING

[1]จุฬาวรัชญ์ อักษรพิมพ์, [2]ระพิน ชูชื่น และ [3]รุจิรา ศรียันต์

[1]Julawarat Auksornpim, [2]Rapin Chuchuen and [3]Rujira Sriyan

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]julawarat.a@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษา อังกฤษของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ก่อนเรียนและหลังเรียน 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนชุมชนโพนเมืองวิทยา จำนวน 25 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ จำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.85 และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบ Dependent Samples ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์

---

[1] นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] อาจารย์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D.= 0.58)

คำสำคัญ: การเรียนรู้, คำศัพท์ภาษาอังกฤษ, กิจกรรมเกมคำศัพท์

Abstract

The purposes of the research were 1) to compare the students' vocabulary learning achievement before and after receiving learning management with the use of vocabulary games and 2) to determine how satisfied students were with learning English vocabulary through games. The research sample consisted of 25 participants obtained using the cluster random sampling method from Grade 7 students studying in the first semester of the 2021 academic year at Chumchonponmueang Wittaya School. The employed research instruments concluded 1) six vocabulary game-based lesson plans, 2) a 30-item English vocabulary test whose reliability coefficient value was determined as 0.85, and 3) a questionnaire used for assessing individual student's satisfaction levels. The data were analyzed using mean ($\overline{X}$), standard deviation (S.D.), and t-test dependent. The research findings were as follows: 1) The English vocabulary achievement scores of Grade 7 students after being taught through game-based vocabulary learning activities were statistically significantly than that before being taught by using vocabulary games at the level of .01 2) Grade 7 students expressed the highest level of satisfaction with vocabulary games as a means of learning English vocabulary. ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. =0.58)

Keywords: Learning, English vocabulary, Vocabulary games activities

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบัน เป็นยุคแห่งสังคมข่าวสาร (Information Society) ซึ่งได้เปลี่ยนแปลง ไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันก่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วทั่วโลก ภาษาที่ใช้ในสื่อสารจึงนับว่ามีความสำคัญมาก ดังนั้น ภาษาอังกฤษที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกให้เป็นภาษาสากล จึงมีบทบาท สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยน ความรู้

ความคิด และแสวงหาความรู้ในด้านต่างๆ ตลอดจนใช้ในการประกอบอาชีพ จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทและมีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก โอกาสที่จะพบเห็นภาษาอังกฤษจึงมีทั่วไปรอบตัว ไม่ว่าจะเป็น บนฉลากสินค้า สิ่งอุปโภค บริโภค สื่อโฆษณาและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนในตำราทางวิชาการอีกมากมาย อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีความรู้ทางภาษาอังกฤษดี จะเป็นผู้ที่ได้เปรียบมากกว่าผู้ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษเลย และผู้ที่รู้ภาษาอังกฤษดี หนทางในการประกอบอาชีพจะเปิดกว้างมากกว่าผู้ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษอย่างเห็นได้ชัด (ยุพิน จันทร์ศรี, 2546) ในปัจจุบันคนไทยจึงนิยมเรียนภาษาอังกฤษและถือว่าภาษาอังกฤษนั้น มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อนำไปใช้และยกระดับโอกาสในการประกอบอาชีพ ตลอดจนสามารถเข้าถึงข่าวสาร เทคโนโลยีและความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันท่วงที

ในกระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษนั้น อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้เรียน คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ด้านคำศัพท์ไม่เพียงพอ กล่าวคือ ผู้เรียนไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ สะกดคำไม่ได้ และไม่มีความสามารถด้านการใช้คำในประโยค ดังนั้น เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ หรือมีความรู้ด้านคำศัพท์ไม่เพียงพอนั้น จึงเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน เนื่องจาก คำศัพท์เป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาภาษาอย่างหนึ่ง เพราะถ้านักเรียนได้เรียนรู้คำศัพท์มากพอกับวัยของตนเอง ก็สามารถนำคำศัพท์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง นักเรียนผู้นั้นก็จะ สามารถเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่ ตลอดจนสามารถสื่อสารความหมาย แสดงความคิดเห็นและเข้าใจตนเอง และแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ถ้าไม่มีความรู้คำศัพท์ไว้มากพอที่จะนำมาประกอบเป็นประโยคได้แล้ว ก็ไม่สามารถใช้การฟัง พูด อ่าน และเขียนได้ (วชรวรรณ ฤทธิรงค์, 2550) ดังที่ พรสวรรค์ สีป้อ (2550) กล่าวว่า การเรียนรู้คำศัพท์ในการเรียนภาษาอังกฤษ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะคำศัพท์เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทุกทักษะของการเรียนภาษา การมีความรู้และความสามารถใช้คำศัพท์ของบุคคลคนหนึ่ง ถือเป็นปัจจัยหลักที่จะบ่งบอกว่า บุคคลนั้นสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด คำศัพท์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องเรียนรู้และเพิ่มพูนอยู่เสมอ นอกจากนี้ เหตุผลอีกประการที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนภาษาอังกฤษ อาจสืบเนื่องมาจากการที่นักเรียนขาดความสนใจในการเรียนรู้ เพราะครูส่วนมากมักสอนคำศัพท์โดยเน้นการบันทึก ท่องจำ จึงทำให้นักเรียนขาดความสนุกสนานและความเร้าใจ การสอนจะเน้นปฏิบัติตามคำสั่งของครู ส่งผลให้นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ การเรียนรู้คำศัพท์จึงไม่สามารถนำไปใช้ในการสื่อสารที่ถูกต้องและเหมาะสม ขาดการฝึกทักษะการนำคำศัพท์ไปใช้ในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นนิสัย (กรมวิชาการ, 2551) จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียน โรงเรียนชุมชนโพนเมืองวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ไม่เป็นไปตามเป้าหมายโดยเฉพาะในปี 2562-2563 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด อีกทั้งผลการทดสอบ O-NET ของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ในปีการศึกษา 2562 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.37 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 30.49 และปีการศึกษา 2563 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.98 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 30.35 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด คือ ร้อยละ 50 (โรงเรียนชุมชนโพนเมืองวิทยา, 2564) ถือเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า หาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขปัญหา ดังกล่าว พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกม สามารถนำมาพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ได้ เนื่องจากเกมเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดี เกมจะช่วยในการออกเสียงคำศัพท์ การบอกความหมายคำศัพท์ และการนำคำศัพท์ไปใช้ในประโยค เพราะเกมจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพยายามที่จะเรียนรู้และใช้ภาษาไว้ได้นาน เกมช่วยให้ครูสร้างบริบท (Context) ซึ่งทำให้ภาษามีความหมายมากยิ่งขึ้น เกมจะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ได้ออกกำลังเพื่อใช้บำบัดความเครียดทางกายและประสาท สร้างบรรยากาศให้นักเรียนได้สนุก ส่งผลให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษ (นริสา กัลยา, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับ ปรวิศา นำบุญจิตร์ (2558) ที่ได้กล่าวว่า พัฒนาการของนักเรียนและธรรมชาติของการเรียนรู้ คือ การใช้เกมและบัตรคำศัพท์ฝึกภาษา เพราะเกมและบัตรคำศัพท์มีประโยชน์ในการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจภาษามากขึ้น ครูสามารถเลือกสรรและดัดแปลงให้เหมาะกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน ซึ่งการเล่นเกมนั้น ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น เกิดความสนุกสนาน ช่วยเสริม การเรียนรู้ในเรื่องของคำศัพท์ได้เป็นอย่างดี และก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษา อังกฤษ และจากงานวิจัยของ รัตติยา ชุ่มจุ้ย (2554) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ขจิตรัตน์ สูงกลาง (2562) ที่ได้ศึกษา การใช้เกมเพื่อพัฒนาทักษะการจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์วัณณาโภ จังหวัดเลย พบว่านักเรียนมีคะแนนการทดสอบคำศัพท์หลังการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้เกม สูงกว่าคะแนนการทดสอบหลังการเรียนโดยไม่ใช้เกมประกอบการสอน อีกทั้งมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้เกมในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า การนำเกมมาใช้ประกอบการเรียนการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น และนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนอีกด้วย

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่พบดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องพัฒนา การเรียนการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้เกิดแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการเรียน กระตุ้นและเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้

อยากเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้คำศัพท์ จดจำคำศัพท์ได้ดีและสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในการพูด การฟัง การอ่านและการเขียน ส่งผลทำให้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนชุมชนโพนเมืองวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 2 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 45 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนชุมชนโพนเมืองวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบปรนัยเลือกตอบ (Multiple Choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.04 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.67 คิดเป็นร้อยละ 36.80 หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 21.56 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.18 คิดเป็นร้อยละ 71.87 จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการทดสอบที พบว่า มีค่าทีเท่ากับ 29.512 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การทดสอบ	n	$\overline{X}$	S.D.	ร้อยละ	df	t	Sig.
ก่อนเรียน	25	11.04	2.67	36.80	24	-29.512	.000
หลังเรียน	25	21.56	3.18	71.87			

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D.= 0.58) แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเล่นเกมทำให้นักเรียนสนุก และมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น ($\overline{X}$ = 4.92, S.D. = 0.28) รองลงมาคือ การเรียนคำศัพท์ผ่านเกมช่วยให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น ($\overline{X}$ = 4.84, S.D.= 0.37) และเกมช่วยให้นักเรียนจำคำศัพท์ได้ง่ายและนานขึ้น ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.44) เป็นลำดับสุดท้าย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์

ข้อที่	รายการประเมิน	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	เกมช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียน	25	4.68	0.56	มากที่สุด	4
2	นักเรียนได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ จากการเล่นเกม	25	4.60	0.65	มากที่สุด	6
3	เกมช่วยให้นักเรียนจำคำศัพท์ได้ง่ายและนานขึ้น	25	4.76	0.44	มากที่สุด	3
4	นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในความหมาย	25	4.64	0.64	มากที่สุด	5

	ของคำศัพท์มากขึ้น จากการเล่นเกม					
5	เกมช่วยให้นักเรียนสามารถใช้คำศัพท์ได้ถูกต้องตรงตามความหมาย	25	4.60	0.65	มากที่สุด	6
6	การเรียนคำศัพท์ผ่านเกมช่วยให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น	25	4.84	0.37	มากที่สุด	2
7	การเล่นเกมทำให้นักเรียนสนุก และมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น	25	4.92	0.28	มากที่สุด	1
8	นักเรียนมีส่วนร่วมในห้องเรียนมากขึ้น	25	4.68	0.56	มากที่สุด	4
9	การเรียนคำศัพท์สามารถนำไปประยุกต์ ใช้กับทักษะอื่น ๆ ได้ เช่น ทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน	25	4.32	0.85	มาก	8
10	นักเรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	25	4.40	0.82	มาก	7
รวม		**250**	**4.64**	**0.58**	**มากที่สุด**	

อภิปรายผล

ผลการการวิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล และมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักเรียนได้เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ประกอบการสอน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ส่งผลให้มีการจัดการเรียนรู้ที่ตรงตามเนื้อหา สาระและวัตถุประสงค์ รวมถึงกิจกรรม เกมคำศัพท์ที่ได้นำมาประกอบการเรียนการสอนนั้น มีความเหมาะสมทั้งในด้านความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมเกมคำศัพท์ และสามารถดึงดูดความสนใจในการเรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของพูลทรัพย์ นาคนาดา (2548) ที่กล่าวว่า เกมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนมีลักษณะแตกต่างกันหลายรูปแบบ ดังนั้นการเลือกเกมมาใช้ในการสอนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งที่ควรคำนึง คือ จุดประสงค์ของเกมที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ใช้ในการสอน ความสามารถ ความเหมาะสมของระดับชั้นเรียน วุฒิภาวะ จำนวนและอายุของผู้เล่น นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษในครั้งนี้ ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนการ

สอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยนำกิจกรรมเกมคำศัพท์เข้ามาประกอบ การสอน ซึ่งเกมช่วยทำให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนานระหว่างเรียน ตื่นตัว ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน ช่วยสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้ทางภาษา อีกทั้งยังช่วยในการพัฒนาทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียนของผู้เรียนด้วย สอดคล้องกับคำกล่าวของ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542) ว่า การสอนโดยใช้เกม เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และท้าทายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นด้วยตนเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง เมื่อครูนำเกมมาใช้เพื่อประกอบการสอน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียน และกระตือรือร้นอยากเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการนำทฤษฎีการเรียนรู้แบบ Active learning มามีส่วนในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และลงมือฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนตื่นตัวและสนุกสนานจากสิ่งที่เรียน เกิดการเรียนรู้ได้ดี และผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข ส่งผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษมากขึ้นอีกด้วย กิจกรรมเกมคำศัพท์นอกจากจะช่วยทำให้การเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษมีความสนุกสนาน ผ่อนคลายแล้วนั้น ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ ให้ผู้เรียนเกิดความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น (ธนิตา วัชรพิชิตชัย, 2555) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้มีการจัดบทเรียนให้มีความหมายต่อผู้เรียน (Meaningfullness) ด้วย โดยได้เลือกคำศัพท์ที่อยู่ในหมวดเดียวกัน มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำคำศัพท์ของผู้เรียน และมีการจัดสถานการณ์ช่วยการเรียนรู้ (Mathemagenic) ซึ่งเป็นวิธีที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความจำระยะยาว กล่าวคือ การจัดสถานการณ์ให้นักเรียนมีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับบทเรียนนั้นมากขึ้น ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำสถานการณ์ช่วยการเรียนรู้ โดยการนำกิจกรรมเกมคำศัพท์เข้ามาประกอบการสอน ซึ่งเป็นการช่วยให้นักเรียนได้นึกถึงคำศัพท์ต่าง ๆ ในกิจกรรมเกมคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้และทำไปแล้ว สรุปได้ว่า จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น การสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ประกอบการสอน ส่งผลให้ผู้เรียนทำข้อสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนสูงขึ้น เนื่องจากได้เรียนรู้ผ่านกระบวรการการเรียนรู้โดยใช้เกม สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวราพร เปลี่ยนปราณ (2558) ที่ได้ศึกษาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้เกมประกอบ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียน หลังใช้วิธีสอนโดยใช้เกมประกอบ สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ พบว่า ระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน เท่ากับ 0.58 โดยผู้วิจัยได้ลำดับความพึงพอใจรายข้อของนักเรียนไว้ 3 ลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ 1 การเล่นเกมทำให้นักเรียนสนุก และมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.28 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ เป็นกิจกรรมเสริมทักษะการ

เรียนรู้ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน ทำให้อยากเรียนภาษาอังกฤษ เป็นการสร้างบรรยากาศให้นักเรียน ได้เรียนรู้ภาษาอย่างผ่อนคลาย ช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมเกมภาษาอังกฤษด้วยความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Domus (2010) ที่กล่าวว่า วิธีการเรียนรู้ด้วยเกมทำให้เกิดการแข่งขันและเกิดแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ปราศจากความเครียด ในสภาพแวดล้อมของการเรียนภาษา ดังนั้นนักเรียนสามารถเรียนรู้และจดจำคำศัพท์ได้เร็วขึ้น การเรียนด้วยเกมสามารถทำให้ผู้เรียนกลายเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ทำให้กระบวนการเรียนง่ายขึ้น มีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานรินทร์ ไทยจันทรารักษ์ และคณะ (2564) ได้ศึกษาการใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมคำศัพท์ มีคะแนนเฉลี่ยการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนโดยใช้เกมคำศัพท์ในระดับมาก เพราะการสอนโดยใช้เกม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี ส่งผลทำให้ นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน และได้พัฒนาทักษะด้านการเขียน ดังทฤษฎี Communicative Approach ที่ว่านักเรียนจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากที่สุด ลำดับที่ 2 การเรียนคำศัพท์ผ่านเกมช่วยให้นักเรียน อยากเรียนภาษา อังกฤษมากขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.37 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย ได้ออกแบบการใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ประกอบการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้เรียน มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้ทำสิ่งที่ได้รับมอบหมาย หรือต้องการปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีครูผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก หรือให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งต้องคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนหรือการปฏิบัติงาน (ศุภสิริ โสมาเกตุ, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บลูม bloom (Bloom อ้างถึงใน ยมลรัตน์ เลาหบุตร, 2555) ที่กล่าวว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามที่ต้องการ ก็น่าจะ คาดหวังได้แน่นอนว่า นักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเลือกนั้นด้วยควากระตือรือร้น พร้อมทั้งมีความมั่นใจในตัวเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา สอนสุด (2550) ได้ศึกษาผลการสอนโดยใช้เกม ที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ ความคงทนในการเรียนรู้และเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกม มีเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ลำดับที่ 3 เกมช่วยให้นักเรียนจำคำศัพท์ได้ง่ายและนานขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย ที่ได้ออกแบบให้มีกิจกรรมเกมคำศัพท์ประกอบการสอน เพราะเกมช่วยส่งเสริมความเข้าใจและช่วยกระตุ้นนักเรียน ทั้งผู้ที่เรียนเก่งและไม่เก่งให้เกิดความตื่นตัวให้ความสนใจในการเรียนภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น สร้างบรรยากาศ ทำให้ห้องเรียนน่าเรียน ส่งผลให้

นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้นด้วย การนำเกมคำศัพท์เข้ามาประกอบ การเรียนการสอน จึงเป็นสื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนเข้าใจและจดจำคำศัพท์ได้แม่นยำมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บำรุง โตรัตน์ (2540) ที่กล่าวว่า เกมมีประโยชน์ในการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนเพลิดเพลินกับการเล่นเกม อีกทั้งยังช่วยทบทวนบทเรียน และสอดคล้องกับคำกล่าวของ วนา ชลประเวช (2542) ที่กล่าวว่า เกมเปลี่ยนสภาพห้องเรียนให้สนุกสนาน ทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ เกมยังช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนอยากเรียนภาษาอังกฤษและยังช่วยสรุปบทเรียน ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพร เครือวรรณ (2562) ได้ศึกษาผลการใช้เกม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนรู้คำศัพท์โดยการใช้เกมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจในการใช้เกมในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก และมีความพึงพอใจรายข้อที่ว่า เกมช่วยให้จำคำศัพท์ได้ง่ายและนานมากขึ้น อยู่ในระดับที่พึงพอใจมากอีกด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้องค์ความรู้จากการศึกษา คือ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ประกอบการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษนั้น สามารถนำกิจกรรมเกมคำศัพท์ไปใช้ได้ทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็น การนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมระหว่างเรียน และการสรุปกิจกรรม หรือแทรกในการสอนบางขั้นตอน ในการเรียนการสอนก็ได้ เพราะกิจกรรมเกมคำศัพท์ถือเป็นตัวช่วยสำคัญในการเร้าความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียนตลอดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากิจกรรมเกมคำศัพท์จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความสุกสนาน แต่ก็ต้องคำนึงถึงบริบทการเรียนในแต่ละคาบเรียน และโอกาสในการใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ด้วย เพราะถ้าใช้บ่อยเกินไปหรือติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน นักเรียนก็เกิดการเบื่อหน่ายได้เช่นกัน หรือถ้าใช้สอนคำศัพท์ที่มีความยากมากขึ้น การสอนโดยการใช้กิจกรรมเกมคำศัพท์ ก็ไม่สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจคำศัพท์นั้น ๆ ได้ดีเท่าที่ควร ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเลือกใช้รูปแบบการสอนอื่นควบคู่กันไปด้วย หรือใช้สลับกันไปตามโอกาส เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2551). *กระบวนการเรียนรู้และยุทธศาสตร์การเรียนรู้*.เคอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมนเนจเม้นท์.

ขจิตรัตน์ สูงกลาง. (2562). การใช้เกมเพื่อพัฒนาทักษะการจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนการกุศลหลวงปู่ศรีจันทร์วัณณาโภ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 5(2), 1. http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jslc/article/view/1246

จริญญา สอนสุด. (2550). *ผลการสอนโดยใช้เกมที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ความคงทนในการเรียนรู้และเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ณัฐวราพร เปลี่ยนปราณ. (2558). *การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้เกมประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6 โรงเรียนวัดทุ่งน้อย อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=14&RecId=1122&obj_id=7781&showmenu=no&userid=0

ธนพร เครือวรรณ. (2562). *ผลการใช้เกมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=27&RecId=712&obj_id=2496&showmenu=no&userid=0

ธนิตา วชัรพิชิตชัย. (2555). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการสอนแบบใช้เกมและบัตรคำศัพท์* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

นริสา กัลยา. (2552). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เกม* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บำรุง โตรัตน์. (2540). *วิธีสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ.* มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.

ปรวิศา นำบุญจิตร์. (2558). *ผลของการใช้เกมประกอบการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ ความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์และความพึงพอใจของ*

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พรสวรรค์ สีป้อ. (2550). *สุดยอดวิธีสอนภาษาอังกฤษ.* อักษรเจริญทัศน์.

ภานรินทร์ ไทยจันทรารักษ์ และคณะ. (2564). การใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. *วิวิธวรรณสาร,* 5(1), 164. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/wiwitwannasan/article/view/246000/168383

ยมลรัตน์ เลาหบุตร. (2555). *พัฒนาการด้านการฟังภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนนิรมลชุมพร ที่เรียนรู้จากสื่อวิดีโอคลิปจากเว็บไซต์ยูทูป.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

ยุพิน จันทร์ศรี. (2546). *ผลการใช้เกมประกอบการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

รัตติยา ชุ่มจุ้ย. (2554). *ผลการสอนโดยใช้เกมที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

โรงเรียนชุมชนโพนเมืองวิทยา. (2564). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2564.* งานวิชาการโรงเรียน.

วชรวรรณ ฤทธิรงค์. (2550). *DIY Mind map พูดและคิดภาษาอังกฤษ จากจิตใต้สำนึกอย่างอัตโนมัติ.* Nation Books.

วนา ชลประเวศ. (2542). *กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ระดับประถมศึกษา.* สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* เลิฟ แอนด์ เลิฟเพรส.

ศุภศิริ โสมาเกตุ. (2548). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการเรียนรู้โดยโครงงานกับการเรียนรู้ตามคู่มือครู* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

Donmus,V. (2010). The use of social networks in educational computer-game based foreign language learning. *Social and Behavioral Sciences,* 9, 1497-1503.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

THE DEVELOPMENT OF SOCIAL STUDIES LEARNING MANAGEMENT MODEL BY APPLYING THE COMMUNITY CONCEPT AS A BASE IN PHRAPARIYATTHAMMA SCHOOL DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION, KHON KAEN PROVINCE

[1]พระมหาอนุพันธ์ อานนฺทเมธี, [2]ปาณจิตร สุกุมาลย์ และ [3]นิรัช เรืองแสน

[1]Phra Maha Anuphan Anandamethi, [2]Panjitr Sukumal and [3]Niraj Ruangsan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]psnh1978@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการพัฒนา การนำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 145 คน ได้มาโดย การสุ่มอย่างง่าย และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มโพธิ์ทองธรรมวิทย์ จำนวน 14 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ คู่มือการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test (Dependent) ผลการวิจัย

---

[1] นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2]อาจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พบว่า ระยะที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบ สภาพปัญหาความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ในระดับการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระยะที่ 2 องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น รูปแบบ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ระยะที่ 3 ผลของการนำรูปแบบไปใช้ ผลของการนำการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ คะแนน pretest – posttest และทดสอบ t –test ระยะที่ 4 ประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, การสอนโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the conditions and guidelines for the development of a social studies learning management model by applying community-based learning in Phrapariyattidhamma schools, Department of General Education, Khon Kaen Province; 2) to develop a learning management model for social studies by applying the community-based learning in the Phrapariyattidhamma schools as mentioned; 3) to try out the model and 4) to study the effectiveness of the developed model. This research employed a R & D method. The samples used in the research were 97 novices and the experimental group were 17 novices. The research instruments were: questionnaire, interview form, manual, and learning achievement test and a satisfaction questionnaire. The statistics used in the research were: percentage, mean, standard deviation and t-test (Dependent). The research results were as follows: 1) The conditions of social studies learning management by applying the community-based learning in Phrapariyattidhamma schools, Khon Kaen Province as a whole were at a moderate level. 2) The social studies learning management model by applying the community-based learning in Phrapariyattidhamma school consisted of five components: (1) principles, (2) objectives (KSA), (3) content, (4) SPR learning management model, and

(5) measurement and evaluation. 3) The effectiveness of the model (E1/E2) was 81.91/87.45, higher than the 80/80 criteria set. Students also had higher achievement scores than that of before learning with statistical significance level of 0.05. Their satisfaction with the learning management model was at a high level. 4) From expert opinion, the model effectiveness in terms of accuracy, suitability, possibility and usefulness was at the highest level.

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักที่สำคัญต่อการพัฒนากำลังคนของประเทศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมวิวัฒนาการของศาสตร์ต่าง ๆ เกิดขึ้นด้วยความรู้ความสามารถของมนุษย์โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการศึกษา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงบริบทต่างๆ บนโลกไร้พรมแดนที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว รุนแรง การศึกษาได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์และการพัฒนาประเทศที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก ให้สามารถมีชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างยั่งยืนเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นที่เยาวชนควรจะได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนไปได้อย่างเท่าทัน กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ (3Rs) ได้แก่ การอ่าน การเขียนคณิตศาสตร์ และนวัตกรรม (4Cs) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ ทั้งนี้การเรียนการสอนจะเน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้ากับบริบทของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน, 2557) การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระบวนการจัดการศึกษาถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญและต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และคนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ตอบสนองนโยบายพัฒนาศักยภาพประชากรในประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

เมื่อพิจารณาการจัดการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในปัจจุบันได้มีบุคคลต่างๆ เสนอไว้ ต่างมองในทิศทางเดียวกันว่าการจัดการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเป็นแบบแยกส่วนขาดการเชื่อมโยงระหว่างชั้นเรียนกับชุมชนสังคม หรือวิถีชีวิตจริง ทำให้ขาดพลังที่จะตามทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนในห้องเรียนจึงควรสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงการออกแบบการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด ซึ่งการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือ

สภาพแวดล้อมในขณะเรียนรู้ ห้องเรียนไม่ใช่บริบทที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึก แต่หากได้เรียนในสภาพจริงก็จะได้เรียนรู้ในมิติที่ลึกและกว้างกว่าสภาพสมมติซึ่งสังคมความรู้ที่แท้จริงควรมาจากรากฐานของสังคม โดยครูผู้สอนควรมุ่งให้นักเรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับธรรมชาติได้เผชิญสถานการณ์และปัญหาได้ฝึกทักษะการคิด การปฏิสัมพันธ์และการปฏิบัติจนสามารถแก้ปัญหานั้นได้ การเรียนรู้นี้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งในครอบครัว โรงเรียนและในชุมชนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Community-based learning)เป็นแนวคิดที่เห็นความสำคัญว่า การเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนในบริบทสิ่งแวดล้อมที่ตนเองเป็นอยู่ นำความรู้หรือสาระเนื้อหามาเชื่อมโยงไปสู่สภาพชุมชนและสังคมซึ่งการที่นักเรียนจะเรียนรู้เข้าใจชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนควรมีโอกาสในการคิด วางแผนและลงมือศึกษาในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นสภาพชุมชนจริงเพื่อให้นักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งหากใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) น่าจะส่งเสริมกระบวนการสร้างความรู้ของนักเรียน เนื่องจากทฤษฎีการสร้างความรู้เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมลักษณะการเรียนรู้ข้างต้น กล่าวคือ การสร้างความรู้จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยนักเรียนใช้ความรู้ที่ได้มาใหม่ร่วมกับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความหมายในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนควรได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่นักเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียนที่รับรู้สถานการณ์นั้นเช่นเดียวกัน การเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือ (Collaborative learning) ความหมายในการเรียนรู้เป็นการต่อรองจากแนวคิดที่หลากหลาย การพัฒนาความคิดรวบยอดองตนเองได้มาจากการร่วมแบ่งปันแนวคิดในกลุ่มทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active) อยู่เสมอ (ทิศนา แขม, 2555)

แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้มาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสาร ของนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้การจัดการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน นักเรียนที่จบการศึกษาออกไปแล้วสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนและเรียนรู้ร่วมกับสังคมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียนอันส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อการนำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

4. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 233 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 145 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซซี่มอร์แกรน (Krejcie and Morgan) และสุ่มอย่างง่าย Sample Random Sampling โดยการจับฉลาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ได้แก่ ครูและผู้บริหาร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 9 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1. คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือผู้สอน แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือผู้เรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการเรียนรู้ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ด้านแนวคิดชุมชนเป็นฐาน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและความเหมาะสม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) คู่มือการใช้เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน 2) แบบประเมินความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น 3) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) กึ่งโครงสร้าง

ระยะที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน และหลังเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ

ระยะที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test (Dependent)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ (5) การประเมิน/ตรวจสอบ และควรบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่นโดยมีองค์ประกอบดังนี้ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ (5) การประเมิน/ตรวจสอบ รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และ คู่มือการใช้เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น (ฉบับสมบูรณ์) ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วน คือ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

3. การนำรูปแบบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า (1) คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 35.14 และ 53.35 (2) คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินทักษะระหว่างเรียน เท่ากับ 41.92 (3) กระบวนการรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดขอนแก่น คะแนนกิจกรรมเท่ากับ 69.88 และ (4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบอยู่ในระดับมาก

4.ประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติปาน การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ (5) การประเมิน/ตรวจสอบ และชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ วิภาพรรณ พินลา (2558) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาการศึกษาต่อ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยจัดแนวทางดังนี้ 1) ฝึกกระบวนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดรวบยอด2) ฝึกกระบวนการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดเปรียบเทียบ การจำแนกและการให้เหตุผล และ 3) ฝึกกระบวนการสร้างค่านิยมเพื่อพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้ เนื่องจากสภาวการณ์ในสังคมปัจจุบัน ทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนมีความแตกต่างกันมากขึ้น ก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาผู้เรียนและครูผู้สอนให้สามารถปรับตัวเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการจัดการศึกษาให้ทันต่อสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสสังคมในทุกมิติในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยมีองค์ประกอบดังนี้ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ (5) การประเมิน/ตรวจสอบ รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และ คู่มือการใช้การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดขอนแก่น (ฉบับสมบูรณ์) ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วน คือ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหา (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสวงษ์ ไชยยา (2560) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่สามารถสรุปได้ 4 องค์ประกอบ และการขับเคลื่อนโดยใช้ภาวะผู้นำ สรุปได้ดังนี้องค์ประกอบด้านที่ 1 การบูรณาการความรู้ให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิต โรงเรียนจัดการเรียนการสอน การบูรณาการความรู้ให้สัมพันธ์

กับวิถีชีวิตในชุมชน เน้นสิ่งที่เกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนนั้นๆ โรงเรียนจัดการเรียนการสอนในด้านการดำเนินชีวิตพื้นฐานมารยาททางสังคม คุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ปลูกฝังให้นักเรียนกลุ่มไทยใหญ่รักในท้องถิ่นที่อาศัยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข องค์ประกอบด้านที่ 2 พหุวัฒนธรรม เป็นการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ เนื้อหาสาระวิชาให้เข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้เรียนในด้านประวัติความเป็นมาลักษณะการแต่งกาย การพูดคุยสื่อสารเป็นภาษาไทยใหญ่ ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนกลุ่มไทยใหญ่ได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมไทยใหญ่ นำไปเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของสังคมไทย รวมไปถึงจัดการเรียนรู้ในเชิงสร้างสรรค์ในความเป็นตัวตนของนักเรียนให้เข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ องค์ประกอบด้านที่ 3 การบูรณาการเชิงวิธีการ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานวิธีการสอน เพื่อให้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของนักเรียนกลุ่มไทยใหญ่ มีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1ด าเนินการใน 3 ลักษณะ 1) ห้องเรียนปกติและห้องเรียนพิเศษ 2) เรียนรวมโดยไม่แยกระดับชั้นและอายุ 3) จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทั้ง 3 วิธีการ โรงเรียนทำการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านความพร้อมของร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม อายุ การฟังการพูดภาษาไทย เพื่อให้เด็กได้เรียนตามศักยภาพของตนเองในแต่ละระดับชั้น องค์ประกอบด้านที่ 4 การสอนทักษะอาชีพ โรงเรียนจัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ และจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริง โดยร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น และเครือข่ายธุรกิจ ให้ความรู้และทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น โดยจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพให้กับนักเรียน และการขับเคลื่อนโดยใช้ภาวะผู้นำ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้นำมีความเข้าใจบริบทของนักเรียนกลุ่มไทยใหญ่ และมีความตระหนักถึงความแตกต่างทางด้านประเพณีวัฒนธรรม การดำรงชีวิตผู้นำมีจิตใจใฝ่บริการที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน เพื่อให้รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทนักเรียนกลุ่มไทยใหญ่และเกิดผลดีต่อการพัฒนาการศึกษาของชาวไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข สามารถสร้างความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมไทย และรักษาอารยะธรรมของชาวไทยใหญ่สืบไป

3. คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 35.14 และ 53.35 (2) คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินทักษะระหว่างเรียน เท่ากับ 41.92 (3) กระบวนการรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น คะแนนกิจกรรม เท่ากับ 69.88 และ (4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวลิดา อุ่นเรือนและและอังคณา อ่อนธานี (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริม

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นจัดกิจกรรมตามสภาพจริงให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดระหว่างผู้เรียนที่มีความสามารถที่แตกต่างกันเพื่อเป็นการเติมเต็มความรู้ให้แก่กันและกัน ผู้สอนกระตุ้นท้าทายให้เกิดการเรียนรู้สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้และผลที่เกิดกับผู้เรียน ผู้วิจัยสังเคราะห์ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอน 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาเพื่อเรียนรู้ตามสภาพจริง ขั้นที่ 2 การค้นคว้าความรู้สู่การแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้สู่การประยุกต์ใช้ขั้นที่ 4 แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ขั้นที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้โดยภาพรวมของผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=4.15, S.D. $\bar{x}$=0.39) และผลการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 75.62/76.09 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้และ 3.1) คะแนนการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักศึกษาครูหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 85.45 สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.2) นักศึกษาครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการจัดกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ การใช้คำถามกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดความผ่อนคลายในการเรียนและสามารถประเมินผลการเรียนรู้อย่างเหมาะสม

4. รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของปฐมชัย ธะนะเนตร (2561) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เสริมสร้างการรู้ เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ทั้ง 10 ชุด พบว่า มีประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) อยู่ระหว่าง 80.13 - 85.42 และมีประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) อยู่ระหว่าง 81.33 - 87.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้คือ 80 2) ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เสริมสร้างการรู้ เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 1) กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ขั้นศึกษาผล พบว่า 1.1) ผลการเปรียบเทียบระดับการรู้ เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 4 ด้าน ของกลุ่มทดลอง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 1.2) ผลการเปรียบเทียบระดับการรู้ เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) กลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียน ของโรงเรียนสวัสดีวิทยา สังกัดกรุงเทพมหานคร ขั้นขยายผล พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการรู้ เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 4 ด้าน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการหาความรู้และความหมายด้วยตนเอง มีการวิเคราะห์การประเมิน และการแก้ปัญหา โดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และเป็นผู้ชี้แนะในระหว่างเรียน การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพจริง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการ หรือลักษณะของชุมชนนั้น ๆ เพื่อสร้างความรู้ผ่านการเรียนรู้ที่บูรณาการกลยุทธ์การสอนอย่างหลากหลาย โดยผู้เรียนได้สัมผัสชุมชนอย่างแท้จริง ช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงความหลากหลายและความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสู่การทำงานในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 22*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ.

ทิศนา แขม. (2555). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฐมชัย ธะนะเนตร. (2561). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วลิดา อุ่นเรือน และอังคณา อ่อนธานี. (2566). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 25(1), 222-237.

วิชชุดา ฐิติโชติรัตนา. (2559). *การพัฒนารูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สวงษ์ ไชยยา. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน. (2557). *การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21 ในการประชุมวิชาการ อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย.* (กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน.

แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN IMPROVING THE EFFICIENCY OF STUDENT SUPPORT SYSTEMS UNDER THE CRISIS OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA BANGKOK 2

[1]ปานรวีร์ กระตุดเงิน และ [2]ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข

[1]Panrawee Kratoodngoen and [2]Prapawan Trakulkasemsuk

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ประเทศไทย

Panyapiwat Institute of Management, Thailand

[1]namjaipanrawee@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แบ่งกระบวนวิจัยการออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 372 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน

---

[1] นิสิตปริญญาโท, สาขาภาวะผู้นำการบริหารและการจัดการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาภาวะผู้นำการบริหารและการจัดการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นสภาพปัจจุบัน เท่ากับ .98 และค่าความเชื่อมั่นสภาพพึงประสงค์ เท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลจากการคัดเลือกระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น จำนวนทั้งสิ้น 6 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤต โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยสภาพปัจจุบันด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดกลยุทธ์และนโยบาย รองลงมา คือ ด้านการสร้างเครือข่ายการทำงาน ด้านการสร้างกำลังใจ ตามลำดับ และมีสภาพพึงประสงค์โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างกำลังใจ ด้านการสร้างเครือข่ายการทำงาน ด้านการกำกับดูแลนิเทศและติดตาม ตามลำดับ และมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โดยภาพรวมพบว่าประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ บทบาทด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวก รองลงมาคือด้านการระดมและพัฒนาทรัพยากร บทบาทด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ตามลำดับ 2. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ประกอบด้วย 1) การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่เพียงพอ สามารถสื่อสารประสานงานกับหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการสนับสนุนการดำเนินงาน 2) ระดมและพัฒนาทรัพยากรทั้งบุคลากรและอุปกรณ์ในการดำเนินงาน 3) สร้างขวัญและกำลังใจในการชื่นชม รับฟัง และให้ความสำคัญต่อครูผู้ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ภาวะวิกฤต

Abstract

This research aims to study priority needs and propose guidelines for developing the role of school administrators in improving the efficiency of student support systems under the crisis of schools under the secondary educational service area Bangkok 2. The research is dividing the process into 2 phases according to the research objectives. Phase 1 is collecting data by questionnaire from teachers 372 people. The statistics used are mean, standard deviation and Priority Needs Index Modified ($PNI_{Modified}$). Phase 2 is qualitative research, collecting data by interviewing key informants, namely school administrators and student support system heads from schools that have received awards from the selection of outstanding schools under the secondary educational service area Bangkok 2. The data is analyzed using content analysis. The research findings

revealed the following: 1) current conditions and desirable condition of the role of school administrators in student care support under any critical situations were at the high level. The aspects with the highest average in current condition was strategy and policy formulation role, followed by the role of building a working network and encouragement, respectively. The aspects with the highest average in desirable condition was encouragement role, followed by the role of building a working network and supervisory follow-up, respectively. The priority needs were at the high level. The aspects with the highest priority needs were coordination and facilitation role, followed by mobilization and resource development role and encouragement role, respectively. 2) guidelines of the role of school administrators in developing an efficient student care support under any critical situations in secondary educational service area Bangkok 2, School administrators should have: 1) ordination and facilitation to appointing a committee that is sufficient and has communication skills between other organization and school for support student care system. 2) support money and develop human resource. 3) encourage, admire, listen and see the importance of teachers in their work.

Keywords: Role of administrators, student care system, Critical Situation

บทนำ

ในสถานการณ์วิกฤตต่างๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และภาคอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นมีสาเหตุมาจากธรรมชาติ การกระทำของมนุษย์หรือแม้กระทั่งโรคระบาด เช่น การแพร่ระบาดของโควิด 19 ซึ่งถือเป็นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นฉับพลันและมีผลการทบต่อระบบสาธารสุข เศรษฐกิจ และการศึกษาโดยตรง การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันจากภาวะวิกฤตนี้เองทำให้รัฐบาลมีการบริหารจัดการในการบังคับใช้ กฎระเบียบ นโยบาย และข้อกำหนดในการควบคุมดูแลภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น เช่น มาตราต่าง ๆ แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ในการปิดสถานที่ราชการ สถานบันเทิง ห้างสรรพสินค้า สนามมวย สถานบันเทิง และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ (ราชกิจจานุเบกษาข้อกำหนดแห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการณ์ในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548, น.2563) ได้มีกำหนดให้สถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่สีแดงซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงที่มีอัตราการติดเชื้อสูงดำเนินการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น จึงส่งผลต่อสุขภาพจิตของคนในสังคม รวมถึงนักเรียนที่ได้รับผลกระทบส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านการเงินจากการขาดรายได้ของคนในครอบครัว ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์การเรียนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน สุขภาพอนามัย การเรียนที่ถดถอยในการทำความ

เข้าใจในเนื้อหาการเรียนการสอน ความแตกต่างด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของนักเรียน รวมถึงความเครียดซึ่งเป็นหนึ่งในปัญหาทางด้านสุขภาพจิต ซึ่งจากผลสำรวจ Mental Health Check-in (กรมสุขภาพจิต, น.2564) พบว่าเด็กมีความเครียดสูงถึงร้อยละ 29.29 ภาวะหมดไฟในการเรียนร้อยละ 16.67 สูงกว่าผู้ใหญ่ประมาณ 3 เท่า บางรายมีการเรียนรู้ถดถอย และพบปัญหาด้านอารมณ์จิตใจส่วนใหญ่เกิดจากการที่ไม่ได้ไปเรียนหรือมีสังคมปกติตามวัย พบภาวะติดเกม ติดโทรศัพท์มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ซึ่งในการบริหารจัดการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตถือเป็นความท้าทายของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความสามารถในการประเมินสถานการณ์หลายๆ แบบโดยเฉพาะสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ขณะเดียวกันก็สามารถหาทางออกได้หลายๆ ทาง เพื่อลดความสูญเสียและพลิกวิกฤตเป็นโอกาสให้ได้มากที่สุด (พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล: 2563) บทบาทและภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการบริหาร หากผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจหน้าที่และบทบาทในการบริหารจัดการจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย เพราะผู้บริหารเป็นเสาหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของหน่วยงาน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ : 2550)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของแนวทาง ความจำเป็นในสำรวจสภาพปัญหา สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาภายใต้ภาวะวิกฤตในสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสภาวะวิกฤตให้มีประสิทธิภาพ ดูแลและช่วยเหลือนักเรียนในการช่วยป้องกันเพื่อให้สามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด สามารถรับมือและพัฒนาผู้เรียนสามารถเติบโตและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีพัฒนาสนับสนุนบทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ผลดีในการสร้างผู้เรียนที่เข้มแข็งทางทางด้านร่างกายและจิตใจ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมทั้งลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่าง ผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นและเสนอแนวทางของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1.1 วิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 372 คน

1.2 วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลจากการคัดเลือกโรงเรียนดีเด่นระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 วิจัยเชิงปริมาณ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต2

2.2 วิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เรื่อง แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพอันพึงประสงค์ของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต2 มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลจากการประเมินความต้องการจำเป็นตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยแบบการเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูล Modified Priority Needs Index: $PNI_{Modified}$

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต2 โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จากตอบแบบสอบถามของครูที่สมบูรณ์ จำนวน 367 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.66 **ตารางที่ 1** สรุปสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. กำกับนิเทศและติดตาม	3.52	0.04	มาก	4.32	0.06	มาก	0.228	4
2. กำหนดกลยุทธ์และนโยบาย	3.55	0.04	มาก	4.28	0.04	มาก	0.204	9
3. ประสานงานและอำนวยความสะดวก	3.45	0.05	มาก	4.30	0.03	มาก	0.243	1
4. ระดมและพัฒนาทรัพยากร	3.48	0.04	มาก	4.32	0.03	มาก	0.241	2
5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน	3.52	0.07	มาก	4.29	0.03	มาก	0.217	8
6. สื่อสารผลการดำเนินการ	3.51	0.05	มาก	4.29	0.04	มาก	0.221	7
7. สร้างความตระหนัก	3.51	0.03	มาก	4.29	0.03	มาก	0.224	6
8. สร้างเครือข่ายการทำงาน	3.51	0.05	มาก	4.31	0.02	มาก	0.228	4
9. สร้างขวัญและกำลังใจ	3.50	0.04	มาก	4.33	0.09	มาก	0.236	3
รวม	3.54	0.03	มาก	4.34	0.02	มาก	0.23	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง 367 คน เรียงลำดับความต้องหารจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ประสานงานและอำนวยความสะดวก (PNI = 0.243) ลำดับที่ 2 ระดมและพัฒนาทรัพยากร (PNI = 0.241) ลำดับที่ 3 สร้างขวัญและกำลังใจ (PNI = 0.236) ลำดับที่ 4 กำกับนิเทศและติดตาม (PNI = 0.228) ลำดับที่ 5 สร้างเครือข่ายการทำงาน (PNI = 0.228) ลำดับที่ 6 สร้างความตระหนัก (PNI= 0.224) ลำดับที่ 7 สื่อสารผลการดำเนินงาน (PNI = 0.221) ลำดับที่ 8 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน (PNI = 0.217) และลำดับที่ 9 กำหนดกลยุทธ์และนโยบาย (PNI = 0.204)

2. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยได้นำความต้องการมาสังเคราะห์และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางที่ 1 การประสานงานและอำนวยความสะดวก

1) สร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

2) กำหนดและแต่งตั้งคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจนให้ครบถ้วน

3) ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประสานงานเพื่อความรวดเร็วภายใต้ความปลอดภัยในการดำเนินงาน อีกทั้งยังสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

4) ขจัดความขัดแย้งด้วยความยุติธรรม เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินงาน

5) จัดประชุมงานแต่ละฝ่ายบริหารของสถานศึกษาเพื่อกำหนดหน้าที่ของฝ่ายงานบริหารต่างๆ และกำหนดบทบาทงานให้เหมาะสมกับฝ่ายงานอย่างชัดเจน

แนวทางที่ 2 การระดมและพัฒนาทรัพยากร

1) สนับสนุนอุปกรณ์ และระบบอินเตอร์เน็ตของสถานศึกษาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่องและเพียงพอ

2) ส่งเสริมและจัดหาช่องทางการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ทางเทคโนโลยีและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า (COVID-19)

3) จัดเตรียมงบประมาณฉุกเฉินเพื่อรองรับสถานการณ์วิกฤตที่สามารถเกิดซ้ำ

4) ศึกษาและพัฒนารูปแบบการทำงานของโปรแกรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีอยู่แล้วในตรงกับความต้องการของครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวทางที่ 3 การสร้างขวัญและกำลังใจ

1) สร้างบุคลิกภาพแห่งการรับฟังมากกว่าการสั่งการเพียงอย่างเดียว

2) ชื่นชม และให้กำลังใจต่อผู้ปฏิบัติงานที่ต้องดำเนินงานภายใต้ภาวะวิกฤต

3) สร้างความตระหนักให้ครูรู้สึกเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

4) แต่งตั้งทีมให้ความช่วยเหลือการดำเนินงานแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน

แนวทางที่ 4 การกำกับ นิเทศและติดตาม

1) มอบหมายหัวหน้างานแต่ละฝ่ายตามโครงสร้างในการกำกับ ติดตามงานและรายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2) กำหนดปฏิทินการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจนและเหมาะสม

3) จัดทำฐานข้อมูลนักเรียนออนไลน์เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลโดยข้อมูลของนักเรียนจะต้องไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณะ

4) มีวาทะศิลป์ในการติดตาม กำกับและนิเทศการปฏิบัติงาน

แนวทางที่ 5 การสร้างเครือข่ายการทำงาน

1) กำหนดหน้าที่คณะกรรมการการทำงานในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ

2) ร่วมกันกำหนดกรอบการทำงานกับหน่วยงานต่างๆในสถานการณ์วิกฤตเพิ่มเติม

3) สนับสนุนการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆกับหน่วยงานต่างๆตามความเหมาะสม

4) ศึกษาบริบทของของโรงเรียนและประสานงานติดต่อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

5) สร้างช่องทางการติดต่อประสานงานระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานเครือข่ายต่างๆ

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต2 ลำดับความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมด้านที่สูงสุด คือ ด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวก รองลงมาคือด้านการระดมและพัฒนาทรัพยากร ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ตามลำดับและแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามลำดับความต้องการจำเป็นของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาข้างต้น รายละเอียด ดังนี้

1. ด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวก ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นอันดับ 1 เนื่องจากระบบดูแลช่วยเหลือต้องดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจำนวนมากและเร่งด่วน ทำให้บทบาทด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกถือเป็นหัวใจสำคัญในการประสานความช่วยเหลือในแต่ละด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของกระทรวงสาธารณสุข (2565, น.12) ผู้บริหารควรประสานงานกับผู้ปกครองในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตนและสร้างช่องทางสื่อสารที่ชัดเจน และสอดคล้องกับวิจัยของธัญญารัตน์ สระแก้วและศิวัช ศรีโภคางกุล (2565 :354) ที่กล่าวว่าการสื่อสารประสานงานเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความรับรู้ เข้าใจ โดยการทำงานเชิงรุกในการประสานเครือข่ายการทำงานในการให้ความรู้ ให้ความรู้และป้องกันจากสถานการณ์วิกฤตดังกล่าว และสอดคล้องกับแนวคิดของ บรรจง ลาวะสี (2560, น.208-210) ผู้บริหารต้องเป็นผู้ประสานงานในการทำงานให้ราบรื่น ประนีประนอมเมื่อเกิดปัญหา และต้องให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเห็นความสำคัญของหน่วยงานต่างๆในการดำเนินงานและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทราบถึงวัตถุประสงค์ดำเนินการของระบบดูแลนักเรียนจำเป็นต้องมีการประสานงานกับภาคีเครือข่ายการทำงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแนวปฏิบัติช่วยเหลือ

ดูแลนักเรียนในแต่ละด้าน สอดคล้องกับวิจัยของ ช่อชะบา ชื่นบาน และคณะ (2565) ว่าการประสานงานกับหน่วยงานอื่น จัดทำวางแผนรองรับ ปรับปรุงระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ความต้องการ ของนักเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาแผน เผชิญเหตุสู่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และสอดคล้องกับวิจัยของนภัทร ชัยธราโชติ (2565 : 282) ได้กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของสังคมสามารถช่วยในการรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดปรับกระบวนการทำงานให้มีความยืดหยุ่นและเป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ 2) แต่งตั้งคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครบถ้วน เพื่อให้รับทราบถึงปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้การแต่งตั้งคณะกรรมการในแต่ละฝ่ายผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับบริบทของสถานการณ์วิกฤตและวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการที่ต้องปฏิบัติงานว่ามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานและส่งผลต่องานต่อหน้าฝ่ายอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกระทรวงสาธารณสุข (2563, น.15) กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการประชุมชี้แจงแนวทางแก่คณะกรรมการ กำหนดบทบาทหน้าที่ และมอบหมายผู้รับผิดชอบดำเนินตามาตรการ ซึ่งในมอบหมายงานต้องคำนึงถึงทั้งภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ ความสามารถของครูผู้ปฏิบัติงานอย่างความยุติธรรมและมีการประชุมในการประสานงานในมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ ปราชญา กล้าผจัญ (2551, น.46) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่สามารถจัดการกับสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิผล 3) ผู้บริหารสถานศึกษาประสานงานและสื่อสารกับหัวหน้างานแต่ละฝ่ายในการรับผิดชอบงานแต่ละด้านเพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการทำงานแก่หัวหน้างานฝ่ายต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์วิกฤตเพื่อลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน สื่อสารชัดเจนและควรเน้นการสื่อสารแบบการประชุมพูดคุยมากกว่าสื่อสารผ่านทางตัวหนังสือผ่านข้อความออนไลน์หรือหนังสือสั่งการเพียงอย่างเดียว เพื่อลดความสื่อสารที่ผิดพลาด อันจะนำไปซึ่งความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญารัตน์ สระแก้วและศิวัช ศรีโภคางกุล (2565, น.354) กล่าวไว้ว่า การติดต่อสื่อสารจากฝ่ายบริหารสู่ฝ่ายการปฏิบัติการผ่านทางช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับการสื่อสารในองค์กรเป็นการขับเคลื่อนภารกิจให้ลุล่วงตามเป้าหมายและเกิดประโยชน์ในการจัดการและบริหารภายในองค์กรได้ เนื่องจากการที่ผู้บริหารสื่อสารภายในองค์กรจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของบุคลากรอย่างทั่วถึงกัน 4) ขจัดความขัดแย้งได้อย่างชัดเจนและยุติธรรม ทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโดยยึดประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของจตุรงค์ สุวรรณแสง, อัจฉรา นิยมาภา และวิสุทธิ์ วิจิตรพัชราภรณ์ (2562, น.15) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบการร่วมมือร่วมใจ รับฟังปัญหา ความรู้สึก ความต้องการของแต่ละฝ่าย ซึ่งการทำงานด้วยความร่วมมือร่วมใจ เป็นวิธีการที่ส่งผลทางด้านบวกต่อองค์กร ทำให้เกิดมุมมองที่มีความ หลากหลายในการแก้ปัญหา และส่งผลให้มีการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น 5) กระจายงานแก่แต่ละฝ่ายงานด้วยความชัดเจนเนื่องจากใน

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า (COVID-19) และกระตุ้นให้หัวหน้างานทำงานอย่างกระตือรือร้น สามารถขอความช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษาในการประสานงานและอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณสิริ สร้างเอี่ยม (2562, น.523) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรกระจายอำนาจสู่หน่วยงานภายนอกแต่เป็นการกระจายอำนาจโดยใช้หลักของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเท่านั้น เนื่องจากในการมอบหมายงานจากผู้บริหาร อาจมีความยุ่งยากในการตัดสินใจมอบหมายงานนั้นๆ และสอดคล้องกับยุทธนา พรหมณี (2560, น.40) ที่กล่าวเป็นแนวเดียวกันว่า การมอบหมายงานเป็นการกำหนดความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่โดยผู้บังคับบัญชาที่มอบให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งการกระจายงานและอำนาจในการบริหารจะช่วยให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระ ในการบริหารจัดการ เป็นไปตามหลักของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) ซึ่งจะเป็นการสร้างรากฐานและความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการระดมและพัฒนาทรัพยากร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการระดมและพัฒนาทรัพยากร มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นอันดับ 2 ถือเป็นบทบาทที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนการทำงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งต่อครูผู้ปฏิบัติงานและนักเรียนภายในโรงเรียน เนื่องจากในสถานการณ์วิกฤตเป็นสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของครูที่ต้องดำเนินการบนความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ และรูปแบบการทำงานจะต้องอาศัยอุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีเพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าว จึงทำให้ต้องมีต้นทุนในการดำเนินการ นอกจากครูแล้วนักเรียนก็ยังได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจเนื่องจากการขาดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียน อีกทั้งในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังโครงการต่างๆ ในการให้ความรู้ ความเข้าใจของการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด (COVID-19) ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของเบญจพร สุคนธร (2563, น.84-85) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก ได้แก่ ด้านการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์นั้นครูและนักเรียนต้องการความพร้อมในด้านอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ต ครูจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ประสิทธิภาพเทียบเท่าการปฏิบัติงานในสถานการณ์ปกติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ 1) สนับสนุนอุปกรณ์ ระบบอินเตอร์เน็ตหรือทุนทรัพย์ที่จะสามารถช่วยครูในการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สอดคล้องกับวิจัยของ ช่อชะบา ชื่นบาน, อินทิรา บุญวาที และ สุวิมล โคกคาน (2565, น.56) กล่าวว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID-19) สถานศึกษาควรดำเนินงานตามนโยบายให้ ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการพัฒนาสมรรถนะครูด้านทักษะดิจิทัล ส่งเสริม สนับสนุนด้านอุปกรณ์เทคโนโลยี จัดสรรซื้ออุปกรณ์ตรงตามความต้องการมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน 2) ส่งเสริมการเข้าร่วมอบรมของครูในการพัฒนาทักษะความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพื่อให้ครูสามารถดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนได้ตามปกติ สอดคล้องแนวคิดของวนิดา ชนินทยุทธวงศ์ (2544, น.20-22) กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าการอบรมให้ความรู้และทักษะรวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสิ่งที่จำเป็นซึ่งโรงเรียนควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 3) จัดเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณในสถานการณ์วิกฤตหรือสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID-19) ที่จะเกิดขึ้นก็จะสามารถพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปราชญา กล้าผจัญ (2551, น.) ในการบริหารงานในภาวะวิกฤตผู้บริหารควรมีการกำหนดงบประมาณในการจัดทำแผนสำรองเพื่อควบคุมและลดผลกระทบจากเหตุการณ์นั้นและเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดสรรงบประมาณในกรณีฉุกเฉิน สอดคล้องกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2563, น.12) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาควรมาตการในการบริหารงบประมาณในการประสานและแสวงหาแหล่งทุน การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ สอดคล้องกับวิจัยของนภัทร ชัยธราโชติ (2565, น.283) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการภาวะวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 การจัดเตรียมงบประมาณเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในด้านงบประมาณต่อการแก้ไขปัญหาสถานการณ์โควิด-19 เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ 4) สำรวจความต้องการสนับสนุนทางด้านงบประมาณของครู เพื่อใช้ในการวางแผนจัดสรรงบประมาณได้อย่างเหมาะสมตามบริบทสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของวาทินี สุรนารถ, พิมล วิเศษสังข์ และอุดมพันธ์ พิชญ์ประเสริฐ (2565, น.33) กล่าวไว้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและบริบทของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเมื่อได้รับจัดสรรงบประมาณโรงเรียนต้องบริหารจัดการงบประมาณและใช้จ่ายเงินที่ได้รับจัดสรรให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามความต้องการและรูปแบบที่เปลี่ยนไปด้วย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสามารถให้คำตอบแก่บุคคลทั่วไป 5) พัฒนาระบบอินเตอร์เน็ตและเทคโนโลยีของสถานศึกษา สอดคล้องกับวิจัยของวิจัยของช่อชะบา ชื่นบาน, อินทิรา บุญวาที และ สุวิมล โคกคาน. (2565, น.55) ไว้ว่าสถานศึกษาควรปรับการปฏิบัติราชการให้ครอบคลุมและมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การปรับปรุงสัญญาณอินเตอร์เน็ตให้เสถียรเนื่องจากเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่จะใช้ในการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ด้านการสร้างกำลังใจ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นอันดับ 3 ซึ่งในสภาวะวิกฤตการปฏิบัติของครูเป็นการปฏิบัติงานที่อยู่บนความเสี่ยงในด้านความปลอดภัย และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานอย่างกะทันหันและเน้นการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเร่งด่วน ทำให้ครูเกิดความเครียดจากการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหยาดพิรุณ พันธ์ช่วย (2565, น.146) พบว่า การปฏิบัติงานของครูในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า (COVID-19) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านภาระงาน ด้านความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี ด้านการเพิ่มขึ้นของต้นทุนในการจัดการเรียนการสอน และด้านปัญหาเทคนิค บทบาทผู้บริหารจึงถือเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานให้ครูรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จในการ

ดำเนินงาน สร้างความมั่นใจในการดำเนินงานสู่ความสำเร็จโดยคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งแก่ครูผู้ปฏิบัติงานบนความเสี่ยงในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า (COVID-19) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเตรียมแผนสำรองของปราชญา กล้าผจัญ (2551, น.46) ได้กล่าวว่า เมื่อคนในองค์กรขาดขวัญและกำลังใจ ขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพจำเป็นที่ผู้นำในองค์กรต้องใช้ทักษะการในการจูงใจเพื่อให้องค์กรอยู่ได้และดำเนินการต่ออย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้บทบาทการให้ขวัญและกำลังใจอย่างเป็นบทบาทที่จะทำให้ครูรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานสู่ความสำเร็จที่วางไว้ สร้างความสุขในการทำงานให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ 1) สร้างบุคลิกภาพแห่งการรับฟังด้วยเหตุผลมากกว่าจากใช้การสั่งการเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี พรหมทะสาร (2561, น.65) ได้กล่าวว่า บุคลิกภาพที่มีผลต่อความสำเร็จของงานในทัศนะของครูในโรงเรียน คือบุคลิกภาพแบบมืออาชีพในการแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้ม ให้ความจริงใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้อื่น และสอดคล้องกับวิจัยของเบญจพร สุคนธร (2565, น.78-79) กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้บริหารในสถานการณ์ออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID–19) ผู้บริหารควรจัดประชุมครูเพื่อรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะหลังจากการปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ และร่วมแก้ไขปัญหาอย่างเอาใจใส่ 2) ชื่นชมและให้กำลังต่อครูผู้ปฏิบัติงานบนพื้นฐานความเสี่ยงที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปราชญา กล้าผจัญ (2551, น.46) ในการบริหารงานในภาวะวิกฤตอาจทำให้ทรัพยากรในการดำเนินงานขาดขวัญและกำลังใจ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กร สภาพแวดล้อมและความเสี่ยง จำเป็นที่ผู้นำในองค์กรต้องอาศัยทักษะการจูงใจ และสอดคล้องกับวิจัยของของถิตรัตน์ พิมพาภรณ์ (2561, น.557) ความสุขในการทำงานเป็นแรงจูงใจสำคัญของพนักงาน หากพนักงานเกิดความสุขในการทำงานแล้วสามารถส่งผลดีทั้งต่อพนักงานและองค์การ สามารถสร้างความสุขในการทำงาน ลดภาวะความเครียดในการทำงาน พร้อมให้ขวัญกำลังใจข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) สร้างความตระหนักให้ครูเห็นความสำคัญของการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า (COVID-19) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจในการทำงานในสถานการณ์ที่ยากลำบากขึ้น อันจะนำไปสู่การทำงานแบบช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยสุวรรณา แสงสุริฉาย (2556, น.383) กล่าวว่า ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่สายงานบริหารควรเห็นความสำคัญ และให้การสนับสนุนให้ครูผู้ปฏิบัติงานเห็นความสำคัญของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็งส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพตามลำดับขั้นตอน

4) จัดระบบการส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานหรือกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาโดยตรงอย่างทันท่วงทีอย่างมืออาชีพ สอดคล้องกับวิจัยของ ช่อชะบา ชื่นบาน, อินทิรา บุญวาที และ สุวิมล โคกคาน. (2565, น.61) ไว้ว่าในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID–19) ควรมีการแต่งตั้งทีมนักจิตวิทยาและนักโภชนาการเข้า

ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้าน จิตใจและด้านสุขภาพจากผลกระทบที่เกิขึ้น และสามารถแก้ป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนได้ตรงประเด็นจากผู้เชี่ยวชาญ สามารถช่วยลดความกังวลและสร้างความเชื่อมั่นในการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้ภาวะวิกฤตไปรปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการบริหารงาน โดยให้ความสำคัญและนำแนวทางจากผลงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19.* นนทบุรี : บริษัทคิว แอดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด.

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *คู่มือการสื่อสารในภาวะเสี่ยง ฉุกเฉินและวิกฤตทางสาธารณสุข.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมสุขภาพจิต. (2564,8 ตุลาคม). *ผลสำรวจสุขภาพจิต เรียนออนไลน์ทำเด็กภาวะหมดไฟ,* กรุงเทพธุรกิจ.สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564, จาก https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=31151

ข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (ฉบับที่ 35). (2563, 15 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138

จตุรงค์ สุวรรณแสง, อัจฉรา นิยมาภา และ วิสุทธิ์ วิจิตรพัชราภรณ. (2562). *การบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

ช่อชะบา ชื่นบาน, อินทิรา บุญวาที และ สุวิมล โคกคาน. (2565). *ข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 6(1), 51-66

ถิตรัตน์ พิมพาภรณ์. (2561). กลยุทธ์การจัดการความสุขในการทำงานขององค์การ: ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์.*วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ)*, 11(2), 543 -557

ธัญญารัตน์ สระแก้ว และ ศิวัช ศรีโภคางกุล. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด -19

(COVID-19) กรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, 7(2), 347-368

นภัทร ชัยธราโชติ. (2565). การบริหารจัดการภาวะวิกฤต จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(4), 278-290.

บรรจง ลาวะลี. (2560). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไร้พรมแดน. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 6(2), 208-210

เบญจพร สุคนธร.(2565). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก)

ปราชญา กล้าผจัญ. (2551). *การบริหารภายใต้สภาวการณ์การมีทรัพยากรจำกัด.* กรุงเทพฯ: ปราชญาพับบลิซซิ่ง.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2553). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล.* กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล.(2563). *ภาวะผู้นำในการบริหารทีม.* สืบค้น 13 ธันวาคม 2564. จาก https://www.moneyandbanking.co.th/author/detail/13.

ยุทธนา พรหมณี. (2560). ทักษะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของผู้นำ: การสั่งการและการมอบหมายงาน. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://web.nke.kku.ac.th/bnnpet// ebook/data3/learning/ lesson4.pdf.

วนิดา ชนินทยุทธวงศ์.(2544). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.* กรุงเทพฯ: พิมลักษณ์.

วรรณสิริ สร้างเอี่ยม. (2562). หลักการมอบหมายงานตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 4(3), 517-526*

วาทินี สุรนารถ , พิมล วิเศษสังข์ และ อุดมพันธ์ พิชญ์ประเสริฐ. (2565). *ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในยุคนิวนอร์มัลของโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 4(3), 15-33

สุภาวดี พรหมทะสาร. (2561). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพตามทัศนะของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุวรรณา แสงสุริยฉาย. (2556). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบออนไลน์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6 (1), 373

หยาดพิรุณ พันธ์ช่วย . (2565). *การจัดการความเครียดของครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง

CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT (CRM) AND CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AFFECTING THE CORPORATE IMAGE OF THE GOVERNMENT HOUSING BANK NORTH BRANCH DOWNTOWN DEPARTMENT

[1]อิศรุต คุณประสาท [2]ลัสดา ยาวิละ และ [3]รัตนา สิทธิอ่วม

[1]Itsarut khunprasat [2]Lasda Yawila and [3]Rattana Sittioum

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ประเทศไทย

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

[1]Itsarut.k@psru.ac.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 1). เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 2). เพื่อศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย และ 3). เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบ Google Form กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มลูกค้าของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 400 ราย ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกและแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และสถิติหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วย

---

[1]นักศึกษา สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

วิธีวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณผลการวิจัยพบว่า 1). ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 31-40 ปี สถานภาพโสด ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือ เท่ากับ 20,000 บาท 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์กับ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์ ด้านการรักษาลูกค้า พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้า มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง และจากการพิจารณาค่า R2 เท่ากับ 0.993 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่างได้ร้อยละ 99.30 และ พิจารณาจากค่า Adjusted R2 เท่ากับ 0.992 แสดงว่าตัวแปรอิสระร่วมกันทำนายภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ ได้ร้อยละ 99.20 3). ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ กับ ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง และจากการพิจารณาค่า R2 เท่ากับ 0.964 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ได้ร้อยละ 96.40 และ พิจารณาจากค่า Adjusted R2 เท่ากับ 0.964 แสดงว่าตัวแปรอิสระร่วมกันทำนายภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ ได้ร้อยละ 96.40

คำสำคัญ : การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM), ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)

Abstract

This research has the purpose of study 1). To study and compare the image of the Government Housing Bank classified by personal factors. 2). To study customer relationship management (CRM) that affects the image of the Government Housing Bank in Thailand and 3). To study social responsibility (CSR) that affects the image of the Government Housing Bank in Thailand. It is exploratory research. Tools used in this research It is an online questionnaire via Google Form. The sample group consisted of 4 0 0 customers of the Government Housing Bank in the lower northern region. Use a convenient and specific sampling method. The statistics used in the analysis were percentage, mean, and standard deviation. Comparison of mean t one-way test of variance and statistically found relationships between variables by multiple regression analysis. The results showed that 1). Most of the respondents were female, aged 31-40

years old, single status, and most of them had a bachelor's degree. State enterprise employee career and having monthly income less than or equal to 20,000 baht. 2). The relationship between the image of the Government Housing Bank and customer relationship management (CRM) in building customer database. Appropriate use of technology Customer relationship building program Regarding customer retention, it was found that customer relationship management (CRM) in terms of creating a customer database Customer creation program affecting the image of the Government Housing Bank in the lower northern region and from considering the value of R2 equal to 0.993 which can explain the variation of customer relationship management (CRM) that affects the image of the Government Housing Bank in the lower northern region by 99.30 percent and considering from the Adjusted R2 value equal to 0.992 indicating that the joint independent variable Together they can predict the image of the Government Housing Bank at 99.20 percent. 3). The relationship between the image of the Government Housing Bank and the social responsibility (CSR) in terms of consumer responsibility. Participation in community and social development. In terms of environmental preservation, it was found that social responsibility (CSR) in consumer responsibility. Participation in community and social development. Environmental preservation. affecting the image of the Government Housing Bank in the lower northern region and from considering the value of R2 equal to 0.964 which can explain the variation of social responsibility (CSR) that affects the image of the Government Housing Bank in the lower northern region by 96.40 percent and considering from the Adjusted R2 value equal to 0.964 indicating that the joint independent variable together predicted the image of the Government Housing Bank at 96.40 percent.

Keyword: Customer Relationship Management (CRM) Corporate Social Responsibility (CSR)

บทนำ

สถาบันการเงินถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ โดยมีบทบาทเป็นสื่อกลางทางการเงิน ทำหน้าที่หลักในการระดมเงินออมโดยการรับฝากเงินจากประชาชน หน่วยธุรกิจ และหน่วยงานราชการต่างๆ แล้วทำการกระจายสินเชื่อในรูปแบบของการให้กู้ยืม หรือการลงทุนในหลักทรัพย์ต่างๆ ถือเป็นบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย (ธนาคารอาคารสงเคราะห์, 2565 :

ออนไลน์) ธนาคารอาคารสงเคราะห์เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย ถือกำเนิดขึ้นวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2496 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรให้มีธนาคารอาคารสงเคราะห์ขึ้น เพื่อช่วยเหลือทางการเงินให้ประชาชนได้มีที่อยู่อาศัยตามควรแก่อัตภาพ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ.2496 ขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2496 ในการบริหารงานธนาคาร ได้รับเงินเป็นทุนประเดิมจากกระทรวงการคลัง เป็นเงิน 20 ล้านบาท จากเงินทุนที่กำหนดไว้ 500 ล้านบาท วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2496 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นประธานประกอบพิธีเปิดธนาคารอาคารสงเคราะห์ จึงได้ถือเอาฤกษ์วันเปิดทำการนี้ เป็นวันเริ่มดำเนินการธนาคารอาคารสงเคราะห์ ณ วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2556 (ธนาคารอาคารสงเคราะห์, 2565 : 1-3)

ด้วยสภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้าน อันเนื่องมาจากวิกฤติการณ์สถาบันการเงินปี พ.ศ. 2540 วิกฤติการณ์น้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ. 2554 การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 และในปี พ.ศ. 2563 – 2564 ได้รับผลกระทบอย่างมากจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง สถาบันการเงินจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการดำเนินธุรกิจในประเทศ จากสภาวะที่มีการแข่งขันกันสูงขึ้น ธนาคารอาคารสงเคราะห์จึงได้มีการนำกลยุทธ์ และรูปแบบด้านการให้บริการที่หลากหลาย เพื่อจูงใจให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือ เชื่อมั่น และประทับใจในการให้บริการ ดังนั้น การพัฒนาด้านการบริการของธนาคาร และการอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าของธนาคาร ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความประทับใจ จึงก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของธนาคาร ภาพลักษณ์ที่ดีของธนาคารเกิดจากการกระทำ หรือพฤติกรรมองค์กร การบริหาร และการประชาสัมพันธ์ โดยเกิดเป็นภาพที่บุคคลรับรู้จากประสบการณ์ หรือมีความประทับใจที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลที่มีต่อหน่วยงาน สถาบัน หรือองค์กรต่างๆ และมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กรทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ดังนั้น การให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ธนาคารจึงสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในสายตาผู้บริโภค พนักงาน รวมถึงประชาชนทั่วไป

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) เป็นแนวคิดที่หลายองค์กรนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ซึ่งความสัมพันธ์นั้นเกิดจากการที่ธนาคารทราบถึงความต้องการของลูกค้า ซึ่งความต้องการของลูกค้านั้นได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลและนำผลที่ได้มาเสนอ หรือตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของลูกค้า เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และประทับใจสูงสุด รวมถึงเต็มใจที่จะใช้บริการในครั้งต่อๆ ไป ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวสามารถสร้างความภักดีของลูกค้าในระยะยาว และยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (ปิยะฉัตร ช่างไม้, 2557)

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility) หรือ CSR เป็นแนวคิดดำเนินธุรกิจด้วยหลักการ และการกำกับดูแลกิจการที่ดี ยึดหลักจริยธรรม และธรรมาภิบาลในการ

บริหารองค์กรควบคู่ไปกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ซึ่งแนวคิดนี้เป็นสิ่งที่องค์กรทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการเป็นองค์กรที่ดี ประสบความสำเร็จ และเติบโตได้อย่างยั่งยืนนั้น องค์กรต้องไม่เพียงแต่ดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีการแสดงออกของพฤติกรรมองค์กรต่อสังคมภายนอก โดยการทำผลประโยชน์ตอบแทนให้กับสังคม อีกทั้งมีการระบุหลักการ และแนวปฏิบัติของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งถ้าหากองค์กรใดที่สามารถปฏิบัติตามความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจได้ องค์กรนั้นจะไม่เพียงแต่ได้รับผลดีต่อภาพลักษณ์ของสินค้า และการบริการ แต่ยังสามารถส่งผลต่อผู้บริโภคให้เกิดความมั่นใจในองค์กร และทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อตราสินค้าได้อีกด้วย (รพีพรรณ วงศ์ประเสริฐ, 2549 : 32)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุง และนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของธนาคารต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มลูกค้าของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 19,615 ราย (รายละเอียดบัญชีทำนิติกรรมเรียงตามฝ่ายงาน/สาขา/System Deposit General Account Inquiry : ธนาคารอาคารสงเคราะห์, 2565)

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มลูกค้าของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 400 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตาม

แนวทาง Yamane Taro ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 5% จากนั้นทำและใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) และแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับตัวอย่างลูกค้าของธนาคารอาคารสงเคราะห์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งที่จะทำการศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล เพื่อศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และเพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบสอบ แบ่งออกเป็นแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ประกอบด้วย การสร้างฐานข้อมูลลูกค้า การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การกำหนดโปรแกรมเพื่อสร้างลูกค้าสัมพันธ์ และการรักษาลูกค้า ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค การร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ทางด้านผลิตภัณฑ์ หรือบริการ ภาพลักษณ์ของสถาบัน หรือองค์กร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 31 – 40 ปี สถานภาพโสด มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า หรือ เท่ากับ 20,000 บาท

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) โดยภาพรวมและรายด้านโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM)	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า	4.85	0.37	มากที่สุด
2. ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม	4.85	0.36	มากที่สุด
3. ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์	3.64	0.38	มากที่สุด
4. ด้านการรักษาลูกค้า	4.63	0.36	มากที่สุด
รวม	**4.49**	**0.37**	**มากที่สุด**

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.49) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า ($\overline{X}$ =4.85) รองลงมาคือ ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ($\overline{X}$ =4.85) และด้านการรักษาลูกค้า ($\overline{X}$ =4.63) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์ ($\overline{X}$ =3.64)

1.3 ผลการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) โดยภาพรวมและรายด้านโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค	4.85	0.37	มากที่สุด
2. ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม	4.85	0.36	มากที่สุด
3. ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	4.84	0.39	มากที่สุด
รวม	**4.85**	**0.37**	**มากที่สุด**

จากตาราง 2 พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=4.85) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ($\overline{X}$=4.85) รองลงมาคือ ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม ($\overline{X}$=4.85) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$=4.84)

1.4 ผลการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยภาพรวมและรายด้านโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลปรากฏดังตารางที่ 3 ดังนี้

ภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1.ธนาคารเป็นองค์กรที่มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ	4.83	0.38	มากที่สุด
2.ธนาคารเป็นองค์กรที่แข็งแกร่งและให้ความมั่นคงทางการเงินของประเทศ	4.86	0.35	มากที่สุด
3. ธนาคารเป็นองค์กรที่มั่นคง ทำให้บุคคลภายนอกอยากเข้ามาทำงาน	4.86	0.35	มากที่สุด
4. ธนาคารมีระบบป้องกันการโจรกรรมทางอินเทอร์เน็ต	4.83	0.38	มากที่สุด
5. ธนาคารเป็นองค์กรชั้นนำของประเทศที่มีบริการหลากหลายและครบวงจรในการบริการด้านสินเชื่อที่อยู่อาศัย	4.87	0.34	มากที่สุด
6. ธนาคารดำเนินธุรกิจอยู่บนรากฐานของความถูกต้องยุติธรรม เคารพกฎหมาย ซื่อสัตย์ ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ	4.85	0.36	มากที่สุด
7. ธนาคารมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ รับฟังความคิดเห็นของลูกค้า มีความเต็มใจพร้อมอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้า	4.88	0.33	มากที่สุด
8. ธนาคารจัดกิจกรรมพิเศษ สะท้อนให้เห็นความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น โครงการสร้าง/ซ่อมที่อยู่อาศัยเพื่อผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ และผู้พิการในสังคม	4.85	0.36	มากที่สุด
รวม	**4.85**	**0.37**	**มากที่สุด**

จากตาราง 3 พบว่า ภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.85) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ธนาคารมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ รับฟังความคิดเห็นของลูกค้า มีความเต็มใจพร้อมอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้า ($\overline{X}$ =4.88) รองลงมาคือ ธนาคารเป็นองค์กรชั้นนำของประเทศที่มีบริการหลากหลายและครบวงจรในการบริการด้านสินเชื่อที่อยู่อาศัย ($\overline{X}$ =4.87) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ธนาคารมีระบบป้องกันการโจรกรรมทางอินเทอร์เน็ต ($\overline{X}$ =4.83)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 ผลการวิเคราะห์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย ผลปรากฏดังตารางที่ 4 ดังนี้

	ค่าสัมประสิทธิ์		**ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน**	**t-value**	**Sig.**
	b_0	B_0			
ค่าคงที่	0.07		0.02	3.07	0.00*
ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า(x_1)	0.31	0.31	0.05	6.19	0.00*
ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม(x_2)	0.05	0.05	0.03	1.61	0.11
ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์(x_3)	0.61	0.62	0.05	13.76	0.00*
ด้านการรักษาลูกค้า(x_4)	0.02	0.02	0.02	0.62	0.54
R Square = .993, Adjusted R Square = .992, Std. Error of the Estimate = .02977					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 4 พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์ และ ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง และจากการพิจารณาค่า R^2 เท่ากับ 0.993 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ได้ร้อยละ 99.30 และพิจารณาจากค่า Adjusted R^2 เท่ากับ 0.992 แสดงว่าตัวแปรอิสระร่วมกันทำนายภาพลักษณ์ของ

ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ได้ร้อยละ 99.20 สามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้ สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน Z = 0.31 (ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า) + 0.62 (ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์

2.3 ผลการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย ผลปรากฏดังตารางที่ 5 ดังนี้

	ค่าสัมประสิทธิ์		ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	t-value	Sig.
	b_0	B_0			
ค่าคงที่	0.32		0.04	7.34	0.00*
ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค(x_1)	0.68	0.72	0.08	8.10	0.00*
ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม(x_2)	0.19	0.20	0.10	1.95	0.05*
ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม(x_3)	0.06	0.07	0.03	2.42	0.02*
R Square = .964, Adjusted R Square = .964, Std. Error of the Estimate = .06485					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 5 พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในประเทศไทย ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง และจากการพิจารณาค่า R^2 เท่ากับ 0.964 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ได้ร้อยละ 96.40 และ พิจารณาจากค่า Adjusted R^2 เท่ากับ 0.964 แสดงว่าตัวแปรอิสระร่วมกันทำนายภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ ได้ร้อยละ 96.40 สามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้ สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน Z = 0.72 (ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค) + 0.20 (ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม) + 0.07 (ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม)

อภิปรายผล

การศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความแตกต่างของข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างของข้อมูลส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา

อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สอดคล้องกับแนวคิดของ มยุรา อรุณเรืองศิริเลิศ (2560) ได้แบ่งแยกประเภทของผู้รับสารตามลักษณะประชากรศาสตร์ อันประกอบไปด้วย 1. เพศ (Sex) สามารถแบ่งออกได้เป็นเพศหญิง และเพศชาย โดยจะมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันในด้านทัศนคติ และพฤติกรรม ทำให้ความแตกต่างทางด้านเพศส่งผลต่อความคิด ทัศนคติ และค่านิยม โดยธรรมชาติจึงส่งผลต่อความต้องการของสินค้า และบริการที่ต่างกันด้วย ในขณะเดียวกันหากความแตกต่างด้านจำนวนระหว่างเพศในสังคมมีมาก จะทำให้ส่งผลต่อโครงสร้างสังคมด้านอื่น ๆ ด้วย 2. อายุ (Age) ช่วงอายุที่มีความแตกต่างกันนั้นทำให้มีความชื่นชอบรสนิยมที่แตกต่างกัน โดยรสนิยมของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย มีผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบความคิดของคนแตกต่างกัน อาจเนื่องด้วยจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในแต่ละช่วงละช่วงอายุ ในแต่ละสังคมจะมีสัดส่วนการกระจายตัวของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุต่างกัน ทำให้สภาพแวดล้อม และความต้องการทางเศรษฐกิจแตกต่างกันไปด้วย จึงมีผลอย่างยิ่งที่ควรทำการศึกษาการกระจายตัวของกลุ่มอายุในตลาดที่ต้องการทำกิจกรรมทางธุรกิจ 3. ระดับการศึกษา (Education) ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะส่งผลให้มีการบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพดีกว่า รวมถึงมีราคาสูงกว่าการบริโภคสินค้าของผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำ ดังนั้น ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อพฤติกรรมการเข้าถึงข้อมูลของสินค้า และบริการที่แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มักจะเลือกรับข้อมูลข่าวสาร ช่องทางการรับข่าวสาร การหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือเปรียบเทียบก่อนที่จะเชื่อ หรือซื้อผลิตภัณฑ์มากกว่าคนที่ระดับการศึกษาต่ำกว่า 4. อาชีพ (Occupation) อาชีพต่าง ๆ นั้นมีความแตกต่างกันจะส่งผลให้มีความต้องการในด้านสินค้า และบริการที่ต่างกัน เนื่องจากในแต่ละอาชีพมีความต้องการที่จะใช้สินค้า และบริการในการประกอบอาชีพของตนเองที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคลที่แต่ละอาชีพ ทำให้มีความแตกต่างในการดำรงชีวิตต่างกัน 5. รายได้ (Income) รายได้ประชากรที่แตกต่างส่งผลต่อความสามารถในการจ่ายค่าสินค้า และบริการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ รายได้ที่มาก จะมีผลให้เกิดการจับจ่ายได้มากเช่นกัน ซึ่งต่าง ส่งผลต่อการดำเนินไปของเศรษฐกิจด้วย โดยผู้บริโภคที่มีรายได้ปานกลาง และมีรายได้ต่ำนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ขนาดของตลาดใหญ่กว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูง สินค้า และบริการต่าง ๆ จึงมีการแบ่งส่วนตลาดตามรายได้

2. การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิทยา ด่านธำรงกูล (2545) ได้อธิบายไว้ว่า โมเดลของการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ เรียกว่า Dear Model ที่ช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถเรียนรู้ความต้องการของลูกค้าผ่านทางโมเดลดังกล่าว ประกอบด้วย 1. การสร้างฐานข้อมูลลูกค้า (Database) เป็นขั้นตอนแรกของการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ รวบรวมองค์ประกอบด้านรายละเอียดของลูกค้าอย่างถูกต้อง และทันสมัย (Customer Profiles) รวมถึงการวิเคราะห์ จัดแบ่งกลุ่มลูกค้าตามมูลค่า หรือความสามารถในการสร้างกำไรได้ในระยะยาว 2. การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการวิเคราะห์แยกแยะลูกค้า (Electronic) การเลือกใช้เทคโนโลยี และระบบที่

เหมาะสม ถือเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ให้เกิดประสิทธิผลได้ 3. การกำหนดโปรแกรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ (Action) การกำหนดแผนกิจกรรมทางการตลาด และอื่นๆ เพื่อสร้าง และรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้า 4. การรักษาลูกค้า (Retention) การรักษาลูกค้า เป็นการประเมินผลการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ รวมถึงรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความประทับใจในตราสินค้าและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับลูกค้าปัจจุบัน ซึ่งการรักษาลูกค้านั้นจะทำให้ลูกค้าสั่งซื้อสินค้า หรือบริการจากบริษัทอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผลการศึกษาครั้งนี้ยังมีบางส่วนสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะฉัตร ช่างไม้ (2557) การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM) เป็นแนวคิดที่หลายองค์กรนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ซึ่งความสัมพันธ์นั้นเกิดจากการที่ธนาคารทราบถึงความต้องการของลูกค้า ซึ่งความต้องการของลูกค้านั้นได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลและนำผลที่ได้มาเสนอ หรือตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของลูกค้า เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และประทับใจสูงสุด รวมถึงเต็มใจที่จะใช้บริการในครั้งต่อๆไป ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวสามารถสร้างความภักดีของลูกค้าในระยะยาวและยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี

3. ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สอดคล้องกับแนวคิดของ อมราพร ปวะบุตร (2550) ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ข้อผูกพันที่องค์การธุรกิจจะต้องทำให้เกิดผลกระทบในทางบวกต่อผู้มีส่วนได้เสียให้มากที่สุด และจำต้องจำกัดผลกระทบทางลบให้น้อยที่สุด ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ลูกค้า เจ้าของกิจการ พนักงาน เจ้าหนี้ คู่แข่งขัน องค์กรภาครัฐ ประชาชน และชุมชน โดยเผยแพร่ข่าวสารที่มีความชัดเจนคงที่ ใช้เครื่องมือในการ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และดำเนินธุรกิจด้านสังคม สิ่งแวดล้อมด้วยความสมัครใจ และ สอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี วงษ์มณฑา (2536) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารต้องร่วมรับผิดชอบ เพื่อเป็นการพัฒนาประเทศ โดยการคืนกำไรให้กับสังคม การคืนกำไรให้กับสังคมนั้น สามารถทำได้ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รวมทั้งภาพพจน์ขององค์กรจะช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับพนักงาน และทำให้สาธารณชนตระหนักในความก้าวหน้า ความแกร่ง ความเยี่ยม และเกิดความพอใจขององค์กร และผลิตภัณฑ์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ จากการวิจัยพบว่า

1. ด้านกำหนดโปรแกรมการสร้างลูกค้าสัมพันธ์ มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ธนาคารควรกำหนดแผนกิจกรรมทางการตลาด และอื่นๆ เพื่อสร้างความพิเศษให้เกิดขึ้นต่อความรู้สึกของลูกค้า และรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้า เช่น โปรแกรมสะสมคะแนน การสะสมคะแนนแลกของรางวัล เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าในด้านความพึงพอใจที่ส่งผลต่อการรักษาลูกค้าของธนาคาร

2. ด้านการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ธนาคารควรจัดทำข้อมูลลูกค้าถูกต้องเป็นปัจจุบัน และ ธนาคารควรตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขฐานข้อมูลลูกค้าอยู่เสมอ

3. ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง มีผลต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า ธนาคารควรยึดมั่นในการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรมและคุณธรรมโดยอาศัยหลักธรรมมาภิบาล และธนาคารควรให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นธรรม

4. ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ธนาคารควรปลูกจิตสำนึกของพนักงานทุกคนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และ ธนาคารควรดำเนินธุรกิจด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนผลประโยชน์ของชุมชนและสังคม

5. ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีผลต่อภาพลักษณ์ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ภาคเหนือตอนล่าง ธนาคารควรจัดทำกิจกรรมให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการปลูกป่า เป็นต้น และ ธนาคารควรมีมาตรการประหยัดพลังงาน และมีการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ พัฒนาสินค้าและบริการที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2565). *รายงานประจำปี 2564* : 264-268.

ปิยะฉัตร ช่างไม้. (2557). *คุณภาพการบริการ ภาพลักษณ์องค์กรและประสิทธิภาพการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.*กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

มยุรา อรุณเรืองศิริเลิศ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันในตราสินค้ารถยนต์.* การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รพีพรรณ วงศ์ประเสริฐ. (2549, กรกฎาคม-กันยายน). *ความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจต่อสังคม.* นักบริหาร 26: 32.

วิทยา ด่านธำรงกุล. (2545). *การบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า: อะไรและอย่างไร?.* บริหารธุรกิจ, 95.

เสรี วงษ์มณฑา. (2536). *ยุทธวิธีการตลาดช่วงปลายศตวรรษที่ 20.* กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

อมราพร ปวะบุตร. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างความโปร่งใสความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรของธุรกิจที่รับการส่งเสริมการลงทุน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

ADMINISTRATIVE COMPETENCY OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 28

[1]ธีระพัฒน์ เข็มเงิน และ [2]สุรางคนา มัณยานนท์

[1]Teerapad Khemngoen and [2]Surangkhana Monyanont

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]teerapad.ton@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 12, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบ สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำนวน 360 คน กำหนดขนาดตัวอย่างตามวิธีการของ ยามาเน่ (Yamane) และสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.957 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการ

---

[1] นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ 1) ระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สมรรถนะการบริหาร, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the administrative competency of the school administrators according to the teachers' opinions under The Secondary Educational Service Area Office 28, and 2) to compare the administrative competency of the school administrators according to the teachers' opinions under The Secondary Educational Service Area Office 2 8 which classified by school sizes. The samples consisted of 360 teachers operating at school under The Secondary Educational Service Area Office 28. The sample size was calculated applying Yamane method and multi-stage random sampling. The instrument was a five-level rating scale questionnaire with a reliability of 0.957. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and One – way ANOVA The research findings were as follows: 1) the administrative competency of the school administrators according to the teachers' opinions under The Secondary Educational Service Area Office 2 8 both overall and individual aspects were at a high level. 2) The comparison of the administrative competency of the school administrators according to the teachers' opinions under The Secondary Educational Service Area Office 28 which classified by the size of the schools both overall and individual aspects were significantly different at the statistical level of .05

Keywords: Competency in Administration, School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญอันจะผลักดันให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ต่างๆ และยกระดับประเทศเข้าสู่คุณภาพและมาตรฐาน เพราะการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาทุกๆ ด้าน อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการช่วยให้คนมีความคิด มีปัญญา และเหตุผล รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง สามารถที่จะปรับตัวได้ตามเหตุการณ์และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมาด 1 มาตรา 6 ได้บัญญัติไว้ว่า การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความรู้อันเป็นสากล ทั้งนี้เพื่อให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และในหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรฐานการศึกษาของชาติ อุดมการณ์และ หลักการในการจัดการศึกษาของชาติ ได้กำหนดมาตรฐานไว้ 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก มาตรฐานที่ 2 แนวการจัด การศึกษาที่มุ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามมาตรฐานการศึกษาของชาติตาม อุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาของชาติ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณาจารย์ ผู้เรียน ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน 2) ปัจจัยด้าน การบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

การบริหารจัดการศึกษาที่ดีและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ประกอบด้วยหลาย องค์ประกอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง คณะครูและบุคลากร ที่สำคัญคือ การบริหารจัดการศึกษาที่เกิดความเป็นภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานทั้งหมดอันเป็นภาระหน้าที่ที่จะก่อให้เกิด ความร่วมมือระหว่างสมาชิกแต่ละฝ่ายและองค์กรต่าง ๆ ในฐานะบทบาทความเป็นผู้นำ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้รวบรวมพลังและการใช้ประโยชน์ของผู้คนและองค์กรให้ช่วยกันขับเคลื่อน พัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามอุดมการณ์ หลักการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาและของชาติ

จากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 80 ให้มีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งบาง ตำแหน่งและบางวิทยฐานะเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมในอันที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและความก้าวหน้าแก่ราชการ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) และยังได้

กำหนดให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะ มีวิทยฐานะใด และเลื่อนเป็นวิทยฐานะใดต้องมีการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน หรือสมรรถนะ ทางการบริหารดังนี้คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การสื่อสารและการจูงใจ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และ การมีวิสัยทัศน์ ดังนั้น แนวคิดสมรรถนะจึงมีความสำคัญและถือเป็นหัวใจในการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำ ให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร ”กล่าวคือ การที่บุคคลจะแสดงสมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่งได้ มักจะต้องมีองค์ประกอบของทั้งความรู้ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ตัวอย่างเช่น สมรรถนะการบริการที่ดี ซึ่งอธิบายว่า “สามารถให้บริการที่ ผู้รับบริการต้องการได้” นั้น หากขาดองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ความรู้ในงานหรือทักษะที่เกี่ยวข้อง เช่น อาจต้องหาข้อมูลจากคอมพิวเตอร์และคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นคนใจเย็น อดทน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แล้วบุคคลก็ไม่อาจจะแสดงสมรรถนะของการบริการที่ดีด้วยการให้บริการที่ ผู้รับบริการต้องการได้

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ได้รับผลกระทบ การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน เป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้และความคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงส่งผล ให้การบริหารงานในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ทำให้ผู้ปกครอง ชุมชม ขาดความเชื่อถือต่อการจัดการศึกษา จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำเป็นต้องมีการเร่งพัฒนาสมรรถนะ ทางการบริหาร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ตามกรอบการอบรมพัฒนาผู้บริหารผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวปฏิรูปการศึกษา: แบบผสมผสาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 3,243 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำนวน 360 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีจำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 กำหนดคะแนนแบ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) การทดสอบค่า (F- test) และโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ได้แก่ ขนาดสถานศึกษา ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 33.61) รองลงมา คือปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก (จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 30.83) ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ (จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 21.38) และปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลาง (จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 21.38) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ในภาพรวมรายด้านและรายข้อ สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีทัศนะต่อสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการสื่อสารและการจูงใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.30, s.d.= .589) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านสมรรถนะการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.26, s.d.= .576) ด้านสมรรถนะการบริการที่ดี ($\bar{X}$ = 4.26, s.d. = .580) และด้านสมรรถนะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$ =4.26, s.d. = .605)

2.2 ระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 รายด้าน ดังนี้

2.2.1 ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารมุ่งมั่นทำงานให้มีคุณภาพมีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ ($\bar{X}$= 4.35, s.d. = .721) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารจัดให้มีการวางแผนการปฏิบัติงานในแต่ละภารกิจของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ($\bar{X}$ = 4.26, s.d. = .766) และผู้บริหารมีเป้หมายของการทำงานที่ชัดเจนและเป็นเป้าหมายที่มีรากฐานมาจากพันธกิจของสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.26, s.d. = .766)

2.2.2 ด้านการบริการที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารจัดการอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนอย่างพอเพียง ($\bar{X}$ = 4.30, s.d. = .704) และผู้บริหารมีความตั้งใจ เต็มใจ และกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ครู นักเรียน ชุมชน ($\bar{X}$ = 4.30, s.d. = .749) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือผู้บริหารมีการปรับปรุงระบบการบริการในสถานศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ($\bar{X}$ = 4.24, s.d. = .719)

2.2.3 ด้านการพัฒนาตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารมีการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ด้วยการเข้าประชุมทางวิชาการ อบรมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = 4.32, s.d. = .745) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารสามารถใช้คอมพิวเตอร์เบื้องค้นในการปฏิบัติงาน สืบค้นข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตและใช้บริการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้ ($\bar{X}$ = 4.25, s.d. = .699) และผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำทางวิชาการ ทำวิจัยในระดับสถานศึกยาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับผู้ร่วมงาน ($\bar{X}$ = 4.25, s.d. = .733)

2.2.4 ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีม เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ ($\bar{X}$ = 4.33, s.d. = .764) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.23, s.d.= .753) ผู้บริหารมีการเสริมแรงให้กำลังใจ

ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 4.23, s.d. = .784) บริหารเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ($\bar{X}$ = 4.23, s.d. = .779) และผู้บริหารเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม มากกว่าการทำงานแบบเจ้านายกับลูกน้อง($\bar{X}$ = 4.23, s.d. = .762)

2.2.5 ด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของงานและเสนอทางเลือกหรือแนวทาง ป้องกันแก้ไขปัญหางานในความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.28, s.d. = .768) ผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาและเป็นผู้นำแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 4.28, s.d. = .710) และผู้บริหารมีการวางระบบและกลไกที่ดีในการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ ($\bar{X}$ = 4.28, s.d. = .724) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อผู้บริหารใช้วิธีคิดเชิงระบบในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน ($\bar{X}$ = 4.25, s.d. = .731)

2.2.6 ด้านการสื่อสารและการจูงใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารสามารถเลือกใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและถูกกาลเทศะ เนื่องจากความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม ($\bar{X}$ = 4.35, s.d. = .689) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการจูงใจ โน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นด้วย ยอมรับคล้อยตาม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 4.22, s.d. = .709)

2.2.7 ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.31, s.d. = .687) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรนำผลการอบรม ศึกษาดูงาน มาเผยแพร่แก่เพื่อนร่วมงานในโรงเรียนได้ทราบ ($\bar{X}$ = 4.19, s.d. = .751)

2.2.8 ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ หรือทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.33, s.d. = .680) และในการทำงานเพื่อบรรลุเป้หมายของสถานศึกษาผู้บริหารมุ่งเน้นในสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 4.33, s.d. = .693) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารมักใคร่ครวญอยู่เสมอว่าในอนาคตนั้นสถานศึกษาแห่งนี้ควรเป็นอย่างไร ($\bar{X}$ = 4.23, s.d. = .7695)

2.2.9 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารมีการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ทางปัญญา ($\bar{X}$= 4.31, s.d. = .716) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารมีการจูงใจให้เกิดในการแรงบันดาลใจในการทำงาน ($\bar{X}$ = 4.25, s.d. = .726) และผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีการปฏิบัติงานในภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (= 4.25, s.d. = .788)

3. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีทัศนะต่อสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครูผู้สอนมีทัศนะต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีประเด็นนำมา อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ผลการวิจัย พบว่า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีทัศนะต่อสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับพรพิศ อินทะสุระ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการ ศึกษามีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวีระเชษฐ์ ฮาดวิเศษ (2551) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้บริหาร สถานศึกษามีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับพัชมณ เทียนศรี (2547) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถนะการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะนิติบุคคล เขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะนิติบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องงานวิจัยของศิริจันทร์ พลอยกระโทก (2551) ได้วิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะ ทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อสมรรถนะทางการบริหารของ ผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีทัศนะต่อสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันผลการวิจัยพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีทัศนะต่อสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน สอดคล้องกับ นาวิน

พินิจอภิรักษ์ และไตรรัตน์ สิทธิทูล (2564) ได้ศึกษาวิจัยสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้ง 12 ด้าน 2) แนวทางพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ประกอบด้วย (1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ด้วยการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นระบบ (2) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพด้วยพัฒนาตนเองตลอดเวลา (3) การบริหารเชิงกลยุทธ์ด้วยการกำหนดนโยบายวางแผนการพัฒนาที่ชัดเจน (4) การเป็นผู้นำทางวิชาการด้วยการพัฒนาความรู้การบริหารงานวิชาการ (5) การมีจริยธรรมยึดมั่นในความถูกต้องด้วยปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (6) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจด้วยการฝึกฝนทักษะและเทคนิคการแก้ปัญหาอย่างถูกหลักการ (7) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วยนำความเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้กับสถานศึกษา (8) การทำงานเป็นทีมด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วม (9) การจัดการเทคโนโลยีทางการศึกษาด้วยการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (10) การประเมินผลและติดตามผลทางการศึกษาด้วยการเรียนรู้หลักการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ (11) การมีทักษะในการสื่อสารและการสร้างแรงจูงใจด้วยการเรียนรู้เทคนิคจิตวิทยาการทำงาน และ (12) การมีทักษะในการบริการที่ดีด้วยการมีจิตบริการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึง ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อให้งานในแต่ละด้านของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ทุกคนมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาสถานศึกษาที่ตนปฏิบัติงานอยู่ ถึงแม้จะปฏิบัติงานอยู่ใน 4 สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน อาจมีความทุ่มเทความตั้งใจ แตกต่างกัน เพราะผู้บริหารทุกคนก่อนดำรง ตำแหน่งในสถานศึกษานั้นจะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรด้านการบริหารไม่น้อยที่จะปฏิบัติหน้าที่ ในสถานศึกษาและบริบทของโรงเรียนมีลักษณะไม่เหมือนกัน จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ มีการบริหารงานที่แตกต่างกัน การพัฒนาทักษะในการบริหารงานจึงแตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาที่เป็นมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพและมาตรฐานการปฏิบัติงานที่กำหนดเป็นสมรรถนะของผู้บริหาร ตามกรอบการอบรมพัฒนาผู้บริหารผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา: แบบผสมผสาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประกอบด้วย 9 สมรรถนะ ได้แก่การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ การสื่อสารและการจูงใจ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งผู้บริหารส่วนใหญ่มีการศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้นและมีการพัฒนาตนเอง มี

การนำหลักทฤษฎีมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาอย่างมืออาชีพมากขึ้น ซึ่งให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคคลเป็นหลัก ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนา สมรรถนะของตนเองมากขึ้น และมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จโดยคำนึงปัจจัยด้านคน เป็นหลัก เพราะความสำเร็จและความล้มเหลวในการบริหารงานย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถนะทางการ บริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ สมรรถนะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาเป็นพื้นฐานจัดทำระบบ หรือวางแนวทางในการพัฒนาให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายในการดำเนินการของ สถานศึกษา สมรรถนะจึงมีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษาของสถานศึกษา คือ เป็นเครื่องมือ ช่วยในการแปลงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ วัฒนธรรมองค์การและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ มาสู่กระบวนการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

นาวิน พินิจอภิรักษ์ และไตรรัตน์ สิทธิทูล. (2564). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1*.วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ - 328 – ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 328-342.

พรพิศ อินทะสุระ. (2551). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 5.* สารนิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมาด 1 มาตรา 6

พัชมณ เทียนศรี. (2547). *สมรรถนะการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะนิติบุคคล เขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วีระเชษฐ์ ฮาดวิเศษ. (2551). *สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาหนองกาย เขต 3* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศิริจันทร์ พลอยกระโทก. (2551). *สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Yamane, T. (1973). *Statistics An Introductory Analysis.* 3rd Edition, New York. Harper

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

A TRAINING CIRRICULUM DEVELOPMENT OF LEELA SHENG BOK FAI FOR PREPARING THE READINESS OF PRACTICAL TRAINING OF EDUCATION STUDENTS DEPARTMENT OF DRAMATIC ARTS FACULTY OF EDUCATION, UTTARADIT RAJABHAT UNIVERSITY

[1]กณิจฐิมญศ์ ลิมปนารมณ์ และ [2]ณัฐพัชร์ มหายศนันท์

[1]Kanijtimon Limpanarom and [2]Nuttapat Mahayosanan

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ประเทศไทย

Uttaradit Rajabhat University, Thailand

[2]Wattana.kob@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 12, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ 2) ศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ 3. ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จำนวน 36 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยหลักสูตรฝึกอบรม

---

[1] อาจารย์, หลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

[2] อาจารย์, หลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ทักษะการแสดง ชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ปรัชญาของหลักสูตร ความสำคัญ วัตถุประสงค์ ปัญหาและความสำคัญ หลักการ จุดประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาสาระ ระยะเวลา กิจกรรม วิทยากร สื่อในการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสม ระดับคุณภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.96, S.D.= 0.10) แบบประเมินทักษะปฏิบัติโดยรวมมีผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 98.05 ผลการประเมินพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมจากการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษา พบว่านักศึกษามีพฤติกรรมแสดงถึงคุณลักษณะที่เหมาะสมในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 98.89 และผลการประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมฯ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = 0.22)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, ลีลาเซิ้งบอกไฟ, ศิลปะการแสดงพื้นบ้านพื้นเมือง, ทักษะปฏิบัติ

Abstract

This present research study was conducted with the following objectives: 1) to develop training curriculum of Leela Sheng Bok Fai performance; 2) to examine the efficiency of the curriculum implementation; and 3) to examine the level of satisfaction of students participating in preparing the readiness of practical training in the Department of Dramatic Arts, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. The sample of 36 students studying in 4th and 5th year, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University were obtain via stratified purposive sampling. The instruments used consisted of the training curriculum of Leela Sheng Bok Fai performance for preparing the readiness of practical training of students in the Department of Dramatic Arts, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. The result shows that the curriculum comprised of philosophy, rationale,objectives, statement of problems, principles, contents, duration, activities, instructional media, and assessment and evaluation was evaluated to be appropriate with score at highest level ($\overline{X}$ = 4.96 , S.D.= 0.1 0) by the expert raters. In addition, the practical training skill assessment resulted in 98.05% achievement, and according to the observation, the students who participated in the training curriculum were found to have appropriate behaviors at very good level with the score of 98.89%. Regarding the satisfaction level, the participants rated the training curriculum to be satisfactory at highest level ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = 0.22).

Keywords: Training curriculum development, Leela Sheng Bok Fai, folk performing art, practical skills

บทนำ

เนื่องด้วยการศึกษาในปัจจุบันหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มุ่งเน้นศึกษาเชิงวิชาการที่อาศัยระบบมาตรฐานด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นหลักพื้นฐานสำคัญในการบริการความรู้แก่นักศึกษา ขณะเดียวกันด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาของท้องถิ่นเพื่อปวงชนและจากปรัชญาของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ จึงนำภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีชาวบ้านมาประยุกต์และพัฒนาสร้างสรรค์เป็นผลงานการแสดง ด้วยกระบวนการสร้างองค์ความรู้ที่บ่งชี้ความเป็นท้องถิ่นอย่างเข้มข้นผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนที่มีความเป็นนามธรรมเป็นศิลปะที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะของสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปของมวลมนุษยชาติ สอดคล้องกับองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติที่เล็งเห็นความสำคัญของมรดก ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่ามีความสำคัญเป็นบ่อเกิดของความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยออกอนุสัญญาเพื่อปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งจัดแบ่งเป็น 5 สาขาด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือศิลปะการแสดง

การละเล่นเซิ้งบอกไฟเป็นศิลปะการแสดงของชาวไท–ยวนที่สืบสานยาวนานมาหลายชั่วอายุคน ชาวบ้านในตำบลน้ำอ่างที่เป็นชาวไท–ยวนครั้งอพยพมาจากเชียงแสนได้นำการละเล่นพื้นบ้าน “เซิ้งบอกไฟ” มาด้วย การเซิ้งบอกไฟนั้นจะจัดขึ้นในวันสุดท้ายของวันสงกรานต์หรือวันปีใหม่เมือง ข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้เห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงตระหนักในองค์ความรู้ที่เป็นของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีขีดความสามารถในการนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมในการเติมเต็มพัฒนาทักษะ

สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จึงเห็นสมควรจัดดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ชั้นปีที่ 4 (หลักสูตร 4 ปี) จำนวน 20 คน และนักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ ชั้นปีที่ 5 (หลักสูตร 5 ปี) จำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น 36 คน เพื่อเป็นแนวทางและสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นมาและองค์ความรู้ของท้องถิ่นด้านศิลปะการแสดง และเพื่อให้เกิดทักษะที่ถูกต้องจากกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างแท้จริงนำองค์ความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร ได้แก่นักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ จำนวน 36 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

สาระเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา องค์ประกอบของการแสดงและภาคปฏิบัติฝึกทักษะลีลาเซิ้งบอกไฟ จากงานวิจัยเรื่องนาฏยประดิษฐ์ชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ จังหวัดอุตรดิตถ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

3.2 แบบประเมินทักษะและแบบสังเกตพฤติกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมฯ

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ สรุปผล ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ปรัชญาของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปัญหาและความสำคัญของหลักสูตรฝึกอบรม หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม จุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาสาระกำหนดการของหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมของหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรม วิทยากร สื่อในการฝึกอบรมและการวัดประเมินผล โดยการดำเนินงานการฝึกอบรมครั้งนี้ตามหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ใช้วิธีการอบรมด้วยการบรรยาย การสาธิต การอภิปรายระดมสมองแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติจริง จำนวน 12 ชั่วโมง โดยมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.96, S.D.= 0.10)

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มีดังต่อไปนี้

2.1 ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้านทักษะปฏิบัติของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 จำนวน 36 คน ซึ่งประกอบไปด้วยความสอดคล้องของท่ารำกับเพลง ความคล่องแคล่วในการรำ ความสวยงามของลีลาท่ารำ การแสดงสีหน้าและอารมณ์ ความกล้าแสดงออกและความพร้อมเพรียง ปรากฏผลภาพรวมสรุปได้ว่า จากผลการพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักศึกษาตามหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟ นักศึกษามีทักษะปฏิบัติที่ร้อยละ 98.05 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าความสอดคล้องของท่ารำกับเพลงและความสวยงามของลีลาท่ารำคิดเป็นร้อยละ 100 การแสดงสีหน้าอารมณ์คิดเป็นร้อยละ 98.50 ความคล่องแคล่วในการรำคิดเป็นร้อยละ 98 และความกล้าแสดงออกคิดเป็นร้อยละ 93.75

2.2 ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อม ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้านพฤติกรรมของนักศึกษาในการร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความขยันปฏิบัติท่ารำ การซักถามอภิปราย การมีความอดทน และการมีกิริยามารยาท ปรากฏผลภาพรวมสรุปได้ว่า นักศึกษามีพฤติกรรมแสดงถึงคุณลักษณะที่เหมาะสมในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 98.89 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าข้อที่ 1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ ข้อที่ 4 การมีความอดทนฯ และข้อที่ 5 การมีกิริยามารยาทฯ มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือข้อที่ 2 ขยันปฏิบัติท่ารำฯ และข้อที่ 3 ซักถาม อภิปรายฯ มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 97.22

3. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้านทักษะปฏิบัติของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ ชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 จำนวน 36 คน สรุปได้ว่าในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.94, S.D.= 0.22) และทุกข้อการประเมินมีค่าเฉลี่ยรายข้อในระดับมากที่สุดเช่นกัน

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 5 สาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มีประเด็นที่มีความสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 5 สาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มีความเหมาะสมที่จะจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาสาขาวิชานาฎศิลป์ คณะ ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ด้วยรูปแบบองค์ประกอบของหลักสูตรที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญและมีความสอดคล้องกับปรัชญาของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ได้แก่ความสำคัญของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปัญหาและความสำคัญของหลักสูตรฝึกอบรม หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม จุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาสาระกำหนดการของหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมของหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรม วิทยากร สื่อในการฝึกอบรมและการวัดประเมินผล ประกอบกับมีสาระสำคัญที่ใช้เป็นวิธีการในการดำเนินงานจัดการอบรมที่สามารถบรรลุเป้าประสงค์จนประสบความสำเร็จในการฝึกอบรมได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้ระยะเวลาที่กำหนดไว้จำนวน 12 ชั่วโมง และกำหนดการการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับพิสณุ ฟองศรี (2549, น.134-135) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรไว้ 4 ประการคือจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาหรือสาระ การเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับเพ็ชรี รูปะวิเชตร์ (2546, น.7) กล่าวว่าการฝึกอบรมหมายถึงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล โดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และทัศนคติ (Attitudes) อันจะนำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้า ในหน้าที่การงานและองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. การศึกษาประสิทธิผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ในด้านทักษะปฏิบัติและพฤติกรรมของนักศึกษาในการร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม ผู้วิจัยพบว่าในด้านทักษะปฏิบัติของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คน เกี่ยวกับความสอดคล้องของท่ารำกับเพลง ความคล่องแคล่วในการรำ ความสวยงามของลีลาท่ารำ การแสดงสีหน้าและอารมณ์ ความกล้า

แสดงออกและความพร้อมเพรียง ค่าเฉลี่ยภาพรวมของนักศึกษาทุกประเด็นการประเมินอยู่ที่ร้อยละ 98.05 และรายข้อการประเมินทุกข้อก็ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 สำหรับในด้านพฤติกรรมของนักศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 98.89 และรายข้อของการประเมินแต่ละข้อพบว่า ข้อที่ 1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ ข้อที่ 4 การมีความอดทนฯ และข้อที่ 5 การมีกิริยามารยาทฯ มีค่าเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือข้อที่ 2 ขยันปฏิบัติท่ารำฯ และข้อที่ 3 ซักถามอภิปรายฯ มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 97.22 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์มีประสิทธิผลในระดับดีมาก ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นได้เพราะความเอาใจใส่และการวางแผนการดำเนินงานการฝึกอบรมที่เป็นไปตามหลักสูตรและกำหนดการที่วางไว้ รวมถึงขีดความสามารถของคณะวิทยากร ตลอดจนเครื่องมือสื่อประกอบการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ความหลากหลายและครอบคลุมของเนื้อหาสาระในการฝึกอบรม ที่สำคัญอย่างยิ่งคือความกระตือรือร้น ใฝ่เรียนรู้ ความตั้งใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์นิภา เนตรทิพย์ (2560 : 65) ที่กล่าวว่าการศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมการอนุรักษ์ประเพณีชนกว่าง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีประสิทธิผลในด้านความรู้ความเข้าใจเท่ากับร้อยละ 91 ด้านทักษะเท่ากับร้อยละ 83.39 ด้านคุณลักษณะพึงประสงค์เท่ากับร้อยละ 83 และด้านระยะเวลาในการเขาอบรมเท่ากับร้อยละ 86.97 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมการอนุรักษ์ประเพณีชนกว่างมีประสิทธิผลในระดับมาก เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสนใจกระตือรือร้นและเข้ารับการฝึกอบรมด้วยความสมัครใจ วิทยากร มีความรู้ความสามารถในแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างดี กิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละกิจกรรมมีความหลากหลาย

3. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้านทักษะปฏิบัติของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จำนวน 36 คน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.94, S.D.= 0.22) และทุกข้อการประเมินจากจำนวน 15 ข้อมีค่าเฉลี่ยรายข้อในระดับมากที่สุดทุกข้อ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมและกิจกรรมตอบสนองความต้องการได้เป็นอย่างดียิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์นิภา เนตรทิพย์ (2560 :58) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการอนุรักษ์ประเพณีชนกว่าง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนปัว 2 อำเภอปัว จังหวัดน่าน ได้กล่าวไว้ว่าผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมการอนุรักษ์ประเพณีชนกว่าง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนปัว 2 อำเภอปัว จังหวัดน่าน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.33 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสง่า ภู่ณรงค์ (2540, น.9) ที่กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ว่า หมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

หลักสูตรฝึกอบรมทักษะการแสดงชุดลีลาเซิ้งบอกไฟเพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้านทักษะปฏิบัติของนักศึกษาสาขานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง การฝึกอบรมครั้งนี้นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์มีความสนใจตั้งใจในทุกขั้นตอนของกิจกรรมการอบรม จึงควรจัดขึ้นในโอกาสต่อ ๆ ไป โดยเพิ่มเติมเนื้อหาสาระและเทคนิคให้มีความน่าสนใจหลากหลายมากยิ่งขึ้น และใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาเติมเต็มให้เหมาะสมเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

พิสณุ ฟองศรี. (2549). *การประเมินทางการศึกษา:แนวคิดสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: เทียมฝ่าการพิมพ์.

เพ็ชรี รูปะวิเชตร์ (2546). *เทคนิคการจัดฝึกอบรมและการประชุม.* กรุงเทพฯ: ดวงกมลพับลิชชิ่ง.

พิมพ์นิภา เนตรทิพย์. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการอนุรักษ์ประเพณีชนกว่าง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เครือข่ายกลุ่มโรงเรียนปัว 2 อำเภอปัว จังหวัดน่าน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

ระพินทร์ โพธิ์ศรี. (2551). *สถิติเพื่อการวิจัย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.

สง่า ภู่ณรงค์. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอและความพึงพอใจของข้าราชการสำนักงานศึกษาธิการในเขตการศึกษา 7.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Taba, H. (1972). *Curriculum Development : Theory and Practice.* New York : Brace & world, Inc.

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ORGANIZATION OF EXTRA - CURRICULUM ACTIVITIES INQUIRY - BASED LEARNING MANAGEMENT (7Es) WITH GRAPHIC ORGANIZER TECHNIQUE ON SCIENCE LEARNING ACHIEVEMENT AND SCIENTIFIC PROCESS SKILLSOF GRADE 3 STUDENTS

[1]นูไรนา หลีขาว และ [2]เพ็ญพักตร นภากุล

[1]Nuraina Leekhao and [2]Penpak Napakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkla Rajabhat University, Thailand

[1]Leekhao.11@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 12, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกกับ

---

[1] นักศึกษา, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

เกณฑ์ร้อยละ 70 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านกลุ่ม 5 ประชารัฐ อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 23 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าที (t-test dependent และ t-test for one sample)ผลการวิจัยพบว่า1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4 (ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86, SD=0.32)

คำสำคัญ : การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น, เทคนิคผังกราฟิก, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were to: (1 compare science learning achievement of grade 3 students between before and after learning management by using 7Es method with graphic organizers, (2 compare scientific process skill of grade 3 students between before and after learning management by using 7Es method with graphic organizers, 3 (compare scientific process skill of grade 3 students after learning management by using 7Es method with graphic organizers as 70 percent criteria, and 4) study the satisfaction of grade 3 students on learning management 7Es method with graphic organizers. The data of the study was collected from 23 grade 3 students, selected by using cluster random sampling, during the second semester of the academic year 2 0 22 at Banklum ha phacharat School Khuan Kalong District, Satun Province. The instruments used to get data were(1 the five lesson plans using 7Es method with graphic organizers, (2the science learning achievement tests, (3the scientific process skill

tests, and 4) the questionnaire on opinions towards the 7Es method with graphic organizers. Statistics which were used to analyze the data were arithmetic mean, standard deviation, t-test dependent and t-test for one sample. The results of the study revealed that: 1) the science learning achievement of grade 3 students after learning management by using 7Es method with graphic organizers was higher than pre-learning at a significant level of .01, 2) the scientific process skill of grade 3 students after learning management by using 7Es method with graphic organizers was higher than pre-learning at a significant level of .01, 3) The scientific process skill of grade 3 students after learning management by using 7Es method with graphic organizers was 82.81 percentage, higher than criteria significantly at .01, and 4) the satisfaction of grade 3 students on 7Es learning method with graphic organizers was at a highest level. ($\overline{X}$ = 4.86 **SD** = 0.32)

Keywords : learning management by using 7Es method, graphic organizers, science learning achievement, the scientific process skill.

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการงานอาชีพต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องใช้และผลผลิตต่างๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงาน เหล่านี้ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 9) การกำหนดให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็นและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2546: 6)

จากการศึกษารายงานผลพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาวิทยาศาสตร์กลับพบว่าผลสัมฤทธิ์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับต่ำ

เนื่องจากนักเรียนส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจและการลงมือปฏิบัติ วิธีการสอนส่วนใหญ่เน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ จึงทำให้นักเรียนขาดความเข้าใจในเนื้อหา ขาดทักษะในการลงมือปฏิบัติงานและขาดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ ที่จะนำมาสืบค้นหาคำตอบ หรือแก้ปัญหาอีกด้วย ซึ่งความรู้และทักษะเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในระดับที่สูงขึ้น ส่งผลให้นักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดทักษะในการแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนสะสมความไม่เข้าใจไปเรื่อยๆ กลายเป็นความไม่เข้าใจซ้ำซ้อนซึ่งจะทำให้แก้ไขได้ยาก จึงจำเป็นต้องเร่งปรับแก้ไขดังกล่าว (รายงานผลพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา, 2564: 42)

การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ซึ่งกล่าวไว้ว่า เป็นกระบวนการที่นักเรียนจะต้องสืบเสาะหาความรู้ สำรวจตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ จนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย จึงจะสามารถสร้างเป็นองค์ความรู้ของนักเรียนเองและเก็บเป็นข้อมูลไว้ในสมองได้อย่างยาวนาน ซึ่งการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักเรียน (Active Learning) ทำให้นักเรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นฝ่ายรับความรู้ เพราะกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ครูผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่าระยะยาวกว่าการสอนแบบให้นักเรียนท่องจำ การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้จะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาความคิดอย่างเต็มที่เกิดแรงจูงใจที่กระหายอยากรู้อยากเรียนอยู่ตลอดเวลา (บัญญัติ ชำนาญกิจ, 2550: 8) กิจกรรมการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการตอบโจทย์ความมุ่งหวังของการเรียนวิทยาศาสตร์เนื่องจากเป็นวิธีที่มีขั้นตอนที่ให้นักเรียนใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนบรรลุเป้าหมาย โดยวิธีสืบเสาะหาความรู้จะเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) มีขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม 2) ขั้นเร้าความสนใจ 3) ขั้นสำรวจค้นหา 4) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป 5) ขั้นขยายความรู้ 6) ขั้นประเมินผลและ 7) ขั้นนำความรู้ไปใช้ (ประสาท เนืองเฉลิม, 2550: 27)

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จำเป็นที่โรงเรียนต□องจัดให้แก□ผู้เรียน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และมีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์สามารถพัฒนาความรู้และเพิ่มประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมความรู□ด้านเนื้อหา และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ (ภพ เลาหไพบูลย□, 2552: 324) ได้กล่าวว่ากิจกรรมวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรกิจกรรมหนึ่งที่จัดทำขึ้นเพื่อเสริมความรู□ทางด้านวิทยาศาสตร์และความสนใจของนักเรียนในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนหรือเป็นกิจกรรมภายในห้องเรียน ซึ่ง

ควรจัดให้นักเรียนได้รับผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้วิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์ สำหรับการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ให้เกิดผลดีที่สุดแก่นักเรียน จะต้องมีจุดหมายที่ชัดเจน ควรมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านความรู้ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ จัดให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

จากปัญหาและความเป็นมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดและสติปัญญาของตนเองอย่างมีอิสระ โดยนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ฝึกการจัดระบบความคิด การทำงานอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน สามารถนำทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ ค้นหาคำตอบ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในรายวิชาวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้มาสรุปเป็นความคิดรวบยอดได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้องและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกกับเกณฑ์ร้อยละ 70

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งได้มาจากโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายดอกกาหลง จำนวน 10 โรงเรียน จำนวน 12 ห้องและจำนวนนักเรียน 282 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มโดยการ

จับฉลากโรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย จำนวน 10 โรงเรียน ได้โรงเรียนบ้านกลุ่ม 5 ประชารัฐ จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 23 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง อากาศรอบตัวเรา จำนวน 5 แผน

1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง อากาศรอบตัวเรา เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้ทดสอบ ก่อนการทดลองจำนวน 15 ข้อ และแบบทดสอบหลังการทดลองจำนวน 15 ข้อ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

1.3 แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้ทดสอบวัดความสามารถทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนการทดลองจำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบหลังการทดลองจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

1.4 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้านประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดและการประเมินผล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่น ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา สถิติทดสอบที (t-test dependent)

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อากาศรอบตัวเรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ดังตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อากาศรอบตัวเรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก (n=23)

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	n	$\bar{X}$	SD.	t	Sig
ก่อนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	23	5.26	1.45	14.45**	.000
หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	23	7.48	1.62		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง อากาศรอบตัวเรา ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =7.57) และหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ เท่ากับ 11.22) ค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 2.04 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 2.56 และเมื่อพิจารณาคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนและหลังด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ดังตาราง 2

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา	n	$\bar{X}$	SD.	t	Sig
ก่อนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	23	7.57	2.04	10.67**	.000
หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	23	11.22	2.56		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =5.26) และหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =7.48) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 1.45 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 1.62 และเมื่อพิจารณาคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD.	ร้อยละ 70	t	Sig
หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	23	10	7.48	1.62	82.78	6.52**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกสูงกว่าเกณฑ์

ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้ร้อยละ 82.78 มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =7.48) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.=1.62 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก

ข้อคำถาม		$\overline{X}$	SD.	ระดับ
ด้านครูผู้สอน				
1	ครูบอกรายละเอียดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน	4.89	0.33	มากที่สุด
2	ครูให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลนักเรียนในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง	4.94	0.22	มากที่สุด
3	ครูใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน	4.83	0.45	มากที่สุด
รวม		**4.91**	**0.43**	**มากที่สุด**
ด้านเนื้อหา				
4	เนื้อหาน่าสนใจและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้	4.90	0.29	มากที่สุด
5	เนื้อหาในใบความรู้เหมาะสมกับนักเรียนเข้าใจง่าย	4.78	0.38	มากที่สุด
6	เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน	4.71	0.67	มากที่สุด
รวม		**4.80**	**0.47**	**มากที่สุด**
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน				
7	กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน	4.86	0.25	มากที่สุด
8	กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน	4.92	0.34	มากที่สุด
9	กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.86	0.25	มากที่สุด
10	กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น	4.78	0.38	มากที่สุด
11	กิจกรรมการเรียนการสอนมีประโยชน์สามารถในชีวิตประจำวันได้	4.89	0.30	มากที่สุด
รวม		**4.86**	**0.38**	**มากที่สุด**
ด้านการวัดผลและประเมินผล				
12	มีการประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาสอดคล้องกับสิ่งที่เรียน	4.96	0.21	มากที่สุด
13	มีการประเมินผลการเรียนขงนักเรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม	4.82	0.37	มากที่สุด
14	นักเรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม	4.94	0.23	มากที่สุด
15	แบบทดสอบมีความเหมาะสมกับนักเรียน	4.81	0.40	มากที่สุด
รวม		**4.88**	**0.27**	**มากที่สุด**
ภาพรวมทั้งหมด		**4.86**	**0.32**	**มากที่สุด**

จากตาราง 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น)7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก รวมภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.86 SD เท่ากับ 0.32) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.91 SD เท่ากับ 0.43) รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.88 SD เท่ากับ 0.27) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.86 SD เท่ากับ 0.38) และด้านเนื้อหา ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.80 SD เท่ากับ 0.47) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีการประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาสอดคล้องกับสิ่งที่เรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.96 SD เท่ากับ 0.21) และเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.71 SD เท่ากับ 0.67)

อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้อภิปรายผล ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 7.57 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการกิจกรรมเท่ากับ 11.22 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตั้งคำถาม เกิดความคิดและสามารถลงมือเสาะแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อนำมาหาคำตอบและข้อสรุป โดยครูผู้สอนจะมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งเป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางรายวิชาวิทยาศาสตร์ของครูเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเทคนิคผังกราฟิกมาใช้ในขั้นที่ 4 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ของแบบสืบเสาะหาความรู้ ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก เพื่อให้นักเรียนได้สามารถสืบเสาะหาความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้ออกมาในรูปแบบต่างๆ การใช้เทคนิคผังกราฟิก นับว่าเป็นวิธีการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสรุปเนื้อหาสาระความรู้ โดยผ่านกระบวนการรวบรวมอย่างเป็นระบบ เข้าใจง่าย กระชับ กะทัดรัด และชัดเจน โดยการนำเสนอตัวอย่างรูปแบบผังกราฟิกที่เหมาะสมจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหา และองค์ความรู้ที่นักเรียนได้รับ ซึ่งการสรุปเนื้อหาโดยการใช้เทคนิคผังกราฟิก ทำให้นักเรียนสามารถคิดเชื่อมโยงตลอดจน สามารถจัดเรียงความรู้และข้อมูล เพื่อให้เกิดความจำและความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและยาวนานยิ่งขึ้น ดังที่ Hall and

Strangman (2008) กล่าวว่า แผนภูมิจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของเรื่องที่กำลังศึกษาอยู่ ทั้งที่เป็นประเด็นสำคัญ ประเด็นแยกย่อย และจัดลำดับความคิดที่กระจัดกระจาย อีกทั้ง อิทธิเดช น้อยไม้ (2555: 13) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกนับเป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางความคิดของนักเรียน โดยนำหลักการทำงานของสมองมาใช้ประโยชน์เพราะการใช้ผังกราฟิกจะเกิดขึ้นได้จากการทำงานของสมองทั้ง 2 ซีก ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556: 337) และ ทิศนา แขมมณี (2557: 388) กล่าวว่า ผังกราฟิกเป็นแผนผังทางความคิด ซึ่งประกอบไปด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญๆ ที่เชื่อมโยงกันในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้หรือเนื้อหาสาระนั้นๆ เป็นเทคนิคที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระจำนวนมาก เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้นและจดจำได้นาน เช่นเดียวกัน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับ เทคนิคผังกราฟิก ในขั้นที่ 4 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ซึ่งในการนำเทคนิคผังกราฟิกมาใช้ในขั้นนี้เพื่อทำให้นักเรียนได้สรุปเนื้อหา ความรู้ได้อย่างเป็นระบบ กะทัดรัดและมีความชัดเจน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ สุทธิวงศ์)2557: 103 (ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องอาหารกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง อาหารกับการดำรงชีวิต โดยใช้การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยปัณณวัฒน์ อินทร์เจริญ)2560: 111) ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นร่วมกับผังกราฟิกหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุงศรี จังหวัดสกลนคร มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้แบบแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก หลังการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้แบบแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก หลังการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.48 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 5.26 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เท่ากับ 7. ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อย่างเป็นระบบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้และฝึกคิดด้วยขั้นตอนวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้

นักเรียนได้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง วางแผน ลงมือปฏิบัติ แก้ไขปัญหา ตรวจสอบ และประเมินผล ดังที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546: 76) และภพ เลาหไพบูลย์ (2552: 14) ได้ให้ความหมายของทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติและฝึกฝนความนึกคิดอย่างมีระบบ ซึ่งก่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา การแก้ปัญหา การค้นคว้า และการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้ นอกจากนี้ สมาคมอเมริกันเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ (American Association for the Advancement of Science, 1970 :33) กล่าวว่าทักษะทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการคิดเป็นกระบวนการทางปัญญา ฉะนั้นจึงเป็นกระบวนการใช้ปัญหาในการสอนวิทยาศาสตร์ จำเป็นต้องปลูกฝังนักเรียนให้เกิดทักษะทางวิทยาศาสตร์ และ Anderson (1979 : 4) ได้กล่าวว่าเป็นวิธีการที่นักวิทยาศาสตร์ใช้ในการแสวงหาความรู้ ความหมายที่สำคัญคือวิถีทางของทักษะกระบวนการในการหาความรู้ กระบวนการนี้จะเกิดสลับซับซ้อนในแต่ละบุคคล ทำให้เกิดพัฒนาทางด้านสติปัญญาซึ่งเป็นการส่งเสริมนักเรียนในทุกๆ ด้าน รวมทั้งมีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเองมุ่งมั่นงานให้เกิดผลสำเร็จ เกิดการตระหนักรู้และสามารถนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา ตรีแจ่มจันทร์ (2562: 66-72) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เพื่อการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังการจัดการพัฒนาทักษะสูงกว่าก่อนการจัดการพัฒนาทักษะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของจรรย์สมร เหลืองสมานกุล (2557: 82-112) ได้ทำการศึกษาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีทักษะทางวิทยาศาสตร์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.86) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งด้านครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ เท่ากับ 4.91) ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากการจัดการเสริมหลักสูตรแบบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างมีเหตุผล การลงมือปฏิบัติ การสำรวจและการตรวจสอบ เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ได้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ครูผู้สอนคอยให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลนักเรียนในการเรียนรู้และเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะกับเนื้อหาและนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากขึ้นสามารถเชื่อมโยงประเด็น

ต่างๆ ได้ ไม่ว่าประเด็นหลักและประเด็นรองที่ได้จากการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ครูนำมาใช้ นอกจากนี้ นักเรียนสามารถนำทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและในวิชาอื่นได้ด้วย ดังที่ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์)2555 :189ได้กล่าวว่า ความพึง (พอใจเป็นสภาพความรู้สึกที่มีความสุข สดชื่น เป็นภาวะทางอารมณ์เชิงบวกที่บุคคลแสดงออกเมื่อได้รับผลสำเร็จทั้งปริมาณและคุณภาพ ตามจุดมุ่งหมาย ตามความต้อง ความพึงพอใจจึงเป็นผลของความต้องการที่ได้รับการตอบสนองโดยมีการจูงใจ)Motivation) หรือสิ่งจูงใจ)Motivators) เป็นตัวเหตุ อีกทั้งสมหมาย เปียถนอม (2558: 4) ได้กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นรูปร่างได้ เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการจะเกิดความรู้สึกที่เป็นสุข และความพึงพอใจเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคลที่มีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อด้านครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด กิจกรรมครูให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลนักเรียนในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ครูบอกรายละเอียดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน ครูใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล กิจกรรมในการประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาสอดคล้องกับสิ่งที่เรียน นักเรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม การประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม แบบทดสอบมีความเหมาะสมกับนักเรียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน กิจกรรมการเรียนการสอนมีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น และด้านเนื้อหา เนื้อหาน่าสนใจและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาในใบความรู้เหมาะสมกับนักเรียนเข้าใจง่ายและเนื้อหาเหมาะสมกับเวลา ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของวริศรา ชากำนัน (2563: 111-115) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ธาตุและสารประกอบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ธาตุและสารประกอบ โดยใช้การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์แพร สืบบุก (2561: 46-61) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ในวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะทางวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและได้ผลดี ครูผู้สอนต้องศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลอย่างละเอียด ก่อนนำมาใช้จริง ช่วยให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของนักเรียน ครูจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี และระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมครูควรให้คำแนะนำกับนักเรียนเป็นระยะ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น การเลือกใช้ผังกราฟิกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ครูผู้สอนควรคำนึงถึงลักษณะการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และเป็นระบบ เพื่อให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของบทเรียน ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ช่วยกันวางแผนวิเคราะห์และตั้งประเด็นปัญหา และคิดค้นหาคำตอบโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และนักเรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560).* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

จรรย์สมร เหลืองสมานกุล. (2557). *การศึกษาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงใจ สุทธิวงศ์. (2557). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อาหารกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับผังความคิด.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ทิศนา แขมมณี. (2557).*ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 17 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิภา ตรีแจ่มจันทร์. (2562). *การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสกลนคร* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดัก.

บัญญัติ ชำนาญกิจ. (2550). *วัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 7E.* วารสารวิชาการ, 2(4): 8-10.

ปัณณวัฒน์ อินทร์เจริญ. (2560). *การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับผังกราฟิก หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับ*

สิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน, 9(25), 111- 119.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). *การพัฒนาการคิด.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วน จำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2550). *การเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น* วารสารวิชาการ.10(4) : 27-30.

พิมพ์แพร สืบบุก. (2561). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7E) เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ในวิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.*บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภพ เลาหไพบูลย์. (2552). *แนวการสอนวิทยาศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.

โรงเรียนบ้านกลุ่ม 5 ประชารัฐ. (2564). *รายงานผลพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาโรงเรียนบ้านกลุ่ม 5 ประชารัฐ.* ฉบับปรับปรุงปีการศึกษา2564. สตูล: โรงเรียน บ้านกลุ่ม 5 ประชารัฐ.

วริศรา ชากำนัน. (2563). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ธาตุและสารประกอบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). *การการจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สมหมาย เปียถนอม. (2558). *ความพึงพอใจของนักศึกษาในการได้รับการบริการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

อิทธิเดช น้อยไม้. (2555). *หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

American Association for the Advancement of science. (1970). American Association for the Advancement of Science Project 2061: Science for All Americans. Washington, DC: AAAS.

Anderson, R.D. (1970). Developing children's thinking through science. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

MODEL OF INTEGRATED CO-DEVELOPMENT SUPERVISION TO DEVELOP THE QUALITY OF EDUCATION MANAGEMENT FOR SCHOOLS IN THE MAE NGERN EDUCATION DEVELOPMENT NETWORK GROUP

[1]สวาท สงวนสิทธิ์

[1]Sawat Sakgunsit

โรงเรียนบ้านธารทอง

Bantarnthong School

[1]Sawatsakgunsit2516@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน, เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศภายในแบบร่วมพัฒนา และเพื่อประเมินผลและประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนในเครือข่ายกลุ่มพัฒนาการศึกษาแม่เงิน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำนวนทั้งหมด 5 โรงเรียน การเก็บข้อมูล ใช้การสังเคราะห์เอกสาร แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกตการสอน แบบบันทึกนิเทศการจัดการเรียนการสอน และแบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำมาเทียบเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนการทำงานร่วมกัน 2) การวางแผนและ

[1] ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านธารทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ปฏิบัติการ 3) การประเมินผล-วิเคราะห์ผล 4) การทบทวนหลังการปฏิบัติ 5) การออกแบบใหม่และดำเนินการต่อเนื่อง ผลการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ และผลการประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน พบว่า รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบในระดับมากที่สุด นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : รูปแบบการนิเทศ, คุณภาพการจัดการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to develop an integrated co-development supervision model for develop the quality of education management of schools in the Mae Ngern Educational Development Network group, to try out the integrated co-development supervision model, to study the results of using the co-developed internal supervision model, and to evaluate the efficiency in using the model for develop the quality of education management. Population used in the study were schools in the Mae Ngern education development group network Chiang Saen district Chiang Rai province, a total of 5 schools. The data were collected by field enquiry, interview, document analysis, the teaching observation recording form, the teaching and learning supervision recording form, the questionnaire, and the performance evaluation form. The statistics used for data analysis consisted of content analysis, percentage, mean, standard deviation. The research found that the integrated co-development supervision model to improve the quality of education management of schools in the Mae Ngern Education development network group had a 5-step process: 1) Collaborative Planning 2) Operation plan and Action 3) Evaluation 4) After Action Review 5) Redesign and Continued operations. Results of using the integrated co- development supervision model to improve the quality of education management of schools in the Mae Ngern education development network group, it was found that the model was most suitable at the highest level in terms of usefulness and possibilities. The results of evaluating the

efficiency of using the integrated co-development supervision model to improve the quality of education management of schools in the Mae Ngern education development network group, were appropriate at the highest level including to suitability, utility, possibility, accuracy. Teachers were satisfied with the use of the format at the highest level. The students had an increase in learning achievement in the basic subject.

Keywords: Supervision Model; Educational Management Quality

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษามาตรา 22 ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเสมอว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้พื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยมีความรู้ พัฒนาได้ตรงเต็มตามศักยภาพของผู้เรียนและเป็นผู้มีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) และการเร่งแก้ไขปัญหาการอ่านไม่ออก และเขียนไม่ได้ โดยได้ดำเนินการเชิงรุกในการสำรวจไปในทุกเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาไปยังตัวนักเรียน

จากผลการประเมินความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน และผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน พบว่า การจัดการศึกษา ด้านวิชาการยังไม่ได้มาตรฐาน ดังเห็นได้จากผลการทดสอบระดับชาติต่างๆ ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงินส่วนใหญ่ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละของผลการประเมินความสามารถในการอ่าน (Reading Test: RT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่ำกว่าระดับระดับประเทศ และมีคะแนนผลการประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เฉลี่ยต่ำกว่าระดับระดับประเทศ เช่นเดียวกันกับผลสัมฤทธิ์การทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ เป็นระยะเวลา 3 ปีการศึกษาติดต่อกัน (2560, 2561 และ 2562) แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเร่งยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาต้องพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อพัฒนาคุณภาพห้องเรียนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านธารทอง และประธานกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเข้าถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยใช้การนิเทศชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ถือเป็นกระบวนสำคัญในการสนับสนุนการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนและครูได้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน และโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การนิเทศการศึกษาจะช่วยครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเอง ช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งผลดีต่อผู้เรียน สอดคล้องกับ เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์ ได้ศึกษา แนวทางในการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 - 2565) พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับ ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมให้มีระบบนิเทศภายในที่เข้มแข็ง ใช้การนิเทศและการวิจัยเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ (เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์, 2558) โดยมุ่งหมายให้ครูได้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมทั้งเป็นกระบวนการประกันคุณภาพของโรงเรียน จนถึงเป้าหมายสุดท้าย คือ คุณภาพผู้เรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร และเป้าหมายที่ตั้งไว้ (อนุศิษฏ์ นากแก้ว และคณะ, 2564) อีกทั้งสร้างและประเมินรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาผสมผสาน รวมถึงทดลองใช้และประเมินรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

3. เพื่อประเมินผลใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

4. เพื่อทดลองซ้ำการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

5. เพื่อประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนในเครือข่ายกลุ่มพัฒนาการศึกษาแม่เงิน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำนวนทั้งหมด 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนชุมชนป่าคาแม่เงินสามัคคี โรงเรียนบ้านธารทอง โรงเรียนบ้านไร่ โรงเรียนบ้านปงของ (ธรรมราษฎร์นุกูล) โรงเรียนบ้านแม่คำ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน 2) แบบบันทึกการสังเกตการสอน 3) แบบบันทึกนิเทศการจัดการเรียนการสอน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ 5) แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ สรุป และนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน จากการสังเคราะห์หลักการ ทฤษฎีการนิเทศการศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา พบว่า รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนการทำงานร่วมกัน (Collaborative Planning – C) 2) การวางแผนและปฏิบัติการ (Operation plan and Action– O) 3) การประเมินผล-วิเคราะห์ผล (Evaluation – E) 4) การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review – A) 5) การออกแบบใหม่ และดำเนินการต่อเนื่อง (Redesign and Continued operations) ดังแสดงในรูปภาพที่ 1

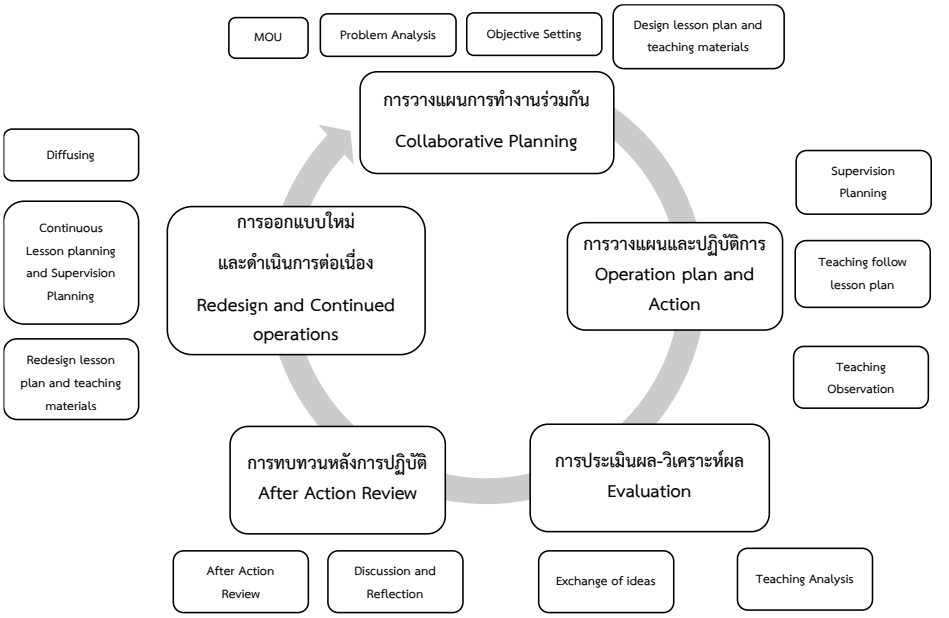

COE2R Model

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน

2. การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสานในโรงเรียนบ้านธารทอง ปีการศึกษา 2563 เพื่อยกร่างรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน พบว่า 1) ผลการนิเทศการสอนระดับปฐมวัย ในภาพรวมมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี โดยอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 75 และระดับพอใช้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25 2) ผลการนิเทศการสอนระดับประถมศึกษา ในภาพรวมมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก โดยมีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 อยู่ในระดับดี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 และระดับพอใช้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 จากนั้น จึงนำร่างรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสานที่ได้มาจัดทำคู่มือการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสานขึ้น เพื่อนำไปเผยแพร่ทุกโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสานกับโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ในปีการศึกษา 2564 โดยมีผลการทดลองใช้ พบว่า 1) การนิเทศการเรียนการสอน ครูผู้สอนระดับปฐมวัย (อนุบาล 1 – 3) อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 75 อยู่ในระดับดี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25 โดยมีผลการประเมินด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 94.44 อยู่ในระดับดีมาก ด้านพฤติกรรมของนักเรียนในขณะเรียน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 92.59 อยู่ในระดับดีมาก และด้านสภาพห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 90.27 อยู่ในระดับดีมาก รวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยร้อย

ละ 92.43 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก 2) การนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา มีผลการประเมินการนิเทศการจัดการเรียนการสอน คะแนนเฉลี่ยทุกด้านร้อยละ 92.88 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก 3) ทำให้ครูมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติงาน และมีเทคนิคการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) การใช้วิจัยเป็นฐานทำให้ครูได้ทำการวิจัยในชั้นเรียนจนเกิดผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการเรียนรู้

3. การประเมินผลใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน พบว่า 1) ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในด้านความเป็นประโยชน์จากการดำเนินการตามรูปแบบ และด้านความเป็นไปได้ในการดำเนินการ 2) ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะโดยให้ปรับลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ปรับโครงสร้างให้ชัดเจน และปรับปรุงเพิ่มเติมประเด็นการนิเทศในแบบประเมินการนิเทศการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม 3) ครูผู้สอน ร้อยละ 86.77 มีความพึงพอใจของต่อรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการทดสอบระดับชาติ ปีการศึกษา 2564 เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2563 ผลการประเมินความสามารถในการอ่าน (Reading Test: RT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.17, ผลการประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพิ่มขึ้น โดย วิชา ภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.80 วิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.38, ผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชา คณิตศาสตร์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.41

4. ผลการทดลองซ้ำการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน ในปีการศึกษา 2565 โดยมีผลการวิจัย ดังนี้ 1) ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียนห้องเรียนระดับปฐมวัย ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 97.18 อยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนร้อยละ 43.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .45 ค่าเฉลี่ยร้อยละด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน ร้อยละ 100.00 ค่าเฉลี่ยร้อยละด้านพฤติกรรมของนักเรียนในขณะเรียน ร้อยละ 91.50 และค่าเฉลี่ยร้อยละด้านสภาพห้องเรียน ร้อยละ 97.53 เทียบเกณฑ์คุณภาพอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน 2) ผลการนิเทศด้านการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 96.75 อยู่ในระดับดีมาก 3) ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียนห้องเรียนระดับประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 95.41 อยู่ในระดับดีมาก

5. ผลการประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน พบว่า 1) การประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน ใน 4 ประเด็น คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ ความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และความเป็นประโยชน์

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น 2) ครูผู้สอน ร้อยละ 85.90 มีความพึงพอใจของต่อรูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) จำแนกตามรายด้านโดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น ทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 4) ผลการทดสอบระดับชาติ ปีการศึกษา 2565 เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2564 โดยผลการประเมินความสามารถในการอ่าน (Reading Test: RT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.25, ผลการประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.23

อภิปรายผล

1. รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน พบว่า มีกระบวนการ 5 ขั้นตอนหลัก และมีการดำเนินงานของแต่ละขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนการทำงานร่วมกัน (Collaborative Planning – C) มี 4 รายการ 1.1) คู่สัญญาตกลงร่วมกัน (MOU) 1.2) วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนร่วมกัน (Problem Analysis) 1.3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา (Objective Setting) 1.4) วางแผนการสอนและผลิตสื่อ (Design lesson plan and teaching materials) 2) การวางแผนและปฏิบัติการ (Operation plan and Action– O) มี 3 รายการ 2.1) วางแผนการนิเทศการสอน (Supervision Planning) 2.2) สอนตามแผนการสอนและสื่อที่ผลิตไว้ (Teaching follow lesson plan) 2.3) สังเกตการสอน (Teaching Observation) 3) การประเมินผล-วิเคราะห์ผล (Evaluation – E) มี 2 รายการ 3.1) วิเคราะห์ผลการสอน (Teaching Analysis) โดยคู่สัญญาจะร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกตการสอนผู้สังเกตการสอนและผู้สอนจะร่วมกันวิเคราะห์ แปลความ ตีความพฤติกรรมที่สังเกตได้ 3.2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Exchange of ideas) นำผลการวิเคราะห์ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 4) การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review – A) มี 2 รายการ 4.1) อภิปรายผลและสะท้อนคิด (Discussion and Reflection) อภิปรายผลและสะท้อนคิด โดยใช้การสุนทรียสนทนา (dialogue) 4.2) ถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review) เป็นการประเมินหลังการทำกิจกรรม ซึ่งไปสู่การวางแผนปรับปรุง/แก้ไขในครั้งต่อไป 5) การออกแบบใหม่ และดำเนินการต่อเนื่อง (Redesign and Continued operations) มี 3 รายการ 5.1) ออกแบบแผนการสอนและสื่อการสอนใหม่ (Redesign lesson plan and teaching materials) 5.2) วางแผนการสอนและการนิเทศการสอนต่อเนื่อง (Continuous Lesson planning and Supervision Planning) เป็นการเริ่มต้นวัฏจักรของกระบวนการนิเทศอีกรอบหนึ่งเพื่อให้ครูและผู้นิเทศมีโอกาสทบทวนกระบวนการเรียนการสอนร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง และมีโอกาสเลือกพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ ไปใช้เพื่อการสอนครั้งต่อไป รวมทั้งเลือกพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ควรปรับปรุงในวัฏจักรเก่าไปร่วมกันศึกษาหาแนวทางและ

วางแผนในการปรับปรุง โดยการนำไปทดลองสอนและสังเกตการสอนอีกครั้งหนึ่งในวัฏจักรใหม่ เทคนิคในการนิเทศของผู้นิเทศและความมุ่งมั่นของผู้รับการนิเทศจะนำไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ (Professional Teacher) ในอนาคตต่อไป 5.3) การเผยแพร่ขยายผล (Diffusing) ซึ่งสอดคล้องกับ พิกุล นามฮุง (2565) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจะต้องสร้างเครือข่ายในการทำงานอย่างยั่งยืน มีวิสัยทัศน์ในการวางกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผ่านการทำงานร่วมกันทั้งในและนอกสถานศึกษา สร้างและพัฒนาความรู้และนวัตกรรมอยู่ตลอดเวลา ร่วมกับผลการศึกษาของ นพดล เจนอักษร และคณะ (2564) ที่พบว่า การทบทวนผลการปฏิบัติงานด้วยการสะท้อนคิดจากทุกภาคส่วน จะช่วยให้ครูผู้สอนมีความสุขในการปฏิบัติงานมากขึ้น อันจะส่งผลต่อการสอน และความสุขของผู้เรียนและการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนต่อไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อำไพ นงค์เยาว์และคณะ (2560) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา และการนิเทศ โดยให้หน่วยงานอื่น ไม่ว่าจะเป็น สถานศึกษาอื่น คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จะนำไปสู่การพัฒนาครู นักเรียน ได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อการสอนของครูที่มีประสิทธิภาพ และทันสมัย รวมทั้งส่งผลต่อผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาทักษะทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และความรู้สึกได้

โดยกระบวนการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงินนั้น ได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศ ดังนี้

1. การดำเนินงานภายในทุกโรงเรียน เป็นการนิเทศนิเทศภายในโดยห้องเรียนเป็นฐาน โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้จักครูและนักเรียนโดยรอบด้าน ด้วยข้อมูลสารสนเทศของครู คุณภาพผู้เรียนและจุดเด่น จุดพัฒนาของครูและนักเรียนที่เป็นแบบอย่างได้ ครูรู้จักนักเรียนโดยรอบด้านด้วยข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนแต่ละคน คุณภาพผู้เรียนและจุดเด่น จุดพัฒนาของนักเรียนและนักเรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตรที่เป็นแบบอย่างได้

2. ประเด็นการนิเทศ ประเด็นการนิเทศติดตามและประเมินผลตามนโยบาย คือ 2.1) การพัฒนาและใช้หลักสูตรสถานศึกษา, 2.2) การใช้เทคนิคควบคุมชั้นเรียน, 2.3) การใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้, 2.4) การวิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดเป้าหมาย และวางแผนการยกระดับผลสัมฤทธิ์, 2.5) การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อ, ออกแบบ และผลิตสื่อ, 2.6) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน,

3. มีกระบวนการนิเทศ เป็นการนิเทศ ด้วยกระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 3.1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ, 3.2) การวางแผนการนิเทศ, 3.3) การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ, 3.4) การปฏิบัติการนิเทศ, 3.5) การประเมินผลและรายงานผล

4. คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นภาพความสำเร็จของการขับเคลื่อนการนิเทศร่วมพัฒนาและการประกันคุณภาพการศึกษาที่ส่งผลต่อการอ่านออกเขียนได้และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ประกอบด้วย 4.1) สถานศึกษามีการพัฒนาและใช้หลักสูตรสถานศึกษาได้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประเมินหลักสูตรตามบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่นอย่าง

เป็นระบบและต่อเนื่อง, 4.2) สถานศึกษาใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาในการขับเคลื่อนการยกระดับคุณภาพการศึกษา, 4.3) ครูมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนและมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ และใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลายหลายและเหมาะสม, 4.4) นักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ มีทักษะทางวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ มีสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น และ 4.5) ครูมีการใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนและมีวิธีปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ 2) การวางแผนและการกำหนดทางเลือก 3) การสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการ 4) การปฏิบัติการนิเทศ 5) การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ใช้หลักการการมีส่วนร่วมเป็นฐานคิดในการพัฒนาวิชาชีพ อันเป็นแนวทางเดียวกับแนวคิดของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ต่อการนิเทศการศึกษาว่า คือกระบวนการชี้แนะและให้ความช่วยเหลือกับครู ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และเพิ่มคุณภาพการสอน ให้ตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน 2. การวางแผนและจัดทำโครงการนิเทศ 3. การดำเนินงาน และ 4. การประเมินผลการนิเทศ รวมทั้งการกำหนดขอบข่ายการนิเทศยังเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) อันประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดผลประเมินผล 5) ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการสอน

ในด้านผลการประเมินผลใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงินนั้น ได้ผลการตรวจเยี่ยมชั้นเรียนในระดับดีมาก ทั้งในด้านผู้เรียนที่มีคะแนนพฤติกรรมดีมาก ด้านการสอนของครูที่มีความหลากหลาย มีการใช้สื่อที่ทันสมัย ใช้การสอนแบบ Active Learning โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนมีส่วนร่วมในการเล่นเกม ตอบคำถาม ซักถามข้อสงสัย ครูดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง ช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า หรือมีปัญหาด้านการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556) ว่า การนิเทศการสอนนอกจากเป็นการช่วยเหลือพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนและช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องตลอดจนทำให้เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์ (2557) พบว่า การร่วมกันพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการพัฒนาร่วมกันเป็นเครือข่าย จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมให้มีระบบนิเทศภายในที่เข้มแข็ง เข้มแข็ง ใช้การนิเทศและการวิจัยเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ ทั้งยังช่วยให้การวัดผลประเมินผลให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ทำให้ครูผู้รับการนิเทศได้รับการพัฒนาวิชาชีพ มีความพึง

พอใจ มีกำลังใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นจนส่งผลให้สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ธเนศ ขำเกิด, 2556)

จากกระบวนการและผลการดำเนินการทั้งหมดที่กล่าวมา ส่งผลอย่างยิ่งให้ ผลการประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนาแบบผสมผสาน (COE2R Model) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน และ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่เงิน ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ ความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกประเด็นการประเมิน รวมทั้งยังทำให้ผู้สอนที่ได้รับการประเมินด้วยกระบวนการดังกล่าวมีความพึงพอใจในระดับสูง อันส่งผลไปยังผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์แห่งการพัฒนา ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์และด้านการทดสอบระดับชาติ ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อำไพ นงค์เยาว์ และคณะ (2560) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารสถานศึกษาและการนิเทศการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมให้ครูผู้สอน สามารถพัฒนากระบวนการสอนและส่งผลไปยังผู้เรียน ให้เกิดความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยจัดระบบการทำงาน ลดภาระการทำงาน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการสอน สะท้อนให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน อย่างชัดเจน และกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วราลักษณ์ อาจวิชัย (2565) ซึ่งพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 2) ขอบข่ายสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู 3) กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และ 4) ผลการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมให้มีความเหมาะสมมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซนจูรี่ จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา*.พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ : วี.พริ้นท์.

ธเนศ ขำเกิด. (2556). *นิเทศการศึกษา – แลหลังการนิเทศการศึกษาเมื่อคราเริ่มแรก*. วิทยาจารย์. วิทยาจารย์ ปีที่ 112 ฉบับที่ 12 เดือนตุลาคม 2556.

นพดล เจนอักษร และคณะ. (2564). *กระบวนทัศน์การบริหารการศึกษาในยุคพลิกผัน*. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ.*กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พิกุล นามฮุง. (2565). *การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสารนวัตกรรมการบริหารการศึกษา ปีที่ 1 ฉบับที่ 2.

เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์. (2557). *อนาคตภาพของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 - 2565).* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคราม.

วราลักษณ์ อาจวิชัย. (2565). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* ปริญญา นิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน เรื่องนโยบาย*. สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2565. กรุงเทพฯ : สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

อนุศิษฏ์ นากแก้ว และคณะ. (2564). *การนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การการศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2.* วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(6), 85–96.

อำไพ นงค์เยาว์. (2560). *รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.* วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย นเรศวร.

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม

LEGAL PROBLEMS OF COMPOUNDABLE OFFENSE RELATING TO SEXUALITY OFFENSE ACCORDING TO THE CRIMINAL CODE SECTION 281 (2) AND THE MAHATHIR SUPREME COUNCIL RULES NO. 11 (B.E. 2521) IN THE CASE OF NIGGAHAKAMMA SUPPRESSION

[1]ภานุรุจ สันตานนท์, [2]พระสิทธินิติธาดา และ [3]ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

[1]Panurud Santanon, [2]Phra Sitthinitithada and [3]Pramarnlert Atchariyapanyakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]watchrin.uang@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม” โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษา ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม 2) เพื่อศึกษา วิเคราะห์และเปรียบเทียบ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอม

---

[1] นิสิต, หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม 3) เพื่อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง คุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครอง พบว่า ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) โดยสร้างหลักเกณฑ์เรื่องความสามารถของผู้ให้ความยินยอม เพื่อคุ้มครองบุคคลบางประเภทที่อาจมีความบกพร่อง เช่น ผู้ไม่สามารถรู้ผิดชอบเพราะจิตบกพร่อง โรคจิต จิตฟั่นเฟือน มีร่างกายพิการ เป็นต้น และเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายหรือโทษ กรณีผู้กระทำความผิดขณะครองสมณเพศ เห็นควรบัญญัติมาตรการความรับผิดที่เหมาะสมกับการกระทำผิดภายหลังความยินยอมด้วย นั่นคือ เพิ่มเติมบทลงโทษความผิด ตามมาตรา 281 (2) วรรคสอง “กรณีผู้กระทำความผิด ตาม (2) หากเป็นสมณเพศ มิให้เป็นความผิดอันยอมความได้” จะเห็นได้ว่า คุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล แม้มิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัลก็ตาม ซึ่งต้องมีการบังคับกระทำชำเราโดยปราศจากความยินยอม หากผู้ถูกกระทำยินยอมเท่ากับว่า เป็นการสละคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งตามมาตราดังกล่าวผู้ถูกกระทำสามารถสละคุณธรรมทางกฎหมายได้ เมื่อสละคุณธรรมทางกฎหมายแล้ว ผู้กระทำก็ไม่มีความผิดฐานกระทำอนาจาร ตามมาตรา 281 (2) (ความยินยอมของผู้เสียหาย) ซึ่งส่งผลให้ความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนาเสื่อมลง ดุจเดียวกับความล้าหลังในกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายราชอาณาจักรไทย ไม่ทันต่อยุคสังคมโลกและเทคโนโลยีในปัจจุบันเช่นกัน”

คำสำคัญ : ความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้., ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11., การลงนิคหกรรม.

Abstract

The research study on "Legal Problems of Compoundable Offense Relating to sexuality Offenses under Section 281 (2) of the Criminal Code and the Mahathera Supreme Council Rules No. 11 (B.E. 2521) in the case of Niggahakamma. suppression of the perverse monk was conducted with the objectives of 1. To study the legal problems of compoundable offense relating to the sexuality offenses under Section 281 (2) of the Criminal Code and the Mahathera Supreme Council rule. No. 11 (B.E. 2521) in the case of Niggahakamma. suppression of a perverse monk. 2. To study. analyze and compare legal problems relating to compoundable offense relating to sex offenses under Section 281 (2) of the Criminal Code and the Mahathera Supreme Council Rules. No. 11 (B.E. 2521) in the case of Niggahakamma. and 3. To recommend solutions to legal problems regarding

to compoundable offense relating to sexuality offenses under Section 281 (2) of the Criminal Code and the Mahathera Supreme Council Rules. No. 11 (B.E. 2521) in the case of Niggahakamma.From the study of relevant laws. Legal virtues aimed at protecting. The researcher found that : The legal issue regarding committing sexual offenses which is compoundable offense under Section 281 (2) of the Criminal Code by creating criteria on the ability of consenters to protect certain categories of persons who may have impairments. such as those who are unable to know their conscience due to mental impairment. psychosis. mental disorder. physical disability. etc.. and add legal measures or penalties. In the case of an offender who is in the monkhood it is appropriate to establish appropriate liability measures for the offense after consent. That is to add to the penalty for the offence under Section 281 (2). paragraph two. "In the case of an offender under (2). if the offender is in the monkhood. it shall not be an compoundable offense". Legal morality is aimed at protecting the liberty of the individual. Even if it is not committed in front of the public. which requires force action to rape without consent. If the victim consents. it is a waiver of legal virtue. which according to the said section the victim can renounce legal virtue. When renounce legal virtue. The perpetrator is not guilty of indecent acts. According to Section 281 (2) (consent of the victim). which resulted in the deterioration of Buddhists' faith in Buddhism. It is the same as the backwardness in the judicial system of the Kingdom of Thailand. It does not keep up with the current global society and technology era as well.

Keywords : Compoundable Offense Relating to Sexuality., Offense According to the Criminal Code Section 281 (2) the Mahathir Supreme Council Rules No. 11., Niggahakamma Suppression.

บทนำ

ในปี พ.ศ.2550 ได้มีการแก้ไของค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา โดยได้บัญญัติ คำนิยามคำว่า“การกระทำชำเรา” ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคสอง และมาตรา 277 วรรคสอง ไว้ว่า “การกระทำชำเราตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำ โดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำกระทำกับอวัยวะเพศ ทวารหนักหรือช่องปากของผู้อื่น หรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น” จะเห็นได้ว่า โดยลักษณะการกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามบทนิยามที่กล่าวมีความหมายกว้างขวางมาก ตั้งแต่ผู้กระทำใช้อวัยวะ

เพศสอดใส่ไปจนถึงผู้กระทำใช้วัตถุอื่นใดสอดใส่ เป็นต้น ศาลฎีกาเคยตีความคำว่า “กระทำกับ” ที่ถือว่าเป็นการกระทำชำเราสำเร็จ หมายถึง “การล่วงล้ำ” หรือ “การสอดใส่” ดังนั้น การที่ผู้กระทำความผิดใช้อวัยวะเพศสัมผัสกับอวัยวะเพศของผู้เสียหาย โดยยังไม่มีการล่วงล้ำหรือสอดใส่เข้าไป จึงยังไม่ถือว่าเป็นการกระทำชำเราสำเร็จ อาจเป็นเพียงการพยายามข่มขืนกระทำชำเรา หรือกระทำอนาจาร ซึ่งโทษนั้นเบากว่าความหมายของการกระทำชำเราตามกฎหมายเดิม คล้ายกับที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 222-23 รวมทั้งสอดคล้องความหมายการกระทำชำเราตามบริบทของกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ (Furundzija ICTY Trial Chamber II. p.185. อ้างใน ปกป้อง ศรีสนิท. 2563. หน้า 123.) และในหลักศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ปกป้อง ศรีสนิท. [ออนไลน์] : 2 กุมภาพันธ์ 2564) ในสภาพการณ์สังคมโลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพการณ์ในอดีตมาก เนื่องจากความก้าวไกลทางเทคโนโลยีและพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ทัศนะของคนยุคปัจจุบันดุจเดียวกัน จึงทำให้การกระทำชำเราไม่ได้จำกัดเฉพาะตามความเข้าใจในอดีตแบบธรรมชาติปกติเท่านั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากความเสียหายของการกระทำนั้น ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายบอบช้ำทั้งทางร่างกายและจิตใจไม่แตกต่างกันเลย กฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับเพศ จึงควรมีความสอดคล้องกับสภาพการณ์สังคมโลกปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงแค่การร่วมประเวณีตามแบบพื้นฐานปกติ เพื่อให้ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและความผิดฐานกระทำอนาจาร เกิดความชัดเจนแน่นอน สอดคล้องกับหลักประกันในกฎหมายอาญา เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสอดคล้องกับสภาพการณ์ตามที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบด้านเอกสาร (Documentary Research) เป็นแบบเขียนพรรณนา ผู้วิจัยได้ประมวลด้านเอกสารทางหนังสือ บทความและเอกสารอื่นๆ รวมถึงแนวคิดทฤษฎีจากตำราของนักวิชาการ ผู้วิจัยประมวลไปตามลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม พบว่า พระภิกษุที่ต้องความผิดพระธรรมวินัยและบทลงโทษทางอาญาด้วย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กรณีพระภิกษุต้องโทษขั้นอาบัติปาราชิก (สิกขาบท 1) ยังไม่มีบัญญัติบทลงโทษทางอาญาที่วางหลักสำหรับใช้เพื่อป้องกันการละเมิดพระธรรมวินัย จึงกลายเป็นช่องว่างของกฎหมายให้ผู้ที่ฉวยโอกาสถือบวชหรือภิกษุทุศีล กระทำการละเมิดพระธรรมวินัย และไม่มีการรับโทษทางอาญาต่อพฤติกรรมอันเจตนาเป็นบ่อนทำลายศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ชื่อเสียงคณะสงฆ์หรือพระพุทธศาสนาแต่ประการใด นอกจากนี้ การกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุในปัจจุบัน ยังสร้างปัญหาในสังคมไทยซึ่งมีปรากฏตามกระแสสื่อโซเชียลต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการกระทำผิดฐานอนาจารของพระภิกษุต่อพระภิกษุด้วยกัน หรือกับศิษย์ในปกครอง จนมีคำนิยมใช้กันว่า “กินบวบ” เป็นต้น แต่ในส่วนของการกระทำผิดทางเพศโดยความยินยอมของหญิง ซึ่งไม่ครบองค์ประกอบเป็นความผิดทางอาญา ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไว้ ทำให้บุคคลซึ่งบวชเข้ามาในพุทธศาสนากระทำผิดโดยไม่เกรงกลัวต่อบาปส่งผลให้เกิดเสียหายต่อสถาบันคณะสงฆ์ และเป็นการทำลายพุทธศาสนาโดยตรง เท่ากับพระภิกษุซึ่งดูแลพระพุทธศาสนากระทำผิดพระธรรมวินัยเสียเอง

ผู้วิจัยเห็นว่า อีกประการหนึ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มีกำหนดไว้ในกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 อาศัยบทบัญญัติมาตรา 15 จัตวาก็กำหนดไว้เพียงว่า ในกรณี “พระอุปัชฌาย์” กระทำผิดพลาดด้วยการจงใจอุปสมบทให้กับบุคคลที่เคยถูกลงโทษสละสมณะเพศเพราะเหตุที่ต้องปาราชิก (สิกขาบท 1) มาแล้ว กำหนดโทษเพียงให้ถูกถอดถอนต่อการเป็น “พระอุปัชฌาย์” เท่านั้น ไม่มีโทษทางอาญา (มาตรา 157) หรือให้ลาสิกขาแต่อย่างใด

2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม พบว่า ปัญหาสภาพบังคับทางกฎหมายในกระบวนพิจารณาไต่สวนความผิด เนื่องด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 กรณีพระภิกษุกระทำผิดพระธรรมวินัย ขั้นอาบัติปาราชิก (สิกขาบท 1) ความผิดทางเพศโดยวางหลักไว้ตามกฎนิคหกรรม ในหมวด 4 มาตรา 24 ถึงมาตรา 30 โดยสาระสำคัญส่วนใหญ่แล้ว ให้พระภิกษุผู้กระทำละเมิดให้สละสมณะเพศเท่านั้น ซึ่งหลักดังกล่าว ไม่ใช่วิธีพิจารณาความที่เป็นกฎหมายเป็นเพียงกฎหมายในส่วนสาระบัญญัติ มิได้มีบทบัญญัติขั้นตอน วิธีดำเนินการ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของการลงนิคหกรรมอันเป็นส่วนของวิธีสบัญญัติ ซึ่งอาจเปรียบได้ว่าเป็นการลงโทษทางปกครอง เท่านั้น

ผู้วิจัยเห็นว่า รัฐควรเข้ามามีบทบาทในการลงโทษพระภิกษุที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ขั้นอาบัติปาราชิก (สิกขาบท 1) ในฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ เพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ ในส่วนโทษที่จะลง

แก่พระภิกษุทุศีลดังกล่าว โดยให้บัญญัติโทษทางอาญาแยกไว้ต่างหากจากกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ให้มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับกฎหมายฝ่ายราชอาณาจักร สอดคล้องอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

3. เพื่อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม พบว่า การบังคับบัญชาคณะสงฆ์ และของฝ่ายราชอาณาจักร บทบัญญัติว่าด้วย การบริหารและกระบวนการยุติธรรมขององค์กรคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 โดยมี มหาเถรสมาคม และหรือพระภิกษุผู้ปกครอง ได้บังคับใช้เกี่ยวกับการจัดระบบองค์กรคณะสงฆ์ที่รับผิดชอบภารกิจพระพุทธศาสนาที่มีความล้าสมัย ไม่เกื้อหนุน และเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมสนับสนุนและรักษาไว้ซึ่ง พระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังไม่สามารถกำหนดหลักการพิจารณาให้มีสภาพบังคับดังเช่นกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงและทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า

ผู้วิจัยเห็นว่า ผลที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าในวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในแง่วิชาการด้านกฎหมายและกระบวนทางพระธรรมวินัยอย่างเป็นรูปธรรมเหมาะสมและถูกต้องยิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเปรียบเทียบกับกฎหมายทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย กรณีการกระทำผิดเกี่ยวกับความผิดทางเพศแล้ว พบว่า เมื่อพิจารณาบริบทแวดล้อมโดยรวมของเจตนาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ นั้นโดยเฉพาะบทนิยามของประมวลกฎมายอาญา มาตรา 1 (18) บัญญัติว่า “กระทำชำเรา หมายความว่ากระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำ โดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำล่วงล้ำอวัยวะเพศ ทวารหนักหรือช่องปากของผู้อื่น” ดังนั้น การนำกฎหมายฉบับแก้ไขใหม่ไปใช้ ต้องวินิจฉัยพฤติกรรมและการกระทำ “ล่วงล้ำ สอดใส่” ของอวัยวะเพศผู้กระทำ หากไม่มีการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็น “การอนาจาร” ทั้งสิ้น

1. อภิปรายความร้ายแรงของอาชญากรรมและบทกำหนดโทษ ประมวลกฎหมายอาญาของไทย ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ฐานกระทำอนาจาร ซึ่งมาตรา 281 บัญญัติว่า “ความผิดตามมาตราดังต่อไปนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ (2) มาตรา 278 วรรคหนึ่ง ถ้ามิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้เป็นการกระทำแก่บุคคลดังระบุไว้ในมาตรา 285 และมาตรา 285/2” จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและมาตรการคุ้มครองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเพศ กอปรกับแนวคิด ทฤษฎีเรื่องโทษ พบว่า การกระทำผิดกับเด็กเป็นอาชญากรรมที่มีความร้ายแรงมากกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเด็กยังมีความเจริญเติบโต และพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น ร่างกาย จิตใจ การศึกษาอบรม ประสบการณ์ สติปัญญายังไม่เพียงพอที่จะป้องกันตนเองได้ อาจถูกล่อลวง

ให้หลงเชื่อ แล้วตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่ายกว่า อีกทั้ง ผลที่เกิดจาการกระทำย่อมกระทบต่อสภาพจิตใจร่างกายของเด็ก เกิดความเสียหายที่รุนแรงยิ่งกว่า

เมื่อพิจารณาผลการศึกษากฎหมายอาญาต่างประเทศ ทั้งที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและระบบกฎหมายจารีตประเพณี พบว่า ได้ให้การกระทำความผิดทางเพศกับเด็กเป็นอาชญากรรมที่มีความรุนแรงและกำหนดโทษไว้สูงกว่าผู้ถูกกระทำที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายอาญาของไทย

ดังนั้น เมื่อพิจารณากฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับเพศ ให้พิจารณาคุณธรรมทางกฎหมายว่ามุ่งคุ้มครองสังคมซึ่งเป็นมหาชนหรือคุ้มครองเอกชน สิ่งใดมีความสำคัญมากกว่าและกำหนดมาตรการการลงโทษให้ได้สัดส่วนเหมาะสมกับความผิดที่บัญญัติไว้ ตามมาตรา 279 วรรคสี่ (อายุยังไม่เกินสิบห้าปี) กับความผิดตามมาตรา 278 วรรคสอง (อายุกว่าสิบห้าปี) โดยแก้ไขเพิ่มเติมโทษการกระทำอนาจารต่ออายุของเด็กกับพฤติการณ์ความร้ายแรงของอาชญากรรม ถึงแม้ก่อนหน้าถูกข่มขู่ แล้วภายหลังเด็กนั้นจะยินยอมก็ตาม จะส่งผลให้กฎหมายอาญามีประสิทธิภาพในการคุ้มครองป้องกัน และยับยั้งการกระทำผิด ที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศที่เกิดขึ้นกับเด็กได้ดียิ่งขึ้น

2. อภิปรายผลการตีความกฎหมายอาญาและคุณธรรมทางกฎหมาย การตีความตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ จำต้องบัญญัติให้ชัดเจน ไม่เกิดข้อสงสัยใดๆ แก่การตีความ โดยเริ่มตั้งแต่การยกร่างและการบัญญัติถ้อยคำ ควรปรับใช้มิให้เกิดปัญหาซึ่งผลที่ตามมา ดังเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” จากบริบทดังกล่าวนี้จากกฎหมายที่ร่างไม่รัดกุม ผู้ตีความก็ว่ากันไปตามตัวหนังสือ จนไม่รู้ได้ว่าจะหาที่ลงตรงจุดใดได้ถูกต้องชัดเจน

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า คุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครอง การกระทำความผิดทางเพศที่กระทำตามมาตรา 279 วรรคสี่ มีความร้ายแรงของอาชญากรรมมากกว่าการกระทำตามมาตรา 278 วรรคสองตามที่กล่าวไว้แล้วตามข้อ 5.2.1 คุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล ดังเห็นได้จากมาตรา 278 วรรคหนึ่ง กระทำอนาจารโดยการขู่เข็ญใช้กำลังประทุษร้ายฯ ซึ่งปราศจากความยินยอมใดๆ หากผู้ถูกกระทำยินยอมเท่ากับว่าเป็นการสละคุณธรรมทางกฎหมาย แต่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า การกระทำดังกล่าว ถ้ามิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้เป็นการกระทำแก่บุคคลดังระบุไว้ในมาตรา 285 และมาตรา 285/2 เป็นความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 281 (2)

3. อภิปรายผลการแก้ไขกฎหมายเพื่อใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทย เจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายให้คุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 29 ว่าด้วย อำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ในการใช้ดุลยพินิจกรณีพระภิกษุกระทำผิดพระธรรม

วินัย ขั้นอาบัติปาราชิก (สิกขาบท 1) ถูกจับและต้องหาว่ากระทำผิดอาญา โดยให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุ

ดังนั้น ควรวางหลักการตัดสินอย่างยุติธรรมระหว่างฝ่ายพุทธจักรกับฝ่ายราชอาณาจักรให้มีความสอดคล้องต้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามมาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขัง พระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น” เป็นการบั่นทอนการสืบทอดพระพุทธศาสนาและความศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ความในมาตรา 29 และมาตรา 30 ดังกล่าว

องค์ความรู้ที่ได้รับจาการวิจัย

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กรณีการลงนิคหกรรม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษา ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม 3) เพื่อเสนอแนะ แนวทางแก้ไข ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม การวิจัยได้องค์ความรู้ดังอธิบายเป็นแผนภาพ ดังนี้

องค์ความรู้

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กรณีการลงนิคหกรรม

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กรณีการลงนิคหกรรม

วิเคราะห์และเปรียบเทียบ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) กรณีการลงนิคหกรรม

นำเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กรณีการลงนิคหกรรม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มีกำหนดไว้ในกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ อาศัยบทบัญญัติมาตรา ๑๕ จัตวา ก็กำหนดไว้เพียงว่า ในกรณี “พระอุปัชฌาย์” กระทำผิดพลาดด้วยการจงใจอุปสมบทให้กับบุคคลที่เคยถูกลงโทษสละสมณะเพศเพราะเหตุที่ต้องปาราชิก (สิกขาบท ๑) มาแล้ว กำหนดโทษเพียงให้ถูกถอดถอนต่อการเป็น “พระอุปัชฌาย์” เท่านั้น ไม่มีโทษทางอาญา (มาตรา ๑๕๗) หรือให้ลาสิกขาแต่อย่างใด

รัฐควรเข้ามามีบทบาทในการลงโทษพระภิกษุที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ขั้นอาบัติปาราชิก (สิกขาบท ๑) ในฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ เพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ ในส่วนโทษที่จะลงแก่พระภิกษุทุศีลดังกล่าว โดยให้บัญญัติโทษทางอาญาแยกไว้ต่างหากจากกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ให้มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับกฎหมายฝ่ายราชอาณาจักร สอดคล้องอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

การบริหารและกระบวนการยุติธรรมขององค์กรคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ โดยมี มหาเถรสมาคม และหรือพระภิกษุผู้ปกครอง ได้บังคับใช้เกี่ยวกับการจัดระบบองค์กรคณะสงฆ์ที่รับผิดชอบภารกิจพระพุทธศาสนาที่มีความล้าสมัย ไม่เกื้อหนุน และเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมสนับสนุนและรักษาไว้ซึ่ง พระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย **ที่มา** : พันตำรวจตรีภานุรุจ สันตานนท์

เอกสารอ้างอิง

ปกป้อง ศรีสนิท. *การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเรื่องเพศ : ความหมายใหม่และโทษใหม่ของการข่มขืนกระทำชำเรา.* available URL: https://www.the 101. world/rape-in-thai-law/. [ออนไลน์] : เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2564

ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). *กฎหมายอาญาชั้นสูง.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน,

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม. *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 29.*

การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11ข้อ 29 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีศึกษา : การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

AN ANALYTICAL STUDY OF THE PROCESS OF INDUSTRIAL ESTATE REGISTRATION ACCORDING TO THE SANGHA SUPREME COUNCIL NO. 11, ARTICLE 29 AND THE CRIMINAL PROCEDURE CODE CASE STUDY: THE TRIAL BEHIND THE DEFENDANT'S BACK

[1]วัชรินทร์ อึ้งอภิธรรม, [2]พระสิทธินิติธาดา และ [3]ประเสริฐ ลิ่มประเสริฐ

Watcharin Ungaphitham, [2]Phra Sitthinitithada and [3]Prasert Limprasert

มหาวิทยาลัยมหาจุลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]watchrin.uang@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

ปัญหาและที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการพิจารณาคดีวินัยสงฆ์ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่11 ข้อ 29 ว่าด้วยการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม และการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากรณีที่วินัยสงฆ์นั้นเป็นความผิดทางอาญาด้วย 2) เพื่อศึกษาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยทั้งในกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ข้อที่ 29 ว่าด้วยการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีทางวินัยศาสนา 4) เพื่อปรับปรุงการพิจารณาคดีวินัยสงฆ์ตามกฎนิคหกรรมให้สามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้โดยเหมาะสมและเป็นธรรม พระภิกษุเป็นบุคคลที่ทางพระพุทธศาสนาถือว่า

---

[1] นิสิต, หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เป็นสาวกที่ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนา พระภิกษุจึงอยู่ในฐานะที่สูงอันควรแก่การสักการะสมควรต้องประพฤติตนอยู่ในพระธรรมวินัยเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป การที่พระภิกษุกระทำผิดความผิดแล้วหลบหนีจึงควรต้องรับผิดตามสมควรแก่การกระทำความผิด เพื่อเป็นการปกป้องพระพุทธศาสนาควบคู่กับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม ซึ่งผลการศึกษาวิจัยพบว่าปัญหาอันเกิดจากการบังคับใช้กฎมหาเถรสมาคมฉบับนี้ ควรมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมว่าด้วยการลงนิคหกรรม ในข้อ 29 ดังต่อไปนี้ 1) กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองจำเลยในกรณีที่จำเลยมิได้มีเจตนาหลบหนี แต่ไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาได้ อันมิใช่ความผิดของจำเลยเอง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลย โดยเพิ่มข้อยกเว้นใน ข้อ 29 “ในกรณีที่จำเลยนำพยานหลักฐานมาแสดงได้ว่าจำเลยมิไม่ได้มีเจตนาหลบหนีในวันพิจารณา ให้คณะผู้พิจารณาตั้งองค์คณะพิจารณาความผิดของจำเลย “เมื่อจำเลยกลับมา” 2) จากบทบัญญัติ ข้อยกเว้นตามกฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 ข้อ 29 (11) ว่าด้วยการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม ผู้วิจัยเห็นว่าข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นการกำหนดให้มีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมลับหลังจำเลยได้ก็จริง แต่เป็นการกำหนดให้ข้อยกเว้นในการพิจารณาให้อยู่ในดุลพินิจของคณะผู้พิจารณา ดังความที่บัญญัติว่า “คณะผู้พิจารณาชั้นต้นมีอำนาจดำเนินการพิจารณาต่อไปตามที่เห็นสมควร” ผู้วิจัยเห็นว่าในการพิจารณาคดีดังกล่าวคณะผู้พิจารณาอาจใช้ดุลพินิจที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมีการพิจารณาคดีลับหลังก็ได้หรือไม่ลับหลังก็ได้ ซึ่งในส่วนใหญ่แล้วในการพิจารณาคดีก็จะไม่กระทำลับหลังจำเลย แต่ยังคงยึดถือการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เป็นหลัก ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีวินัยสงฆ์เกิดความล่าช้า และเกิดเป็นผลเสียภายในภาพรวมของการชี้ขาดในการพิจารณาแก่พระภิกษุผู้กระทำความผิด ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรตัดคำว่า “เห็นสมควรออก”

คำสำคัญ : นิคหกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11,ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

Abstract

In this research, four objectives were purposely made: 1) to study the trial of the Sangha’s cases according to the supreme Sangha council’s regulation of the 11th version, article of 29 concerning with the trial and judgement on suppression and trial according to the code of criminal procedures in the case the Sangha’s orders are criminal wrong too, 2) to study the trial behind the defendants both in the supreme Sangha council’s regulation of the 11th version, article of 29 concerning with the trial and judgement on suppression and related law, 3) to study the foreign laws concerning with the trial on religious order cases, and 4) to improve the trial of Sangha’s orders according to the regulation of suppression where the trial behind the defendants could be made

appropriately and fairly. It is believed that Buddhist monks are the religious persons generally regarded as the followers who are supposed to sustain Buddhism and then they hold certain high position being deserved to be properly respected in order follow the Order as the good role models for general people. In this respect, if Buddhist monks committed certain offence and then escaped, they deserve to be punished as per the wrongdoing being committed in order to protect Buddhism together with the order and morality of society. The research findings showed that the problem caused by the application of the supreme Sangha council's regulations should be revised or the additional suppression should be given to the article 29 as follows: 1) The measures to protect the defendants in the case they lack intention to escape but could not attend the process of such a trial as the offence is not caused by themselves should be given in order to protect the rights of the accused ones by providing the exception to the article 29 that 'in the case the defendant brings in certain witnesses and evidences it is proved that he has no intention to escape in the day of judgement and then the committee in judging the offence done by the defendant should be set up "when the returning of defendant is present". 2) From the prescribed article, in the exception according to the supreme Sangha council's regulations, 11th version, the article 29 (1) concerning with the trial and judgement of suppression, a researcher is of the view that although such an exception only means the trial and judging suppression behind the defendant, yet it determines to put such an exception into the hands of the judicial committee's consideration as it prescribes that "the first judicial committee is entitled to examine further as they see fit", in this case a researcher is of the view that in examining such a case the judicial committee may be allowed to exercise different scrutiny which would allow the judgement of the case behind or in front of the defendant despite non-examination of most of cases is done; it is principally done in front of the defendant. Consequently, such processes in dealing with Sangha's trial of cases remain delayed and thereby giving rise to bad result to the image of verdict delivered to Buddhist monks who have committed certain offence. Therefore, it is recommended by a researcher that "it should be cut off".

Keywords : The process of industrial estate registration according to the Sangha Supreme Council No. 11., The Criminal Procedure Code., The trial behind the defendant's back.

บทนำ

หลักการพิจารณาคดีนั้นจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเพราะเป็นหลักประกันสิทธิของจำเลยที่สากลให้การยอมรับ ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งองค์กรระหว่างประเทศก็ยังรับรองหลักการดังกล่าวนี้ด้วย เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2509 ก็ได้บัญญัติถึงการรับรองว่าประเทศภาคีสมาชิกจะเคารพสิทธิทางการเมืองของบุคคล และข้อที่ 14 (3) เองก็ได้กำหนดรับรองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาซึ่งกำหนดให้อย่างน้อยต้องมีการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเพื่อให้จำเลยสามารถสู้คดีได้ด้วยตนเอง หรือสู้คดีผ่านทางทนายความของจำเลยเองได้ นอกจากนี้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่าอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดไว้ในข้อ 6 เกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ซึ่งแม้จะไม่ได้เขียนไว้เป็นอย่างชัดเจนว่าจะต้องมีการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย แต่ก็มีการรับรองสิทธิขั้นต่ำที่จำเลยจะต้องได้รับได้แก่สิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาในภาษาที่ตนเข้าใจ สิทธิที่จะมีเวลาเพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี หรือสิทธิในการต่อสู้คดีตลอดจนสิทธิในการได้ตรวจสอบพยานหลักฐานที่เห็นว่าอาจเป็นปฏิปักษ์กับตน การดำเนินคดีอาญากระบวนพิจารณาและสืบพยาน เป็นกระบวนการค้นหาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งหลักในการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มีหลักว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” (มาตรา 172 วรรค1) ซึ่งถือเป็นหลักทั่วไปในการสืบพยานในคดีอาญาทุกประเภท เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้จำเลยได้ทราบข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆ ในการพิจารณาเพื่อเตรียมหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดี และการสืบพยานที่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยนั้น เป็นสิทธิของจำเลยที่ได้รับการเผชิญหน้ากับพยานบุคคลที่มาเบิกความยืนยันการกระทำความผิดของตนเพื่อให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำจำเลยได้ (จีรวรรณ ประยูรพีรพุฒิ, 2561)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพิจารณาคดีวินัยสงฆ์ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ข้อที่ 29 ว่าด้วยการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม และการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากรณีที่วินัยสงฆ์นั้นเป็นความผิดทางอาญาด้วย

2. เพื่อศึกษาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยทั้งในกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ข้อที่ 29 ว่าด้วยการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. เพื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีทางวินัยศาสนา

4. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะ ให้ทำการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีวินัยสงฆ์ตามกฎนิคหกรรมให้สามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้โดยเหมาะสมและเป็นธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ข้อ 29 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีศึกษา : การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย จากตำรา หนังสือ บทความวิชาการต่างๆ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาลฎีกา บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นำข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างในเบื้องต้นมาวิเคราะห์เนื้อหา

2. ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการลงโทษพระภิกษุที่กระทำความผิดตามพระธรรมวินัยและอาญาของฝ่ายบ้านเมือง จาก พระไตรปิฎก งานวิจัย บทความทางวิชาการและหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างในเบื้องต้นมาวิเคราะห์เนื้อหา

3. สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และรวบรวมจากเอกสารต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยการเชื่อมโยงเนื้อหาอย่างเป็นระบบกับแนวคิดและทฤษฎี ทางกฎหมายๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ เพื่อให้ได้แนวทางและมาตรการในการใช้ดุลพินิจว่าการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยจะต้องคำนึงถึงปัจจัยใดบ้าง เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้กฎหมาย

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันนี้มักจะมีข่าวปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้งที่พระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัย หากมองตามหลักอริยสัจสี่ก็จะพบว่า ภาพพจน์ที่ต้องทำให้องค์กรคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา ต้องมัวหมอง ก็คือพระภิกษุกระทำความผิดพระธรรมวินัย ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงภัย 5 ประการ อัน จะเกิดแก่ภิกษุที่จะบังเกิดในกาลต่อไป ที่ควรจะต้องละเพื่อป้องกันความเสื่อมของพระศาสนา คือ การชอบ จีวรดีงาม ทิ้งผ้าบังสุกุล ชอบอยู่ตามเมืองใหญ่ ชอบอยู่สุขสบาย ทิ้งการอยู่ป่า การละทิ้งบิณฑบาต หาอาหาร เลิศรสคลุกคลีกับสตรีเพศ คบกับคนมีวัตรปฏิบัติไม่ถูกต้อง ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ คงจะเห็น เด่นชัดว่าเหตุแห่งความเสื่อมของพระพุทธศาสนาแท้ที่จริงมิได้มาจากเหตุปัจจัยภายนอก แต่เกิดจากสาวก ในพระพุทธศาสนาปฏิบัติธรรมผิดทิศทางผิดหลักตามพระธรรมวินัย ความเป็นสมณะจึงขาดปัญญา จึงไม่เป็นตัวอย่างในการนำพาประชาชนไปในทางที่ดี เพราะเหตุมีความคิดที่จะเป็นเช่นเดียวกับประชาชนคนธรรมดา

ในอดีตพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก หากเมื่อใดมีพระภิกษุอลัชชี กระทำการเสียหายต่อพระธรรมวินัยและพุทธศาสนาพระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจ เด็ดขาดตามจารีตกฎหมายของบ้านเมือง ดังตัวอย่าง ในสมัยอยุธยาพระภิกษุสงฆ์ทำผิดปาราชิกด้วยการ เสพเมถุน ต้องรับพระราชอาญาเผาทั้งเป็นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมัยพระเจ้าปราสาททอง เป็นต้น จนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงออกกฎ พระสงฆ์มีทั้งหมดจำนวน 110 ข้อ นำมาใช้ควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ เป็นครั้งแรก เช่น ห้ามพระภิกษุสงฆ์รับฝากของจากฆราวาส ห้ามเทศน์ตลกคะนอง ห้ามเที่ยวเตร่ไม่สำรวม ห้ามกล่าวหาพระภิกษุอื่นโดยไม่มีมูลความจริง ห้ามพ่อค้าขายผ้าแพรพรรณให้พระภิกษุสงฆ์ ห้ามมีแม่ชีอยู่ในวัดหรือใกล้วัด ห้ามเสพเมถุน ห้ามนำเด็กผู้ชายมาเลี้ยงด้วยความเสน่ห์หาทางเพศ เป็นต้น มีการกำหนดโทษ ขั้นสูงสุดสำหรับสงฆ์ที่ต้องโทษปาราชิกแล้วอำพรางปกปิดตัวเองไว้และไม่ยอมสึก จับได้มีโทษถึงประหารชีวิต และเอาโทษแก่พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดจนญาติพี่น้องของพระภิกษุนั้นด้วยในส่วนของพระภิกษุที่ต้องหาว่าอาบัติปาราชิกเมื่อพระสงฆ์พิจารณาแล้วไม่มีหลักฐาน ว่าผิด แต่ยังเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยในหมู่สงฆ์ ก็ให้สึกเสียเพราะทรงเห็นว่าทำให้พุทธศาสนาเสื่อม และมัวหมองก่อความไม่สงบเรียบร้อยดีงามในคณะสงฆ์เพราะเมื่อพระสงฆ์ซึ่งเป็นแม่แบบของความดี งาม มีเรื่องไม่เรียบร้อยประพฤติตนเป็นที่เสื่อมเสีย ย่อมส่งผลให้สังคมไม่มีความเรียบร้อย เกิดขึ้นในบ้านเมืองไปด้วย

กระทั่งต่อมาจนถึงปัจจุบันกฎหมายพระสงฆ์ดังกล่าวก็ถูกยกเลิกไปแล้ว และมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในส่วนของการดำเนินการทางด้านแก้ไข ปัญหาพระภิกษุสงฆ์กระทำผิดทางด้านพระธรรมวินัย ของพระภิกษุสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ในส่วนของการดำเนินการ กับพระสงฆ์ทำผิดวินัยตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 1111 ว่าด้วยการลงนิคหกรรมนั้น มีปัญหาและอุปสรรค ในวิธีการและข้อปฏิบัติอยู่มากมายและมีปัญหาวิธีการปฏิบัติไม่มีความสอดคล้องกับการดำเนินการทางด้านวินัยในอดีตสมัยพุทธกาล ทำให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม ปี พ.ศ. 2535 ดังพอสรุปปัญหาและข้อขัดข้องและอุปสรรค ดังนี้

1. พระภิกษุหลบหนีคดีที่มีการฟ้องร้องกันในฝ่ายราชอาณาจักร

ปัญหาในเรื่องการพิจารณาคดีในกรณีที่พระภิกษุกระทำความผิดและมีการฟ้องร้องกันในฝ่ายราชอาณาจักร ซึ่งกรณีดังกล่าวหากเมื่อมีการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายบ้านเมือง ในการพิจารณาในเรื่องนั้นก็จะให้รอการพิจารณาไว้ก่อน เพราะคู่กรณีซึ่งกำลังเป็นคู่ความกันอยู่ในทางพระวินัยอาจนำคดีไปฟ้องศาลบ้านเมืองด้วย เหตุที่รอเพราะข้อหาทางพระวินัยเป็นเรื่องภายในหมู่คณะ ควรให้มีการชำระคดีตามกฎหมายหมายเมืองให้เสร็จก่อน ดังนั้นตามประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษานี้หากเป็นกรณีที่ภิกษุผู้กระทำความผิดร้ายแรงในทางอาญาแล้วหลบหนีไป

ผู้วิจัยเห็นว่าในการพิจารณาคดีอาจเกิดความล่าช้า เพราะการพิจารณาคดีของศาลบ้านเมืองหากไม่มีตัวเลยมาปรากฏต่อศาล ศาลก็ไม่สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้ กรณีที่ศาลไม่สามารถพิจารณาต่อไปได้ย่อมทำให้การพิจารณาในทางสงฆ์ต้องพลอยชะงักและล่าช้าไปด้วย เพราะกระบวนการในการพิจารณาคดี

ที่พระภิกษุมีการฟ้องร้องในศาลของฝ่ายบ้านเมือง จะต้องมีการชำระคดีตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองให้เสร็จเด็จขาดก่อน ทางคณะสงฆ์จึงจะทำการพิจารณาตามกระบวนการทางพระวินัยสงฆ์ต่อไป ซึ่งในปัญหาความล่าช้าดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม หรือความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพในการดำเนินคดี และความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา

2. ปัญหาเรื่องการพิจารณาคดีตามกฎนิคหกรรมในข้อยกเว้นข้อที่ ข้อ 29 (11) ไม่มีความชัดเจน จากปัญหาข้อยกเว้นในข้อที่ ข้อ 29 (1) ว่าด้วยการพิจารณาคดีวินิจฉัยการลงนิคหกรรม ตามกฎมหาเถรสมคม ฉบับที่ 11 นั้น ความว่า “โจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาฟังการพิจารณาตามกำหนด ที่คณะผู้พิจารณาชั้นต้นนัดหมายไว้ โดยมิได้แจ้งเหตุขัดข้องเป็นหนังสือให้คณะผู้พิจารณาชั้นต้นทราบก่อนถึงวันที่นัดหมาย ให้ถือว่าฝ่ายนั้นหรือทั้งสองฝ่ายสละสิทธิเข้าฟังการพิจารณา คณะผู้พิจารณาชั้นต้นมีอำนาจดำเนินการพิจารณาต่อไปตามที่เห็นสมควร”

จากบทบัญญัติข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นการกำหนดให้อำนาจแก่ผู้พิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม อยู่ในดุลพินิจของคณะผู้พิจารณา ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวหากนำมาใช้ในประเด็นที่ผู้เขียนกำลังศึกษานี้ ซึ่งเป็นกรณีที่จำเลย(พระภิกษุ)หลบหนีไม่มาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา เห็นว่าในการพิจารณาคดีดังกล่าวคณะผู้พิจารณาอาจใช้ดุลพินิจที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยก็ได้หรือไม่ลับหลังก็ได้ ซึ่งอาจเกิดเป็นผลเสียภายในภาพรวมของการชี้ขาดตัดสินคดีตามกฎนิคหกรรมที่ใช้ลงโทษแก่พระภิกษุผู้กระทำความผิด

3. ปัญหาเรื่องจำเลยหลบหนีการกระทำความผิดส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานของโจทก์ พยานบุคคลถือเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ในฐานะประจักษ์พยานและพยานแวดล้อม ถือได้ว่าเป็นพยานที่สามารถเป็นผู้ให้ข้อเท็จจริงที่ตนรู้เห็นต่อศาล และทำให้ปัญหาและข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในคดีมีความกระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดการวินิจฉัยที่ถูกต้องและแม่นยำทำให้สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างทันท่วงที แต่ในบางกรณีที่มีการกระทำความผิดแล้วหลบหนีเป็นเวลานาน ก็ไม่ใช่ว่าพยานจะมาเบิกความได้ในทุกกรณีเสมอไป เพราะอาจหลงลืมในสิ่งที่ตนพบเห็นจดจำมาด้วยตนเอง ซึ่งทำให้ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่พระภิกษุกระทำความผิดอันเป็นความผิดร้ายแรงทั้งที่ประชาชนทั่วไปก็ได้รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิดวินัยสงฆ์นั้นด้วย แต่กระบวนการในการพิจารณาคดีก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ข้อ 29 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีศึกษา : การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ดังภาพที่ 1

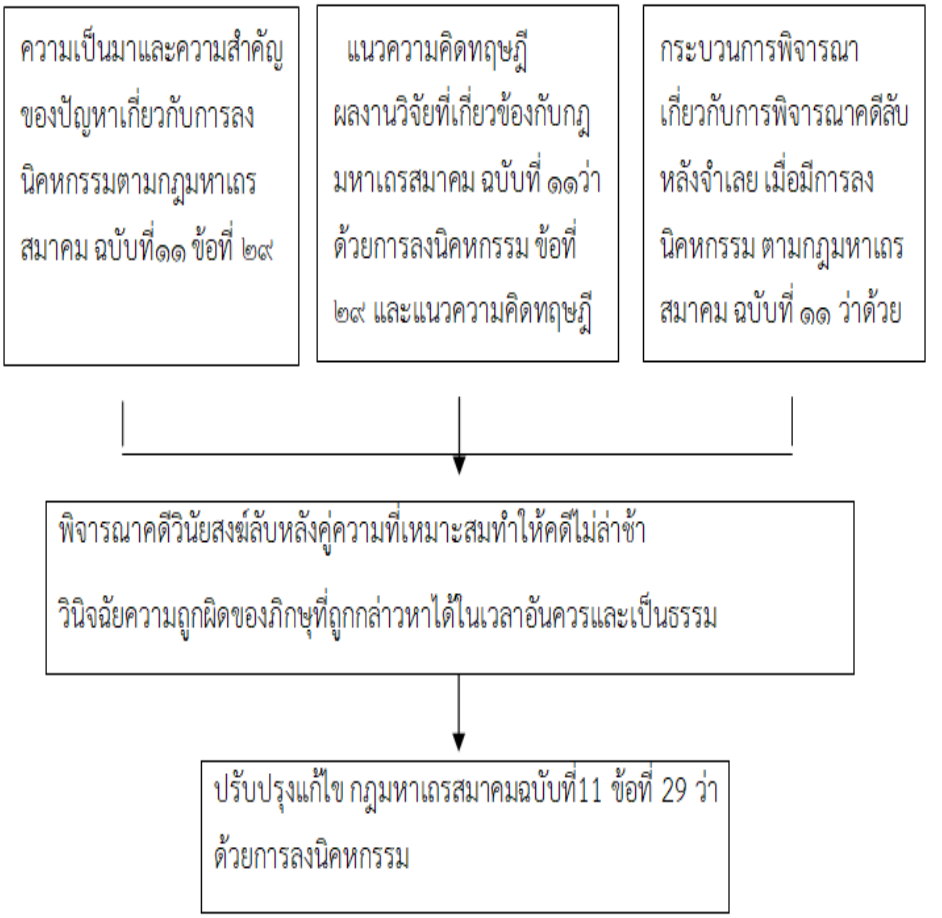

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา : วัชรินทร์ อึ้งอภิธรรม

เอกสารอ้างอิง

จีรวรรณ ประยูรพีรพุฒิ. (2561). *การพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลย.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม. *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 29.*

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MANAGEMENT MODEL TO PROMOTE VOLUNTEER CHARACTERISTICS ACCORDING TO THE FOUR SANGAHAVATTHU OF RESERVE OFFICER TRAINING COPS STUDENT IN ROI KAEN SARASIN PROVINCE GROUP

[1]อำนวยพร โฮมจูมจัง, [2]ประยูร แสงใส และ [3]สมควร นามสีฐาน

[1]Aumnuyporn Homchoomchung, [2]Prayoon Saengsai and [3]Somkhuan Namseethan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]aumnuyporn649@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน การพัฒนารูปแบบ ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ และประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาศึกษาวิชาทหาร จำนวน 50 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แผนบริหารการสอนประจำหน่วยบูรณาการ

---

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงราชวิทยาลัย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงราชวิทยาลัย

[3] อาจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงราชวิทยาลัย

แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสา และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการเขียนเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ พบว่า (1) ผลวิเคราะห์เอกสารประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ขั้นเสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ ขั้นเสนอความคิดสะท้อนกลับ ขั้นสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง (2) ผลวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์และสอบถาม สรุปได้ 4 ประเด็น ได้แก่ สภาพปัจจุบันจัดการเรียนรู้ คุณลักษณะด้านจิตอาสา สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสา มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 3) การประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) ผลการเรียนรู้ด้านจิตอาสาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาทหารที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) การประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การจัดการเรียนรู้, คุณลักษณะด้านจิตอาสา, สังคหวัตถุ 4, นักศึกษาวิชาทหาร

Abstract

The purposes of this research were: to study the current conditions, to develop the model, to try out the model, and to evaluate the effectiveness of the learning management model to promote the characteristics of volunteerism according to the Four Sangahavatthu of Reserve Officer Training Cops Students (ROTCS) in Roi Kaen Sarasin Province Group. The sample group was a total of 378 military students obtained using the Krejcie & Morgan sampling table. The tools used were a manual for using the learning management model, an integrated unit teaching management plan, a knowledge test and a volunteer qualifications assessment form, and a satisfaction questionnaire. Statistics used to analyze data were: frequency, percentage, mean, and standard deviation.The research results were as follows: 1) The current condition of the learning management found that the current state of learning management to promote the

characteristics of volunteerism of ROTCS in Roi Kaen Sarasin Province Group was at the highest level.
2) The learning management model to promote the characteristics of volunteerism according to the Four Sangahavatthu of ROTCS in Roi Kaen Sarasin Province Group consisted of four components: principle, objectives, a learning management process and application of the learning management model. The learning management process was the most important element of the VLM Model. 3) The result of the tryout of the learning management model to promote the characteristics of volunteerism according to the Four Saṅgahavatthu of ROTCS in Roi Kaen Sarasin Province Group was at the highest level. 4) The effectiveness of the model indicated that (1) the learning achievement of volunteerism after school was higher than before training at a statistical significance level of.05. (2) The evaluation value of the characteristics of volunteerism according to the model was at the highest level. (3) The ROTCS satisfaction with the model was at the highest level.

Keywords: The development of a learning management model, Promote volunteer characteristics according, Four Sangahavatthu, Cops student

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการและกรมการรักษาดินแดน ได้จัดแผนพัฒนานักศึกษาวิชาทหารให้มีการฝึกการเรียนวิชาทหารให้กับเยาวชนในระดับต่างๆ ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถาบันการศึกษาต่างๆ มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2482 โดยมีความมุ่งหมายให้เยาวชนเหล่านี้เป็นกำลังสำรองที่เข็มแข็ง มีสมรรถภาพเพื่อ เป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต ซึ่นโยบายการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร (นศท.) คือ มุ่งเน้นการฝึกตามโครงการศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหารแข็งขัน สถานศึกษาร่วมใจ มุ่งไปสู่มาตรฐานเดียวกัน รณรงค์เรื่องการแต่งกายของนักศึกษาวิชาทหารให้เป็นไปตาม ระเบียบกองทัพบก รณรงค์ให้รู้รักสามัคคีในหมู่คณะ และรณรงค์ในเรื่องการตรงต่อเวลาการศึกษาวิชาทหารทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้และฝึกฝนตนเองให้มีความเสียสละ มีความสามัคคี มีความรักในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งนโยบายของหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหารคือ รู้จักอุทิศตนเพื่อ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาท้องถิ่น รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น และให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณประโยชน์ (ระเบียบ นรด. ว่าด้วย การเปิด - ปิดสถานศึกษาวิชาทหาร พ.ศ.2561, (ออนไลน์) https://www.tdc.mi.th)

คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค□ทั้งในฐานะพลเมืองและพลเมืองโลก ข□อหนึ่งคือ คนไทยต□องมีคุณธรรม มีจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป□นพลเมืองและพลเมืองโลก ที่คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วจีสุจริตและมโนสุจริต มีความรับผิดชอบ ทางศีลธรรมและสังคมมีจิตสำนึก ในเกียรติภูมิของความเป□นคนไทย รักแผ□นดินและปฏิบัติตน ตามระบอบประชาธิปไตย เป□นสมาชิกที่ดี เป□นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (Office of the Education Council [ONEC], 2016)

สังคมปัจจุบันนักศึกษาวิชาทหารบางส่วนมีแนวโน้มไปในทางเสี่ยงต่ออบายมุข และการถูกชักจูงจากสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปในทางด้านลบ มีความก้าวร้าว ไม่ค่อยมีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิตในสังค ซึ่งจะส่งผลกระทบและปัญหาต่างๆ ได้ ทั้งความเสื่อมเสียต่อตัวนักศึกษาวิชาทหารเองและต่อสถานศึกษา ส่วนใหญ่มักจะพบกับวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ การควบคุมพฤติกรรมมีผลอย่างมาก อาทิ การขาดความอดทด ขาดระเบียบวินัย ขาดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ การขาดความสำนึกในภาระหน้าที่ของตน

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่จะช่วยนักศึกษาวิชาทหารก□าวข□ามการทำเพียงเพื่อตนเองแต□มองสังคมรอบข□างรู□อยู□ให□ถูกที่ถูกทางรู□สิ่งที่ควรไม□เป□นคนที่นิ่งดูดาย อันจะเป□นรากฐานส□งผลให□มีพฤติกรรมดี ปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งหลักธรรม ดังกล่าวประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตนา เป็นหลักการสงเคราะห์ หรือเป็น ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี เป็นธรรมที่จะช่วยให้มีการจัดการเรียนรู้ที่ดี เพราะเมื่อนักศึกษาวิชาทหารมีการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง มีการร่วมมือกันด้วยความเต็มใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเสมอภาคกัน ขยันขันแข็งในการเรียน สิ่งเหล่านี้ จะเป็นปัจจัยที่จะทำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554, หน้า 412)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหาร ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ เพื่อการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบ และเป็นแบบอย่างหน้าที่ให้ถูกต้องตามสถานะของบุคล เมื่อต่างคน ต่างทำหน้าที่ให้ถูกต้องตามสถานะ ย่อมเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติ และส่งเสริมพัฒนาการทางจิตของปัจเจกบุคลให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหาร ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3. เพื่อทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

4. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสานักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการใน 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 25,704 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักศึกษาวิชาทหารจำนวน 50 คน คัดเลือกโดยวิธีของTaro Yamaneและสุ่มอย่างง่าย Sample Random Sampling โดยวิธีการจับสลาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้กำกับ/ครูฝึกในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 12 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ เสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (IOC) กลุ่มทดลอง ได้แก่นักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสืนธุ์ จำนวน 30 คนซึ่งไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ **(Focus Group Discussion)**ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 3 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาและจริยธรรม จำนวน 3 รูป/คน รวมทั้งหมด 9 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ระยะที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ไปทดลองใช้กับรูปนักศึกษานักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 242 คน จากจำนวนนักศึกษาวิชาทหารจังหวัดร้อยเอ็ดทั้งหมด 7,214 คน นักศึกษาวิชาทหารจังวัดขอนแก่นทั้งหมด จำนวน 8,520 คน นักศึกษาวิชาทหารจังหวัดมหาสารคามทั้งหมดจำนวน 5,630 คนและนักศึกษาวิชาทหารจังหวัดกาฬสินธุ์ทั้งหมด 4,340 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาวิชาทหารจำนวน 50 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 3 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาและจริยธรรม จำนวน 3 รูป/คน กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับการทดลองการใช้รูปแบบการจัดการ

เรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์จำนวน 254 คน ประกอบด้วย ผู้กำกับ/ครูฝึกนักศึกษาวิชาทหารจำนวน 12 คน นักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์จำนวน 242 คน เพื่อประเมินผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การจัดการเรียนรู้ด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แผนบริหารการสอนประจำหน่วยบูรณาการ แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสา และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการเขียนเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้พบว่า 1) ผลวิเคราะห์เอกสารประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ขั้นเสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ ขั้นเสนอความคิดสะท้อนกลับ ขั้นสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ผลวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์และสอบถาม สรุปได้ 4 ประเด็น ได้แก่ สภาพปัจจุบันจัดการเรียนรู้ คุณลักษณะด้านจิตอาสา สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสา มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ

3. การประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า 1) ผลการเรียนรู้ด้านจิตอาสาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาทหารที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. การประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

1.1 ขั้นการเสนอสถานการณ์จูงใจเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของจิตอาสา โดยผู้วิจัยจะเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการเสนอสถานการณ์ที่สะท้อนถึงความสำคัญของความรับผิดชอบ ซึ่งเลือกเสนอสถานการณ์ที่มีความน่าสนใจหรืออยู่ในกระแสความใจในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้สถานการณ์ที่นำเสนอกระแทกความรู้สึกและจิตใจของผู้เรียน โดยในขั้นผู้สอนจะไม่เน้นทฤษฎีมากเกินไป ซึ่งผลที่ได้พบว่าผู้เรียนเกิดความสนใจรวมทั้งมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่นำเสนอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนเริ่มเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา

1.2 ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ผู้สอนสร้างแรงจูงใจในการเรียนและสนับสนุนให้ผู้เรียนทำการประเมินตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแบนดูรา (Bandura, 1986) ซิมเมอร์แมน (Zimmerman, 1998) แนวคิดการจัดการเรียนการสอนด้วยการกำกับตนเอง เป็นทักษะความสามารถของแต่ละบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง การสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง (Schunk and Zimmerman,1994) ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนควบคุมตนเองที่จะทำในสิ่งที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายได้ดีและมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเองไว้ ดังนั้นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการกำกับตนเอง คือ ผู้เรียนจะต้องรู้ว่ากำลังทำอะไรเนื่องจากความสำเร็จของการกำกับตนเองส่วนหนึ่งมาจากเป้าหมายที่มีความชัดเจน การที่ผู้เรียนได้สังเกตตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย อันมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนมากกว่า การที่ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ซึ่งพบว่าผู้เรียนมีความเต็มใจอยากทราบระดับความรับผิดชอบต่อตนเองของตัวเองและเมื่อผู้เรียนแต่ละคนได้ทำการประเมินความรับผิดชอบต่อตนเองผู้เรียนให้ความสนใจและมีความต้องการที่จะพัฒนาความรับผิดชอบของตนเอง

1.3 ขั้นเสริมสร้างด้วยการปฏิบัติผู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยการมอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละคนทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ภายใต้เงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่มีการกำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในชั้นเรียน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการปฏิรูปฐานการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.), (ออนไลน์) https://www.obec.go.th) รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยจึงให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้จักกันก่อนการมอบหมายงาน ผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันตั้งกติกาเงื่อนไขและข้อตกลงเบื้องต้นของการปฏิบัติงานที่มอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ที่มี

ความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เกิดและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียวหากแต่ต้องมีปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วยและการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนด ซึ่งกันและกัน ส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองหลังจากผู้เรียนได้เรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้และการสอนที่พัฒนาขึ้น

1.4 ขั้นเสนอความคิดสะท้อนกลับ เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างเปิดเผยช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์เรียนรู้ในการจัดระบบความคิดและนำเสนออย่างเป็นขั้นตอนรวมทั้งการเป็นผู้ฟังอย่างกระตือรือร้นและจับประเด็นความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ผู้เรียนจะมองเห็นว่า มีทางเลือกเสมอสำหรับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากซึ่งจะเป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียน (Elkind and Sweet, 1997) อันจะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความกระจ่างในคุณลักษณะที่ตนเองยึดถือและต้องการจะฝึกฝนจนเป็นนิสัย

1.5 ขั้นสรุปลักษณะด้านจิตอาสาการสรุปผลงานของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยในผลงานของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้พัฒนาผลงานของตนเองใหม่คุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์แรงจูงใจ (Situation persuasion) เป็นขั้นที่ผู้สอนสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ให้กับผู้เรียนตระหนักถึงคุณลักษณะด้านจิตอาสา ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) เป็นขั้นที่ผู้เรียน ได้สร้างประสบการณ์ที่เกี่ยวกับจิตอาสาจากการกระทำงานที่ได้รับมอบหมาย ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันในการแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการปฏิบัติตนด้านจิตอาสา ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์จากการสะท้อนความคิดเห็นร่วมกับของผู้อื่น ขั้นที่ 5 สำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง (Self – responsibility awareness) เป็นขั้นที่ต้องประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสาของผู้เรียนจากตัวผู้เรียนและจากเพื่อร่วมชั้นเรียนเพื่อจะได้ข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนา จากผลตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมมีระดับความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ทดลองได้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยผู้สอนจะกระตุ้นผู้เรียนโดยการตั้งคำถาม วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนร่วมกัน ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีอิสระและทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มได้สะท้อนความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างมีเหตุผลสร้างข้อตกลงร่วมกันตามมติของสมาชิก โดยยึดมติของกลุ่มในการปฏิบัติร่วมกันโดยปราศจากอคติกำหนดกฎเกณฑ์พร้อมทั้งประเมินค่าสู่การปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ ของ Joyce and

Weil (1992) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ได้จัดเรียงลำดับกิจกรรมเป็นขั้นๆ และมีความสัมพันธ์กัน (2) หลักการตอบสนอง ผู้เรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน (3) ระบบสังคม ผู้เรียนกำหนดการเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกที่นำเสนอ ยืนยัน รวบรวม สร้างข้อตกลง กำหนดกฎเกณฑ์ และนอกห้องเรียนเป็นชุมชนในการเรียนรู้ที่ทำให้ ผู้เรียนได้ช่วยเหลือ พึ่งพากัน และร่วมรับผิดชอบ (4) สิ่งสนับสนุน ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เอกสารการอบรม บรรยากาศการเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง ส่วนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ เป็นการแนะนำการใช้รูปแบบ และส่วนที่ 3 สาระความรู้ ทักษะการปฏิบัติงานและสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของทิศนา แขมมณี (2557) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการเรียนรู้ว่าจะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ ที่เป็นพื้นฐาน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธิพร บุญส่ง (2545) ที่ได้พัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษาเทคโนโลยีราชมงคล พบว่ารูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพในการสร้างคุณลักษณะได้โดยบูรณาการแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งผลการทดลองพบว่าผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่า กลุ่มควบคุมและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่กระตือรือร้นให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน และพบว่านักศึกษามีความรับผิดชอบมาก ซึ่งขั้นรูปแบบมีความเหมาะสมสามารถนำ ไปใช้พัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษาได้ แม้เนื้อหาในงานวิจัยจะไม่แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีการสร้างแรงจูงจากภายใน จะพบว่า แรงจูงใจเกิดขึ้นจากผู้สอนหรือจากเพื่อนในชั้นนักเรียน ซึ่งถือเป็นแรงจูงใจที่มาจากการกระตุ้นภายนอก แต่ในความเป็นจริงตัวผู้เรียนต่างหากที่เป็นผู้สร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง ส่วนใหญ่กระตือรือร้นและให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะกิจกรรม พัฒนาสังคม นอกจากนั้นนักศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ตนเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น ครูผู้สอนเห็น ว่ารูปแบบการสอนมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการสอน เพื่อพัฒนานักศึกษาได้

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3.1 ผลการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จากผลการวิจัยพบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจะลักษณะเป็นหลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้นักศึกษาทหารมีประสิทธิภาพ โดยการนำความต้องการ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนไปสู่การพัฒนา ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์สรุปจนได้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักศึกษาวิชา

ทหารส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้จึงทำให้ผลคะแนนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาออกมาดี ซึ่งนักศึกษาวิชาทหาราทุกคนร่วมกันทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ด้วยความกระตือรือร้นตามคำแนะนำจึงส่งผลให้นักศึกษาวิชาทหารมีความรู้ความเข้าใจและมีคะแนนหลังเรียนสูงขึ้น ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะกระตุ้นผู้เรียนโดยการตั้งคำถาม วิเคราะห์เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างมีอิสระซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะสะท้อน แลกเปลี่ยนมุมมองอย่างมีเหตุผลโดยปราศจากอคติ การสร้างข้อตกลงร่วมกัน และกำหนดกฎเกณฑ์สู่ การปฏิบัติร่วมกัน

3.2 ผลการประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวที่พัฒนาขึ้นมีเหมาะสมและมุ่งให้นักศึกษาแสดงออกโดยยอมรับในการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากผู้อื่น เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการกระตุ้นให้กับนักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปรายส่งผลให้นักศึกษาประเมินคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาทหารที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสา ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมาก ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอนมีการวัดและการประเมิน

ซึ่งผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพนธ์ คำปัน (2559) พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจิตสาธารณะประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น 2. ความรักความเอื้อ อาทรและความสามัคคี 3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม 4. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5. การยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น 6. การมีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน 7. การติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ 8. การมีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีค่าความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถวัดองค์ประกอบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้

4. การทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษวิชาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญหลังการทดลองใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเพราะว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้น ผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้น แสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ พร้อมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมดีทุกด้านสามารถนำไปใช้กับนักศึกษาวิชาทหารได้ ซึ่งสอดคล้องกับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกาวาทหารในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต โดยมีการบูรณาการการนำหลักหรือรู้การการจัดการเรียนรู้ โดยเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ กำหนดเป้าหมายดำเนินการ เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ เสนอความคิดสะท้อนกลับ เข้าไปประยุคใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์แรงจูงใจ (Situation persuasion) ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) และขั้นที่ 5 สำนึกจิตอาสา (Volunteer spirit)

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

ระเบียบ นรด. ว่าด้วย การเปิด - ปิดสถานศึกษาวิชาทหาร พ.ศ.2561. https://www.tdc.mi.th

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา ต้นแบบการเรียนรวม.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.), (ออนไลน์) https://www.obec.go.th

สุทธิพร บุญส่ง. (2545). *การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อนุพนธ์ คำปัน. (2559). *การศึกษาองค์ประกอบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Bandura, A; & Cervone, D, (1986). *Differential engagement of self-reactive influences in Cognitive motivation*. Organizational Behavior and Human

Decision Processes.

Elkind, D. H., & Sweet, F. (1997). *The Socratic approach to character education.* Retrieved from http://www.goodcharacter.com

Joyce & Weil. (1985). *Model of teaching* 2nd ed. New Delhi: Prentice-Hill of India Private limited.

Office of the Education Council. [ONEC]. (2016). *Report on the Seventh Thailand–US Education Roundtable on "STEM Education: Learning Culture of the 21st C Workforce"*. Bangkok, Thailand: Office of the Education Council.

Zimmerman, B.J. (1998). *A social cognitive view of self-regulation academic learning.* Journal of Educational Psychology.

ศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตร ในพื้นที่อีสานใต้

A STUDY ON COMMERCIAL TIMBER GROWING MANAGEMENT OF BUDDHIST AGRICULTURIST COMMUNITIES IN SOUTHERN ISAN

[1]สมนึก จันทร์โสดา, [2]พระสิริชัย ธมฺมจาโร, [3]พระสังวาน เขมปญฺโญ, [4]พระมหาสุริยัน อุตฺตโร และ [5]ณรงค์ศักดิ์ ต้าวคำ

[1]Somnook Chandsoda, [2]PhraSirichai Thammacharo, [3]PhraSangwan Kamapanyo, [4]PhramahaSuriyan Uttaro and [5]Narongsak Taocome

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Somnook_ch@hotmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการปลูกป่า 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการปลูกป่า 3) เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interviews) กลุ่มเป้าหมายจำนวน 40 คน ประกอบด้วย เกษตรกรผู้ปลูกป่า ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการและปราชญ์ชุมชน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า 1)

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[2]อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[3]อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[4]อาจารย์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[5]อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

สภาพการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ เอกสารสิทธิที่ดินของเกษตรกรที่ใช้ปลูกป่า ประกอบด้วย โฉนดที่ดิน และส.ป.ก.4-01 ส่วนเอกสารสิทธิของป่าชุมชน ประกอบด้วย น.ส.3 และที่ดินสาธารณประโยชน์ออกให้โดยรัฐ โดยป่าชุมชนส่วนหนึ่งได้ปรับตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พันธุ์กล้าไม้ที่ใช้ปลูกป่าของเกษตรกรได้จากศูนย์ป่าไม้จังหวัด ส่วนป่าชุมชนได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ป่าไม้จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาป่า 2) กระบวนการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ ขั้นตอนการปลูกป่าประกอบด้วย การทำความเข้าใจในสิทธิการทำไม้ตามกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดิน การแสวงหาความร่วมมือและแหล่งสนับสนุนการปลูกป่า การตัดสินใจเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่สายพันธุ์ดี เนื้อไม้มีคุณภาพ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การปรับสภาพดินและระบบน้ำให้เหมาะสมกับชนิดของพันธุ์ไม้ การปลูกที่เว้นระยะห่างระหว่างต้นเพื่อการเจริญเติบโต การปลูกไม้มีค่าผสมผสานกับพืชเศรษฐกิจระยะสั้นเพื่อช่วยเป็นพี่เลี้ยงหรือเป็นพืชเบิกนำ การดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของการจัดการป่าชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาป่าและใช้ประโยชน์จากป่า 3) ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ การปลูกป่าของเกษตรกรมีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างการเกษตรเพื่อยังชีพกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ พร้อมกับเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งสมุนไพรและช่วยดูแลสิ่งแวดล้อม สำหรับผลลัพธ์ของการจัดการป่าชุมชนแยกออกได้ 3 ด้านคือ 1) ชุมชนร่วมกำหนดข้อตกลงและได้ปฏิบัติตามข้อตกลงในการจัดการป่าชุมชน 2) ชุมชนมีความเข้าใจในระบบนิเวศของป่าและดูแลรักษาป่าให้เป็นไปอย่างยั่งยืน 3) ประชาชนร่วมแบ่งปันประโยชน์ที่ได้รับจากป่าด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม

คำสำคัญ: ศึกษา; การจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์; ชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

Abstract

This research titled “A Study on Commercial Timber Growing Management of Buddhist Agriculturist Communities in Southern Isan” included the following 3 objectives: 1) to study the condition of commercial timber growing management; 2) to study the process of commercial timber growing management; and 3) to analyze the outcome of commercial timber growing management of Buddhist agriculturist communities in southern Isan. It was qualitative research through gathering and analyzing qualitative data by in-depth interviewing target groups of 40 persons including agriculturists, experts, academicians and community sages. The data were then qualitatively analyzed and synthesized. The research results were as follows: 1) The condition of commercial timber growing management of Buddhist agriculturist communities in southern Isan, the

land tenure of the agriculturists included freehold title deeds and Sor Por Kor 4-01 while the land rights of community forest included Nor Sor 3 and land for public use authorized by the government and some of them were adapted under the Community Forest Act 2562 B.E. Plant seedlings of agriculturists were supported by the Provincial Forestry Centers while the community forests were supported by the Provincial Forestry Centers and local administrative organizations in conserving the forests. 2) The process of commercial timber growing management of Buddhist agriculturist communities in southern Isan, the stages of timber growing management included: understanding of agriculturalists in their land rights in relation to the rights in timber cutting and wood processing; searching supporting sources for timber growing; deciding on selection of species with good quality of wood and suitable for the condition of the land; improving quality of soil and water system suitable for the species; 5) spacing between the timber plants and leaving the room to be grown; planting timbers with other easily grown short-term economic plants for mutual support; continuously maintaining the growth of all plants. For the community forest management, the forest committee used the principle of participation of the people and local administrative organizations in conserving and utilizing the benefit from the forests. 3) The outcome of commercial timber growing management of Buddhist agriculturist communities in southern Isan, the timber growing of the agriculturists was overlapped between subsistence agriculture and commercial agriculture. It was also used as sharing sources, herbal medicines sources, and environmental conservation. The outcome of community forest management could be divided into 3 aspects including: 1) The community defined and operated common agreement in community forest management; 2) The community understood the ecological system of the forest and sustainably maintained the forest; 3) The people in the community equally and fairly shared the benefit from the forest.

Keywords: Study; Commercial Timber Growing Management; Buddhist Agriculturist Communities in Southern Isan

บทนำ

การจัดการปลูกป่าหรือสวนป่าเป็นการสร้างป่าขึ้นโดยมนุษย์เพื่อผลประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง ได้แก่ เพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

เพื่อป้องกันภัยธรรมชาติ ตลอดทั้งเพื่อเสริมความงามของธรรมชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน แนวคิดป่าธรรมชาติจึงได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นสวนป่าที่ให้ผลผลิตพันธุ์ไม้ที่เป็นไปตามความต้องการ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่ดี โตเร็ว ให้คุณภาพเนื้อไม้ตามความต้องการ แนวคิดการปลูกป่าทางเศรษฐกิจหรือเชิงพาณิชย์เป็นการปลูกสร้างสวนป่าโดยการเปลี่ยนพื้นที่ป่าธรรมชาติหรือพื้นที่เกษตรกรรมมาปลูกไม้ป่าเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีหลักการสำคัญคือ สวนป่าต้องให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าและสูงกว่าการใช้ประโยชน์ในที่ดินผืนนั้นเพื่อการอื่น (ดอกรัก มารอด, 2555: 63) ประกอบกับ ภาครัฐได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์ ได้แก่ โฉนดที่ดิน น.ส.3 ก ส่วนที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ ได้แก่ ส.ป.ก.4-01 เป็นต้น โดยสามารถตัดขายได้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2562 ส่วนที่ 2/1 การรับรองไม้ มาตรา 18/1

สำหรับป่าชุมชน กรมป่าไม้ ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนว่า “ป่าชุมชน หมายถึงที่ดิน และหรือที่ดินป่าไม้ที่ชุมชนได้ดำเนินการ หรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และแผนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย การจัดการหรือดำเนินการดังกล่าวเพื่อการอนุรักษ์ และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน” ดังนั้น ป่าชุมชน จึงหมายถึงป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกที่เกิดจากความต้องการ ความสนใจ และความพยายามของชุมชน ที่มีความตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของป่า ว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของคนในชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ มีการคุ้มครองและดูแล ตลอดจนกลไกในการจัดการบริหารป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและประเพณีของชุมชน โดยยืนอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการกระจายประโยชน์ มีผู้นำหรือผู้ประสานทำให้เกิดกระบวนการทำงานของชุมชนเป็นรูปแบบองค์กร ชุมชน หรือองค์กรชาวบ้านเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรชุมชน จัดการป่าชุมชน บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

แนวคิดพื้นฐานของชุมชนพุทธเกษตรเชื่อว่าตามธรรมชาติของมวลสรรพสิ่ง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่เป็นเหตุและเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง (อิทัปปัจจยตา) การปลูกพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรรวมถึงการให้ป่าชุมชนฟื้นสภาพด้วยหลักการพึ่งพาอาศัยกันของระบบนิเวศ ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและความเชื่อดังกล่าว นอกจากนี้ชุมชนพุทธเกษตรได้ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการจัดการการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเฉพาะหลักความสัมพันธ์ของคน (ทิศทั้งหก) หลักความพร้อมเพรียงกันบริหารกิจการบ้านเมืองของชุมชน (อปริหานิยธรรม 7) และหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา (Darlington Susan M., 2019)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้
3. เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร ดังนี้

1.1 ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ รวม 3 จังหวัด 15 คน

1.2 เกษตรกรผู้ปลูกป่าและคณะกรรมการป่าชุมชนพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย เกษตรกรผู้ปลูกป่าเอกชน จำนวน 14 คน และคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 11 คน

1.3 สัมมนารายกลุ่ม (Focus group) โดยมีตัวแทนจากกลุ่ม (1) และ (2) เข้าร่วม รวม 15 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ ในด้านสภาพการจัดการป่า กระบวนการจัดการป่า และวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews)

3.2 สนทนารายกลุ่ม (Focus group) นำผลจากการสัมภาษณ์รายบุคคลมาประมวลผลและนำเข้าสู่การสนทนารายกลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ สรุป วิเคราะห์ แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ พบว่า

1. สภาพการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

1.1 การจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ของเกษตรกร

1.1.1 เกษตรกรมีการปรับตัวจากการทำการเกษตรเพื่อยังชีพไปสู่การทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ ขณะเดียวกันเกษตรกรได้ทำการเกษตรตามความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาในเรื่องการพึ่งพากันของธรรมชาติว่าไม่มีสิ่งใดอยู่โดยลำพังโดดเดี่ยว สรรพสิ่งมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันในระบบนิเวศของป่า ทุนทางสังคมที่สำคัญคือความผูกพัน การให้การสนับสนุนและให้กำลังใจซึ่งกันและกันของคนรอบข้าง ตามหลักความสัมพันธ์ของทิศทั้งหกในพระพุทธศาสนา

1.1.2 เอกสารสิทธิและประเภทของไม้มีค่าของเกษตรกรประกอบด้วย โฉนดที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 ที่เคยเป็นป่าเสื่อมโทรมสภาพดินร่วนปนทราย ไม้มีค่าที่ปลูกได้แก่ ยางนา พะยูง ไม้แดง ตะเคียน มะค่า ประดู่ ไม้สักและชิงชัน

1.2 การจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรของชุมชน

1.2.1 ทุนทางสังคมในการจัดการป่าชุมชนมาจากความศรัทธาของประชาชนต่อสถาบันพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัด รวมถึงผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำชุมชน ลักษณะของป่าชุมชนมีหลายรูปแบบ ได้แก่ ป่าธรณีสงฆ์ ป่าดอนปู่ตา ป่าช้าสาธารณประโยชน์และป่าที่ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ชุมชนใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 หมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ และพร้อมเพรียงกันทำกิจในการดูแลรักษาป่า หลักความเมตตากรุณาในพรหมวิหาร 4 ดูแลประชาชนในการใช้ประโยชน์จากผลผลิตที่เกิดจากป่า

1.2.2 เอกสารสิทธิที่ดินของป่าชุมชนมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ น.ส.3 ที่ดินสาธารณประโยชน์ ทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าช้าสาธารณประโยชน์ และที่ดอนปู่ตา ที่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย ตลอดทั้งป่าชุมชนที่ปรับมาอยู่ภายใต้การบังคับใช้ ตามมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ไม้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติรวมถึงไม้ที่ปลูกเสริมในป่าชุมชน ได้แก่ ยางนา ประดู่ แดง พะยอม สัก เต็ง จิก กุง บาก บก แต้ ไผ่

2. กระบวนการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

2.1 ไม้มีค่าที่เกษตรกรปลูกมากที่สุดคือ ยางนา รองลงมาเป็นพะยูง แดง ตะเคียน มะค่า ประดู่ สัก สะเดาและชิงชัน การตัดสินใจเลือกชนิดไม้ที่ปลูกมาจากพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ของแหล่งสนับสนุนกล้าไม้ เช่น ศูนย์ป่าไม้จังหวัด ปัญหาสำคัญพบว่าไม้มีค่าที่ปลูกบางส่วนไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เกษตรกรจึงจำเป็นต้องได้รับความรู้จากนักวิชาการก่อนตัดสินใจปลูกไม้มีค่าแต่ละประเภท สำหรับการปลูกป่ายังคงมีลักษณะเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ ตามความเชื่อตามหลักการพึ่งพากันของธรรมชาติ สรรพสิ่งพึ่งพาอาศัยกัน นอกจากนี้หลักความสัมพันธ์ของทิศทั้งหกในพระพุทธศาสนานับเป็นต้นทุนที่สำคัญในสังคมเกษตรกร เกษตรกรได้จัดสัดส่วนที่ดินในการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ แบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) ปลูกไม้มีค่าแซม

ด้วยพืชเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงสัตว์ (2) ปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ด เก็บไข่มดแดงและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ และ (3) ปลูกไม้มีค่าโดยไม่ปลูกพืชอื่นแซม

2.2 ป่าชุมชนมีทั้งไม้มีค่าตามธรรมชาติและปลูกเสริม ไม้มีค่าที่พบได้แก่ ประดู่ สัก พะยูง จิก บาก ค้อ พะยอม บก แต้ ยางนา แดง เต็ง กุง และไผ่ ป่าชุมชนยังคงอยู่ได้เนื่องจากความเชื่อความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัดรวมถึงผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนและผู้นำชุมชน สำหรับการจัดการป่าชุมชน ได้ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 โดยเฉพาะการหมั่นประชุมและพร้อมเพรียงกันดูแลรักษาป่า ใช้หลักความเมตตากรุณาในพรหมวิหาร 4 โดยอนุโลมให้สมาชิกชุมชนนำไม้มีค่าไปใช้ประโยชน์เมื่อมีความจำเป็นในการสงเคราะห์ก่อสร้างที่อยู่อาศัยรายครัวเรือนหรือเพื่อการพัฒนาสาธารณประโยชน์ นอกจากนี้ประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนได้ประโยชน์จากป่าตามฤดูกาลนำไปบริโภคในครัวเรือนหรือใช้เป็นสมุนไพร

3. ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

3.1 เกษตรกรส่วนใหญ่มองถึงประโยชน์ของการปลูกป่าในเชิงเศรษฐกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยปลูกพืชเศรษฐกิจระยะสั้นแทรกระหว่างไม้มีค่า นอกจากนี้ยังได้ผลผลิตอื่นจากการปลูกป่า ได้แก่ เห็ด ไข่มดแดง หญ้าเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรบางส่วนมีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรคาดหวังประโยชน์จากไม้มีค่าที่ปลูกให้เป็นการออมสำหรับตนเองและลูกหลาน และมีเกษตรกรส่วนหนึ่งปลูกไม้มีค่าเป็นสวนป่าเพื่อเป็นแหล่งอาหารและสมุนไพร ตลอดทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และนำไปขยายผล

3.2 คณะกรรมการป่าชุมชนให้ความสำคัญต่อการจัดการป่าชุมชน 2 ประการ คือ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการป่าชุมชน และเป็นการสร้างความรักความเข้าใจธรรมชาติของป่า สำหรับความพึงพอใจในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีความแตกต่างกันตามเอกสารสิทธิที่ดินป่าชุมชน ได้แก่ (1) ป่าชุมชนที่เป็นที่ดินของวัดที่เป็น น.ส. 3 และที่สาธารณประโยชน์ทำเลเลี้ยงสัตว์ วัดได้ร่วมกับชุมชนประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำหน่ายไม้มีค่า นำรายได้มาปรับปรุงวัด ส่วนประโยชน์ที่ประชาชนได้รับได้แก่ผลผลิตจากป่าที่เป็นอาหารและสมุนไพร (2) ป่าชุมชนที่ดูแลโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ (ดอนปู่ตา) และที่ดินป่าช้าสาธารณประโยชน์ การใช้ประโยชน์จากผลผลิตจากป่า ได้แก่ การเก็บเห็ดและแมลงเป็นอาหาร และ (3) ป่าชุมชนตามมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 เห็นว่าประโยชน์ของป่าชุมชนเป็นห่วงโซ่อาหารและสมุนไพรของคนทั้งในและนอกชุมชน เป็นลานกิจกรรมชุมชนสำหรับจัดกิจกรรมร่วมกันของวัด ชุมชนและโรงเรียน

3.3 ข้อกังวลของเกษตรกรต่อปัญหาที่คาดว่าอาจเกิดขึ้นในอนาคต เกษตรกรไม่แน่ใจว่าจะมีอุปสรรคในการตัดหรือแปรรูปหรือไม่ โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือ เช่น สิทธิในการใช้เลื่อยยนต์ในการตัดไม้ แปรรูปไม้และใช้ประโยชน์จากไม้ สิทธิในการชักลาก รวมถึงการรวมตัวกันของเกษตรกรในด้านการตลาดค้าไม้ นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนหนึ่งมีความคาดหวังในการใช้ประโยชน์จากน้ำยางไม้ จากต้นยางนาที่สามารถนำมาผสมน้ำมันดีเซล เป็นพลังงานทดแทนช่วยลดการลงทุนในการทำการเกษตรให้แก่

เกษตรกรในอนาคต ข้อกังวลดังกล่าวจำเป็นจะต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัยและการออกกฎระเบียบที่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกร

3.4 ข้อกังวลของคณะกรรมการป่าชุมชน ปัญหาการบุกรุกป่าชุมชนโดยเฉพาะปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ายังคงเป็นปัญหาสำคัญ การปฏิบัติหน้าที่ของราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่ามีความจำเป็นที่จะต้องใกล้ชิดกับชุมชน หลักสำคัญคือการรักษาสภาพป่าโดยกระบวนการที่ป่าปรับตัวตามธรรมชาติ ให้ธรรมชาติดูแลกันเอง

อภิปรายผล

1. ศึกษาสภาพการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

1.1 เอกสารสิทธิของเกษตรกรและการขออนุญาตตัดไม้ เอกสารสิทธิที่แตกต่างกัน จะมีสิทธิในการตัดไม้มีค่าที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ อาทิตยา พองพรหม (2563) และคำบรรยายของ สหรัฐ ศิริวรรณ (2565) ที่ว่า ไม้มีค่าถือว่าเป็นทรัพย์สินควบที่ดิน สิทธิในการตัดไม้ จึงเป็นสิทธิตามการถือครองที่ดิน หากที่ดินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคล เรียกว่า “ที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์” หรือ “สิทธิครอบครอง” สำหรับการปลูกไม้มีค่าในกรณีได้รับอนุญาตเข้าอยู่อาศัยทำกิน ให้ถือว่าเป็นการ “ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาต” ไม่ถือว่าเป็นไม้หวงห้าม สำหรับข้อกังวลของเกษตรกรเกี่ยวกับการขออนุญาตตัดไม้ สหรัฐ ศิริวรรณ (2565) ได้ให้ข้อมูลว่ากรมป่าไม้ ได้ออกระเบียบเอกสารรับรองไม้กรรมสิทธิ์ 2 ประเภท ได้แก่ แบบเอกสารรับรองตนเอง โดยมีผู้มีตำแหน่งในท้องถิ่นรับรอง และแบบเอกสารที่มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้รับรองโดยตรวจความถูกต้องของเอกสาร ออกหนังสือรับรองอนุญาตให้ตัดฟัน

1.2 เอกสารสิทธิและการใช้ประโยชน์ของป่าชุมชน เอกสารสิทธิป่าชุมชนและหนังสือสำคัญประกอบด้วย น.ส.3 ที่ดินสาธารณประโยชน์ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย และป่าชุมชนที่ปรับมาอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอาหารและเกษตรกรรมแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ ป่าเป็นแหล่งให้พลังงานเชื้อเพลิง การจัดกิจกรรมการพัฒนาสาธารณประโยชน์ การสร้างแหล่งอาหารควบคู่ไปกับการสร้างความหลากหลาย ความสมดุลและมีเสถียรภาพของสิ่งแวดล้อม

2. ศึกษากระบวนการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ พบว่า

2.1 ปัญหาสำคัญของเกษตรกรที่พบคือขนาดของที่ดินและการคัดเลือกชนิดของไม้ที่ปลูก สอดคล้องกับ สหรัฐ ศิริวรรณ (2565) ว่าไม้มีค่าบางประเภทไม่เหมาะกับสภาพภูมิอากาศและสภาพพื้นที่ในอีสานใต้ โดยเฉพาะไม้สัก เกษตรกรอีสานใต้จะต้องเลือกพันธุ์ที่มีความเหมาะสม ได้แก่ พะยูง ประดู่ ยางนา เกษตรกรที่ปลูกป่าอยู่ในระยะคาบเกี่ยวระหว่างการเกษตรเพื่อยังชีพกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ สอดคล้องกับ เคท เอ็ม (Kate M. 2022) และสอดคล้องกับ ชวาลวุฒิ ชัยนุวัติ (Chavalvut Chainuvati, 2021) ที่มองถึงปัญหาอุปสรรคในการยกระดับจากเกษตรเพื่อยังชีพเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรที่ถือครองที่ดินที่จำกัด

2.2 การจัดการดูแลป่าชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งพากันของระบบนิเวศน์ สอดคล้องกับ เลสลี่ สปอนเซล (Leslie Sponsel: 2019) (อ้างใน Darlington 2019) ที่ว่าระบบนิเวศน์ประสานเชื่อมต่อระหว่างศาสนาและจิตวิญญาณกับระบบนิเวศน์ เช่น แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่าไม่มีสิ่งใดอยู่ตามธรรมชาติอย่างโดดเดี่ยว หากแต่เป็นเหตุและปัจจัยซึ่งกันและกัน สำหรับกระบวนการจัดการป่าชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในการคิด วางแผน ดูแลรักษา ตลอดทั้งการแบ่งปันประโยชน์จากป่าด้วยความเป็นธรรม สอดคล้องกับ อีเลียส (Elias, 2014 อ้างใน Michel Merlet)

3. วิเคราะห์ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

3.1 เกษตรกรปลูกป่าเพื่อยังชีพโดยการใช้ประโยชน์จากพืชเศรษฐกิจอื่นที่ปลูกร่วมกับไม้มีค่าตลอดทั้งเพื่อได้ประโยชน์จากผลผลิตธรรมชาติจากการปลูกป่า เกษตรกรเพียงแต่มุ่งหวังใช้ประโยชน์จากไม้มีค่าในอนาคตโดยไม่ได้มีการคำนวณผลได้ผลเสียว่ามีความคุ้มค่าหรือไม่

3.2 สำหรับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 มาตรา 3 คำจำกัดความคำว่า “ไม้” คำว่า “ใช้ประโยชน์จากไม้” คำว่า“ของป่า” และ คำว่า “ทรัพย์สินส่วนกลาง” สาระสำคัญเหล่านี้จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกป่าชุมชนในการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน สอดคล้องกับ Belcher, Ruiz Perez and Achdiawan, 2005 (อ้างใน Gilmour, Don, (2016) การใช้ประโยชน์จาก “ผลผลิตจากป่าที่ไม่ใช่เนื้อไม้” ได้ถูกนำมาใช้นับแต่อดีตเพื่อช่วยการดำรงชีพของเกษตรกร ลดภาวะความยากจนหรือยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยควรจะเพิ่มผลผลิตจากป่าไม้และทำการค้าผลผลิตนั้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ที่ดินที่มีขนาดจำกัดและการเลือกพันธุ์ไม้ที่ปลูกเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญจองการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ การเลือกพันธุ์ไม้มีค่าที่ปลูกจะต้องดูความเหมาะสมของภูมิประเทศของพื้นที่อีสานใต้ โดยเฉพาะ พะยูง ประดู่ ยางนา

2. การปลูกป่าของเกษตรกร มี 3 ลักษณะ 1) ปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงสัตว์เพื่อสร้างรายได้ในระยะสั้น 2) ปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ด เก็บไข่มดแดงและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ 3) ปลูกไม้มีค่าโดยไม่ปลูกพืชอื่นแซม

3. ผลได้ทางเศรษฐกิจของการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกร มีความคาบเกี่ยวระหว่างการเกษตรเพื่อยังชีพกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ เป็นการเกษตรธรรมชาติที่อาศัยน้ำฝน มีจำนวนน้อยที่ใช้เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์นำน้ำมาใช้ในระบบการปลูก มีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเพื่อให้ได้ผลผลิตจากป่า เช่น สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ผลประโยชน์เหล่านี้ไม่สามารถวิเคราะห์ทุนที่ลงไปกับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้มา

4. การจัดการป่าชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความเข้มแข็งของชุมชน มีความรักความเข้าใจธรรมชาติของป่าและการพึ่งพาอาศัยระหว่างสรรพสิ่งในป่า โดยต้องมีภาคีเครือข่ายระหว่างกลุ่ม หัวใจสำคัญคือประชาคมหมู่บ้านที่อาศัยความพร้อมเพรียงตามหลักอัปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

ดอกรัก มารอด (2555). *นิเวศวิทยาป่าไม้ประยุกต์.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชกิจจานุเบกษา. *พระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2562 การรับรองไม้.* เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก วันที่ 16 เมษายน 2562.

สหรัฐ ศิริวรรณ. คำบรรยาย *“การปลูกป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2562.* ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี. วันที่ 24 พฤษภาคม 2565.

สำนักจัดการป่าชุมชน. ป่าชุมชน: รูปแบบการพัฒนาและบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืน. กรมป่าไม้. 2557.

อาทิตยา พองพรหม. *สรุปสถานการณ์การถือครองที่ดินและสาเหตุการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย.* https://alro.go.th/tech_trans. (สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563).

Chavalvut Chainuvati. Crop Diversification in Thailand. https://www.fao.org. (Retrieved on November 2021)

Darlington. Susan M.. Buddhist Integration of Forest and Farm in Northern Thailand. 2019

Gilmour, Don. Commercialization of CBF Products, Forty years of community-based forestry: A review of its extent and effectiveness. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. 2016. http://www.fao.org/pdf. (Retrieved on November 2021)

Kate M. What is Commercial Agriculture. https://socratic.org/questions/what-is-commercial-agriculture. (Retrieved on November 2021)

Michel Merlet. Community forests. Document for Discussion between FERN and its Partners. June 2015. pp3 and 6.

ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

A NEED ASSESSMENT FOR ACADEMIC MANAGEMENT BASED ON DESIGND THINKING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF NAKHONRATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

[1]กรวิชญ์ ศรีกัณหา และ [2]ประทุมทอง ไตรรัตน์

[1]Korawich Srigunha and [2]Pratumtong Trirat

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม, ประเทศไทย

Siam Technology College, Thailand

[1]krumos@banhuapang.ac.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม และความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างในการวิจัย คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวน 124 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ ครูระดับประถมศึกษาตอนต้น และครูระดับประถมศึกษาตอนปลายรวมทั้งสิ้น 496 คน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 412 คน คิดเป็น 83.06% เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และแบบประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของกลยุทธ์ฯ เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ระหว่าง .67 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าดัชนีความ

---

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

[2] อาจารย์ ดร., หลักสูตรสาขาวิชาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

ต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จากการวิเคราะห์สภาพภายในโดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก (= 3.831 SD. 0.738) และระดับที่พึงประสงค์ ระดับมาก (= 4.350 SD. 0.839) และความต้องการจำเป็น พบว่า การพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้อยู่ในกลุ่มสูงซึ่งเป็นจุดอ่อน ($PNI_{modified}$ = .147) และการวัดประเมินผลอยู่ในกลุ่มสูงซึ่งเป็นจุดอ่อน ($PNI_{modified}$ = .141) และปัจจัยภายนอก สภาพเทคโนโลยีอยู่ในกลุ่มสูงซึ่งเป็นจุดอ่อน ($PNI_{modified}$ = .147) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ อยู่ในกลุ่มสูงซึ่งเป็นจุดอ่อน ($PNI_{modified}$ = .184)

คำสำคัญ: การคิดเชิงออกแบบ, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, การบริหารวิชาการ

Abstract

The study has the objectives to investigate the present and desirable states; analyze the strengths, weaknesses, opportunities, threats, and the needs for academic management based on the designed thinking for sustainable development; and to propose academic management strategies based on the designed thinking for sustainable development. It adopted a quantitative research approach and included a sample of 124 schools under the Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 4. A total of 496 informants consisted of school directors, deputy directors in academic affair, primary school teachers, and secondary school teachers. There were altogether 412 respondents or 83.06%. Instruments employed were a current and desirable states questionnaire, and a strategies feasibility and propriety evaluation form as a 5-point rating scale with IOC in a range of .67 - 1.00 and reliability of .92. Statistics employed frequency, percentage, mean, and standard deviation, including Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), and content analysis. Results reported that the current and desirable states of academic management based on the designed thinking for sustainable development of Nakhonratchasima Primary Educational Service Area Office 4 as analyzed for the internal factors in overall was found with mean at a high level (= 3.831 SD. 0.738) for the current state, and at a high level (= 4.350 SD. 0.839) for the desirable state. The needs for curriculum development, development of educational media, innovations, technologies, and learning sources were at a high level, as weaknesses ($PNI_{modified}$= .147), and the measurement and evaluation was at a high level, as weakness ($PNI_{modified}$= .141). For

external factors, the state of technologies was at a high level, as weakness ($PNI_{modified}$ = .147); and the development of educational media, innovations, technologies, and learning sources was at a high level, as weaknesses ($PNI_{modified}$ = .184).

Keywords: Designed Thinking, Sustainable Development, Academic Management

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีความสามารถ และมีคุณธรรมเพื่อนำความสามารถให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมโดยรวม โดยการจัดการต้องให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของชาตินั้นๆและวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาตนเองเพื่อที่จะได้นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตจากทักษะต่างๆ ที่ได้จากการเรียนรู้ นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และกระบวนการจัดการศึกษาระบบการบริหารวิชาการที่เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพถือเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกันอย่างเต็มศักยภาพ มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีความยืดหยุ่นทางด้านความคิด สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม และมีความสามารถในการจัดการสุขภาวะของตนเองให้มีสุขภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ดังนั้นการบริหารวิชาการจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการงานวิชาการต่างๆ ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

กระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการสำหรับใช้ในการพัฒนานวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางในการออกแบบนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่สามารถส่งเสริมผู้เรียนให้มีความเป็นนวัตกร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจปัญหาของผู้ใช้ 2) การตีความปัญหาและกำหนดความต้องการ 3) การระดมสมอง 4) การสร้างต้นแบบ และ5) การทดสอบและสอดคล้องกับมานิตย์ อาษานอก (2561) ศึกษาเรื่องการบูรณาการการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ พบว่า การคิดเชิงออกแบบช่วยสร้างการเรียนรู้ของนิสิตและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ผ่านการลงมือปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหาผู้เรียนและสังคมช่วยเพิ่มคุณค่าและการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รับแนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สอดคล้องกับหลักการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยึดหลัก 5 ประการ 1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสู่โลกยุคใหม่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน และ 5)

การเสริมสร้างความสามารถของไทยในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงภายใต้โรคอุบัติใหม่ โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่องค์กรระหว่างประเทศโดยสหประชาชาติกำหนดขึ้น คือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีการขับเคลื่อนดำเนินการโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโรงเรียนในสังกัดอย่างต่อเนื่อง แต่ผลการประเมินผลด้านวิชาการยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O -NET) ในปีการศึกษา 2565 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม (สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4, 2566) สอดคล้องกับ รายงานของ World Economic Forum (WEF) 2019 ในการจัดอันดับความสามารถทางการแข่งขันระดับโลก จากเด็กและเยาวชนของ 141 ประเทศ พบว่าความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยนั้นลดลง จากอันดับที่ 38 ลงไปสู่อันดับที่ 40 โดยปัจจัยหนึ่งที่ฉุดอันดับของประเทศไทยตกลงมา มาจากคะแนนด้านการเรียนการสอนของไทยที่มีการฝึก Critical Thinking พบว่าต่ำที่สุด ได้คะแนนเพียง 37 คะแนนเท่านั้น จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน และจากผลการวิจัยของ ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และยศวีร์ สายฟ้า, (2563) โดยได้ทำการออกแบบแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ตามโครงสร้างของข้อสอบโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ หรือ PISA และแบบทดสอบโครงการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทยเทียบกับนานาชาติ หรือ TIMSS ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับชั้น ป.6, ม.4 และ ปวช.1 จำนวนทั้งสิ้น 6,235 คน ใน 5 ภูมิภาค 10 จังหวัด โดยศึกษาปัจจัยด้านผู้เรียน โรงเรียน การใช้เวลา และครอบครัว ประกอบด้วยพบว่า เด็กไทยได้คะแนนการคิดวิเคราะห์ เกินร้อยละ 60 ในทุกวิชา เพียงร้อยละ 1.09 โดยเด็กที่มีผลการเรียนดีจะมีทักษะการคิดวิเคราะห์น้อยกว่า และมีจิตสาธารณะน้อยกว่าเด็กที่มีผลการเรียนต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ และยังพบว่า นักเรียนที่มีการเรียนพิเศษเสริมทักษะด้านการเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนพิเศษ ชี้ให้เห็นว่าระบบการเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรพิจารณาการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้มากขึ้น จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ค้นคว้า การบริหารวิชาการตามแนวคิด

กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารที่จะสามารถนำไปเพื่อพัฒนาการจัดการองค์กรให้พัฒนาอย่างก้าวกระโดดที่จะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน การพัฒนาของชุมชนในภาพการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ การบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม และความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ ครูระดับประถมศึกษาตอนต้น และครูระดับประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 180 สถานศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา แห่งละ 1 คน รวม 124 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ แห่งละ 1 คน รวม 124 คน และครูประกอบด้วย ครูระดับประถมศึกษาตอนต้น แห่งละ 1 คน และครูระดับประถมศึกษาตอนปลาย แห่งละ 1 คน รวม 248 คน รวมทั้งสิ้น 496 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) มีจำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ ตำแหน่งในปัจจุบัน อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามต่อการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยใช้คำถามปลายเปิด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการคำนวณหาค่าดัชนี Modified Priority Need Index ($PNI_{modified}$) เพื่อระบุความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จากการวิเคราะห์สภาพภายในโดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก (= 3.811) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับมาก (= 3.831) รองลงมา คือ การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร อยู่ในระดับมาก (= 3.823)

ส่วนการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของปัจจัยภายนอกของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ปัจจัยภายนอกทั้ง 4 ด้านคือ สภาพเศรษฐกิจ สภาพเทคโนโลยี สภาพการเมือง และสภาพสังคม โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก (= 3.873) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพการเมือง อยู่ในระดับมาก (= 3.901) รองลงมา คือ ด้านสภาพเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก (= 3.823) สำหรับด้านการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ในภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก (= 4.350) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับมาก (= 4.393) รองลงมา คือ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมาก (= 4.354) และปัจจัยภายนอกของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ปัจจัยภายนอกทั้ง 4 ด้านคือ สภาพเศรษฐกิจ สภาพเทคโนโลยี สภาพการเมือง และสภาพสังคม โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก (= 4.408) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก (= 4.434) รองลงมา คือ ด้านสภาพการเมือง อยู่ในระดับมาก (= 4.432)

ในส่วนของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนตามแนวคิดการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต พบว่า

จุดแข็ง ของการบริหารโรงเรียนตามแนวคิดการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 คือ การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ($PNI_{modified}$ = 0.131)

จุดอ่อน ของการบริหารโรงเรียนตามแนวคิดการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 คือ การพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{modified}$ = 0.147) และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้($PNI_{modified}$ = 0.147) และการวัดและประเมินผล ($PNI_{modified}$ = 0.141)

โอกาสและภาวะคุกคามของการบริหารโรงเรียนตามแนวคิดการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีดังนี้

1) สภาพสังคม ($PNI_{modified}$ = 0.134) เป็นโอกาสสำหรับการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งเป็นภาวะคุกคามสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้

2) สภาพเศรษฐกิจ ($PNI_{modified}$ = 0.135) เป็นโอกาสสำหรับการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผล และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นภาวะคุกคามสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

3) สภาพการเมือง ($PNI_{modified}$ = 0.136) เป็นโอกาสสำหรับมีการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งเป็นภาวะคุกคามสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้

4) สภาพเทคโนโลยี ($PNI_{modified}$ = 0.147) เป็นภาวะคุกคามสำหรับการวัดและ

ประเมินผล และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ แต่เป็นโอกาสสำหรับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพพึงประสงค์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สภาพปัจจุบัน และสภาพพึงประสงค์ของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 อันได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผล และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ที่มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก โดยที่สภาพนี้นับว่าเป็นจุดอ่อนของการบริหารวิชาการในส่วนของการจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็น พบว่า การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความต้องการจำเป็นอยู่ในกลุ่มต่ำส่วนการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความต้องการจำเป็นอยู่ในกลุ่มสูง ซึ่งจากข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงได้ว่าในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาควรมีการเพิ่มในการดำเนินการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพที่ยังมีปัญหา จากการให้ข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ หลักสูตรที่ยังไม่รัดกุม การขาดแคลนผู้อำนาจการสูงสุดในการจัดการ บุคลากรยังล่าช้าในการใช้เทคโนโลยีมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้และความเข้าใจของผู้จัดการเรียนการสอนที่อาจจะยังไม่ครบตามเนื้อหาของหลักสูตร การขาดความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีอาจจะทำให้การเรียนการสอนล่าช้า การถ่ายทอดและการจัดการเรียนการสอนที่ยังละหลวม และผู้จัดการเรียนการสอนมีเวลาในการสอนน้อยและมีภาระหน้าที่ ที่มากเกินความจำเป็น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2563) กล่าวถึงการจัดการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 ในด้านการประเมินที่ควรเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยวัดและประเมินผลทั้งทักษะ กระบวนการ ขีดความสามารถ ศักยภาพของผู้เรียน และผลผลิตจากการเรียนรู้ตามสภาพจริง และ สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากปัจจุบันเรื่องการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความจำเป็นต้องเตรียมของสถานศึกษาให้มีหลักสูตรในการพัฒนากระบวนการคิดเชิงออกแบบที่

เสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นของผู้เรียน และสถานศึกษาควรมีการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการพัฒนากระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (นภาภรณ์ เจียมทอง และเปรมพล วิบูลย์เจริญสุข, 2566) สำหรับการจัดการเรียนรู้นั้น การประยุกต์เอารูปแบบกระบวนการของการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Process) มาใช้อาจทำให้นักเรียนระดับประถมศึกษารู้จักคิดวิเคราะห์ในปัญหาที่เกิดขึ้นมากขึ้น รู้จักสังเกตอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งบางครั้งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งกว่าการเรียนรู้แบบปกติก็เป็นได้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการแก้ไขปัญหา มีวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เป็นลำดับชั้นตอน มีการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณเพื่อสร้างสรรค์วิธีการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ด้วยการใช้ปัจจัยรอบด้านเป็นข้อมูล ทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้เรียนรู้หลากหลายมุมมอง ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (เพ็ญจมาศ คำธนะ, 2563)

การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะนวัตกรของนักศึกษาจำเป็นต้องบูรณาการรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัยโดยแนวคิดที่สำคัญประกอบด้วย แนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่ให้นักศึกษาสร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม โดยอาจารย์มีบทบาทช่วยกระตุ้นให้เกิดความพยายามทางความคิด การตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่ลึกซึ้งถ่องแท้ด้วยตนเองในสถานการณ์จริงร่วมกับการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ที่เป็นเครื่องมือสำคัญช่วยสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างเป็นระบบ (สถานศึกษาสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2562) ได้ให้ทัศนะว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใฝ่หาความรู้ แสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ กล้าแสดงออก รู้จักกาลเทศะ ปฏิบัติตนตามมารยาทสังคมได้อย่างถูกต้อง เคารพกฎกติกา มีน้ำใจนักกีฬา (สถานศึกษาบางกอกศึกษา, 2562) ได้ให้ทัศนะว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึงกิจกรรมนอกชั้นเรียนซึ่งสถานศึกษาได้จัดขึ้นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ ให้แก่นักเรียนในสถานศึกษาโดยไม่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร การศึกษา มุ่งเน้นให้กิจกรรมดังกล่าว เป็นส่วนเสริมสร้างประสบการณ์ ทักษะความรู้ความสามารถพัฒนาการทางบุคลิกภาพ สุขภาพ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียน

ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการตามแนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 อยู่ในระดับมากในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกแยกที่ละปัจจัย พบว่า สภาพการเมืองมีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงสุด สภาพเศรษฐกิจเป็นลำดับที่สอง และสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า สภาพเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนสภาพสังคมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีค่าเฉลี่ยทั้งสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์น้อยที่สุด เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามามีบทบาทในการบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูตลอดจนช่วยอำนวยความสะดวกใน การดำเนินงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธวิชญ์ เลี้ยงชีพชอบ (2561) เรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิด คนไทย 4.0 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0 จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกนั้นด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารวิชาการของโรงเรียน จะส่งผลเชิงบวกและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการใหม่ผ่านสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563-2565.* https://bict.moe.go.th › 2022/03 › digital-63-65

นภาภรณ์ เจียมทอง, และเปรมพล วิบูลย์เจริญสุข. (2566). *การจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ความคิดเชิงออกแบบสำหรับนักเรียนประถมศึกษา.* ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 8(4)

ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และยศวีร์ สายฟ้า. (2563). *วิจัยชี้เด็กคะแนนสอบดี.* แหล่งที่มา:https://www.moe.go.th/ [16 สิงหาคม 2566]

พันธวิชญ์ เลี้ยงชีพชอบ. (2561). *กลยุทธ์การบริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดคนไทย 4.0.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะครุศาสตร์.

เพ็ญจมาศ คำธนะ. (2563). *คู่มือการใช้หลักสูตรการคิดเชิงออกแบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนวัตกรของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีราชบุรี.* กรุงเทพฯ : จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

มานิตย์ อาษานอก. (2561). *การบูรณาการการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้.* วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 1(1), 6-12.

โรงเรียนบางกอกศึกษา. (2562). *กิจกรรมเสริมหลักสูตร.* แหล่งที่มา: https://www.bangkoksuksa.com/15762346 [16 สิงหาคม 2566]

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2562). *กิจกรรมเสริมหลักสูตร.* แหล่งที่มา: http://satitapp.kus.ku.ac.th/?page_id=357 [16 สิงหาคม 2566]

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). *การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ.* แหล่งที่มา: http://tdri.or.th/wpcontent/uploads/2014/06/wb103.pdf [16 สิงหาคม 2566]

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. (2566). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566. https://www.korat4.go.th*

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT BY USING PROGRAMMED INSTRUCTION IN CIVICS FOR STUDENTS OF PRATOMSUKSA 3

[1]เพทาย บำรุงศลิป์, [2]สมร ทวีบุญ และ [3]เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม

[1]Sirilak Khamhayat, [2]Charoenwit Sompongtam and [3]Mathayom Ruangsan

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]patay.patayone@gmail.com

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 2.) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3.) และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวารินวิชาชาติ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน 2) บทเรียนสำเร็จรูป จำนวน 6 เล่ม มีค่า IOC 1.00 3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมระดับอยู่ในระดับมากที่สุด สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test แบบ Dependent samples ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิ ภาพ 90.66/86.77 ตาม เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

---

[1] นักศึกษา, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปเรื่อง หน้าที่พลเมือง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D.= 0.44)

คำสำคัญ: บทเรียนสำเร็จรูป, หน้าที่พลเมือง

Abstract

The objectives of this research were 1.) to enhance the efficiency of the lesson plan to meet the benchmark at 80/80 by using ready-made lessons 2.) To compare the learning achievements of Prathomsuksa 3 students who learned using the ready-made lessons. between before and after school 3.) and study students' satisfaction. The sample is 30 students of Grade 3, Warin Wichachat Municipal School, semester 2, academic year 2022, a total of 30 students. The research instruments were: 1) 6 learning management plans, 2) 6 ready-made lessons with IOC 1.00, 3) Satisfaction questionnaire towards learning management was appropriate at the highest level. The statistics used were percentages and values: mean standard deviation (S.D.) and Dependent samples t-test. The results showed that. 1) The efficiency of the finished lesson Effective 90.66/86.77 according to the benchmark 80/80 2) Student achievement have higher learning achievement after learning than before learning statistically significant at the .01 level 3) Student satisfaction learned with ready-made lessons was at a high level.

Keywords: learning management using ready-made lessons, civics

บทนำ

การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนของชาติให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 และโลกในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ดำเนินการ ทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยนำข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 มาใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจน ยิ่งขึ้น

และมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให□เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู□ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู□และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต□อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ□งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว□าทุกคนสามารถเรียนรู□และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ในการดำรงชีวิต ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิต อย่างสงบสุข การจัดการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา เรื่องหน้าที่พลเมืองในระดับประถมศึกษามีความสำคัญเป็นอันมาก เนื่องจากเป็นระดับการศึกษาที่จัดเตรียมเยาวชนของชาติให้เข้าใจในหน้าที่บทบาทของตนเอง และเข้าใจคุณค่า มีความสามารถในการพัฒนา ตนเองให้เป็นบุคคลในสังคมที่มีศักยภาพ อาจกล่าวได้ว่าเยาวชน ในวัยดังกล่าวเป็นวัยที่กำลัง เจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่และยังเป็นวัยที่กำลังก้าวสู่ตลาดแรงงาน ของประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาเรื่องหน้าที่พลเมืองในระดับนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความรู้ ประสบการณ์ในการสอน ต่างๆ ในคาบเรียนให้นักเรียนจดจำ เข้าใจเนื้อหามากขึ้น ซึ่งเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการดำรงชีวิตในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถประพฤติตน ได้อย่างเหมาะสมในการดำรงชีวิตประจำวัน ในการจัดการเรียนการสอน เรื่อง หน้าที่พลเมือง ประกอบด้วยเนื้อหา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย วันสำคัญของไทย บุคคลสำคัญของท้องถิ่น ประชาธิปไตยในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นครูควรจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่พลเมือง ที่เรียนกับสถานการณ์ในชีวิตจริง เลือกกิจกรรมอยู่ในความสนใจของผู้เรียน ใช้สื่อในการสอนหลายรูปแบบ และเลือกแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ทราบเป้าหมาย ของกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเทศบาลวารินชำราบ พบปัญหาเนื่องจากครูที่สำเร็จการศึกษาสาขาสังคมศึกษาโดยตรงน้อย ประกอบกับมีการย้ายและเกษียณอายุราชการ ทำให้ครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน โดยโรงเรียนมอบหมายครูที่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาอื่นทำการสอนแทน ทำให้ขาดความลุ่มลึกในเนื้อหา และการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา เรื่องหน้าที่พลเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย วันสำคัญของไทย บุคคลสำคัญของท้องถิ่น ประชาธิปไตยในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความซับซ้อนและสาระการเรียนรู้มาก ไม่สัมพันธ์กับเวลาที่กำหนดไว้ในตารางเรียน เป็นเหตุให้ต้องเร่งรีบทำการสอน ผู้เรียนต้องเร่งจดจำเนื้อหา จนมีความเบื่อหน่ายทำให้ไม่มีความสนใจเท่าที่ควร ประกอบกับสื่อการจัดการเรียนรู้มีอย่างจำกัด รวมทั้งผู้สอนไม่

สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากต้องรับผิดชอบงานอื่นที่ของโรงเรียน เป็นเหตุให้มีเวลาสอนไม่เต็มที่ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.34 ซึ่งอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจ (โรงเรียนเทศบาลวารินวิชาชาติ, 2565)

บทเรียนสำเร็จรูปเป็นสื่อการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมในการนำมาใช้ประกอบ การเรียนการสอน เพราะบทเรียนสำเร็จรูปเปรียบเสมือนครูผู้สอน ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้า ทำกิจกรรมการเรียนและประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสื่อการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยกำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ วิธีการตลอดจนอุปกรณ์การสอนที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยแบ่ง เนื้อหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ เรียกว่า กรอบ โดยลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายากแต่ละกรอบมีคำถาม และคำตอบเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าบทเรียนสำเร็จรูป จึงเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า ทำกิจกรรมการเรียนและประเมินผลด้วยตนเองตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเหมาะสม ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระไปสู่ผู้เรียนให้สมบูรณ์ ได้เรียนเป็นขั้นตอนช่วยให้เกิดความสนใจ ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการแสวงหาความรู้และเป็นการสนองความแตกต่างในด้านความสามารถ ของบุคคลได้เป็นอย่างดี (ทิศนา แขมมณี, 2552)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้นักเรียนศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามศักยภาพของนักเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในเรื่องอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนเทศบาลวารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน จำนวน 6 ห้อง มีนักเรียน จำนวน 210 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/2 โรงเรียนเทศบาลวารินวิชาชาติ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ รายวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหน่วยที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง หน้าที่พลเมือง ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้ 1) เรื่อง ประเพณีและวัฒนธรรมไทย 2) เรื่อง วันสำคัญของไทย 3) เรื่อง บุคคลสำคัญของท้องถิ่น 4) เรื่อง ประชาธิปไตยในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน 5) เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน และ6) เรื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) บทเรียนสำเร็จรูป 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียนสำเร็จรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test แบบ Dependent samples

ผลการวิจัย

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สรุปผลได้ ดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 90.66/86.77 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เนื้อหามีความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ คำชี้แจงในการปฏิบัติกิจกรรม มีขั้นตอนชัดเจนเข้าใจง่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้นที่เรียน อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1.ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่สร้างขึ้นมีค่าเท่ากับ 90.66/86.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้เนื่องมาจากบทเรียนสำเร็จรูปดังกล่าว มีขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพที่เหมาะสม เริ่มจากการศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์หลักสูตรอย่างละเอียด การศึกษา วิธีการสร้างที่มีประสิทธิภาพ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่อง โดยใช้การจัดการเรียนรู้บทเรียนสำเร็จรูปในการเรียนรู้ และมีการนำบทเรียนสำเร็จรูปใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและนำปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งอย่างเป็นขั้นตอนที่เป็นระบบชัดเจน จึงมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยทองคูณ หนองพราว (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง จังหวัดของเรา (บุรีรัมย์) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรูและบทเรียนสำเร็จรูป มีประสิทธิภาพ 83.87/84.08 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนและก่อนเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียน มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดของ และงานวิจัยธมนวรรณ พรหมจันทร์ (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และ วัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียน เกิดความรู้ความเข้าใจ มีการค้นหาคำตอบได้และสามารถเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ด้วยตนเอง พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 84.26/84.30 นักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากบทเรียนสำเร็จรูปเป็นนวัตกรรม ที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ในแต่ละสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียน บทเรียนสำเร็จรูปมีส่วนประกอบที่หลากหลาย มีคำแนะนำการใช้บทเรียนสำเร็จรูปสำหรับครู และนักเรียนจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ แบบทดสอบก่อนเรียน เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน กรอบการเรียนรู้ พร้อมทั้งคำถาม ที่เรียงลำดับจากง่ายไปยาก แบบทดสอบหลังเรียน เฉลยแบบทดสอบหลังเรียนและบรรณานุกรม ซึ่งทิศนา แขมมณี (2552) ได้กล่าวว่า บทเรียนสำเร็จรูป หมายถึง สื่อการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยกำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์วิธีการ ตลอดจนอุปกรณ์การสอนที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยแบ่งเนื้อหา ออกเป็นส่วนย่อยๆ เรียกว่า กรอบโดยลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายากแต่ละกรอบมีคำถามและคำตอบเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวลจันทร์ วิเศษ (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปการ์ตูนประกอบกิจกรรม การเรียนการสอน เรื่อง การประหยัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า บทเรียนสำเร็จรูปการ์ตูน ประกอบกิจกรรมการ

จัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 84.20/85.12 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ควยบทเรียนสำเร็จรูปสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัย ของทองคูณ หนองพราว (2552) ไอศึกษาการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง จังหวัดของเรา (บุรีรัมย์) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรูและบทเรียนสำเร็จรูป มีประสิทธิภาพ 83.87/84.08 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนและก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากบทเรียนสำเร็จรูปมีภาพประกอบที่สวยงาม มีความน่าสนใจและน่าอ่านในการจัดรูปแบบสาระ เนื้อหาแต่ละเล่มใช้ภาษาที่เข้าใจได้ดีและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ สามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและค้นพบคำตอบหรือทำกิจกรรมสำเร็จด้วยตนเองหรือกับเพื่อน เนื้อหาที่ใช้มีความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ ซึ่ง มธุรส สว่างบำรุง (2551) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจกับผลการเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติทำให้นักเรียน ได้รับการตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิด ความสมบูรณ์ของชีวิตมากน้อยเพียงใด นั่นคือสิ่งที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการส่งเสริม ความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของธมนวรรณ พรหมจันทร์ (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และ วัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปที่ 6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียน เกิดความรู้ความเข้าใจ มีการค้นหาคำตอบได้และสามารถเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ด้วยตนเอง พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 84.26/84.30 นักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากและงานวิจัยของอาภาภรณ์ อินเสมียน (2551) ได้พัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปประกอบการ์ตูนเรื่อง อริยสัจ 4 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า บทเรียนสำเร็จรูป ประกอบการ์ตูน เรื่อง อริยสัจ 4 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคุณภาพ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.91 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.66/89.40 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามโดยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง หน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งบทเรียนสำเร็จรูปเป็นสื่อสำหรับเรียนด้วยตนเอง อาจใช้สำหรับศึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ซึ่งอาจพบว่ามีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ตามลักษณะของการนำไปใช้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป แบบเรียน

สำเร็จรูป บทเรียนโปรแกรม โปรแกรมการสอน แบบเรียนด้วยตนเอง ชุดการเรียนด้วยตนเอง เป็นต้น ดังนั้น บทเรียนสำเร็จรูปจึงเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล สามารถเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีการแบ่งเนื้อหาเป็นตอนย่อย ๆ เรียกว่า กรอบ (Frame) โดยเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีคำถามให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาคำตอบ และมีคำเฉลยให้ทราบได้ทันที การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนดูได้จากการตอบคำถามที่กำหนดไว้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนด้วยตนเอง เรียนได้เร็วหรือช้าตามความสามารถของตน คล้ายกับได้เรียนกับครูตัวต่อตัว สนองความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนไม่จำกัดเวลาและสถานที่ช่วยแบ่งเบาภาระครู ทำให้ครูมีเวลาในการเตรียมกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองคูณ หนองพร้าว. (2552). *การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง จังหวัดของเรา (บุรีรัมย์) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธมนวรรณ พรหมจันทร์. (2552). *การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นวลจันทร์ วิเศษ. (2552). *การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปการ์ตูนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องการประหยัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มธุรส สว่างบำรุง. (2551). *จิตวิทยาทั่วไป.* กิตติการพิมพ์

อาภาภรณ์ อินเสมียน. (2551). *การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปแบบประกอบภาพการ์ตูนเรื่องอริยสัจ 4 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

GUIDELINES FOR PROBLEM SOLVING MODEL FOR LEARNING MANAGEMENT DURING THE COVID-19 PANDEMIC OF ADMINISTRATORS IN EXTENDED SCHOOLS UNDER SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]ปรัชญา บุญยัง และ [2]เมธาวี โชติชัยพงศ์

[1]Pratchaya boonyung and [2]Methavee Chotchaipong

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]pratchayaboonyung749@gmail.com

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และ 2) ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากตาราง Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 299 คน ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 275 คน คิดเป็น 91.98% จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน และครู จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ

---

[1]นักศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[2]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand รองลงมาคือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand และ 2. แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีดังนี้ 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site โรงเรียนควรปฏิบัติตามมาตรการด้านสาธารณสุข และมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเคร่งครัด 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ DLTV ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand ครูผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกใช้ Website หรือ Application ในการเรียนการสอน และครูผู้สอนต้องสร้าง Website เป็นของตนเอง 4) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online โรงเรียนควรติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมที่ใช้สำหรับการเรียนแบบออนไลน์ โดยสัญญาณอินเทอร์เน็ตต้องมีความเสถียรที่รวดเร็วและทั่วถึง และ 5) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลือง

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาการจัดการเรียน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the states of problem solving on learning management during the coronavirus 2019 pandemic (COVID-19) and, 2) to study guidelines for problem solving on learning management during the coronavirus 2019 (CCOVID-19). Based on Krejcie & Morgan (1970), the survey sample consisted of 299 participants. There were 275 respondents which was 91.98 percent, compiled of 15 administrators and 260 teachers. The research tools consisted of a five-level rating scale with the reliability of .93. The statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The findings were as follows: 1. The states of problem solving on learning management during the coronavirus 2019 (COVID-19) as a whole and in individual aspects were at the high level. The aspect that had the highest mean score was On-hand learning management, then Online learning management, On-site learning management, On-air learning management, and On-demand learning management, respectively. And 2. Guidelines for problem solving on learning management during the coronavirus 2019 (COVID-19) were (1) On-site learning

management, schools should strictly follow the public health and the ministry of education standards, (2) On-air learning management, educational service areas should provide sufficient budget for DLTV repair so that it could be used effectively, (3) On-Demand learning management, teachers should let student choose their preferred learning website or application, and teaches should develop their own websites, (4) Online learning management, schools should install Wi-Fi internet and application program used for online instruction so that the internet signal was stable and ran with high speed all area and, (5) On-hand learning management, schools should allocate sufficient budget for consumables.

Keywords: Problem solving on learning management, States of coronavirus 2019 pandemic (COVID-19)

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID–19) ในหลายประเทศทั่วโลก ประเทศส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อค่อนข้างรุนแรง ประเทศต่างๆ ได้มีมาตรการปิดประเทศ (Lockdown) สถานการณ์ดังกล่าวเกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาของทุกประเทศ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID–19) โดยมีการหยุดการเรียนการสอนทั้งในลักษณะที่หยุดทั่วประเทศ และหยุดเฉพาะบางพื้นที่ ซึ่งหลายประเทศ ได้ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาที่เกิดจากผลกระทบของโรคระบาดดังกล่าว เช่น ประเทศจีน ขยายเครือข่าย Broadband และ Upgrade อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษา มีห้องเรียน Cloud ให้บริการการศึกษาแบบออนไลน์แก่นักเรียน ประเทศฟินแลนด์ ปรับรูปแบบการจัดการศึกษาเป็นแบบออนไลน์ในระยะยาว และประเทศสิงคโปร์ จัดให้มีรูปแบบการเรียนรู้ที่บ้าน (Home-Based Learning) และมีการปรับการเรียนการสอนเป็นรูปแบบดิจิทัล เป็นต้น (เก็จกนก เอื้อวงศ์ และคณะ, 2564) ทั้งนี้ WHO (2020) ได้เสนอแนวทางในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดในโรงเรียน โดยให้ตระหนักถึงการป้องกันทางด้านสภาวะแวดล้อมในโรงเรียน สุขอนามัยของนักเรียน และการผ่อนปรนการลาป่วยให้กับ ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาเมื่อมีอาการป่วย การเว้นระยะห่างทางสังคมเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญที่ควรคำนึงถึง โดยให้มีการจัดห้องเรียนแบบสลับกันมาเรียน ยกเลิกกิจกรรมที่มีการรวมตัวกัน กีฬา เกม และการชุมนุมกันเป็นกลุ่มใหญ่และจัดโต๊ะเรียนให้ห่างกัน อีกทั้งยังส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนออนไลน์อีกด้วย

สำหรับประเทศไทย การจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID–19) สถานศึกษาควรพิจารณาเลือกจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณารูปแบบให้มี

ความเหมาะสม ตามความต้องการของสถานศึกษา และให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถที่จะกำหนดแนวทางการการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างจากที่กำหนดไว้หรือจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Hybrid) ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน ครู และบุคลากรเป็นสำคัญ สำหรับรูปแบบทางการจัดการเรียนการสอน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID–19) มี 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียน (On-site) วิธีนี้ครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนอื่น ๆ มาผสมผสาน (Hybrid) ใช้กับการเรียนการสอนเพิ่มเติมในชั้นเรียนได้ มี 6 รูปแบบ ดังนี้ 1.1) รูปแบบการสลับชั้นมาเรียนของนักเรียนแบบสลับชั้นมาเรียน 1.2) รูปแบบการสลับชั้นมาเรียนของนักเรียน แบบสลับวันคู่ วันคี่ 1.3) รูปแบบการสลับชั้นมาเรียนของนักเรียน แบบสลับวันมาเรียน 5 วัน หยุด 9 วัน 1.4) รูปแบบการสลับช่วงเวลามาเรียนของนักเรียน แบบเรียนทุกวัน 1.5) รูปแบบการสลับกลุ่มนักเรียน แบบแบ่งนักเรียนในห้องเรียนเป็น 2 กลุ่ม และ 1.6) รูปแบบอื่น ๆ นอกจากรูปแบบที่ 1-5 ดังกล่าวแล้ว สถานศึกษาสามารถออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของสถานศึกษา โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID–19) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบประเมินผลและนิเทศการศึกษา (กตปน.) รวมถึงต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) และศูนย์ปฏิบัติการควบคุมโรคจังหวัด (ศปก.จ.) ตามลำดับ และ 2) รูปแบบการเรียนการสอนทางไกล (Distance Learning) มี 4 รูปแบบ ดังนี้ 2.1) รูปแบบการเรียนผ่านโทรทัศน์ (On-air) 2.2) รูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online) 2.3) รูปแบบการเรียนการสอนผ่านหนังสือ เอกสาร ใบงาน (On-hand) และ 2.4) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ (On-demand) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

ในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างหนึ่ง คือ มาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) ทำให้เป็นแรงผลักดันให้มีการนำคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์อย่างทั่วถึงในทุกสถาบันและสาขาวิชาชีพ เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเรียนรู้ได้จากบ้านพักของตัวเอง (บุญทิพย์ สิริธรังศรี, 2563) ดังนั้น สถานศึกษาต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างเร่งด่วน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูมาเป็นแบบออนไลน์ เพื่อลดการเผชิญหน้ากัน โดยจัดให้มีการเรียนรู้แบบออนไลน์ 100% งดการเดินทางมาเรียนที่โรงเรียน งดการรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก เปลี่ยนกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนมาเป็นแบบออนไลน์ (กาญจนา บุญภักดิ์, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 รับผิดชอบสถานศึกษาครอบคลุมในเขตพื้นที่ 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอกันทรารมย์ อำเภอยางชุมน้อย อำเภอโนนคูณ อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอวังหิน และอำเภอพยุห์ ทั้งนี้ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกที่ 3 การระบาดช่วงเดือนเมษายน - ตุลาคม 2564 เริ่มตั้งแต่ 2 เมษายน 2564 เป็นต้นมา ในประเทศไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

ได้รับคำสั่งให้ปิดสถานศึกษาในสังกัดชั่วคราว ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2564 เป็นต้นไป แต่การจัดการเรียนการสอนต้องดำเนินต่อไป จึงให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนออนไลน์ หรือออนแอร์ ตามตารางปกติ โดยประยุกต์ไปตามความถนัดและความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน และนักเรียน เช่น ใช้การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น Line, Facebook, Zoom, Google Classroom หรือช่องทาง DLTV ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เลื่อนออกไปจนกว่าจะมีประกาศจากทางส่วนกลาง จากการศึกษารายงานผลการดำเนินงาน ประจำปี 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 (2565) พบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ พบปัญหาเดียวกัน คือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีคอมพิวเตอร์แต่ขาดการบำรุงรักษา และมีสภาพไม่พร้อมใช้งาน ครู และบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ เนื่องจากครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนได้รับเชื้อ ทำให้ไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ได้ และการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ DLTV นั้น นักเรียนบางพื้นที่มีความพร้อมน้อย หรือไม่มีความพร้อม เช่น ไม่มีเครื่องมือที่จะประกอบการเรียน เช่น ทีวีไม่มีที่รับสัญญาณ ไม่มีโทรศัพท์มือถือ และไม่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อีกทั้งบ้านของนักเรียนบางคนอยู่ห่างไกล ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยหวังว่าผลการวิจัยที่ได้จะสามารถใช้เผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และเป็นแนวทางในการพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ปีการศึกษา 2564 มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,340 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 67 คน และครู จำนวน 1,273 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ปีการศึกษา 2564 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 299 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ใช้อำเภอในเขตพื้นที่บริการเป็นหน่วยของการสุ่ม และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน และครู จำนวน 284 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ได้ศึกษาตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ประกอบด้วย 5 รูปแบบ คือ 1) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site 2) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand 4) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online และ 5) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand และศึกษาตามขอบข่ายภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน 4 ฝ่าย ตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ของกระทรวงศึกษาธิการ (2550) ประกอบด้วย 4 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand 2) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site 4) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 5) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ และอันดับที่ของสภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

สภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
1. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site	3.75	.37	มาก	3
2. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air	3.66	.47	มาก	4
3. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand	3.53	.42	มาก	5
4. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online	3.76	.42	มาก	2
5. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand	4.24	.40	มาก	1
รวม	**3.79**	**.21**	**มาก**	

2. แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีดังนี้ 1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site โรงเรียนควรปฏิบัติตามมาตรการด้านสาธารณสุข และมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเคร่งครัด 2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ DLTV ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand ครูผู้สอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกใช้ Website หรือ Application ในการเรียนการสอน และครูผู้สอนต้องสร้าง Website เป็นของตนเอง 4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online โรงเรียนควรติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมที่ใช้สำหรับการเรียนแบบออนไลน์ โดยสัญญาณอินเทอร์เน็ตต้องมีความเสถียรที่รวดเร็วและทั่วถึง และ 5. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลือง

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand 2) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site 4) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 5) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 สามารถรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนได้เน้นย้ำให้ครู และบุคลากรทุกคนปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสารธารณสุข อย่างเคร่งครัด ผู้บริหารโรงเรียน ครู และคณะกรรมการการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการวางแผน จัดประชุม หารือเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียน อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียน ส่งครูเข้าร่วมรับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ (On-site, On-Air, Online, On-demand, On-hand) จึงส่งผลให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และความชำนาญ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้ในระดับหนึ่ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1, 2565) จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีความคิดเห็นตรงกันว่า สภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิธิดา พรหมวงศ์ และคณะ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 สภาพปัจจุบันของการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของโรงเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียน ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งนักเรียน ครูและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่สามารถส่งเสริมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 มีดังนี้ 1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site โรงเรียนควรปฏิบัติตามมาตรการด้านสาธารณสุข และมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเคร่งครัด 2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ DLTV ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand ครูผู้สอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกใช้ Website หรือ Application ในการเรียนการสอน และครูผู้สอนต้องสร้าง Website เป็นของตนเอง 4. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online โรงเรียนควรติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมที่ใช้สำหรับการเรียนแบบออนไลน์ โดยสัญญาณอินเทอร์เน็ตต้องมีความเสถียรที่รวดเร็วและทั่วถึง และ 5. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลือง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal Covid-19 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On-site ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ (New Normal) โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On Site ผู้บริหารควรมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ โดยมีแนวทางในการบริหาร ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอนด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี การออกแบบหลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้นักเรียน และคณะครูปรับตัวเข้าสู่การเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On-site เพื่อให้หลักสูตรยังคงดำเนินต่อไปได้อย่างไม่ขาดตอน และควรหารือและวางแผนร่วมกันของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน รวมถึงคณะครูในการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่าน อาทิเช่น ผลการวิจัยของ จิรากานต์ อ่อนซาผิว และ สุชาดา นันนทะไชย (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและความต้องการของการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียนวัดด่านสำโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาควรได้รับงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนทางไกล ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เช่น วัสดุผลิตสื่อการเรียนการสอน ใบงาน แบบฝึกหัดและค่าใช้จ่ายในการติดตามและเยี่ยมบ้านนักเรียนที่เป็นค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่แท้จริง ผลการวิจัยของ ช่อชะบา ชื่นบานและคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่าควรมีการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบOn-Demand โดยควรมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามตัวชี้วัดที่ต้องรู้ ควรรู้และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนโดยครูจัดทำนวัตกรรม/สื่อเทคโนโลยีการสอนให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและครูประสานความร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกสำหรับการเรียนรู้ ตลอดจนกำกับติดตาม วัดและประเมินผลตามสภาพจริงและเมื่อสถานการณ์ดีขึ้น

รายงานการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เป็นความคาดหวังของครูโดยรวมทั้งสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ควรมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่รองรับสถานการณ์วิกฤติ รวมทั้งพัฒนาชุดการเรียนการสอนออนไลน์ การสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็นในระหว่างการจัดการเรียนรู้สำหรับครู และนักเรียน ที่ไม่มีความพร้อม มาตรการในการติดตามนักเรียนให้ได้รับการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ควรมีการถอดบทเรียนจากสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาแพร่ระบาด เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์วิกฤติ และหน่วยงานต้นสังกัดควรมีการนิเทศ ติดตามและให้ความช่วยเหลือครูและนักเรียนในสถานการณ์วิกฤติดังกล่าวเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และผลการวิจัยของ นรินธน์ นนทมาลย์ (2560) ที่ได้วิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการออกแบบการสอนแบบเปิดด้วยวิธีการคิดอย่างเป็นระบบและกระบวนการกลุ่มโดยใช้วิดีโอเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนควรปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากผู้สอนให้เป็นผู้ฝึก (Coach) หรือผู้อำนวยความสะดวก (facilitators) ในการทำให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว คอยส่งเสริมวิธีการเรียนรู้ และนำพานักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ผ่านระบบการจัดการเรียนรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการแก้ปัญหาการจัดการเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญและตระหนักในเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละรูปแบบ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักและให้ความสำคัญในการสนับสนุนบุคลากรอย่างเพียงพอในการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site ซึ่งส่งผลดีต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล ควรคำนึงถึงสภาพบริบทของโรงเรียนว่าเหมาะกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-air หรือไม่ ซึ่งเป็นผลดีต่อการบริหารงานทั่วไป ควรวางแผนค่าใช้จ่ายอย่างครอบคลุมและเหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-demand อันจะช่วยให้ทำให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมสนับสนุให้ครู และบุคลากรทางการศึกษา เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการใช□สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อรองรับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online ซึ่งเป็นผลดีต่อการบริหารงานบุคคล และควรจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-hand สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของโรงเรียน ส่งผลใหงานด้านวิชาการ โดยเฉพาะงานการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับครูผู้สอน ควรตระหนักและให้ความสำคัญใรการวางแผนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน On-site, On-air, On-demand, Online และ On-hand อย่าง

ถูกวิธี ควรจัดการเรียนการสอน On-site, On-air, On-demand, Online และ On-hand ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้งานด้านวิชาการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการใช□สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อรองรับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Online ในปัจจุบันและในอนาคต ครูผู้สอนนำวิธีการวัดประเมินผลใหม่ ๆ มาใช้มากขึ้น ทั้งการพิจารณาจากชิ้นงานของนักเรียน การสัมภาษณ์ การวัดผลเชิงประจักษ์ การประเมินตามสภาพจริง และการให้คะแนนแบบ Rubric เป็นต้น ควรมีความกระตือรือร้นในการปรับรูปแบบการเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ควรจัดการเรียนรู้โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง แม้ช่วงที่เปิดเรียนปกติแล้ว เพื่อทบทวนความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีช่วงที่ผ่านมา และเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และให้มีความพร้อมทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลง และครูผู้สอนควรมีความสามัคคี ร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้สถานศึกษาผ่านพ้นไปด้วยดีในช่วงวิกฤติ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา.* โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา บุญภักดิ์. (2563). *การจัดการเรียนรู้ยุค New Normal.* วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 19(2), 1-6.

เก็จกนก เอื้อวงศ์, ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, นงเยาว์ อุทุมพร, กุลชลี จงเจริญ และ ฐิติกรณ์ ยาวิไชย จารึกศิลป. (2564). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด–19*. กระทรวงศึกษาธิการ.

จิรากานต์ อ่อนซาผิว และ สุชาดา นันนทะไชย. (2564). *ปัญหาและความต้องการของ การจัดการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียนวัดด่านสำโรง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1.* วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 6(4), 49-66.

ช่อชะบา ชื่นบาน, อินทิรา บุญวาที, สุวิมล โคกคาน และ เริงวิชญ์ นิลโคตร. (2565). *ข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.* วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 6(1), 49-66.

นรินธน์ นนทมาลย์. (2560). *การพัฒนารูปแบบการออกแบบการสอนแบบเปิดด้วยวิธีการ คิดอย่างเป็นระบบและกระบวนการกลุ่มโดยใช้วิดีโอเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา* บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญทิพย์ สิริธรังศรี. (2563). *การจัดการเรียนการสอนออนไลน์สู่กรอบมาตรฐานวิชาชีพการสอนและสนับสนุนการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา.* วารสารวิชาการราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์, 2(3), 1-17.

เบญจวรรณ เรืองศรี, อาลิษา วิเศษกาญจน์, ศุภมาส นุ่นสกุล และ วศิณีย์ รุ่งรังสี. (2564). *การจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal Covid-19 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On-site.* วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(2), 29-45.

วิธิดา พรหมวงศ์, ทัศนา ประสานตรี และ สุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2564). *สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ในช่วงการแพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโควิด-19 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1.* วารสารรัชต์ภาคย์, 15(40), 200-213.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. (2565). *รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปี 2565.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการเตรียมการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19).* กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19.* กระทรวงศึกษาธิการ.

Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

WHO, UNICEF, and CIFRC. (2020, January 20). *Key messages and actions for COVID-19 prevention and control in schools*. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/key-messages-and-actions-forcovid-19-prevention-and-control-in-schools march2020.pdf?sfvrsn=baf81d52_4&download=true

การเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

A COMPARISON OF COMMUNICATION ENGLISH SPEAKING SKILLS BETWEEN USING STAD TECHNIQUE COOPERATIVE LEARNING WITH LANGUAGE GAME AND TRADITIONAL TEACHING STYLE FOR MATTHAYOMSUKSA 3 STUDENTS

[1]พัชรี โกเอี้ยน และ [2]ชุติมา ทัศโร

[1]Patcharee Kohien and [2]Chutima Thutsaro

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, ประเทศไทย

Hatyai University, Thailand.

[1]kopatcharee486@gmail.com

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดควนวิเศษมูลนิธิ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) (1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา (2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (3) แบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับ

---

[1] นักศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

เกมทางภาษา โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ 1) ทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในตนเองมีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ ด้านครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ต่อมาด้านเนื้อหามีความพึงพอใจในระดับมาก และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีความพึงพอใจในระดับมาก ตามลำดับ

คำสำคัญ : ทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร, การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคSTAD, เกมทางภาษา

Abstract

The purposes of this research were: (1) To Comparison of communication English speaking skills Using STAD Technique Cooperative Learning with language Game and Traditional Teaching Style. (2) to study the satisfaction of Mathayomsuksa 3 students towards STAD Technique Cooperative Learning with language game. The sample used in this research were Mathayomsuksa 3 students, At Mattayom Watkhuanvisesmulanithi School. Thap Thiang Subdistrict, Mueang Trang District, Trang Province, in the second semester of 2023, 2 classrooms by Cluster Random Sampling. The research instruments used were: (1) STAD cooperative learning plan combined with language games (2) normal learning management plan (3) English for communication skills test (4) Satisfaction questionnaire of Mathayomsuksa 3 students toward STAD Technique Cooperative Learning with language game. The statistics used for data analysis were: mean, standard deviation and t-test. The research findings were as follows: 1) communication English speaking skills by STAD Technique Cooperative Learning with language game. higher than normal learning management at statistical significance at 0.01 level 2) The level of satisfaction of Mathayomsuksa 3 students towards STAD Technique Cooperative Learning with language game. The overall score was at a high level. When considering each aspect, it was found that self-esteem and self-confidence were the 1st most satisfied and the teaching and learning activities were satisfied at a high level, respectively.

Keywords: communication English speaking skills, STAD Technique Cooperative, learning language Game

บทนำ

ปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นภาษาสากลภาษาหนึ่ง ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสาร การศึกษาการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม และการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจะช่วยให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถสื่อสารกับชาวต่างประเทศได้อย่างเหมาะสมด้วยความมั่นใจ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความสะดวกในการติดต่อสื่อสารคมนาคมและการค้าขาย ทำให้ประเทศต่างๆ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด พึ่งพาอาศัยกันมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการใช้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากภาษามีความสำคัญจึงได้มีการกำหนดภาษาสากลในการติดต่อสื่อสารขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาโลกก็ว่าได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษปัจจุบันในประเทศไทย ผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนในการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันเท่าที่ควร สื่อการสอนส่วนใหญ่ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการฝึกฝนและพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษ ในขณะเดียวกันการสอนของครูผู้สอนส่วนใหญ่เน้นให้เด็กเรียนไวยากรณ์มากเกินไป ผู้เรียนเรียนเพื่อสอบผ่านเท่านั้น โดยอาจจะไม่คำนึงถึง และตระหนักถึงเรื่องของการนำไปใช้ในการทำงานในอนาคต นอกจากนี้ระบบการเรียนของไทยเน้นการเรียนท่องจำจากหนังสือมากกว่าการฟัง พูด (พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์, 2556) ทั้งนี้การใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารนั้น ทักษะการพูดนับว่าเป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นทักษะเบื้องต้นที่ต้องใช้ในการสื่อสาร ทักษะการพูดเป็นทักษะที่สำคัญ และจำเป็นมาก เพราะหากผู้พูดมีทักษะการพูดที่ดีย่อมส่งผลต่อการมีทักษะการฟังที่ดีเช่นกัน (Scott, 1981)

การพูดภาษาอังกฤษมิใช่เพียงความสามารถทางการออกเสียงให้ถูกต้องตามโครงสร้างทางไวยากรณ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสื่อสารถ้อยคำไปยังผู้รับสารให้รับรู้ความรู้สึกนึกคิด สาระข่าวสาร ใช้น้ำเสียงหรือกิริยาอาการ ผู้พูดต้องมีทักษะความรู้ด้านการออกเสียง คำศัพท์ กฎการใช้ทางไวยากรณ์ เข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาและผู้พูดต้องมีทักษะการใช้กลวิธีการพูดเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (William Litterwood, 1995) การพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารจึงถือเป็นทักษะที่สำคัญยิ่ง เพราะใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับวัดความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ดังที่ lamsaard and Kerdpol กล่าวว่าความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารจะทำให้นักเรียนสามารถสื่อสารกับประเทศเพื่อนบ้านได้ และก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของประเทศในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร และตามหลักสูตรสถานศึกษาปี 2551 ปรับปรุง พ.ศ.2560 ได้กำหนด

คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เกี่ยวกับการพูดเพื่อการสื่อสารไว้ว่า นักเรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในห้องเรียน สถานศึกษา ชุมชนและสังคมได้ (Iamsaard and Kerdpol, 2015) จากข้อความดังกล่าวเป็นเพียงหนึ่งในความสำคัญเท่านั้นและในการพัฒนาศักยภาพทางการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้เรียนนั้น ควรมีการพัฒนาให้ครบทั้งสี่ด้านคือ ทางด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน

สภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันพบว่า การเรียนการสอนภาษาอังกฤษยังไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นักเรียนพูดสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ไม่ดีเท่าที่ควร นักเรียนไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออกและนักเรียนส่วนใหญ่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ความสามารถในการพูดเพื่อการสื่อสารของนักเรียนในระดับต่าง ๆ ไม่เป็นที่น่าพอใจนั้น อาจเป็นเพราะกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนยังไม่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึก ทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารเท่าที่ควร ครูส่วนใหญ่มักเน้นการสอนไวยากรณ์ รูปแบบของภาษา (ศิริพร ฉันทานนท์, 2538) จากผลวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2565 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ในวิชาภาษาอังกฤษ มีผู้เข้าสอบ 352,119 คน มีคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 34.38 คะแนน เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียนแล้วปรากฏว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนน เฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 42.20 คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ รองลงมาได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 33.57 30.18 และ 28.51 ตามลำดับ

ปัญหาที่เกี่ยวกับการพูดประการต่อมา คือ การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยนั้น ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเน้นให้ผู้เรียนฝึกความสามารถในด้านการฟัง-พูด ครูเน้นการฝึกซ้ำๆ ในคำในประโยคทำให้น่าเบื่อ ไม่จูงใจ และไม่เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ครูไม่ได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ภาษาที่เกิดขึ้นภายในตัวของผู้เรียนและครูมักจะแก้ไขข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายของการเรียนรู้และการสื่อความหมาย (อมร เสือคำ, 2543) และเนื่องจากการเรียนการสอนในประเทศไทยเน้นแต่ความถูกต้องของไวยากรณ์ ผู้เรียนเรียนไปเพื่อสอบ เรียนจากการท่องจำ เมื่อพบชาวต่างชาติก็จะไม่กล้าพูดภาษาอังกฤษหรือไม่กล้าแสดงออกไม่กล้าพูด เพราะกลัวการดูถูก (วัศพล โอภาสวัฒนกุล, 2563) สอดคล้องกับความเห็นของ (Brown, 1994) ที่กล่าวว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนที่เรียนภาษาที่สองไม่สำเร็จนั้นคือ ผู้เรียนเกิดความกังวลถึงการพูดผิด เรียบเรียงประโยคไม่ถูกและจะใช้ภาษาแม่ (Mother Language) ในขณะที่กำลังฝึกภาษาที่สองหรือภาษาเป้าหมาย (Target language) ในชั้นเรียน (กุลชนก ทิพฤาชา, 2550)

ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการนำเนื้อหาและกิจกรรมฝึกปฏิบัติในการพูดอย่างแท้จริงที่พบเห็นในชีวิตประจำวันเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน การพูดภาษาอังกฤษจะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ และมีความกระตือรือร้นอยากเรียนและเห็นความสำคัญของการพูดภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการพูดเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในการแสวงหาความรู้และเพื่อความบันเทิงในรายวิชาการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จุดมุ่งหมายหนึ่งคือ ให้ผู้เรียนได้

มีโอกาสพัฒนาการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารจากเนื้อหาและกิจกรรมของเจ้าของภาษาที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษจากการพูดในชีวิตจริง แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะการฟังและทักษะการพูดเพื่อความเข้าใจ และการฟังเพื่อหารายละเอียด จับใจความสำคัญ ตลอดจนไม่สามารถบันทึกหรือเล่าสรุปความจากเรื่องที่ฟังและพูด สอดคล้องกับ Paul (2004) ที่ได้กล่าวว่า ผู้เรียนยังขาดทักษะการใช้กลวิธีการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ จากปัญหาดังกล่าวหากมีการนำเนื้อหาและกิจกรรมฝึกปฏิบัติในการฟังการพูดภาษาอังกฤษจากเจ้าของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนการฟัง การพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการฟังและทักษะการพูดเพื่อนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารคือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น (Ghaith, 2003) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จัดว่าเป็นวิธีเรียนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีอยู่หลากหลายรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD (Student Teams Achievement Division) เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนแบบร่วมมือที่จะช่วยให้นักเรียนได้ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับทั้งการรับผิดชอบรายบุคคลและรายกลุ่ม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ วิชาภาษาอังกฤษ ให้นักเรียนเป็นแนวทางในการเพิ่มความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เรื่อง การเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดควนวิเศษมูลนิธิ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 8 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 372 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดควนวิเศษมูลนิธิ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 50 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เป็นเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ปรับปรุง พ.ศ. 2560 การเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ วิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง เรื่อง The Light of the Rivers โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ คือ 1) The Light of the Rivers 2) Songkran Festival และ 3) New Year's Wishes for You

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4 ชนิด ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง

3.3 แบบวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

3.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สูตร t-test Independent

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	50	35.76	2.32	27.0462**
กลุ่มควบคุม	50	25.36	1.94	

** P < .01

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.32 และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.94 แสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษามีทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหา	4.48	0.67	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.38	0.77	มาก
ด้านครูผู้สอน	4.57	0.56	มากที่สุด
ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในตนเอง	4.51	0.76	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.48	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในตนเองมีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือด้านครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ต่อมาด้านเนื้อหามีความพึงพอใจในระดับมาก และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีความพึงพอใจในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า ทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้นั้น เป็นการจัดกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการจัดให้นักเรียนมีการเรียนเป็นกลุ่มย่อยคละความสามารถกัน แต่ละกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน คละกันไป นักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันในการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่และช่วยกันคิด แลกเปลี่ยนความรู้จนทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ การที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้นักเรียนพึ่งพาอาศัยกันอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Salavin (1982) ที่ว่าการสอนแบบร่วมมือกันจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือกันด้วยเทคนิค STAD มีการทดสอบเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนและในการทดสอบแต่ละครั้ง นักเรียนแต่ละคนจะได้คะแนนพัฒนา จากนั้นก็จะนำคะแนนของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันแล้วคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มถ้ากลุ่มใดได้คะแนนถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็จะได้รับรางวัลซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งความสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้นสมาชิก ภายในกลุ่มจะต้องเรียนรู้และช่วยเหลือกัน ถ้าได้คะแนนน้อยก็จะทำให้คะแนนของกลุ่มน้อยลงไปด้วย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะต้องช่วยกัน การที่ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด และการที่เด็กเก่งได้ช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนช้า ทำให้เด็กเก่งมีความเข้าในใจ เนื้อหาความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้ลึกซึ้งกว่าเดิมและต้องมีทักษะการถ่ายทอดความรู้ความคิด อธิบายให้กลุ่มเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน อีกทั้งจัดการเรียนรวมเกมทางภาษา เป็นกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นผู้เล่นให้เกิดความสนุกสนาน และมีความประทับใจได้ไม่น้อยไปกว่าการทำกิจกรรมอื่นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม การนำเกมมาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อเร้าความสนใจให้อยากเรียนรู้ บางครั้งเกมก็เป็นเหมือนประตูที่เปิดใจ และนำพาให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อมๆกับทัศนคติของผู้เล่น ดังที่ Gerlach and Ely (1971) กล่าวว่าการใช้เกมประกอบการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์เหมือนจริง มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และยังช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออก ซึ่งต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติที่เป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) เน้นการบรรยาย อธิบายเนื้อหา ครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาไปยังผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระ เพื่อให้ได้ความรู้มากที่สุด ในบางครั้งอาจทำให้นักเรียนที่มีพัฒนาการทางเรียนช้า

หรือมีข้อบกพร่องทางการเรียน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษาสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัณฑิชา อำนวยวิทยากุล (2565) ได้ศึกษาการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ด้วยการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารแบบ 3Ps ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังได้รับการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารแบบ 3Ps ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิสริยะ อิ่มกระโทก (2558) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กลวิธีการสื่อสารของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพนอ เล็ดรอด (2560) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และความพึงพอใจวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้วิธีการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ (STAD) และวิธีการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ (STAD) มีผลการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในตนเองมีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ ด้านครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ต่อมาด้านเนื้อหามีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาและตัวอย่างมีลำดับจากง่ายไปหายากและเหมาะสมกับผู้เรียนสื่อการสอนที่ใช้มีความสวยงาม ความชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียน และกระตุ้นความสนใจ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม มีส่วนร่วมในกิจกรรมนักเรียนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในผลการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนมีความกระตือรือร้นเมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น มีกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลายสร้างความสนใจให้นักเรียน ต้องการเรียนรู้กิจกรรมกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจและมีความสุขในการเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรอุมา จารเครือ (2562) ได้ศึกษาการศึกษาทักษะการพูดภาษาอังกฤษตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร โดยใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งใหญ่รัตนศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้เกมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี รื่นนาค (2564) ได้

ศึกษาการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรองกาญจน์ มูลไธสง (2563) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Food and Drink โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกมทางภาษา ควรมีการกระตุ้นความสนใจและชี้แนะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับสมาชิกกลุ่มให้คำปรึกษาระหว่างการทำกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องตระหนักถึงหน้าที่ของตนเอง คือ เป็นผู้สนับสนุนเสริมแรง และให้กำลังใจกับผู้เรียน ควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมทุกครั้ง จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป และควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้ไปในด้านทักษะการพูดให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสิ่งที่สำคัญคือการจัดเลือกเนื้อหา เพราะเนื้อหาส่งผลให้ผู้เรียนมีความสนุกและเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ทำให้น่าสนใจ ควรให้ผู้เรียนมีอิสระในด้านทักษะการพูดโดยครูผู้สอนเป็นทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำคอยสังเกตและชี้แนะอยู่ห่าง ๆ ในระหว่างจัดทำกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

กรองกาญจน์ มูลไธสง. (2563). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Food and Drink โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.* วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 13(36), 149-157.

กุลชนก ทิพฤาชา. (2550). *การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.

พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์. (2556). *เรียนภาษาอังกฤษอย่างไรให้เก่ง โดยไม่มีครูสอน.* สืบค้นจาก http://surarin81.blogspot.com/2010/08/blog-post_21.html

พนอ เล็ดรอด. (2560). *การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และความพึงพอใจวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้วิธีการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ (STAD) และวิธีการสอนแบบปกติ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

พัชรี รื่นนาค. (2564). *การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.

ภัณฑิชา อำนวยวิทยากุล. (2565). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ด้วยการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารแบบ 3Ps ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.* วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ, 23(1), 50-65.

วัศพล โอภาสวัฒนกุล. (2563). *เน้นไวยากรณ์สอนเพื่อท่องจำมากกว่านำไปใช้ปัญหาการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนไทย.* สืบค้นจาก https://thematter.co/social/education/english-learning-in-thailand/112152

ศิริพร ฉันทานนท์. (2538). *การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.* บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

อมร เสือคำ. (2543). *การศึกษาความต้องการพัฒนางานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขาพนม.* กรุงเทพฯ:คณะอนุกรรมการวิจัยการศึกษา เขตการศึกษา 4.

อรอุมา จารเครือ. (2562). *การศึกษาทักษะการพูดภาษาอังกฤษตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารโดยใช้เกมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทุ่งใหญ่รัตนศึกษา.* การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 20, 1751-1759.

อิสริยะ อิ่มกระโทก. (2558). *การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้กลวิธีการสื่อสาร ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

Gerlach, V.S. & Ely, D.P. (1971). *Teaching and Media: A systematic approach.* New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Ghaith, G. H. (2003). The relationship between forms of instruction. achievement and perceptions of classroom climate. *Educational Research, 45*(1), 83-93.

Iamsaard, P. & Kerdpol, S. (2015). A Study of Effect of Dramatic Activities on Improving English Communicative Speaking Skill of Grade 11th Students. *English Language Teaching, 8*(11), 69-78.

Litterwood, W. (1995). *Communication Language Teaching.* Cambridge: Cambridge University Press.

Paul R. P. (2004). *Teaching to facilitate self-regulated learning. In Jessie Ee, Agnes Chang and Oon-Seng Tan. Thinking about Thinking, What Educators Need to Know.* Singapore: Mc Graw Hill.

Salavin, E. (1981). Cooperative Learning and Cooperative School. *Educational Leadership, 45(*3), 7-13.

สร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

MODEL CREATION OF SUSTAINABLE COMMERCIAL TIMBER GROWING OF BUDDHIST AGRICULTURIST COMMUNITIES IN SOUTHERN ISAN

[1]ประยงค์ ศรไชย, [2]พระสฤทธิ์ สุมโน, [3]พระมหาประยูร ช่างการ (ติกฺขปญฺโญ) และ [4]พระศรีรัตน์ ศรีสง่า (สิริรตโน)

[1]Prayong Sornchai, [2]Phra sarit Sumano (Boonyai),

[3]Phramaha Prayoon Changkan (Tikkapanyo) and [4]Phra Srirat Srisanga (Sirirantano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Prayong_S@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ 2) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ 3) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัญหาการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ พบว่าป่าชุมชนบางแห่งมีการบุกรุกและยังไม่มีการรังวัดที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน เกษตรกรยังกังวล การตัด ชักลาก แปรรูปและใช้ประโยชน์ไม้ในที่ดินของตน ยังต้องขออนุญาตทุกขั้นตอน กลไกด้านราคาและด้านการตลาดยังมีส่วนสำคัญในการจัดการเชิงพาณิชย์ 2) การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ พบว่า มีจุดเด่นด้านการอนุรักษ์ป่า โดยใช้

---

[1] อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[2] อาจารย์, สาขาวิชาศาสนาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[3] อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[4] อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

อาสาสมัคร ประชาชน กลุ่มเป็นทางการและไม่เป็นทางการเข้ามาจัดการ การใช้ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี มาเป็นเงื่อนไขในการอนุรักษ์ ทำให้เกิดความหวาดกลัวไม่กล้าตัดฟันต้นไม้ มีการบวชต้นไม้ ทำแนวกันไฟป่า อีกทั้งมีการปลูกต้นไม้ทดแทน การปิดป่าชั่วคราว พัฒนาป่าเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมชาติและนิเวศวิทยา ตลอดจนการออกระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน 3) วิเคราะห์ต้นทุนการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ พบว่า เป็นข้อด้อยของเกษตรกรที่ไม่มีการวิเคราะห์ต้นทุนตามหลักวิชาการ แต่เกษตรกรบางรายเห็นว่าต้องการอนุรักษ์ และเป็นมรดก แก่ลูกหลาน ด้านระบบการปลูกและการจัดการ สามารถแยกออกได้เป็น 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงสัตว์ รูปแบบที่ 2 ปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ด เก็บไข่มดแดงและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ รูปแบบที่ 3 ปลูกไม้มีค่าโดยไม่ปลูกพืชอื่นแซม คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์สร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่า เชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ ได้รูปแบบเป็น“การปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้แบบผสมผสานและพึ่งพิง” คือ ปลูกป่าไม้เศรษฐกิจพร้อมปลูกพันธุ์ไม้เพื่อบริโภคและใช้สอยแซมป่าเศรษฐกิจ การปลูกและการจัดการตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ โดยหลักการพึ่งพิงกันของพืชตามธรรมชาติ สอดคล้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา“อิทัปปัจจยตา”และเป็นการพัฒนาต่อยอดจากการเกษตรเพื่อยังชีพไปสู่การเกษตรเชิงพาณิชย์ต่อไป

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์, ชุมชนพุทธเกษตร, อีสานใต้

Abstract

This research titled “Model Creation of Sustainable Commercial Timber Growing of Buddhist Agriculturist Communities in Southern Isan” included 3 objectives: 1.to study the problem of timber growing of the Buddhist communities in southern Isan; 2. to study the promotion of timber growing management of the Buddhist communities in southern Isan; and 3 . to analyze the capital of timber growing management of the Buddhist communities in southern Isan. Findings of this research were as follows. 1) Regarding the problem of timber growing, it was found that community forests in some areas were encroached and forest areas have not been thoroughly surveyed. Agriculturists felt concerned on the laws for harvesting and processing the timbers in their own lands. All these stages must be officially permitted. Market and price mechanisms were also crucial in commercial management. 2) For the promotion of community forest management, it was found that the strength in management was the forest conservation through voluntary task forces, the formal and informal groups of people. The spiritual beliefs were also a condition in forest conservation that made the people dare not to cut any plants in the forest. There were also other activities including: organizing timber

ordination ceremonies; building fire barriers; replanting forests; seasonally closing the forests; developing the forests as a natural and ecological learning source; and establishing rules and regulations for conserving the community forests. 3) In analyzing the capital of timber growing management, the weakness of the agriculturists was that they had not technically analyzed the capital. Some agriculturists rather grew timbers for conservation and as an inheritance for their children. Regarding growing and managing system, it could be divided into 3 models including: 1) growing timbers and other economic plants in the same plot of land for living and raising animals; 2) growing timbers and cultivating mushrooms, gathering natural red ant eggs, and using as pasture land. 3) growing timbers without other plants in the same plot of land. The research team analyzed and synthesized the creation of timber growing management model of the Buddhist communities in southern Isan as "sustainable commercial timber growing of Buddhist agriculturist communities in southern Isan through a mixed and interdependent model" through growing economic timbers together with plants for short-term consumption in forms of organic farming through the natural interdependency of plants in accordance with the Buddhist Dhamma principle (Itappaccayata) that the subsistence farming could be further developed towards commercial agriculture.

Keywords: Model of Commercial Timber Growing Management, Buddhist Agriculturist Communities, Southern Isan

บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ มาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่อดีตมาจนถึงบัดนี้ ประเทศไทยปัจจุบันในกระแสการปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะไม้ยืนต้นกำลังมีความตื่นตัวในภาคประชาสังคม ผนวกกับปัจจัยเสริมต่างๆ เชิงนโยบายภาครัฐ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์และแผนงานการส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร การใช้ต้นไม้เป็นหลักประกันทางธุรกิจ การแก้ไขกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ สามารถอำนวยประโยชน์ต่อชุมชน สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าไม้ของประชาชนเป็นส่วนส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน เอกสารนี้กล่าวถึง เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศไทย รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์ และปัจจัยเสริมความสำเร็จของการปลูกป่าทั้งเชิงวิชาการและการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืน เนื้อหาในเอกสาร ครอบคลุมแนวทางการส่งเสริมการปลูก

ป่าเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศไทยในหลากหลายมิติ และแต่ละบทมีความสอดคล้องต่อเนื่อง อันประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นการรวบรวมจากองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกสร้างสวนป่า รวมทั้งเอกสาร ผลงานทางวิชาการ เอกสารประกอบการบรรยาย ตลอดจนเนื้อหาจากการฝึกอบรมดูงานทั้งภายในและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายป่าไม้แห่งชาติ แผนแม่บทด้านการสร้างการจัดการป่าไม้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ตระหนักในการอนุรักษ์ป่าไม้ บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

สำหรับโครงการวิจัยย่อยชุดนี้ ได้มุ่งการหารูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ 3 จังหวัด ประกอบด้วย อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร ที่ได้มาจากจากการศึกษาปัญหาการปลูกป่าชุมชน การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน และวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้ และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างเครือข่ายในการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ใน 3 จังหวัดดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้
2. เพื่อศึกษาการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้
3. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรเชิงพาณิชย์ในพื้นที่อีสานใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพในภาคสนาม (Qualitative Research) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร รวม 3 จังหวัดๆ ละ 5 คน รวมทั้งหมด 15 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับ การศึกษาสภาพและกระบวนการตลอดทั้งวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามระเบียบวิธีวิจัยให้เนื้อหาสาระครอบคลุม การสร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม สำรวจภาคสนาม และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับปัญหา การส่งเสริมการปลูกป่า การวิเคราะห์ต้นทุน การจัดการป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ โดยการสรุป วิเคราะห์และสังเคราะห์ในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“สร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้” จากการเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปผลได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหาการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ พบว่า

1.1 ปัจจัยด้านระบบการสร้างความมั่นคงด้านการถือครองที่ดิน เกษตรกรมีเอกสารสิทธิ์สำหรับการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ ประกอบด้วย โฉนดที่ดินและเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 โดยเป็นโฉนดที่ดินจำนวน 7 ราย มีเนื้อที่ขนาดตั้งแต่ 1 ไร่ 2 งาน 94 ตารางวา ถึง 13 ไร่ และเป็นเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 จำนวน 7 ราย มีเนื้อที่ขนาดตั้งแต่ 3 ไร่ ถึง 10 ไร่ ป่าชุมชน 5 แห่ง 6 แปลง มีลักษณะป่าชุมชนที่ยังไม่ขึ้นทะเบียน และที่ป่าชุมชนที่ขึ้นทะเบียนแล้ว เนื้อที่ดินตั้งแต่ 40 ไร่ไปจนถึง 1,500 ไร่เศษ ป่าชุมชน 2 แห่งมีการบุกรุกของประชาชน และป่าชุมชน 1 แห่ง มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) ระบุจำนวนที่ดินชัดเจนไว้แล้ว มีการบุกรุกภายหลังยังไม่มีการรังวัดที่ดินที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน

1.2 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนการสนับสนุนแหล่งทุน พบว่า ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนที่สำคัญ 2 ทาง คือ ครอบครัว และหน่วยงานราชการสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ ความรู้ทางวิชาการ เงินทุนและสินเชื่อสำหรับป่าชุมชน รวมทั้งด้านการฝึกอบรมอาสาสมัครดูแลป่า แต่ยังไม่ทั่วถึง

1.3 โครงสร้างกฎหมายและนโยบายที่เอื้ออำนวย พบว่า ปัญหาการใช้ประโยชน์จากไม้มีค่าที่ปลูกในพื้นที่ที่เป็นโฉนดที่ดิน ยังจะต้องขออนุญาตดำเนินการ

1.4 ปัจจัยด้านระบบการปลูกและการจัดการ พบว่า สามารถแยกออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงสัตว์ รูปแบบที่ 2 ปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ด เก็บไข่มดแดงและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ รูปแบบที่ 3 ปลูกไม้มีค่าโดยไม่ปลูกพืชอื่นแซม

1.5 ปัจจัยด้านการมีตลาดพร้อมรองรับผลผลิตจากป่าไม้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการหาข้อมูลการตลาดและการเข้าถึงกลไกการตลาด มีเพียงบางรายที่จัดทำเป็นเครือข่ายในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

1.6 ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ พบว่า แนวคิดของเกษตรกรมีมุมมองป่าว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่ธรรมชาติต้องพึ่งพาอาศัยกัน และมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยป่า การปรับเปลี่ยนจากการปลูกป่าเพื่อยังชีพ มาเป็นเพื่อเชิงพาณิชย์นั้น กลไกราคาและด้านตลาดมีส่วนสำคัญ

2. การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

2.1 กิจกรรมด้านอนุรักษ์

2.1.1 การจัดบุคคลเพื่อเป็นผู้ตรวจสอบ การลาดตระเวน เพื่อป้องกันการรุกป่า เป็นราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) และราษฎรที่มีที่ดินที่นาติดกับป่าชุมชน มีคณะกรรมการป่าชุมชนช่วยตรวจสอบการรุกป่า ทำรั้วคอนกรีตสูงกั้นแนวเขตป่า การใช้ภาวะผู้นำและความเป็นพระสงฆ์ที่ชาวบ้านศรัทธา

2.1.2 การใช้ความเชื่อ ภูมิปัญญา ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ พื้นที่ป่าชุมชนที่เป็นป่าช้า เป็นดอนปู่ตา เนื่องจากอาศัยความเชื่อของชาวบ้าน มีความหวาดกลัวภูตผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงไม่กล้าตัดฟันต้นไม้ในบริเวณนั้น และไม่กล้าจับสัตว์ต่าง ๆ มากินเป็นอาหาร

2.1.3 การทำแนวกันไฟ รูปแบบของแนวกันไฟ เป็นไปตามสภาพของป่าชุมชนแต่ละแห่ง เช่น ใช้วิธีเก็บกวาดเศษใบไม้ที่ร่วงหล่น ตัดถนนคอนกรีตตัดผ่าน ตัดถนนล้อมรอบป่าชุมชน มีการแผ้วถางเป็นทางเดินเพื่อเป็นแนวกันไฟ

2.1.4 การบวชต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์และป้องกันการลักลอบตัดฟัน ต้นไม้ต้นใดที่ผ่านการบวชแล้ว ชาวบ้านจะไม่ตัดเด็ดขาด

2.2 กิจกรรมด้านการฟื้นฟู

2.2.1 การปลูกต้นไม้ทดแทน ผู้นำที่เข้มแข็งและเอาใจใส่อนุรักษ์ป่าไม้ เป็นแรงกระตุ้นและสร้างความร่วมมือร่วมใจ ทำการปลูกต้นไม้ทดแทนและต่อเนื่อง บางแห่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

2.2.2 การปิดป่าชั่วคราว เพื่อฟื้นสภาพของต้นไม้ในป่า มีการประกาศแจ้งเตือนให้เวลาในการเก็บของป่า 2 เดือนบ้าง 3 เดือนบ้าง เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพของป่าชุมชนให้กลับมาดังเดิม

2.3 กิจกรรมด้านการพัฒนา

2.3.1 การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการศึกษาธรรมชาติ มีการจัดฐานการเรียนรู้เชิงบูรณาการป่าชุมชนกับกสิกรรมธรรมชาติ เพื่อการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าไม้

2.3.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในป่าชุมชน เช่น ถนน และเส้นทางเดิน เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาเรียนรู้ มีการวางรูปแบบการปลูกป่า และปรับปรุงบริเวณให้โปร่งตาเรียนรู้ธรรมะจากต้นไม้ ปรับปรุงบริเวณศาลปู่ตาให้เป็นระเบียบสวยงาม ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแท่นจุดบั้งไฟ

2.4 กิจกรรมด้านควบคุมดูแล โดยการกำหนดข้อบังคับป่าชุมชน มีป้ายประกาศข้อบังคับไว้ชัดเจน มีการใช้สถานที่ศาลากลางบ้านเป็นที่ทำการและนัดหมายประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนอยู่เนืองๆ เพื่อรายงานผลและแก้ไขปัญหา

3. ศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

3.1 ต้นทุนทางเศรษฐกิจ เกษตรกร การวิเคราะห์ต้นทุนการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรทั้ง 13 ราย ไม่ได้ดำเนินการตามหลักวิชาการ คณะกรรมการป่าชุมชนต่อต้นทุนการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ ยังไม่มีการลงทุนสำหรับโซนใช้ประโยชน์ป่าชุมชน ยังคงปฏิบัติตามเดิม เพื่อรักษาป่าให้คงสภาพ

3.2 ทุนทางสังคม แยกเป็นประเด็น ดังนี้

1) ทุนมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ความสามารถ ทักษะและผู้นำทางสังคม ผู้นำชุมชนที่โดดเด่นมี 3 ป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยการนำของ พระภิกษุ 2 รูป ฆราวาส 1 คน 2) องค์คณะบุคคล ป่าชุมชนที่มีองค์คณะบุคคลเป็นกรรมการ กำกับดูแลรักษาให้คงสภาพเป็นป่าได้อย่างสมบูรณ์ ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสพป.) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและมีศักยภาพ ในการบริหารจัดการป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งใช้กลยุทธ์ให้ราษฎรที่มีที่ดินรอบป่าชุมชนแห่งนี้ สอดส่องดูแล มิให้ผู้ใดมาบุกรุกมี 2 แห่ง คือ คณะกรรมการป่าชุมชนตำบลกุดเสลา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และป่าชุมชนบ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

2) ทุนสถาบัน คณะกรรมการป่าชุมชนทุกแห่ง มุ่งมั่นในการทำงานตามหน้าที่ของป่าชุมชนอย่างแข็งขัน มีเครือข่ายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เข้ามาเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาปรับปรุงป่าชุมชนทุกแห่ง เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนให้มั่นคงและยั่งยืน

3) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านยางแปลงที่ 1 และ 2 ตำบลบุ่งไหม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แปลงที่ 1 เป็นป่าช้า แปลงที่ 2 เป็นดอนปู่ตา พื้นที่ป่าชุมชนที่เป็นป่าช้า เป็นดอนปู่ตา เนื่องจากอาศัยความเชื่อของชาวบ้าน มีความหวาดกลัวภูตผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงไม่กล้าตัดฟันต้นไม้ในบริเวณนั้น เชื่อว่าป่าชุมชนทั้งสองแห่งจะคงสภาพความเป็นป่าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

4) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นป่าชุมชน เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และศึกษาเรียนรู้เรื่องป่าไม้และธรรมชาติพันธุ์พืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนประกอบด้วยป่าชุมชนตำบลกุดเสลา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ป่าชุมชนบ้านฟ้าหยาด ตำบลฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย และป่าชุมชนดงใหญ่วังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “สร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตร ในพื้นที่อีสานใต้” มีประเด็นสำคัญที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหาการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ ได้แก่ ปัจจัยด้านระบบการสร้างความมั่นคงด้านการถือครองที่ดินของเกษตรกร มีเอกสารสิทธิที่เป็น โฉนดที่ดิน และเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.4-01 ป่าชุมชนมีเอกสารสิทธิที่ดินและหนังสือสำคัญ ประกอบด้วย น.ส.3 ที่ดินสาธารณประโยชน์ ทำเลเลี้ยง

สัตว์ ป่าช้าสาธารณประโยชน์ และที่ดอนปู่ตา ที่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย ที่ปรับมาอยู่ภายใต้การบังคับใช้แห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

1.1 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุน ที่สำคัญ 2 ทาง คือ (1) ครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญในการให้การสนับสนุนความเข้าใจของสมาชิกในครอบครัว (2) การสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น แหล่งสนับสนุนทักษะทางวิชาการ เงินทุนและสินเชื่อสำหรับป่าชุมชน ทั้งในด้านวิชาการ ด้านการฝึกอบรม อาสาสมัครดูแลป่า

1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างกฎหมายและนโยบายที่เอื้ออำนวย การปรับปรุงกฎหมายระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะการออกใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายหลายระดับ

1.3 ปัจจัยด้านระบบการปลูกและการจัดการ คือ การคัดเลือกประเภทของไม้ที่ปลูกการเพาะพันธุ์กล้าไม้ การปลูกป่าเชิงพาณิชย์ควบคู่กับการพัฒนาเกษตรเลี้ยงชีพแบบยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ ระบบการปลูกและการดูแลความหลากหลายทางชีวภาพที่รักษาความสมดุลและพึ่งพาซึ่งกันและกันของธรรมชาติ ในการจัดระบบการปลูกและการจัดการดูแลป่าของภาคเกษตร แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงสัตว์ รูปแบบที่ 2 ปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ด เก็บไข่มดแดงและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ รูปแบบที่ 3 ปลูกไม้มีค่าโดยไม่ปลูกพืชอื่นแซม

1.4 ปัจจัยด้านการมีตลาดพร้อมรองรับผลผลิตจากป่าไม้ เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกพืชเศรษฐกิจแซมป่าที่ปลูกและมีรายได้ผลได้จากผลผลิตระยะสั้น ได้ผลผลิตจากไม้ผลที่โตในป่าโดยเฉพาะกล้วยและสมุนไพร ถึงแม้จะมีโรงงานเพื่อรองรับผลผลิตจากป่าไม้ แต่ยังไม่สามารถที่จะดึงดูดให้เกษตรกรมีการปลูกป่าเพื่อขายได้ เพราะราคาต้นทุนที่ไม่คุ้มกับการลงทุน

1.5 ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของสมาชิกเกษตรกรปลูกป่าเชิงพาณิชย์ แนวคิดของเกษตรกรต่อผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่ามีความหลากหลาย ได้แก่ เกษตรกรเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ธรรมชาติต้องพึ่งพาอาศัยกันและมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยป่า กลไกราคาและด้านตลาด ความโปร่งใสของข้อมูล การเงิน และความเป็นไปได้ทางการเงิน

2. การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

2.1 กิจกรรมด้านอนุรักษ์ (1) การจัดบุคคลเพื่อเป็นผู้ตรวจสอบ การลาดตระเวน เพื่อป้องกันการรุกป่า มีการจัดตั้งราษฎรที่มีที่ดินที่นาติดกับป่าชุมชนที่อยู่รอบป่ามาเป็นแนวร่วมในการรักษาป่า มีราษฎรจิตอาสามาเป็นราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) ดูแลรักษาป่าอย่างต่อเนื่อง (2) การใช้ความเชื่อ ภูมิปัญญา ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ พื้นที่ป่าชุมชนที่เป็นป่าช้า ดอนปู่ตา ในการป้องกันการบุกรุกป่า (3) การทำแนวกันไฟ รูปแบบของแนวกันไฟ เป็นไปตามสภาพของป่าชุมชนแต่ละแห่ง เช่น ใช้วิธีเก็บกวาดเศษใบไม้ที่ร่วงหล่น ใช้วิธีตัดถนนคอนกรีตตัดผ่าน การแผ้วถางเป็นทางเดินเพื่อเป็นแนวกันไฟ (4) การบวชต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์และป้องกันการลักลอบตัดฟัน

2.2 กิจกรรมด้านการฟื้นฟู (1) การปลูกต้นไม้ทดแทน บางแห่งถือเป็น

ธรรมเนียมปฏิบัติ ดำเนินการปลูกป่าเป็นประจำทุกปีในหน้าฝน (2) การปิดป่าชั่วคราว เพื่อฟื้นสภาพของต้นไม้ในป่า

2.3 กิจกรรมด้านควบคุมดูแล โดยการกำหนดข้อบังคับป่าชุมชน ป่าชุมชนบางแห่งมีข้อมูลสารสนเทศ มีฐาน (Shelters) การเรียนรู้ และ มีกิจกรรมอบรม พัฒนาเกษตรกรและเยาวชน

3. ศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการปลูกป่าชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

3.1 เกษตรกรทุกรายไม่ได้ดำเนินการตามหลักวิชาการ ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการปลูกป่าไม้มุ่งหวังจะให้เป็นประโยชน์แก่ลูกหลานในอนาคต และปลูกต้นไม้เพราะมีความรักป่าไม้

3.2 ผู้ดูแลป่าชุมชน แนวคิดของคณะกรรมการป่าชุมชนต่อผลลัพธ์ของการจัดการป่าชุมชน มีหลักสำคัญ 2 ประการ คือ ความเข้มแข็งในการจัดการป่าชุมชนและความรักความเข้าใจธรรมชาติของป่า อนุโลมตามหลักปฏิจจสมุปปบาท เพราะการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกัน

4. สร้างรูปแบบการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ เกษตรกร กรรมการป่าชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร 47 ราย บูรณาการรูปแบบนวัตกรรมการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกร เป็น “การปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้แบบผสมผสานและพึ่งพิง”โดยมีการจัดการ ดังนี้ คือ

1) ปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ พะยูง ยางนา แดง ตะเคียนทอง ยางพาราและมะค่าโมง เป็นต้น

2) ปลูกพันธุ์ไม้เพื่อบริโภคและใช้สอยปลูกแซมป่าเศรษฐกิจ แบ่งเป็นพันธุ์ไม้เพื่อการบริโภคและการค้า เช่น ผักหวาน มะขามเทศ ลำไย สะเดา ตะขบ แค มะม่วง ลิ้นจี่ มัน เผือก กล้วย มะพร้าว มังคุด และพืชผักสวนครัว เป็นต้น พันธุ์ไม้ใช้ฟืนและใช้สอย เช่น ไผ่ มะฮ็อกกานี กระถินเทพา กระถินณรงค์ ยูคาลิปตัส เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา พบว่า กฎหมาย ได้มีพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2562 แก้ไขมาตรา 7 สำหรับไม้ทุกชนิดที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ไม่เป็นไม้หวงห้าม หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 มีคณะกรรมการระดับชาติที่เป็นผู้กำหนดและวางนโยบาย คณะกรรมการป่าชุมชนระดับจังหวัดเป็นผู้ให้ความเห็นชอบในแผนงานและโครงการของคณะกรรมการป่าชุมชน การเข้าทำประโยชน์จากไม้ การส่งเสริมการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ โดยมีการทำการสนทนากลุ่ม (focus groups) อบรมให้ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อลดช่องว่างระหว่างเกษตรกร คณะกรรมการป่าชุมชน มีการทำ MOU (Memorandum of Understanding) และส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาการและโครงการร่วมกัน ผลได้ทางเศรษฐกิจของการปลูกป่า

เชิงพาณิชย์ของเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษา มีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างการเกษตรเพื่อยังชีพกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ มีจำนวนน้อยที่ใช้เทคโนโลยีในการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ขณะเดียวกันความคาดหวังของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการลงทุนเพื่อบุตรหลาน รวมถึงเพื่อใช้ประโยชน์ในการรักษาสุขภาพคนในชุมชนในอนาคต ยังไม่อาจสรุปได้ว่า การปลูกป่าดังกล่าวอยู่ในระดับของการปลูกป่าเพื่อยังชีพหรืออยู่ในระดับการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ การใช้ประโยชน์จากป่าที่ไม่ได้ประกาศเป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 ประกอบด้วย ป่าชุมชนของวัดจัดตั้งและปลูกขึ้นเอง บริหารโดยคณะสงฆ์และคณะกรรมการวัด ใช้หลักเมตตาธรรมในการบริหารป่า โดยมีผู้นำและชุมชนแบ่งงานกันให้การสนับสนุนช่วยเหลือวัด มีการใช้ประโยชน์จากไม้มีค่าที่ปลูก เช่น ไม้ประดู่ สัก พะยูง จิก และไผ่ โดยการนำรายได้มาใช้ในการปรับปรุงวัด ส่วนประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากผลผลิตจากป่า ได้แก่ ฟืน ไม้ไผ่ เห็ด หน่อไม้ และเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้, (2562). *คู่มือสำหรับประชาชน การปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ*, กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญฺโญ). *การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน*, วารสารปัญญาปณิธาน ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2559).

พระมหาวัฒนา ปญฺญาทีโป (คำเคน), *รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ,* Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University Vol. 11 No.1 (January-June) 2019 สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565.

ราชกิจจานุเบกษา, *พระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2562 มาตรา 7,* เล่ม 136 หน้า 107 ตอนที่ 50 ก 16 เมษายน 2562

สมยศ ทุ่งหว้า, (2557), *การวิเคราะห์ระบบสังคมเกษตร,* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย,

สหรัฐ ศิริวรรณ, ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมทรัพยากรป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี, บรรยายเรื่อง "การปลูกป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2562 มาตรา 7", มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบุบลราชธานี, 24 พฤษภาคม 2565

สุนทรี สุริยะรังสี, *แนวปฏิบัติและกระบวนการเพิ่มรายได้เกษตรวิถีพุทธของเครือข่าย.* วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ 20 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2563), หน้า 26 - 27. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2565

การพัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

DEVELOPING ARTISTIC SKILLS THROUGH LEARNING PROCESSES: STUDY BASED ON DAVIE'S PRACTICAL SKILLS THEORY IN GRADE 9 STUDENTS

[1]สิทธิพร สมจิตร [2]ระพิน ชูชื่น และ [3]อำไพ สวิสดิราช

[1]Sittiporn Somjit [2]Rapin Chuchuen and [3]Ampai Sawatdirat[3]

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]M6453148@rtu.ac.th

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 2)เพื่อเปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 35 คน ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบึงมะลูวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลของ

---

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] อาจารย์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

ประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.64/87.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (80/80) 2) เปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 87.20 อย่างมีนัยสำคัญ 0.00 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ มีความพึงพอใจเฉลี่ย โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.70, S.D.= 0.45) ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด

คำสำคัญ: ความสามารถนาฏศิลป์, กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์

Abstract

This research aimed to 1) develop and find the efficiency of the activities for learning the ability to dance arts by using the learning process based on Davies' theory of practical skills. For students in grade 9, 2) to compare the ability to dance arts By using the learning process based on Davies' theory of practical skills. For students in grade 3 between before and after school. 3) To study the satisfaction of Grade 9 students towards the learning management of dancing arts ability. By using the learning process based on Davies' theory of practical skills. The sample used in the research was 35 students in Grade 9/1 in the academic year 2022 at Bueng Malu Witthaya School Under the Office of Secondary Educational Service Area, Sisaket, Yasothon, by random cluster sampling. Statistics used to analyze the data were percentage mean, S.D. standard deviation, and pre-tests. Moreover, The post-test findings were as follows: 1) The effect of the performance of learning management activities for developing dramatic arts ability, using the learning process based on Davies' theory of practical skills. Grade 9 students' efficiency was 88.64/87.20, higher than the criteria (80/80). 2) Compare the ability to dance arts By using the learning process based on Davies' theory of practical skills. For Grade 9 students, after learning was higher than before, 87.20, significantly 0.00, per the research hypothesis. 3) Grade 9 students' satisfaction with the learning management of dancing arts ability. By using the learning process based on Davies' theory of practical skills. Average satisfaction with an average value ($\overline{X}$ = 4.70, S.D.= 0.45) is the highest satisfaction level.

Keywords: Dancing art skills, Through Davie's Theory of Practical Skills

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยมีลักษณะเฉพาะตัวและมีความเป็นไทยในตัวเอง คือ มีท่ารำที่อ่อนช้อยงดงาม แสดงออกของอารมณ์ตามลักษณะที่แท้จริงของคนไทย ทำท่าทางแล้วผู้ชมเกิดความเข้าใจในความหมายอย่างกว้างขวาง มีดนตรีประกอบ ซึ่งดนตรีจะแทรกอารมณ์หรือรำกับเพลงที่มีแต่ ทำนองหรือมีทั้งเนื้อร้องและใส่ท่ารำตามเนื้อร้องนั้นๆ คำร้องหรือเนื้อร้องที่ใช้เป็นคำประพันธ์เครื่องแต่งกายของนาฏศิลป์ไทยจะแต่งกายแตกต่างไปจากชาติอื่น จะมีลักษณะเฉพาะตัวที่สวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนเป็นที่ชื่นชอบของนานาประเทศที่ได้พบเห็นความงดงามในศิลปวัฒนธรรม แม้ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากต่างชาติ อันหลากหลายที่กำลังหลั่งไหลเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทยยังสามารถสืบทอดได้จนถึง ทุกวันนี้ก็คือ นาฏศิลป์ ที่คนไทยทุกคนควรอนุรักษ์และให้การสนับสนุนเพื่อให้ศิลปะแขนงนี้ดำรงสืบไปในอนาคต (สุมิตร เทพวงษ์, 2542) ศิลป์แห่งการฟ้อนรำอันเป็นพื้นฐาน ที่แสดงถึงอารยธรรมความรุ่งเรืองของชาติ ชาติที่รุ่งเรืองหรืออารยชาติที่เก่าแก่ย่อมมีวัฒนธรรมทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ของตนเอง ท่าทางของนาฏศิลป์นั้นมีกำเนิดมาจากท่าธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ต่อมาจึงได้พัฒนารูปแบบหรือ ประดิษฐ์ท่าขึ้นเพื่อเป็นการสื่อความหมายโดยเฉพาะ (เรณู โกศินานนท์, 2544) นาฏศิลป์ ถือว่าเป็นศาสตร์ทางศิลปะที่สำคัญยิ่งแสดงถึงความเป็นอารยธรรมอันรุ่งเรือง และความมั่นคงของชาติที่ได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งความสำคัญของนาฏศิลป์ นอกจากจะมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแล้วยังแสดงถึงอารยธรรมที่รุ่งเรือง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระ ในศิลปะแขนงต่างๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือทัศนศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทัศนธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิควิธีการของศิลปิน ในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดนตรีมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรี แสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ร้องเพลงและเล่นดนตรีใน รูปแบบต่างๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรียะ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดอย่างอิสระสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวันเข้าใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กระทรวงศึกษา, 2551)

จากการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์โรงเรียนบึงมะลูวิทยา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่าการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ยังขาดการปฏิบัติที่ต่อเนื่องและกระบวนการเรียนการสอนส่วนใหญ่สอนแบบบรรยาย เพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ตามความถนัดความสนใจได้เต็มศักยภาพ และครูควรมีทักษะการพัฒนาด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวกมากขึ้นและเป็นแบบอย่างได้ (โรงเรียนบึงมะลูวิทยา, 2565) ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น จึงนับว่ามีความสำคัญในการเป็นส่วนเสริมการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะปฏิบัติ และเป็นวิถีทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกิจกรรมต่างๆ ได้ตรงตามความสนใจและนำไปใช้อย่างเหมาะสม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางด้านนาฏศิลป์ เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ให้เชื่อมโยงกับการแสดงออกและฝึกปฏิบัติในลักษณะหลากหลายสอดคล้องกับบริบทการเรียนในสภาพชีวิตจริงของชุมชนและท้องถิ่น การศึกษาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ทำให้เป็นผู้ที่มีทักษะปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ได้นั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ สามารถส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน ให้สามารถแสดงออกให้ผู้อื่นเข้าใจได้ด้วยท่าทาง ลีลา ตามแบบแผนของนาฏศิลป์ไทย ซึ่งจะค่อยๆ ปูพื้นฐานไปทีละน้อย ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ในหลักสูตรการศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พบว่าการปฏิบัติทักษะทางนาฏศิลป์ รำวงมาตรฐาน นาฏยศัพท์และภาษาท่ารำมีบรรจุไว้ในเนื้อหากิจกรรมนาฏศิลป์ ซึ่งนับว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย ที่มีมาแต่โบราณ เป็นการแสดงที่มีแบบแผนของท่ารำที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน ท่ารำแต่ละท่ามีความสวยงามและสนุกสนาน วิชานาฏศิลป์ไทยเป็นเนื้อหารายวิชาที่ต้องใช้ประสบการณ์ และทักษะการปฏิบัติเป็นสำคัญ ต้องฝึกปฏิบัติท่ารำปฏิบัติช้าๆ และเป็นเวลานานจึงจะก่อให้เกิดความชำนาญ ในการปฏิบัติทักษะรำ ในการจัดการเรียนการสอนที่มีข้อจำกัดด้านเนื้อหา ด้านปฏิบัติทักษะทางนาฏศิลป์ในเวลาเรียน เช่น ใช้เวลาเรียน 1 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ทำให้ขาดความต่อเนื่องและเป็นปัญหาที่ทำให้การฝึกปฏิบัติท่ารำของนักเรียนไม่ถูกต้อง ขาดทักษะความชำนาญ ความงดงามในเรื่องของจังหวะ ดนตรี และท่ารำตามแบบแผนการแสดงนาฏศิลป์ไทย

จากการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านนาฏศิลป์ จะต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดรูปแบบการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และสอดคล้องกับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ ผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนนาฏศิลป์ได้ ซึ่งมีหลักการและขั้นตอนวิธีสอนที่เป็นระบบขั้นตอน สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนนาฏศิลป์ สามารถนำไปใช้เป็นสิ่งที่ฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ได้ ให้ความสำคัญของการฝึกทักษะย่อย ๆ เพื่อพัฒนาทักษะย่อยให้สมบูรณ์ก่อนที่จะเชื่อมโยงเป็นทักษะรวมทั้งหมด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็วขึ้น จะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะปฏิบัติอย่างเต็ม

ศักยภาพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น จึงนับว่ามีความสำคัญในการเป็นส่วนเสริมการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะปฏิบัติ และเป็นวิถีทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ตรงตามความสนใจ และนำไปใช้อย่างเหมาะสม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านของตน เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้เชื่อมโยงกับการแสดงออก และฝึกปฏิบัติในลักษณะหลากหลายสอดคล้องกับบริบทการเรียน ในสภาพชีวิตจริงของชุมชนและท้องถิ่น การศึกษาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ ทำให้เป็นผู้ที่มีทักษะปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ได้นั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างอัตลักษณ์ให้กับท้องถิ่น และให้นักเรียนเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ท้องถิ่น เกิดความรักภาคภูมิใจมีความผูกพันกับท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดงานศิลปะทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ ผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ 2) ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 3) ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 4) ขั้นให้เทคนิควิธีการ 5) ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ จากกระบวนการ 5 ขั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนนาฏศิลป์ได้ ซึ่งมีหลักการและขั้นตอนวิธีสอนที่เป็นระบบขั้นตอน สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนนาฏศิลป์ สามารถนำไปใช้เป็นสิ่งที่ฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ได้ ให้ความสำคัญของการฝึกทักษะย่อยๆ เพื่อพัฒนาทักษะย่อยให้สมบูรณ์ ก่อนที่จะเชื่อมโยงเป็นทักษะรวมทั้งหมด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็วขึ้น จะทำให้ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ทฤษฎีปฏิบัติทักษะตามแนวคิดของเดวีส์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และให้นักเรียนเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ท้องถิ่น เกิดความรักภาคภูมิใจ มีความผูกพันกับท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดงานศิลปะทางด้านนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างการพัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลองของกลุ□มทดลอง โดยผู□วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One group pretest-posttest Design ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบึงมะลูวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2565 จำนวน 5 ห้อง ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1-3/5 เรียนในรายวิชาศิลปะ สาระ นาฏศิลป์ จำนวนนักเรียน 160 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 35 คน ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบึงมะลูวิทยา ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาศิลปะ (นาฏศิลป์) ทั้งหมด 8 แผนการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนการสอน 1 ชั่วโมง / สัปดาห์ ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ จากผู้เชียวชาญ 3 ท่าน ผลปรากฏว่ามีแผนการจัดการเรียนรู้มีเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.83

2.2 แบบทดสอบความสามารถนาฏศิลป์ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวม 30 คะแนน

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนรู้ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ศิลปะ (นาฏศิลป์) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ จำนวน 10 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สูตร t-test Independent

ผลการวิจัย

1. ผลของประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 88.64/87.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (80/80)

ตารางที่ 1 ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ความสามารนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

คะแนนจากการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3									
นักเรียน35	**แผนที่ 1**	**แผนที่ 2**	**แผนที่ 3**	**แผนที่ 4**	**แผนที่ 5**	**แผนที่ 6**	**แผนที่ 7**	**แผนที่ 8**	**รวม**
รวม	307	313	307	308	309	316	308	314	2482
$\bar{X}$	8.77	8.94	8.77	8.80	8.83	9.03	8.80	8.97	70.91
S.D.	0.60	0.42	0.49	0.53	0.57	0.62	0.53	0.51	2.37
p	87.71	89.43	87.71	88.00	88.29	90.29	88.00	89.71	88.64
				E_1/E_2 = 88.64/87.20					

จากตารางที่ 1 ผลประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ความสามารนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 88.64/87.20 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (80/80)

2. เปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 87.20/34.80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ก่อนและหลังเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 โดยใช้ค่าสถิติร้อยละความก้าวหน้าของคะแนน เฉลี่ยก่อนเรียนละหลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 80

นักเรียน จำนวน 35 คน	**คะแนนก่อนเรียน 50 คะแนน**	**คะแนนก่อนเรียน 50 คะแนน**	**t**	**p**
รวม	609	1526	53.66	**.00
$\bar{X}$	17.40	43.60		
S.D.	2.48	0.71		
ร้อยละ	34.80	87.20		

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ทางการเรียนนาฏศิลป์ก่อนเรียนและหลังเรียน มีคะแนนรวมก่อนเรียน เท่ากับ 609 ค่าเฉลี่ยคะแนน เท่ากับ 17.40 ละมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.48 คิดเป็นร้อยละ 34.80 และคะแนนรวมหลังเรียน เท่ากับ 1526 ค่าเฉลี่ยคะแนน

เท่ากับ 43.60 ละมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 คิดเป็นร้อยละ 87.20 คะแนนโดยรวมพบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .00 ซึ่ง ยอมรับสมมติฐานในการวิจัยได้กำหนดไว้และการทดสอบค่าทีแบบ Dependent Sammple เท่ากับ 00.00

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ มีความพึงพอใจเฉลี่ย โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.70, S.D.= 0.45) ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์

ข้อ	รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	กิจกรรมนาฏศิลป์ทุกครั้งที่ครูเริ่มต้นด้วยการสอนขั้นสาธิตนักเรียนมีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด	4.63	0.49	มากที่สุด
2	ครูสาธิตท่ารำนาฏศิลป์นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตาม จนนักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้	4.86	0.35	มากที่สุด
3	นักเรียนได้มีส่วนร่วมทุกครั้งในขั้นสาธิตหน้าชั้นเรียนอยู่เสมอ	4.74	0.44	มากที่สุด
4	นักเรียนปฏิบัติทักษะย่อยทุกครั้งที่ครูสอน ทำให้นักเรียนปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้อง	4.71	0.46	มากที่สุด
5	นักเรียนได้ดูครูสาธิตเป็นตัวอย่างพร้อมกับฝึกปฏิบัติตามจนเกิดความแม่นยำของท่ารำนาฏศิลป์ทุกครั้ง	4.74	0.44	มากที่สุด
6	นักเรียนได้ความรู้จากขั้นเชื่อมโยงทักษะนำเสนอท่ารำ	4.60	0.50	มากที่สุด
7	นักเรียนฝึกท่ารำในขั้นปฏิบัติตามครูผู้สอนจนเกิดความชำนาญ	4.66	0.48	มากที่สุด
8	นักเรียนได้ฝึกในขั้นให้เทคนิคปฏิบัติท่ารำนาฏศิลป์ด้วยตนเอง	4.51	0.51	มากที่สุด
9	นักเรียนได้ปฏิบัติความสามารถนาฏศิลป์ เชื่อมโยงทักษะท่ารำจนมีความมั่นใจ	4.71	0.46	มากที่สุด
10	นักเรียนกล้าแสดงออกโดยผลัดกันออกมาปฏิบัติภาษาท่ารำรำนาฏศิลป์หน้า	4.77	0.43	มากที่สุด
	รวม	**4.70**	**0.45**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 ผลแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.70,S.D. = 0.45)

อภิปรายผล

ผลการการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลและมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลของประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 88.64/87.20 น่าจะเป็นผลมาจากการใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ที่ผู้วิจัยทำตามขั้นตอนกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ และมีวิธีการที่เหมาะสม คือ ศึกษาทฤษฎี แนวความคิด หลักการ เอกสารการสอน งานวิจัย และหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ลงมือสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรูตามที่วางแผนไว้โดยอาศัยความรู้ที่ศึกษา เป็น แนวทางในการสร้างแล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเพื่อขอคำแนะนำแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และนำมาปรับปรุงแกไข ทั้งด้านองค์ประกอบ ของ แผนการจัดการเรียนรู้จุดประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้สื่อ/แหล่งเรียนรู้และรับ ประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน จากนั้นนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพ เครื่องมือก่อนจะนำไปทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างทำให้แผนการจัดการเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพ สอดคล้องและครอบคลุมกับตัวชี้วัด ตรงตามผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ความสามารถนาฏศิลป์กระบวนท่าออกเป็นทักษะย่อยๆ เรียงลำดับความยากง่ายและถ่ายทอดตามกระบวนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวีส์(Davies, 1971 อ้างถึงใน ทิศนา แขมณี, 2555) ได้จัดกิจกรรมทักษะปฏิบัติ โดยนักเรียนจะสามารถบอกขั้นตอนหลักของการปฏิบัตินั้นๆ ว่ามีอะไรบ้างได้ประสบการณ์จากการลงมือทำและค้นพบปัญหาต่างๆ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมส่งผลให้ฝึกปฏิบัติท่ารำได้อย่างถูกต้องสวยงามและมีความมั่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรายุทธ มะปะทัง (2563) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7191 แสดงว่าหลังจากเรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวีส์เรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.7191 หรือคิดเป็นร้อยละ 71.91 ความสามารถในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้องเรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แต่ละแผน โดยภาพรวมมีความสามารถในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้องหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติผ่านเกณฑ์ทักษะปฏิบัติร้อยละ 84.04 นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการพัฒนาทักษะปฏิบัติเรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติได้อย่างเต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกันก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความสามารถและการพัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าทางการเรียนทักษะปฏิบัติที่สูงขึ้น

2. เปรียบเทียบความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยกำหนดไว้พบว่าก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 87.20 และหลังเรียนมี คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 34.80 แสดงให้เห็น

ว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ทั้งนี้น่าจะเป็นผลมาจากการใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก ซึ่งวัดได้จากค่าคะแนนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมาจากกระบวนการเรียนด้วยการใช้รูปแบบทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นสาธิตทักษะ ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นที่ 3 ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นที่ 4 ขั้นให้เทคนิควิธีการ ขั้นที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ ซึ่งตรงกับวิธีการสอนแบบสาธิต(Demonstration Method) วิธีสอนที่ครูมีหน้าที่ในการวางแผนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการแสดงหรือการกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง การกระทำหรือการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของอาทิตยา พันธ□เสถียร (2560) การจัดกิจกรรมการเรียนรู□โดยรูปแบบการสอนแบบสาธิตกลุ่มสาระการเรียนรู□ศิลปะสาระนาฏศิลป□เรื่องฟ้อนขมาโขงวารีมหานทีฮีตอีสานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 83.33 ส่วนด้านทักษะการปฏิบัติ/ท่ารำมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 77.08 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นตัวนักเรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถนาฏศิลป์ เกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ ด้วยตัวเองการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมนั้นซ้ำๆ หลายรอบ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์ กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) สิ่งใดมีการกระทำซ้ำๆ หรือมีการฝึกเสมอๆ ผู้ฝึกย่อมกระทำสิ่งนั้นได้ดี สิ่งใดที่ไม่ได้ทำนาน ๆ ย่อมทำสิ่งนั้นไม่ได้เหมือนเดิม และเรียงลำดับความเข้าใจจากน้อยไปหามากขึ้นเพื่อให้เกิดความชำนาญ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นองค์ความรู้ของตนเองเพื่อสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้แบบ เอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้เกิดเป็นความรู้ความจำที่ยั่งยืน ให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน สนใจที่จะเรียนรู้จึงทำผลหลังเรียนนักเรียนมีความสามารถนาฏศิลป์ที่สูงขึ้น ตรงกับรูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบอุปนัย (Induction Method) กระบวนการที่ผู้สอนจากรายละเอียดปลีกย่อย หรือจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ หรือกฎเกณฑ์ หลักการ ข้อเท็จจริงหรือข้อสรุป โดยการนำเอาตัวอย่างข้อมูล เหตุการณ์ สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ ที่มีหลักการแฝงอยู่มาให้ผู้เรียนศึกษา สังเกต ทดลอง เปรียบเทียบหรือวิเคราะห์จนสามารถสรุปหลักการหรือกฎเกณฑ์ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ จินนะคำ(2564) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ฟ้อนถวยศรัทธาบูชาพญาแถน ตามแนวคิดของเดวีส์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทำให้นักเรียนได้รับความรู้และปฏิบัติทักษะนาฏศิลป์ กิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ฟ้อนถวยศรัทธาบูชาพญาแถน ตามแนวคิดของเดวีส์มีคะแนนทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ระดับดีขึ้นไป หลังเรียนโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 89.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนดคิดเป็นร้อยละ 100

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยความสามารถนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ มีความพึงพอใจเฉลี่ย โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.69, S.D.= 0.46) ซึ่งอยู่ในระดับมาก พบว่าความพึงพอใจโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 อยู่ในระดับมากที่สุด น่าจะเป็นผลมาจากการใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีทักษะปฏิบัติของเดวีส์ในบทเรียน

ที่ผู้วิจัยได้จัดให้กับนักเรียนทุกหน่วยการสอนในทุกบทเรียน เช่น นาฏยศัพท์และภาษาท่ารำพื้นฐาน ท่ารำวงมาตรฐาน ทำให้นักเรียนได้ลงมือทำในกิจกรรมปฏิบัติความสามารถนาฏศิลป์และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจาก แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ กิจกรรมสนุกสนาน ตื่นเต้น ไม่น่าเบื่อได้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่มได้ร่วมกันวางแผน ออกแบบชิ้นงานของตนเอง แสดงความคิดเห็น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมกับนักเรียนได้มีโอกาสแสดงความสามารถของตนเองเมื่อมีการนำเสนอผลงานที่หลากหลาย กิจกรรมส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียน พร้อมกับมีครูให้คำแนะนำในการเรียนรู้แก่นักเรียนเป็นอย่างดีจากผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาศิลปะ(นาฏศิลป์)ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยความสามารถนาฏศิลป์ พบว่าระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ความสามารถนาฏศิลป์จำนวน 10 ข้อ อยู่ในเกณฑ์การประเมิน ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 แปลความว่า ความพึงพอใจระดับมากที่สุด โดยผู้วิจัยนำเสนอความพึงพอใจของนักเรียนข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 2 อันดับและค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนน้อยสุด 1 อันดับ ดังนี้

3.1 นักเรียนมีความเข้าใจขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยโดยครูสาธิตนาฏยศัพท์และภาษาท่ารำนักเรียนร่วมกันฝึกปฏิบัติตาม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.=0.35) เนื่องจากนักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ครูได้สาธิตเป็นแบบอย่างในกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเกิดความกล้าแสดงออกในปฏิบัติทักษะความสามารถนาฏศิลป์ได้ดีจึงส่งผลให้ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุด มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของมัญชุสา สุขนิยม(2560) การพัฒนาทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีคีย์บอร์ด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีคีย์บอร์ด ครูสาธิตทักษะการบรรเลงเพลงก่อนเสมอ โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.59, S.D.=0.50) ความพึงพอใจระดับมากที่สุด

3.2 นักเรียนแต่ละกลุ่มผลัดกันออกมาปฏิบัติภาษาท่ารำขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อยๆ ทำให้นักเรียนกล้าแสดงออก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.77, S.D.=0.43) เนื่องจากนักเรียนรู้จักการนำเสนอความรู้ที่ได้และได้ฝึกปฏิบัติความสามารถนาฏศิลป์ได้ส่งผลให้นักเรียนเกิดความกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จึงส่งผลให้ระดับความพึงพอใจระดับ มากที่สุด มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธนภัทร ทัพกลาง(2562) การพัฒนาทักษะปฏิบัติเครื่องเป่าทองเหลืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระดนตรี เรื่อง เครื่องเป่าทองเหลือง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิธีการสอนช่วยกระตุ้ยความคิดและการแสดงออกด้วยความมั่นใจ โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.56, S.D.=0.55) ความพึงพอใจระดับมากที่สุด

3.3 นักเรียนได้ฝึกในขั้นให้เทคนิคปฏิบัติท่ารำนาฏศิลป์ด้วยตนเองโดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.51,S.D.= 0.50) เนื่องจากการปฏิบัติกิจกรรมนาฏศิลป์ต้องใช้เวลาให้การฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญและแม่นยำ ในกิจกรรมการเรียนรู้มีเวลาให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติน้อยจึงส่งผลให้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่อยู่ในระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ จินนะคำ (2564)

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ฟ้อนถวยศรัทธาบูชาพญาแถน ตามแนวคิดของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อฟ้อนถวยศรัทธาบูชาพญาแถน ฉันมีความสุขในการปฏิบัติทักษะประกอบเพลง/ดนตรีในแต่ละกระบวนท่ารำหลังจากที่ได้ฝึกทักษะทักปฏิบัติย่อยๆ ของตนเองจนเกิดความถูกต้องคล่องแคล่ว โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.70, S.D.=0.47) ความพึงพอใจระดับมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ จินนะคำ (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ ฟ้อนถวยศรัทธาบูชาพญาแถน ตามแนวคิดของเดวีส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กระทรวงศึกษาธิการ (2551). *แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์*ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.กรุงเทพฯ.

กระทรวงศึกษาธิการ (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

มัญชุสา สุขนิยม (2560). *การพัฒนาทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีคีย์บอร์ด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เรณู โกศินานนท์ (2544). *นาฏยศัพท์ : ภาษาท่านาฏศิลป์ไทย.* กรุงเทพฯ .ไทยวัฒนาพานิช.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ. สุวีริยาสาส์น.

วรายุทธ มะปะทัง (2563). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช.

สุมิตร เทพวงษ์ (2541). *นาฏศิลป์ไทย (นาฏศิลป์สำหรับครูประถมและมัธยม).* กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์.

อาทิตยา พันธ์เสถียร (2560). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรูปแบบการสอนแบบสาธิต กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ เรื่อง ฟ้อนขอขมาโขงวารีมหานทีฮีตอีสาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Davies, I. K. (1971). *The Management of Learning*. McGraw-Hill. New York United States

เจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ATTITUDES STUDENT TOWARD LEARNING AND TEACHING OF CHINESE LANGUAGEIN PRATHOMSUKSA 5 SUDENTS

[1]สุเวณิชย์ ประมูลจักรโก และ [2]เก็ตถวา บุญปราการ

[1]Suwenich Pramooljakko and [2]Ketthawa Boonprakan

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, ประเทศไทย

Hatyai University,Thailand

.

[1]Suwenich.Pra078@hu.ac.th, [2]kettawa@hotmail.com

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนจำแนกตามเพศและผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2) เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าแค(วันครู2500) จำนวน 80 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางเครซซี่แอนด์มอรแกน และสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการจับฉลากชื่อนักเรียนแบบไม่ใส่กลับคืน แบบสอบถามเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84 ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ (t-test) ทั้งนี้ได้กำหนดนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน จากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู นักเรียน จำนวน 5 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) เพศหญิงมีเจตคติต่อด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ผลการเรียนไม่มีผลต่อเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของนักเรียน 2) แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน มีดังนี้ 1) พัฒนาสื่อโดย

---

[1]นักศึกษา, สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

การสร้างเกมที่นักเรียนคุ้นเคย 2) คัดกรองนักเรียนเพื่อจะได้ช่วยเหลือถูกวิธี 3) จัดบรรยากาศชั้นเสมือนจริง 4) ออกแบบหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรืออนาคต

คำสำคัญ : เจตคติ,การเรียนการสอน,ภาษาจีน

Abstract

The objectives of this research are 1) to compare attitudes towards teaching Chinese language classified by gender and academic performance of Grade 5 students 2) to find appropriate approaches in organizing language teaching. China It is both quantitative and qualitative research. The sample group used in this research is Grade 5 students at Ban Tha Khae School (Teacher's Day 2500), numbering 80, consisting of 39 males and 41 females, which 80 were obtained by determining the sample size from the Crazy and Morgan table. and simple random sampling by drawing lots of student names without returning them. The questionnaire on attitudes towards teaching and learning Chinese has a reliability value of .84. The statistical values used in data analysis are percentages, means, standard deviations, and statistics (t-test). Significance has been determined. Statistics at the .05 level. Appropriate approaches to organizing Chinese language teaching. Interviews were conducted to find appropriate approaches to organizing Chinese language teaching. From the informants, there were 5 teachers and students. The research results found that 1) Females have attitudes towards teachers. In terms of teaching media and atmosphere Statistically significant at the .05 level, while academic performance has no effect on students' attitudes towards teaching Chinese language subjects. 2) Appropriate approaches for teaching and learning Chinese are as follows: 1) Develop media by creating games that students are familiar with. 2) Screening students in order to help them in the right way. 3) Arranging a virtual atmosphere. 4) Designing a curriculum that can to be used in everyday life or in the future

Keywords: Attitude, Teaching, Chinese

บทนำ

กระแสและวัฒนธรรมแห่งโลกตะวันออกในปัจจุบัน นับว่าเป็นที่ยอมรับของทั่วโลกทั้งวิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะ การบันเทิง อาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมไปถึงภาษา ต่างได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคมเพิ่มมากขึ้น ในระยะ 3-4 ปีมานี้ หรือก่อนหน้านั้น วิทยาการความรู้ในแถบเอเชียได้มีการเผยแพร่ และแผ่กว้างออกไปมากเป็นเท่าตัว โดยเฉพาะความรู้ทางภาษา ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมด้านนี้เป็นพิเศษ ภาษาจีนกลางจึงเป็นภาษาที่คนทั่วโลกใช้มากที่สุดและเป็นภาษายอดนิยมภาษาหนึ่ง สำหรับประเทศไทย ภาษาจีนมีบทบาทสำคัญต่อคนไทยอย่างมากทั้งในด้านการดำรงชีวิต การศึกษาเล่าเรียน การติดต่อค้าขาย การท่องเที่ยว ฯลฯ ดังนั้น ภาษาจีนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งกับเยาวชนยุคใหม่ สอดคล้องกับ หวาง กวน และเฉิน เหว่ย กวง (2550, น.4-5) ได้กล่าวไว้ว่า “การที่เรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศหรือบ้านเมืองนั้น ๆ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ สิ่งที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้จากภาษา เพราะภาษาเป็นหัวใจของวัฒนธรรม เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความมีอารยะ” ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย ญี่ปุ่น เกาหลี จีน หรือแม้แต่ภาษาบาลี-สันสกฤต ที่แม้จะเป็นภาษาที่ตายแล้ว ก็ยังคงบ่งถึงความมีอารยะของโลก

ภาษาจีนกลางเป็นภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อโลกในยุคปัจจุบัน เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจโตแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้ประเทศจีนเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกกรองจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบกับประเทศจีนมีประชากรมากที่สุดในโลก ทำให้ภาษาจีนเป็นภาษาที่คนทั่วโลกใช้กันมากรองมาจากภาษาอังกฤษ สอดคล้องกับ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้กล่าวไว้ว่าในประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาจีน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศที่สองรองจากภาษาอังกฤษ ภาษาจีนถือเป็นภาษาต่างประเทศที่สองที่มีผู้เลือกเรียนมากที่สุด ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา และเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนและประชาชนมีความสามารถใช้ภาษานี้ในการสื่อสาร เพราะเศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างมั่นคงและก้าวไกล มีการลงทุนการค้าระหว่างจีนกับไทย และกับประเทศต่าง ๆ ในทุกทวีปทวีมูลค่าอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ฉะนั้นไม่ใช่เพียงประเทศไทยเท่านั้นที่เห็นความจำเป็นในการเตรียมพร้อมประชาชนของตนให้สามารถสื่อสารด้วยภาษาจีน ประเทศต่างๆ ก็มีนโยบายในทำนองเดียวกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านภาษาของประชาชน อันเป็นกลยุทธ์หนึ่งของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศบนเวทีระหว่างประเทศไทย

สำนักเลขาธิการการสภาการศึกษา (2559) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนต้องพิจารณาพื้นฐานการเรียนรู้ และการรับรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ พบว่า โรงเรียนทุกประเภทขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและหลากหลาย ผู้เรียนให้ความสำคัญต่อการเรียนภาษาจีนไม่มากพอ ประกอบกับภาษาจีนเป็นวิชาที่ต้องท่องจำมีความยากในการจดจำและทำความเข้าใจ จึงทำให้ผู้เรียนท้อและไม่อยากเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยได้สรุปนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาด้านผู้เรียน ดังนี้ 1) ควรให้ผู้สอนสร้างทัศนคติที่ดีต่อการ

เรียนรู้ภาษาจีน และชี้แนะให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญในการเรียนภาษาจีน ควรจัดการเรียนการสอนให้สนุกและน่าสนใจ เช่น ทำหรือใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนให้หลากหลายและทันสมัย ง่ายต่อการเรียนรู้ 2) เรื่องระดับพื้นฐานภาษาจีนของผู้เรียนไม่เท่ากัน ควรให้ครูผู้สอนสอนเพิ่มเติมเพิ่มเติมเป็นรายบุคคล หรือหากมีนักเรียนใหม่จำนวนมากก็ใช้วิธีการจัดแบ่งชั้นเรียนเป็นห้องที่มีพื้นฐาน และห้องที่ไม่มีพื้นฐานหรือจัดสอนเพิ่มเติมวันเสาร์อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน

อย่างไรก็ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยได้รับการจัดลำดับความสำคัญอยู่ในกลุ่มที่สอง ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2544, 1) จุดมุ่งหมายของการเรียนภาษาจีนคือเพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาจีนสามารถใช้ภาษาจีนสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมของจีน และสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกด้วยภาษาจีนได้อย่างสร้างสรรค์ สาระสำคัญในการเรียนภาษาจีนประกอบด้วย ภาษาเพื่อการสื่อสาร การใช้ภาษาจีนในการฟัง พูด อ่าน เขียน แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็น ตีความ สรุปความ นำเสนอข้อมูล ความคิดรวบยอด และความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม ภาษาและวัฒนธรรมการใช้ภาษาจีนตามวัฒนธรรมของจีนความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของจีนกับของไทยและนำไปใช้อย่างเหมาะสม ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น การใช้ภาษาจีนในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแสวงหาความรู้และเปิดโลกทัศน์ของตน ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก การใช้ภาษาจีนในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ชุมชน และสังคมโลกเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ ประกอบอาชีพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก สังคมไทยเกิดกระแสนิยมการเรียนภาษาจีนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งเพื่อนำไปใช้ในการปฏิสัมพันธ์ร่วมมือทางการค้าและเศรษฐกิจ และเพื่อใช้ในภาคบริการต่างๆ ของสังคมที่จำเป็นต้องใช้ภาษาจีนในการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่ผู้เรียนบางกลุ่มก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิชาภาษาจีน

ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาจีนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งจากประสบการณ์กรสอนภาษาจีนที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเจตคติส่งผลให้ไม่มีแรงจูงใจในการเรียนและไม่ให้ความสำคัญกับวิชาภาษาจีน จากสภาพปัญหาที่พบเห็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเจตคติคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาจีน เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนสูงขึ้น และเพื่อทราบถึงมุมมองของนักเรียนที่ได้เรียนวิชาภาษาจีน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร การจัดการการเรียนรู้และความต้องการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าแควันครู (2500)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนจำแนกตามเพศและผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง เจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าแค (วันครู2500) จังหวัดพัทลุงในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าแค (วันครู 2500) จังหวัดพัทลุง จำนวน 4 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 100 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนจำแนกตามเพศและผลการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแค (วันครู 2500) อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวน 80 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางเครซซี่แอนด์มอรแกน และสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการจับฉลากชื่อนักเรียนแบบไม่ใส่กลับคืน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ เจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าแค (วันครู 2500) อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถามวัดเจตคติเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็น checklist แบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ เพศ ผลการเรียนเกรดเฉลี่ย

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, น.103) โดยมีข้อคำถามทางบวกและ ทางลบ ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน จำนวน 15 ข้อ แบ่งแบบวัดเจตคติออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านสื่อการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน นำแบบวัดเจตคติไปหาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพบว่าได้ค่า .67-1 ทุกข้อ ถือว่าผ่านเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) และนำแบบวัดเจตคติไปทดลองใช้จากประชากรที่มิใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นจากสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัค ได้ค่าเท่ากับ .84 ทุกข้อ ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ (Cronbach,1984)

3.2 แบบสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน จากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู นักเรียน จำนวน 5 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้การหาร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) วัดเจตคติ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย สถิติ (t-test) และวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกไปจัดหมวดหมู่ตีความสร้างข้อสรุปแล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง เจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สรุปผล ดังนี้

1. เปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนจำแนกตามเพศและผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ

เจตคติที่มีต่อวิชาภาษาจีน	n	$\overline{X}$	SD	t	Sig.
ด้านครูผู้สอน					
ชาย	39	2.94	0.45	-2.106	.038
หญิง	41	3.15	0.45		
รวม	**80**				
ด้านสื่อการเรียนการสอน					
ชาย	39	2.97	0.41	-4.711	.001
หญิง	41	3.54	0.63		
รวม	**80**				
ด้านจัดบรรยากาศในชั้นเรียน					
ชาย	39	2.89	0.46	-3.224	.001
หญิง	41	3.32	0.69		
รวม	**80**				
โดยรวม					
ชาย	39	2.94	0.35	-4.318	.001
หญิง	41	3.33	0.46		
รวม	**80**				

*p<.05

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันโดยส่วนรวมมีเจตคติต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีเจตคติต่อการจัดการเรียนการสอนด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามผลการเรียน

เจตคติที่มีต่อวิชาภาษาจีน	n	$\overline{X}$	SD	t	Sig.
ด้านครูผู้สอน					
2.01-3.00	41	3.11	0.43	1.287	.202
3.01-4.00	39	2.98	0.48		
รวม	**80**				
ด้านสื่อการเรียนการสอน					
2.01-3.00	41	3.22	0.59	-0.650	.518
3.01-4.00	39	3.31	0.61		
รวม	**80**				
ด้านจัดบรรยากาศในชั้นเรียน					
2.01-3.00	41	3.06	0.62	-0.679	.499
3.01-4.00	39	3.16	0.64		
รวม	**80**				
โดยรวม					
ชาย	41	3.13	0.42	-0.167	.434
หญิง	39	3.15	0.49		
รวม	**80**				

*p>0.5

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมีเจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นหมายความว่า ผลการเรียนไม่มีผลต่อเจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน มีดังนี้ 1) พัฒนาสื่อโดยการสร้างเกมที่นักเรียนคุ้นเคย 2) คัดกรองนักเรียนเพื่อจะได้ช่วยเหลือถูกวิธี 3) จัดบรรยากาศชั้นเสมือนจริง 4) ออกแบบหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรืออนาคตได้ สอดคล้องกับ สำนักวิชาการและ

มาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2551, น.35) ได้กำหนดวิธีสอนและกิจจกรมการเรียนการสอนภาษาจีน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในครั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามเพศ จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันโดยส่วนรวมมีเจตคติต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีเจตคติต่อการจัดการเรียนการสอนด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุสา อุทัย (2555) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของครู โดยจำแนกตามเพศและเกรดเฉลี่ยของนักเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามผลการเรียน จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมีเจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นหมายความว่า ผลการเรียนไม่มีผลต่อเจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดนักเรียนเรียนร่วมแบบคละกันทั้งเพศและระดับเกรดผลการเรียนส่งผลให้นักเรียน มีความสนิทสนมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม (2544,หน้า 304) กล่าวว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงกระบวนการกลุ่ม (Group Process) ได้อย่างดีเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะประกอบด้วยนักเรียนหลายๆ คนมารวมกัน นักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสัมฤทธิ์ผลในการเรียนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนของครูต้องเหมาะสมท้าทายกับความสามารถของนักเรียน มีการชมเชย ให้รางวัลแก่นักเรียนที่ประสบความสำเร็จและให้กำลังใจกับนักเรียนที่เรียนระดับปานกลาง ใช้วิธีการสอนที่ยืดหยุ่น สนองความต้องการของนักเรียน จึงทำให้นักเรียนเกิดความพอใจและความสุขในการเรียน ด้วยเหตุผลดังกล่าวสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีเจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของออลพอร์ท (1935 อ้างถึงใน ประภาพรรณ สุวรรณศุข (2545 :746-747) เจตคติของนักเรียนที่มีต่อครูนั้นมีผลต่อการเรียนเป็นอย่างมาก นักเรียนจะมีเจตคติไปในทางที่ดีขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของนักเรียน

3. แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน มีดังนี้ 1) พัฒนาสื่อโดยการสร้างเกมที่นักเรียนคุ้นเคย 2) คัดกรองนักเรียนเพื่อจะได้ช่วยเหลือถูกวิธี 3) จัดบรรยากาศชั้นเสมือนจริง 4)

ออกแบบหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรืออนาคตได้สอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง -ศึกษาธิการ (2551 :35) ได้กำหนดวิธีสอนและกิจจกรมการเรียนการสอนภาษาจีนไว้ ดังนี้

3.1 ครูสอนภาษาจีนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่อง จึงจะเกิดการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้ภาษา รูปแบบการเรียนการสอนควรมีความหลากหลายสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้การกำหนดหัวข้อเป็น เรื่องๆ และการกำหนดสถานการณ์ แล้วสอนภายาให้สอดคล้องกับเรื่องหรือสถานการณ์นั้นๆครูควรเลือกหรือกำหนดวิธีสอนให้เหมาะสมบทเรียน บริบทของเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะใด

3.2 การเตรียมบทความหรือเรื่องให้นักเรียนฟังและอ่าน ครูควรเตรียมคำถามและคำตอบตามเนื้อหาด้วย และอธิบายคำศัพท์ยากๆเพื่อขยายความรู้ความเข้าใจ

3.3 การสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนภามาให้น่าสนใจตื่นเต้น มีกิจกรรมเคลื่อนไหวรวมทั้งใช้สื่อประกอบที่เป็นภาพและของจริง การจัดมุมภาษาจีน

3.4 การจัดเวทีให้นักเรียนแสดงออกทางความรู้และทักษะทางภาษาจีน เช่น การประกวดแข่งขันพูด อ่าน เขียน กล่าวสุนทรพจน์ เขียนพู่กันจีนและการแสดงทางวัฒนธรรม

3.5 การจัดกิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น องค์กรบริษัทจีน สถานที่ท่องเที่ยวที่ชาวจีนนิยม วัดเยาวราช โบราณสถาน สถาบันขงจื้อ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

_____. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

อุสา อุทัย.(2555).*เจตคติของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อุลิต กิจนุสนธิ์. (2543). พฤติกรรมของครูคณิตศาสตร์ ตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยม ศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประภาพรรณ คุปต์กาจนกุล. (2545). เอกสารการสอนชุดวิชาระบบการเรียนการสอน หน่วยที่ 1-8 นนทบุรี : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช.

หวาง กวน หวิน และเฉิน เหว่ย กวง. (2550). *ภาษาจีนสำหรับผู้เริ่มต้นใน 3 ก้าว 2.* กรุงเทพฯ: ดอกหญ้ากรุ๊ป.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว).

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). http://thesis.swu.ac.th

ชาติชาน พิทักษ์ธนาคม. (2544). *จิตวิทยาการเรียนการสอน.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาปริยัติธรรมและ จริยศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.(2551).ค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2566,จาก : http://academic.obec.go.th

*Conbach,L.joseph. (1984).*Essential of Psychology and Education. *New York:Mc-Graw-Hill. ค้นเมื่อวันที่ 20* กรกฎาคม 2566,จาก : https://www.bu.ac.th

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

THE DEVELOPMENT OF A PREFABRICATED TEACHING PACKAGE ON CORRUPTION PREVENTION OF LEARNING ACHIEVEMENT IN BUDDHIST SUBJECT FOR GRADE 1 STUDENT USING FLIPPED CLASSROOM

[1]พระมหาอาทิตย์ โชติสนธิ์, [2]ระพิน ชูชื่น และ [3]ปิยาณี สมบูรณ์ทรัพย์

[1]Phramaha Arthit Chotison, [2]Rapin Chuchen and [3]Piyanee Somboonsap

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]apakaro1983@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) รายวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านค้อน้อย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 25 คน ด้วยวิธีการเลือก การสุ่มแบบกลุ่ม (Clauster Random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน จำนวน 8 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน การวิเคราะห์

---

[1] นิสิต, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] อาจารย์, ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกันแบบเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80.69/93.06 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาพระพุทธศาสนาด้วยการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้รูปแบบการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) พบว่าระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา, การจัดการเรียนรู้

Abstract

The purposes of this research were 1) to investigate the efficiency of the lesson plan by using the Flipped Classroom of Buddhist subject for Grade 1 students to meet the standard criterion set at 80/80 and 2) to compare Buddhist learning achievement of primary grade 1 students between, before and after learning Buddhist through the Flipped Classroom learning and cooperative learning of Buddhist subjects Grade 1 student, and 3) satisfaction of grade 1 by using the Flipped Classroom. This study was conducted design based on a cluster random sampling sample of twenty-five students of grade 1 in the academic year 2023 at Khonoi School. The research instruments consisted of 8 Buddhist lesson plans using the Flipped Classroom learning achievement test and questionnaires on satisfaction towards the instruction to using Flipped Classroom and cooperative learning. Statistics used for the analysis included mean, standard deviation, and t-test dependent. The findings revealed that: 1) Effects of using the Flipped Classroom of Buddhist subjects Grade 1 students were found at the effectiveness standard of 80.69/93.06 2) Comparison of academic achievement before and after the Flipped Classroom collaborative learning of Buddhist subjects Grade 1 students. When we compare the average students' achievements on the pre-test and post-test significantly increased at the .01 level. 3) The instrument for studying the satisfaction after using the Flipped Classroom learning of Buddhist subjects Grade 1 students. The result was significantly increased at a high level.

Keywords: flipped classroom, Buddhist achievement, Learning management

บทนำ

การศึกษาของชาติ ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างคนในชาติให้เป็น คนดี มีปัญญา มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก ทั้งในด้านการงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างคุณภาพของประชากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีหลักการทางความคิด รู้จักไตร่ตรองและเลือกสรรสิ่งที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงให้แก่ตนเองและส่วนรวม การเตรียมคนให้มีคุณลักษณะ มองไกล คิดไกล ใฝ่ดี หรือการเตรียมคนเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่

ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped classroom) เป็นนวัตกรรมและมุมมองหนึ่งของตัวอย่างจากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในวงการศึกษา เป็นวิธีการใช้ห้องเรียนให้คุ้มค่าแก่ผู้เรียน โดยฝึกประยุกต์การใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบ “รู้จริง” และเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ปรับเปลี่ยนการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งให้เกิดขึ้นผ่านสื่อเทคโนโลยี (วิจารณ์ พานิช, 2556) โดยห้องเรียนกลับด้าน ประกอบด้วย กระบวนการหลากหลายและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ที่ผู้สอนต้องตระหนักและเตรียมความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ (Oliver, 2003) ได้อธิบายว่าผู้สอนต้องมีความสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ ในการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี สามารถนำไปใช้และบูรณาการเข้าถึงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะ คิดอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง (Conway & Clark, 2003) ดังนั้นการนำแนวคิดห้องเรียนกลับด้านมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดการสอนแบบเดิมคือ แบบบรรยายไปสู่แนวคิด

ใหม่ เพื่อจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้ครอบคลุม ทันสมัย รวมทั้งเข้าถึงลักษณะของนักเรียนในยุคปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา บวกกับการจัดกิจกรรมในห้องเรียน เนื่องจากเวลาในห้องเรียนมีจำกัด การที่จะให้นักเรียนเข้าใจในหลักการความรู้บางอย่างอาจมีเวลาไม่พอ ดังนั้นการศึกษาความรู้จากการสอนผ่านวีดีโอที่ครูได้บันทึกไว้แล้ว รวมทั้งการอ่านหนังสือเพิ่มเติม ปรึกษาเพื่อนหรือครูออนไลน์ สามารถทำได้ล่วงหน้านอกห้องเรียน ส่วนเวลาในห้องเรียน ครูก็สร้างสภาวะแวดล้อมให้เหมาะกับการจัดกิจกรรมที่ออกแบบไว้ เพื่อให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ ครูก็เดินสำรวจไปรอบ ๆ ห้อง คอยให้คำแนะนำหลักการที่เข้าใจยากหรือปัญหาที่นักเรียนพบวิธีนี้จะทำให้นักเรียนเข้าใจความรู้ และเชื่อมโยงในหลักการมากยิ่งขึ้น การสร้างการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีพลังและเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 คือ การสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ของ Jonathan Bergman และ Aaron Sams เป็นการเรียนแบบกลับด้าน โดยเปลี่ยนรูปแบบวิธีการสอนแบบเดิมที่ผู้สอนบรรยายเนื้อหาในห้องเรียนแล้วให้ผู้เรียนกลับไปทำการบ้านส่งผู้สอน เปลี่ยนเป็นผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านระบบเทคโนโลยีวิดีโอหรือบทเรียนออนไลน์ที่ผู้สอนจัดหาให้ก่อนเข้าชั้นเรียน และมาทำกิจกรรมในห้องเรียน ผู้สอนมีหน้าที่คอยแนะนำ หัวใจสำคัญของการสอนแบบ Flipped Classroom คือ การใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัย และให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะกระตุ้นให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (Thomthong, 2557)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง พุทธสาวกและพุทธสาวิกา ชาวพุทธตัวอย่าง หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบริหารจิตและการเจริญปัญญา และการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านค้อน้อย ตำบลค้อน้อย อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านจะช่วยให้นักเรียนมีเวลามากพอที่จะฝึกฝนการคิด ผ่านการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเพื่อนร่วมชั้นและครู ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านค้อน้อย ตำบลค้อน้อย อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน และเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านเนื้อหาได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) รายวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบปริมาณเชิงทดลอง (Experimental quantitative research) โดยดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกลุ่มเครือข่ายกลุ่มส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษา สำโรง 2 อำเภอสำโรง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 2โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 40 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านค้อน้อย อำเภอสำโรง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 4 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 25 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาชุดการสอน วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง พุทธสาวกและพุทธสาวิกา ชาวพุทธตัวอย่าง หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบริหารจิตและการเจริญปัญญา และการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน จำนวน 8 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกันแบบเจาะจง

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน วิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์กระบวนการ (E1) และผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 80.69/93.06

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อใช้รูปแบบการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน มีความพึงพอใจ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 80.69/93.06 น่าจะเป็นผลเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนที่บ้านและทำการบ้านหรือทำกิจกรรมที่โรงเรียนทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ก่อนเข้าชั้นเรียนพร้อมจดบันทึกหากยังไม่เข้าใจเนื้อหาในวีดิทัศน์ สามารถดูซ้ำหลายรอบได้จนกว่าจะเข้าใจ และสามารถสืบค้นความรู้จากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติม จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นในการเขียนบันทึกนั้นผู้เรียนจะต้องมีความรู้และมีความเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ ก่อน เป็นการเพิ่มทักษะการฟังและการอ่าน ฝึกความรับผิดชอบในตัวผู้เรียนแต่ละคน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าชั้นเรียนผู้เรียนบางคนได้บอกว่า การเรียนรู้ล่วงหน้าจากที่บ้านทำให้เรียนรู้เร็วขึ้น เข้าใจง่ายขึ้นเมื่อมาพูดคุยในห้องเรียน มีเวลาทำกิจกรรมในชั้นเรียนมากขึ้น เรียนสนุก ส่งเสริมให้รู้จักที่จะเรียนรู้ค้นคว้าด้วย ตนเอง สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนพร้อมสามารถซักถามในสิ่งที่ตนสงสัยหรือไม่เข้าใจเมื่อเข้ามาในชั้นเรียนได้ทันที และใช้เวลาในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนได้อย่างเต็มที่ การจดบันทึกยังเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความทรงจำ ความเข้าใจ และเก็บรวบรวมในสิ่งที่ได้เรียนมา อีกทั้งมีสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ มีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น โดยที่ไม่ต้องมานั่งฟังการบรรยายของผู้สอนหน้าชั้นเรียน แต่ได้ทบทวนความรู้ในรูปแบบที่มีความสนุกสนานมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวงศ์วุฒิ เตี๊ยบทอง และอัมพร วัจนะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพเป็น 82.57/82.83 และสอดคล้องงานวิจัยของปราด วีสาเพ็ญ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การ

พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านสถิติการวิจัยเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยเพื่อการสื่อสาร พบว่าพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านในการวิจัยทางสถิติให้ดำเนินการตามเกณฑ์ E1/ E2 = 70/70 2. เปรียบเทียบคะแนนสถิตินักศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนผ่านกิจกรรมห้องเรียนกลับด้านกับเกณฑ์

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อใช้รูปแบบการสอนด้วยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่าก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.83 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 27.91 แสดงให้เห็นว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้น่าจะเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนที่บ้านและทำการบ้านหรือทำกิจกรรมที่โรงเรียนทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่างๆ และสามารถสืบค้นความรู้จากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มเติม จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นในการเขียนบันทึกนั้นผู้เรียนจะต้องมีความรู้และมีความเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ ก่อน เป็นการเพิ่มทักษะการฟังและการอ่าน ฝึกความรับผิดชอบในตัวผู้เรียนแต่ละคน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าชั้นเรียนผู้เรียนบางคนได้บอกว่า การเรียนรู้ล่วงหน้าจากที่บ้านทำให้เรียนรู้เร็วขึ้น เข้าใจง่ายขึ้นเมื่อมาพูดคุยในห้องเรียน มีเวลาทำกิจกรรมในชั้นเรียนมากขึ้น เรียนสนุก ส่งเสริมให้รู้จักที่จะเรียนรู้ค้นคว้าด้วยตนเอง สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนพร้อมสามารถซักถามในสิ่งที่ตนสงสัยหรือไม่เข้าใจเมื่อเข้ามาในชั้นเรียนได้ทันที และใช้เวลาในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนได้อย่างเต็มที่ การจดบันทึกยังเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความทรงจำ ความเข้าใจ และเก็บรวบรวมในสิ่งที่ได้เรียนมา อีกทั้งมีสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ มีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น โดยที่ไม่ต้องมานั่งฟังการบรรยายของผู้สอนหน้าชั้นเรียน แต่ได้ทบทวนความรู้ในรูปแบบที่มีความสนุกสนานมากขึ้น การสอนแบบห้องเรียนกลับด้านเป็นการให้นักเรียนรับผิดชอบการเรียนของตนเอง ห้องเรียนเต็มไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลายการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางของห้องเรียน ทำให้เรียนรู้จริงให้บริการ feedback แก่เด็กในทันที และลดเอกสารที่ครูต้องทำอีกทั้งช่วยให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนเพิ่มเติม เรียนรู้ได้หลากหลายวิธี รวมทั้งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ช่วยให้เห็นคุณค่าของการมาเรียน ไม่ใช่มาเพราะทำตามหน้าที่ และด้วยนักเรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอีกด้วย (วิจารณ์ พานิช, 2556) นอกจากนี้ สพฐ. ยังได้นำแนวคิดการจัดการเรียนการสอน“ห้องเรียนกลับด้าน” หรือ “Flipped Classroom” มาเริ่มใช้ในปี การศึกษา 2556 ด้วย โดยจะให้นำ ร่องดำเนินการในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความพร้อม ซึ่งห้องเรียนกลับด้านนี้จะเป็นการให้เด็กเรียนรู้ที่บ้านและมาทำการบ้านที่โรงเรียน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องการบ้านและช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เด็กได้ สอดคล้องกับ รัชนู พิมพิทักษ์ (2560) ศึกษาเรื่องทักษะการปฏิบัติงานศิลปะและความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านและการจัดการเรียนรู้

แบบสาธิต พบว่า ทักษะการปฏิบัติงานศิลปะ และความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ของนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน และนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสาธิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะเดียวกัน กาญจนา จันทร์ช่วง (2561) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาพระพุทธศาสนาโดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่าความพึงพอใจโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 อยู่ในระดับมาก น่าจะเป็นผลมาจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน และกิจกรรมในบทเรียนที่ผู้วิจัยได้จัดให้กับนักเรียนทุกแผนการสอน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้มากในทุกองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสามารถของตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง หากยังไม่เข้าใจสามารถดูและฟังวีดิทัศน์กี่รอบก็ได้จนกว่าจะเข้าใจเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรม ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้เรียนให้ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางว่า เป็นรูปแบบการสอนของครูที่ส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักที่จะเรียนรู้ค้นคว้าด้วยตนเอง สามารถมาแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้กับเพื่อน ๆ ในห้องเรียนถือเป็นวิธีที่ดีมาก ๆทำให้ต้องผลักดันตัวเองอยู่เสมอ กระตุ้นผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ฝึกผู้เรียนให้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีความสนุกสนานในการเรียนรู้ เรียนเข้าใจ มีวิธีการจำมากขึ้น สามารถหาเนื้อหาจากวีดิทัศน์ได้ อยากให้มีการเรียนการสอนเช่นนี้ไปตลอด เพราะมีกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่น่าเบื่อทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม เป็นการให้ความสำคัญกับผู้เรียนในทุกกลุ่มทั้งเก่ง ปานกลาง และอ่อนเท่า ๆ กัน เพิ่มความมั่นใจให้กับผู้เรียนมากขึ้น และมีความสุขในการเรียนสามารถสังเกตได้จากสีหน้าของผู้เรียนได้ มีรอยยิ้ม เสียงดัง มีเสียงหัวเราะ และไม่มีผู้เรียนคนใดที่ง่วงนอนเลยในทุกกิจกรรมผู้เรียนชอบให้มีการทำกิจกรรมในชั้นเรียนมากกว่านั่งฟังการบรรยาย นอกจากนั้นช่วยให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเพิ่มขึ้น ผู้สอนรู้จักผู้เรียนดีขึ้น กล้าที่จะปรึกษาและถามผู้สอนมากขึ้นเนื่องจากผู้สอนมักจะเดินไปหาและได้ใกล้ชิดผู้เรียนเป็นรายบุคคลช่วยให้รับการสะท้อนกลับได้มากขึ้นช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกันเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการ โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และเป็นการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ สอดคล้องกับ ปราด วีสาเพ็ญ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านสถิติการวิจัยเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยเพื่อการสื่อสาร ที่พบว่า นักเรียนมีความความพึงพอใจต่อการสอนแบบกิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.04 สอดคล้องกับ อาลาวีย๊ะ สะอะ (2564) จากการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 เนื่องจากสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และง่ายต่อการใช้งาน ทั้งนี้ยัง

สอดคล้องกับนัฐพงษ์ นาชิน (2557) ที่พบว่าแบบวัดความคิดเห็นของนักเรียนมีความพึงพอใจในรูปแบบการสอนแบบห้องเรียนกลับทางโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 สอดคล้องกับนิชาภา บุรีกาญจน์ (2557) พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดแบบห้องเรียนกลับด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 3.52 สอดคล้องกับธีรภัทร พึ่งเนตร (2557) พบว่าด้านความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอนกลับด้านบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 สอดคล้องกับวรวรรณ เพชรอุไร (2556) จากการประเมินภาพรวมความพึงพอใจของนักศึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการอ่านและสรุปสาระสำคัญของบทเรียนในสมุดบันทึกด้วยตนเองมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน การนำการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนและนักเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมโดยครูจะต้องชี้แจงนักเรียนก่อนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเข้าใจรูปแบบการเรียนรู้และครูผู้สอนจะต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอนการจัดกิจกรรมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม การใช้สถานการณ์จำลอง ควรมีความยืดหยุ่น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมควรจัดให้เวลาเหมาะสม ควรให้เด็กได้ดำเนินจนสิ้นสุดกิจกรรม เพราะบางกิจกรรมอาจใช้เวลามากกว่าที่กำหนดไว้ และการจัดกิจกรรมการใช้สถานการณ์จำลองควรมีความหลากหลายเพื่อไม่ให้เด็กเบื่อหน่าย

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา อรุณสุขรุจี. (2546). *ความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรไชยปราการจำกัด อำเภอไชยปราการจังหวดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*

ธีรภัทร พึ่งเนตร.(2557). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการโดยใช้โปรแกรมฐานข้อมูล เรื่อง การสร้างแบบสอบถาม (Query) โดยใช้เทคนิคการสอนกลับด้านบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศกับวิธีการสอนแบบปกติ*. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2566. สืบค้นจาก http://www.siba.ac.th/home/wp-content/uploads/2016/01/re_011.pdf.

นัฐพงษ์ นาชิน, มยุรี โรจน์อรุณและวีณา ทองสุข. (2557). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การหาผลรวมของจานวนนับของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีการสอนแบบปกติ กับวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับทาง โดยใช้สื่อวีดีทัศน์*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2566. สืบค้นจาก http://research.bcc.ac.th/abstract.pdf.

นิชาภา บุรีกาญจน์. (2556). *ผลการจัดการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาโดยใช้แนวคิดแบบห้องเรียนกลับด้านที่มีต่อความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราด วีสาเพ็ญ. (2565). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านสถิติการวิจัยเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยเพื่อการสื่อสาร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รัชนู พิมพิทักษ์. (2560). *ทักษะการปฏิบัติงานศิลปะและความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน และการจัดการเรียนรู้แบบสาธิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : Dhonburi Rajabhat University Intellectual Repository

วงศ์วุฒิ เตี๊ยบทอง, & อัมพร วัจนะ. (2564). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์*. วารสารร้อยแก่นสารอคาเดมี่. 6 (6), 65-76

วรวรรณ เพชรอุไร. (2556). *ผลสัมฤทธิ์จากการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านในวิชาสมบัติทางกายภาพของยางและพอลิเมอร์ของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาเทคโนโลยียางและพอลิเมอร์*. รายงานการวิจัยในชั้นเรียน, คณะวิศวกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วิจารณ์ พานิช. (2556). *การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ:บริษัท เอส อาร์.พริ้นติ้ง.

อาลาวีย๊ะ สะอะ. (2557). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดวิเคราะห์และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Conway, P. F., & Clark, C. M. (2003). *The journey inward and outward: A re-examination of Fuller's concerns-based model of teacher development*. Teaching and Teacher Education, 19(5), 465–482.

Oliver, R., & Leeman, J. (2003). *Interactional Input and the Incorporation of Feedback: An Exploration of NS-NNS and NNS-NNS Adult and Child Dyads*. Language Learning, 53, 35-66.

Jureerat Thomthong. (2014) *ห้องเรียนกลับด้าน (The Flipped Classroom)* สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566, จาก https://prezi.com/o1meklxbpyl2/the-flipped-classroom/

ชุมชนพุทธเกษตรกับการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนในพื้นที่อีสานใต้

BUDDHIST AGRICULTURIST COMMUNITIES AND SUSTAINABLE COMMERCIAL TIMBER GROWING MANAGEMENT IN SOUTHERN ISAN

[1]พระมหาคำพันธ์ ปภากโร, [2]สมนึก จันทร์โสดา, [3]ประยงค์ ศรไชย, [4]พระมหาประยูร ช่างการ (ติกฺขปญฺโญ) และ [5]พระศรีรัตน์ ศรีสง่า (สิริรตโน)

[1]Phramaha Kampun Paphakaro, [2]Somnook Chandsoda, [3]Prayong Sornchai [4]Phramaha Prayoon Changkan (Tikkapanyo) and [5]Phra Srirat Srisanga (Sirirantano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]K_paphakaro@yahoo.co.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ 2) สร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ 3) สร้างเครือข่ายการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ผลการวิจัย พบว่า 1) ศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (1) ปัจจัยสำคัญของการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ประกอบด้วย สิทธิในที่ดิน กฎหมายรองรับสิทธิการ

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.,หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[3] อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[4] อาจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[5] อาจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ตัดไม้และทำไม้ การคัดเลือกพันธุ์ไม้ การเตรียมดิน ระบบน้ำและการปลูก การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจหมุนเวียนผสมผสาน โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาได้แก่ หลักการพึ่งพากันของสรรพสิ่งและหลักความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน (2) ปัจจัยสำคัญในการจัดการป่าชุมชนประกอบด้วย เอกสารสิทธิที่ดินและหนังสือสำคัญของทางราชการ กฎระเบียบของชุมชนในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่า การแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ตลอดทั้งหลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยความพร้อมเพรียงและความเมตตาในพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ แยกออกได้ 3 รูปแบบ ประกอบด้วย การปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจยืนต้นที่เก็บผลผลิตได้ทุกปี การปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ดและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในแปลงเดียวกัน และ การปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจหมุนเวียนตามฤดูกาล ด้วยเหตุที่พื้นที่ปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรมีอยู่จำกัด เกษตรกรจึงปลูกป่าในเชิงการเกษตรเพื่อยังชีพมากกว่าการเกษตรเชิงพาณิชย์ สำหรับการดูแลป่าชุมชน มีคณะกรรมการป่าชุมชนดูแลป่าตามเอกสารสิทธิและหนังสือสำคัญ ได้แก่ พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และ น.ส.3 การรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าได้ใช้หลักกฎหมาย หลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยความพร้อมเพรียงและความเมตตาตลอดทั้งหลักความเชื่อทางจิตวิญญาณและความเข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่งในป่า 3) เครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (1) เครือข่ายที่มีอยู่แล้วก่อนแผนงานวิจัย ได้แก่ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และเครือข่ายคณะกรรมการป่าชุมชนแบบไม่เป็นทางการ (2) เครือข่ายที่เกิดจากแผนงานวิจัย โดยชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ลงนามบันทึกความร่วมมือสร้างเครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือการจัดการปลูกป่าอย่างยั่งยืน (3) มาตรการหนุนเสริมเครือข่ายเกษตรกรและคณะกรรมการป่าชุมชนในด้านกฎหมายและการตลาดให้สอดคล้องกับประชาคมโลกในการส่งเสริมผลิตผลที่มิได้เกิดจากการทำลายป่าหรือความหลากหลายทางชีวภาพ

คำสำคัญ : การจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืน; ชุมชนพุทธเกษตร; พื้นที่อีสานใต้

Abstract

This research aimed to 1) A Study on Commercial Timber Growing Management of Buddhist Agriculturist Communities in Southern Isan; 2) Model Creation of Sustainable Commercial Timber Growing of Buddhist Agriculturist Communities in Southern Isan; 3) Network Creation of Sustainable Commercial Timber Growing Management of Buddhist Agriculturist Communities in Southern Isan. Findings of this research were as follows: 1)

The Study on Commercial Timber Growing Management: (1) The crucial factors of commercial timber growing included: the land title deeds, the laws for timber harvesting and processing, selection of seedlings, preparation of soil, water system and planting, and selection of mixed short-term economic plants. The applied Buddhist principles included natural interdependency of things and the relationships among family and community members. (2) The crucial factors in community forest management included: the land title deeds and official documents of the government; the community rules and regulations in maintaining and utilizing the forest; the cooperation from external agencies; and the Buddhist principles of unity and loving-kindness. 2) The model of timber growing of agriculturists included 3 types: growing timbers integrated with other annual economic plants; growing timbers integrated with mushroom growing and animal pasture planting; and timber growing with seasonal rotation economic plants. According to the limited size of land, the agriculturists grew timbers as subsistence economy rather than commercial economy. For the community forest conservation, the community forest committees followed the land title deeds and official documents including: the Community Forest Act 2 5 6 2 B.E.; public land certificates; and land title deeds. The conservation and utilization of community forests included the rule of laws, the Buddhist principles of unity and loving kindness, the spiritual beliefs, and the understanding of natural interdependency of things in the forests. 3) Regarding the Network of Sustainable Commercial Timber Growing: (1) The networks existed before this research included community enterprise network, organic farming network, and informal networks among various community forest committees; (2) A network created through this research by the cooperation of Buddhist agriculturist communities in Ubon Ratchathani, Si Sa Ket and Yasothon Provinces and the representatives of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus. A memorandum of understanding (MOU) was signed by all parties for cooperation in sustainable commercial timber growing: (3) Network enhancement measures for agriculturists and community forest committees specially in laws and marketing in accordance with international community in promotion of products that do not cause deterioration of natural forests and biodiversity.

Keywords: Sustainable Commercial Timber Growing Management; Buddhist Agriculturist Communities; Southern Isan

บทนำ

การจัดการปลูกป่าเป็นการสร้างป่าขึ้นโดยมนุษย์เพื่อผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อป้องกันภัยธรรมชาติ ตลอดทั้งเพื่อเสริมความงามของธรรมชาติ ปัจจุบัน แนวคิดป่าธรรมชาติได้เปลี่ยนมาเป็นการปลูกเพื่อให้ผลผลิตพันธุ์ไม้ แนวคิดการปลูกป่าทางเศรษฐกิจหรือเชิงพาณิชย์เป็นการปลูกโดยการเปลี่ยนพื้นที่ป่าธรรมชาติหรือพื้นที่เกษตรกรรมมาปลูกไม้มีค่าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยมีหลักการสำคัญคือผลตอบแทนที่คุ้มค่าและสูงกว่าการใช้ประโยชน์ในที่ดินผืนนั้นเพื่อการอื่น (ดอกรัก มารอด, 255) ประกอบกับ ภาครัฐได้มีการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์ ได้แก่ โฉนดที่ดิน น.ส.3 ก ที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ ได้แก่ ส.ป.ก.4-01 เป็นต้น โดยสามารถตัดขายได้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2562 ส่วนที่ 2/1 การรับรองไม้ มาตรา 18/1

สำหรับป่าชุมชน กรมป่าไม้ ได้ให้ความหมายว่า “หมายถึงที่ดิน และหรือที่ดินป่าไม้ที่ชุมชนได้ดำเนินการ หรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และแผนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย การจัดการหรือดำเนินการดังกล่าวเพื่อการอนุรักษ์ และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน”ด้วยเหตุผลดังกล่าว ป่าชุมชน จึงหมายถึงป่าธรรมชาติหรือป่าปลูกที่เกิดจากความต้องการและความสนใจของชุมชนที่ตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของป่า โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ คุ้มครองดูแล ตลอดจนมีกลไกในการจัดการบริหารป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างยั่งยืนโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและประเพณีของชุมชน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการกระจายประโยชน์ มีผู้นำหรือผู้ประสานทำให้เกิดกระบวนการทำงานในรูปแบบองค์กรชุมชนเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้งมีการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนเพื่อให้การจัดการป่าชุมชนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ (สำนักจัดการป่าชุมชน, 2557)

แนวคิดพื้นฐานของชุมชนพุทธเกษตรเชื่อว่าในมวลสรรพสิ่ง ไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่เป็นเหตุและเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง (อิทัปปัจจยตา) การปลูกพืชแบบผสมผสานของเกษตรกรและการให้ป่าชุมชนฟื้นสภาพด้วยหลักการพึ่งพาอาศัยกันของระบบนิเวศสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและความเชื่อดังกล่าว นอกจากนี้ชุมชนพุทธเกษตรได้ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเฉพาะหลักความสัมพันธ์ของคน (ทิศทั้งหก) หลักความพร้อมเพรียงกันของชุมชน (อปริหานิยธรรม 7) และหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา (Darlington Susan M., 2019, p.1-5)

เพื่อศึกษาสภาพและเสนอปัจจัยสำคัญในการสร้างรูปแบบและเครือข่ายการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร จึงได้เสนอแผนการวิจัยนี้ขึ้น โดยใช้กรณีศึกษาขององค์การอาหารและเกษตรกรรมแห่งสหประชาชาติ ตลอดทั้งงานวิจัยในหลายประเทศที่ได้ค้นพบปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจป่าไม้ชุมชนประกอบการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ชุมชนพุทธเกษตรกับการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนในพื้นที่อีสานใต้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพในภาคสนาม (Qualitative Research) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร รวม 3 จังหวัดๆ ละ 5 คน รวมทั้งหมด 15 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับ การศึกษาสภาพและกระบวนการตลอดทั้งวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามระเบียบวิธีวิจัยให้เนื้อหาสาระครอบคลุม ชุมชนพุทธเกษตรกับการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนในพื้นที่อีสานใต้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม สำรวจภาคสนาม และสนทนากลุ่มเกี่ยวกับปัญหา การส่งเสริมการปลูกป่า การวิเคราะห์ต้นทุน การจัดการป่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ โดยการสรุป วิเคราะห์และสังเคราะห์ในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ชุมชนพุทธเกษตรกับการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนในพื้นที่อีสานใต้ สรุปผลได้ดังนี้ คือ

1. ศึกษาการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (1) ปัจจัยสำคัญของการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรรายครัวเรือน ได้แก่ สิทธิในที่ดินทำกินของเกษตรกรและกฎหมายรองรับสิทธิการตัดไม้และทำไม้ การคัดเลือกพันธุ์ไม้มีค่าที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีแหล่งสนับสนุนวิชาการและพันธุ์ไม้ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กระบวนการการเตรียมระบบน้ำ การเตรียมดินและวางรูปแบบในการปลูก การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจเบิกนำเป็นพี่เลี้ยงไม้มีค่าตามหลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยการพึ่งพากันของสรรพสิ่ง ความเข้าใจของสมาชิกในครอบครัวและคนรอบข้างตามหลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยความสัมพันธ์ของคนในสังคม (ทิศทั้ง 6) เป็นรากฐานที่สำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (2) ปัจจัยสำคัญในการจัดการป่าชุมชน ประกอบด้วย เอกสารสิทธิที่ดินและหนังสือสำคัญของทางราชการในการจัดการป่าชุมชน การดูแลรักษาป่าและใช้ประโยชน์จากป่า บนหลักของการพึ่งพากันของสรรพสิ่งตามธรรมชาติ มีหลักปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อตกลงของชุมชน และใช้หลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยความพร้อมเพรียงและความเมตตา ตลอดทั้งแสวงหาความร่วมมือและแหล่งสนับสนุนจากภายนอก

2. รูปแบบการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (1) เกษตรกรรายครัวเรือนปลูกป่า 3 รูปแบบ ได้แก่ การปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจยืนต้นที่เก็บผลผลิตได้ทุกปี การปลูกไม้มีค่าพร้อมกับเพาะเชื้อเห็ดและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในแปลงเดียวกัน และ การปลูกไม้มีค่าแซมด้วยพืชเศรษฐกิจหมุนเวียนตามฤดูกาล ด้วยเหตุที่พื้นที่ปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรมีอยู่จำกัด เกษตรกรส่วนใหญ่จึงปลูกป่าในเชิงการเกษตรเพื่อยังชีพมากกว่าการเกษตรเชิงพาณิชย์ โดยเป็นการปลูกป่าผสมผสานที่พึ่งพาน้ำฝนธรรมชาติเป็นหลัก อย่างไรก็ตามเกษตรกรไม่ได้จัดทำแผนธุรกิจในเชิงวิเคราะห์ผลได้ผลเสียในการลงทุน (2) ป่าชุมชน มีคณะกรรมการป่าชุมชนดูแลป่าร่วมกับชุมชนตามกฎหมาย เอกสารสิทธิและหนังสือสำคัญ ได้แก่ พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ตลอดทั้ง น.ส.3 ในความดูแลของวัด ชุมชนได้ใช้หลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยความพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำในการปลูกป่า การดูแลรักษาป่า

การใช้ประโยชน์จากป่า นอกจากนี้หลักความเชื่อทางจิตวิญญาณและหลักความเข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่งในป่านับเป็นหัวใจสำคัญของการดูแลรักษาป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าเป็นไปตามลักษณะกฎหมายและเอกสารสิทธิ ได้แก่ พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ศ.2562 ป่าสาธารณประโยชน์ที่ทางราชการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในลักษณะของป่าดอนปู่ตาและป่าช้าสาธารณประโยชน์และเอกสารสิทธิ น.ส.3 การดูแลรักษาป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนตั้งอยู่บนหลักความเมตตาและเป็นธรรม

3. เครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (1) เครือข่ายที่มีอยู่แล้วก่อนแผนงานวิจัย ได้แก่ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และเครือข่ายคณะกรรมการป่าชุมชนที่มีลักษณะไม่เป็นทางการระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนหลายแห่งเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) เครือข่ายเกิดจากแผนงานวิจัย เกษตรกรปลูกป่าเชิงพาณิชย์และคณะกรรมการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษและยโสธร ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ลงนามบันทึกความร่วมมือสร้างเครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืนในชุมชน (3) มาตรการหนุนเสริมเครือข่ายในอนาคต โดยเน้นเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกษตรกรผู้ปลูกป่าเชิงพาณิชย์และคณะกรรมการป่าชุมชนในด้าน กฎหมาย ข้อบังคับ และการตลาดที่เอื้ออำนวยในการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรและชุมชนให้สามารถสนับสนุนสมาชิกปลูกป่าเชิงพาณิชย์ที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ของประชาคมโลกที่กำหนดการซื้อขายผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ที่มิได้เกิดจากการทำลายป่าหรือการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ชุมชนพุทธเกษตรกับการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนในพื้นที่อีสานใต้ มีประเด็นสำคัญที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ คือ

1. ความมั่นคงด้านการถือครองที่ดินของเกษตรกรผู้ปลูกป่าเชิงพาณิชย์ เอกสารสิทธิที่แตกต่างกัน จะมีสิทธิในการตัดไม้มีค่าต่างกัน สอดคล้องกับ อาทิตยา พองพรหม (2563) และคำบรรยายของ สหรัฐ ศิริวรรณ (2565) ที่ว่า ไม้มีค่าถือว่าเป็นทรัพย์สินควบที่ดิน หากที่ดินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคล เรียกว่า “ที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์” หรือ “สิทธิครอบครอง” สำหรับการปลูกไม้มีค่าในกรณีได้รับอนุญาตเข้าอยู่อาศัยทำกิน เช่น ส.ป.ก.4-01 ให้ถือว่าเป็นการ “ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาต” ไม่ถือว่าเป็นไม้หวงห้าม สำหรับข้อกังวลของเกษตรกรในการขออนุญาตตัดไม้ สหรัฐ ศิริวรรณ (2565) ได้ให้ข้อมูลว่ากรมป่าไม้ได้ออกเอกสารรับรองไม้กรรมสิทธิ์ 2 ประเภท คือ เอกสารประเภทรับรองตนเอง และเอกสารประเภทให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้รับรอง

2. เอกสารสิทธิป่าชุมชนและหนังสือสำคัญ ประกอบด้วย น.ส.3 ที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยการกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย และป่าชุมชนที่ปรับตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 คณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอาหารและเกษตรกรรมแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ การใช้ไม้เป็นพลังงานเชื้อเพลิง การจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การรักษาความหลากหลายของธรรมชาติ ความสมดุลและมีเสถียรภาพของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเป็นแหล่งอาหารของชุมชน

3. การคัดเลือกชนิดของไม้ที่ปลูกเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ สอดคล้องกับ สหรัฐ ศิริวรรณ (2565) ว่าไม้มีค่าที่เหมาะกับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศอีสานใต้ ได้แก่ พะยูง ประดู่ ยางนา สำหรับเกษตรกรที่ปลูกป่ายังคงอยู่ในระยะคาบเกี่ยวระหว่างการเกษตรเพื่อยังชีพกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ สอดคล้องกับ เคท เอ็ม (Kate M. 2022) และสอดคล้องกับ ชวาลวุฒิ ชัยนุวัติ (Chavalvut Chainuvati, 2021) ที่มองถึงปัญหาอุปสรรคสำคัญในการยกระดับเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ของเกษตรกรคือการถือครองที่ดินที่มีขนาดจำกัด ในปัจจุบันเกษตรกรปลูกป่าเพื่อยังชีพโดยการใช้ประโยชน์จากพืชเศรษฐกิจอื่นที่ปลูกร่วมกับไม้มีค่าตลอดทั้งเพื่อได้ประโยชน์จากผลผลิตธรรมชาติจากการปลูกป่า เกษตรกรเพียงแต่มุ่งหวังใช้ประโยชน์จากไม้มีค่าในอนาคตโดยไม่ได้มีการคำนวณผลได้ผลเสียว่ามีความคุ้มค่าหรือไม่

4. คณะกรรมการป่าชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งพากันของระบบนิเวศน์ สอดคล้องกับ เลสลี่ สปอนเซล (Leslie Sponsel: 2019) (อ้างใน Darlington 2019) ว่าระบบนิเวศน์มีความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและจิตวิญญาณ เช่น แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่าสรรพสิ่งโดยธรรมชาติเป็นเหตุและปัจจัยซึ่งกันและกัน ในกระบวนการจัดการป่าชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การดูแลรักษา รวมถึงการแบ่งปันประโยชน์จากป่าด้วยความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ อีเลียส (Elias, 2014 อ้างใน Michel Merlet)

5. การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 มาตรา 3 คำจำกัดความคำว่า “ไม้” คำว่า “ใช้ประโยชน์จากไม้” คำว่า “ของป่า” และ คำว่า “ทรัพย์สินส่วนกลาง” สาระสำคัญเหล่านี้จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับสมาชิกป่าชุมชนในการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน สอดคล้องกับ Belcher, Ruiz Perez and Achdiawan, 2005 (อ้างใน Gilmour, Don, (2016) การใช้ประโยชน์จาก “ผลผลิตจากป่าที่ไม่ใช่เนื้อไม้” ได้ถูกนำมาใช้เพื่อช่วยการดำรงชีพของเกษตรกร ลดภาวะความยากจนหรือยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน

6. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากแผนงานวิจัยนี้ เกษตรกรและคณะกรรมการป่าชุมชนในพื้นที่อีสานใต้ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษและยโสธร ได้ร่วมกันสร้างเครือข่ายการปลูกป่าเชิง

พาณิชย์ชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือการจัดการป่าและการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรวิถีพุทธสู่ความยั่งยืนในชุมชน

7. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากแผนงานวิจัยนี้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ระหว่างเกษตรกร โดยเฉพาะการปลูกไม้มีค่าผสมผสานกับพืชเบิกนำโดยใช้หลักการพึ่งพากันของพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ปัจจัยสำคัญของการจัดการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ประกอบด้วย สิทธิในที่ดิน กฎหมายรองรับสิทธิการตัดไม้และทำไม้ การคัดเลือกพันธุ์ไม้ การเตรียมดิน ระบบน้ำและการปลูก การคัดเลือกพืชเศรษฐกิจหมุนเวียนผสมผสาน โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาได้แก่ หลักการพึ่งพากันของสรรพสิ่งและหลักความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน

รูปแบบการปลูกป่าถือเป็นนวัตกรรมการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ของเกษตรกร คือ “การปลูกป่าเชิงพาณิชย์อย่างยั่งยืนของชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่อีสานใต้แบบผสมผสานและพึ่งพิง” คือ ปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ พร้อมปลูกพันธุ์ไม้เพื่อบริโภคและใช้สอยแซมป่าเศรษฐกิจ การปลูกและการจัดการตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ โดยหลักการพึ่งพิงกันของพืชตามธรรมชาติ สอดคล้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (อิทัปปัจจยตา) และเป็นการพัฒนาต่อยอดจากการเกษตรเพื่อยังชีพไปสู่การเกษตรเชิงพาณิชย์

การดูแลป่าชุมชน มีคณะกรรมการป่าชุมชนดูแลป่าตามเอกสารสิทธิและหนังสือสำคัญ ได้แก่ พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และ น.ส.3 การรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าได้ใช้หลักกฎหมาย หลักพระพุทธศาสนาว่าด้วยความพร้อมเพรียงและความเมตตา ตลอดทั้งหลักความเชื่อทางจิตวิญญาณและความเข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่งในป่า

บทบาทของเครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ประกอบด้วย เครือข่ายที่มีอยู่เดิม ได้แก่ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และเครือข่ายคณะกรรมการป่าชุมชนแบบไม่เป็นทางการ เครือข่ายสร้างใหม่ที่เกิดจากแผนงานวิจัยโดยชุมชนพุทธเกษตรในพื้นที่วิจัยได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ลงนามบันทึกความร่วมมือสร้างเครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือการจัดการปลูกป่าอย่างยั่งยืน

เครือข่ายการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ควรได้รับมาตรการหนุนเสริมในด้านกฎหมายและการตลาดให้สอดคล้องกับประชาคมโลกในการส่งเสริมผลิตผลที่มิได้เกิดจากการทำลายป่าหรือความหลากหลายทางชีวภาพ

เอกสารอ้างอิง

ดอกรัก มารอด (2555). *นิเวศวิทยาป่าไม้ประยุกต์.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชกิจจานุเบกษา. *พระราชบัญญัติป่าไม้ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2562 การรับรองไม้.* เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก วันที่ 16 เมษายน 2562.

สหรัฐ ศิริวรรณ. คำบรรยาย *"การปลูกป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้* ฉบับที่ 8 พ.ศ.2562". ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี. วันที่ 24 พฤษภาคม 2565.

สำนักจัดการป่าชุมชน. (2557.ป่าชุมชน: รูปแบบการพัฒนาและบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืน. กรมป่าไม้.

อาทิตยา พองพรหม. *สรุปสถานการณ์การถือครองที่ดินและสาเหตุการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย.* https://alro.go.th/tech_trans. (สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563).

Chavalvut Chainuvati. Crop Diversification in Thailand. https://www.fao.org. (Retrieved on November 2021)

Darlington. Susan M.. Buddhist Integration of Forest and Farm in Northern Thailand. 2019

Gilmour, Don. Commercialization of CBF Products, Forty years of community-based forestry: A review of its extent and effectiveness. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. 2016. http://www.fao.org/pdf. (Retrieved on November 2021)

Kate M. What is Commercial Agriculture. https://socratic.org/questions/what-is-commercial-agriculture. (Retrieved on November 2021)

Michel Merlet. Community forests. Document for Discussion between FERN and its Partners. June 2015. pp3 and 6.

แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

GUIDELINES FOR DEVELOPING PARTICIPATIVE ADMINISTRATION OF SCHOOLS IN MOEDANG SCHOOL NETWORK UNDER SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

[1]ดารารัตน์ พร้อมพรม และ [2]เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม

[1]Dararat Promprom and [2]Charoenwit Sompongtam

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchatani University, Thailand

[1]dararat25360973619356@gmail.com, [2]charoenwit_s@gamil.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 2) เปรียบเทียบปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำแนกตามขนาดของโรงเรียน และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง และผู้ให้ข้อมูลได้แก่ บุคลากรจากโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น 3 โรงเรียน จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย 2) ปัญหาการบริหาร

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2] อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แบบมีส่วนร่วม จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน ด้านการไว้วางใจกัน ควรให้ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ด้านความยึดมั่นผูกพัน ควรสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้านการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ควรให้ครูร่วมกันปรึกษาหารือในการปฏิบัติงานร่วมกัน ด้านความเป็นอิสระต่อครูทุ่มเทและเต็มใจต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ครูควรได้รับการไว้ใจและการวางตัวบุคคลให้เข้ากับงาน ควรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นจากผู้อื่น โดยมีผู้บริหารคอยให้คำแนะนำ

คำสำคัญ : การบริหารแบบมีส่วนร่วม, กลุ่มโรงเรียนมออีแดง

Abstract

This research aimed to study the conditions and problems of participative administration of schools in Moedang School Network under Sisaket Primary Educational Service Area Office 4, to compare problems of participative administration of schools classified by school sizes, and to study the development guidelines for the use of participation administrative development. The sample consisted of teachers in Moedang School Network and Informat from the best schools, consisting of 3 schools' administration and 15 teachers. The tool used for the data collection was a 5-level rating scale questionnaire and an Interview form. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, and frequency from content analysis. The research results revealed as follows: 1) The overall conditions of the Participation Administration of Schools in Moedang School Network Under Sisaket Primary Educational Service Area Office 4 were high. The overall problems of the Participation Administration of Schools in Moedang School Network needed to be higher. 2) The problems of Participation Administration for overall the small size school had problem higher than the medium size school and large size school statistically significant at .05 level. 3) The guidelines for Developing Participation Administration were applied to develop. In the aspect of trust, teachers should be involved in administrative decisions related to their performances; in the aspect of commitment, professional learning communities should be created for both teaching and administrative problems; in the aspect of setting common goals and objectives, teachers should be encouraged to discuss and work together. The aspect of independence for teachers to perform with

willingness; teachers should be trusted and assigned to the right position, be free to express their opinions, and be accepted by others with the guidance of the school administrator.

Keywords: Participative Administration, Moedang School Network

บทนำ

การศึกษานับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประชากรของประเทศ ให้มีคุณภาพ หากประชากรได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและทั่วถึง ประเทศก็ประสบความสำเร็จในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม และทัดเทียมกับอารยประเทศทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าด้านใดต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนากำลังคน คือ กระบวนการทางการศึกษา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดไว้ ในมาตรา 43 อย่างชัดเจนว่าบุคคลยอมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ของหมู่มวลมนุษย์ตั้งแต่อดีตและปรากฏต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมเกียรติภูมิของมนุษย์ให้สูงส่งขึ้นไป ความเจริญก้าวหน้าตรงจุดนี้เกิดจากการที่มนุษย์มีความคิดสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด ที่จะพัฒนาความสามารถของตนเองขึ้นไปเรื่อย ๆ และสิ่งที่จะพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ให้สูงส่งขึ้นไปได้ แนวทางหนึ่งก็คือการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชากรที่อยู่ในสังคมให้มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีคุณลักษณะที่ต้องการและให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษานั้นมีหลายระดับ แต่การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนระดับประถมศึกษานั้นนับว่าสำคัญที่สุด ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จะต้องตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับนี้ ทั้งนี้เพราะเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นการศึกษาภาคบังคับที่ทุกคนจะต้องเรียน เป็นการมุ่งสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กด้านการอบรม สั่งสอน มุ่งให้เด็กอ่านออก เขียนได้รวมทั้งเน้นการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อปรับปรุงตนเองให้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphof (1980) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Evaluation) ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Benefits) ส่วน Swansburg (1996) มีแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การไว้วางใจกัน (trust) ความผูกพันที่จะปฏิบัติ (commitment) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน (goals and objectives) และความมีอิสระในการปฏิบัติงาน (autonomy) ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วม ช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่ดีกว่า การตัดสินใจที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้น เนื่องจากผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ย่อมมีความผูกพันต่อผลของการ

ตัดสินที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย ความผูกพันจึงนำไปสู่ ประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงขึ้น ในส่วนของกำลังใจและความพอใจในงานที่ทำเป็นสิ่งที่เกิดจากการที่พวกเขามีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ฉะนั้นความรู้สึกห่างเหิน คับอกคับใจ และความไม่พอใจที่จะนำไปสู่ความเฉื่อยชา การออกจากงาน และการขาดงานน้อยมาก การลดความ ไม่พอใจด้วยการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถแก้ปัญหานี้ได้ (วิบูลอร นิลพิบูลย์, 2563)

ดังนั้น ในการพัฒนาโรงเรียนระบบเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองโดยการใช้หลักการบริหารที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการมีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องและมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถบุคลิกลักษณะและคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง ซึ่งการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมถือว่าเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบหนึ่งที่ได้รับความสนใจในการบริหารโรงเรียนในปัจจุบัน เพราะเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปัจจุบันมีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 เมื่อนำไปใช้ในสถานศึกษาจึงเป็นการระดมผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์เพื่อร่วมกันจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ครู เจ้าหน้าที่และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญของโรงเรียน เป็นการระดมทรัพยากรด้านการเงินและด้านวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สร้างและสนับสนุนให้เกิดผู้นำใหม่ๆ ในทุกระดับ เพิ่มปริมาณและคุณภาพการติดต่อสื่อสาร สร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน ทำให้เกิดการริเริ่มจัดทำโครงการใหม่ๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น และการที่ครู ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหารงานงบประมาณ จึงเกิดแนวทางการใช้งบประมาณอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนได้เสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการบริหารจัดการศึกษา การบริหารและการตัดสินใจทำด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน (เทวพร ขำเมธา, 2558)

สภาพการบริหารสถานศึกษาที่ขาดความพร้อมและมีการกระจายหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมกับบุคคลเท่าที่ควร อีกทั้งนโยบายและการดำเนินการของกลุ่มเครือข่ายครูผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานของกลุ่มเครือข่าย โดยผลการประเมินภายนอกในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง มีผลประเมินคุณภาพภายนอก ในกลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-net) ผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่และระดับประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมภายในโรงเรียนทั้งนี้ผู้บริหารยังขาดทักษะในการสื่อสารและทักษะในการแก้ปัญหาในโรงเรียน และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน สาเหตุมาจาก โรงเรียนส่วนใหญ่ในกลุ่มโรงเรียนมออีแดงนั้นเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูผู้สอนและบุคลากรในการปฏิบัติงานน้อยนั้น ครูผู้สอนที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับวิชาเอกที่เรียนจบมาจึงทำให้การทำงานร่วมกันภายในสถานศึกษานั้นไม่สะดวกราบรื่น จึงต้องอาศัยความ

สมัครใจ และการมีประสบการณ์ของครูผู้สอน เข้ามาทำงานในงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร จึงทำให้การทำงานนั้นมีอุปสรรคเกิดขึ้นในการทำงานร่วมกัน ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ และขาดอิสระในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนนั้น มักจะมาจากความคิดเห็นของผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ เพราะผู้บริหารมักจะแสดงความคิดเห็น และคิดเห็นว่า ความคิดของตนเองมักจะถูกต้องเสมอ ดังนั้น จึงทำให้คณะครูในโรงเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน จึงทำให้คิดว่าตนเองไม่มีความสำคัญ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและไม่มีความเต็มใจที่ปฏิบัติงาน ไม่เปิดกว้างรับความคิดเห็นทั้งผู้บริหารและครู หน้าที่ของผู้บริหารคือจะต้องชี้แจงและทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการบริหารงานร่วมกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2565) และผลประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดงพบว่า เฉลี่ยอยู่ในระดับดี แต่หากดูรายด้านแล้วพบว่า มาตรฐานที่ 2 มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 7 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาการศึกษามีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากการบริหารงานของกลุ่มผู้บริหารที่ไม่ได้ให้ครูในกลุ่มโรงเรียนมออีแดงมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของกลุ่มโรงเรียนมากเพียงพอ จึงทำให้ครูไม่ทราบแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน และไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร อาจทำให้ไม่มีความเต็มใจในการปฏิบัติหรือมีการปฏิบัติแล้วไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานได้เท่าที่ควร (กลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2565)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้ศึกษาเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ครั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาใน สังกัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไปในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จากโรงเรียน 18 แห่ง จำนวน 195 คน ประกอบด้วยครูในโรงเรียนขนาดเล็ก 42 คน ขนาดกลาง 120 คน และขนาดใหญ่ 33 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ครูในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จากโรงเรียน 18 แห่ง จำนวน 132 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (1970) แล้วสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน ประกอบด้วยครูในโรงเรียนขนาดเล็ก 23 คน ขนาดกลาง 81 คน และขนาดใหญ่ 28 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ สภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตรการส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scales) ด้านที่ 1 การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน จำนวน 5 ข้อ ด้านที่ 2 การไว้วางใจกัน จำนวน 5 ข้อ ด้านที่ 3 ความมีอิสระในการปฏิบัติงาน จำนวน 5 ข้อ ด้านที่ 4 ความผูกพันที่จะปฏิบัติ จำนวน 5 ข้อ รวม 20 ข้อ ซึ่งครอบคลุมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามทฤษฎีของสวอนเบิร์ก

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูล ตามลักษณะของแบบสอบถามดังนี้

3.1 สภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 เปรียบเทียบปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยใช้การทดสอบค่า F – test แบบ One-way ANOVA

3.3 แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาความถี่

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของสภาพและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วม			ปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน	3.76	0.92	มาก	1.93	0.94	น้อย
2. การไว้วางใจกัน	3.90	0.65	มาก	2.40	0.93	น้อย
3. ความมีอิสระในการปฏิบัติงาน	4.03	0.52	มาก	2.29	1.20	น้อย
4. ความผูกพันที่จะปฏิบัติ	3.75	0.75	มาก	2.02	0.95	น้อย
รวม	**3.86**	**0.64**	**มาก**	**2.16**	**0.96**	**น้อย**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านมีระดับสภาพอยู่ในระดับมาก และปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านในระดับน้อย เมื่อพิจารณาพบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีปัญหาการไว้วางใจกันสูงสุด และมีปัญหาการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีระดับปัญหาน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) ดังตารางที่ 2 – 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม	ขนาดเล็ก			ขนาดกลาง			ขนาดใหญ่		
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน	2.41	1.10	น้อย	1.64	0.61	น้อย	1.40	0.41	น้อย
2. การไว้วางใจกัน	2.60	1.20	ปานกลาง	2.35	0.47	น้อย	2.00	0.82	น้อย
3. ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน	2.71	1.27	ปานกลาง	2.23	1.14	น้อย	1.40	0.41	น้อย
4. ความผูกพันที่จะปฏิบัติ	2.44	1.09	น้อย	1.87	0.71	น้อย	1.30	0.31	น้อย
รวม	**2.54**	**1.14**	**ปานกลาง**	**2.02**	**0.67**	**น้อย**	**1.53**	**0.49**	**น้อย**

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับน้อย ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย 3 อันดับแรก ได้ดังนี้ ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน การไว้วางใจกันและความผูกพันที่จะปฏิบัติ ส่วนการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน อยู่ในระดับน้อยสุด

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแปรปรวนของปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม	ขนาดโรงเรียน	$\overline{X}$	S.D.	ขนาดโรงเรียน		
				ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
1. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน	ขนาดเล็ก	2.41	1.10	-	0.77*	1.01*
	ขนาดกลาง	1.64	0.61		-	0.24
	ขนาดใหญ่	1.40	0.41			-

ปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม	ขนาดโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ขนาดโรงเรียน		
				ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
2. การไว้วางใจกัน	ขนาดเล็ก	2.60	1.20	-	0.25	0.60*
	ขนาดกลาง	2.35	0.47		-	0.35
	ขนาดใหญ่	2.00	0.82			-
3. ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน	ขนาดเล็ก	2.71	1.27	-	0.48*	1.31*
	ขนาดกลาง	2.23	1.14		-	0.83*
	ขนาดใหญ่	1.40	0.41			-
4. ความผูกพันที่จะปฏิบัติ	ขนาดเล็ก	2.44	1.09	-	0.57*	1.14*
	ขนาดกลาง	1.87	0.71		-	0.57*
	ขนาดใหญ่	1.30	0.31			-
รวม	**ขนาดเล็ก**	**2.54**	**1.14**	**-**	**0.52***	**1.01***
	ขนาดกลาง	**2.02**	**0.67**		**-**	**0.50***
	ขนาดใหญ่	**1.53**	**0.49**			**-**

จากตาราง 3 พบว่า ปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยรวมโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงานและด้านความผูกพันที่จะปฏิบัติของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการไว้วางใจกัน โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้

1. ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ด้านความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนบุคลากรที่น้อยกว่า จึงทำให้บุคลากรหนึ่งคนได้รับหน้าที่รับผิดชอบหลายหน้าที่ ซึ่งทำให้ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน เนื่องจากมีภาระหน้าที่มากและอาจได้รับงานที่ตนเองไม่มีประสบการณ์หรือมีความถนัด เช่น การจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียนผู้บริหารให้ครูรับผิดชอบหน้าที่จัดทำตามนโยบายตนเองโดยไม่ปรึกษาหารือกับบุคลากรในโรงเรียน

ด้านความผูกพันที่จะปฏิบัติ มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีชั่วโมงการปฏิบัติหน้าที่สอนมากกว่าทำให้ใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ได้ยากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและใหญ่ที่ครูมีชั่วโมงสอนน้อยกว่า อีกทั้งยังไม่มีครูที่ประสบการณ์สอนในวิชาเอกเดียวกัน จึงทำให้มีความผูกพันที่จะปฏิบัติน้อยกว่า

ด้านการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีผู้บริหารเพียงคนเดียว นโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานภายในโรงเรียนอาจมาจากผู้บริหารเพียงคนเดียว จึงทำให้ครูไม่มีส่วนร่วมในการปรับปรุง แก้ไขนโยบายจากปัญหาที่ครูพบโดยตรงมากเท่าที่ควร

ด้านการไว้วางใจกัน มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ในปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กได้รับจัดสรรครูบรรจุใหม่มากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้ครูมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย จึงอาจทำให้ผู้บริหารไม่มีความไว้วางใจในในผู้ปฏิบัติงานเท่าที่ควร และการบริหารบางเรื่องอาจไม่ชี้แจงให้บุคลากรทราบทุกคน จึงทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันเรื่องความโปร่งใสในการดำเนินงานภายในโรงเรียน

ซึ่งสอดคล้องกับชาฤนี เหมือนโพธิ์ทอง (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นทีมของพนักงานครูในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1 เมื่อจำแนกขนาดของโรงเรียนแตกต่างกัน พบว่า มีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นทีมของพนักงานครูในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นโดยรวม มีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยอานนท์ แก้วเงิน (2563) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวม มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง แนวทางการพัฒนาการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีแนวทางการพัฒนาโดยผู้บริหารควรจัดการประชุมปรึกษาในการจัดทำนโยบายและแนวทางการทำงานร่วมกับผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาจากผู้ปฏิบัติ โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติซึ่งจะได้รับการสะท้อนปัญหาและแนว

ทางการแก้ไขจากผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับโศภิดา คล้ายหนองสรวง (2558) ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมทีส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็นของครูผู้สอนเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนางาน และที่สำคัญต้องควบคุม กำกับ ดูแล นิเทศ ติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ

แนวทางการพัฒนาการไว้วางใจกัน มีแนวทางการพัฒนาโดยให้ครูเข้ารับการอบรมเรื่องที่ตนได้รับผิดชอบ และให้ครูผู้มีประสบการณ์หรือผู้บริหารคอยช่วยเหลือ เป็นต้น และควรจัดทำคำสั่งมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมให้กับครูนั้นๆ เพื่อความชัดเจนในการทำงานและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ โศภิดา คล้ายหนองสรวง (2558) ที่กล่าวถึงผู้บริหารควรให้โอกาสครูเลือกทำงานตามความต้องการและให้ความไว้วางใจว่า ครูจะสามารถทำงานได้อย่างดีมีคุณภาพ

แนวทางการพัฒนาความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน มีแนวทางการพัฒนาโดย ผู้บริหารควรประสานงานกับครูที่ได้รับมอบหมายงานอย่างสม่ำเสมอ มีการแนะนำและติดตาม ให้คำปรึกษาตลอดการทำงานที่ได้รับมอบหมาย และรับฟังแนวคิดในการทำงานของครูเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด สอดคล้องกับอมรภัค ปิ่นกำลัง (2562) ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ให้อิสระแก่ผู้ร่วมงานได้ตัดสินใจ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานควบคุมการปฏิบัติงานของทีมงาน รวมทั้งให้เสรีภาพแก่ผู้ร่วมงานในการแสดงความคิดเห็นเรื่องการทางานอย่างเต็มที่ เพื่อความร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการบริหารการศึกษาของโรงเรียนตามแผนดำเนินงานของโรงเรียน

แนวทางการพัฒนาความผูกพันที่จะปฏิบัติ มีแนวทางการพัฒนาโดยผู้บริหารควรใช้การประชุมหรือชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งจะเป็นการสะท้อนปัญหาและร่วมกันหารือแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้กับครู โดยจะทำให้ผู้บริหารกับครูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพิ่มขึ้นจากการร่วมกันแก้ปัญหาการทำงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ อมรภัค ปิ่นกำลัง (2562) ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้ร่วมงาน สร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาการดำเนินงานร่วมกัน และผู้บริหารเป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งการให้ข้อมูล งบประมาณการพัฒนาบุคลากร คอยให้คำแนะนำส่งเสริมและฝึกฝนวิธีการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ร่วมงานอยู่เสมอ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนมออีแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยภาพ

รวมอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยและมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

ด้านการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้บริหารควรให้ครูร่วมกันปรึกษาหารือในการปฏิบัติงานร่วมกันกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารโรงเรียน เพื่อครูที่เป็นผู้ปฏิบัติได้ออกความเห็นในด้านของผู้ปฏิบัติ ว่าสามารถพัฒนาด้านใด หรือมีปัญหาปรับปรุงด้านใดได้

ด้านการไว้วางใจกัน ผู้บริหารควรให้ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครูโดยตรง และมอบหมายงานที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ อีกทั้งจัดทำคำสั่งมอบหมายขอบข่ายงานอย่างชัดเจน

ด้านความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน ครูควรได้รับการไว้ใจและการวางตัวบุคคลให้เข้ากับงาน ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ควรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นจากผู้อื่นโดยมีผู้บริหารคอยให้คำแนะนำ

ด้านความผูกพันที่จะปฏิบัติ คณะครูและผู้บริหารควรสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่ดีขึ้น โดยจะเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ เพื่อปัญหาทั้งการสอนและการบริหาร ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *คู่มือการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา.* ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564).* สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579.* สำนักงานเลขาธิการ. สภาการศึกษา.

ชาฤนี เหมือนโพธิ์ทอง. (2556). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นทีมของพนักงานครูในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชัยอานนท์ แก้วเงิน. (256). *การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

โศภิดา คล้ายหนองสรวง. (2558). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมทีส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพืนทีการศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา]. E-Journal of Education Studies, Burapha University. https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/education2/article/view/4331

อมรภัค ปิ่นกาลัง. (2562). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

THE GUIDELINES FOR CREATIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOL, DET UDOM DISTRICT, UNDER THE OFFICE OF UBON RATCHATHANI ELEMENTARY EDUCATION SERVICE AREA 5

[1]กุลสิทธิ์ คงสิน และ [2]เมธาวี โชติชัยพงศ์

[1]Kunlasit Kongsin and [2]Methavee Chotchaipong

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]iis.artingnong@hotmail.com

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน และ 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 224 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 13 คน และครูผู้สอน 211 คน และผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 คน และครูผู้สอน จำนวน 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 และแบบสัมภาษณ์ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการ

---

[1] นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

จำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมา คือ ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม และ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวทาง ดังนี้ (1) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรสร้างความร่วมมือ ร่วมกันแก้ไขปัญหา เปิดโอกาส และรับฟังความคิดเห็นของครู และบุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาคิดพิจารณาแก้ปัญหาอย่างตรงจุดและสร้างสรรค์ (2) ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องถึงผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ตลอดจนเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานของครู และบุคลากร เพื่อติดตามเฝ้าดูผลการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข (3) ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับระบบการทำงานร่วมกันของครู และบุคลากร โดยมีการสนทนากับครู และบุคลากร ถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการทำงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิผลสูงสุด (4) ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยมขององค์กรอย่างชัดเจน วิเคราะห์และการนำข้อมูลเชิงสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในองค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ และ (5) ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู และบุคลากรมีการตรวจสอบความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the present states and desired states of creative leadership of school administrators, and 2) to propose guidelines for creative leadership development of school administrators. The sample was defined by using Krejcie & Morgan's table (1970), total numbers were 224 subjects, consisted of 13 administrators and 211 teachers. Eight informants included 5 administrators and 3 teachers. The research tools were a questionnaire with reliability value of .93, and an interview form with IOC values of 1.00 in all items. The statistics included Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, and Content Analysis. The research findings were: 1. The present states of creative leadership of school administrators as a whole were at the moderate level while the desired states of creative leadership of school administrators as a whole were at the high

level, and the needs for creative leadership development of school administrators were at the highest level. The highest mean score was the aspect of Achievement Reinforcement, followed by the aspect of Trust Building in Organization, while the lowest mean score was the Teamwork. And 2 . Guidelines for the development of creative leadership of school administrators were 1) Teamwork aspect, administrators should create collaboration, problem solving involvement, provide settings for opinions and opportunities for teachers, personnel, and stakeholders and bring all data to consideration in order to solve the problem at the point and creatively. 2) Trust building aspect, administrators should continuously analyze teachers' and personnel's performance, focusing on controlling and monitoring work as planned in order to correct and improve school work. 3) Promoting optimistic attitude toward job aspect, administrators should define creative vision with teacher and personnel participation by communicate with teachers and personnel on both success and failure for higher achievement. 4) Achievement reinforcement aspect, administrators should define organizational value vision clearly, analyze and make use of information to realize set goals. And 5) Efficient communication in organization aspect, administrators should promote teachers and personnel detect the understanding of massages between senders and receivers in order to reduce conflicts.

Keywords: development guidelines, creative leadership of administrator, opportunity expansion school

บทนำ

ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกัน ให้ร่วมใจกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ยาเบ็น เรืองจรูญศรี, 2552) ดังที่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2557) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำควรมีลักษณะเป็นนักวิสัยทัศน์ มีทัศนะในระยะยาว มองไปข้างหน้า มีความสามารถในการสร้างอนาคต สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี การส่งเสริมการเรียนรู้ การเป็นตัวของตัวเอง มีวินัยในตนเอง มุ่งการเปลี่ยนแปลง ริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดประสิทธิผล ทำสิ่งที่ถูกต้อง และมุ่งการพัฒนา แก้ปัญหา และตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม รวมถึงการกระจายอำนาจ เชี่ยวชาญในบริบทเชิงยุทธศาสตร์ กระตุ้น ระดมพลัง บันดาลใจ สร้างความ

ไว้วางใจ และเสริมพลังอำนาจให้คนอื่น ส่วน รัตนา เหลืองาม (2562) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีภาวะผู้นำ เป็นผู้ที่ชักนำ จูงใจ ชี้นำ ใช้อำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ กระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดี เต็มใจ พร้อมใจ กระตือรือร้น หรือร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำต้องการ ซึ่งสิ่งที่ผู้นำโรงเรียนในอนาคตควรมีเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่ ความสามารถเชิงวิสัยทัศน์ การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายขององค์กร ความสามารถในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ความสามารถในการสื่อสารแบบมีประสิทธิผล ความสามารถในการสร้างทีม ความสามารถในการดำเนินกระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ความสามารถในการจัดการแก้ปัญหา และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการริเริ่มในการเปลี่ยนแปลงองค์กร Persall ที่เชื่อว่า “ในโรงเรียนหนึ่งอาจมีผู้นำได้หลายคน ซึ่งแสดงบทบาทการใช้ภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ มากมาย บทบาทภาวะผู้นำจึงมิได้จำเพาะเจาะจงแต่ผู้บริหารเท่านั้น” แต่หน้าที่ของผู้บริหาร คือ การสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ ครู อาจารย์ และบุคลากรต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ (Productive leaders) โดยมีมุมมองว่า “ครู คือ ผู้นำ (Teacher as leader) โดยมีครูใหญ่ คือ ผู้นำของผู้นำ (Leader of leaders)” อีกทอดหนึ่ง (สิทธิศักดิ์ ชาวเมืองโขง, 2555) Ash and Persall (2000) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การสร้างความไว้วางใจในองค์กร การส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ดังนั้น การบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เพื่อบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ หากผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์แล้ว จะทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีจำนวน 32 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 3 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 29 โรงเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบปัญหาหลายประการ เช่น 1) โครงการ/กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “โรงเรียนสุจริต” กิจกรรมบริษัทสร้างการดี เป็นกิจกรรมกิจกรรมที่มุ□งเน้นการสร้างผลิตภัณฑ์ภายใต□บริบทการแพร□ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้ตามความเหมาะสม พบว่า การจัดสรรงบประมาณให□ดำเนินกิจกรรมเป็นช่วงท้ายไตรมาสที่ 4 ทำให□ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมไม่เพียงพอ ผู้รับผิดชอบขาดความรู□ความเข□าใจในการดำเนินกิจกรรม ขาดการ นิเทศ ติดตาม การดำเนินกิจกรรม ขาดการส□งเสริมสนับสนุน จัดเวทีนำผลงานกิจกรรม มาแลกเปลี่ยนเรียนรู□ตามโครงการโรงเรียนสุจริต และขาดการประชาสัมพันธ์ 2) โครงการ/กิจกรรมการประชุมขยายผลการใช□ระบบการรายงาน ตรวจสอบและจัดเก็บแบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ปพ.3) ออนไลน์ มีแนวทางแก□ไข คือ ควรมีการจัดอบรมทุกป□การศึกษา และควรจัดอบรมก□อนดำเนินการจัดทำ ปพ.1, ปพ.2 และ ปพ.3 และให□มีการจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง และ 3) โครงการ/กิจกรรมป้องกันและแก้ไขป□ญหายาเสพติดในสถานศึกษา ปัญหาอุปสรรค คือ เนื่องจากมีการแพร□ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

และมีผู้ติดเชื้อจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถดำเนินโครงการ/กิจกรรม ตามรูปแบบการจัดค่ายลูกเสือต้านยาเสพติดหลักสูตร 2 คืน 3 วัน ส□งผลให□ต□องมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบการสนับสนุนสื่อ/อุปกรณ์ การป□องกันและแก□ไขป□ญหายาเสพติดในสถานศึกษา และยังพบอุปสรรคว่า โรงเรียนบางแห□งขาดบุคลากรที่มีความรู□ด้าน IT ทำให□ต□องใช□เวลาในการเรียนรู□ระบบรายงานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาต่าง ๆ เนื่องจากผู้เกี่ยวข□องไม่ได้จัดทำสารสนเทศงานที่รับผิดชอบไว□ หรือมีแต่รูปแบบเอกสาร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5, 2565) จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า บุคลากรในสังกัดสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ถ้าไม่ได้รับการปรับปรุง และแก้ไข อาจจะทำให้การบริหารจัดการภายในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ รวมทั้งคุณภาพการศึกษาอาจไม่เป็นไปตามมาตรฐานตัวชี้วัดในแต่องค์ประกอบ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่จะช่วยในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ พัฒนาบุคลากร และนักเรียน ให้พร้อมต่อการแข่งขัน และมีความทันสมัย ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ซึ่งคาดว่าผลการวิจัยจะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและวางแผน เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา ด้านกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มาช่วยในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีจำนวน 32 โรงเรียน มีประชากร รวมทั้งสิ้น จำนวน 537 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 32 คน และครูผู้สอน 505 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 224 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 13 คน และครูผู้สอน 211 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขั้นตอนนี้ มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ซึ่งได้ศึกษาตามแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ Ash and Persall (2000) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การสร้างความไว้วางใจในองค์กร การส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเรื่อง สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบบสอบถาม มีค่า IOC ระหว่าง .67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความต้องการจำเป็น (PNI modified)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

1. กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 คน และครูผู้สอน จำนวน 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 8 คน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ซึ่งได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ตามแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ Ash and Persall (2000) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การสร้างความไว้วางใจในองค์กร การส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา และการหาความถี่

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 สรุปผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) และลำดับความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			$PNI_{modified}$	ลำดับ
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ		
การทำงานเป็นทีม	3.38	.34	ปานกลาง	4.45	.33	มาก	.146	5
การสร้างความไว้วางใจในองค์กร	3.36	.31	ปานกลาง	4.47	.29	มาก	.248	2
การส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน	3.43	.44	ปานกลาง	4.40	.27	มาก	.220	3
การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	3.29	.29	ปานกลาง	4.58	.23	มากที่สุด	.282	1
การมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร	3.50	.36	ปานกลาง	4.35	.38	มาก	.195	4

รวม	3.39	.17	ปานกลาง	4.45	.12	มาก	.238	

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) และลำดับความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมและรายด้าน

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร และด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ตามลำดับ

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน และด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ตามลำดับ

1.3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมา คือ ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวทาง ดังนี้ 1) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรสร้างความร่วมมือ ร่วมกันแก้ไขปัญหา เปิดโอกาส และรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาคิดพิจารณาแก้ปัญหาอย่างตรงจุดและสร้างสรรค์ 2) ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องถึงผลการปฏิบัติงานของครู และบุคลากร ตลอดจนเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานของครู และบุคลากร เพื่อติดตามเฝ้าดูผลการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข 3) ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับระบบการทำงานร่วมกันของครู และบุคลากร โดยมีการสนทนากับครู และบุคลากร ถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการทำงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิผลสูงสุด 4) ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยมขององค์กรอย่างชัดเจน วิเคราะห์และการนำข้อมูลเชิงสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในองค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

และ 5) ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู และบุคลากรมีการตรวจสอบความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 อภิปรายในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 อภิปรายดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร และด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ตามลำดับ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ในภาวะปัจจุบัน เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาจเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ยังบริหารงานในโรงเรียน ไม่มีประสิทธิภาพหรืออาจยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ยังใช้ภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษาน้อยเกินไป ซึ่งอาจเป็นเพราะปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารบางส่วนปรับตัวไม่ทันต่อเหตุการณ์ และผู้บริหารบางส่วนอาจบริหารงานโดยใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่เหมาะสม บริหารงานในโรงเรียนได้ยังไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน บุคลากรในโรงเรียนจึงยังไม่ยอมรับในบทบาทและความสามารถในการบริหารจัดการที่ขาดความท้าทายในการทำงาน เช่นเดียวกับ ศิริวัฒน์ เมฆมล และคณะ (2565) ที่ได้กล่าวไว้ในบทความวิชาการเรื่อง เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ความตอนหนึ่งว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรในการกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนกลยุทธ์ในการดำเนินงานของสถานศึกษา ไม่ทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ยังไม่บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาวะสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ แก้วมณี ปัทมะ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปาน

กลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการนำบุคคลอื่น ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงบวก สามารถจูงใจ หรือให้บุคคลอื่น ๆ ทำงานให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย มีวิจารณญาณในการตัดสินใจ สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสร้างสรรค์ ปรับตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน และด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อโลกหลายด้านไม่ว่าจะเป็น ภาคการศึกษา ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการระบาดของโรคภัย (พรรณิภา งามเลิศ และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุติมา สีรอด (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องจากบุคลากรยังต้องการและคาดหวังให้ผู้บริหารเป็นแบบอย่างและสร้างแนวทางการปฏิบัติงานโดยมีความรอบรู้อย่างแท้จริง และสามารถวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกองค์กร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตามบริบท ส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ไม่ใช้อำนาจจนเกินไป ตั้งเป้าหมายในการทำงานเป็นระยะ ๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนการดำเนินงาน และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน และมีทักษะและความสามารถในการประสานงานติดต่อสื่อสารกับบุคลากรในแต่ละทีมได้อย่างหลากหลายและทันเวลา

1.3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมา คือ ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ส่วนใหญ่ยังต้องการให้ผู้บริหารแสดงออกถึงการบริหารงานได้ภายใต้ความเหมาะสมด้านเวลา มีความรอบรู้ มีความคิดริเริ่ม สามารถคิดไตร่ตรอง และวางแผนเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ขององค์กรได้อย่างครอบคลุม สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรร่วมกับผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องให้กับบุคลากรได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับองค์กร และสนับสนุนให้บุคลากรได้รับโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้จากแหล่ง

ความรู้ต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับ กาญจนา รูปสูง และ ศันสนีย์ จะสุวรรณ (2565) ในบทความวิชาการ เรื่อง สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในความปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ที่ได้เสนอไว้ว่า ผู้บริหารต้องมีการริเริ่มเป็นผู้นำ ท่ามกลางบริบทสังคมที่ในการเปลี่ยนแปลง ควรตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ศึกษาพัฒนาตนเองเพิ่มทักษะในด้านต่างๆ เข้าใจความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และมีความรู้และรอบคอบในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทวีภรณ์ วรชิน (2559) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการรับพัฒนา โดยรวมผู้บริหารมีการใช้พัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการเป็นผู้นำที่มุ่งผลสำเร็จของงาน สูงที่สุดสุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันมีความจำเป็นที่ต้องใช้การนำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จในทุกๆ ด้าน หากไม่เร่งพัฒนาภาวะผู้นำในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาวะผู้นำที่มุ่งผลสำเร็จของงาน อาจทำให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่เรียบร้อย ราบรื่น มีความเสี่ยงสูงต่อการประสบปัญหา และไม่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีแนวทาง ดังนี้ 1) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรสร้างความร่วมมือ ร่วมกันแก้ไขปัญหา เปิดโอกาส และรับฟังความคิดเห็นของครู และบุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาคิดพิจารณาแก้ปัญหาอย่างตรงจุดและสร้างสรรค์ 2) ด้านการสร้างความไว้วางใจในองค์กร ผู้บริหารควรมีการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องถึงผลการปฏิบัติงานของครู และบุคลากร ตลอดจนเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานของครู และบุคลากร เพื่อติดตามเฝ้าดูผลการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข 3) ด้านการส่งเสริมการมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับระบบการทำงานร่วมกันของครู และบุคลากร โดยมีการสนทนากับครู และบุคลากร ถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการทำงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิผลสูงสุด 4) ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยมขององค์กรอย่างชัดเจน วิเคราะห์และการนำข้อมูลเชิงสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในองค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ และ 5) ด้านการมีประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู และบุคลากรมีการตรวจสอบความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธิติสุดา แก้วหาญ และ ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร คือ ผู้บริหารควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา สามารถคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์คับขันได้ อย่างรวดเร็วและถูกต้อง สามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิมมาใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งกระตุ้น ครูและบุคลากรให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การคิดนอกกรอบ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรัญญา แย้มขะมัง และ วิเชียร รู้

ยืนยง (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร คือ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และเป็นไปได้ เพื่อนำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ และแสดงออกถึงบทบาทในการสื่อสารวิสัยทัศน์และจินตนาการที่จะนำความรอบรู้ ความคิดมาใช้เพื่อแก้ปัญหา กระตุ้นให้บุคคลากรร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยความคิดที่หลากหลายและสร้างสรรค์ ผลการวิจัยของ กชกร ขันตีกรม และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหารควรสร้างวิสัยทัศน์ที่ดี และชัดเจน และควรใช้วิสัยทัศน์เพื่อจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อช่วยสร้างศรัทธา และส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรที่มีความสามารถพิเศษให้มีความก้าวหน้าด้านวิชาชีพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอเดชอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ยังต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษา แสดงออกถึงการบริหารงานได้ภายใต้ความเหมาะสมด้านเวลา มีความรอบรู้ คิดไตร่ตรอง และวางแผนเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ กำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนร่วมกับบุคลากร รวมถึงแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องให้กับบุคลากรได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับองค์กร และสนับสนุนให้บุคลากรได้รับโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร รวมถึงมีการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องให้กับบุคลากรอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทั่วทั้งองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กชกร ขันตีกรม, ชวนชม ชินะตังกูร และ กมลมาลย์ ไชยศิริธัญญา. (2565). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออก*. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(6), 255-269.

กาญจนา รูปสูง และ ศันสนีย์ จะสุวรรณ. (2565). *สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในความปกติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 16(1), 16-24.

แก้วมณี ปัทมะ. (2564). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชุติมา สีรอด. (2565). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5.* วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 9(3), 105-120.

ทวีภรณ์ วรชิน. (2559). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ธิติสุดา แก้วหาญ และ ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. (2564). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 164-175.

พรรณิภา งามเลิศ, รุ่งนภา ตั้งจิตรเจริญกุล และ องค์อร สงวนญาติ. (2563). ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21ตามหลักสัปปุริสธรรม. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(2),789-803.

ยาเบ็น เรืองจรูญศรี. (2552, 10 ตุลาคม). *แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ.* ครูบ้านนอกบล็อก.

รัตนา เหลืองาม. (2562). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2557, 20 ธันวาคม). *การบริหารการศึกษาในและสำหรับศตวรรษที่ 21*. มหาวิทยาลัยราชมกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.

ศรัญญา แย้มขะมัง และ วิเชียร รู้ยืนยง. (2565). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 12(3), 185-196.

ศิริวัฒน์ เมฆมล, สุรางคนา มัณยานนท์ และ สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2565). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5.* วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี, 4(2), 819-828.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5.

สิทธิศักดิ์ ชาวเมืองโขง. (2555, 12 กุมภาพันธ์). *ภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์*. GotoKnow. https://www.gotoknow.org/posts/384402

Ash, R. L. & Persall, M. (2000). *The principal as chief learning officer: Developing teacher leader*. Samford University Birmingham

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

สภาพ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร

STATES AND PROBLEMS OF USING DIGITAL TECHNOLOGY FOR LEARNING MANAGEMENT OF PRIVATE VOCATIONAL COLLEGE YASOTHON PROVINCE

[1]รัชนี ชูรัตน์, [2]เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม และ [3]วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์

[1]Rachanee Churath, [2]Charoenwit Sompongtam and [3]Weerawat Utairat

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]marymay2.2536@gmail.com

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ และศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 128 คน วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร เก็บรวบรวมข้อมูลได้ 119 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล 2. ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านมีค่าเฉลี่ยปัญหามากที่สุด คือ ด้านการยกระดับคุณภาพและ

---

[1] นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] รองศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาต่ำสุด คือ ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ และ 3. ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในสถานศึกษา 2) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรนำระบบ Cloud Computing มาใช้แทนระบบ Server บนอินเทอร์เน็ตให้ครูผู้สอน และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาสามารถเข้าถึงระบบเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสาร และพัฒนาซอฟต์แวร์ ให้มีคุณภาพเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และ 4) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูผู้สอน และบุคลากร เข้ารับการอรม/สัมมนาเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอุปกรณ์ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากคอมพิวเตอร์ได้อย่างถูกวิธี

คำสำคัญ: การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

Abstract

The objectives of this research were to study states and problems of using digital technology for learning management and to study the guidelines to develop the usage of digital technology for learning management of private colleges Yasothon Province. The sample consisted of 128 teachers of private vocational colleges in Yasothon Province. The research tool was a 5 level rating scale and open-end questions. Data collection received the questionnaire back 119 questionnaires. The statistics included frequency, percentage, mean, standard division, and content analysis. The findings were as follows: 1. States of using digital technology for learning management as a whole was at a high level. The highest mean score was the aspect of production and development of quality personnel, followed by the aspect of the development of efficient digital in far-structure, and the lowest mean score was the quality and efficiency of improvement digital technology. 2. The problems concerned the usage of digital technology for learning management as a whole was at moderate level. The highest mean score was the quality and efficiency improvement of digital technology, followed by the aspect of administrating potentials leading to digital organizations, and the lowest

mean score was production and development of quality man power. And 3. The guidelines of using digital technology for learning management were 1) The aspect of digital efficient in far-structure improvement, teachers and administrators should defined clear visions and guidelines on practical usages in schools, 2) The aspect of improvement and efficiency of digital technology, the administrators should replace sever system with cloud computing on internet so that teachers and personnel could access into digital technology system in schools, 3) The aspect of potential development leading to digital organizations, administrators should promote and support with quality soft-wares in order to have a better and higher quality system, and 4) The aspect of production and development of quality personnel, administrators should promote and support teachers and personnel to join the training or seminar on digital technology to upgrade knowledge and ability to look after the equipment be able to solve the computer problems with appropriate methods.

Keywords: Usage of Digital Technology for Learning Management, Private Vocational Colleges

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติงานในสถานศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการสื่อสารประชาสัมพันธ์เข้ามา มีบทบาทในทุกระดับการศึกษา ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลนับวันจะเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ด้วยเหตุที่โลกปัจจุบันพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันยุคสมัยตามไปด้วย ซึ่งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่หลังจากที่ได้รับการอบรมจะมีการประชุม เพื่อเสนอปัญหา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น ในการสร้างสื่อบทเรียนสำเร็จรูปการทำ Power Point การทำบทเรียนและหนังสือเรียน (e-learning, e-Book) โดยมอบหมายให้ผู้มีความรู้ความสามารถ ช่วยนำผู้ที่ยังขาดทักษะ การใช้สื่อสาร โดยมีการให้สังเกตผู้มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ที่สูงกว่ารับฟังข้อบกพร่องของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซักถามข้อสงสัยในการปฏิบัติพร้อมให้ผู้ฟัง บันทึกขั้นตอน การปฏิบัติตามความเข้าใจ เพื่อจะได้นำความรู้ไปเชื่อมโยงในการปฏิบัติจริง และจะได้นำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการค้นคว้า และเรียนรู้ต่อไป ภายใต้การ

นิเทศ กำกับ ติดตาม ของคณะกรรมการนิเทศในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้น (หฤทัย อรุณศิริ, 2558)

การดำเนินงานด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการศึกษาในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์มากกว่าการนำเนื้อหาสาระในสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาครูผู้สอน ให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนและผู้เรียนนำความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ด้วยตนเองน้อย ประกอบกับสถานศึกษามีจำนวนคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์สำหรับสื่อไม่เพียงพอ ล้าสมัย รวมทั้งครูผู้สอน ยังไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง และผู้เรียนไม่ได้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง สถานศึกษาบางแห่งขาดสื่อที่ทันสมัยและมีคุณภาพ ทำให้ไม่เพียงพอต่อการใช้เพื่อศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองของครูผู้สอนและผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ส่วน สุขฤทัย มาสาซ้าย และคณะ (2556) พบปัญหาว่า ครูผู้สอน บุคลากร และปัจจัยเกื้อหนุนในองค์กร ไม่มีความพร้อม แต่ต้องการที่จะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

การจัดการอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ โดยรูปแบบการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบ และทวิภาคี มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับฝ□มือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพให□ตรงกับความต□องการของตลาดแรงงาน โดยผลิตบุคลากรให□มี ความพร□อมด□านความรู□และทักษะในการทำงาน การสื่อสาร ตลอดจนมีความชำนาญในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยมาประยุกต□ใช□ สามารถยืนหยัดอยู่ท□ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมั่นคง การจัดการอาชีวศึกษาของประเทศดำเนินการเป็น 2 ส□วน คือ การศึกษาภาครัฐ และการศึกษาภาคเอกชน ที่ดำเนินการโดยวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ภายใต□การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการส□งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และจากรายงานของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ที่ได้พิจารณาศึกษาเรื่อง “การอาชีวศึกษา ป□ญหาที่ท□าทายของประเทศ” พบประเด็นหลักของป□ญหาที่เกิดกับการอาชีวศึกษาของชาติ คือ ค□านิยมของสังคมไทย ต□องการให□บุตรหลานจบปริญญาตรี ภาพลักษณ□ของผู้เรียนที่เรียนอาชีวศึกษาไม่ดี มีการก□อเหตุทะเลาะวิวาท คุณภาพของครูผู้สอนอาชีวศึกษาในภาพรวมขาดประสบการณ□ มีป□ญหาขาดแคลนครูผู้สอนในระดับวิกฤติ การผลิตแรงงานไม่ตรงกับความต□องการของตลาดแรงงาน และผู้จบอาชีวศึกษาไม่เข□าสู่ตลาดแรงงาน แต่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ทำให□เกิดสภาวะ ขาดแคลนแรงงานในระดับกลาง สำหรับป□ญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนพบประเด็นโดยรวมผู้เรียน เป็นผู้เรียนที่มีผลการเรียนอ□อน เมื่อ

เทียบกับวิทยาลัยของรัฐ สถานศึกษาของเอกชนเปิดสอนเฉพาะในสาขาที่มีการลงทุนไม่สูงมาก ครูผู้สอนเอกชน มีขวัญและกำลังใจต่ำ เนื่องจากไม่มีสวัสดิการที่ดีเมื่อเทียบกับครูผู้สอนในวิทยาลัยของรัฐ ผู้ปกครอง ของผู้เรียนอาชีวศึกษาเอกชน ต□องเสียค่าใช□จ่ายสูงกว่าผู้ปกครองของผู้เรียนที่อยู่ในวิทยาลัยของรัฐ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556) สะท้อนให□เห็นว□า การจัดการอาชีวศึกษาเอกชน ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของประชากรที่ใช้ในการศึกษาเฉพาะวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร จากการศึกษาสภาพปัญหาของวิทยาลัยแต่ละแห่งในรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2564 พบปัญหาอุปสรรคในลักษณะเดียวกันหลายประการ คือ ขาดการจัดระบบบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อลดปัญหาเด็กออกกลางคัน ครูผู้สอนไม่มีนวัตกรรมจากการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับ หรือเผยแพร่ สถานศึกษาขาดการติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ได้จากการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และขาดการจัดกิจกรรมอบรมพัฒนาการจัดการสาขาอาชีวศึกษาระบบออนไลน์ ขาดการวางแผนงานโครงการในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน ด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ทุนการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญจากสถานประกอบการหน่วยงานให้ครบทุกสาขาวิชา ครูผู้สอนบางรายวิชาเป็นผู้ที่จบการศึกษาไม่ตรงกับรายวิชาที่สอน ครูผู้สอน และบุคลากร มีภาระงานสอน และหน้าที่รับผิดชอบมาก ทำให้ไม่สามารถจัดทำผลงาน นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ และงานสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ได้ ส่วนปัญหาอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ พบปัญหาในลักษณะเดียวกัน คือ ขาดการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การให้บริการระบบเทคโนโลยีดิจิทัลไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในสถานศึกษา ขาดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา (วิทยาลัยเทคโนโลยีอินเตอร์เนชั่นแนล, 2565; วิทยาลัยเทคโนโลยีไทยธุรกิจ, 2565; วิทยาลัยเทคโนโลยีมหาชนะชัย, 2565; วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีพิพัฒน์อินเตอร์, 2565; วิทยาลัยเทคโนโลยีเอกวรรณยโสธร, 2565; วิทยาลัยอาชีวศึกษายโสธร, 2565; วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลิงนกทา, 2565) จากสภาพปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลล่าช้า ไม่เป็นไปตามปฏิทินงานที่กำหนดขาดผู้มีความเชี่ยวชาญมาดูแลระบบเครือข่าย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น สถานศึกษาควรเสริมสร้างทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ให้กับครูผู้สอนในสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงสนใจวิจัยเรื่อง สภาพ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร ซึ่งหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการการเสริมสร้างทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล และใช□เป็น

แนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนทักษะด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาอาชีวศึกษาใช□เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน และการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาการใช□เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร

2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร มีจำนวน 7 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้นรวม จำนวน 192 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร มีจำนวน 7 แห่ง กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 128 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามวิทยาลัย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง สภาพ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร โดยใช้กรอบแนวคิด ของ กระทรวงศึกษาธิการ (2564) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง 2) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล และ 4) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ โดยศึกษาสภาพ และปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร และศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนจังหวัดยโสธร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และข้อคำถามปลายเปิด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงตามลำดับด้านที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ 2) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 4) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของสภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร โดยรวมและรายด้าน

สภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง	4.01	.23	มาก
2. ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล	3.93	.19	มาก
3. ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล	3.96	.34	มาก
4. ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ	4.24	.26	มาก
รวม	**4.04**	**.13**	**มาก**

2. ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่

การเป็นองค์กรดิจิทัล 3) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูงและด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาต่ำสุด คือ 4) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีที่มีคุณภาพ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร โดยรวมและรายด้าน

ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง	3.09	.27	ปานกลาง
2. ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล	3.41	.42	ปานกลาง
3. ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล	3.15	.25	ปานกลาง
4. ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ	2.98	.14	ปานกลาง
รวม	**3.16**	**.16**	**ปานกลาง**

3. ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในสถานศึกษา 2) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรนำระบบ Cloud Computing มาใช้แทนระบบ Server บนอินเทอร์เน็ตให้ครูผู้สอน และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาสามารถเข้าถึงระบบเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารและพัฒนาซอฟต์แวร์ ให้มีคุณภาพเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และ 4) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูผู้สอนและบุคลากร เข้ารับการอรม/สัมมนาเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอุปกรณ์ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากคอมพิวเตอร์ได้อย่างถูกวิธี

อภิปรายผล

1. สภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงตามลำดับด้านที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ 2) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ 4) ด้านการ

ยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและเห็นว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อิสระของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น และสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น และเป็นเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองดิจิทัลในอนาคต และครูผู้สอนยังสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลายที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากขึ้น อนึ่ง ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ เป็นด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมากที่สุด อาจเนื่องมาจาก การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้สร้างรายได้ สร้างอาชีพสู่การเป็นผู้ประกอบการใหม่ และสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้ในการสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับกำลังคน ด้านอาชีวศึกษาที่เข้าสู่ภาคการผลิตอย่างมีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และอาจเป็นเพราะว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร ได้ยึดยุทธศาสตร์การพัฒนาดิจิทัลด้านการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ในแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565 (เดิมชื่อ แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ) มาปฏิบัติ ในการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งให้ครูผู้สอน และบุคลากรนำใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และการทำงาน เช่นเดียวกันกับ ภานุรุจ กลิ่นโพธิ์ (2562) ที่ได้เสนอไว้ว่า การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษา สถานศึกษาจะต้องผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้ผู้เรียนให้มีทักษะและเชี่ยวชาญในวิชาชีพที่ตรงตามสาขาวิชาที่เรียน ซื่อสัตย์ขยัน อดทน มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ก้าวทันเทคโนโลยี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ มีทักษะการสื่อสารและมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการติดต่อสื่อสาร สิ่งสำคัญคือ จำเป็นต้องพัฒนาครูผู้สอนให้ได้รับการพัฒนาและฝึกประสบการณ์เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญตรงตามวิชาชีพ และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ให้ครูผู้สอนสามารถการจัดการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเชิงลึกทักษะการปฏิบัติการฝึกประสบการณ์และมีทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของภาคการผลิต ผู้เรียนควรได้รับทราบถึงเส้นทางอาชีพ และความก้าวหน้าในวิชาชีพตามสาขาวิชาที่เรียน ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ดาวิด วาปีทะ (2556) ที่ได้วิจัยเรื่อง สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนเอกชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

จังหวัดยโสธร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล 3) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาต่ำสุด คือ 4) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในปัจจุบันเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การวางระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรองรับการทำงานไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริหารจัดการในสถานศึกษา การวางโครงสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ยังไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และที่มีอยู่ก็ขาดการบำรุงรักษา รวมทั้งไม่อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ หรือสถานศึกษาบางแห่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ ครูผู้สอน และบุคลากรขาดความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่จะนำมาพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ และการทำงาน อีกทั้งด้วยสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เช่น การขาดแคลนครูอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนไม่เก่งในเชิงปฏิบัติจึงไม่สามารถสอนเด็กให้เก่งในเชิงปฏิบัติได้ หลักสูตร ไม่ตรงและไม่ตอบโจทย์กับความต้องการของผู้ประกอบการ ขาดแคลนวัสดุและครุภัณฑ์ที่ทันสมัย การจัดการศึกษาทวิภาคี รู้ว่าดีแต่ก็มีผู้เรียนในระบบทวิภาคีเพียง 14% จากผู้เรียนอาชีวะทั้งหมด ขาดแรงจูงใจให้สถานประกอบการเข้าร่วม ผลิตบุคลากรได้ไม่ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน และการบริหารจัดการอาชีวศึกษา ยังขาดกระบวนการสร้างคนและสร้างเทคโนโลยีควบคู่กันไปอย่างครบวงจร ไม่มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนการจัดการศึกษาอาชีวะเอกชนที่ชัดเจน และภาพลักษณ์ผู้เรียนอาชีวศึกษาไม่ดี (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณรงค์ แผ้วพลสง และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง วิทยาลัยดิจิทัลด้านอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนโดยเฉพาะในสาขาวิชาชีพที่ตลาดแรงงานมีความต้องการ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในเรื่องของมาตรการจำกัดอัตรากำลังคนภาครัฐตามมติคณะรัฐมนตรีกำหนด ครูผู้สอนรุ่นใหม่ยอมรับว่ายังขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพที่ทำการสอน สถานศึกษาไม่มีระบบการพัฒนา หรือการจัดการความรู้ เพื่อการส่งต่อหรือถ่ายโอนความรู้ระหว่างครูผู้สอนรุ่นเก่าที่เกษียณอายุไปกับครูรุ่นใหม่ จำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาลดน้อยลง เนื่องมาจากปัญหาข้อจำกัดของจำนวนห้องเรียนต่อจำนวนผู้เรียน และการที่ผู้เรียนขาดโอกาสที่จะเข้ามาศึกษาในพื้นที่ที่มีการจัดการอาชีวศึกษาได้ตามที่ต้องการ

3. ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพสูง ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชัดเจน เพื่อเป็น

แนวทางปฏิบัติในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในสถานศึกษา 2) ด้านการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรนำระบบ Cloud Computing มาใช้แทนระบบ Server บนอินเทอร์เน็ตให้ครูผู้สอน และบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาสามารถเข้าถึงระบบเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสาร และพัฒนาซอฟต์แวร์ ให้มีคุณภาพเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และ 4) ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูผู้สอน และบุคลากร เข้ารับการอรม/สัมมนาเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการดูแลรักษาอุปกรณ์ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากคอมพิวเตอร์ได้อย่างถูกวิธี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของหลายท่าน อาทิเช่น ชัยวิชญ์ เข็มปัญญา (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัยพบว่ามีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดิจิทัล คือ ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้สื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ และสนับสนุนการเข้าอบรมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ครูผู้สอน และผู้เรียนมีการใช้สื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การเรียนออนไลน์ วีดีโอ Google classroom การสืบค้นข้อมูลออนไลน์ การใช้แอบพลิเคชันด้านการศึกษาและการสอบออนไลน์ เป็นต้น ผลการวิจัยของ ณัฐกานต์ ปังศรีวงศ์ (2563) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนตลาดหนองหวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนา ที่สอดคล้องกับด้านการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ได้แก่ สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาครูผู้สอน และควรจัดการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับทุกคนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ครูผู้สอน และบุคลากรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างสูงสุด และผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณในจัดซื้อ จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน และควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนการจัดการเรียนการสอน โดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ผลการวิจัยของ ทินกร เผ่ากันทะ และ กัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์ (2565) ที่ได้เสนอไว้ว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นการพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพ และโครงสร้างหลักของสถานศึกษาให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำความเข้าใจ พัฒนาตนเองให้พร้อมต่อเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบดิจิทัล นำมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษาและพัฒนา

บุคลากรในสถานศึกษา ควรส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ โครงสร้างพื้นฐานของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ และยังสอดคล้องกับบทความของ ธีระ ชินะผา และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูงรองรับยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูงรองรับรองรับโลกในยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก ควรพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาที่สามารถผสมผสานวิชาการ ด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมให้เข้ากับทักษะการทำงาน เพื่อสร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่การยกระดับความสามารถทางเทคโนโลยี ให้กับภาคการผลิตของประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยมีฐานกำลังคนที่ครบถ้วนและเพียงพอที่จะเป็นกำลังสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความเป็นมืออาชีพในการสร้างสรรค์ นวัตกรรม และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูงต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดยโสธร อยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักและให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ และการทำงาน รวมทั้งการสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง การจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) เพื่อการจัดการเรียนรู้และควรการจัดมีระบบข้อมูลสารสนเทศส่วนกลางของสถานศึกษาไว้ให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว การจัดห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีสารสนเทศคอมพิวเตอร์/ห้องเรียนอัจฉริยะ สำหรับจัดการเรียนรู้แบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถเข้าใช้ได้สะดวก ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนออกแบบ ผลิตสื่อการจัดการเรียนรู้ในทุกระดับวิชาชีพและทุกแผนกวิชาชีพ ที่สามารถใช้กับเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย อีกทั้ง วิทยาลัยอาชีวศึกษา ควรจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เพิ่มเติม เพื่อให้ในทุกแผนกวิชาชีพสามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ได้ ควรพิจารณาให้รางวัล หรือยกย่องชมเชยกับสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ที่มีความตั้งใจในการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรสอนวิธีการใช้โปรแกรมการจัดไวรัสให้แก่ครูผู้สอนใน พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้โปรแกรมกำจัดไวรัสไว้ใกล้เครื่อง เพื่อลดปัญหาการใช้งานคอมพิวเตอร์ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ของวิทยาลัยมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *รายงานการวิจัยสถานภาพการใช้ ICT ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2563–2565*. กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2561). *กอปศ. เสนอแนวทางปฏิรูปอาชีวศึกษา ต่อรัฐบาล.* https://siamrath.co.th/n/32483

ชัยวิชญ์ เข็มปัญญา (2562). *สภาพและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22* .บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครพนม.

ณรงค์ แผ้วพลสง, อรรถพล สังขวาสี, คะนึงลักขณ์ แสงประเสริฐ, สันติ เลิศไกร และสง่า แต่เชื้อสาย. (2563). *วิทยาลัยดิจิทัลด้านอาชีวศึกษา.* สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.

ณัฐิกานต์ ปังศรีวงศ์. (2563). *การพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนตลาดหนองหวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ดาวิด วาปีทะ. (2556). *สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดบุรีรัมย์ เขต 3* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ทินกร เผ่ากันทะ และ กัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารพัฒนาสมาคมวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 4(2), 37-45.

ธีระ ชินะผา, เสน่ห์ ฎีกาวงค์, สุรภี โสรัจจกุล และ นันทิญาพร นาเรือง. (2565). การผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูงรองรับยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก. วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(1), 85-96.

ภานุรุจ กลิ่นโพธิ์. (2562). *การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษากับแนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี.* สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.

วิทยาลัยเทคโนโลยีไทยธุรกิจ. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564*. วิทยาลัยเทคโนโลยีไทยธุรกิจ.

วิทยาลัยเทคโนโลยีมหาชนะชัย. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564*. วิทยาลัยเทคโนโลยีมหาชนะชัย.

วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีพิพัฒน์อินเตอร์. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564*. วิทยาลัยเทคโนโลยีศรีพิพัฒน์อินเตอร์.

วิทยาลัยเทคโนโลยีอินเตอร์เนชั่นแนล. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564.* วิทยาลัยเทคโนโลยีอินเตอร์เนชั่นแนล.

วิทยาลัยเทคโนโลยีเอกวรรณยโสธร. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564*. วิทยาลัยเทคโนโลยีเอกวรรณยโสธร.

วิทยาลัยอาชีวศึกษายโสธร. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564*. วิทยาลัยอาชีวศึกษายโสธร.

วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลิงนกทา. (2565). *รายงานผลการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2564*. วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลิงนกทา.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2556). *รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง การอาชีวศึกษา ปัญหาที่ท้าทายของประเทศไทย*. สำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สุขฤทัย มาสาซ้าย, มานิตย์ อาษานอก และ จารุณี ซามาตย์. (2556). *การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นสำหรับสมรรถนะของครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระดับประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* วารสารธรรมศาสตร์, 32(1), 120-130.

หฤทัย อรุณศิริ. (2558). ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 3(2), 43-51.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนน้ำกัมปงไอร์ ในประเทศบรูไนดารุสซาลาม

PARTICIPATION IN CULTURAL TOURISM PROMOTION BY KAMPONG AYER WATER COMMUNITY IN BRUNEI DARUSSALAM

[1]เจตนสฤษฏิ์ สังขพันธ์, [2]เก็ตถวา บุญปราการ และ [3]ปัญญา เทพสิงห์

[1]Jedsarid Sangkapan, [2]Kettawa Boonprakarn, and [3]Punya Tepsing

[1, 2]มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, ประเทศไทย

[3]มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ประเทศไทย

Hatyai University, Thailand

Prince of Songkla University, Thailand

[1]sapichai@yahoo.com, [2]kettawa@hotmail.com, [3]punya.t@psu.ac.th

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนน้ำกัมปงไอร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในประเทศบรูไนดารุสซาลาม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชาชนทั่วไป 16 คน ผู้นำชุมชน 3 คน นักวิชาการ 2 คน นักท่องเที่ยว 8 คน นำข้อมูลมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือและนำมาจำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป ผลศึกษาพบว่าคนในชุมชนน้ำมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การทักทาย ให้ข้อมูล เสนอบริการต่างๆ บนวิถีวัฒนธรรมชุมชนแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าด้านสถานที่ เส้นทางท่องเที่ยว หรืออื่นๆ 2) การให้บริการในรูปแบบที่พักโฮมเสตย์และมีจิตบริการ โฮม

---

[1] อาจารย์ ดร., หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการพัฒนามนุษย์และสังคม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[3] รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานิครินทร์ หาดใหญ่

เตย์มี 3 แบบคือ **2.**1) แบบที่ปรับปรุงจากบ้านพื้นถิ่น เครื่องไม้ การบริการของโฮมสเตย์จะเน้นแสดงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ไม่ว่าการจัดห้องนอน อาหาร สิ่งตกแต่งสะท้อนอัตลักษณ์บรูไน ไม่มีโทรทัศน์ เครื่องดื่มมึนเมาเพื่อให้สอดคล้องจารีตอิสลาม บริหารจัดการแบบธุรกิจ 2.2) แบบที่ปรับปรุงจากบ้านสมัยใหม่ จัดภายในอย่างหรูหรา แสดงสิ่งของโบราณเชิงประดิษฐ์ บริหารจัดการแบบราชการ ในฐานะบ้านผู้นำชุมชน 2.3) แบบบ้านสมัยใหม่ ไม่มีการปรับปรุงใดๆ ตามสภาพจริงของครอบครัวบรูไน บริหารจัดการแบบชาวบ้าน และ 3) การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนน้ำแก่นักท่องเที่ยว บางคนรับการอบรมเพื่อเป็นตัวแทนรัฐด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การร่วมส่งเสริมยังเกิดจากการวางแผนผ่านตัวแทนชุมชน การปฏิบัติด้านกิจกรรม รับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงรับผิดชอบต่อทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน; ชุมชนน้ำ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม; บรูไนดารุสซาลาม

Abstract

The purposes of this research was to explore participation of the Kampong Ayer water community in cultural tourism promotion of Brunei Darussalam using the qualitative research method. Data were collected through observation and in-depth interviews with five residents, three academics and five tourists, and the data were validated and concluded using descriptive analysis. The study found that Kampong Ayer water community participated in tourism promotion 3 aspects 1) by greeting, giving advice, offering services, providing basic information, giving directions 2) offering homestay accommodations to tourists. Three styles of homestay accommodation were available. 2.1) Renovated native houses with services in the traditional way of life reflecting Brunei identities with no televisions and no alcoholic drinks corresponding with Islamic tradition, and the services were in a business style. 2.2) Renovated modern houses with luxury interior decorations featuring invented ancient artifacts, and the services were in an official style as the home of a community leader; and 2.3) Modern houses without renovation in the actual Brunei family lifestyle with services in a typical Brunei style. Residents of the water village community participated in cultural tourism promotion 3) making to learn and providing knowledge and understanding of culture of the water village to tourists. Some people were trained to be state representatives in public relations for tourism. Participation emerged from planning through community

representatives, practices, gaining mutual economic and social benefits and taking responsibility for community cultural resources.

Keywords: community participation; water community; cultural tourism, Brunei Darussalam

บทนำ

ชุมชนน้ำกัมปงไอร์ (Kampong) เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่เหนือผิวน้ำของแม่น้ำบรูไน คนในท้องถิ่นจะเรียกชุมชนนี้ว่ากัมปงไอร์หรือหมู่บ้านน้ำ (กัมปงหมายถึงหมู่บ้าน ส่วนไอร์หมายถึง น้ำ) อยู่ในเขตเมืองบันดาเสรีเบกาวัน บ้านเรือนตั้งอย่างหนาแน่นโดยเชื่อมทางสัญจรด้วยสะพานไม้หรือปูน เรือ สถานที่สาธารณะ เช่น โรงเรียน สถานีตำรวจ สถานีดับเพลิง ปั๊มน้ำมัน ฯลฯ ก็ล้วนตั้งอยู่เหนือน้ำ ในอดีตชุมชมนี้เป็นเมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์ของบรูไน ที่ตั้งวังสุลต่านและศูนย์บริหารแผ่นดินบรูไน เป็นถิ่นกำเนิดศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่า การทอผ้า การทำกริช การสานตะกร้า การต่อเรือ หรือการร่ายรำ ซึ่งยังคงอนุรักษ์ไว้ จึงเป็นย่านสำคัญต่อความทรงจำของคนบรูไน ปัจจุบันรัฐบาลส่งเสริมให้ชุมชนน้ำนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างชุมชนให้เป็นแลนมาร์คของบรูไนที่นักท่องเที่ยวควรมาเยี่ยมเยือน มีงานวิจัยของ Azman Bin Ahmad (2013) ที่ระบุผลว่า การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนน้ำ และจัดเป็นหนึ่งเดียวที่สามารถเสริมแรงดึงดูดความสนใจระดับประเทศ ในฐานะแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์ เขายังเห็นว่านักท่องเที่ยวถ้าไม่มาเยี่ยมชุมชนน้ำกัมปงไอร์ก็เหมือนมาไม่ถึงบรูไน อย่างไรก็ดีแม้ชุมชนน้ำมีศักยภาพในการท่องเที่ยว แต่เป็นเรื่องท้าทายที่ต้องหารือร่วมกันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น สิ่งจำเป็นคือความพยายามให้คนชุมชนน้ำนี้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รัฐบาลบรูไนเล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่จะช่วยรักษาเศรษฐกิจของบรูไนให้ยาวนาน เพราะหากพึ่งน้ำมันเพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ โดยประเมินว่าประมาณ ปี ค.ศ. 2035 น้ำมันของบรูไนจะค่อยลดลง จึงต้องหารายได้อื่นมาทดแทน การท่องเที่ยวเป็นทางเลือกอันเหมาะสมก็ด้วยทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมาย อีกทั้งเป็นชุมชนน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในอาเซียน จึงต้องเสริมจุดแข็งเพื่อโอกาสของประเทศบรูไน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น สิ่งที่รัฐพยายามพัฒนาคือจิตสำนึกแก่คนในชุมชน เสริมบทบาทคนในชุมชนให้ร่วมคิดร่วมทำ ขณะเดียวกันได้มีการประชาสัมพันธ์ การตลาดเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวทั้งเก่าและใหม่มากขึ้นให้เข้าถึงชุมชนน้ำ ดังที่ Khairuddin Pg Harum (2016) ผู้บริหารองค์กรธุรกิจท่องเที่ยวได้ให้สัมภาษณ์ผ่านหนังสือพิมพ์บรูไนไทม์ว่า สถานการณ์การ

ท่องเที่ยวในบรูไนทั่วไปประชาชนยังมีบทบาทน้อย แผนการต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นการเริ่มจากแนวคิดของรัฐ บรูไนจะต้องพัฒนาการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างมาก มีสถานที่น่าสนใจมากมายที่ควรเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้ส่งเสริมทางการตลาดอย่างเหมะสม การสร้างสะพานแขวนข้ามแม่น้ำมายังชุมชนน้ำมีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่าย แต่ปัญหาหลักของแหล่งชุมชนน้ำคือขาดนักท่องเที่ยว หน่วยงานซึ่งเกี่ยวข้องจึงควรทบทวนสาเหตุที่นักท่องเที่ยวมาน้อย ปัจจัยสำคัญอันดับแรกจำเป็นต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ชาวบรูไนต้องเข้าใจสิ่งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งหมด ปัจจุบันความเข้าใจมีเพียงเจ้าของโรงแรม สายการบิน เอเจนซี่ หน่วยจัดการท่องเที่ยว ยังไม่เข้าถึงภาคประชาชน ประชาชนควรตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวของประเทศ มิใช่รับรู้เพียงเป็นประเทศมีเอกภาพ และสงบ สันติ ความเห็นนี้ย่อมเป็นการสะท้อนความสนใจของภาครัฐและเอกชน ที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น

จากแนวโยบายนำมาสู่ผลลัพธ์เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชนน้ำมากขึ้น ประชาชนเริ่มเห็นช่องทางในการเสริมรายได้ ไม่ว่าด้านที่พักหรือการบริการเรือนำชม ชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวมากขึ้น พร้อมกันนี้รัฐก็ได้วางมาตรฐานเพื่อความเป็นระเบียบในการจัดการของประชาชน ดังเช่น การทำโฮมสเตย์ต้องได้รับการอนุมัติจาก ABCI (Authority for Building Control and Construction Industry) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับโฮมสเตย์ โครงสร้างของบ้านอยู่ในสภาพดี มีเสถียรภาพและปลอดภัย รูปแบบโฮมสเตย์สะท้อนสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่ละหมู่บ้านมีผู้ให้บริการโฮมสเตย์ที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและความสามัคคีของชุมชน (The ASEAN Secretariat 2016) มีผลการวิจัยของ Siti Aisah Janaji and Fahmi Ibrahim (2019) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำโฮมสเตย์เป็นการเสริมสร้างศักยภาพของแต่ละบุคคลให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านของตนอย่างต่อเนื่อง เขาเห็นว่าการบริการโฮมสเตย์ในบรูไนไม่เพียงจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักหรือกิจกรรม แต่ได้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การขายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของบรูไน ในงานวิจัยของ Norhaidawati Haji Mohamad Yassin (2001) ได้ชี้ว่าชุมชนน้ำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศ มีการวางแผนเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรม จากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนในหมู่บ้านมีการจัดกิจกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดความสนใจมากขึ้นกว่าเดิม กิจกรรมที่น่าสนใจสามารถเพิ่มอัตราของนักท่องเที่ยว ดังเช่น การจัดแพคเกจทัวร์วัฒนธรรมตามสายน้ำ รวมถึงเข้าชมบ้านที่มีการแสดงทางวัฒนธรรม พิธีกรรมดั้งเดิม อาหารแบบดั้งเดิม แหล่งสินค้าหัตถกรรม คนในชุมชมได้เพิ่มบทบาทตนเองในฐานะเจ้าของถิ่น เพื่อทำให้

ชุมชนน้ำ (กัมปงไอร์) เป็นจุดปลายทางสำหรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงทำให้ผู้วิจัยศึกษาว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนน้ำกัมปงไอร์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนน้ำกัมปงไอร์ในประเทศบรูไนดารุสซาลาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนน้ำหรือกัมปงไอร์ ซึ่งปักเสาตั้งบ้านเรือนอยู่บนแม่น้ำบรูไน ในกรุงบันดาเสรีเบกาวัน ประเทศบรูไนดารุสซาลาม

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มชาวบ้านอาชีพต่างๆ ได้แก่ ประมง ค้าขาย ขับเรือแท็กซี่ ต่อเรือ ผลิตหัตถกรรม แม่บ้าน ราชการ รวมจำนวน 16 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนซึ่งทำงานให้แก่รัฐ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน (Village head) กำนัน (Mukim head) รวมจำนวน 3 คน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในกัมปงไอร์ 3) กลุ่มนักวิชาการบรูไน ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย 2 คน และ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ 8 คนโดยเลือกแบบบังเอิญ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเน้นไปที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนน้ำกัมปงไอร์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนน้ำ ครอบคลุม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบูรงปินไก (Burong Pingai) ปีรามู (Peramu) และซาบา (Saba) สุไหงเกอบุน (Sungai Kebun) ในกรุงบันดาเสรีเบกาวัน ประเทศบรูไนดารุสซาลาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการสังเกตสภาพ บริบทชุมชนและการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวตลอดจนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็น ตีความ สร้างข้อสรุป นำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนน้ำกัมปงไอร์ ในประเทศบรูไนดารุสซาลาม สรุปผล ดังนี้

1. การทักทาย ให้ข้อมูล เสนอการบริการต่างๆบนวิถีวัฒนธรรมชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการทักทาย ให้ข้อมูล ชี้แนะ ให้บริการที่ดีถือเป็นพื้นฐานที่รัฐบาลบรูไนต้องการให้ทุกคนร่วมมือ เพื่อสร้างความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาเยือนชุมชนน้ำ (กัมปงไอร์) วางนโยบายให้กัมปงไอร์เป็นจุดขายวัฒนธรรมของชาติ ส่งเสริมให้นำวิถีชีวิตที่มีอยู่ดั่งเดิมคือความสุภาพ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นมาปรับใช้กับนักท่องเที่ยว ดังผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมีท่าทีข้องใจจากการดูแผนที่ ชาวบ้านตรงเข้ามาสอบถามปัญหาทันที แสดงถึงความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งการกระทำนี้ไม่เพียงส่งผลต่อภาพลักษณ์ของชาวบรูไน แต่ยังต้องการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ จูงใจให้มาเยือนอีกครั้ง แม้บางคนไม่ได้ให้ความร่วมมือนัก ด้วยข้อจำกัดทางภาษา แต่โดยภาพรวมชุมชนพึงพอใจต่อนโยบายรัฐ ในการส่งเสริมชุมชนของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมควบคู่กกับการอนุรักษ์ จึงให้ความร่วมมือกับรัฐในการดูแลมรดกทางวัฒนธรรม ตัดสินใจกำหนดทิศทางร่วมกัน บริการข้อมูลอันเป็นประโยชน์ คนชุมชนน้ำชื่นชอบหากมีโอกาสพูดคุย ให้คำแนะนำ บางครั้งการเดินทางมาของนักท่องเที่ยวแปลกหน้าเป็นที่ตื่นตาตื่นใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กๆ ดังคำสัมภาษณ์ของชาวกัมปงไอร์ที่ว่า “ฉันชอบมากถ้ามีคนมาเที่ยว มาถามเรื่องราวต่างๆ ฉันก็แนะนำเท่าที่ได้ พวกฝรั่งถ้ามา ลูกหลานในหมู่บ้านยิ่งชอบ เข้าไปหาขอถ่ายรูป” (Ami Tamaul, สัมภาษณ์ วันที่ 31 ธันวาคม 2558) และของนักท่องเที่ยวต่างชาติว่า “ฉันมาเยือนหมู่บ้านนี้ครั้งที่ 2 แล้ว ประชาชนที่นี้แสดงความเป็นมิตร เอาใจใส่ด้านบริการดีมาก” (Johnson, สัมภาษณ์ วันที่ 31 ธันวาคม 2558

เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาถึงหมู่บ้านน้ำ คนในชุมชนจะเสนอบริการเรือนำเที่ยว ระหว่างนั่งเรือชวนพูดคุยสนทนา พร้อมแนะนำสถานที่ แพคเก็จทัวร์วัฒนธรรม รวมถึงข้อมูลที่พัก เสนอที่พักแบบโฮมเสตย์ราคาประหยัด การเปิดบ้านเป็นที่พักอาศัยดูเหมือนชุมชนไม่หวังผลตอบแทนมากนัก ไม่ผ่านกลุ่มพ่อค้านายทุน เหตุนี้ทำให้ทุนกระจายสู่ครอบครัว ชุมชนได้ผลประโยชน์โดยตรง กรณีบ้านที่เป็นโฮมสเตย์เจ้าของมักเป็นคนใจกว้างและมีความพร้อมแล้ว จากการสังเกตพบว่าบ้านเหล่านี้มักหลีกเลี่ยงงานบริการเกินความจำเป็น การเอาใจใส่นักท่องเที่ยวเกินควรอาจทำให้สูญเสียวัฒนธรรมเดิมๆ การทำชีวิตให้เป็นสากลนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนเห็นว่าการวางตัวให้กลืนไปกับความทันสมัยเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ การปฏิเสธวัฒนธรรมตะวันตก แต่ยึดหลักจริยธรรมอิสลาม มีส่วนผลักดันให้ชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะตนไม่น้อย การยึดถือจารีตประเพณีบางครั้งนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวอย่างง่ายดาย การให้บริการอาหาร

บางครั้งไม่หวังผลตอบแทน เพราะต้องการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสตัวตนของมลายูชาวน้ำมากขึ้น โดยทั่วไปในประเทศอื่นการเชิญนักท่องเที่ยวแปลกหน้าเข้าไปพูดคุยและทานอาหารไม่ปรากฏนัก เพราะกลัวอันตรายและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามสำหรับชุนชนน้ำกัมปงไอร์แห่งนี้มีช่วงเวลาหนึ่ง คือหลังวันฉลองฮารีรายอทุกบ้านพร้อมเพรียงเปิดรับนักท่องเที่ยวมาพูดคุย พร้อมตั้งอาหารบริการ นั้นคือสิ่งพิเศษที่ไม่มีในประเทศอื่นๆ นักท่องเที่ยวถ้าเข้ามาในฤดูกาลนี้ สามารถดูประเพณีเฉลิมฉลอง เข้าไปทานอาหารได้ โดยที่ทุกบ้านเต็มใจ เพราะถือเป็นการให้ทานครั้งยิ่งใหญ่ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “วันฉลองฮารีรายอไปบ้านไหน กินได้ทุกบ้าน จัดฉลอง 1-3 วัน หลังจากนั้นแต่ละบ้านจะเปิดให้ทุกคนเข้ามากินอาหารฟรี ราว 1 เดือน มีอาหารก็แลกเปลี่ยนกัน ถ้าคุณมาช่วงนี้รับรองว่าอิ่ม” (Kannika Abdullah, สัมภาษณ์, วันที่ 31 ธันวาคม 2558) สอดคล้องกับนักวิชาการบรูไนที่ระบุว่า “ทุก ๆปี หลังช่วงถือศีลอด ชาวกังปงไอร์จะเปิดประตูบ้านต้อนรับทุกคนมาร่วมพบปะกัน มากินอาหารได้ฟรี” (Arnesah, สัมภาษณ์, วันที่ 30 ธันวาคม 2558)

การทานอาหารอย่างอิสระตามบ้านในช่วงเทศกาลถือเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมาช้านาน คนที่มาทานอาหารไม่เลือกศาสนา เชื้อชาติใด นับเป็นการแบ่งปันน้ำใจของคนในชุมชนน้ำ และแสดงถึงการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ประเพณี ซึ่งได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน นักท่องเที่ยวได้ประโยชน์จากการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่า ส่วนคนชุมชนได้สืบทอดประเพณีอันงดงาม ให้นักท่องเที่ยวได้เห็นวัฒนธรรมมลายูมุสลิมบรูไน โดยเฉพาะการรวมญาติเพื่อร่วมสร้างความดี ให้คนภายนอกรับรู้ปัจจัยของความเข้มแข็งในสังคมบรูไน อีกทั้งเห็นความสำคัญของการบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนน้ำมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมรักษาผลประโยชน์ทางสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

2. การให้บริการในรูปแบบที่พักโฮมเสตย์และมีจิตบริการ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่า ชุมชนน้ำมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ 3 แบบ แต่ละแบบเกิดจากผู้คนหลากอาชีพ อีกทั้งมีวิธีดำเนินการต่างกันด้วย ตามระเบียบของบรูไนการทำโฮมสเตย์ต้องแจ้งและจดทะเบียนกับหน่วยราชการ เพื่อให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของรัฐ เช่น ห้ามจำหน่ายสิ่งมึนเมาแก่ผู้พักแม้ไม่ใช่มุสลิม ไม่ยั่วยุสิ่งผิดหลักศาสนา โดยทั่วไปโฮมสเตย์มีมาตรฐานกำกับโดยศูนย์มาตรฐานแห่งชาติบรูไน ดารุสซาลาม (Piawai Brunei Darussalam) หรือ PBD ผู้จะทำโฮมสเตย์ต้องแจ้งศูนย์มาตรฐานแห่งชาติเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมกับกิจกรรมโฮมสเตย์ ทั้งเจ้าบ้านผู้ให้บริการและลักษณะบ้าน ผู้ให้บริการต้องไม่มีประวัติอาชญากรรม มีสุขภาพดีและปราศจากการติดเชื้อจากโรคติดต่อใดๆ ควรได้รับการอบรมหลักสูตรโฮมสเตย์ขั้นพื้นฐาน หรือหลักสูตรการต้อนรับซึ่งจัดโดยองค์กรฝึกอบรมที่ได้รับการยอมรับ ส่วนลักษณะบ้านต้องมีรูปแบบและวัสดุ

ก่อสร้างซึ่งสะท้อนสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและเอกลักษณ์ประจำถิ่น มีการจัดเตรียมห้องนอนที่แยกออกจากห้องอื่น ๆ ห้องนอนในบ้าน ห้องน้ำห้องสุขาสำหรับแขกผู้เข้าพักต้องแยกต่างหาก มีไฟฟ้าและน้ำประปาสะอาดเพียงพอ (Adli & Chin, 2021) อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ชุมชนน้ำเสนอที่พักโฮมสเตย์หลายรูปแบบ ซึ่งอาจจะตรงหรือไม่ตรงตามมาตรฐานบ้าง ดังนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นโฮมสเตย์ ที่ปรับปรุงจากบ้านแบบประเพณีเดิม ก่อเครื่องไม้ สะท้อนสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ตัวอย่างหลังหนึ่งเจ้าของเป็นหญิงเชื้อสายจีนอาชีพนักธุรกิจและมัคคุเทศก์ ตั้งอยู่ในเขตตำบลปีรามู บ้านประกอบด้วยห้องนอนหลายห้อง ห้องน้ำ ห้องส้วม ครัว ห้องโถงรับแขก และระเบียงหน้าบ้าน ภายในประดับตกแต่งด้วยงานศิลป์ วางเครื่องใช้ไม้สอยที่แสดงถึงวิถีชีวิตคนกัมปงไอร์ จัดเฟอร์นิเจอร์ ตู้โชว์ โต๊ะหลายชุด และม้านั่งตรงระเบียงสำหรับชมทิวทัศน์ เดิมเป็นบ้านส่วนตัวของเชื้อราชวงศ์ แต่ถูกทิ้งร้างจึงขอซื้อและทำการปรับปรุง ประกอบกับอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำ และมัสยิดสุลต่านโอมาร อาลี จึงปรับเป็นโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านต้องการมีส่วนร่วมส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงยื่นขอจดทะเบียนจากการท่องเที่ยวผ่านผู้ใหญ่บ้าน การจัดบ้านทำอย่างเรียบง่าย บ่งบอกสภาพวิถีชีวิตแบบมุสลิม ไม่มีเตียง ผู้พักนอนกับพื้น ไม่มีโทรทัศน์ เครื่องเสียง เครื่องดื่มแอลกอฮอล์บริการนักท่องเที่ยว โดยปกติเจ้าของโฮมสเตย์นอนบ้านที่ซื้อใหม่ในเมือง จะนอนในโฮมสเตย์เฉพาะที่มีนักเที่ยวเข้าพักเท่านั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สนทนาซักถาม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ที่นี่ไม่สามารถร้องคาราโอเกะ ไม่มีทีวีดู บ้านมักปิดเงียบ ถ้ามีนักท่องเที่ยวพักเจ้าของจะนอน ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวจะไม่นอน ไม่มีเหล้าเบียร์ เพราะต้องการอนุรักษ์ ต้องการให้เห็นบรรยากาศของกัมปงไอเยอร์อย่างแท้จริง ต้องการความสงบ” (Andrew Muhammad, สัมภาษณ์ วันที่ 20 กรกฎาคม 2016)

คำสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการมีส่วนร่วม ที่ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านโฮมสเตย์อย่างน้อย 2 ประการ ประการแรกเป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิตแบบมุสลิม ซึ่งหลีกเลี่ยงสิ่งอบายมุขหรือหะรอม ประการที่สองเป็นการรักษาภาพลักษณ์และสภาพแวดล้อมหมู่บ้านที่มีความสงบท่ามกลางสายน้ำ อย่างไรก็ตามสิ่งที่เจ้าบ้านต้องการคือการสนทนากับนักท่องเที่ยวร่วมกัน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างคนบรูไนกับคนต่างชาติ การเข้าพักของนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะได้รับบริการหลากหลาย นอกจากอาหารเช้า ยังมีสินค้าพื้นเมืองจำหน่าย เอกสารท่องเที่ยว และพาชมหมู่บ้านโดยรอบ อาหารเช้าเป็นอาหารพื้นเมืองทั้งสิ้น ในบ้านแสดงเครื่องมือจับสัตว์น้ำและเบ็ดตกปลาบริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้เพลิดเพลินและซึมซับกับวิถีชีวิตชาวน้ำ ปลาที่จับได้นำมาปรุงอาหารภายในครัว เจ้าของบ้านร่วมปรุงและทานกับนักท่องเที่ยวโดยไม่คิดค่าเครื่องปรุงหรือแก๊สเพิ่ม หากทำให้นักท่องเที่ยงเรียนรู้วัฒนธรรมครัวแบบคนกัมปงไอร์บนโต๊ะอาหารเช้าเป็นพื้นที่สนทนาที่ดีที่สุด ภายในบ้านยังจัดแสดงเครื่องจักสานพื้นเมือง ผ้าบาติก

ผ้าทอพื้นเมืองชนเผ่าต่างๆ ในบรูไนและเกาะบอร์เนียว นักท่องเที่ยวสามารถสวมใส่ ถ่ายรูปและซื้อในราคาต่อรอง เจ้าของบ้านนำผ้าโสร่งพื้นเมืองมาสาธิตวิธีการใช้แบบต่างๆ (คล้ายนำผ้าขาวม้าของไทยมาใช้เอนกประสงค์) เพื่อแสดงให้เห็นวัฒนธรรมผ้าถุงแบบมลายู บนโซฟามีหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บรูไน สังคมวัฒนธรรมของกัมปงไอร์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถอ่านและสอบถามข้อสงสัยทุกขณะ เนื่องจากเจ้าของบ้านอยู่ใกล้ชิดนักท่องเที่ยวตลอดเวลา จนกว่านักท่องเที่ยวเข้าห้องนอน ในช่วงเช้าทำหน้าที่มัคคุเทศก์พาเดินบนสะพานชมหมู่บ้านประมาณหนึ่งชั่วโมง เจ้าของโฮมสเตย์สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น มลายู และมีจิตบริการ จึงไม่แปลกที่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นตัวแทนหลักของคนชุมชนน้ำในการร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบรูไน

ภาพ 1 : การจัดห้องในโฮมเสตย์แบบที่ 1 และชานระเบียงริมน้ำ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยคณะผู้วิจัย 22 กรกฎาคม 2559

แบบที่ 2 โฮมสเตย์ปรับปรุงจากบ้านสมัยใหม่ เป็นบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลปิรามู โฮมสเตย์จดทะเบียนถูกต้อง แต่หากเปรียบเทียบกับแบบแรกด้านมาตรฐานโฮมเตย์มีความแตกต่าง โฮมสเตย์หลังแรกมีลักษณะบ้านแบบประเพณี ขณะที่โฮมสเตย์แบบที่สองเป็นบ้านแบบทันสมัย นักท่องเที่ยวซึ่งชื่นชอบวิถีชีวิตดั้งเดิมจึงมักเลือกบ้านแบบแรกหรือท้องถิ่นมากกว่า กระนั้นก็ดี โฮมสเตย์ที่ปรับจากบ้านสมัยใหม่ก็อาจสนองต่อนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม แต่จะทำให้เห็นวิถีชุมชนน้ำแตกต่างจากเดิม โฮมสเตย์ของผู้ใหญ่บ้านมี 2 ชั้น เครื่องปูน แบ่งห้องเป็นสัดส่วนแน่นหนา ชั้นล่างจัดวางเฟอร์นิเจอร์ ตู้โชว์ โซฟาประดับตกแต่งอย่างหรูหรา ตั้งสิ่งของเครื่องใช้โบราณเชิงประดิษฐ์มากมายไว้ดึงดูดนักท่องเที่ยว หากมิได้แสดงถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมชุมชนนัก ส่วนใหญ่เป็นสิ่งของสะสมด้วยความชอบส่วนตัว ดังเช่น เครื่องเสียงโบราณ ภาพเก่า เครื่องเซรามิค เครื่องทองเหลืองแบบตะวันตก ผู้ใหญ่บ้านได้รับมอบหมายให้ดูแล แนะนำข้อมูลนำเที่ยวชุมชนแก่นักท่องเที่ยวในฐานะตัวแทนภาครัฐ แม้ไม่จดทะเบียนเป็นมัคคุเทศก์อย่างถูกต้อง แต่มีกำลังเชื้อเชิญนักท่องเที่ยวในฐานะผู้นำชุมชนให้พักโฮมสเตย์ของตน

โฮมสเตย์ของผู้ใหญ่บ้านตั้งอยู่ใกล้ศูนย์การเรียนรู้กัมปงไอร์ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมสม่ำเสมอ จึงทำให้โอกาสที่จะเข้าพักในโฮมเสตย์ของผู้ใหญ่บ้านมีสูง ประกอบกับผู้ใหญ่บ้านมีข้อมูลชุมชนน้ำมากมายจึงมีความพร้อม แม้ยังบิดผันไปจากมาตรฐานโฮมสเตย์ ไม่อิงกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น แต่อิงกับการเป็นคลังความรู้ของผู้นำชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวฟังข้อมูล ผู้ใหญ่มักเชื้อเชิญให้เยี่ยมชมภายในบ้าน ชมห้องนอนเพื่อเป็นทางเลือกบริการ พร้อมเสนออาหารพื้นถิ่น โดยคิดค่าบริการต่างหาก สิ่งสำคัญที่ผู้ใหญ่บ้านต้องการมีส่วนร่วมคือ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง โดยเชื่อว่าตนเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำชุมชน จึงชอบธรรมที่จะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การให้ความรู้ยังไม่หลากหลายเท่ากับเจ้าของโฮมสเตย์แบบแรก หากด้วยอัธยาศัยชอบมนุษยสัมพันธ์ โดยเฉพาะการยิ้มแย้ม ทักทายนักท่องเที่ยวที่เดินผ่านไปมา จนนักท่องเที่ยวรู้สึกอบอุ่น มั่นใจเมื่อมาเยี่ยมชมวัฒนธรรมชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ผมมีหน้าที่ควบคุมให้ชาวบ้านมีระเบียบขึ้น ให้เปิดบ้านต้อนรับ ห้ามทำหน้าบึ้งหน้าเสีย ดูแลความปลอดภัย ร่วมมือกับการท่องเที่ยว” (Abdul Bakar Bin Haji Chuchu, สัมภาษณ์, วันที่ 1 มกราคม 2559)

ภาพ 2 : การตกแต่งและของสะสมโบราณในโฮมสเตย์แบบที่ 2

ที่มา : ถ่ายภาพโดยคณะผู้วิจัย 24 กรกฎาคม 2559

รูปแบบที่ 3 โฮมสเตย์ปรับปรุงจากบ้านสมัยใหม่ เจ้าของเป็นชาวประมง บ้านยังไม่จดทะเบียนเป็นโฮมสเตย์อย่างถูกต้อง การเสนอที่พักทำอย่างเงียบๆ การเสนอที่พักเกิดขึ้นได้ทุกพื้นที่ ในตลาด ท่าเรือหรือข้างถนน หากนักท่องเที่ยวกำลังเสาะหาที่พักราคาถูก และต้องการใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนน้ำ การเสนอที่พักของชาวประมงเริ่มจากสนทนาเรื่องทั่วๆ ไปจนเจ้าบ้านเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ของนักท่องเที่ยวแล้วเสนอที่พัก ในราคา 50 ดอลล่าบรูไน (ประมาณ 1300 บาท) ต่อหนึ่งคืนหนึ่งห้อง โดยไม่จำกัดจำนวนคน ผู้วิจัยมีโอกาสใช้บริการและตั้งข้อสังเกตไว้ 3 ประการ ประการแรกสภาพโฮมสเตย์เป็นบ้านสมัยใหม่สองชั้น ซึ่งสุลต่านสร้างให้ เพื่อทดแทนบ้านที่ถูกไฟไหม้โดยผ่อนชื้อในราคาถูก ภายในบ้านมีโซฟาเฟอร์นิเจอร์ เครื่องตกแต่งสวยงามดูหรูหรา เพียงอาชีพชาวประมงขายปลาตลาดสดสามารถสร้างมาตรฐานชีวิตที่ดี บุตรทั้งสามคนได้รับการศึกษาชั้นสูง นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการจุดต่างๆ ของบ้านนอนโซฟา ใช้ห้องน้ำ ห้องครัว กินอาหารร่วมกับสมาชิกของบ้าน ประการที่สองการบริการทำเหมือนเช่นรู้จักนักท่องเที่ยวมานาน ไว้เนื้อเชื่อใจคนแปลกหน้าสูงมาก ปล่อยให้นักท่องเที่ยวสนทนากับบุตรสาวตาม

ลำพัง โดยไม่ต้องควบคุม ห้องนอนของนักท่องเที่ยวที่แท้คือห้องบุตรสาว เมื่อใดมีนักท่องเที่ยวเข้าพักก็ให้บุตรสาวย้ายไปนอนห้องอื่น ในห้องไม่จัดเตรียมใดๆ นอกจากผ้าห่ม นักท่องเที่ยวจึงคงเห็นเครื่องแป้งเครื่องเล่น รูปถ่ายของบุตรสาว ผู้วิจัยนอนห้องบุตรสาว ตลอดคืนบุตรสาวทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวแทนจนถึงห้าทุ่มพ่อแม่จึงกลับมา ซึ่งการปล่อยให้หญิงสาวบริการนักท่องเที่ยวเพียงลำพังในบ้านลักษณะนี้ไม่ค่อยปรากฏในประเทศไทย ประการที่สามเป็นการต้อนรับอย่างมิตร เจ้าของบ้านเป็นชาวประมง ภรรยาเป็นแม่ค้าปลา บุตรทั้งหมดมาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตอบคำถามนักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิดประดุจญาติพี่น้อง ประการที่สี่การให้บริการอาหารเช้าเย็น ไม่ต้องจ่ายเงินเพิ่มเติม ซึ่งอยู่นอกเหนือความคาดคิด สิ่งสำคัญคือจิตใจบริการที่ต้องการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ต้องการที่พักในราคาถูกและเข้าถึงวิถีอิสลามของคนบรูไนอย่างแท้จริง ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ที่นี่ทำไม่เชิงโฮมสเตย์ แต่ถ้านักท่องเที่ยวไม่มีที่นอน ที่กิน ก็มาได้ เคยต้อนรับนักท่องเที่ยวมาเลย์มาแล้วเป็นสิบๆ เพื่อให้เขาประทับใจ บางครั้งต้องกินข้าวครบ 3 มื้อ ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวก็กินแค่ 2 มื้อ สิ่งสำคัญต้องแต่งตัวให้เหมาะสมไม่ใส่ขาสั้นเข้ามา ไม่อยากให้เป็นตัวอย่างแก่คนที่นี้ ชอบให้นักท่องเที่ยวมาพูดคุย” (Roslin, สัมภาษณ์ วันที่ 21 กรกฎาคม 2559)

เมื่อนักท่องเที่ยวมาเข้าพักแล้วเจ้าของโฮมสเตย์จะมีส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน นั่นคือการพาชมเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่วางอยู่ใต้ถุนบ้าน เสนอบริการพานักท่องเที่ยวขึ้นเรือ เพื่อชมวิถีการออกเรือ เดินทะเล จับสัตว์น้ำ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม มีผู้สนใจร่วมเดินทางส่วนใหญ่เป็นชาวบรูไนหรือมาเลเซีย นักท่องเที่ยวชาติอื่นๆ ไม่ปรากฏ เนื่องจากต้องขออนุญาตจากรัฐอย่างเป็นทางการ การบริการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามลุ่มแม่น้ำบรูไนเป็นกิจกรรมปกติของชาวประมงที่จะเสนอบริการเสริมแก่ผู้เช่าพัก แต่หากนักท่องเที่ยวไม่เช่าพักค้างคืนจะคิดค่าบริการต่างหาก จึงกล่าวได้ว่าคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนน้ำ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะอาชีพที่ผูกพันกับน้ำ ซึ่งเป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบกับคนชุมชนน้ำมีลักษณะนิสัยเจ้าระเบียบโอบอ้อมอารี ให้ความช่วยเหลือหากมีการร้องขอ โดยไม่คำนึงประโยชน์กับตนมากเกินไป ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “นักท่องเที่ยวเคยมาขอให้ฉัน บอกที่อยู่ของโฮมสเตย์แถวนี้ บ้านญาติก็มี แต่ฉันบอกไม่รู้ ให้ไปถามผู้ใหญ่บ้าน เขียนแผนที่ให้เขา” (Ami Tamaul, สัมภาษณ์ วันที่ 31 ธันวาคม 2558)

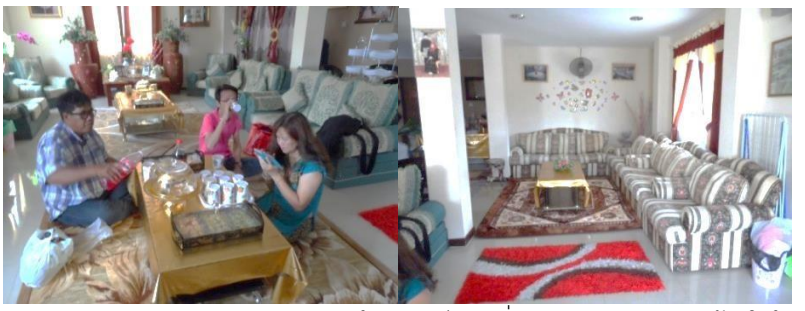

ภาพ 4 : การบริการอาหารของโฮมสเตย์แบบที่ 3 และสภาพการจัดห้องในโฮมสเตย์

ที่มา : ถ่ายภาพโดยคณะผู้วิจัย 21 กรกฎาคม 2559

หากวิเคราะห์ทั้งสามแบบพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนน้ำกัมปงไอร์ ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นมลายูมุสลิมในบรูไนที่มองสังคมในแง่ดี มองต่างชาติทุกคนเป็นมิตร แม้ต่างศาสนา ชอบแบ่งปันความรู้ ปัจจัยหนึ่งเป็นเพราะกฎหมายอันเข้มงวด ทำให้ไม่เกิดปัญหาการข่มขืน โจรกรรม ปล้นจี้ หรืออาชญากรรม สังคมมีความสงบสุขมายาวนาน คนบรูไนจึงมั่นใจในความปลอดภัยแม้มีนักท่องเที่ยวแปลกตาเข้าพัก การต้อนรับคนเข้าบ้านอีกนัยหนึ่งเสมือนการเปิดเผยชีวิตในครอบครัว อีกนัยหนึ่งคือการเปิดโอกาสต่างชาติให้มาเรียนรู้วัฒนธรรมหมู่บ้าน ตราบใดที่นักท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบการเติบโตของโฮมสเตย์และความต้องการมีส่วนร่วมยังคงมีอยู่ต่อเนื่อง มีหลายคนวางแผนจะเปิดโฮมสเตย์ แต่ก็ขาดข้อมูลและความเชื่อมั่นต่อการให้บริการ อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ต่างคนต่างคิดต่างทำ การประสานความร่วมมือน้อย การทำโฮมสเตย์จึงขาดเอกภาพ การมีส่วนร่วมบริการที่พักสะท้อนวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นมากน้อยต่างกัน โดยมีปัจจัยสำคัญคือแนวความคิด สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองปกครอง นโยบายการพัฒนา ซึ่งต่างก็เป็นหลักประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนา ที่เอื้อประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมชุมชนแก่นักท่องเที่ยว

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นการสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจทางวัฒนธรรมชุมชนพบว่า การทำให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่รัฐตระหนักอย่างยิ่ง เพราะหากข้อมูลผิดเพี้ยนก็อาจเสียภาพลักษณ์ของชุมชนน้ำ รวมถึงประเทศชาติ จึงส่งเสริมตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชน พร้อมอบรมแก่ประชาชน ช่างฝีมือ หรือแกนนำอยู่เสมอ เพื่อเสริมทักษะการสื่อสาร เช่น การให้ความรู้ด้าน การต่อเรือ การทำฝาชี การทำอาหารอัมบูยัด ผู้ให้ความรู้มีหลายระดับ เช่น ระดับชาวบ้านทั่วไป ระดับผู้มีอาชีพด้านการท่องเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ ระดับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนอยู่ภายใต้นโยบายรัฐหรือสุลต่านโดยตรง โดยบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันจะเป็นที่ปรึกษาของรัฐในการดำเนินงานภายใต้โครงการต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงช่วยเหลือรัฐในการจัดระเบียบหมู่บ้าน ข้อมูลของผู้นำชุมชนถือเป็นข้อมูลจากชาวน้ำ ผู้นำชุมชนจึงเสมือนคนกลางผู้ประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชน การสอดส่องดูแลการท่องเที่ยวชุมชนน้ำแบ่งความรับผิดชอบตามสายการปกครอง โดยให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละเขตกำกับลูกบ้านคอยบริการความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว แต่ละเขตมีสมาชิกเข้ามาจัดการในรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน ร่วมกันประชุมเพื่อวางแผนตัดสินใจด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ร่วมประเมินผลเพื่อหาแนวทางแก้ไข สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว สร้างภาพลักษณ์ที่ดี ให้ทุกคนเห็นการพัฒนาเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ชาวบ้านได้ช่วยวางแผนร่วมมือกับหน่วยงาน มีการพัฒนาร่วมมือกันมาตั้งแต่ปี 2009 หมู่บ้านนี้มีคณะกรรมการที่มาช่วยดูแลนักท่องเที่ยว 6-8 คน” (Pengiran Haji Ayub Bin Bengiran, สัมภาษณ์ วันที่ 31 ธันวาคม 2558)

ผู้มีบทบาทหลักคือผู้ทำอาชีพการท่องเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะศึกษาโดยตรงและผ่านการอบรมด้านมัคคุเทศก์ ดังกรณีเจ้าของโฮมสเตย์แบบแรกที่นอกเหนือบริการที่พัก ยังอาสานำชม

หมู่บ้านพร้อมบรรยาย การนำชมถือเป็นบริการเสริมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเข้าถึงวิถีชุมชนมากขึ้น ระหว่างบรรยายไปตามสะพาน พาแวะเยือนบ้านเพื่อน เครือญาติ เพราะเป็นคนในพื้นที่ ตอบคำถามที่นักท่องเที่ยวสงสัย ตามทางเดินไม่มีป้ายแสดงข้อมูลเพื่อชี้นำทางไปสถานที่สำคัญแต่ละจุด แม้แต่สะพานไม้ซึ่งยาวเหยียดเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน ไม่มีป้ายเตือนด้านความปลอดภัย เช่น ระวังลื่น ไม้ผุ หรือตกขอบ (บางช่วงไม่มีราวสะพาน) ข้อมูลได้จากการตักเตือน การเอาใจใส่นักท่องเที่ยวของไกด์นำชม สะท้อนความเป็นมืออาชีพ เขาได้ให้รายละเอียดเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและองค์กรรัฐ จนรัฐมอบวุฒิบัตรผู้ประกอบการดีเด่น การมีบทบาทเต็มตัวเพื่อร่วมมือกับรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สะท้อนความจริงจังของรัฐในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอ แต่ก็ไม่มากนัก ดังคำสัมภาษณ์นี้ “มีคนถามเสมอว่า ทำไมถึงต้องการพาคนชมหมู่บ้าน ฉันบอกว่า เพื่อให้คนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์มากขึ้น คนจะได้เข้าใจและเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ ที่เราจะได้แบ่งปันประเพณีและวัฒนธรรมให้คนอื่นได้รู้ เดี๋ยวนี้เพื่อนบ้านดีมากๆ มักถามหานักท่องเที่ยวตลอดเวลา เพื่อจะได้ทำอัมบูยัดให้กิน ทำขนมบ้านๆ ให้กิน” (Kemariah, สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2559)

อภิปรายผล

ผลศึกษาการมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนน้ำ ในประเทศบรูไนดารุสซาลามได้สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนให้ความร่วมมือร่วมใจกับรัฐอย่างยิ่ง โดยเฉพาะชุมชนมีส่วนร่วมโดยการทักทาย ชี้แนะ พุดคุย เสนอบริการ การจัดโฮมสเตย์ สร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน จัดกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถเพิ่มรายได้แก่ชุมชน สอดคล้องกับผลวิจัยของ Norhaidawati Haji Mohamad Yassin. (2001) ที่ชี้ว่าชุมชนน้ำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศ มีการวางแผนตัดสินใจเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรม จากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนในหมู่บ้าน มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดความสนใจมากขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของ Siti Aisah Janaji & Fahmi Ibrahim (2019) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำโฮมสเตย์เป็นการเสริมสร้างศักยภาพของแต่ละบุคคลให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมหมู่บ้านของตนอย่างต่อเนื่อง เขาเห็นว่าการบริการโฮมสเตย์ในบรูไนไม่เพียงจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักหรือกิจกรรม แต่ยังได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

การที่ชุมชนกัมปงไอร์มีจิตบริการและสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนก็พราะเห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และพัฒนามรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การเห็นประโยชน์ที่จะได้รับแก่ชุมชนและประเทศชาติ ประโยชน์ประการแรกคือ คนในชุมชนมีรายได้จากจำหน่ายอาหาร บริการที่พัก การค้าสินค้าที่ระลึกแก่ โดยผลที่ได้คือตัวเงิน ประการที่สองคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มจากการสนทนาเรียนรู้ เกิดเครือข่ายวัฒนธรรมระหว่างท้องถิ่นกับต่างชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Chapin (1997) ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อาจพิจารณาในแง่วัตถุ บุคคล หรือสังคม ประการ

ที่สามคือความเข้มแข็งจากการพัฒนาภายใต้แผนงานต่างๆ ของรัฐที่ต้องการรักษารัฐอิสลาม ไม่ให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงตามตะวันตกมากนัก ประการที่สี่คือสำนึกของชุมชนในการสอดส่องดูแล อนุรักษ์ พัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรม การอุทิศเพื่อบริการสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูรย์ พงศะบุตร (2548) ที่เห็นว่า หลักสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่สภาพเดิม ไม่ถูกทำลายหรือเปลี่ยนสภาพ โดยอาศัยวิธีการต่างๆ ฉะนั้นต้องกระตุ้นจิตสำนึกคนในท้องถิ่นให้ช่วยกันดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นผลเสียเพียงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน

การเปิดพื้นที่ชุมชนน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควบคู่กับส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจนเกิดกระแสตอบรับจากชุมชนน้ำ อาจมองว่าเป็นเพราะระบบปกครองประเทศบรูไนดารุสซาลามแบบเผด็จการหรือสมบูรณาญาสิทธิราช ที่รัฐมีอำนาจสั่งการ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการปกครองมิได้มีผลนัก หากสุลต่านมิได้นำหลักอิสลามมาใช้บริหารปกครองอย่างเคร่งครัด เป็นต้นว่ากฎหมายซารีอะ อันทำให้นักท่องเที่ยวเกรงกลัว จนทำให้ชุมชนมั่นใจความปลอดภัยเมื่อให้บริการ การมิให้รับวัฒนธรรมตะวันตกมากนักเพราะจะทำลายจารีตอิสลาม ในหมู่บ้านน้ำจึงไม่มีฟาตฟูต แมกโดนัล รีสอร์ทหรูเหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ชุมชนไม่ต้องการชีวิตฟุ้งเฟ้อ ขณะเดียวกันไม่ต้องการสนองรสนิยมความอยากของนักท่องเที่ยวจนลืมกำพืดของตนเอง ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ลดของฟุ่มเฟือย เช่น สะสมน้ำหอมของเก่า การเที่ยวแบบสุร่ายสุร่าย ดังที่ ยูซูฟ ก็อรฎอวี (2547) กล่าวว่า อิสลามต่อต้านการเกินความพอดีและการฟุ่มเฟือยในทุกๆ สิ่ง มนุษย์ไม่ควรที่จะไปสิ้นเปลืองเวลามากมายจนเกินไปในกิจกรรมนั้นๆตามหลักอิสลามสิ่งที่อนุญาตต้องพอเพียงสำหรับความจำเป็น เป็นสิ่งต้องห้ามเมื่อเกินความต้องการ หลักการนี้ทำให้ในหมู่บ้านไม่มีร้านค้าฟุ่มเฟือย ร้านเกมส์ ร้านโต้รุ่ง ผู้คนใช้ชีวิตเรียบง่าย สมถะ อาจมีบ้างแต่น้อยที่บิดเบือนจารีตอิสลาม ไม่หลงใหลรายได้จากนักท่องเที่ยวมากเกินควร หากใครเที่ยวชมหมู่บ้านจะรู้สึกเหมือนไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่คิดว่าวิถีของพวกเขาจะดึงดูดนักท่องเที่ยวนัก แต่ก็ทำให้นักเที่ยวเข้าถึงวัฒนธรรมชาวน้ำโดยไม่รู้ตัว

การที่ชุมชนน้ำต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยว พร้อมๆ กับดำรงวัฒนธรรมของตนเช่นเดิม แต่ก็ไม่ต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ มีสิ่งอำนวย ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวครบครัน เป็นเพราะยังไม่เห็นรายได้จากการท่องเที่ยวมากนัก คนส่วนใหญ่มีรายได้สูง จากงานราชการ การรับสวัสดิการที่ดีจากรัฐ บางกลุ่มเท่านั้นที่ไม่มีเงินเดือน เช่น คนขับเรือ ชาวประมง แม่ค้าร้านขายของชำ ในขณะที่รัฐหรือสุลต่านมีนโยบายด้านพัฒนาด้วยแล้ว เช่น การสร้างสะพานแขวนเข้ามายังชุมชนน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สำนึกของการมีส่วนรวมจึงยังไม่กระจายทั่วถึง ประกอบกับภาคเอกชน นายทุนโดยเฉพาะคนเชื้อสายจีนไม่มีบทบาทต่อการพัฒนามากนัก ไม่มีอำนาจต่อรองท่ามกลางการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในรัฐอิสลาม กระบวนการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็งและแก้ไขปัญหาล้วนต้องได้รับการกลั่นกรองให้ความเห็นชอบจากผู้ใหญ่บ้าน กำนันซึ่งถือเป็นตัวแทนสุลต่าน การมีส่วนร่วมของชุมชนชาวบ้านทั่วๆ ไป เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการให้ความร่วมมือกับรัฐใน

การดำเนินนโยบายต่างๆ ในรูปแบบภาพแทนอัตลักษณ์มุสลิมในสภาพชีวิตปกติที่รัฐสถาปนาขึ้น หากชุมชนมีจิตสำนึกในการช่วยกันดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว อีกทั้งให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวก็ด้วยการขอความร่วมมือของผู้นำชุมชน ความศรัทธาต่อสถาบันกษัตริย์ และด้วยจารีตศาสนา วัฒนธรรมชุมชนที่รัฐพยายามนำมาเป็นทุน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจะยังไม่เติบโตก้าวกระโดด จนคลาคล่ำไปด้วยนักท่องเที่ยวเดินขวักไขว่ไปมาบนสะพาน ตราบใดที่ประเทศบรูไนดารุสซาลามยังมีรายได้หลักจากทรัพยากรธรรมชาติ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนน้ำต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศบรูไนดารุสซาลาม แสดงถึงกลไกของจารีตอิสลามที่เหนี่ยวนำให้ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ แต่กระนั้นก็ดีหากนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ดังเช่น หมู่บ้านเกาะปันหยี จังหวัดพังงา จะต้องทำให้ประชาชนเห็นคุณวัฒนธรรมมลายูมุสลิมเป็นเบื้องต้น แล้วใช้จารีตอิสลามสนับสนุน เพราะการท่องเที่ยวสำหรับชาวมุสลิมแล้วเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย แต่ถ้าเอาวิถีอิสลามเข้าไปในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเพิ่มคุณค่าและมูลค่าได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พจนา สงวนศรี (2546) *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.* กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2546

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัตย์. (2553) *การท่องเที่ยวชุมชน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์

ไพฑูรย์ พงศะบุตร (2548) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับส่งเสริมการเรียนรู้ เล่ม 5.* (น 7-58). กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์

ยูซูฟ ก็อรฎอวี. (2547). *ฮะลามและหะรอมในอิสลาม. [The lawful and prohibited in Islam]* (บรรจง บินกาซัน, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ ศูนย์หนังสืออิสลาม

วรพงศ์ ผูกภู่ (2019). *ให้ความเห็นว่าปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 7 ประการ.* ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2564 จาก: https://www.randdcreation.com/ content/ 5112/%E0%

สินธุ์ สโรบล และคณะ. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.* กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

Adli, A & Chin, Wei Lee. (2021). *Homestay Accommodation in Brunei Darussalam: An exploratory study*. Retrieved July 6, 2021 from: https://fass.ubd.edu.bn/SEA/vol21-1/Homestay%20 Accommodation% 20in%

Azman Bin Ahmed. (2013). Cabaran memajukan Kampong Ayer sebagai destinasi pelancongan di negara Brunei Darrusalam awang.Siti Norkhabi Haji Wahsalfelah &

Shahrol Amira Bin Abdullah, Editor in *Kampong Ayer: Warisan hinup, cabaran dan kesinambungan*. (p. 214-228). Bandar seri Begawan: Akademi Pengajian Brunei, University Brunei Darussalam.

Chapin, F.S. (1997). *Social participation and social intelligence*. (3rd.ed.). New York: Longman.

Khairuddin Pg Harum. (2016, March, 14). Ionic water village attracts more tourists. *The Brunei Times*. p. 21

Norhaidawati Haji Mohamad Yassin. (2001). *Kampong Ayer sebagai sebuah destinasi pelancongan: Cabaran dan masa depan akademi pengajia*. Brunei: Universiti Brunei Darussalam

Siti Aisah Janaji & Fahmi Ibrahim. (2019). Exploring The Community Participation: A Case Study of Homestays in Brunei. Retrieved April, 6 2020 from: https://www.researchgate.net/publication/337274444_Exploring_The_Community_Participation_A_Case_Study_of_Homestays_in_Brunei

The ASEAN Secretariat. (2016) *ASEAN homestay standard*. Retrieved April, 6 2020 from: https: / / www. google. com/ webhp?sourceid chrome-instant&ion= 1&espv=2&ie=UTF-8#q=translate

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ

THE APPLICATION OF SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN PEOPLE'S LIVES, PHING PHUAY SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, SIRATTANA DISTRICT, SISAKET PROVINCE

[1]ณัฐศรัณย์ อารยะพงศ์

[1]Natsarun Arayapong

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

natsarun.ar@sskru.ac.th

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษและเพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 378 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ สถิติ t-test และ

[1] อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

F-test เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในมากที่สุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม รองลงมาคือด้านความมีเหตุผล, ด้านความพอประมาณ, ด้านเงื่อนไขความรู้ และน้อยที่สุดคือด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตามลำดับ และผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปผลการทดสอบได้ดังนี้ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนเพศและอายุ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การดำเนินชีวิต, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This paper is aimed to study the application of self-sufficiency economy philosophy in the people's lives in Ping Phuay Subdistrict Administrative Organization, Si Rattana District, Sisaket province. The objective is to study the level of application of self-sufficiency economy philosophy in the lives 'people in Ping Phuay Subdistrict Administrative Organization, Si Rattana District and to compare the application of the self-sufficiency economy philosophy in the lives 'people in Ping Phuay Subdistrict Administrative Organization, Si Rattana District, Sisaket province is classified by sex, age, education level, occupation and monthly income using quantitative research method. The sample is used in the research involved with people aged 18 years old and over living in Ping Phuay Sub district Administrative Organization area, Si Ratana District. The research instrument is used in this study such as a questionnaire divided into 3 parts with a confidence coefficient of 0.92. Data analysis manipulation is used statistical software packages to determine frequency, percentage, means, standard deviation, and statistics used in hypothesis testing, including t-test and F-test. When a statistically significant difference of 0.05 was identified, a dual difference test is performed using the LSD: Least Significant Difference method. The research finding result is as follow: 1) Most of the respondents are female, aged over 50 years old, with education level below a bachelor's

degree, working as a farmer, and having a monthly income of 5,000-10,000 baht. 2) The Application of Self-Sufficiency Economy Philosophy in Peoples' lives in Ping Phuay Subdistrict Administrative Organization, Si Rattana District, Sisaket province as a overall is at a high level. When it is considered on a case-by-case basis, it is found that it is at the most high level in all aspects such as moral conditions, rationality, moderation, knowledge conditions, and good immunization consequently. 3) Testing comparison of the application of the Self-Sufficiency Economy Philosophy in the peoples 'lives in Ping Phuay Subdistrict Administrative Organization, Si Rattana District, Sisaket Province. The test results can be summarized as follows: The application of the Self-Sufficiency Economy philosophy to be differs significantly at 0.05; therefore, accepting the research hypothesis statement such as education level, occupation, and monthly income. Besides, the aspect of sex and ages is not significant difference at 0.05, thus rejecting the research hypothesis statement.

Keywords: The application of sufficiency economy philosophy, lifestyle, District Administration

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมุ่งการพัฒนาประเทศในลักษณะแบบทุนนิยมกล่าวคือ เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าเมื่อเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านอื่นๆ ให้เจริญตามไปด้วย แต่ในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น จะเห็นได้จากการเกิดภาวะ วิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 สาเหตุมาจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้ประเทศไทยกลายเป็นเสือตัวที่ 5 โดยไม่คำนึงถึงความพร้อมของคนในชาติ ตลอดจนไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรของประเทศจึงนำไปสู่ภาวะวิกฤตในที่สุดและส่งผลต่อสังคมไทยในหลายๆ ด้าน เช่น เกิดความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจ ความอ่อนแอของภาครัฐ ความเสื่อมทางด้านศีลธรรม และปัญหาทางสังคม จนทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการว่างงาน และการทุจริตคอรัปชั่น (ธัญญา อ้นคง, 2551)

นอกจากนี้สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นผลกระทบมาจากกระแสโลกาภิวัฒน์ ส่งผลให้คนในทุกระดับต้องประสบปัญหากับการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับครอบครัวและชุมชน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในสังคม กลุ่มคนที่ประสบปัญหาเหล่านี้เกิดจากการดำเนินชีวิตที่ไม่รู้จักความพอเพียง และไม่รอบครอบในการคิดพิจารณาขาดคุณธรรมและจิตสำนึกที่ดี และไม่มีความ

เข้าใจในการแก้ปัญหา รวมทั้งการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ กล่าวคือ ผู้นำไปใช้อาจยังไม่ได้ศึกษาหรือไม่มีความรู้เพียงพอ ทั้งยังไม่กล้าวิเคราะห์หรือตั้งคำถามต่อตัวปรัชญาเนื่องมาจากเป็นปรัชญาขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ธัญญา อ้นคง, 2551)

ในขณะที่ทางราชการก็ได้มีนโยบาย แผนงาน และแนวทางยุทธศาสตร์การดำเนินงานหลายประการ เพื่อช่วยให้การแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤตต่างๆ ให้ลดน้อยลง และที่สำคัญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักการที่มีคุณค่าในการสร้างความมั่นคง สร้างความสามัคคี สามารถเผชิญวิกฤตอย่างเข้มแข็ง และนำไปสู่ความสมดุลอย่างยั่งยืนทุกระดับ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระราชทานให้คนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิต ในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศ โดยตั้งสมมติฐาน ที่ว่าทุกสิ่งอนิจจัง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงมาจากนอกประเทศกับในประเทศ นอกครอบครัว ในครอบครัว

จากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 มีข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจ การเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตนเอง” เป็นกระแสพระราชดำริ ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจในสภาวะวิกฤตอันทรงคุณค่ายิ่ง อีกทั้งรัฐบาลในชุดปัจจุบันได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยการประสานความร่วมมือกันของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงสามารถพึ่งตนเองได้ (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้อัญเชิญ“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนทัศน์การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุล่วงและสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย แนวโน□มในช□วงต□นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ประเทศไทยจะยังคงต□องเผชิญป□ญหาราคา น้ำมัน ซึ่งสร□างแรงกดดันต□อภาวะเงินเฟ□อและดุลบัญชีเดินสะพัด แต□สถานการณ□โดยรวมเมื่อเทียบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ถือว□าเอื้ออำนวยต□อยุทธศาสตร□การพัฒนาประเทศที่จะสามารถให□ความสำคัญกับเป□าหมายระยะยาวของการพัฒนา ที่มุ□งไปสู□การพัฒนาที่มีความสมดุลและคนมีความสุขได□อย□างแท□จริง นอกจากนั้นแนวโน□มการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน□ที่จะมีผลต□อการพัฒนาในอนาคต แสดงว□า เศรษฐกิจและสังคมไทยจะต□องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญใน

หลายบริบทและส□งผลกระทบต□อการพัฒนาในมิติต□างๆ รุนแรงขึ้น ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จึงเป□นการเตรียมความพร□อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อปรับตัวและแสวงหาประโยชน□อย□างรู□เท□าทันโลกาภิวัตน์และสร□าง ภูมิคุ□ม กันให□กับทุกภาคส□วนตาม“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 2-3)

องค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก ที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนประสบกับปัญหาปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ตลาดรับซื้อผลผลิตไม่แน่นอน ส่งผลด้านเศรษฐกิจต่อประชาชน คือ ทำให้เงินทุนในด้านการผลิตมีไม่เพียงพอ จึงประสบกับปัญหาหนี้สินตามมา ด้วยเหตุผลดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงาน โดยได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดทิศทางด้านการพัฒนาประชาชนในท้องถิ่น โดยมุ่งหวังให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเน้นเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต รวมทั้งมีคุณธรรมในการครองชีวิต ทั้งด้านชีวิตของตนเอง ครอบครัว และการทำงานเพื่อชุมชน รวมถึงมุ่งหวังให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเน้นเรื่องการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้ออาทรแก่สังคมและผู้ด้อยโอกาส โดยปฏิบัติตัวแบบทางสายกลางที่เน้นความพอประมาณ มีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกัน ทั้งด้านชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้การบริการทางวิชาการแก่ท้องถิ่น โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ว่าประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้มากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้นำข้อมูลนี้มาเสนอให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการดำเนินการครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 7,022 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 378 คน การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดย ใช้สูตรของ Taro Yamane ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Taro Yamane (Yamane, 1973: 727) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 378 คน โดยใช้วิธีการเก็บแบบสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list), แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ใน 5 ด้าน มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า(Rating scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ท(Likert Scale) จำนวน 25 ข้อ และแบบปลายเปิด เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 5 ด้าน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ การเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ โดยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการเปรียบเทียบความแตกต่างซึ่งเป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ สถิติ t-test และ F-test เมื่อ

พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความถี่และร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อมูลส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	154	40.7
หญิง	224	59.3
อายุ		
18 – 30 ปี	46	12.2
31 - 40 ปี	70	18.5
41 – 50 ปี	90	23.8
50 ปีขึ้นไป	172	45.5
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	315	83.3
ปริญญาตรี	56	14.8
สูงกว่าปริญญาตรี	7	1.9
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	33	8.7
เกษตรกร	277	73.3
ธุรกิจส่วนตัว	32	8.5
อื่นๆ	36	9.5
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	132	34.9
5,000-10,000 บาท	162	42.9
10,000- 20,000 บาท	45	11.9
20,001 บาทขึ้นไป	39	10.3
รวม	**378**	**100.0**

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 59.3 มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 83.3 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 277 คนคิดเป็น ร้อยละ 73.3 และมีรายได้ต่อเดือน 5,000-10,000 บาท จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวม

(n= 378)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน	ระดับการประยุกต์ใช้			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านความพอประมาณ	3.98	0.64	มาก	3
2. ด้านความมีเหตุผล	4.01	0.56	มาก	2
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	3.69	0.69	มาก	5
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	3.87	0.69	มาก	4
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.10	0.61	มาก	1
รวมทุกด้าน	**3.93**	**0.53**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในมากที่สุด คือด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 รองลงมาคือด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98, ด้านเงื่อนไขความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และน้อยที่สุดคือด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ดังตารางที่ 3-7

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรี สะเกษ จำแนกตามเพศ

(n=378)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน	เพศ				t	P
	ชาย (154)		หญิง (224)			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. ด้านความพอประมาณ	4.07	0.63	3.92	0.65	2.21	0.03
2. ด้านความมีเหตุผล	4.06	0.54	3.97	0.59	1.49	0.14
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	3.72	0.72	3.66	0.68	0.92	0.36
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	3.89	0.73	3.85	0.67	0.59	0.56
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.13	0.61	4.08	0.61	0.76	0.45
โดยรวม	**3.98**	**.53**	**3.90**	**.54**	**1.42**	**0.16**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างของประชาชนที่มีเพศต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน (t=1.42, Sig. = 0.16) ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.05 ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีเหตุผล ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านความพอประมาณ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามอายุ

(n=378)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านความพอประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	.50	3.00	.17	.40	.75
	ภายในกลุ่ม	157.06	374.00	.42		

	รวม	157.56	377.00			
2. ด้านความมีเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	1.24	3.00	.41	1.28	.28
	ภายในกลุ่ม	120.95	374.00	.32		
	รวม	122.19	377.00			
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	ระหว่างกลุ่ม	1.72	3.00	.57	1.19	.31
	ภายในกลุ่ม	179.74	374.00	.48		
	รวม	181.46	377.00			
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	ระหว่างกลุ่ม	2.44	3.00	.81	1.69	.17
	ภายในกลุ่ม	179.54	374.00	.48		
	รวม	181.97	377.00			
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.41	3.00	.14	.36	.78
	ภายในกลุ่ม	141.52	374.00	.38		
	รวม	141.93	377.00			
รวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.30**	**3.00**	**.10**	**.35**	**.79**
	ภายในกลุ่ม	**106.60**	**374.00**	**.29**		
	รวม	**106.90**	**377.00**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างของประชาชนที่มีอายุต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน (F=0.35, Sig. = 0.79) ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามระดับการศึกษา

(n=378)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน	**แหล่งความแปรปรวน**	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านความพอประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	1.55	2.00	.78	1.87	.16
	ภายในกลุ่ม	156.01	375.00	.42		

	รวม	157.56	377.00			
2. ด้านความมีเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	4.87	2.00	2.44	7.79	.00
	ภายในกลุ่ม	117.31	375.00	.31		
	รวม	122.19	377.00			
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	ระหว่างกลุ่ม	3.44	2.00	1.72	3.63	.03
	ภายในกลุ่ม	178.01	375.00	.47		
	รวม	181.46	377.00			
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	ระหว่างกลุ่ม	9.38	2.00	4.69	10.19	.00
	ภายในกลุ่ม	172.60	375.00	.46		
	รวม	181.97	377.00			
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.20	2.00	.10	.27	.76
	ภายในกลุ่ม	141.73	375.00	.38		
	รวม	141.93	377.00			
รวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**2.70**	**2.00**	**1.35**	**4.86**	**.01**
	ภายในกลุ่ม	**104.20**	**375.00**	**.28**		
	รวม	**106.90**	**377.00**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่าการเปรียบเทียบความแตกต่างของประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมแตกต่างกัน (F=4.86, Sig. = 0.01) ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีเหตุผล ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และเงื่อนไขความรู้ จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามอาชีพ

(n=378)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านความพอประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	.89	3.00	.30	.71	.55
	ภายในกลุ่ม	156.67	374.00	.42		
	รวม	157.56	377.00			
2. ด้านความมีเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	3.94	3.00	1.31	4.15	.01
	ภายในกลุ่ม	118.25	374.00	.32		
	รวม	122.19	377.00			
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	ระหว่างกลุ่ม	1.39	3.00	.46	.96	.41
	ภายในกลุ่ม	180.07	374.00	.48		
	รวม	181.46	377.00			
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	ระหว่างกลุ่ม	10.01	3.00	3.34	7.25	.00
	ภายในกลุ่ม	171.97	374.00	.46		
	รวม	181.97	377.00			
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	1.55	3.00	.52	1.38	.25
	ภายในกลุ่ม	140.38	374.00	.38		
	รวม	141.93	377.00			
รวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**2.25**	**3.00**	**.75**	**2.69**	**.05**
	ภายในกลุ่ม	**104.64**	**374.00**	**.28**		
	รวม	**106.90**	**377.00**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างของประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมแตกต่างกัน (F=2.69, Sig. = 0.05) ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีเหตุผล และด้านเงื่อนไขความรู้ จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

(n=378)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
1. ด้านความพอประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	9.59	3.00	3.20	8.08	.00
	ภายในกลุ่ม	147.97	374.00	.40		
	รวม	157.56	377.00			
2. ด้านความมีเหตุผล	ระหว่างกลุ่ม	20.34	3.00	6.78	24.89	.00
	ภายในกลุ่ม	101.85	374.00	.27		
	รวม	122.19	377.00			
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	ระหว่างกลุ่ม	19.51	3.00	6.50	15.02	.00
	ภายในกลุ่ม	161.95	374.00	.43		
	รวม	181.46	377.00			
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	ระหว่างกลุ่ม	29.95	3.00	9.98	24.56	.00
	ภายในกลุ่ม	152.02	374.00	.41		
	รวม	181.97	377.00			
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	9.72	3.00	3.24	9.17	.00
	ภายในกลุ่ม	132.21	374.00	.35		
	รวม	141.93	377.00			
รวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**16.89**	**3.00**	**5.63**	**23.40**	**.00**
	ภายในกลุ่ม	**90.00**	**374.00**	**.24**		
	รวม	**106.90**	**377.00**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างของประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ในภาพรวมแตกต่างกัน (F=23.40, Sig. = 0.00) ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ทุกด้าน จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตมาประยุกต์ใช้ ให้เกิดผล เนื่องจากพื้นที่ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอัจฉรา ราชแก้ว (2550: 58-63) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่า ระดับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของวลัยพรรณ จันทร์หอม (2553: 58-63) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของครูโรงเรียนกาญจนานุเคราะห์ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของครูโรงเรียนกาญจนานุเคราะห์ จังหวัดกาญจนบุรีภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ที่มีความแตกต□างกันคือ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ซึ่งเป□นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว□ แสดงว่าประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน จะมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของรัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554: 139-143) ได้วิจัยเรื่อง การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน และงานวิจัยของสมศักดิ์ ตรงงาม (2553: 73-78) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และเวลาที่อยู่ในพื้นที่แตกต่างกัน มีผลต่อการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลพิงพวย ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชน โดยการจัดอบรมให้กับผู้นำหมู่บ้านให้รู้จักการจัดทำบัญชีครัวเรือน และขยายผลต่อไปยังประชาชน โดยอธิบายให้เห็นถึงประโยชน์จากการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการใช้จ่าย การรู้จักเก็บออมรายได้ที่ได้มาเพื่อใช้จ่ายในคราวจำเป็นและส่งเสริมให้ประชาชนมีการวางแผนก่อนที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และจัดให้มีการประชุมผู้นำหรืออาสาสมัคร เพื่อเป็นตัวแทนในการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับประชาชนให้ได้รับทราบอย่างทั่วถึง พร้อมเป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลข่าวสารตลอดจนแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างทั่วถึงและผู้นำชุมชนควรสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างความคุ้นเคยตลอดจนความเป็นกันเอง อันจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่การเป็นผู้นำ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ การสร้างแนวร่วมในการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ควรให้เจ้าหน้าที่ออกพบปะประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อแนะนำและร่วมมือกับประชาชนให้เตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ให้รู้เท่าทันเทคโนโลยี ไม่คล้อยตามกระแสวัตถุนิยม จนเกิดความฟุ่มเฟือย ควรส□งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรม การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์และพัฒนาภูมิป□ญญาท□องถิ่นให□เกิดขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้กลมกลืน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจชุมชน ให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ธัญญา อ้นคง. (2551). *ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเพนียด อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554). *การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.

วลัยพรรณ จันทร์หอม. (2553). *การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของครูโรงเรียนกาญจนานุเคราะห์ จังหวัดกาญจนบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สมศักดิ์ ตรงงาม. (2553). *การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554).* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

อัจฉรา ราชแก้ว. (2550). *การทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง จังหวัดปทุมธานี.* บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing (5th ed.).* New York: Harper & Row.

Taro Yamane. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: New York: Harper & Row.

ผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล เรื่อง หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E

THE RESULTS OF INTERNATIONAL MUSIC COURSE LEARNING MANAGEMENT ON INTRODUCTION OF INTERNATIONAL MUSIC OF PRATHOMSUKSA 6 STUDENTS USING THE 5E INQUIRY PROCESS

[1]ศุภชัย เส้นเกษ และ [2]เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม

[1]Supachai Sanket and [2]Charoenwit Sompongtam

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]sootzoy2016@gmail.com

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาดนตรีสากล เรื่อง ดนตรีสากลเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ 5E เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางดนตรี และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโพธิ์มูลเพีย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ 2) แผนการ

---

[1] นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

จัดการเรียนรู้ 5 แผน และ3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐานคุณภาพ และการทดสอบค่าคงที่แบบ t-test แบบ (Depression sample) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาศิลปศึกษา หน่วยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในสังกัดจังหวัดอุบลราชธานี โดยการใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ 5E ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านดนตรีอยู่ในระดับดี ทักษะทางดนตรีอยู่ในระดับสูง 2) เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนกับกระบวนการแสวงหาความรู้ 5E ตามสมมติฐาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านดนตรีของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) นักเรียนพอใจกับผลการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรดนตรีสากล โดยใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ 5E ในระดับสูงมาก

คำสำคัญ: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากล, การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E

Abstract

This research aims to 1) study the results of learning management in the international music course Subject: Introduction to international music of Prathom Suksa 6 students using the 5E knowledge-seeking process regarding learning achievement musical skills and satisfaction 2) Compare learning outcomes. Achievement before and after studying The sample group was 14 students of Prathomsuksa 6, Ban Pho Moonphia School, semester 1, academic year 2022, which are schools under the Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization. The tools used in the research are: 1) Multiple-choice pre-learning and post-learning achievement assessment form, 20 items 2) 5 learning management plans, 1 subjective exam, 1 question per plan, 10 points each 3) Satisfaction questionnaire on learning management results unit of basic knowledge about international music of primary school grade 6 students in schools under Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization The 5-level estimation scale used in data analysis were mean, standard deviation, quality. And static t-test (Depression sample). The findings were as follows: 1) The results of learning management in the subject group of art education The unit of basic knowledge about international music. of grade 6 students in schools under the administration of Ubon Ratchathani Province By using the 5E knowledge-seeking process, the student's achievement in music skills was at a good level. The musical skills were at a high level. 2) Comparing students' learning achievement before and after learning with the 5E knowledge-seeking process, the student's achievement in music skills after learning was significantly higher than before

learning at the .05 level, according to the hypothesis. 3) The students were satisfied with the results of the learning management of the international music course. By using the 5E knowledge-seeking process at a high level.

Keywords: basic knowledge of international music, 5E inquiry-based learning management.

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อเสริมสร้างในการพัฒนาความเจริญเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยเฉพาะกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมยุคโลกาภิวัตน์การศึกษายุคใหม่ต้องเตรียมคนให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้การศึกษาจะต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา และยกระดับการศึกษาของประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติได้ จึงถือว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน และทุกคนต้องมีส่วนร่วมผลักดันส่งเสริมสนับสนุนให้ผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพในสถานการณ์ที่โลกเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วระบบการจัดการศึกษาไทยไม่สามารถปรับตัวได้ทัน จึงจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน และคนไทยในอนาคตให้มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง คิดดี ทำงานได้ดีมีคุณภาพ (ณัฐรุจา พิสิษฐบรรณกร, 2549) ซึ่งในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งได้กำหนดให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้คู่คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเปิดโอกาสให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องซึ่งเนื้อหารายวิชาดนตรีเป็นรายวิชาที่ต้องปฏิบัติให้เกิดทักษะโดยเน้นการเรียนรู้ที่เป็นอิสระสร้างบรรยากาศที่ดีในการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ (ว่าที่ร้อยตรีรัฐวิชญ์ ทักขนนท์, 2560)

ในวิถีชีวิตปัจจุบัน บุคคลไม่อาจหนีรอดจากอิทธิพลของเสียงดนตรีได้ ไม่ว่าจะทำอะไร อยู่ที่ไหนเมื่อไหร่ เสียงดนตรีก็จะแวดล้อมอยู่เกือบทุกเวลาและทุกสถานที่ ดนตรีถูกสร้างขึ้นมาใช้เป็นพื้นหลังสนับสนุนการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ดนตรีช่วยจุดประกายแสงสว่างให้แก่เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในชีวิตของบุคคล ทั้งในยามสุข และยามเศร้า รังสรรค์ให้บุคคลได้ถ่ายเทอารมณ์จากอารมณ์ตึงเครียดเป็นอารมณ์ผ่อนคลาย เสียงดนตรีสามารถเชิญชวนให้บุคคลลุกขึ้นเต้นรำสามารถดลบันดาลให้บุคคลมีความภาคภูมิใจในความเป็นหมู่คณะและความเป็นชาติของตน ถ้าปราศจากเสียงดนตรีแล้วศิลปะการแสดงต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลไม่สามารถแยกตนเองออกจากสังคมได้เพราะโดยธรรมชาตินั้นมนุษย์จะอยู่รวมกันเป็นสังคม ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นร่วมกันล่าสัตว์ ร่วมกันประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ร่วมเฉลิมฉลองในงานประเพณีทางศาสนาเป็นต้น การรวมตัวกันลักษณะ

นี้ช่วยให้ทุกคนในกลุ่มมีโอกาสแสดงตัวตนต่อสังคม และแสดงอารมณ์ต่างๆ ออกมาเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดกับบุคคลอื่น โดยในทุกกิจกรรมจะมีการบรรเลงดนตรีหรือขับร้อง เพื่อช่วยสื่อสารความเข้าใจระหว่างกันและกันของสมาชิกในสังคมด้วยอนึ่ง ดนตรีคือศิลปะที่บุคคลในสังคมสร้างสรรค์ขึ้นมาใช้ร่วมกัน ในบางครั้งอาจจะมีการเต้นรำเพิ่มเติมเข้ามาอีก ซึ่งทุกคนล้วนต้องมีอารมณ์ร่วมกับเสียงดนตรีทั้งสิ้น ดนตรีจึงกลายเป็นวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์ และวัฒนธรรมดนตรีของแต่ละสังคมล้วนเป็นเครื่องช่วยชี้บอกลักษณะของขนบธรรมเนียมประเพณี กิจกรรมและชาติพันธุ์ที่กลุ่มบุคคลในสังคมนั้นๆ ปฏิบัติโดยมีองค์ประกอบของดนตรี คือ ส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นดนตรีขึ้น ทั้งนี้โดยจะกล่าวถึงองค์ประกอบของดนตรีโดยรวม มิได้ยึดเอาหลักเกณฑ์ของดนตรีใดเป็นมาตรฐานองค์ประกอบของดนตรีที่สำคัญประกอบไปด้วยปัจจัยเหล่านี้คือ เสียง ทำนอง เสียงประสาน จังหวะ และรูปแบบของดนตรี และดนตรีเป็นสิ่งที่มีค่าและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันไม่ว่าที่นั้นจะมีความเจริญก้าวหน้าในเทคโนโลยีหรือไม่ต่างก็มีการแสงออกทางด้านดนตรีเหมือนกันเพราะดนตรีมีประโยชน์ ก่อให้เกิดความบันเทิง รื่นเริงใจ ส่งผลให้มนุษย์มีชีวิตชีวา จิตใจแจ่มใส ดนตรีช่วยให้ผ่อนคลาย ให้ความเพลิดเพลิน ให้ความสนุกสนาน และยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพราะดนตรีมีหลายประเภทให้เลือกให้สนใจ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มาตราที่ 6 มีหลักว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขหมวดที่ 1 มาตราที่ 7 ได้ระบุว่ากระบวนการเรียนการสอนนั้นต้องให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อสนองความแตกต่างในความสามารถความถนัดส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและให้ประสบการณ์การเรียนที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงรวมทั้งการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยใช้ในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจน การนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐาน ในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่างๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ล้วนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ การแสดงออกทางดนตรีตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม เข้าใจความสัมพันธ์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในรายวิชาดนตรีได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเสียงดนตรี เสียงร้อง เครื่องดนตรี และบทบาทหน้าที่ รู้ถึงการเคลื่อนที่ขึ้นลงของทำนอง

เพลง องค์ประกอบของดนตรี ศัพท์สังคีตในบทเพลง ประโยค และอารมณ์ของบทเพลงที่ฟัง ร้องและบรรเลงเครื่องดนตรี ด้นสดอย่างง่ายๆ ใช้และเก็บรักษา เครื่องดนตรีอย่างถูกวิธี อ่าน เขียนโน้ตไทยและสากลในรูปแบบต่างๆ รู้ลักษณะของผู้ที่จะเล่นดนตรีได้ดี แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกของบทเพลงที่ฟัง สามารถใช้ดนตรีประกอบกิจกรรมทางนาฏศิลป์และการเล่าเรื่องรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมต่างๆ เรื่องราวดนตรีในประวัติศาสตร์ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อดนตรี รู้คุณค่าดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551)

กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E นั้นเป็นรูปแบบการสอนที่เป็นกลยุทธ์การสอนที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สร้างทั้งความสนใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และปูทางให้กับการพัฒนาทักษะโดยใช้การตั้งคำถาม (inquiry) เป็นพื้นฐานในการให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ที่เรียนรู้หรือฝึกฝน มาทดลองปฏิบัติหรือแสวงหาคำตอบ เกิดเป็นการเรียนรู้จากความเข้าใจที่ผู้เรียนค่อยๆ สร้างสมขึ้นมา โดยผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยแนะนำแก้ไขและเสริมต่อในส่วนที่จำเป็น ต่างจากการสอนแบบเดิมที่ใช้การป้อนความรู้จากผู้สอนเป็นหลัก โดยรูปแบบการสอนแบบ 5E จะมีการตั้งคำถาม (inquiry) เป็นกระบวนการที่นักวิทยาศาสตร์และผู้ศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ใช้ในการหาความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ การตั้งคำถามจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และความเข้าใจในแนวคิด หลักการ รูปแบบ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การตั้งคำถามจึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งของการศึกษาวิทยาศาสตร์ในทุกระดับและในทุกสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์ 5E model เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาโดยมุ่งหมายให้ใช้เป็นแนวทางการสอนและเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ แต่แนวทางนี้ก็สามารถนำไปปรับใช้กับการศึกษาวิชาความรู้ในสาขาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการให้การฝึกอบรมในสถานประกอบการซึ่งผู้เรียนต่างผ่านประสบการณ์กันมามากพอที่จะเข้าใจปัญหาและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ นอกจากนั้น การเรียนรู้ร่วมกันตามหลัก 5E ยังเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการทำงานเป็นทีมอีกด้วย (ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร, 2562)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงศึกษาผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E เพื่อจะได้นำผลที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนและการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาดนตรี โดยคาดหวังว่าการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงและส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางดนตรี และความพึงพอใจหลังเรียนที่สูงขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และด้านทักษะทางดนตรี รายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E ก่อนเรียนและหลังเรียน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากล โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 กลุ่มเครือข่ายคำน้ำแซบ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 44 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโพธิ์มูลเพียเภ้า อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเครือข่ายคำน้ำแซบ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 14 คน ด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ได้แก่

1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องความสำคัญของดนตรีสากล
2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องบทบาทและหน้าที่ของดนตรี
3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องประเภทของดนตรีสากล
4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการอ่านและเขียนโน้ตทางดนตรี
5) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการขับร้องเพลง โดยใช้เครื่องดนตรีสากล

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากล ก่อนเรียน จำนวน 20 ข้อ และแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ

2.3 แบบประเมินทักษะทางดนตรี 1) แบบประเมินทักษะการบรรเลงเดี่ยว 2) แบบประเมินทักษะการบรรเลงรวมวง และ 3) แบบประเมินทักษะการอ่านโน้ต

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องหน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรี โดยใช้การจัดการเรียนรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

ผลการวิจัย

1. ผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหา ความรู้แบบ 5E ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมากและด้านทักษะทางดนตรีอยู่ในระดับสูง

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรี สากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E หลังเรียนสูงกว่าก่อน เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล โดยใช้ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. ผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า มีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 83.20 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้วิธีการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมในการสอนด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E ในกิจกรรมการเรียนการสอนของหน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลเป็นสิ่งที่ดี กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม ได้ฝึกคิด ฝึกค้นคว้า ปฏิบัติตนเองจะมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริงและส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการทำงานกลุ่ม ความมีวินัยและความพึงพอใจสูงขึ้นและยังส่งผลให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สามารถทำงานเป็นกลุ่มมีวินัยในการเรียน ทำงานเสร็จทันเวลาที่ครูกำหนด และมีความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดให้จะเห็นได้ว่า วิธีการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนการที่ครูมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ และสามารถให้ความรู้แก่นักเรียนได้นั้นก็จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสามารถตามที่ครูคาดหวังในกิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณณิษา แจ้งงุด (2565). ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน มีคะแนนก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 7.63, S.D. = 2.24) และคะแนนหลัง

เรียน ($\overline{X}$ = 14.50, S.D. = 3.71) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนการที่ครูมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ และสามารถให้ความรู้แก่นักเรียนได้นั้นก็จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นตามที่ครูคาดหวังในกิจกรรมที่จัดขึ้นได้เป็นอย่างดี

1.2 ด้านทักษะทางดนตรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E พบว่า อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้วิธีการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมในการสอนด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E ในกิจกรรมการเรียนการสอนของหน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม ได้ฝึกคิด ฝึกค้นคว้า ปฏิบัติตนเองจะมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริงและส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางดนตรีอย่างถูกวิธี โดยมีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นระบบ มีลำดับต่อเนื่อง สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีความน่าสนใจน่าเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดการใฝ่รู้ และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้เรียนมีทักษะทางดนตรีอยู่ในระดับสูง อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติที่ได้จากเนื้อหาสาระการเรียนทักษะทางด้านดนตรีในแบบฝึกทักษะนี้ ได้เน้นในเรื่องการฝึกทักษะทางด้านดนตรีที่ครบถ้วน เพื่อนำไปสู่ทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับธีรพงศ์ พุทธขาว (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกทักษะปฏิบัติดนตรีสากล (เครื่องเป่าวงโยธวาทิต) โดยประยุกต์ตามแนวคิดของดาลโครซ ออร์ฟ และโคดาย เพื่อเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองโนประชาสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะปฏิบัติดนตรีสากล พบว่า นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากล อยู่ในระดับสูง โดยแบบฝึกทักษะมีกิจกรรมที่หลากหลาย ช่วยให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ มีรูปแบบและเนื้อหาที่น่าสนใจ มีการฝึกจากง่ายไปหายากและเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนให้ความสนใจ กระตือรือร้น ในการทำกิจกรรม นักเรียนได้เรียนรู้องค์ประกอบพื้นฐานของดนตรีอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และสามารถฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากล ตามเนื้อหาของแบบฝึกทักษะได้ด้วยความรู้สึกง่ายและสนุกสนานจึงทำให้นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลอยู่ในระดับสูงไปด้วย

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาดนตรีสากล หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E รายวิชาดนตรีสากล 1 หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการกำหนดพฤติกรรม

ของผู้เรียนอย่างชัดเจน มีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นระบบ มีลำดับต่อเนื่อง สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีความสำคัญและน่าสนใจทำให้นักเรียนเกิดการใฝ่รู้ และสามารถสนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคน โดยมีการศึกษาใบความรู้ประกอบรูปภาพ การปฏิบัติกิจกรรม การทำใบกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเกต การทำงานร่วมกัน เรียนรู้วิธีการทำงาน การคิดอย่างมีเหตุผล และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับผลของการศึกษาของณัฐวุฒิ ศรีระษา (2564). ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่า 1) คะแนนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คะแนนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติตามชุดกิจกรรม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สามารถทำงานเป็นกลุ่ม และเมื่อศึกษาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ดนตรีที่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกคิดแบบร่วมมือหาความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริง และส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และนำเอาความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาดนตรีสากล 1 หน่วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีสากลเพราะจะช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางดนตรี ทักษะการทำงานกลุ่ม ความมีวินัย และความพึงพอใจสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของกชพร อ่อนเกษ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

รายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.19, S.D.= 0.70) ในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 5E ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม ได้ฝึกคิด ฝึกค้นคว้า ปฏิบัติตนเองจะมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างแท้จริง และส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะทางดนตรี ทักษะการทำงานกลุ่ม ความมีวินัยและความพึงพอใจสูงขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

กชพร อ่อนเกษ. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 *.วารสาร มจรเลยปริทัศน์,3* (2),ThaiJo, https://so05.tci-thaijo.org

ณัฐวุฒิ ศรีระษา, (2564). *การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.* วารสารครุศาสตร์,ปีที่ 49 (4) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย https://digital.car.chula.ac.th

ธีรพงศ์ พุทธขาว. (2564). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะปฏิบัติดนตรีสากล (เครื่องเป่าวงโยธวาทิต) โดยประยุกต์ตามแนวคิดของดาลโครซ ออร์ฟ และโคดาย เพื่อเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองโนประชาสรรค์. Journal of Roi Kaensarn Academi.ปีที่ 6*, (6) ThaiJo,https://so02.tci-thaijo

วรรณณิษา แจ้งงุด, (2565). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทยโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์* (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).ปีที่ 12 (3) ThaiJO,https://so01.tci-thaijo.org

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN KANTHARALAK DISTRICT UNDER THE OFFICE SISAKET PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 4

[1]นิวัฒน์ รูปใหญ่, [2]สุรางคนา มัณยานนท์ และ [3]สมหมาย สร้อยนาคพงษ์

[1]Niwat Rupyai, [2]Surangkhana Monyanont and [3]Sommai Soinakphong

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]niwat0812251965@gmail.com

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หัวหน้างานใน 4 งานคือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารทั่วไป งานบริหารบุคคล และงานบริหารงบประมาณ รวมทั้งสิ้น 320 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามตามการนำเสนอองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 3 องค์ประกอบหลัก และ 11 ด้าน ผลการประเมินคุณภาพเครื่องมือมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.75-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง 0.30-0.78 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า F ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัด

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

[2] อาจารย์ ดร., บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[3] อาจารย์ ดร., บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครู พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมและ รายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมาย ของโรงเรียน ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียนด้านการควบคุมการใช้เวลา ในการสอน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพ การเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน ด้านการพัฒนาและการสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอ กันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามความคิดเห็น ของครู จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were to study and compare Academic Leadership of School Administrators in Kantharalak Districtunder the Office Sisaket Primary Education Service Area office 4 as perceived by the teachers classified by school size. The sample was 320 individuals, who are assigned to act as supervisors in 4 departments (Academic department, Budgeting and Planning department, Human Resources department, General Administration department). The tolls were a questionnaires, According to the presentation of the elements of Academic Leadership of School Administrators with 3 Major Components and 11 Areas. The results of the quality assessment of the tool had an IOC value between 0.75-1.00, a discriminant power value for each item (r) between 0.30-0.78, and a reliability value of .98. Data were analyzed using a packaged program. The statistics used to analyze the data were percentage, mean, standard deviation and F-test. The results were as follows 1) The overall Academic Leadership of School Administrators in Kantharalak Districtunder the Office Sisaket Primary Education Service Area office 4 as perceived by the teachers. The finding of this research

found that average total and each level were a much level. Considering each aspect ordered from the highest to the least, framing school goals, protecting instructional time, maintaining high visibility, providing incentives for learning, promoting professional development, coordinating curriculum, providing incentives for teachers, communicating school goals, developing and enforcing academic standards, monitoring student progress and supervising and evaluation instruction, respectively. 2) Comparison result of Academic Leadership of School Administrators in Kantharalak District under the Office Sisaket Primary Education Service Area office 4 as perceived by the teachers classified by school size. Total and each level were no difference.

Keywords:, academic leadership, administrator of school

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทัศนคติความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแส โลกาภิวัตน์การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพ ของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีและการบริหาร จัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมและการขาด ความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทย ส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปี

สถานศึกษาที่จะประสบความสำเร็จมักจะมีผู้บริหารที่มีความสามารถในการนำบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้อานวยความสะดวก (Fascinator) เป็นผู้นำ (Leader) เป็น

ผู้สนับสนุน(Supporter) และเป็นผู้นำนวัตกรรม (Innovation) เข้ามาสู่สถานศึกษาและเป็นผู้ผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้ก้าวหน้า โดยเฉพาะในส่วนการจัดการเรียนการสอนนั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้นำทีมีความรอบรู้ทางด้านวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการย่อมสามารถบริหารปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จะก่อให้เกิดสภาพที่เอื้อต่อการทำงานของครู ช่วยทำให้คุณภาพการสอนของครูดีขึ้น จะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการและเป็นผู้นำทีมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสา มีความพร้อมที่จะนำการศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุด (สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า, 2553)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID 19) เมื่อช่วงปี พ.ศ.2563-2565 ซึ่งนับว่าส่งผลกระทบเป็นวงกว้างในสังคมไทย โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งโรงเรียนหลายแห่งได้ปิดทำการไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนที่โรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็ม โรงเรียนแต่ละแห่งจัดการเรียนการสอน ที่หลากหลายตามสภาพของแต่ละโรงเรียน ทำให้คุณภาพการศึกษาไม่เป็นไปตามที่มุ่งหวัง จากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37.23 เปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2564 มีค่าเฉลี่ยลดลง -0.64 ต่ำกว่าระดับประเทศ (-0.47) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2566)

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เพื่อนำผลวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่ทำการสอนในโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำนวน 98 โรงเรียน รวมจำนวนครูทั้งหมด 1,566 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์และกำหนดคุณสมบัติต้องเป็นครูที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หัวหน้างานใน 4 งาน คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารงบประมาณ งานละ 1 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้ 316 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือทีใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า F

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ เป็นการแสดงความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามแนวคิดของ Hallinger and Murphy 3 องค์ประกอบหลักและ 11 ด้าน (Hallinger & Murphy, 1985) สรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ เป็นการแสดงความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามแนวคิดของ Hallinger and Murphy 3 องค์ประกอบหลักและ 11 ด้าน (Hallinger & Murphy, 1985) สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน จำแนกออกเป็น 2 ด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.569) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารกำหนดเป้าหมายด้านวิชาการของโรงเรียนโดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.668) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารประเมินความต้องการของครู เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเป้าหมายด้านวิชาการของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.37, S.D. = 0.724)

2) ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.38, S.D. = 0.530) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารเลือกใช้การสื่อสารในช่องทางดิจิทัลเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการบริหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.671) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารจัดทำโปสเตอร์หรือป้ายประกาศที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญแก่งานด้านวิชาการของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.15, S.D. = 0.772)

1.2 ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.592) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมการรวมตัวรวมใจ รวมพลังร่วมมือกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ นำไปสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.33, S.D. = 0.754) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการพัฒนาทักษะการวิจัยในชั้นเรียนของครูตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.08, S.D. = 0.732)

2) ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.39, S.D. = 0.571) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.677) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะ การสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจูงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.680)

3) ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.30, S.D. = 0.597) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารประชุมชี้แจงแจ้งความก้าวหน้าด้านการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ให้ผู้ปกครองทราบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.38, S.D. = 0.686) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ แก่ครูรายบุคคลอย่างละเอียดเพื่อการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.24, S.D. = 0.731)

1.3 ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน จำแนกออกเป็น 6 ด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียนด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.573) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.662) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เครื่องเสียง หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจเป็นการรบกวนหรือขัดจังหวะในขณะที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.29, S.D. = 0.817)

2) ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.582) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารจัดครูสอนแทนหรือให้ช่วยดูแลชั้นเรียน ในกรณีที่ครูประจำชั้น/ประจำวิชาไม่มาทำการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.686) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการใช้หลักการส่งต่อข้อมูลผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Transition) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.707)

3) ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.38, S.D. = 0.636) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้ครูแต่ละคนได้ใช้ความสามารถและทักษะของตนได้อย่างเต็มศักยภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.675) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.34, S.D. = 0.712)

4) ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.39, S.D. = 0.554) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสนับสนุนครูเข้ารับการอบรมทางวิชาการที่สอดคล้องเป้าหมายของโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.50, S.D. = 0.601) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการสนับสนุนให้ครูมองสะท้อนการจัดการเรียนการสอนของตน (Self-reflection) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = 0.743)

5) ด้านการพัฒนาและการสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับ

ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.33, S.D. = 0.619) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี การบริหารจัดการข้อมูลนักเรียนและการประกันคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.38, S.D. = 0.700) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารประกาศเกณฑ์ต่างๆ ทางด้านวิชาการให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = 0.722)

6) ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.642) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ยกย่องชมเชยนักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการแข่งขันทักษะทางวิชาการ หรือนักเรียนที่นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.673) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ให้มีการจัดนิทรรศการแสดงถึงผลงานดีเด่น ด้านนวัตกรรมของนักเรียนตามโอกาสต่าง ๆ เสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.27, S.D. = 0.787)

สรุปได้ว่าความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามแนวคิดของ Hallinger and Murphy 3 องค์ประกอบหลัก และ 11 ด้าน (Hallinger & Murphy, 1985) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.569) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.592)

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูจำนวน 69 คน โรงเรียนขนาดกลาง มีครูจำนวน 206 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีครูจำนวน 33 คน โดยการตั้งสมมติฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มตามขนาดโรงเรียน ใช้สถิติ F-test (one-way ANOVA) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอกันทรลักษ์ ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีค่าไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ครูที่อยู่ในขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และ

ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน เป็นต้น มีความคิดเห็นฯ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีค่าไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ครูที่อยู่ในขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้าน ได้แก่ ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร และด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน เป็นต้น มีความคิดเห็นฯ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน มีค่าไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ครูที่อยู่ในขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกันทรลักษ์ ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้าน ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียนด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการพัฒนาและการสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ และด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ เป็นต้น มีความคิดเห็นฯ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอ กันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครู ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่มีความท้าทายในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ การเป็นผู้นำของสถานศึกษาจึงเป็นตำแหน่งที่ต้องมีเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการ เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยตรง ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จึงสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของตนเองและองค์กรให้เกิดความสำเร็จชัดเจนมากที่สุด ดังที่ สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า (2553) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการ

หมายถึงพฤติกรรมการกระทำหน้าที่ตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ในการชี้นำหรือโน้มน้าวจูงใจ ข้าราชการครูและบุคลากรทางกรศึกษา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้าใจและเกิดความตระหนักในการรวมพลังและประสานสัมพันธ์ เพื่อพัฒนางานวิชาการและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริม และการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต รัตนศักดิ์-ดา (2565) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 ค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมมาตร สุวรรณขำ และศรุติพงศ์ ภูวัชร์วรานนท์ (2565) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. จากการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอ กันทรลักษ์ อำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามขนาดโรงเรียน ในภาพรวมมีความคิดเห็นฯ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการจะนำพาองค์กรก้าวไปยังเป้าหมายได้นั้น ไม่เพียงแต่เป็นผู้นำโดยตำแหน่ง แต่ต้องเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำ เนื่องจากภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่จะนำองค์ให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาทุกขนาด ในฐานะผู้นำขององค์กร จึงต้องเป็นผู้ที่สามารถนำทางสถานศึกษาให้ป้าวไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้ศักยภาพของความเป็นผู้นำที่มีอยู่ และจุดมุ่งหมายที่เป็นหัวใจของสถานศึกษา คือ งานวิชาการ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนทุกขนาดต้องมีความมุ่งมั่นในการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักประกอบด้วย ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ด้านการจัดการด้านการเรียนการสอน และด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้นำในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันก็ตาม ดังที่ บุญพา พรหมณะ (2559) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการของผู้บริหารในสถานศึกษาในการชี้นำ ส่งเสริม สนับสนุน และ

โน้มน้าว จูงใจในการพัฒนางานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดภารกิจของโรงเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน การส่งเสริมพัฒนาบุคลากร และการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ทุกขนาดสถานศึกษา จึงให้ความสำคัญกับการเป็นผู้มีภาวะผู้นำ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่เส้นชัยในการบริหารงาน โดยเฉพาะงานด้านวิชาการ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกาญจ์ สุขสำราญ (2565) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต รัตนศักดิ์ดา (2565) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอกันทรลักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จะเห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่มีความท้าทายในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ การเป็นผู้นำของสถานศึกษาจึงเป็นตำแหน่งที่ต้องมีเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการ เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยตรง ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จึงสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของตนเองและองค์กรให้เกิดความสำเร็จ ชัดเจนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามแนวคิดของ Hallinger and Murphy 3 องค์ประกอบหลักและ 11 ด้าน และจากกากรเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการตามแนวคิดเห็นของครู แยกตามขนาดของโรงเรียนจะเป็นว่า ไม่แตกต่างกัน นั่นแสดงให้เห็นว่า ขนาดของโรงเรียนไม่ใช่ประเด็นหรือตัวแปรที่จะทำให้ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปเป็นแค่องค์ประกอบในการ

บริหารงานภาพรวม ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนจะขึ้นอยู่ที่ตัวของผู้ยริหารเองที่จะมีการพัฒนาและสร้างตัวตนของตนเองให้มีพฤติกรรมหรือลักษณะที่แสดงออกมาให้สมกับเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มี “ภาวะผู้นำทางวิชาการที่มุคุณภาพและยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กมล โพธิเย็น และคณะ. (2563). จิตวิทยาการเรียนรู้.*วารสารศิลปกรศึกษาศาสตร์วิจัย, 14* (1), 12-29.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กิ่งกาญจ์ สุขสำราญ. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.

ธนิต รัตนศักดิ์ดา .(2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.

สมมาตร สุวรรณขำ และศรุติพงศ์ ภูวัชร์วรานนท์. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3*.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา, 65(4), 89-114. file:///C:/Users/HP/Downloads/89-114.pdf.

สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า. (2553). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์ใหม่*. เอส.พี.เอ็น. การพิมพ์.

Hallinger,P. & Murphy,J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *Elementary School Journal, 86*(2), 217-247.

Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. Reading in Attitude Theory and Measurement. edited by Martin Fishbein. John Wiley & Son.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. 3rd Edition, Harper and Row.

Yukl, G.A. (1998). *Leadership in organizations. Englewood Cliffs, Prentice-Hall*.

ผลของการพัฒนาแบบฝึกทักษะการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชา การพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

THE EFFECT OF THE DEVELOPMENT OF LEARNING SKILLS TRAINING IN THE KING'S SCIENCE COURSE LOCAL DEVELOPMENT BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY FOR UNDERGRADUATE STUDENTS SURINDRA RAJABHAT UNIVERSITY

[1]ดุรงค์ฤทธิ์ เอกวงษา, [2]ชัยนะรินทร์ ทับมะเริง และ [3]พงศ์ปณต พลแดง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย

Surindra Rajabhat University,Thailand

[1]durongritt1970@gmail.com,[2]chainarin42@gmail.com,

[3]pongpanot3894@gmail.com

Received: September 17, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบฝึกทักษะการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) หาดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการเรียนรายวิชาศาสตร์พระราชา และ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา ประชากร ได้แก่นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[3] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีเครื่องกล คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาศาสตร์พระราชา 5 หมู่เรียน จำนวน 273 คน ในภาคเรียนที่ 2/2565 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 หมู่เรียนที่ 2 จำนวน 56 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ 4.26 แบบฝึกทักษะ และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่มีค่าความยากง่าย(p) 0.31-0.88 และค่าอำนาจจำแนก(r) 0.25-0.85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่าประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 80.24/84.27 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80 2) การวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชานักศึกษามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นร้อยละ 63.67 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การพัฒนาแบบฝึกทักษะ, รายวิชาศาสตร์พระราชา

Abstract

Research purpose to 1) development of skill workbook King's Science course to be the criteria 80/80. 2) find the effectiveness index of skill workbook for King's Science course. 3) compare the achievement before and after learning using the skill workbook for King's Science course. 273 students in second year on five group were population. 56 students in group II were sample which selected by simple random sampling: in the second semester of academic year 2022. The research instruments consisted of learning management plans with the quality 4.26 and tests before and after learning have item difficulty (p) 0.31-0.88 and item discrimination (r) 0.25-0.85. The statistics used for data analysis are percentage, mean, standard deviation, t-test, performance value and effectiveness index. The results of research showed that 1). The efficiency of skill workbook development is 80.24/84.27 which is higher than the standard set 80/80. 2). The effectiveness index of skill workbook is 0.6367, confirming that the development of sampled students in the research increased 63.67 percent. 3). Comparison of different achievement

levels and test scores before and after learning using skill workbook; found that after studying higher than before studying significantly at the .05 level.

Keywords: Development of Skill Training Course, King's Science course

บทนำ

ศาสตร์พระราชา คือ แนวคิดและปรัชญา คำสอน ตักเตือน ให้สติ พระราชกรณียกิจและหลักการทรงงาน ของพระองค์ เป็นการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ปวงพสกนิกรชาวไทยซึ่งจะยังคงอยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป สามารถน้อมนำประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่การประกอบกิจวัตรประจำวันและการประกอบสัมมาชีพของแต่ละบุคคล การน้อมนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย มากำหนดเป็นหลักในการปฏิบัติตามองค์ความรู้ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรมแต่ละอย่าง ซึ่งองค์ความรู้ทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนความไม่ประมาทด้วยการใช้ความรู้และคุณธรรม ตลอดจนการเรียนรู้ใน ศาสตร์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตัวเองได้และเผื่อแผ่ไปถึงสังคม ซึ่งเราสามารถนำหลักการปฏิบัติไปปรับใช้ได้ทั้งในชีวิตการทำงาน และการดำรงชีวิต ปวงพสกนิกรชาวไทยจึงได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตน เพื่อพัฒนาตนเองและเรียนรู้การพึ่งพาตนเองที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลและยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ได้เล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญใน ศาสตร์พระราชา จึงได้มอบหมายให้ดำเนินการพัฒนารายวิชา ศาสตร์พระราชา สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิตได้ศึกษาและน้อมนำเอาแนวคิด คำสั่งสอนและแบบอย่างในการทรงงาน มาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี การพัฒนาแบบฝึกทักษะรายวิชา ศาสตร์พระราชาจึงได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้และมีกิจกรรมประกอบเนื้อหาที่ครอบคลุมและเกี่ยวข้องในรายวิชาศาสตร์พระราชา และยังมีผลให้ผู้เรียนเพิ่มพูนทักษะในการคิดวิเคราะห์ การวางแผนและการทำงานเป็นทีม นักศึกษารู้จักปรับตัวและประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาและการฝึกปฏิบัติจากแบบฝึกทักษะที่พัฒนาขึ้น เพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพและเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการเรียนรู้ รายวิชาศาสตร์พระราชา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะการเรียนรู้ รายวิชาศาสตร์พระราชา

3.เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังการเรียน ด้วยแบบฝึกทักษะการเรียนรู้ รายวิชาศาสตร์พระราชา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาศาสตร์พระราชา 5 หมู่เรียน จำนวน 273 คน ในภาคเรียนที่ 2/2565

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 หมู่เรียนที่ 2 จำนวน 56 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2562: 154)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชาจำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาราชภัฏ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หัวใจศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 โครงการตามพระราชดำริและเศรษฐกิจพอเพียง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม โครงงานสืบสานศาสตร์พระราชา

2.2 แบบฝึกทักษะการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชา จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาราชภัฏ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หัวใจศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 โครงการตามพระราชดำริและเศรษฐกิจพอเพียง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม โครงงานสืบสานศาสตร์พระราชา

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาศาสตร์พระราชา จำนวน 2 ชุด จำนวนข้อสอบ 40 ข้อ เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ ประกอบการเรียนรู้ รายวิชาศาสตร์พระราชา ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษา ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ รายวิชาศาสตร์พระราชา โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน โดยใช้สถิติทดสอบ t – test (Dependent Samples Test)

3.4 การหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ รายวิชาศาสตร์พระราชา โดยใช้สถิติค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ค่าอำนาจจำแนก (B) และค่าความเชื่อมั่น (r_{tt})

3.5 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชาโดยใช้สูตร E_1/E_2 และวิเคราะห์หาดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชาโดยใช้สูตร E.I. (Effectiveness Index)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยการพัฒนาแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ รายวิชาศาสตร์พระราชา ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	E_1/E_2
ผลการปฏิบัติกิจกรรม (E_1)	50	40.12	2.64	80.24	80.24/84.27
ผลการทดสอบหลังเรียน (E_2)	40	33.71	1.95	84.27	

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการทดลองใช้แบบฝึกทักษะคะแนนระหว่างเรียน (E_1) คะแนนเฉลี่ย 40.12 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.64 คิดเป็นร้อยละ 80.24 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบวัดผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลัง

เรียน (E_2) คะแนนเฉลี่ย 33.71 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.95 คิดเป็นร้อยละ 84.27 แสดงให้เห็นว่าแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.24/84.27

ตารางที่ 2 ดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	N	ผลรวมคะแนน	E.I.
ก่อนเรียน	40	56	1326	0.6367
หลังเรียน	40	56	1908	

จากตางที่ 3 พบว่าดัชนีประสิทธิผลของการใช้แบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา มีค่าเท่ากับ 0.6367 ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 63.67

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผลสัมฤทธิ์	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	$S.D._D$	t	Sig.(1-Tailed)
ก่อนเรียน	23.71	2.57	10.00	3.03	24.72*	0.0000
หลังเรีนน	33.71	1.95				

*ค่า t มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .05 df 55 = 1.6730)

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่านักศึกษาที่เรียน รายวิชาศาสตร์พระราชา โดยใช้แบบฝึกทักษะ มีคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 23.71 คะแนน และ 33.71 คะแนน ตามลำดับ พบว่าคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าการใช้แบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ แล้วมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อศึกษาค้นคว้า การพัฒนาการใช้แบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา มีประสิทธิภาพ 80.24/84.15 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน โดยได้ศึกษาวิธีการสร้างแบบฝึกทักษะการเรียนรู้จากหนังสือ ตำราและมีหลักการสร้างแบบฝึกทักษะ มีบทเรียนหลัก กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วจัดเนื้อหา ให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วย

การเรียนรู้ ดังนั้น การพัฒนาแบบฝึกทักษะจึงได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ความสามารถในการตอบสนองของผู้เรียนและการสร้างแบบฝึกทักษะได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินหาความสอดคล้องของสื่อและนำมาปรับปรุงแก้ไข นำมาหาประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบลรัตน์ ศิริสุขโภคา และกฤช สินธนะกุล(2562 : 1) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนฐานสมรรถนะ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบสาธิต เรื่อง ภาษาเอสคิวแอล รายวิชาการจัดการฐานข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอน ตามแผนการสอนฐานสมรรถนะด้วยกระบวนการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบสาธิต มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 87.80/85.60 และสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรชัย ไวยเนตร์ (2565 : 24) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยกระบวนการสอนแบบ MIAP ร่วมกับบอร์ดเกมเรื่องสแต็ก ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบ MIAP ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง สแต็ก มีประสิทธิภาพ E1/E2เท่ากับ 82.26/81.40 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ดนัย จิตตวิสุทธิกุล และ สรเดช ครุฑจ้อน (2562 : 73) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี Augmented Reality เรื่อง ภาพมุมกว้างของหน้าที่และการเชื่อมต่อภายในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อจัดทำแผนผังความคิด ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสื่อเสริมการเรียนรู้ความเป็นจริงเสริมที่พัฒนาขึ้น มีค่าเท่ากับ 87.89/84.00 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

2. การวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกทักษะ รายวิชาศาสตร์พระราชา นักศึกษามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นแสดงว่านักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา มีประสิทธิภาพและน่าพอใจเนื่องจากการสร้างแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา มีกระบวนการสร้างหลายขั้นตอน เมื่อสร้างเสร็จแล้วต้องผ่านผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบประเมินหาความสอดคล้อง นำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา นั้น และจากนั้นเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ก็พบว่าหลังเรียนเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงมีผลต่อค่าดัชนีประสิทธิผล สรุปได้ว่านักศึกษามีพัฒนาการเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาภรณ์ ขนานแข็ง สุทธิพงศ์ หกสุวรรณและอัชชา เขตบำรุง (2558: 84) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะด้านฐานสมรรถนะวิชาชีพ ในรายวิชา คอมพิวเตอร์เพื่องานอาชีพ เรื่อง การใช้งานโปรแกรม Microsoft Office Excel 2007 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ที่เรียนด้วยบทเรียนบนเครือข่ายแบบ T5 Model กับการเรียนแบบ

ปกติ ผลการวิจัยในส่วนของการหาค่าดัชนีประสิทธิผล พบว่าดัชนีประสิทธิผลของบทเรียนบนเครือข่ายแบบ T5 Model เรื่องการใช้งานโปรแกรม Microsoft Office Excel 2007 วิชาคอมพิวเตอร์เพื่องานอาชีพ ระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นปีที่ 2 คือ 0.8250 แสดงว่าบทเรียนบนเครือข่ายแบบ T5 Model ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนร้อยละ 82.50 เนื่องจากได้ออกแบบเนื้อหาที่ สามารถทบทวนเนื้อหาตามที่ผู้เรียนต้องการเพื่อสร้างความ แปลกและความตื่นเต้นให้กับผู้เรียน และสอดคล้องกับคำอธิบายของ บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 58-159) ได้อธิบายว่า ค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.) หมายถึงค่าที่แสดงการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้น จากพื้นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว หลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อ นวัตกรรมหรือแผนการจัดการเรียนรู้นั้น ๆ โดยสรุป การพัฒนาแบบฝึกทักษะรายวิชาศาสตร์พระราชา สำหรับนักศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ทักษะกระบวนการ สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีพฤติกรรมทักษะกระบวนการ ช่วยให้ผู้เรียนมีสติ รู้จักคิดวิเคราะห์และพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างสุขุมรอบคอบ ใช้ทักษะทางปัญญา สามารถวางแผนการกระทำต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน มีทักษะความรับผิดชอบและมีการประเมินและปรับปรุงการกระทำของตนเองอยู่เสมอ

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จากการใช้แบบฝึกทักษะ รายวิชาศาสตร์พระราชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีวินัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้สอนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมบรรยากาศการเรียนได้สอนให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน ระหว่างเรียนผู้สอนคอยดูแลช่วยเหลือนักศึกษาอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรชัย ไวยเนตร์(2565: 14) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยกระบวนการสอนแบบ MIAP ร่วมกับบอร์ดเกมเรื่อง สแต็ก ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบ MIAP ร่วมกับบอร์ดเกม เรื่อง สแต็ก สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยผลของการพัฒนาแบบฝึกทักษะการเรียนรู้รายวิชาศาสตร์พระราชา การพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ทำให้เกิดการกระตุ้นคณาจารย์ที่รับผิดชอบในรายวิชามีการพัฒนาแบบฝึก

ทักษะในทุกรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบและมีการพัฒนาเนื้อหาให้ครอบคลุมตามภาวะการเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมไปถึงรับทราบสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่นที่จะทำให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาในวิชาดังกล่าวให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และนำไปสู่การให้ความรู้แก่ชุมชนท้องถิ่นและแก้ปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

ครรชิต มาลัยวงศ์. (2540). *นวัตกรรมทางเทคโนโลยีในทศวรรษ 2000*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ชวลิต ชูกำแพง. (2550). *การประเมินการเรียนรู้.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชัยนะรินทร์ ทับมะเริง. (2558). *พฤติกรรมการสอนวิชาเกษตรศาสตร์* 2. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *เทคนิคการใช้คำถาม พัฒนาการคิด.* นนทบุรี: สหมิตรพริ้นติ้ง แอนด์พับลิสซิ่ง

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2546). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย.* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: ไทเนรมิตกิจอินเตอร์ โปรเกรสซิฟ จำกัด.

ดุรงค์ฤทธิ์ เอกวงษา. (2558). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับครูอุตสาหกรรมศิลป์และเทคโนโลยี : การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ถวัลย์ มาศจรัล. (2546). *นวัตกรรมการศึกษาชุดแบบฝึกหัด-แบบฝึกเสริมทักษะ.*กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยสำหรับครู.* กรุงเทพมหานคร: สวีริยาสาส์น.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2552). *คู่มือการใช้แบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ เล่ม 2.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

เผชิญ กิจระการ. *"การวิเคราะห์ประสิทธิภาพสื่อและเทคโนโลยี (E1/E2),"* วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 7 : 44 - 51 ; กรกฎาคม, 2544. ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พงษ์ดนัย จิตตวิสุทธิกุล และ สรเดช ครุฑจ้อน. (2562). *การพัฒนาสื่อเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี Augmented Reality เรื่อง ภาพมุมกว้างของหน้าที่และการเชื่อมต่อภายในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อจัดทำแผนผังความคิด.* วารสารวิชาการครุศาสตร์ อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2562, หน้า 73.

รัตนะ บัวสนธ์. (2556). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัชฎาภรณ์ ขนานแข็ง สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ และอัชชา เขตบำรุง. (2558). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะด้านฐานสมรรถนะวิชาชีพ ในรายวิชาคอมพิวเตอร์เพื่องานอาชีพ เรื่อง การใช้งานโปรแกรม Microsoft Office Excel2007 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ที่เรียนด้วยบทเรียนบนเครือข่ายแบบ T5 Model กับการเรียนแบบปกติ* วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม : ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 : มกราคม - เมษายน 2558 หน้า 80.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2536). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วีรชัย ไวยเนตร์.(2565). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยกระบวนการสอนแบบ MIAP ร่วมกับบอร์ดเกมเรื่อง สแต็ก ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง.* วารสารวิชาการ ครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2565,หน้า24-33.

สมนึก ภัททิยธนี. (2562). *การวัดผลการศึกษา.*พิมพ์ครั้งที่ 13.กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.

สำลี รักสุทธี. (2553). *คู่มือการจัดทำสื่อนวัตกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบสื่อนวัตกรรม.* นนทบุรี : เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา แนวคิดและการประยุกต์ใช้.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุบลรัตน์ ศิริสุขโภคา และกฤช สินธนะกุล. (2562) *การจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนฐานสมรรถนะด้วยกระบวนการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบสาธิต เรื่อง ภาษา เอสคิวแอล รายวิชาการจัดการฐานข้อมูล.* วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ.ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม–สิงหาคม 2562, หน้า1

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

EFFECTIVE OUTCOME DEVELOPMENT OF WORD WRITING EXERCISE WITH IRREGULAR FINAL CONSONANTS, LEARNING GROUP OF THAI LANGUAGE OF PRATOMSUKSA YEAR 4 STUDENTS IN SCHOOLS UNDER PRIMARY EDUCATIONAL AREA OF NAKHON SI THAMMARAT, AREA 1

[1]ปิยะนุช อดุหมัน และ [2]ประภาศ ปานเจี้ยง

[1]Piyanut Aduman and [2]Prapas Panjiang

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, ประเทศไทย

Hatyai University,Thailand

[1]piyanut.hatyaiuniversity@gmail.com, [2]pprapas@hu.ac.th

Received: September 18, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาประสิทธิภาพแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ก่อนเรียนและ หลังเรียนโดยใช้แบบฝึก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และ3)ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้น

---

[1]นักศึกษา, สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านปากน้ำปากพญา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 35 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนโดยใช้หน่วยโรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ซึ่งนักเรียนมีความรู้ความสามารถไม่แตกต่างกันทุกคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ชนิด ประกอบด้วย 1) แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8 เล่ม 2) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบการใช้แบบฝึก จำนวน 24 แผน 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบแบบคู่ขนาน 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา จำนวน 10 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน t-test ผลการวิจัย พบว่า 1) ค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อยู่ที่ระดับ 89.36/86.76 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ของนักเรียนหลังการทดลองใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าก่อนการทดลองใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3)นักเรียนที่ด้วยแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์, การเขียนคำ, ตัวสะกดไม่ตรงมาตรา, แบบฝึก

Abstract

The objectives of this research are 1) develop exercise of word writing with irregular final consonants according to learning group of Thai language of Pratomsuksa Year 4 Students with efficiency according to the criteria of 80/80. 2) compare the learning outcome of before and after learning of Pratomsuksa Year 4 Students in schools under primary educational area of Nakhon Si Thammarat, area 1 that use exercise of word writing with irregular final consonants and 3) study satisfaction of Pratomsuksa Year 4 Students in schools under primary educational area of Nakhon Si Thammarat, area 1 to using of exercise of word writing with irregular final consonants. The sample group were Pratomsuksa Year 4 Students of Ban Pak Nam Pak Paya School, Mueang Nakhon Si Thammarat District, Nakhon Si Thammarat Province, under primary educational area of Nakhon Si Thammarat, area 1 in semester 2, academic

year 2022 in the number of 35 students acquired by Cluster Random Sampling by using school units as sampling unit by lottery which every student had knowledge and ability there were not different. The tools used in this research had 4 types including 1) 8 word writing exercises with irregular final consonants learning group of Thai language of primary education, grade 4 2) 24 learning arrangement plans of word writing with irregular final consonants learning group of Thai language of primary education, grade 4 to accompany the exercises 3) learning outcome tests of before and after learning of grade 4 which were multiple-choice test with 4 choices for 30 sections and 4) satisfaction questionnaire of Pratomsuksa Year 4 Students to learning by exercise of writing with words with irregular final consonants for 10 sections. The data were analyzed by computer software. The statistics used in analyzing the data were means, percentage, standard deviation and t-test. The result findings were as follows. 1) the efficiency value of words writing exercise with irregular final consonants, Thai Language learning group of Pratomsuksa Year 4 Students was at 89.36/86.76 which followed specified criteria 2) the learning outcome of students after using words writing exercise with irregular final consonants, Thai Language learning group of Pratomsuksa Year 4 Students was higher than before the test with statistical significance at the level of 0.01 and 3) students with words writing exercise with irregular final consonants, Thai Language learning group of Pratomsuksa Year 4 Students had satisfaction at a high level.

Keywords: Effective outcome, word writing, irregular final consonants, Learning Group of Thai Language, exercise

บทนำ

การที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนวิชาภาษาไทย โดยมีประสบการณ์สอนมากกว่า 10 ปี ได้ศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในปีการศึกษา2565 พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ทั้ง 5 สาระได้เรียนเกี่ยวกับการอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด หลักการใช้ภาษาไทย และวรรณคดีและวรรณกรรม พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ระหว่างปีการศึกษา 2565 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปีการศึกษา2565 คิดเป็นร้อยละ 67.53 ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปีการศึกษา 2565

ต่ำกว่าปีการศึกษาก่อนหน้า และเมื่อพิจารณาทั้ง 2 ปีการศึกษา ยังพบอีกว่า เรื่องมตราตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ในสาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา นักเรียนมีร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำใน 2 อันดับสุดท้าย ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาด้านหลักภาษาที่เกี่ยวกับคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2563 ถึงปีการศึกษา 2565 ซึ่งได้พัฒนานวัตกรรมด้านแบบฝึกให้นักเรียนอ่านและการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราให้มากขึ้น เมื่อผู้วิจัยทราบผลดังกล่าวได้ตรวจสอบอย่างละเอียดโดยการทดสอบความรู้พื้นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปีการศึกษา 2565 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านและการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของจำนวน 389 คำ จากหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ชุด ภาษาเพื่อชีวิต “ภาษาพาที” ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีผู้สอบไม่ผ่านเกณฑ์การอ่านและเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ร้อยละ 37.37 ซึ่งเกินครึ่งหนึ่งของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้งหมด ปีการศึกษา 2565 ผู้วิจัยได้ใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งได้สร้างขึ้นจากการศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีต่างๆ

การอ่านและการเขียนที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราเป็นการเขียนโดยใช้ความรู้และความเข้าใจ มีความจำเป็นต้องมีคลังคำอย่างหลากหลาย สามารถนำคำมาใช้ในการเขียนต้องใช้เทคนิคการเขียน และใช้ถ้อยคำอย่างสละสลวย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551) การเขียนที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราเป็นการเขียนซึ่งมีลักษณะของการคิดริเริ่มโดยที่ผู้เขียน จะต้องใช้จินตนาการและประสบการณ์ของตนมาเชื่อมโยงความคิดในการเขียน การเขียนที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา เป็นการเขียนที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์และจินตนาการของผู้เขียนเองด้วยภาษาที่สละสลวยน่าสนใจ โดยไม่ได้ลอกเลียนแบบใคร ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ มีคุณค่าทั้งทางจิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา และอัจฉรา ชีวพันธ์ (2546) กล่าวว่า หลักการจัดกิจกรรมในการสอนเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ อย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ดังนั้น ครูควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ คือ การกำหนดกิจกรรมการเขียนที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยจะต้องคำนึงถึงหลักสูตรในระดับชั้นต่างๆ ว่ามีจุดมุ่งหมายทำเพื่ออะไร กิจกรรมต่างๆนั้นสนองวัตถุประสงค์ใดในหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเขียนที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ควรได้มีการสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วย

แบบฝึกเป็นสื่อการเรียนหรือสื่อการเรียนการสอนประเภทสิ่งพิมพ์ ที่ครูกำหนดขึ้นเพื่อใช้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเนื้อหา ประสบการณ์ แนวคิด ทักษะ และเจตคติระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน สำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติหรือเป็นผู้ใช้สื่อ เพื่อให้เกิด ความรู้ความเข้าใจ และทักษะจนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนการสอนในกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทยถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ตัวชี้วัดรายปีในสาระการเรียนรู้ภาษาไทยต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมทุกด้านทั้ง ความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม (พนมศักดิ์ มนูญปรัชญาภรณ์, 2557) ซึ่งแบบฝึกที่ดีนั้นควรสร้างเพื่อฝึกทักษะเฉพาะอย่าง คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียน โดยใช้ภาษาที่ชัดเจน มีกิจกรรมการฝึกที่หลากหลายรูปแบบเพื่อสร้างความสนใจของ

ผู้เรียน มีภาพประกอบ ฝึกจากทักษะที่ง่ายไปหาทักษะที่ยาก ใช้เวลาฝึกไม่นานจนเกินไปและมีการวัดผลประเมินจากใช้แบบฝึก เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความสามารถของตน การสร้างแบบฝึกที่ดีควรลักษณะที่สอดคล้องกับประภาพร ถิ่นอ่อน (2553) ได้กล่าวว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดีต้องมีจุดหมายในการฝึกที่แน่นอนว่าจะฝึกด้านใด ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีความน่าสนใจเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของผู้เรียน จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับแบบฝึกของสุธีรา จันทรา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการอ่านสะกดคำภาษาไทยใช้แบบฝึกร่วมกับโปรแกรมนำเสนอของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล และงานวิจัยของสุปราณี จันทร์มา (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกและเกม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งทั้ง 2 งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับเปรียบเทียบผลการจัดเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ผลการวิจัยจะส่งผลให้นักเรียนอ่านและเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราได้ดีขึ้นและพื้นฐานในการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ในระดับชั้นที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ได้ดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 186 โรงเรียน มีนักเรียนรวมทั้งหมด 6,487 คนซึ่งนักเรียนมีความรู้ความสามารถด้านภาษาไทยไม่แตกต่างกันไม่แตกต่างกันทุกคน

1.2 กลุ่มอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านปากน้ำปากพญา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 35 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนโดยใช้หน่วยโรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ซึ่งนักเรียนมีความรู้ความสามารถไม่แตกต่างกันทุกคน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาครั้งนี้ จำนวน 4 ชนิด ดังนี้

2.1 แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วยแบบฝึกการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตรา จำนวน 8 เล่มระดับความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญโดยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ระหว่าง 4.23-4.63 มีคะแนนในภาพรวมเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 4.43

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบการใช้แบบฝึก จำนวน 8 เล่ม ๆ ละ 3 แผน รวมทั้งหมด 24 แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าความเหมาะสมที่มีค่าเฉลี่ย 3.51 ถึง 5.00 จึงถือเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ได้

2.3 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราก่อนเรียนและหลังเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความยาก (P) ตั้งแต่ .37 ถึง .60 มีค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.25-0.75 มีค่าความเชื่อมั่น (r_{tt}) เท่ากับ 0.73

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Linkert) ซึ่งมี 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha: α) ของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.802

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้ง 8 เล่ม กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน โดยการวิเคราะห์คะแนน ใช้สูตรคำนวณหาค่า E_1/E_2 ซึ่งเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 85/85 (เผชิญ กิจระการ, 2545)

3.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนทดสอบหลังเรียนด้วยแบบฝึกจากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา จำนวน 30 ข้อ โดยใช้สูตรการหาค่า t ซึ่ง Sig .01 (df=47, t<2.4083)

3.3 การหาค่าเฉลี่ยและระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 สรุปผล ดังนี้

1. การพัฒนาประสิทธิภาพแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการพัฒนาแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม (คะแนน)	จำนวนกลุ่มทดลอง (คน)	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ
กระบวนการ (E_1)	80	35	71.490	89.36
ผลสัมฤทธิ์ (E_2)	30	35	26.028	86.76

จากตาราง 1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80 มีค่า 89.36/86.76 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนโดยใช้แบบฝึก

คะแนน	n	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D	t	Sig (1-tail)
ก่อนเรียน	35	30	11.170	2.467	201.007*	0.000
หลังเรียน	35	30	26.028	3.204		

*Sig 0.01 (df=34, t<2.4411)

จากตาราง 2 แสดงผลการเปรียบเทียบการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรารู้ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.17 และ 25.81 คะแนนตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ข้อ	รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D	ระดับ
1.	นักเรียนชอบเรียนด้วยตนเองจากแบบฝึก	3.88	0.62	มาก
2.	นักเรียนและเพื่อนๆ ได้เรียนเป็นกลุ่มและช่วยกันทำงาน	4.38	0.72	มาก
3.	นักเรียนได้ฝึกทำแบบฝึกที่หลากหลายประเภท	4.13	0.81	มาก
4.	นักเรียนและเพื่อนๆ สามารถนำความรู้ที่จากการศึกษาใบความรู้ไปใช้ในการทำแบบฝึกหัดได้	3.81	0.54	มาก
5.	นักเรียนเรียนแบบฝึกในชั่วโมงวิชาภาษาไทยอย่างมีความสุข	4.44	0.63	มาก
6.	ได้รับความรู้อื่นนอกเหนือจากความรู้ในตำราเรียน	4.19	0.54	มาก
7.	แบบฝึก มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	4.06	0.77	มาก
8.	แบบฝึก ที่ใช้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.06	0.57	มาก
9.	นักเรียนมีโอกาสได้ร่วมให้คะแนนผลงานที่นักเรียนทำและเพื่อนทำ	4.50	0.52	มาก
10.	เมื่อมีการทดสอบย่อยนักเรียนพอใจในคะแนนที่ตนได้ทำเสมอ	4.31	0.70	มาก
	ภาพรวม	**4.18**	**0.27**	**มาก**

จากตาราง 3 พบว่า แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.18)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อยู่ที่ระดับ 89.36/86.76 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการเปรียบเทียบการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรารู้ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.17 และ 25.81 คะแนนตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตราหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.18) สามารถอภิปรายผลได้ว่า ผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกเสริมทักษะชุดนี้ด้วยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับ 1)หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 2) การเขียน 3) หลักการใช้ภาษาไทย 4) แบบฝึก 5)แผนการจัดการเรียนรู้และ 6) การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะ ซึ่งผู้วิจัยได้รายงานได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับสาระที่ 1 สาระที่ 2 และสาระที่ 4 ที่สอดคล้องกับการอ่านและการเขียนที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา พร้อมทั้งศึกษาเอกสารที่ว่าด้วยการอ่านและการเขียนโดยเฉพาะเพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตรงประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งนี้ได้ศึกษาความมุ่งหมายของการอ่านของวรรณี โสมประยูร (2544: 14) และได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเขียน ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 223) โดยศึกษาแนวคิดการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะ ของ พินิจ จันทร์ซ้าย (2546: 93) ได้เสนอเทคนิคในการสร้างแบบฝึกหัดให้น่าฝึกซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปรัศนี สีลา (2556) มยุรี เพ็ชรพินิจ (2557) วิยาด ยืนสุข (2557) และเลิศลักษณ์ กำลังเลิศ (2558) ตามลำดับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัย พบว่า การสอนเขียนสะกดคำตัวสะกดไม่ตรงมาตราโดยใช้แบบฝึก ทักษะการเขียนสะกดคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนั้น ครูที่สอนวิชาภาษาไทยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงไม่มาตราควรใช้แบบฝึกทักษะการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราชุดนี้ในการจัดการเรียนรู้ควบคู่กับแผนการจัดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ประภาพร ถิ่นอ่อง. (2553). *การพัฒนาแบบฝึกวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแยกตัวประกอบพหุนามดีกรีสอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.

พนมศักดิ์ มนูญปรัชญาภรณ์. (2557). *การพัฒนาแบบฝึกการแต่งโครงสี่สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ชลบุรี.

พินิจ จันทร์ซ้าย. (2546). *การสร้างหนังสือและแบบฝึกทักษะประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องบุญผะเหวดร้อยเอ็ด.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มยุรี เพ็ชรพินิจ. (2557). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำโดยใช้การเรียนแบบร่วมมือและการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบ การคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ถ่ายเอกสาร.

เลิศลักษณ์ กำลังเลิศ. (2558). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ร ล ว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

วรรณี โสมประยูร. (2544). การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพ ฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิยาด ยืนสุข. (2557). *ผลการใช้แบบฝึกทักษะวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักภาษาโดยใช้การเรียนรู้ แบบร่วมมือเทคนิค STADสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ถ่ายเอกสาร.

สุธีรา จันทรา. (2560). *ผลการอ่านคำภาษาไทยใช้แบบฝึกร่วมกับโปรแกรมนำเสนอของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุตรดิตถ์ อุตรดิตถ์.

สุปราณี จันทร์มา. (2561). *การพัฒนาการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกและเกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์.

การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

A STUDY OF DEVELOPMENT OF THE ACADEMIC ADMINISTRATION IN CASE OF TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT ON SCHOOL-BASED MANAGEMENT OF EXTENDED SCHOOL UNDER THE OFFICE OF CHONBURI PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 3

[1]สงกรานต์ งอมสระคู และ [2]สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี

[1]Songkran Ngomsakhoo and [2]Somsak Aeamkongsee

มหาวิทยาลัยพะเยา, ประเทศไทย

University of Phayao, Thailand

[1]63160073@up.ac.th

Received: September 18, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 2) พัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 81 โรงเรียน รวม 2,070 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ 336 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นผู้บริหารสถานศึกษาทั้งหมด 81 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน

---

[1] นิสิต, หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

จากครูผู้สอนจำนวน 225 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และข้อคำถามปลายเปิด มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.971 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ $PNI_{modified}$ ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ด้านการดำเนินการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน ส่วนสภาพที่คาดหวัง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี รองลงมา คือ ด้านการเตรียมการสอน และด้านการวัดและประเมินผลการสอน และสามารถนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยใช้แบบการจัดเรียงลำดับความสำคัญ Priority needs index ($PNI_{Modified}$) พบว่า ด้านการเตรียมการจัดการสอนและด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี มีความสำคัญสุงสุด ($PNI_{Modified}$= 0.29) รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผลการสอน($PNI_{Modified}$= 0.28) 2) แนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ 2.1) ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน ควรกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการ 2.2) ด้านการเตรียมการจัดการสอน ควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการด้านการเตรียมการสอน 2.3) ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี ควรมีการพัฒนาและจัดหาทรัพยากรต่างๆ 2.4) ด้านการดำเนินการเรียนการสอน ควรมีการเปิดโอกาสให้ครูและเจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งเน้นการสอนตามหลักฐานและการวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับการเรียนรู้ และ 2.5) ด้านการวัดและประเมินผลการสอน ควรมีการพัฒนาและดำเนินการระบบที่ครอบคลุมสำหรับการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการ,การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the current condition and expected conditions of academic administration in teaching and learning by using the school as the base of the school to expand educational opportunities. Under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 3 2) Develop guidelines for academic administration in teaching and learning by using the school as the base of the school to expand educational opportunities. Under the jurisdiction of the Chonburi Primary Educational Service Area Office, Area 3, the study population consists of educational institution administrators and teachers in the academic year 2021, numbering 81 schools, totaling 2,070 people. The sample size was calculated to be 336 people. A purposive

sample was selected to be administrators in all 81 educational institutions. people and a proportional random sample of 225 teachers. The instrument used to collect data was a 5-level rating scale questionnaire and open-ended questions. There is a Cronbach's alpha coefficient confidence value of 0.971. The data was analyzed using percentage, mean, standard deviation, and PNImodified statistics. The results of the study found that 1) the current condition is overall at a high level. These include the aspect of teaching and learning operations, followed by the administrative aspect of organizing teaching and learning. As for the expected condition The overall picture is at the highest level. These include the provision of teaching media and technology, followed by the aspect of teaching preparation. and measurement and evaluation of teaching and can be used to prioritize needs and necessities Using the Priority needs index ($PNI_{Modified}$) prioritization model, it was found that the preparation of teaching arrangements and the provision of teaching media and technology has the highest importance ($PNI_{Modified}$= 0.29), followed by measurement and evaluation of teaching ($PNI_{Modified}$ = 0.28). 2) Academic administration guidelines for organizing teaching and learning using the school as a base, namely 2.1) Carry out administrative work for organizing teaching and learning. Clear policies and procedures should be established for academic administration. 2.2) Teaching preparation. Clear goals and objectives should be set for academic administration in the area of teaching preparation. 2.3) In the area of organizing teaching media and technology. There should be development and provision of various resources. 2.4) In terms of teaching and learning operations. There should be opportunities for teachers and staff to participate in professional development that focuses on evidence-based teaching and the latest research on learning, and 2.5) teaching measurement and evaluation. A comprehensive system for measuring student learning that is consistent with school goals and objectives should be developed and implemented.

Keywords : developing academic management guidelines; teaching and learning using school as a base; The school expands educational opportunities.

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันทั้งครอบครัวและสังคมโดยรวม ต่างก็ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยขาดความรอบรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดีได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ประกอบกับปัญหาเดิมที่ไม่มีความสมดุลของโครงสร้างการพัฒนาด้านสังคม ทำให้สังคมไทยกำลังประสบปัญหาหลายด้าน และแม้ว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาจะสร้างความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจให้แก่ประเทศแต่ก็ไม่ได้สร้างโอกาสและความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่มากนัก กลับเป็นการสร้างช่องว่างทางสังคม รวมไปถึงด้านรายได้ทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษาระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท (ญาดา สงฆ์วัฒนะ และคณะ, 2558) ส่งผลให้ต้องมีการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการเกื้อกูล พัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝัง การพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น พัฒนาคนให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) การศึกษาได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตมนุษย์นับตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันและอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งปัจจุบันเป็นหน่วยงานหลักที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องการบริหารงานวิชาการโดยเฉพาะงานด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่หลักของบุคลากรในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 มาตราที่ 23 ว่าด้วยเรื่องการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา โดยมีจุดประสงค์ให้การศึกษาสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัย จิตใจที่ดีงามมีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม (หทัย ศิริพิน, 2558)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management : SBM) เป็นรูปแบบ การบริหารที่มีการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางหรือเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา โดยตรงให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารโรงเรียนแบบเบ็ดเสร็จ มีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการตัดสินใจในการบริหารในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นให้สถานศึกษา มีอิสระ มีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการเงิน ด้านการบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปอยู่บนพื้นฐานหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 5 ด้าน คือ 1) ด้าน หลักการกระจายอำนาจ 2) ด้านหลักการมีส่วนร่วม 3) ด้านหลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน 4) ด้านหลักการบริหารตนเอง และ 5) ด้านหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้มีการบริหารในรูปคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ผู้แทนชุมชนโดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด (กตัญญุตา เจริญถนอม, 2560) ทั้งนี้โรงเรียนต้องนำหลักการบริหาร

โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 5 หลักการดังกล่าวข้างต้นมาใช้เป็นแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการเตรียมการจัดการสอน 3) ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี 4) ด้านการดำเนินการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผลการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ให้มีประสิทธิภาพทางการสอนมากขึ้น (เพชรัตน์ สีหาทัพ, 2561)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติปี 2543 ได้สรุปว่าเป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มนักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือรณรงค์ให้เด็กที่จบในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคนได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต่อมาปี 2550 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระเบียบ เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาวางแผนการจัดการศึกษา เพื่อรองรับการจัดการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เพียงพอกับประชากรวัยเรียนได้อย่างเหมาะสม เสมอภาค เป็นธรรม และผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้ศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไปให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) จากปัญหาของผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้ การเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวาระเร่งด่วน (Quick Win) ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 มีหน้าที่ในการจัดสรรการศึกษาให้แก่นักเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบได้เข้าถึงการศึกษาให้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 มีหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบโรงเรียนจำนวน 81 แห่ง มีภารกิจในการบริหารจัดการศึกษาและมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจที่ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงาน ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน

ศาสนา สถานประกอบ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษารูปแบบ ที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย และพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้นการพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

จากความเป็นมาข้างต้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ยังสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการให้มีมาตรฐาน และบรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 81 โรงเรียน รวมจำนวน 2,070 คน (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3 ในปีการศึกษา 2564 จากสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ขนาดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 0.05 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาทั้งหมด 81 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน (proportional sampling) จากครูผู้สอนจำนวน 225 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ชลบุรี เขต 3 ครั้งนี้ มุ่งเน้นการพัฒนาการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการเตรียมการจัดการสอน 3) ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี 4) ด้านการดำเนินการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผลการสอน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ภายใต้หลักการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) หลักการกระจายอำนาจ 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน 4) หลักการบริหารตนเอง และ 5) หลักการตรวจสอบถ่วงดุล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการหาค่า $PNI_{modified}$ ความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

1. การศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.90 เพศชาย ร้อยละ 38.10 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 54.50 รองลงมามีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี ร้อยละ 26.10 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 80.70 ระดับปริญญาโท ร้อยละ 16.70 ประสบการณ์ทำงานระหว่าง 5-10 ปี ร้อยละ 46.70 น้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 26.5 และมีตำแหน่งเป็นครูผู้สอน ร้อยละ 75.90 ตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ 24.10 ผลการวิเคราะห์ พบว่าสภาพปัจจุบัน การบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวังการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยแสดงดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังและลำดับในการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: ภาพรวม

การบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1.ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน	3.44	0.73	มาก	2	4.35	0.49	มากที่สุด	5
2.ด้านการเตรียมการจัดการสอน	3.41	0.73	มาก	5	4.42	0.52	มาก	2

							ที่สุด	
3.ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี	3.42	0.76	มาก	3	4.42	0.53	มากที่สุด	1
4.ด้านการดำเนินการเรียนการสอน	3.49	0.71	มาก	1	4.37	0.50	มากที่สุด	4
5.ด้านการวัดและประเมินผลการสอน	3.42	0.76	มาก	3	4.39	0.49	มากที่สุด	3
ภาพรวม	**3.43**	**0.74**	**มาก**	**-**	**4.39**	**0.51**	**มากที่สุด**	**-**

จากตารางที่ 1 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังและลำดับในการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.43, S.D.= 0.74) ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการดำเนินการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 3.49, S.D.= 0.71) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 3.44, S.D.= 0.73) ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยีและด้านการวัดและประเมินผลการสอน ($\overline{X}$ = 3.42, S.D.=0.76) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเตรียมการจัดการสอน ($\overline{X}$ = 3.41, S.D.= 0.73) สำหรับสภาพที่คาดหวัง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.39, S.D.= 0.51) ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.42, S.D.= 0.53) รองลงมา คือ ด้านการเตรียมการจัดการสอน ($\overline{X}$ = 4.42, S.D.= 0.52) ด้านการวัดและประเมินผลการสอน ($\overline{X}$ = 4.39, S.D.= 0.49) ด้านการดำเนินการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.37, S.D.= 0.50) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.35, S.D.= 0.49)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวัง ค่าความต้องการจำเป็นและลำดับการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: ภาพรวม

การบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	**ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน**	**ค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวัง**	**PNI**	**ลำดับ**
1.ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน	3.44	4.35	0.26	4
2.ด้านการเตรียมการจัดการสอน	3.41	4.42	0.29	1
3.ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี	3.42	4.42	0.29	1
4.ด้านการดำเนินการเรียนการสอน	3.49	4.37	0.25	5
5.ด้านการวัดและประเมินผลการสอน	3.42	4.39	0.28	3
รวม	**3.43**	**4.39**	**0.27**	**-**

จากตารางที่ 2 เมื่อนำค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวังมาหาผลต่างๆ ตามวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของค่าความต้องการจำเป็นและลำดับการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: ภาพรวม พบว่า โดยรวมค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวัง ($PNI_{Modified}$ = 0.27) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเตรียมการจัดการสอน และด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี ($PNI_{Modified}$ = 0.29) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลการสอน($PNI_{Modified}$ = 0.28) ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน ($PNI_{Modified}$ = 0.26) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการดำเนินการเรียนการสอน ($PNI_{Modified}$ = 0.25) ตามลำดับ

2. แนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการดำเนินงานธุรการของการจัดการเรียนการสอน พบว่า ควรกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการ เช่น การลงทะเบียน การกำหนดเวลา การรายงานผลการเรียน รวมถึงควรมีการสร้างช่องทางและระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดทราบ และควรมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด รวมถึงครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการเตรียมการจัดการสอน พบว่า ควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการด้านการเตรียมการสอน ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ควรมีการให้โอกาสในการพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอสำหรับครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการสอน

2.3 ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี พบว่า ควรมีการพัฒนาและจัดหาทรัพยากรต่างๆ เช่น สื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยี ซอฟต์แวร์ และสื่อการฝึกอบรมในการใช้เครื่องมือเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และควรมีการรวมการวิจัยล่าสุดและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในห้องเรียนเข้ากับโปรแกรมการเตรียมการสอน

2.4 ด้านการดำเนินการเรียนการสอน พบว่า ควรมีการเปิดโอกาสให้ครูและเจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งเน้นการสอนตามหลักฐานและการวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับการเรียนรู้ รวมถึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมแห่งการทดลอง การไตร่ตรอง และการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยควรมีการพัฒนาและใช้เครื่องมือการประเมินและประเมินผลเพื่อวัดประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนการสอน และใช้ข้อมูลนี้เพื่อแจ้งการตัดสินใจและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และควรมีการส่งเสริมความร่วมมือและการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายการเรียนการสอนและแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด

2.5 ด้านการวัดและประเมินผลการสอน พบว่า ควรมีการพัฒนาและดำเนินการระบบที่ครอบคลุมสำหรับการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ

สถานศึกษา ส่งเสริมวัฒนธรรมของการประเมินและการประเมินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อมูลจะถูกรวบรวม วิเคราะห์ และใช้อย่างสม่ำเสมอเพื่อแจ้งการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และควรมีการให้โอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการวัดและประเมินผล รวมถึงการออกแบบและการดำเนินการประเมิน และการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 สามารถนำมาอภิปรายได้ เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบัน การบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะการจัดการด้านวิชาการในการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการศึกษา และมีความสำคัญมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความต้องการที่เพิ่มขึ้นสำหรับการศึกษาที่มีคุณภาพสูง โรงเรียนเป็นฐานของระบบการศึกษาและมีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาและรับประกันว่านักเรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยรวมแล้วการจัดการด้านวิชาการในการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการสร้างหลักประกันว่านักเรียนจะสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพสูงได้ และโรงเรียนมีความพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย แม้ว่าจะมีความท้าทาย ความพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงการจัดการด้านวิชาการจะช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและสร้างอนาคตที่สดใสสำหรับนักเรียนทั่วโลก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สาคร มหาหิงค์และสมควร นามสีฐาน (2561) ศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 สภาพที่คาดหวัง พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะการบริหารงานวิชาการมีบทบาทสำคัญในการจัดการและปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน โรงเรียนเป็นรากฐานของการศึกษา และการบริหารวิชาการมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำให้มั่นใจว่าโรงเรียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาผู้บริหารการศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุน สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการให้นักเรียนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนการทำให้มั่นใจว่าครูผู้สอนมีความสามารถและมีแรงจูงใจในการมอบการศึกษาที่มีมาตรฐานสูง โดยการบริหารงานวิชาการยังสามารถทำงานเพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการ

เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารการศึกษาสามารถช่วยให้แน่ใจว่าโรงเรียนยังคงอยู่ในระดับแนวหน้าของการศึกษาและสามารถปรับให้เข้ากับความต้องการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กิ่งกาญจน์ สาลี (2558) ศึกษาเกี่ยวกับ สภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี พบว่า สภาพที่คาดหวังในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

เมื่อนำค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวัง สามารถนำข้อมูลมาจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยใช้แบบการจัดเรียงลำดับความสำคัญ Priority needs index ($PNI_{Modified}$) 3 ลำดับแรกที่ต้องเร่งพัฒนาสูงสุดพบว่า ด้านการเตรียมการจัดการสอนและด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยีมีความสำคัญสูงสุด ($PNI_{Modified}$ = 0.29) รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผลการสอน($PNI_{Modified}$ = 0.28) สามารถนำมาอภิปรายเป็นประเด็นดังนี้

2.1 ด้านการเตรียมการจัดการสอน พบว่า ควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการด้านการเตรียมการสอน รวมถึงควรมีการส่งเสริมความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยมีการให้โอกาสในการพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอสำหรับครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการสอน ซึ่งมีการพัฒนาและดำเนินการตามนโยบายและขั้นตอนที่สนับสนุนการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ และควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมของการประเมินอย่างต่อเนื่องและการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมการเตรียมการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กตัญญุตา เจริญถนอม (2560) ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า จัดให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญร่วมกัน วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อนำมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำแผนยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการดำเนินการจนส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนสูงขึ้น ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุง และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน

2.2 ด้านการจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยี พบว่า ควรมีการพัฒนาและจัดหาทรัพยากรต่างๆ เช่น สื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยี ซอฟต์แวร์ และสื่อการฝึกอบรมในการใช้เครื่องมือเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและควรมีการรวมการวิจัยล่าสุดและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในห้องเรียนเข้ากับโปรแกรมการเตรียมการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Amon, L., & Bustami, M. R. (2021 อ้างถึงใน กิตติพงษ์ ลาญาติ และกาญจน์ เรืองมนตรี, 2566) ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ในการจัดการหลักสูตรและการเรียนรู้ พบว่า การนำการบริหารโดยใช้

โรงเรียนเป็นฐานมาประยุกต์ใช้ในการจัดการหลักสูตรและการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในอินโดนีเซียประสบความสำเร็จในระดับมาก โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกโรงเรียนทุกคนและการควบคุมดูแลเพื่อตรวจสอบเครื่องมือการเรียนรู้ สื่อการสอน แผนการสอน สื่อการเรียนรู้และการนิเทศการเรียนรู้ด้วยการนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิผล

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลการสอน พบว่า ควรมีการพัฒนาและดำเนินการระบบที่ครอบคลุมสำหรับการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถาบัน รวมถึงควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมของการประเมินและการประเมินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อมูลจะถูกรวบรวม วิเคราะห์ และใช้อย่างสม่ำเสมอเพื่อแจ้งการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และควรมีการให้โอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการวัดและประเมินผล รวมถึงการออกแบบและการดำเนินการประเมิน และการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กตัญญุตา เจริญถนอม (2560) ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า มีประชุมวางแผนเพื่อกำหนดระยะเวลาดำเนินงานการวัดและเปิดเวทีเสวนารับฟังความคิดเห็น จากผู้ปกครองและชุมชนใช้รูปแบบหรือเทคนิคการวัดและประเมินผลที่หลากหลายจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดและการประเมินผล จัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลการเรียนตามรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ 1) การบริหารงานวิชาการเรียนการสอนจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้ผู้บริหารและครูทราบวัตถุประสงค์และค่านิยมของโรงเรียนในด้านการเรียนการสอน 2) การเตรียมการจัดการสอน ต้องมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการบริหารงานวิชาการด้านการเตรียมการสอน เพื่อให้ครูมีแนวทางเป้าหมายในการเตรียมการสอนให้มีคุณภาพ 3) การจัดสื่อการสอนและเทคโนโลยีซึ่งต้องพัฒนาและจัดหาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในการสอนและการเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและเพิ่มความน่าสนใจในการเรียน 4) การดำเนินการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ครูและเจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพในการสอน โดยให้ความสนับสนุนในการเรียนรู้และการวิจัยเพื่อปรับปรุงการสอนตามหลักฐานที่ปรากฏ 5) การวัดและประเมินผลการสอน พัฒนาระบบวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อให้มีข้อมูลที่ชัดเจนในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้ข้อมูลและแนวทางเหล่านี้ช่วยให้โรงเรียนมีการบริหารการศึกษาที่มีการ

จัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเต็มที่ และให้โอกาสในการพัฒนาครูและเจ้าหน้าที่ให้มีความเชี่ยวชาญและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กตัญญุตา เจริญถนอม. (2560). *การพัฒนาแนวทางการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

กรกต วารสิทธิ์. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3).* กรุงเทพมหานคร: บริษัทสยามสปอรต์ ซินดิเคท จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 3 สิงหาคม 2564. จาก http://www.reo2.moe.go.th/home/index.php/login/2018-10-17-08-14-28/588-2563

กิ่งกาญจน์ สาลี. (2558). *สภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.

กิตติพงษ์ ลาญาติ และกาญจน์ เรืองมนตรี. (2566). *แนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.* วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7, 1: 289-298.

ญาดา สงฆ์วัฒนะ ภูมิพิพัฒน์ รักพรมงคล และเพชรา บุดสีทา. (2558). *แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41.* รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนองานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ (Proceedings) เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือ, 15, 1: 361-373.

เพชรัตน์ สีหาทัพ. (2561). *การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

สาคร มหาหิงค์ และสมควร นามสีฐาน. (2561). *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์.* วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 6, 2: 37-48.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *สพฐ. ประชุมชี้แจงการส่งเสริม สนับสนุนภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้น ม.1-3 ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สพฐ.* สืบค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2564. จาก https://www.obec. go.th/archives/482970

หทัย ศิริพิน. (2558). *แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านกระทุ่มล้ม (นครราษฎร์ประสิทธิ์).* มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

THE PREVENTION OF DRUG SOLUTION PROBLEMS OF SCHOOLS IN NONTHABURI UNITED CAMPUS II UNDER THE NONTHABURI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

[1]ครรชิตพล อัครยงพันธ์ และ [2]เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร

[1]Kanchitphon Akrayongphan and [2]Saowapak Lampetch

มหาวิทยาลัยเกริก, ประเทศไทย

Krirk University,Thailand

.

[1]yui_loso@hotmail.com

Received: September 18, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สุ่มจากครูผู้สอนจำนวน 248 คน ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวม ข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ

---

[1]นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

[2] อาจารย์. ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

(Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และค่าทดสอบที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ด้านระบบเฝ้าระวัง รองลงมาเป็น ด้านระบบบริหารจัดการ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 2) ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ครูที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ได้แก่ ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงานและด้านระบบบริหารจัดการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05

คำสำคัญ : ปัญหายาเสพติด, สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the satisfaction towards the teachers prevention and solution of drug problems of schools in Nonthaburi United Campus II, under Nonthaburi Secondary Educational Service Area Office 2) to compare the teachers towards the prevention and solution of drug problems of schools in Nonthaburi United Campus II, under Nonthaburi Secondary Educational Service Area Office, classified by educational qualification and work experience. The sample used was randomly sampling with 248 teachers of schools in Nonthaburi United Campus II, under Nonthaburi Secondary Educational Service Area Office. The tools used for data collection were questionnaires, statistical used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and t-test. The research results showed that: 1) The teacher's satisfaction towards the prevention and solution of drug problems of educational qualification of schools in Nonthaburi United Campus II, were overall at a high level. The top three aspects with the highest average value were surveillance systems, followed by management systems. The aspect with the lowest mean is the system for preventing and solving of drug problems when considering each aspect from the highest to the lowest average, respectively. 2) The teachers with different educational qualification, had

prevention and solution to drug problems of educational qualification of schools in the United Campus, Nonthaburi II, under the Nonthaburi Secondary Education Service Area Office, In overall and in each aspect had no difference. 3) The teachers with less than 10 years of work experience and more than 10 years have prevented and solved drug problems of schools in educational qualification in Nonthaburi United Campus II under the Nonthaburi Secondary Educational Service Area Office, namely that in the system of community support and working network and management system. The difference was statistically significant at the .05 level.

Keywords: Drug problems, Educational institution

บทนำ

ด้วยปัญหาการติดยาเสพติดเป็นปัญหาระดับประเทศที่เกิดการแพร่ระบาดในพื้นที่ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มี ประชากรเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายและซับซ้อนและยากแก่การเข้าถึง เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา ในพื้นที่ โดยหากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขปัญหายาเสพติดอาจเกิดการแพร่ระบาดไปในวงกว้าง และกลายเป็นปัญหาระดับประเทศ ทั้งนี้ ปัญหายาเสพติดไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในสังคม ชุมชนเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม ที่อาจเกิดขึ้นตามมา เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและความยากจนของผู้เสพยาเสพติดที่ไม่ประกอบอาชีพ ที่สุจริตแต่มีการค้ายาเสพติดเป็นอาชีพหลัก ปัญหา สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ไม่ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมเนื่องจากความยากจนของผู้อยู่อาศัยที่ติดยาเสพติดและปัญหาการขาดการศึกษาของบุตร ในครอบครัวที่บิดาหรือมารดาติดยาเสพติด หากปัญหาดังกล่าว ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างครอบคลุมและเป็นระบบ ปัญหาเหล่านี้อาจเกิดการแพร่กระจายจากระดับชุมชนไปสู่ระดับประเทศอย่างไรก็ดี หัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือการมีส่วนร่วมของประชาชนและและการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2559)

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศไทยที่มีมานาน ลักษณะและความรุนแรงของปัญหาก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งต่างก็เอื้อให้ปัญหายาเสพติดทวีความรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาในกลุ่มผู้เสพและผู้ค้า ยาเสพติดที่เป็นเด็กและเยาวชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชนและตนเอง ปัญหายาเสพติดทั้งในฐานะผู้เสพและผู้ค้าในพื้นที่เห็นช่องทางในการใช้เด็กและเยาวชนเป็นเครื่องมือ ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้มักพบในกลุ่มเยาวชนนอกสถานศึกษาหรือเยาวชนที่ไม่ได้ เรียนหนังสือ ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานใดมาคอย

ควบคุมดูแลหรือรับผิดชอบโดยตรงเหมือนกับเด็กที่อยู่ในสังกัดสถานศึกษา วัยรุ่นและเยาวชนเป็นวัยที่อยากเห็น อยากลองการค้นหาสิ่งใหม่ๆ การค้นหาความ เป็นตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามในวัยนี้ก็มีสิ่งที่ต้องเฝ้าระวัง เพราะการคิดวิเคราะห์ การยับยั้งชั่งใจ การใช้ดุลยพินิจต่างๆ ที่อาจจะไม่เหมาะสม ทั้งนี้อันเนื่องมาจากพัฒนาการของสมองด้านการ บริหารจัดการจะยังไม่สมบูรณ์ตามวัยเหมือนผู้ใหญ่ จึงถือเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญต่อการนำไปสู่การติดสารเสพติด โดยจุดเริ่มต้นก็คือ การเริ่มลองเพราะอยากรู้อยากเห็น ตลอดจนใช้เป็นครั้งคราว เรียนรู้ว่าหากใช้ปริมาณมากขึ้นก็จะได้รับผลความรู้สึกความสุขมากขึ้น จึงใช้สม่ำเสมออย่างพร่ำเพรื่อจนเกิดการติดยา สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดมีกลุ่มเยาวชนที่มีอายุ 15 - 24 ปี ถือเป็นกลุ่มหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นในการดำเนินงานการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษา จึงควรมุ่งเน้นไปที่กลุ่มวัยรุ่นหรือช่วงอายุ 12 - 18 ปี ซึ่งเป็นวัยเสี่ยงอย่างมาก โรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญกับเด็กนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 12 - 18 ปี และจำเป็นต้องมีการเฝ้าระวังและป้องกันมิให้เด็กนักเรียนไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดในทุกรูปแบบ โดยศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการ กำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา ตามแนวคิดและหลักการ “4 ประสาน 2 ค้ำ” ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจ ทหาร ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำศาสนาซึ่งอยู่ในบริเวณท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้ช่วยสถานศึกษาให้มีมาตรการป้องกันและการปราบปรามทั้งผู้จำหน่ายและผู้เสพ มาตรการความปลอดภัยเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้บริหารและครู ในสถานศึกษา การติดยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนมักจะเนื่องมาจากครอบครัวไม่เป็นสุข มีความขัดแย้ง หรือปล่อยปละละเลยจนถูกชักจูงไปเสพได้ง่าย หรือใช้ยาเสพติดเป็นทางออกของชีวิตการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นในครอบครัว การให้ความรักความเข้าใจแก่เด็กและเยาวชนบุตร หลานอย่างมีเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะเป็นการป้องกันปัญหาการติดยาเสพติดได้ นอกจากนั้นครูและบุคลากรทางการศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือเด็กถ้าครูให้ความสนใจต่อเด็กทักทาย ถามปัญหาถึงแม้บางครั้งจะช่วยได้ไม่มากแต่ครูก็สามารถที่จะแนะนำเด็กในทิศทางที่ถูกต้องและควรจะหาใครให้ช่วยเหลือ ครูที่เข้าใจและเห็นใจเด็กจะเปรียบเสมือนผู้ใหญ่ในแบบฉบับที่เป็นจริงที่เด็ก จะได้พึ่งพิงและเอาเยี่ยงอย่างไม่ใช่เป็นผู้ใหญ่ในโลกสมมุติเหมือนที่เด็กใช้ยาเสพติดเพื่อสร้างภาพเงานั้นขึ้นมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

จากแผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563 โดยมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ มุ่งเน้นการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติด ลดระดับความรุนแรงของปัญหาตามยุทธศาสตร์ชาติและนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ “สังคมไทยปลอดภัยจากยาเสพติด” ซึ่งประกอบไปด้วย 5 มาตรการ คือ ความร่วมมือระหว่าง

ประเทศ การปราบปรามและบังคับใช้กฎหมาย การป้องกันยาเสพติด การบำบัดรักษายาเสพติด และการบริหาร จัดการอย่างบูรณาการ รวม 9 แนวทาง 18 แผนงาน 49 โครงการสำคัญ ทั้งนี้ มาตรการการป้องกันยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ มีส่วนร่วมสำคัญและเป็นภารกิจหลักในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในประชากร กลุ่มเสี่ยงสูง ที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 15-24 ปี อย่างเร่งด่วน เพื่อตัดวงจรการแพร่ระบาดรายใหม่ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และแผนชาติ จึงขอความร่วมมือผู้บริหารหน่วยงาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรทางการศึกษาทุกท่าน ให้ความสำคัญ ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) แผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี 2 มีมาตรการสร้างการรับรู้และการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในสถานศึกษา สถานศึกษาสร้างการรับรู้ รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด ที่หลากหลายช่องทาง ในสถานศึกษา เช่น เสียงตามสายในสถานศึกษา ช่องทางสื่อสารในโซเชียลมีเดีย รวมถึงการสอดแทรกความรู้โทษพิษภัยยาเสพติดในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการเสริมสร้างทักษะสำคัญต่างๆ ที่เหมาะสมกับช่วงวัย มีการขยายช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ในการป้องกันและเฝ้าระวัง ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาไปยังเครือข่ายบุคคล/กลไกที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น เครือข่ายนักเรียน เครือข่ายครู เครือข่ายผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายคนในชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภายใต้กรอบ 5 ด้าน คือ การสร้างภูมิคุ้มกัน การค้นหา การบำบัดรักษา การเฝ้าระวัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีความเข้มแข็ง เป็นระบบต่อเนื่องและยั่งยืน ส่งเสริมพัฒนาและยกระดับระบบดูแลช่วยเหลือ/ให้คำปรึกษาในสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง โดยเน้นส่งเสริมให้มีบุคลากรที่มีความรู้เชิงจิตวิทยาเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี, 2563)

จากปัญหาและแนวทางที่ผู้วิจัยได้ศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้มีความสนใจการศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เนื่องจากความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานนั้น มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์กรตามนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ที่กำหนดนโยบายด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ส่งเสริมกระบวนการเข้มแข็งของสถานศึกษาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแนวนโยบายของคณะรักษา

ความสงบแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนให้ห่างไกยาเสพติด โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของสถานศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติด และได้จัดโครงการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา โดยการอบรมให้ความรู้ด้านการป้องกันยาเสพติดให้แก่นักเรียนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรีส่งผลให้สถานศึกษามีความสงบสุขและปลอดภัยบรรลุพันธกิจตามเป้าหมายมีมาตรฐาน ในระดับสากล ครูและนักเรียนได้รับการอบรมความรู้และรู้จักวิธีป้องกันและหลีกเลี่ยงห่างไกล ยาเสพติด ส่งผลให้นักเรียนมีความสุขกับการเรียน มีสุขภาพแข็งแรง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง และเป็นเยาวชนที่ดีของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 666 คน ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 248 คน ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบสัดส่วน (Proportional Simple Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยศึกษาแนวคิดและทิศทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม (พ.ศ. 2558-2562) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านระบบข้อมูล 2) ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 3) ด้านระบบการให้คำปรึกษา 4) ด้านระบบเฝ้าระวัง 5) ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน และ 6) ด้านระบบบริหารจัดการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด,2553)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ในแต่ละด้านแล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการ หาคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

3.3 เปรียบเทียบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงานต่อดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี สรุปผล ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถาม แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1. วุฒิการศึกษา		
1.1 ปริญญาตรี	139	56.04
1.2 สูงกว่าปริญญาตรี	109	43.95
รวม	**248**	**100.00**
2. ประสบการณ์การทำงาน		
2.1 น้อยกว่า 10 ปี	83	33.46
2.2 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	165	66.53
รวม	**248**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า วุฒิการศึกษาของครู ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 56.04 รองลงมาวุฒิการศึกษาของครูสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 43.95และส่วนใหญ่เป็นครูที่มีประสบการณ์ สอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 165 คิดเป็นร้อยละ 66.53รองลงมา มีประสบการณ์ น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 83 คิดเป็นร้อยละ 33.46

2. ความพึงพอใจของครูต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 เฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษมัธยมศึกษานนทบุรี โดยรวม

ข้อ	การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.	ด้านระบบเฝ้าระวัง	4.18	0.70	มาก	1
2.	ด้านระบบบริหารจัดการ	3.99	0.90	มาก	2
3.	ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	3.82	0.99	มาก	3
4.	ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน	3.76	0.97	มาก	4

5.	ด้านระบบข้อมูล	3.73	0.95	มาก	5
6.	ด้านระบบการให้คำปรึกษา	3.55	0.97	มาก	6
ภาพรวม		3.74	0.95	มาก	-

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.74, SD=0.95) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ด้านระบบเฝ้าระวัง ($\overline{X}$=4.18, SD=0.70) รองลงมาเป็น ด้านระบบบริหารจัดการ ($\overline{X}$=3.99, SD=0.90) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ($\overline{X}$=3.82, SD=0.99)

3. เปรียบเทียบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน แสดงดังตารางที่ 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	**ปริญญาตรี**		**ปริญญาโท**		**t-test**	**sig**
	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.		
1. ด้านระบบข้อมูล	3.73	0.75	3.75	0.69	-0.226	0.822
2. ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด	3.82	0.88	3.84	0.87	-0.238	0.812
3. ด้านระบบการให้คำปรึกษา	3.78	0.50	3.79	0.47	-0.307	0.759
4. ด้านระบบเฝ้าระวัง	4.03	0.49	4.08	0.47	-0.754	0.451
5. ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน	3.86	0.53	3.85	0.47	0.026	0.979
6. ด้านระบบบริหารจัดการ	0.44	0.47	3.96	0.48	1.319	0.188

*Sig < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน ประกอบด้วยมีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	น้อยกว่า 10 ปี		มากกว่า 10 ปี		t-test	sig
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.		
1. ด้านระบบข้อมูล	3.75	0.70	3.73	0.73	0.201	0.840
2. ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	3.75	0.90	3.85	0.86	-0.546	0.586
3. ด้านระบบการให้คำปรึกษา	3.80	0.47	3.77	0.49	0.445	0.657
4. ด้านระบบเฝ้าระวัง	4.01	0.47	4.07	0.48	-0.833	0.406
5. ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน	3.81	0.53	3.88	0.49	-0.865*	0.388
6. ด้านระบบบริหารจัดการ	3.89	0.49	4.05	0.46	2.508	0.013

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ได้แก่ ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงานและด้านระบบบริหารจัดการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตนนทบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านระบบเฝ้าระวัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ สำรวจสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ รองลงมาเป็น สำรวจและลดจุดบอดในโรงเรียนที่จะเป็นแหล่งมั่วสุมในสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ร่วมกับชุมชนในการสอดส่องพื้นที่ที่เป็นแหล่งมั่วสุมนอกสถานศึกษา แสดงว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นอย่างมาก จึงได้จัดการระบบเฝ้าระวังอย่างรัดกุม คอยสำรวจและแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติธัช แสนภูวา และมณฑา จำปาเหลือง (2557) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติดของ โรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติดใน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเฝ้าระวังโดยรวมอยู่ ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านระบบบริหารงานมาตรฐานการต้านยาเสพติด รองลงมาคือ ด้านนำนโยบายสู่การ ปฏิบัติตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องมาจากการกำหนดแนวทางการดำเนินงานภายในสถานศึกษา เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนปลอดภัยจากยาเสพติดและดำเนินงานให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติดเพื่อให้สถานศึกษาที่เข้าร่วมในโครงการโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติดใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการต้านยาเสพติด

2. ด้านระบบบริหารจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ มีการวางแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ รองลงมาเป็นการสร้างความตระหนักให้ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญของการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ประสานความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายข้อมูล และเครือข่ายการทำงาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารมีการวางแผน กำหนดนโยบายการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบด้านการป้องกันสารเสพติดอย่างชัดเจน และมีการประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง และชุมชน ผู้บริหารสนับสนุนงบประมาณส่งเสริมการพัฒนางานด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับหลายฝ่าย ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย แผนงานและผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงานให้มีความชัดเจน เพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติงานและประสานความร่วมมือกับหน่วยภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อำพร คนซื่อ (2562) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ด้านมาตรการบริการจัดการ คือควรจัดการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและมีกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลาย รองลงมาเป็น จัดให้มีการตรวจปัสสาวะนักเรียน เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันยาเสพติด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาด้านอารมณ์และสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการป้องกันยาเสพติดเนื่องจากทราบดีกว่านักเรียนที่เป็นเยาวชนเป็นวัย ที่มีความอยากรู้ อยากลองอาจถูกชักชวน หรือหลงผิดได้ง่ายดังนั้นการดำเนินงานโดยส่วนใหญ่ของสถานศึกษาจึงเน้นไปในด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุเมธอยู่โต (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนเทศบาล สังกัด

เทศบาลเมือง จังหวัด ชัยนาท ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมือง จังหวัดชัยนาท ในภาพรวมมีเกณฑ์อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย ในระดับชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชา สมิงไพร (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 สุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

4. ด้านระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ จัดให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ตามวันเวลา และโอกาส อันสมควร รองลงมาเป็น ติดต่อขอความร่วมมือกับผู้ปกครองของนักเรียน ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ร่วมกับชุมชนในการสอดส่องพื้นที่ที่เป็นแหล่งมั่วสุมนอกสถานศึกษา ระบบสนับสนุนจากชุมชน และเครือข่ายการทำงาน สถานศึกษาควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภายนอก ในการแก้ไขปัญหาสถานศึกษาและชุมชนต้องมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ในการดำเนินงานชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด มีความต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (2550) ให้แนวคิดว่า ปัญหายาเสพติดไม่ได้เป็นปัญหาของผู้ติดยาเสพติดเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วย สำหรับผู้ติดยาเสพติดจะบั่นทอนทั้งสุขภาพ ร่างกายและจิตใจ เป็นที่รังเกียจของสังคม ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ของผู้ติดยาเสพติดก็เป็นทุกข์เมื่อพบว่ายาเสพติดได้กลายเป็นสิ่งที่ทำลายอนาคตของลูก ญาติ พี่น้อง เกิดความอับอายที่สมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติด เพื่อนฝูงหรือครูอาจารย์ย่อมไม่ต้องการที่จะเห็นเพื่อนหรือลูกศิษย์ของตนต้องได้รับความทุกข์จากปัญหายาเสพติด นอกจากนี้ปัญหายาเสพติด ยังส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคมต้องเสียบุคคลที่จะช่วยสร้างประเทศชาติ ที่สำคัญประเทศต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ที่ติดยาเสพติด ซึ่งเงินงบประมาณส่วนนี้น่าจะนำไปสร้างพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของคนทุกๆ คนที่จะต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มิให้เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

5. ด้านระบบข้อมูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ มีระวังการประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และรายงานสภาพการใช้สารเสพติดของนักเรียนให้ต้นสังกัดทราบ รองลงมาเป็นจัดทำระบบระเบียนประวัตินักเรียนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การศึกษาพื้นที่รอบบริเวณสถานศึกษาเพื่อการเฝ้าระวัง มีการจัดระบบการแก้ปัญหาและดูแลช่วยเหลือเป็นรายบุคคลที่ชัดเจน มีการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดในการคัดกรองและจำแนก

สถานะของสถานศึกษาเป็นประจำ มีจัดทำระเบียนประวัตินักเรียน เพื่อใช้ในการแนะแนวอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการแนะแนวในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดีจะทำให้สามารถวางแผน การดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (2550) ได้วางแนวทางการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ระยะที่ 4 โดยออกมาตรการการกำหนดให้สถานศึกษามีการจำแนกสถานะสถานศึกษาเพื่อดำรงความเข้มแข็ง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยกำหนดให้มีการสำรวจสถานะสถานศึกษาทั่วประเทศปีละ 2 ครั้ง และยกระดับการดำเนินงานของสถานศึกษาประเภท ค/ง ให้เป็นสถานศึกษา ประเภท ก/ข

6. ด้านระบบการให้คำปรึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนจัดรายการเสียงตามสาย ชุมชน คลินิกให้ความรู้ เกี่ยวกับยาเสพติด รองลงมาเป็น ส่งเสริมให้นักเรียนแกนนำได้นำงานอย่างจริงจังในสถานศึกษาและมีโครงการเพิ่มจำนวนนักเรียนแกนนำ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาด้านอารมณ์และสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน แสดงว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานจัดการดูแลช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางเลือกกลุ่มนักเรียนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการพัฒนาระบบกลไกการเฝ้าระวังสถานการณ์ การให้คำปรึกษาและคำแนะนำกับนักเรียนพ่อแม่ การแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติด และพัฒนาระบบ ผู้ปกครอง และให้นักเรียนแกนนำช่วยสอดส่องดูแลกกับ การดูแลช่วยเหลือในการบำบัดรักษาฟื้นฟูต่อไป นอกจากนี้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ครอบครัว ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงานมาก และชุมชนโดยโรงเรียนมีการจัดการ ให้คำปรึกษาและการจัดระบบการดูแลช่วย วัฒนธรรมหรือด้านดนตรี เพื่อให้หันมาใช้เวลาว่าง ให้เหลือและให้โอกาสกับนักเรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด ดังนี้

1. ด้านระบบข้อมูล สถานศึกษาควรมีการแก้ปัญหาและดูแลช่วยเหลือเป็นรายบุคคล การรายงานหน่วยงานต้นสังกัดในการคัดกรองและจำแนกสถานะของสถานศึกษาเป็นประจำ ควรจัดทำระเบียนประวัตินักเรียนเพื่อใช้ในการแนะแนวอย่างเป็นระบบ

2. ด้านระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ควรจัดบุคลากรให้รับผิดชอบงานยาเสพติดอย่างเพียงพอ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ รณรงค์และให้ข้อมูลข่าวสารการป้องกันยาเสพติด แก่นักเรียนตรวจค้นการนำสิ่งเสพติดเข้ามาในสถานศึกษาของนักเรียน

3. ด้านระบบการให้คำปรึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมครูอบรมเพื่อเพิ่มความสามารถในการให้คำปรึกษาด้านยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม

4. ด้านระบบเฝ้าระวังสถานศึกษาต้องมีการจัดสถานที่ให้เป็นระเบียบไม่มีจุดอับในสถานศึกษาสำรวจสภาพปัญหาและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ เปิดรับแจ้งข่าวสารและเบาะแสจากบุคคลภายในสถานศึกษาและชุมชน

5. ด้านระบบสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน สถานศึกษาต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภายนอกในการแก้ไขปัญหา สถานศึกษาและชุมชนต้องทำความเข้าใจอันดีต่อกันในการดำเนินงานชุมชน และหน่วยงานในพื้นทีมีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหายาเสพติดมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

6. ด้านระบบบริหารจัดการการวางแผนการปฏิบัติงานในสถานศึกษามีต้องระบบ ควรมีการรวบรวม และรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบการดำเนินงานครู และผู้บริหารต้องดำเนินงานอย่างแข็งขัน

7. สำนักงานเขตพื้นทีการศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เขต 2 ควรมีนโยบายให้สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง มีการสร้างระบบที่ชัดเจน และมีการติดตามผลเป็นระยะๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *คู่มือการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ฉบับปรับปรุง 2559* .กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ. สุวีริยาสาส์น.

วิชา สมิงไพร. (2558). *การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี.* วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า 2,: 49-56.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2559). *แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์และติดตามนโยบาย.

สุเมธ อยู่โต. (2558). *การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองจังหวัดชัยนาท.* บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา. กรุงเทพฯ.

อำพร คนซื่อ. (2562*). แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ของหมู่บ้าน กรณีศึกษา :บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF MANAGEMENT VILLAGE PRODUCTION SAVINGS GROUP CASE STUDY : BAN HUA NONG NO 6 TAMBON MUEANG CHAIYAPHUM CHI LONG CHAIYAPHUM

[1]อนุสรา เทพศิริ, [2]สมปอง สุวรรณภูมา และ [3]ณัฐดนัย แก้วโพนงาม

[1]Anussara Thepsiri, [2]Sompong Suwannaphuma and Nutdanai Kaewponngam

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]anussara3955@gmail.com

Received: September 18, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยความสำเร็จการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน กรณีศึกษา บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน กรณีศึกษา บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบจงเจาะคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 137 คน เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

คำสำคัญ : ปัจจัยความสำเร็จ; กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต; การบริหาร

---

[1] นักศึกษา, หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3] ว่าที่ร้อยเอก, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research are: 1. To study the level of administrative success factors of village production savings groups. Case Study: Ban Hua Nong Moo 6, Chilong Sub-district, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province 2. Study the factors affecting the success of village production savings group management. Case Study: Ban Hua Nong Moo 6, Chilong Sub-district, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province, by using a sample of Chong to penetrate the Executive Committee of the Production Savings Group and members of the Production Savings Group. Ban Hua Nong Moo 6, Chilong Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province A total of 137 people collected data using questionnaires and interviews. Analyze data using statistics Frequency values Statistics Percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

Keywords : Success factor; Group for production; Executive

บทนำ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นกิจกรรมชุมชนประเทศหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุนชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม (กรมการพัฒนาชุมชน กองพัฒนาชุมชนสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม 2546 : 25) กรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนให้ประชาชนในชนบทจัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาใช้เงินเป็นสื่อกลาง ด้วยการฝึกฝนให้ประชาชนรู้จักประหยัดและอดออมเพื่อระดมเงินทุนไว้ประกอบอาชีพ และพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ คือความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน (กรมการพัฒนาชุมชน 2543 : 1) ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือตนเอง และร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองได้ด้วยตนเอง โดยวัตถุประสงค์ของการออมทรัพย์ก็เพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคคลคือสมาชิกและครอบครัวของสมาชิก ให้สามารถสร้างครอบครัวที่มั่นคงอันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในภาพรวมที่เข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้นวิธีการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดได้พึงยึดแนวปฏิบัติ “รวมคน” หมายถึง รวมคนที่มีปัญหาที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน มีจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายเดียวกัน สมัครใจที่จะร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหา ไม่ใช่เป็นคนที่เข้ามา โดยหวังผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งนั่นจะเป็นจุดเริ่มต้นของการ “พัฒนาคน” โดยแท้และเมื่อมีการผนึกกำลังกันแล้ว จะเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคลทำให้เกิดกลุ่มที่

มีลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน กล่าวคือ ช่วยให้เพื่อนสมาชิกมีรายได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น นี่คือการ "ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน" และในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์การผลิตในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนนั้น เป็นแนวความคิดตั้งแต่เริ่มมีกระบวนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ครั้งแรก เนื่องจากในสมัยก่อนประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน การกู้เงินจากธนาคารเพื่อนำมาใช่จ่ายในครอบครัวหรือลงทุนในการประกอบอาชีพทำได้ยาก มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนและมักจะไม่ได้รับการอนุมัติให้กู้ยืม ด้วยเหตุดังกล่างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจึงเล็งเห็นปัญหาของประชาชนในพื้นที่ของตนจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ส่งเสริมระบบจัดการการเรียนรู้ของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน รวมถึงคณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2555)

แผนแต่ละแผนงานจะถูกบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาตำบล ตามแต่ละสภาพพื้นที่ของแต่ละตำบลและแผนงานต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นแผนงานที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม มีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น โดนเน้นการีส่วนร่วมและการช่วยเหลือของตนเองของประชาชนเป็นอันดับแรก จะเห็นได้ว่าแผนงานส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นขบวนการรวมคนทุกระดับ โดยมีหลักการและอุดมคติเดียวกันที่จะระดมเงินออมเพื่อได้ช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาความเดือนร้อนของสมาชิกทั้งกลุ่ม ในด้านการประกอบอาชีพและสวัสดิการของครอบครัว (ไกรฤทธิ์ คำรพ, 2558)

การดำเนินการในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีทั้งหมด 17 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจะมีจำนวนสมาชิกที่แตกต่างกัน มีรูปแบบในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ได้มีการดำเนินการในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ.2555 โดยเจ้าที่หน้าพัฒนาชุมชน ได้จัดการประชุมชาวบ้านเพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงหลักการ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมานั้น เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักคิดและรวมตัวจัดตั้งกลุ่มด้วยความสมัครใจที่จะเข้าร่วมสมาชิกกลุ่ม โดยเรียกเก็บเงินสัจจะสะสมเป็นรายเดือน ต่อจากนั้นสมาชิกจะเลือกคณะกรรมการในการดำเนินงานของกลุ่มซึ่งมีคณะกรรมการการอำนวยการ คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการเงินกู้ และคณะกรรมการส่งเสริม โดยคณะกรรมการดังกล่าวทำงานให้กลุ่มโดยไม่มีการตอบแทน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 97 คน มีเงินสัจจะสะสมจำนวน 382,589 บาท คงการดำเนินงานเพื่อส่วนร่วม เพื่อตอบแทนชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ ในการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ ทำงานได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเกี่ยวกับด้านระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีการบริหารจัดการเป็นระบบแบบธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการ มีการกำหนดแบบแผนที่ชัดเจน การเก็บเงินของกลุ่ม เนื่องการดำเนินงานของกลุ่มไปในแนวทางที่ดี มีการเข้าใจในเรื่องระเบียบการทำงาน รู้ถึงจุดประสงค์ของกลุ่ม และความประสงค์ของสมาชิก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน : กรณีศึกษา บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อที่จะทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและระดับความสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ว่าดำเนินการอย่างไรถึงประสบผลสำเร็จของกลุ่มได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด ในปี พ.ศ.2559 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยความสำเร็จการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน กรณีศึกษา บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน กรณีศึกษา บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 137 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 137 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้านและศึกษาความสำเร็จของการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ ประกอบด้วย 1. ปัจจัยด้านคณะกรรมการ 2. ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่ม 3. ปัจจัยด้านการบริหารกลุ่ม 4. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ในการรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพในครอบครัว สถานภาพในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และรายได้ จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประกอบด้วย ปัจจัยด้านคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยการใช้สถิติค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้น (Stepwise multiple regression) มีรายละเอียดของสถิติที่ใช้ดังนี้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรตาม (Y) จำนวน 1 ตัวแปร และตัวแปรอิสระ (X) จำนวน 2 ตัวแปรขึ้นไป โดยที่มีความสัมพันธ์อยู่ในรูปเชิงเส้นซึ่งสามารถเขียนเป็นความสัมพันธ์ได้ดังนี้

$Y = \beta 0 + \beta 1X1 + \beta 2X2 + \beta nXn+e$

โดยที่ Y คือ ตัวแปรตาม (Dependent variable)

X คือ ตัวแปรอิสระ (Independent variable)

$\beta 0$ คือ เป็นระยะตัดแกน Y หรือค่าเริ่มต้นของสัมประสิทธิ์การถดถอย

$\beta 1$- βn คือ สัมประสิทธิ์การถดถอย (Regression coefficent) ตัวที่ 1 ถึง ตัวที่ n

e คือความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม

โดยที่ค่า $\beta 1$ เป็นค่าที่แสดงว่า เมื่อตัวแปรอิสระเปลี่ยนไป 1 หน่วยจะทำให้ตัวแปรตามเปลี่ยนแปลงไปเท่าใด ขณะที่ตัวแปรอิสระตัวอื่น ๆ มีค่าคงที่ ในการวิเคราะห์ความถดถอยนั้นจะเป็นการประมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ(X) ต่อตัวแปรตาม (Y) โดยทำการสร้างสมการความถดถอยเพื่อใช้ในการทำนายตัวแปรตามหรือสิ่งที่ เราสนใจศึกษา ซึ่งในการตรวจสอบว่าสมการความถดถอยนั้น สามารถอธิบายของสัมพันธ์ได้ดี หรือไม่นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะดูจากสัมประสิทธิ์ การตัดสินใจ (R^2) (Coefficient of determination: R square)

ซึ่งสัมประสิทธิ์การตัดสินใจหรือ R^2 หมายถึง สัดส่วนที่ตัวแปร X สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปร Y ได้ดังนั้น R^2 มีค่ามากแสดงว่า ตัวแปรอิสระ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้มาก

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.06 σ =0.22) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่ม อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.12 σ =0.52) ปัจจัยด้านการบริหารกลุ่ม อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.10 σ =0.42) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.07 σ =0.32) และปัจจัยด้านคณะกรรมการ อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.03 σ =0.32) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิโดยรวมทุกด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากX_4 ปัจจัยด้านการบริหารกลุ่มX_3 ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่มX_2 มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .730 .348 และ -.236 ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (μ =3.06 σ =0.22) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง (μ =3.12 σ =0.52) ปัจจัยด้านการบริหารกลุ่ม อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.10 σ =0.42) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.07 σ =0.32) และปัจจัยด้านคณะกรรมการ อยู่ในระดับ ปานกลาง (μ =3.03 σ =0.32) ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนี ปิมแปง (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองสลัดได ตำบลสระกระโจม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า (1) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหนองสลัดได ตำบลสระกระโจม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 (2) ปัจจัยด้านผู้นำหรือคณะกรรมการ ปัจจัยด้านการสื่อสาร และปัจจัยด้านแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) ปัจจัยด้านผู้นำหรือคณะกรรมการ ปัจจัยด้านการสื่อสาร และปัจจัยด้านแรงจูงใจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.596 และสามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้ร้อยละ 35.50 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ ± 0.17 และ (4) ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานที่จะทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการเกษตรให้มากยิ่งขึ้นที่สำคัญคือ ผู้นำควรให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างจริงจังคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกเป็นหลักเปิดโอกาสให้สมาชิกและทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนสร้างความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมอาชีพ สร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกตลอดจนมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารให้กับสมาชิกได้รับทราบอย่างทั่วถึง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิโดยรวมทุกด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากX_4 ปัจจัยด้านการบริหารกลุ่มX_3 ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่มX_2 มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .730 .348 และ -.236 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนายุทธ อ่อนดี (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้างสูง ตำบลห้างสูง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้างสูง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี มีระดับความสำเร็จอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}$ = 3.32, SD = 0.44) โดยด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีความสำเร็จเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือด้านการพัฒนาคน และด้านการพัฒนาสังคม ตามลำดับ ระดับความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลห้างสูงอำเภอหนองใหญ่จังหวัดชลบุรีพบว่า ด้านบริหารจัดการกลุ่มมีค่าเฉลี่ยมาเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือด้านคณะกรรมการ ด้านการสนับสนุนจากภายนอกและด้านการมีส่วนร่วม ตามลำดับผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสนับสนุนจากภายนอก ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้าน คณะกรรมการ ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้างสูง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเป็นผลทางบวกโดย ด้านการมีส่วนร่วมส่งผลต่อ ความสำเร็จมากที่สุด (Beta = 0.397**) รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนจากภายนอก (Beta = 0.204**) ด้านบริหารจัดการกลุ่ม(Beta = 0.177**) และด้านคณะกรรมการ (Beta = 0.126**) ตามลำดับและทั้ง 4 ปัจจัยนี้สามารถพยากรณ์ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้ร้อยละ 65.30(R 2 = 0.653)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิทุกคน เป็นผู้มีความสุขในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่สามารแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเสมอ มีความพึงพอใจเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายและทำงานอย่างเต็มที่ สามารถครบคุมอารมณ์และความคิดให้เป็นไปในทิศทางที่ดี ส่วนใหญ่คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกคนมีสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน มีความสามัคคีกันต่อ และหากได้มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหัวหนอง หมู่ที่6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จะมีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น และได้รับรางวัลการประกวดกองทุนในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2546). *กองพัฒนาชุมชนสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม.* กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน

_____. (2543). *คู่มือการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.* กรุงเทพ ฯ : กองปฏิบัติการกรมการพัฒนาชุมชน.

ไกร ฤทธิ์คำรพ. (2558). *ความพึงพอใจของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่อการให้บริการสินเชื่อองค์กรชุมชนธนาคารออมสิน : ศึกษาเฉพาะกรณีในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น.* วรสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. 5(2): 125-135.

ธนายุทธ อ่อนดี. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห้างสูง ตำบลห้างสูง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี.* วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.* เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555

รัชนี ปิมแปง. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านหนองสลัดได ตำบลสระกระโจม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

MANAGEMENT OF BAN HUA NONG VILLAGE Moo. 6, CHI LONG SUBDISTRICT, MUUEANG CHAIYAPHUM DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE.

[1]วนัสนันทร์ เทพศิริ, [2]สมปอง สุวรรณภูมา และ [3]ณัฐดนัย แก้วโพนงาม

[1]Vanussanun Thepsiri, [2]Sompong Suwannaphuma and [3]Nutdanai Kaewponngam

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]ooy.ooy3955@gmail.com, [2]sompongs9198@gmail.com

Received: September 18, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบจงเจาะคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 13 คน สมาชิก ของกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 124 คน รวมทั้งหมด จำนวน 137 คน เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) แสดงค่าความถี่ (Frequency) โดยแสดงค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อวัดค่าเฉลี่ยและ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กระจายตัวของข้อมูล ในรูปแบบตารางพร้อมกับพรรณนาประกอบและใช้วิธีการพรรณนา (Descriptive Statistics) แบบสรุป

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; กองทุนหมู่บ้าน; การพัฒนา

Abstract

The objectives of this research are: 1. To study the factors affecting the management of the village fund. Ban Hua Nong Moo 6, Chilong Sub-district, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province 2. To study the development guidelines for the management of the village fund. Ban Hua Nong Moo 6, Chilong Sub-district, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province by using Zhong Bore samples. Village Fund Management Committee, Ban Hua Nong Moo 6, Chilong Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province 13 members of Ban Hua Nong Village Fund Moo 6, Chilong Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province Total 124 persons Total 137 persons Collect data using questionnaires and in-depth interviews Analyze data using statistics Percentage Frequency display Mean Standard deviation (S.D.) to measure the average and distribution of data In tabular form with descriptive accompanying and using summary descriptive statistics.

Keywords : management; housing funds; development

บทนำ

นับจาก พ.ศ.2504 ประเทศไทยได้กำหนดให้มีแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และ สังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 7 ที่ผ่านมาเกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และความได้เปรียบด้านแรงงานที่มีราคาถูกและมีอยู่อย่างเหลือเฟือ ของประเทศมาใช้สนับสนุนการพัฒนาและขยายฐานการผลิตทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราที่สูง แต่การเติบโตดังกล่าวนอกจากจะต้องแลกเปลี่ยนด้วยทรัพยากร ธรรมชาติที่ร่อยหลอ และเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมากและต้องมีการลงทุน เทคโนโลยีและการตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่ข้อจำกัดที่เป็นอยู่ของประเทศทั้งด้านการพัฒนาศักยภาพของคน การบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพโดยรวมของการพัฒนาประเทศอันจะนำไปสู่ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่วนปัญหาที่เกิดตามมา คือ ความขัดแย้งในสังคมจากการ เลื่อมล้ำของรายได้

และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยนั้นมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาจะกระจุกอยู่เฉพาะพื้นที่ในเขตเมือง และชุมชนด้านอุตสาหกรรม ไม่เกิดการกระจายการพัฒนาสู่ชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดการอพยพปัจจัยการผลิตของชุมชนโดยเฉพาะแรงงาน ซึ่งส่งผลถึงการแยกคนออกจากชุมชน ทำให้สรุปได้ว่าแม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตาม ความมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จดังกล่าวได้นำไปสู่ผลการพัฒนา ที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้นอาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.), 2544)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และความต่อเนื่องของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การพัฒนาใหม่ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ทั้งในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา และเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาจึงมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มี "คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา" และมีกระบวนการที่บูรณาการทุกด้านในการเชื่อมโยงกันส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ให้มีความสามารถหรือประสิทธิภาพต่อการสร้างความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและความ อยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.), 2544)

จากกระบวนทัศน์ใหม่ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และความต่อเนื่องของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กับปัญญาของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่นโดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม รวมถึงการกระจายอำนาจ ให้ท้องถิ่นและเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือ เพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วนและสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุน สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นการมุ่งเสริมให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิธีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์ความรวม มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมด้วยทุนทางทรัพยากร และ

ศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.), 2544)

กองทุนนี้ประกอบด้วย ทุนที่เป็นคนแต่ละคน ทุนทางสังคมที่ถักทอคนแต่ละคนมาเป็นกลุ่มคนหรือสังคม ทุนทางวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่ประสานสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ทุนทางศีลธรรม หมายถึงความถูกต้องแห่งการอยู่ร่วมกัน เช่น ความเอื้ออาทรต่อกัน ความเชื่อถือและไว้วางใจกันได้ ความสุจริต ความเสียสละ ทุนทางทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ ไร่นา วัวควายที่มีการอนุรักษ์ มีการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ทุนทางปัญญา ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และความรู้จากภายนอกชุมชน มาสังเคราะห์เป็นปัญญาและการจัดการเพื่อให้การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกชุมชน เป็นไปอย่างรักษาความสมดุลไว้ได้ เพื่อความเป็นปรกติและยั่งยืน ทุนที่เป็นเงิน อันช่วยกันออมไว้เพื่อให้กระบวนการออมและการจัดการรวมทั้งตัวเงิน เป็นเครื่องกระตุ้นและส่งเสริมสร้างทุนที่ไม่ใช่เงิน 6 ประการ (ประเวศ วะสี, 2554) ทุนที่ไม่ใช่เงิน คือ คน สังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม ทรัพยากร และ ปัญญา ถูกถักทอเข้าด้วยกัน "คุณค่าที่ไม่ใช่เงิน" (nonmonetary values) คือความใกล้ชิด ความเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้เนื้อเชื่อใจ ความสุจริต ความเสียสละ คุณค่าที่ไม่ใช่เงินนี้มีพลังผูกพันเข้าไว้ด้วยกัน คุณค่านี้อาจเรียกว่าเป็น "ธรรมะแห่งการถักทอ" ชุมชนจะก่อตัวขึ้นมาเองด้วย "ธรรมะแห่งการถักทอ" งอกงามและเติบโตไปโดยธรรมชาติ เป็นองค์กรโดยธรรม องค์กรโดยธรรมทำให้ทุกคนมีความสุขและสร้างสรรค์อย่างยิ่ง ตรงกันข้ามกับองค์กรโดยอำนาจที่ใช้กันโดยทั่วไปไม่ว่าในทางการเมือง ราชการ การศึกษา ศาสนา หรือธุรกิจ ซึ่งบีบคั้น ไม่สร้างสรรค์ และก่อให้เกิดความเครียด ถ้าอำนาจและเงินที่เข้าทำลาย "คุณค่าที่ไม่ใช่เงิน" และทำลายความเข้มแข็งของชุมชน หรือทำให้ความเป็นชุมชนไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าเข้าใจใช้เงินให้ไปหนุนคุณค่าที่ไม่ใช่เงินเงินก็มีประโยชน์ในการส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชนได้ (ประเวศ วะสี, 2554)

ผู้ที่เข้าไปทำงานชุมชนจะมีแต่เจตนาดีอย่างเดียวไม่ได้ทั่วโลกประสบความล้มเหลวในการแก้ไขความยากจนของคนชนบทเพราะอาศัยแต่เจตนาดีและเงินมหาศาลความเข้าใจธรรมชาติของการก่อตัวเองของชุมชนเข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญถ้าช่วยกันทำความเข้าใจก็จะเกิดอานิสงส์มหาศาล ที่ทำให้ประเทศชาติรอดพ้นจากสภาวะวิกฤต (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชุมชนแห่งชาติ (สทบ.), ประเวศ วะสี, 2544) ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีทั้งหมด 17 หมู่บ้าน ซึ่งในตำบลชีลองมีกองทุนหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน รวมมีกองทุนหมู่บ้านทั้งหมด 17 กองทุน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง ซึ่งกองทุนหมู่บ้านบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีการบริหารจัดการกองทุนที่มีผลสำเร็จ ซึ่งไม่มีหนี้ศูนย์ในการจัดเก็บเงิน อย่างเช่น เงินออม การใช้หนี้ โดยกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นในปี พ.ศ.2544 ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยนโยบาลของรัฐบาลเป้าหมายหลักเพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนแก้ไขปัญหาความยากจน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 137 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 103 คน

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูล ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยสัมภาษณ์ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 5 คน โดยแบ่งออกเป็น ประธานกองทุน รองประธานกลุ่ม เลขา เหรัญญิก ผู้ช่วยเลขา ผู้ช่วยเหรัญญิก และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 10 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบจงเจาะจง (Purposive sampling) คือ วัยทำงาน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านคุณสมบัติของผู้นำของกองทุน 2) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม 3) ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ 4) ด้านการสร้างเครือข่าย 5) ด้านการสามัคคี และ 6) ด้านปัจจัยภายนอก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านบ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มี 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ระดับรายได้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มี 6 ข้อ ประกอบด้วย 1. คุณสมบัติของผู้นำ 2. การบริหารจัดการของกลุ่ม 3. การมีส่วนร่วม 4. การสร้างเครือข่าย 5.การสามัคคี และ 6. ปัจจัยภายนอก

ตอนที่ 3 แสดงความคิดเห็นแลข้อเสนอแนะ มี 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มีรูปแบบใดบ้าง 2. ท่านคิดว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีอะไรบ้างและมีแนวทางการแก้ไขอย่างไร 3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ลักษณะปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นคำภาม ดังนี้ 1.การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2. แนวทางในการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล (เชิงปริมาณ) หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามจากนั้นนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติทางสังคมศาสตร์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (เชิงคุณภาพ) หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยคัดเลือกและจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบจัดทำบรรณาธิกรณ์ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็นรายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 78 คน คิดเป็น ร้อยละ 62.4 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่อายุตั้งแต่ 31 – 40 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมา20 – 30 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็น ร้อยละ 17.0 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ส่วนใหญ่มีระดับรายได้ 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมา 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8 และมีตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 63.4 รองลงมาสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 36.6 ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ตัวแปรต้น พบว่า ปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทั้ง 6

ด้าน ตัวแปรต้น อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ =3.05 S.D.=.42) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ =3.95 S.D.=.63) คุณสมบัติของผู้นำ อยู่ใน ระดับ มาก ($\overline{X}$ =3.83 S.D.=.79) การสร้างเครือข่าย อยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ =3.75 S.D.=.80) การสามัคคี อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ =3.35 S.D.=.76) การบริหารจัดการของกลุ่ม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ =3.29 S.D.=.45) และปัจจัยภายนอก อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ =3.24 S.D.=.86) ตามลำดับ

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ควรให้ผู้นำกองทุนหมู่บ้านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ ความเสียสละ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่และบทบาทของตนเองในการดำเนินงานผู้นำกองทุนจะมีการศึกษาหาความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์อยู่เสมอ ให้การสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการกองทุนของบุคลากรของกองทุน กองทุนต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนและเสียสละ มีความโปร่งใส การดำเนินงานของผู้นำกองทุนจะยึดถือคุณธรรมในความเท่าเทียมกันของสิทธิเสรีภาพของสมาชิกกองทุนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ต้องมีการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกองทุนจะใช้เสียงส่วนมากซึ่งเป็นฉันทามติ รวมไปถึงการนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการบริหาร การดำเนินงานนั้นผู้นำจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานของกองทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผู้นำกองทุนต้องจัดทำขั้นตอนการประชุมมีการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพของการบริหารงาน การประเมินผลการดำเนินงานอยู่เสมอ และประธานผู้บริหารจัดการกองทุนมีการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกองทุนในทุกระดับ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วย ปัญหาและอุปสรรค กระบวนการบริหารจัดการ กองทุนขาดผู้สืบทอดการทำงาน การมีส่วนร่วม การเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน หน่วยงานรับผิดชอบ ความคาดหวังของกองทุน วินัยทางการเงิน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และ การดำเนินงาน

ควรจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการกองทุนตามหลักการบริหารจัดการที่ดี มีการสร้างหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ คุณธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ความคุ้มค่า และด้านความโปร่งใส ทุกครอบครัวจะต้องมีโอกาสเข้าถึงกองทุนไม่ว่าด้วยเงื่อนไขใด ต้องพิจารณาถึงศักยภาพรวมถึงความสามารถในการการจ่ายคืนกองทุน การอนุมัติการยืมและการนำเงินจากกองทุนดังกล่าวจะต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการกองทุนทุกระดับของคณะกรรมการ ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของกองทุนที่มีการกำหนดไว้ทั้งระดับของคุณสมบัติสมาชิกจากส่วนกลางและระเบียบของชุมชนที่มีการวางกฎระเบียบ สมาชิกกองทุนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นคนในชุมชนและอาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 6 เดือน การใช้เงินกองทุนเพื่อไปทำประโยชน์สาธารณะจะต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้เงิน และประเมินผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการใช้เงินกองทุน การใช้เงินที่เป็นผลกำไรจากเงินกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองนั้นจำเป็นจะต้องนำมาใช้พัฒนาอาชีพของคนในชุมชน ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการใช้หนี้กองทุน

อภิปรายผล

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 62.4 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่อายุตั้งแต่ 31 – 40 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 รองลงมา 20 – 30 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ส่วนใหญ่มีระดับรายได้ 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมา 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 22.8 และมีตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 63.4 รองลงมาสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 36.6 ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา สาริบุตร (2562 : บทคัดย่อ) ประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน เทศบาลตำบลเชียงเครือ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า 1) ประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน เทศบาลตำบลเชียงเครือ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านบริบท รองลงมาคือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านผลลัพธ์ และ ด้านกระบวนการ ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน เทศบาลตำบลเชียงเครือ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในภาพรวม เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน ในภาพรวมสำนักวิทยาบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านในภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกัน

2. แนวทางพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน เทศบาลตำบลเชียงเครือ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน การเพิ่มผลผลิตให้กับภาคครัวเรือนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านไปประกอบอาชีพให้มากขึ้น และควรสนับสนุนงบประมาณสำหรับการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน/ชุมชนในการน้อมรับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน

ปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ตัวแปรต้น พบว่า ปัจจัยที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ตัวแปรต้น อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.05 S.D.=.42) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 3.95 S.D.=.63) คุณสมบัติของผู้นำ อยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 3.83 S.D.=.79) การสร้างเครือข่ายอยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ =3.75 S.D.=.80) การสามัคคี อยู่ในระดับ ปานกลาง (=3.35

S.D.=.76) การบริหารจัดการของกลุ่ม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ =3.29 S.D.=.45) และปัจจัยภายนอก อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.24 S.D.=.86) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตารีย์ พิมพรัตน์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการบริหารงานกองทุนหมู□บ้าน บ้านโป่งคอม หมู□ที่ 5 ตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก□ว พบว่า 1. การวิเคราะห์ความสำเร็จในการบริหารงานกองทุนหมู□บ้าน บ้านโป่งคอม หมู□ที่ 5 ตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก□ว พบว่า ในภาพรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู□บ้าน รองลงมาคือ ด้านการประสานงานของกองทุนหมู□บ้าน ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารกองทุนหมู□บ้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนหมู□บ้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยกับ ด้านการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานกองทุน ตามลำดับ 2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี เพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการบริหารงานกองทุนหมู□บ้าน บ้านโป่งคอม หมู□ที่ 5 ตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส□วนประชาชนที่มีอายุสถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการบริหารงานกองทุนหมู□บ้าน บ้านโป่งคอม หมู□ที่ 5 ตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ควรให้ผู้นำกองทุนหมู่บ้านเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ ความเสียสละ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่และบทบาทของตนเองในการดำเนินงานผู้นำกองทุนจะมีการศึกษาหาความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์อยู่เสมอ ให้การสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการกองทุนของบุคลากรของกองทุน กองทุนต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนและเสียสละ มีความโปร่งใส การดำเนินงานของผู้นำกองทุนจะยึดถือคุณธรรมในความเท่าเทียมกันของสิทธิเสรีภาพของสมาชิกกองทุนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ต้องมีการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกองทุนจะใช้เสียงส่วนมากซึ่งเป็นฉันทามติ รวมไปถึงการนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการบริหาร การดำเนินงานนั้นผู้นำจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานของกองทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผู้นำกองทุนต้องจัดทำขั้นตอนการประชุมมีการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพของการบริหารงาน การประเมินผลการดำเนินงานอยู่เสมอ และประธานผู้บริหารจัดการกองทุนมีการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกองทุนในทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญนิธิ สุดาวรรณ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง กลุ่มสะสมทรัพย์ : รูปแบบการจัดการกองทุนหู่บ้าน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคอีสาน พบว่า ประวัติความเป็นมาของกลุ่มสะสมทรัพย์กองทุนหมู่บ้านของชุมชนภาคอีสาน สืบเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับเป็นทุนหมุนเวียนในชุมชนของตนเอง โดยให้ชุมชนมีการจัดการเงินทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการ สร้างเสริมความเข็มแข็งและด้านสังคมและเศรษฐกิจ การก่อตั้งกลุ่มเกิดขึ้นได้โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนร่วมกับพัฒนาชุมชนและชาวบ้าน ช่วยกันออมทรัพย์นำมาฝากรวมกันเรียกว่า “เงินฝาก สัจจะสะสม” และนโยบายดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้ต้องยึดหลักสำคัญ 4 ประการ

คือ ความพร้อมของชุมชน การบริหารจัดการ การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน และการติดตามประเมินผล สภาพปัจจุบันและปัญหา พบว่า ปัจจุบันกลุ่มสะสมทรัพย์กองทุนหมู่บ้านในภาคอีสาน มีการจัดการโดยการก่อตั้งกลุ่มซึ่งมีผู้นำในการก่อตั้งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และองค์กร ภาครัฐ และภาคชุมชนให้การสนับสนุน ทุนมีการระดมทุนจากคนในชุมชนทั้งทุนที่เป็นสินทรัพย์และ ทุนทางสังคม วิสัยทัศน์และเป้าหมาย พบว่า มีการจัดการกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย กระบวนการ ทำงาน ประกอบด้วย โครงสร้างการบริหารการจัดการเครือข่ายและกฎระเบียบข้อบังคับของแต่ละ กลุ่มชัดเจน การประเมินผล มีการประเมินผลด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มสะสมทรัพย์กองทุนหมู่บ้าน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ได้ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่องทุกปี

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารกองทุนหมู่บ้าน บ้านหัวหนอง หมู่ที่ 6 ตำบลชีลอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วย ปัญหาและอุปสรรค กระบวนการบริหารจัดการ กองทุนขาดผู้สืบทอดการทำงาน การมีส่วนร่วม การเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน หน่วยงานรับผิดชอบ ความคาดหวังของกองทุน วินัยทางการเงิน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นาถชญา นิธิศบุณยกร (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านเนินมะกอกนอก หมู่ที่8 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า การดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านเนินมะกอกนอก หมู่ที่ 8 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า โดยภาพรวมและทุกด้าน ผลการประเมินโครงการอยู่ในระดับ ดีมากเมื่อจำแนกตามรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมด้านปัจจัยดำเนินงานและด้านปัจจัยผลผลิต ตามลำดับ โดยมีข้อเสนอแนะให้มีประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์หรือฝ่ายประสานงานกองทุนเพื่อทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดประชุมหรืออบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหารจัดการและแนวทางเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของกองทุนหมู่บ้านที่ชัดเจน เป็นประจำทุกปีและควรมีการกำหนดสัดส่วนของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านใหม่ภาคประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกองทุน

ควรจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการกองทุนตามหลักการบริหารจัดการที่ดี มีการสร้างหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ คุณธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ความคุ้มค่า และด้านความโปร่งใส ทุกครอบครัวจะต้องมีโอกาสเข้าถึงกองทุนไม่ว่าด้วยเงื่อนไขใด ต้องพิจารณาถึงศักยภาพรวมถึงความสามารถในการการจ่ายคืนกองทุน การอนุมัติการยืมและการนำเงินจากกองทุนดังกล่าวจะต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการกองทุนทุกระดับของคณะกรรมการ ต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของกองทุนที่มีการกำหนดไว้ทั้งระดับของคุณสมบัติสมาชิกจากส่วนกลางและระเบียบของชุมชนที่มีการวางกฎระเบียบ สมาชิกกองทุนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นคนในชุมชนและอาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 6 เดือน การใช้เงินกองทุนเพื่อไปทำประโยชน์สาธารณะจะต้อง มีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้เงิน และประเมินผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการใช้เงินกองทุน การใช้เงินที่เป็นผลกำไรจากเงินกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองนั้นจำเป็นจะต้องนำมาใช้พัฒนาอาชีพของคนในชุมชน ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการใช้หนี้กองทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนิ

สา รัตนประยูร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดทำบัญชีด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตเทศบาลอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า จากการทดสอบสมมติฐานทั้ง 4 ด้าน ทุกด้านขอมรับและเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือคณะกรรมการมีความพึงพอใจนอกจากนั้น ได้ทำการประเมินเพิ่มเติมโดยให้สมาชิกผู้รับบริการจากกองทุนหมู่บ้านตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจที่ได้รับบริการจากกองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกผู้รับบริการงานกองทุนหมู่บ้านมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการจากกองทุนมากขึ้น ในการบริการที่รวดเร็วขึ้น และการประเมินคุณภาพของโปรแกรมเพื่อนำไปพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถของโปรแกรม โดยประเมินจากผู้ใช้โดยตรง พบว่า คณะกรรมการมีความพึงพอใจระดับมาก เนื่องจากสนับสนุนการทำงานในชีวิตประจำวันของคณะกรรมการให้ง่ายขึ้น และส่งผลให้การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ประธานกองทุน รองประธานกลุ่ม เลขา เหรัญญิก ผู้ช่วยเลขา ผู้ช่วยเหรัญญิก สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีความรับผิด เสียสละเวลาในการปฏิบัติงานอย่างจริงใจและมีความสามัคคีในการทำงาน และผู้นำกองทุนหมู่บ้านควรเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถความเสียสละ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่และบทบาทของตนเองในการดำเนินงานผู้นำกองทุน จะมีการศึกษาหาความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์อยู่เสมอ ให้การสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการกองทุนของบุคลากรของกองทุน กองทุนต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนและเสียสละ มีความโปร่งใส การดำเนินงานของผู้นำกองทุนจะยึดถือคุณธรรมในความเท่าเทียมกันของสิทธิเสรีภาพของสมาชิกกองทุนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

ฐิตารีย□ พิมพรัตน□. (2558). *ความสำเร็จในการบริหารงานกองทุนหมู□บ□าน บ□านโป/□งคอม หมู□ที่ 5 ตำบลผักขะ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก□ว*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

นาถชญา นิธิศบุณยกร. (2558). *การประเมินผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านเนินมะกอกนอก หมู่ที่ 8 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประเวศ วะสี.(2554). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท* เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ปริ้นติ้งกรุ๊ป.

พระมหาบุญนิธิ สุดาวรรณ.(2558). *กลุ่มมสะสมทรัพย์ : รูปแบบการจัดการกองทุนหมู่บ้านเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคอีสาน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุนิสา รัตนประยูร.(2559). *การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดทำบัญชีด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตเทศบาลอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.).(2544). *กว่าจะเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.* ค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://www.villagefund.or.th/ประวัติความเป็นมา.

การพัฒนาโปรแกรมที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

DEVELOPING A PROGRAM FOR LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY ON PRE-SERVICE SCIENCE TEACHERS OF RAJABHAT UNIVERSITY

[1]วิชชุตา อ้วนศรีเมือง, [2]จีราภรณ์ จันทร์เขียน และ [3]ธีรวัฒน์ ผิวขม

[1]Wichuta Auansrimuang, [2]Jeeraporn Chankian and [3]Teerawat Piwkom

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]Wichuta.ao@cpru.ac.th

Received: September 18, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 1,2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 220 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ใน

---

[1] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3] อาจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

การวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารย์นิเทศก์ จำนวน 3 คน และครูพี่เลี้ยง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่ของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ ฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) โปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด โปรแกรมประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม; สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้; นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

The purposes of this research were to; 1) to studied current, desirable circumstances and priority needs of learning management competency on pre-service science teachers, 2) to developing a program for learning management competency on pre-service science teachers of a Rajabhat University. This research was conducted through research and development divided into 2 phases: 1) Studied current, desirable circumstances and priority needs of learning management competency on pre-service science teachers. The samples were 220 pre-service science teachers by purposive selection. A research instrument was rating scale questionnaire. 2) Developing a program for learning management competency on pre-service science teachers of a Rajabhat University. The informants were 6 university supervisors and school advisors selected by purposive selection. The research instrument was a questionnaire on appropriateness and feasibility of the learning management competency on pre-service science teachers of a Rajabhat University. Statistical values analyzed included frequency, percentage, mean, standard deviation and priority needs index. The research revealed: 1. The current states of the teacher's competencies on learning management were at the high level and desirable circumstances were at the highest level 2. A program for learning

management competency on pre-service science teachers of a Rajabhat University was highest appropriate and feasible. The program consists of 1) Principles 2) Objectives 3) Content 4) Development methods and 5) Measurement and evaluation.

Keywords : Program Development; Learning management Competency; Pre-service science teachers

บทนำ

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทในสังคมแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงทั้งโลก การแสวงหาองค์ความรู้ของมนุษย์เพื่อมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำงาน ตลอดจนการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จนประสบความสำเร็จ และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข จำเป็นต้องอาศัยระบบการศึกษาที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเพื่อความทันสมัยในองค์ความรู้ และสามารถพัฒนาทรัพยากรคนในการขับเคลื่อนประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กล่าวว่า การศึกษาจะช่วยพัฒนาคน และเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ อันจะนำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า ทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 การพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ จึงให้ความสำคัญกับครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

“ครู” เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามสภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งครูยังขาดทั้งความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสร้างปัญญาได้ด้วยตนเอง (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. 2563) ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูที่ไม่เพียงพอได้อย่างชัดเจน การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้จึงให้ความสำคัญตั้งแต่กระบวนการผลิตครู โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่ในการผลิตครู มุ่งพัฒนาบัณฑิตครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูและทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เป็นผู้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ จัดเนื้อหาสาระ ออกแบบกิจกรรม วางแผนและจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อม เชื่อมโยงความรู้และกระบวนการเรียนรู้โดยให้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด และมีองค์ความรู้ และสามารถวิจัยเพื่อแก้ปัญหาพัฒนาผู้เรียน (ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ. 2561, กระทรวงศึกษาธิการ. 2562) การเตรียมครูถือเป็นกระบวนการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้ได้บูรณาการใช้ความรู้ทางวิชาชีพครู

และความสามารถที่หลากหลายอย่างเป็นระบบเพื่อตอบสนองทิศทางการพัฒนาคุณภาพครูและคุณภาพการศึกษาของประเทศต่อไป

การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือจัดการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษารวมทั้งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้ (ราชกิจจานุเบกษา. 2562) โดยสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เป็นตัวชี้วัดด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2564) ประกอบด้วย 1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้สื่อ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ 2) บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ 3) จัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 4) ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนา ผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ 5) วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ และ 6) ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาชีพ ซึ่งตัวบ่งชี้พฤติกรรมทั้ง 6 ประการดังกล่าวจะสะท้อนพฤติกรรมและความสามารถของด้านการจัดการเรียนรู้ของครูได้อย่างชัดเจน กระบวนการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และสนับสนุนให้ครูเรียนรู้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน ตลอดจนสามารถนำประสบการณ์มาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ โดยแนวคิดโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพครูเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู (ธำรง บัวศรี. 2542, ชนกพร จุฑาสงฆ์. 2559, คมกริช ภูคงกิ่ง. 2560) เนื่องจากกระบวนการพัฒนาโปรแกรมมีหลักการ แนวคิด มีกระบวนการเป็นลำดับขั้นตอน และมีองค์ประกอบของโปรแกรมที่ครอบคลุมกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับความต้องการพัฒนาโปรแกรมวิเคราะห์มาจากสภาพปัญหา สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นเพื่อให้ได้กิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้น การพัฒนาโปรแกรมที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงเป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ที่และพัฒนานักศึกษาครูให้มีความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ดำเนินการวิจัย วิจัยและพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 220 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 220 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นอาจารย์นิเทศก์ จำนวน 3 คน และครูพี่เลี้ยง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโปรแกรมที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ประยุกต์ตามแนวทางของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา พ.ศ. 2564 ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพครู (สำนักงาน เลขาธิการคุรุสภา. 2564) โดยมีองค์ประกอบที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้สื่อ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ 2) บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่ 3) จัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศ 4) ดูแลช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ 5) วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ 6) ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาชีพการศึกษา แนวคิดโปรแกรม ฯ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ศึกษาความต้องการจำเป็น (Boone. 1992, นันทกา วารินนิ. 2557, นิศารัตน์ ชื่นใจ. 2564, ชัยพร กาบบัว. 2565) และแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมและองค์ประกอบของโปรแกรม ฯ (Funnell and Rogers. 2011, McDavid. Huse and Ingleson. 2013, Fink. 2015, ธำรง บัวศรี. 2542, สมคิด บางโม. 2554) องค์ประกอบของโปรแกรม 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคอร์ (Likert Scale) (บุญชม ศรีสะอาดและ สุริ ทองศรีสะอาด. 2554) ระดับที่ใช้สำหรับวัดเจตคติหรือความคิดเห็น มีจำนวน 50 ข้อ นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ความครอบคลุม และความ

สอดคล้องตามนิยามเชิงปฏิบัติการ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ คัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องไว้ จำนวน 47 ข้อ มีค่าระหว่าง 0.60 – 1.00 นำแบบประเมินไปทดสอบ (Try Out) แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยหาค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนของแบบประเมินแต่ละข้อกับคะแนนรวมของแบบประเมิน (Item – total Correlation) คัดเลือกข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป พิจารณาเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูง ๆ และมีความเหมาะสมทางเนื้อหาจากข้อที่ผ่านเกณฑ์ได้จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .6281 ถึง .8341 นำแบบประเมินที่ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์อำนาจจำแนก คัดเลือก และปรับปรุงแล้ว จำนวน 30 ข้อ ไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับ กับ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน โดยใช้รูปแบบการตอบสนองคู่ (dual-response format) ให้เลือกตอบพร้อมกัน คือ สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จากนั้นหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ .8810

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha coefficient) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) และ สถิติที่ใช้ในการหาความต้องการจำเป็นใช้ PNI (Priority Needs Index) จากสูตร PNI ของ สุวิมล ว่องวาณิช (2548) โดยหาค่า PNI ทุกข้อคำถาม มาจัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็นมาเรียงลำดับจากมากไปน้อย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สรุปผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ ฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ ความต้องการจำเป็นด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เรียงลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อย โดยมีรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน (D) ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ (I) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุง (PNI Modified) และลำดับความต้องการจำเป็น ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมและเป็นรายด้าน

สมรรถนะ ด้านการจัดการเรียนรู้	**สภาพปัจจุบัน**			**สภาพที่พึงประสงค์**			**PNI** modified	**ลำดับ**
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน	3.55	0.66	มาก	4.93	0.32	มากที่สุด	0.391	2
2. การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้	3.52	0.51	มาก	4.89	0.47	มากที่สุด	0.387	3
3. การสร้างนวัตกรรม และการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนรู้ของผู้เรียน	3.59	0.54	มาก	4.98	0.59	มากที่สุด	0.386	4
4. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เช่น CAI, google classroom, Kahoot, Sketch เป็นต้น	3.52	0.55	มาก	4.95	0.50	มากที่สุด	0.406	1
5. การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้	3.57	0.50	มาก	4.93	0.44	มากที่สุด	0.382	5
รวม	**3.56**	**0.55**	**มาก**	**4.94**	**0.46**	**มากที่สุด**	**0.390**	**-**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 3.56) และเมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติทุกด้านอยู่ในระดับ มากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การสร้างนวัตกรรม และการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนรู้ของผู้เรียน ($\overline{X}$ = 3.59) 2) การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน ($\overline{X}$ = 3.55) 3) การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.57) และ 4) การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เช่น CAI, google classroom, Kahoot, Sketch เป็นต้น ($\overline{X}$ = 3.52)

สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{x}$= 4.94) และเมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติทุกด้านอยู่ในระดับ มากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การสร้างนวัตกรรม และการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์

ต่อผู้เรียนรู้ของผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.98) 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เช่น CAI, google classroom, Kahoot, Sketch เป็นต้น ($\overline{X}$ = 4.95) 3) การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน และ การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.93)

ความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เรียงลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เช่น CAI, google classroom, Kahoot, Sketch เป็นต้น ($PNI_{Modified}$= 0.406) 2) การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน ($PNI_{Modified}$= 0.391) 3) การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$= 0.387) 4) การสร้างนวัตกรรม และการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนรู้ของผู้เรียน ($PNI_{Modified}$= 0.386) และ 5) การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$= 0.382ตามลำดับ

2. โปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มาสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำผลสัมภาษณ์มาพัฒนาโปรแกรม ฯ โดยโปรแกรมประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ประกอบด้วย 4 Module ดังนี้ 3.1) Module 1: การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน 3.2) Module 2: การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 3.3) Module 3: การสร้างนวัตกรรม การเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ 3.4) Module 4: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 4) วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย 4.1) การฝึกอบรม 4.2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และ 4.3) การสะท้อนคิด (Reflection) และ 5) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 5.1) การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน-หลังการพัฒนาโปรแกรม ฯ 5.2) การประเมินระหว่างการพัฒนาโปรแกรม ฯ และ 5.3) การประเมินความพึงพอใจหลังการพัฒนาโปรแกรม ฯ จากนั้นนำร่างโปรแกรม ฯ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมิน ความเหมาะสมของเนื้อหา ความครอบคลุม และความสอดคล้องตามนิยามเชิงปฏิบัติการ และประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรม มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคอร์ (Likert Scale) พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาการปฏิบัติเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติทุกด้านอยู่ในระดับ มากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ครูวิทยาศาสตร์ ได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กัน แต่เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการค่อนข้างเยอะ ยังไม่มีการใช้สื่อ นวัตกรรมการสอนเท่าที่ควรและกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ได้ส่งเสริมให้นักศึกษาครูสร้างสื่อนวัตกรรม ทำให้นักศึกษาครูขาดทักษะในการผลิตสื่อและเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ชรอยวรรณ ประเสริฐผล (2556) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูใหม่โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ซึ่งพบสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ของครูส่วนใหญ่เน้นการบรรยายและยังใช้สื่อ นวัตกรรมการสอนน้อย การสอนไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิตและพัฒนาสื่อ ส่งผลให้มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน

สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีคะแนนอยู่ในระดับสูงที่สุดคือด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เช่น CAI, google classroom, Kahoot, Sketch เป็นต้น โดยมีคะแนนอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ ปัจจุบันเทคโนโลยีมีผลต่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเนื้อหาที่เรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคโนโลยีการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ประกอบกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของครูในด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมกรรม เทคโนโลยี ซึ่งเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์การทดสอบและประเมินสมรรถะทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564 ซึ่งจะสะท้อนสมรรถนะประจำสายงานที่สำคัญในการปฏิบัติงานของครูที่สอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนรู้ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพร มั่งประเสริฐ และคนอื่นๆ (2564) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูยุค Thailand 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูยุค Thailand 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี มีค่าดัชนีสูงสุด 2 ลำดับแรกได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ/การวิจัย และ ด้านการพัฒนาตนเอง (สร้างนวัตกรรม) เนื่องจากการพัฒนาครูมืออาชีพในยุคการศึกษาไทย 4.0 ให้เป็นครูมีความสามารถเชิงนวัตกรรมโดยมีความรู้ในศาสตร์ด้านการสอนมีความสามารถด้าน ICT จึงจะสามารถพัฒนาผู้เรียนเพื่อเรียนรู้ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง มีศักยภาพเพียงพอในการสร้างนวัตกรรม ตลอดจนสนับสนุนการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 หรือพลเมืองดิจิทัลเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศไทยไปสู่ความมั่นคงในอนาคตต่อไป

ลำดับความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อยได้ดังนี้ 1) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เช่น CAI, google classroom, Kahoot,

Sketch เป็นต้น 2) การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน 3) การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 4) การสร้างนวัตกรรม และการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนรู้ของผู้เรียน และ 5) การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็น ว่าสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาวิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิศารัตน์ ชื่นใจ (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในยุคดจิทิลัของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ซึ่งพบว่าทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวกลางสำคัญในการสอนในยุคดิจิทัล ซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องการพัฒนา เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

2. โปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลแบ่งเป็น 3 ประการดังนี้ ประการที่ 1 โปรแกรม ฯ ที่พัฒนาขึ้นมีการศึกษาความต้องการจำเป็นก่อนการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของนักการศึกษาหลายท่านที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพครูที่มีการศึกษาความต้องการจำเป็น (Boone. 1992, นันทกา วารินนิ. 2557, นิศารัตน์ ชื่นใจ. 2564, ชัยพร กาบบัว. 2565) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมทางวิชาชีพครู ประการที่ 2 องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ ที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรมของธำรง บัวศรี (2542), สมคิด บางโม (2554), Funnell and Rogers (2011), McDavid, Huse and Ingleson (2013) และ Fink (2015) ทำให้ได้องค์ประกอบของโปรแกรม 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) เนื้อหาแบ่งเป็น 4 Module ดังนี้ 3.1) Module 1: การวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน 3.2) Module 2: การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 3.3) Module 3: การสร้างนวัตกรรม การเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ 3.4) Module 4: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (4) วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย 4.1) การฝึกอบรม 4.2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และ 4.3) การสะท้อนคิด (Reflection) และ (5) การวัดและประเมินผลประกอบด้วย 5.1) การประเมินความรู้ความเข้าใจก่อน-หลังพัฒนาโปรแกรม ฯ 5.2) การประเมินระหว่างการพัฒนาโปรแกรมฯ และ 5.3) การประเมินความพึงพอใจหลังการพัฒนาโปรแกรม ฯ และประการที่ 3 องค์ประกอบของโปรแกรมฯ ที่พัฒนาขึ้นมีการนำผลการศึกษาความต้องการจำเป็นมาพัฒนาเป็นเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด 5 อันดับแรก โดยเนื้อหาแบ่งเป็น 4 Module ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาที่นำมาใช้ร่วมกับการพัฒนาโปรแกรมฯ มีความสำคัญและเป็นความต้องการพัฒนาที่มาจากกลุ่มตัวอย่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมิตรา พงศธร (2550) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโปรแกรมว่าหัวใจสำคัญของโปรแกรมอยู่ที่กิจกรรมซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้โปรแกรมที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อพัฒนานักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ให้มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้สามารถปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนได้ตามมาตรฐานวิชาชีพครู โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาคือ Module ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ แสดงดังภาพที่ 1

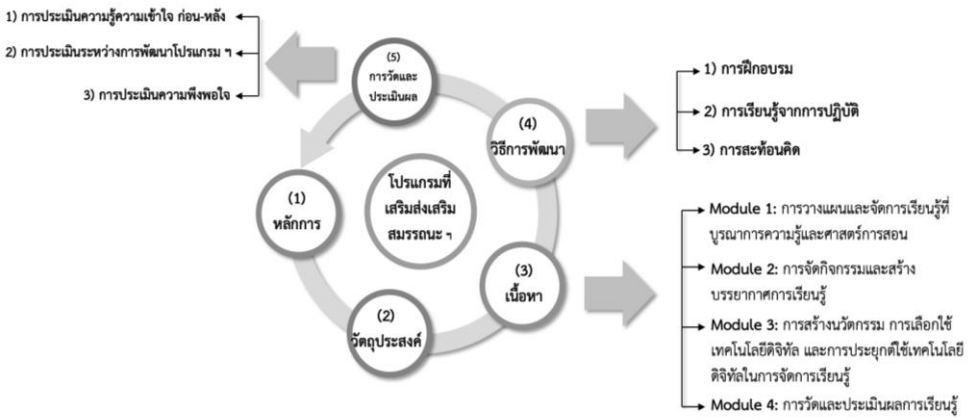

ภาพที่ 1 โปรแกรมที่เสริมส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เอกสารอ้างอิง

กชพร มั่งประเสริฐ. (สิงหาคม, 2564). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูยุค Thailand 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาเพชรบุรี.* การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 16. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.

คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *รายงานเฉพาะเรื่องที่ 12 หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา.

ชรอยวรรณ ประเสริฐผล. (2556). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูใหม่โรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ชัยพร กาบบัว. (2565). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ.* วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์. 6(2): 132-145.

ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2561). *ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579)*. กรุงเทพฯ.

ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบหลักสูตรและพัฒนา.* กรุงเทพฯ: ธนรัช.

นันทกา วารินิน. (2557). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูสำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาแพงเพชร เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นิศารัตน์ ชื่นใจ. (กันยายน – ธันวาคม, 2564). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของครูสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม.* วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 4(3): 101-115.

บุญชม ศรีสะอาด และสุริ ทองศรีสะอาด. 2552 . *การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ : สุริวิยาสาส์น.

สมคิด บางโม. (2554). *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม.* กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์

สุมิตรา พงศธร. (2550). *สรุปเรื่องของหลักสูตร.* สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย.79: 15

สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579.* กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

Boone, M. (1992). *The Impact of Leadership Behavior of the Superintendent on Restructuring Rural Schools*. Texas : Abstracts from ERIC database : ERIC NO : 354115.

Fink, A. G. (2015). *Evaluation Fundamentals : Insights into Program Effectiveness, Quality, and Value* (3rd ed.). California: SAGE Publications, Inc.

Funnell, S. C. and Rogers, P. J. (2011). *Purposeful Program Theory : Effective Use of Theories of Change and Logic Models.* San Francisco: Jossey-Bass.

McDavid, J.C., Huse, I. and Ingleson, L. R. L. (2013). *Program Evaluation and Performance Measurement : an Introduction to Practice* (2nd ed.). California: SAGE Publications, Inc.

การเสริมสร้างความสามัคคีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

STRENGTHENING UNITY ACCORDING TO BUDDHIST DOCTRINES

[1]พรชัย วันทุม, [2]สมควร นามสีฐาน, [3]ทองคำ เกษจันทร์, [4]กษิดิศ นวเสรี และ [5]พระครูธรรมธรวีรยุทธ กุสลจิตฺโต

[1]Pornchai Wanthum, [2]Somkhuan Namseethan, [3]Kasidit Nawaseree, [4]Thongkham Ketchan and [5]Phrakhruthammathon Weerayut Kusalacitto

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Budhist University, Thailand

[1]Pornchaiwanthum@gmial.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ที่จะหล่อหลอมคนในชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ความสามัคคีที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเอกสารและตำรานักวิชาการต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ความสามัคคีเป็นความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะ การแสดงออกซึ่งความร่วมแรงร่วมใจของบุคคลเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์พึงได้รับอย่างเท่าเทียมกันในทางพระพุทธศาสนา ความสามัคคีควรสร้างให้มี ให้เกิดขึ้นภายในตนเสียก่อน โดยการปฏิบัติธรรม เจริญกุศลภาวนาเป็นการสร้างชีวิตให้แจ่มใส ทำใจให้สะอาด การสร้างความสามัคคีมีหลายวิธี เช่น การสร้างความปรองดอง การขัดเกลาทางสังคม การ

[1]อาจารย์, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

[2]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

[3] อาจารย์, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

[4]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

[5] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

นำหลักการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมาใช้ และการประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนามาปฏิบัติ

คำสำคัญ : การเสริมสร้างความสามัคคี, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

Unity is a fundamental virtue. to forge people in the nation to have unity and make the country prosperous in Theravada Buddhism Unity appears in the Tripitaka, documents and texts of various scholars in Buddhism. Unity is the unity of the group. The manifestation of the people's cooperation to bring benefits should be received equally in Buddhism. Unity should be built to occur within oneself first by practice Cultivating merit and praying is creating a bright life, purifying the mind. There are many ways to create unity, such as creating harmony. socialization Applying the principles of citizenship in a democratic system and application of religious doctrines to practice

Keywords : strengthening unity, Theravada Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาแล้ว 2566 ปี โดยมีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาถึงทุกวันนี้ได้เพราะ พระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์เฉพาะตัว หลักธรรมคำสอนได้ถูกจารึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่ล้วนแต่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้นั้น เป็นไปเพื่อความดับทุก หลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งไม่ต้องกับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป (เจ้าอธิการทองใบ อมโร, 2553: 1) พุทธศาสนาเถรวาส มีหลักการสำหรับส่งเสริมความคิด ความเชื่อ และการกระทำกรรมต่างๆ ที่ดีมีประโยชน์แก่มนุษย์ทุกคน เพื่อสร้างความเหมาะสมให้แก่ตน คนอื่น และสังคมในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม เพราะหลักคำสอนทั้งปวงสะท้อนให้เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ ที่มุ่งสนับสนุนความสำคัญของทั้งสามประการ เพราะความกลมกลืนที่พอเหมาะ คือ สิ่งที่หมายถึงการช่วยกันปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า “บุคคลตั้งวาจา และใจไว้โดยชอบ มิได้ทำบาปด้วยกาย อยู่ครอบครองเรือน

ที่มีข้าวและน้ำ เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้อ่อนโยน มีปรกติเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทราบถ้อยคำ ผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม 4 อย่างเหล่านี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ดำรงในธรรม ไม่ต้องกลัวปรโลก" (สํ.ส. (ไทย) 15/208/52)

การลดความขัดแย้งของคนในสังคมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมีการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ความรักความผูกพันจะเป็นพลังยึดโยงคนในสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การละความขัดแย้ง ความบาดหมางที่มีต่อกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จะต้องมีวิธีเสริมสร้างความสามัคคี เช่น การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานทำให้บุคคลอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้สรรพสัตย์ทั้งหลายดำเนินชีวิตเพื่อประยชน์ 3 ระดับ คือ 1) ระดับต้น (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือ ประโยชน์ปัจจุบัน พระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์แสวงหาประโยชน์สุขตามสมควรแก่อัตถะภาพ และขีดความสามารถที่พึงมี เช่น การมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน มีหน้าที่การงานสุจริต มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม 2) ระดับกลาง (สัมปรายิกัตถะ) ประโยชน์เบื้องหน้า ทรงสอนให้มนุษย์มุ่งประโยชน์สุขขั้นสูงสุด ด้วยการพัฒนาทางจิตใจ อยู่เหนือโลกธรรมทั้งหลาย ยังประโยชน์ทางจิตใจให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเอง เช่น การมีความอบอุ่นใจด้วยศรัทธาในหลักธรรม มีความภูมิใจในชีวิต ด้วยความ ประพฤติสุจริต อิ่มใจในชีวิตที่มีคุณค่า เสียสละทำประโยชน์ให้เกิดขึ้น มั่นใจในความสามารถ ทำความดีไว้เพื่อประโยชน์ข้างหน้า 3) ระดับสูง (ปรมัตถะ) คือประโยชน์อย่างยิ่ง สอนให้มนุษย์มุ่งแสวงหาประโยชน์ขั้นสุงสุดเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ด้วยการบำเพ็ญภาวนาทำใจให้สะอาด สว่าง สงบ แห่งมรรคผลนิพพาน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กายใจไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ยึดมั่น ยึดถือ รักษาใจให้ปลอดโปร่ง แจ่มใส เบิกบานอยู่ตลอดเวลา ดำเนินชีวิตไปด้วยปัญญา (ขุ.จู. (ไทย) 30/673/261-262)

ความสามัคคีของมวลมนุษย์ ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อันจะก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญของโลก มนุษย์ทุกคนสามารถร่วมมือกัน มีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างสรรค์โลกได้ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าว พระพุทธเจาทรงสั่งสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหม กล่าวคือ เป็นผู้สร้างสรรค์อภิบาลโลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีสันติสุข ด้วยการพากเพียรของมนุษย์เอง ไม่ต้องรอเทพเจ้ามาบันดาลให้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 326)

ความหมายของความสามัคคี

ความหมายของความสามัคคี ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสถึงสังฆราชี สังฆเภท และสังฆสามัคคีของภิกษุสงไว้ว่า พระอุบาลีเถระ ทูลถามพระพุทธเจ้าถึงสังฆราชี สังฆเภท และสังฆ

สามัคคี พระพุทธเจ้าตรัสบอกโดยสรุปใจความแห่งพุทธพจน์ว่า สังฆราชี หมายถึง ความร้าวฉานของหมู่คณะหรือสงฆ์ ความสามัคคี ภิกษุกลุ่มหนึ่ง เมื่อแบ่งออแล้วได้ฝ่ายละไม่ถึง 4 รูป หรือ 4 รูป เพียงฝ่ายเดียว อีกฝ่ายมีเพียง 2 – 3 รูปเท่านั้น รูปหนึ่งเสนอให้จับสลากโดยอ้างว่าเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ขอให้ชอบใจการจับสลากนั้น ถ้ามีการจับสลาก การแตกแยกก็จะเกิดขึ้น การทำเช่นนี้เรียกว่า “สังฆราชีแต่ไม่เป็นสังฆเภท และผู้ที่จะทำสังฏราชีได้ มีเพียงพระภิกษุจำพวกเดียวเท่านั้น คนอื่นทำไม่ได้” (วิ.จู. (ไทย) 7/351/212) ในความหมายที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความพร้อมเพรียง ความปรองดอง ความสมานฉันท์ เป็นหนึ่งเดียว ความเป็นเอกภาพ โดยทั่วไปแล้วให้ความหมายของคำว่า “ความสามัคคี” คือ การที่ทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผล มีด้วยกัน 2 ประการ

1. ความสามัคคีทางกาย ได้แก่ การร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน

2. ความสามัคคีทางใจ ได้แก่ การร่วมประชุมกัน ปรึกษาหารือช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2546: 254) สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมานฉันท์ หมายถึงมีความพอใจร่วมกัน พร้อมใจกัน

สรุปได้ว่า ความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ร่วมใจกัน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ที่พึงประสงค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาลัดเอาเปรียบกัน ยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกัน ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื้อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันจะนำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

ความสำคัญของความสามัคคี

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ประทานแก่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า มีใจความสำคัญว่า ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุขของคนในชาติบ้านเมือง จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรู้รักสามัคคี ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของทุกฝ่าย หากต่างฝ่ายต่างแสวงหา หรือกระทำเพียงฝ่ายเดียวแล้ว ความเจริญ ความสงบสุขก็ยากที่จะเกิด แม้เกิดขึ้นได้ก็เป็นความเจริญและความสงบสุขที่ไม่ยั่งยืน ฉะนั้น หากประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่ารักพระเจ้าอยู่หัว รักบ้านเมือง รักคนอื่น รักตนเอง ทุก ๆ คนล้วนมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย เป็นนักเรียนนักศึกษาก็ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หากเป็นข้าราชการก็ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ยุติธรรมเที่ยงตรง เป็นบิดามารดาก็ต้องตั้งใจพร่ำสอนแต่สิ่งที่ดีงามแก่บุตรและธิดา เป็นพระภิกษุสงฆ์ก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย สั่งสอนชาวบ้านโดยไม่หวังลาภสักการะ ฉะนั้น ความเจริญ ความสุข ความทุกข์ของสังคมล้วนมีเหตุปัจจัยมาจากประชาชนใน

สังคมนั้น ๆ แต่หากประชาชนผู้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน มีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกันแล้ว ก็สามารถต้านทานหรือทำลายปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายนอกนั้น กระทรวงวัฒนธรรม, (2549: 1)

ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน แบ่งให้เห็นความสำคัญที่ชัดเจนดังนี้

1.ความสามัคคีก่อให้เกิดพลัง คือ มนุษย์เป็นสัตย์สังคม ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ เมื่อมาอยู่ร่วมกันจะทำให้อบอุ่น มีความรัก เอื้ออาทรต่อกัน ดูแลซึ่งกันและกัน

2.ความสามัคคีก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคีทำให้คนในกลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ มีความช่วยเหลือ ร่วมมือ ร่วมใจในการทำกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน เมื่อเกิดปัญหาก็มีความร่วมมือช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุไปด้วยดี

3.ความสามัคคี ก่อให้เกิดความสงบสุขในหมู่คณะหรือองค์กร เพราะทุกคนจะมีความรักปรารถนาดีต่อกัน มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยอมรับในความแตกต่างซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมแห่งความสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

คุณลักษณะความสามัคคี

ลักษณะความสามัคคีตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ แนวความคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำโดยตรง และเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของความสามัคคีได้อย่างถูกต้องด้วยเหตุนี้ การแสดงออกซึ่งการกระทำจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งของความสามัคคีและเป็นหลักสำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดเรื่องความสามัคคีในพระพุทธศาสนาได้อย่างตรงไปตรงมา ความหมายของความสามัคคี คือ การกระทำใน 3 ลักษณะ คือ กรรม (ม.ม. 13/57/55) ทางไตรทวาร ได้แก่กายทวาร ประตูทางกาย วจีทวาร ประตูทางวาจา และ มโนทวาร ประตูทางใจ ดังนี้ (ที.ปา. 11/305/260)

1.การกระทำทางกาย (กายกรรม) คือความสามัคคีร่วมแรงกายของผู้คนในสังคม ในการกระทำ ต่าง ๆ ที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม เช่น การร่วมแรงกันทำความสะอาดถนน สวนสาธารณะแหล่งน้ำ เป็นต้น

2.การกระทำทางวาจา (วจีกรรม) คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการพูดจาติดต่อสื่อสารกันในการพูดจา ติดต่อสื่อสารกันด้วยคำพูดที่จริง เหมาะสม อ่อนหวาน เช่น ข้าราชการพูดไพเราะต่อประชาชนผู้มาติดต่อราชการต่าง ๆ ฝ่ายประชาชนก็พูดชัดเจน ไพเราะอ่อนหวานตอบ เป็นต้น

3.การกระทำทางใจ (มโนกรรม) คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการคิดพิจารณาในการแก้ไขปัญหาและการปฏิบัติที่มีประโยชน์ ต่อสังคมประเทศชาติ เช่น ร่วมใจกันปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ มีการทำสมาธิ ฟังพระธรรมเทศนา

ลักษณะของการกระทำทั้ง 3 ข้างต้น รวมเรียกว่าสุจริตกรรมแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ กายสุจริต ได้แก่ การประพฤติมิชอบทางกาย มี 3 อย่าง ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจาการลักทรัพย์ และเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

วิธีเสริมสร้างความสามัคคีของประชาชน

ในสถานการณ์บ้านเมืองเกิดความขัดแย้งขึ้น มีการสร้างบรรยากาศแห่งการผูกมิตรเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อปรับความเข้าใจกับทุกฝ่าย ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเกิดขึ้นในสังคม โดยทุกฝ่ายต้องมีความจริงใจต่อกัน ให้อภัยเมื่อเกิดความผิดพลาดจึงจะทำให้ลดการขัดแย้งกลับสู่ภาวะปกติสุข วิธีเสริมสร้างความสามัคคีหลายวิธี ในที่นี้มี 4 วิธีคือ

1. การขัดเกลาทางสังคม

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (2543, หน้า 43) การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง กระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ ทำให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นอย่างดี การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่สังสอนโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรง หมายถึง การฝึกอบรมโดยครอบครัว หรืออาจารย์ โดยอ้อม หมายถึง การฟังการบรรยาย การดูสื่อต่าง ๆ การฟังวิทยุ เป็นต้น

1.1 จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม (Aims of Socialization) ศิริรัตน์ แอดสกุล (2556,หน้า 107 -108) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการขัดเกลาทางสังคม ดังนี้

1) การปลูกฝังระเบียบวินัย (Basic disciplines) การอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องมีระเบียบวินัย เพื่อสังคมจะได้ดำเนินอย่างมีระเบียบแบบแผน

2) การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิต ทำให้มีแรงบันดาลใจในการคิดและปฏิบัติงานในอนาคต

3) การสอนให้รู้จักบทบาททางสังคมและทัศนคติ (Socialroles and attitudes) สอนให้รู้จักบทบาททางสังคม และทัศนคติต่างๆ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน

4) การสอนให้เกิดทักษะ (Skills) ทำให้มีทักษะและความชำนาญในด้านต่าง ๆ เป็นการเตรียมความพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ในด้านต่าง ๆ

1.2 องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็ก ในการปฏิบัติในครอบครัว การเรียนรู้การปรับตัวและพัฒนาการด้านต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม มี 6 องค์กร (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, 2543,หน้า 47 – 49) คือ

1) ครอบครัว เป็นองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้มนุษย์ ดูแลพัฒนาการตั้งแต่ทารก เมื่อเด็กเริ่มโตจะมีการอบรมสั่งสอน และการเข้าสังคม เด็กที่ได้รับการดูแลอบรม จะมีความเข้าใจในการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี

2) สถานศึกษา เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมต่อจากครอบครัว โรงเรียนจะสอนวิชาความรู้ ศีลธรรม จรรยามายาททางสังคม จะทำให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตในสังคมกับกลุ่มเพื่อน เมื่ออายุมากขึ้นผ่านการศึกษาจากโรงเรียนเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา การเรียนรู้ก็จะมีขอบเขตกว้างขวางซับซ้อนมากขึ้น

3) กลุ่มเพื่อน มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคมทางอ้อม การที่บุคคลคบกันเป็นเพื่อนเพราะมีสิ่งที่ต้องการร่วมกัน เช่น มีความคิดตรงกัน ชอบเหมือนกัน นิสัยยคล้ายคลึงกัน รสนิยมเหมือนกัน กลุ่มเพื่อนจึงเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม แต่เป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดบุคคลมากที่สุด

4) องค์กรที่บุคคลสังกัดอยู่ คือ หน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานเอกชนที่บุคคลสังกัดอยู่ หน่วยงานหรือองค์กรนั้น จะมีกฎระเบียบให้ปฏิบัติ เช่น อาชีพครู ต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ หรือทหาร จะมีระเบียบวินัยที่เคร่งครัดมากกว่าอาชีพอื่น ๆ

5) สถาบันศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา และกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีอิทธิพลต่อการขัดเกลาทางสังคมเป็นอย่างมาก แม้ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลง อาจทำให้บุคคลห่างเหินจากสถาบันศาสนาไปบ้าง แต่ศาสนาก็ยังเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์สืบไป

6) สื่อสารมวลชน การเผยแพร่ข่าวสารหรือแนวความคิดผ่านสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ มีผลต่อบุคคลอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว สื่อต่าง ๆ มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม การติดตามสื่อสารมวลชนเหล่านี้ จึงต้องเสพข่าวอย่างรอบคอบ

สรุป การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการอบรมสั่งสอนสมาชิกของสังคมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้เห็นคุณค่าและนำเอากฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติเหล่านั้นไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นที่มนุษย์จะต้องได้รับตลอดชีวิต เพื่อที่จะทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้ และจะช่วยให้ประพฤติปฏิบัติตนตามสถานภาพและบทบาทของตนได้เป็นอย่างดี

2. การสร้างความปรองดอง

การปรองดอง หมายถึง การประนีประนอม ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย สมัครสมาน กลมกลืน พร้อมเพรียง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2553) การสร้าความปรองดองในประเทศไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะจะเป็นการประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้น เสริมสร้างความรักสามัคคี จับมือกันเดินไปข้างหน้า เพื่อความสุขในการดำเนินชีวิต และการพัฒนาของประเทศให้ก้าวหน้า

2.1 หลักสร้างความปรองดอง

ชลัท ประเทืองรัตนา (2560, หน้า 17 – 25) กล่าวถึงหลักปรองดองไว้ดังนี้

1) ใช้แนวทางที่หลากหลาย แนวทางในการนำไปสู่ปรองดองมีหลายแนวทาง ไม่มีวิธีที่ตายตัว การสร้างความปรองดองในแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับบริบท และวัฒนธรรม มีความแตกต่างและหลากหลาย การสร้างความปรองดองบางแห่งใช้การเจรจาเพียงอย่างเดียวก็สร้างความสำเร็จได้ แต่บางแห่งต้องมีกิจกรรมเพิ่มเติมจึงจะสำเร็จได้

2) การสร้างความสัมพันธ์ภายใต้บรรยากาศ เวลา และสถานที่ที่เหมาะสม ในกรณีคู่ขัดแย้งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เป็นความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรังนานมาก ต้องมีกระบวนการที่เหมาะสม ต้องมีการออกแบบการพูดคุยและเปิดพื้นที่ให้คู่ขัดแย้ง พบปะแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ถ่ายทอดมุมมอง ความรู้สึก ความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น การสร้างความปรองดองในนลักษณะนี้ต้องคำนึงถึง **"กาลเทศะ"** เน้นทั้งเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม จึงจะทำให้กระบวนการสร้างความปรองดองบรรลุจุดมุ่งหมาย

3) เน้นหรือจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของคน ในกรณีที่คู่ขัดแย้งมีความเกลียดชังกัน การเตรียมการเพื่อนำมาสู่กระบวนการพูกจึงมีความสำคัญมาก การเจรจาพูดคุย การเยียวยาความรู้สึกของคนที่เจ็บปวดจะเน้นที่หัวใจและความคิด การกำหนดเป้าหมายของการพูดคุย จะทำให้การพูดคุยดำเนินไปในทิศทางที่กำหนดไว้ การพูดคุยการเจรจาอย่างเปิดอก จะทำให้ความขัดแย้งลดลง เมื่อได้รับการเยียวยาทางจิตใจก็จะเกิดความปรองดองในกลุ่มนั้น ๆ

4) การเข้าใจปัญหาและการตอบสนองที่ตรงจุด จะสร้างความปรองดองที่ประสบผลสำเร็จได้จะต้องเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ เมื่อเข้าใจสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด ตอบสนองความต้องการของคู่กรณีได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ดังนั้นก่อนกระบวนการสร้างความปรองดองจะเกิดขึ้น เราต้องศึกษาปัญหาให้รอบด้านในทุก ๆ มิติ เพื่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน และตรงจุด ตอบสนองความต้องการของคู่กรณีได้อย่างแม่นยำ

5) ให้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขความขัดแย้ง การสร้างความปรองดองจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความรัก และเมตตา จึงต้องมีการเยียวยาจิตใจ การเจรจา ไกล่เกลี่ยเป็นแค่การเริ่มต้นในการปรองดอง แต่ความเชื่อทางศาสนาจะทำให้สร้างความปรองดองบรรลุผลสำเร็จเร็วขึ้น เพราะ

ศาสนาเป็นแหล่งที่พึ่งทางใจของคนไทย ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จึงต้องอาศัยศาสนาเข้ามายึดเหนี่ยวจิตใจ ให้มีสติ รู้คิด รู้ทำ หาทางออกกับปัญหาได้

6) ใช้หลักความเป็นธรรมในการสร้างความปรองดอง ความยุติธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความปรองดอง เราต้องทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้สึกได้ว่า ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการ ในการสร้างความปรองดอง ในทางตรงกันข้ามถ้าปราศจากความเป็นธรรม ความปรองดองจะเกิดขึ้นได้ยาก

7) การสานเสวนาเพื่อนำไปสู่การสร้างความปรองดอง การที่คู่กรณีมีการร่วมสนทนาเพื่อนำไปสู่ข้อตกลง โดยมีการเปลี่ยนแปลงมุมมองความรู้สึกที่มีต่อกัน ดังนั้นการเสวนาคือการพูดคุยเจรจา รับรู้รับฟัง ก่อให้เกิดการให้อภัย และความร่วมมือระหว่างกัน

สรุป การสร้างความปรองดองในหมู่คณะ มิใช่จะสำเร็จได้ชั่วข้ามคืน ทั้งนี้จะต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมกระบวนการปรองดอง เพื่อหาแนวทางที่จะนำไปสู่ความปรองดองที่หลากหลาย อีกทั้งคำสอนทางศาสนาก็เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความปรองดอง

3. หลักการสร้างพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

เป็นหลักปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งหลักพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสอดคล้อง และเกี่ยวข้องกับแนวทางการเสริมสร้างความรักสามัคคี โดยสามารถนำมาปรับใช้ได้ จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความเข้าใจ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ความเป็นพลเมืองของระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ ควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยสามารถยอมรับความแตกต่าง และเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555, หน้า 31 – 36) หลัก 6 ประการของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

1) รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อเป็นเจ้าของประเทศจึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิ เสรีภาพ สามารถรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ไม่ยอมตกอยู่ใต้อิทธิพลหรืออำนาจของใคร

2) เคารพสิทธิ์ผู้อื่น ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ แต่ต้องอยู่ในขอบเขต และจะไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่น

3) เคารพความแตกต่าง ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ ดังนั้นจึงมีความหลากหลายของคนในชาติ เช่น อาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เพื่อป้องกันการแตกแยก ในระบอบประชาธิปไตย จึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ด้วยกันได้

4) เคารพหลักความเสมอภาค อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ทุกคนจึงเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน โดยทุกคนล้วนมีความเท่าเทียมกันในฐานะเป็นเจ้าของประเทศ

5) เคารพกติกา ประชาธิปไตยใช้กติกาหรือกฎหมายในการปกครอง โดยทุกคนมีความเสมอภาพภายใต้กติกานั้น ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีความขัดแย้งก็ต้องแก้ไขโดยใช้วิถีประชาธิปไตยและกติกา ไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช้ความรุนแรง

6) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้น

สรุป พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้ง 6 ประการ ชี้ให้เห็นว่า แนวทางปฏิบัติมีความสอดคลองกับวิธีเสริมสร้างความรักสามัคคี โดยเป็นแนวปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น แนวปฏิบัติของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก็จะทำให้เข้าใจ บทบาท สิทธิ หน้าที่ของตน ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีระเบียบแบบแผน มีความเข้าใจผู้อื่น เคารพความแตกต่างและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในสังคม

4.หลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี

การอยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมมีการกระทบกระทั่งกัน ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม การทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุขได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ อาศัยหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาประยุกต์ใช้

วีระ อำพันสุข (2551 หน้า 62) การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารบุคคล ไปสู่ความสามัคคี โดยใช้หลักธรรมที่สำคัญ 4 ข้อ คือ

4.1 สาราณียธรรม 6 หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึก 6 ประการ เป็นคุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว แต่คิดถึงคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่รังแกทำร้ายคนอื่น เข้าใจผู้อื่น ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ สาราณียธรรม ทั้ง 6 ข้อ ดังนี้

1) กายกรรม คือการกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายคนอื่น

2) วจีกรรม คือ การมีวาจาที่ดี สุขภาพอ่อนหวาน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

3) มโนกรรม คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกัน ความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม

4) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรัก ความหวังดี ของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

5) สีลสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัด เหมาะสมตามสถานะของตน มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือการมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

สรุป สาราณียธรรม 6 หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดี ให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอ เป็นหลักธรรมที่กล่าวถึง การทำความดี วาจาดี การคิดดี มีการแบ่งปัน สามัคคีกลมเกลียว ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้น หากมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้ได้ จะทำให้เกิดความผาสุกในการอยู่ร่วมกัน อันจะนำมาซึ่งความรักความสามัคคีตลอดไป

4.2 สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มี 4 ประการ คือ

1) ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน

2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน

3) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4) สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน

สรุป สังคหวัตถุ 4 คือธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4.3 พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจ เพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่

1) เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่หมู่สัตว์

2) กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3) **มุทิตา คือ** ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4) **อุเบกขา คือ** ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม

สรุป พรหมวิหาร 4 คือ หลักคุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ ซึ่งคำว่า "พรหมวิหาร" มีความหมายว่า ธรรมอันเป็นที่อยู่ของพรหม การยึดถือหลักธรรมดังกล่าวจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเชื่อว่ามนุษย์จะประเสริฐได้ก็ต่อเมื่อมีคุณธรรม พรหมวิหาร 4 ถ้าทุกคนในสังคมปฏิบัติได้ จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4.4 สัปปุริสธรรม 7 คุณธรรม คือ คุณงามความดี เป็นตัวคอยกำหนดให้คนประพฤติปฏิบัติดี ด้วยหลักธรรม 7 ประการ ซึ่งทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ และถือปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นหัวหน้าต้องปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา สมควรต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนอื่น และต้องบังคับใจตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งจะช่วยส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ

1) ธัมมัญญุตา เป็นผู้รู้จักเหตุ คือรู้หลักความเป็นจริง รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุ

2) อัตถัญญุตา รู้จักผล คือการเป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ สามารถรู้ถึงความมุ่งหมายของธรรมแต่ละอย่างได้ชัดเจน เช่น รู้ว่าประพฤติตามธรรมข้อนี้จะได้รับผลอย่างนี้

3) อัตตัญญุตา รู้จักตน คือ ความรู้จักประมาณตนในเรื่องต่างๆ ทั้งฐานะทางการเงิน และความเป็นอยู่ ฐานะหรือตำแหน่งในหน้าที่การงาน รวมไปถึงรู้จักสภาพความคิด และจิตใจของตน เมื่อรู้ว่าตนมีกำลัง มีความคิดอย่างไร มีอุปนิสัยอย่างไร เมื่อนั้น ย่อมวางตัวหรือปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมในสังคม

4) มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ คือการเป็นคนรู้จักความพอดี หรือ ความพอเพียงในทุกๆ ด้าน ทั้งความพอดีในตน ความพอเพียงในชีวิต รู้จักความพอดีในการพูด พอดีในการทำงาน พอดีในการหาทรัพย์ และพอดีในการจ่ายทรัพย์ ด้วยการรู้จักประมาณกำลังตนเอง

5) กาลัญญุตา การรู้จักเวลา คือ การเข้าใจในกาลเวลาอันสมควร และระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการทำกิจอันใดๆ และพึงใช้กาลเวลานั้นให้เหมาะสม เช่น รู้ว่าเวลาไหนควร เวลา

ไหนไม่ควรทำ อะไรควรทำก่อน อะไรควรทำหลัง ด้วยการจัดลำดับของงาน และเวลาให้สัมพันธ์กัน รวมถึงรู้จักประมาณเวลาขณะทำสิ่งๆนั้นให้เหมาะสม

6) ปริสัญญุตา การรู้จักชุมชน คือ การเป็นผู้รู้จักชุมชน ถิ่นอาศัย หรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รวมถึงรู้จักว่าชุมชนเหล่านั้นมีความต้องการอะไร มีความเห็นหรือข้อตกลงอย่างไร เมื่อทราบเช่นนั้นแล้ว ย่อมทำให้สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข และเกิดความร่วมมือจากชุมชนอย่างแท้จริง

7) ปุคคลัญญุตา การรู้จักบุคคล คือ การเป็นผู้รู้จักเลือกคบคน ใครควรคบหรือไม่ควรคบ และรู้จักว่าคนแต่ละคนมีอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน มีคุณธรรมต่างกัน มีความประพฤติต่างกัน มีหน้าที่การงานต่างกัน ดังนั้น จึงควรรู้จักเลือกคบหาคนที่ควรคบ ทำให้ได้คนดี คนทำงานเก่ง และเหมาะสมกับงาน

สรุป ธรรมของสัตบุรุษธรรม ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ คือมีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นผู้มีจิตสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตน และผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เมื่อบุคคลสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนทั้ง 7 ประการ จะทำให้ทุกคนในสังคมมีความสุข เกิดความรักความสามัคคี กลมเกลียว เกิดความผาสุกในกลุ่มชนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2549). *สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม ฉลอง 60 ป□ครองสิริราชสมบัติ.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ□ชุมนุมสหกรณ□การเกษตรแห□งประเทศไทย จำกัด

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2543). **สังคมวิทยา.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เจ□าอธิการทองใบ อมโร. (2553). *การศึกษาหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติ เพื่อการหลุดพ□นกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชลัท ประเทืองรัตนา. (2560). *การสร้างความปรองดอง.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.

พระธรรมป□ฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.* พิมพครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546) **พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท** พิมพครั้งที่10. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร. พริ้นติ้ง แมส โปรดักสจำกัด

วีระ อำพันสุข. (2551). *การประยุกต์พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ B.E.C.

ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2556). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2553). *ปรองดอง*. สืบค้นจาก http://www.royin.go.th/knowledges

ผลลัพธ์ที่สมดุลของการบริหารสถานศึกษา: ความถูกใจบนความถูกต้อง

FAVORABLE OUTCOMES OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION: SATISFACTION UPON RIGHTEOUSNESS

[1]กมลทิพย์ ทองกำแหง และ [2]สอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง

[1]Kamoltip Thongkamhaeng and [2]Saardlak Chongkhlaiklang

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

Ramkhamhaeng University, Thailand

[1]krukoi@hotmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษาประกอบไปด้วย “ศาสตร์”และ“ศิลป์” กล่าวคือผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางการบริหารการศึกษา และจิตวิทยาร่วมกับ “เทคนิค” ในการบริหารคนในองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายครั้งที่พบว่า “หลักการมักอยู่บนความถูกต้อง” แต่ไม่อยู่บน “ความถูกใจ” ของคนในองค์กร เพราะทั้งความถูกต้องและความถูกใจ ล้วนแล้วแต่เป็นผลลัพทธ์ของ “ความพึงพอใจ” อันมาจากกระบวนการตัดสินใจทั้งสิ้น ซึ่งการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะส่งผลให้องค์กรพบกับความสำเร็จและความล้มเหลวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “กระบวนการการตัดสินใจ” เพราะกระบวนการตัดสินใจคือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ช่วยลดจำนวนทางเลือกให้น้อยลง ส่งผลให้ผลลัพทธ์ที่เกิดขึ้นลด “ความไม่ถูกใจ” ของคนในองค์กรให้น้อยลงเช่นกัน ขณะเดียวกันยังช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา

---

[1] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2] อาจารย์ ดร., ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

สามารถธำรงไว้ซึ่งความถูกต้องอันจะเป็นแก่นสำคัญของจรรณยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาอีกด้วย

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ความถูกใจบนความถูกต้อง

Abstract

Management of educational institution is both a science and an art. The administrators need to combine educational management and psychological concepts, theories, or principles with management 'techniques' in order to empower human resources effectively. Frequently, it has been found that the principles being applied are 'true' but 'inconvenient' regarding the staff's perception. The outcome considered as true and convenient results from people's satisfaction of administrative decision making. The decisions made by the administrators are vital since they may lead to inevitable failure or achievement of the organization. Therefore, the administrators have to pay attention to their 'decision making procedure.' The procedure is a systematic problem solving process that helps reduce number of options, which eventually leads to a reduction of unfavorable outcomes. Meanwhile, the decision making procedure also allows the administrators to remain integrity or 'true' which is the core values of their professional ethical code.

Keywords: Educational Administration, True upon Convenient

บทนำ

การบริหารจัดการสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นความท้าทายของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาต้องเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอันล้ำสมัย การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆจากทั่วทุกมุมโลกที่ทำได้อย่างง่ายดายและพลวัตของโลกยุคดิจิตอลทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงกับการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตื่นตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวมถึงการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคนี้เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วางแผน ร่วมตัดสินใจ ดำเนินการ ติดตาม ประเมินผล และการแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนาซึ่งส่งผลเชิงบวกหรือผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อการจัดการศึกษาทั้งระบบถึงแม้ผู้บริหารสถานศึกษาจะใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาของตนเองแต่ท้ายที่สุดผู้ที่จะต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้เลยนั้นก็คือผู้บริหารสถานศึกษา

การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นองค์ประกอบซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา ยิ่งบุคคลผู้นั้นมีตำแหน่งในสถานศึกษาสูงเท่าไร การตัดสินใจยิ่งมีผลกระทบกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู บุคลากรทางการศึกษา ชุมชน ศิษย์เก่า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษามากขึ้นเช่นกัน การตัดสินใจจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือศาสตร์ในการตัดสินใจที่ประกอบไปด้วยทฤษฎี หลักการ แนวคิด ข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และศิลป์ในการตัดสินใจที่จำเป็นต้องนำมนุษยสัมพันธ์ ศิลปะในการสื่อสาร ความละเอียดอ่อน การอ่านใจอ่านความคิดคน เพื่อให้เกิดผลในลักษณะที่เรียกว่า “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” แต่ในหลายโอกาส การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาก็ต้องอาศัยความเด็ดขาดโดยไม่ต้องเกรงใจผู้ใด หากภาระหน้าที่นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและต้องดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงให้จงได้ ไม่ว่าผลลัพธ์จากการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาจะปรากฏออกมาเช่นไร ดีหรือไม่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้นๆ ได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นจะต้องศึกษาเรื่องของการตัดสินใจให้ถ่องแท้ ลึกซึ้งถึงกระบวนการและขั้นตอนการตัดสินใจ เพื่อจะทำการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและตรงกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความแนบเนียนในการเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลที่หลากหลายทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาที่มุ่งผลประโยชน์สูงสุดให้กับตนเอง โดยไม่สนใจต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ทำให้การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษามักจะคาบเกี่ยวกับความถูกใจและความถูกต้องอยู่เสมอ ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจตลอดเวลา โดยการตัดสินใจอาจถูกใจผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษามากน้อยต่างกรรมต่างวาระ หรือการตัดสินใจอาจไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหรือกฎระเบียบที่วางไว้ แต่ผลลัพธ์ปลายทางจากการตัดสินใจที่เกิดขึ้นทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุด คือ เกิดการบริหารจัดการการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา รวมทั้งนโยบายของภาครัฐ คำถามที่

เกิดขึ้นคือ การตัดสินใจแบบไหนเป็นการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้ทั้งความถูกใจและความถูกต้อง

การตัดสินใจ: มุมมองในบริบทที่แตกต่าง

การตัดสินใจเป็นกระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งที่ได้ประเมินจากข้อมูลและสภาวการณ์อย่างดีแล้วว่าเหมาะสมอันนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่คาดว่าจะได้ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจกว่าทางเลือกอื่นใด (ปฐมพงศ์ ชวาลิต, 2555) เป็นทางนำไปสู่ความพึงพอใจโดยการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย หรืออาจใช้เหตุผลในการวิเคราะห์หาทางเลือก เพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงคาดว่าจะได้ผลลัพธ์ที่พึงพอใจมากกว่าทางเลือกอื่น (ณัฏฐ์วิกร หรรษาพันธุ์, 2559) การตัดสินใจเป็นกระบวนการหาทางเลือกหรือแนวทางการตัดสินใจ โดยแนวทางเหล่านั้นควรจะต้องมีความชัดเจน เพราะทางเลือกดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดหรือเป็นสิ่งที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล กล่าวคือการตัดสินใจจะส่งผลต่ออนาคตใน 2 รูปแบบ คือ 1) พฤติกรรม ของบุคคลในปัจจุบันที่เป็นผลมาจากการตัดสินใจในอดีตและมีความเป็นไปได้ว่าการตัดสินใจนั้นอาจจะส่งผลในอนาคต และ 2) การตัดสินใจในอนาคต อาจได้รับแนวทางการตัดสินใจที่เกิดจากการตัดสินใจในปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงความคิดต่างๆ จนนำมาสู่การตัดสินใจนั้น (Simon, 1976) หลายครั้งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นจากการตัดสินใจ นำไปสู่คำถามที่ว่าเมื่อไรก็ตามที่เกิดปัญหาขึ้น ในเบื้องต้นเราจะใช้เกณฑ์ใดเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตัดสินใจ และเมื่อเกิดปัญหาและค้นพบทางออกของปัญหาแล้วจะนำไปสู่การตัดสินใจอื่นๆ ต่อไป ซึ่งการตัดสินใจอาจทำได้โดย 1) การกำหนดเกณฑ์สำหรับการตัดสินใจ 2) การกำหนดความรู้เชิงประจักษ์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และ 3) การกำหนดทางเลือกหรือแนวทางของพฤติกรรมที่ใช้พิจารณาสำหรับการตัดสินใจ ดังนั้นการตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการประเมินทางเลือกจากทางเลือกหลายทาง ซึ่งผ่านการคิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบ พิจารณาข้อดี ข้อเสีย และคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นแล้วว่าดีที่สุด เหมาะสมที่สุด และตรงกับวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้มากที่สุดในช่วงเวลานั้น ซึ่งอาจใช้หลักการ หลักเกณฑ์หรือเหตุผลหรือไม่ก็ได้ เพื่อได้ทางเลือกที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตและการทำงานของบุคคลคือการตัดสินใจนับได้ว่าการตัดสินใจเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้นำหรือผู้บริหารในการจัดการหรือบริหารงานที่จะนำพาให้เกิดความอยู่รอดหรือไม่ของทั้งกลุ่ม หน่วยงานหรือองค์กร การตัดสินใจที่ดีจะก่อเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้ตัดสินใจจึงควรหาข้อมูล หรือมีข้อมูลที่ดีหรือกระบวนการที่ดีให้การตัดสินใจ ตลอดจนตระหนักถึง สาเหตุที่ทำให้การตัดสินใจผิดพลาดอีกด้วย (อาแซ ยะเยริ, 2557) การตัดสินใจมีความสำคัญต่อการบริหารงานของผู้บริหารทุกขั้นตอนซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นก่อนจะมีการปฏิบัติ

ผู้บริหารต้องมีการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาให้เกิดผลลัพธ์ต่อองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีความรู้และมีความรอบคอบในการตัดสินใจ และการตัดสินที่ดีต้องได้แนวทางที่ดี เมื่อปฏิบัติแล้วจะทำให้ สามารถแก้ปัญหาหรือบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สายพิณ มัตตะนามะ, 2559) การตัดสินใจที่ดีโดยการใช้เครื่องมือหรือใช้เกณฑ์การตัดสินใจที่เหมาะสม ก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาและช่วยลดความขัดแย้งลงได้อีกด้วย (ณัชชา สุวรรณวงศ์, 2560) ดังนั้นการตัดสินใจจึงมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญกับปัญหาและต้องทำการตัดสินใจในทุกวัน การตัดสินใจที่ดี มีระบบ มีหลักเกณฑ์ และมีความรอบคอบในการตัดสินใจจะนำไปสู่การตัดสินใจที่เกิดประสิทธิผลภาพได้ผลลัพธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ และลดการเกิดปัญหาต่างๆ ที่จะตามมาจากการตัดสินใจให้น้อยลงไปด้วยหรืออาจไม่มีปัญหาใดเกิดขึ้นเลย

ในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งสามารถปฏิบัติได้สำเร็จบรรลุเป้าหมายและในบางครั้งก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายเหตุที่ไม่สำเร็จหรือบรรลุตามเป้าหมายอาจมาจากปัจจัยหลายประการ และหนึ่งในปัจจัยเหล่านั้นคือ“ปัญหา” ซึ่งจะต้องทำการตัดสินใจเลือกปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นๆ ขั้นตอนการตัดสินใจจึงมีความสำคัญจำเป็นที่ผู้ตัดสินใจต้องกำหนดหรือระบุ และให้ความสำคัญกับปัญหาที่จะตัดสินใจเสียก่อน แล้วก็ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ แยกแยะเพื่อให้การตัดสินใจทำได้ง่ายขึ้น มีการพิจารณาแนวทาง และประเมินค่าโดยการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำที่พอจะยอมรับได้ของแต่ละทางเลือกด้วยความรอบคอบเพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับบริบทในขณะนั้น ต้อง คาดการณ์ล่วงหน้าได้ด้วยว่าทางเลือกที่เลือกนั้นจะบรรลุเป้าหมายและมีปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาน้อยที่สุด (Griffiths, 1998; Hill, 1980; วันชัย ปานจันทร์, 2556; สุธาดา โพธาราม, 2556) จุดมุ่งหมายสำคัญของการนำขั้นตอนและกระบวนการตัดสินใจมาใช้ก็คือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลหรือองค์กรอย่างเป็นระบบ ซึ่งขั้นตอนและกระบวนการตัดสินใจจะช่วยลดจำนวนทางเลือกที่เกี่ยวข้องให้น้อยลง และหากการตัดสินใจนั้นตั้งอยู่บนหลักความถูกต้อง ตั้งอยู่บนหลักเหตุและผล เป็นไปอย่างมีระบบ และมีการประเมินผลที่จะเกิดจากการตัดสินใจอย่างรอบด้านก็จะช่วยให้การตัดสินใจในแต่ละครั้งตรงตามจุดประสงค์ มีผลลัพธ์ที่ดี มีคุณภาพ เกิดความเหมาะสม และลดผลเสียอันจะเกิดกับผู้ตัดสินใจหรือองค์กรให้น้อยลงไปด้วย

การตัดสินใจเป็นกิจกรรมชนิดหนึ่งที่สามารถอธิบายทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติได้ว่าผู้ตัดสินใจหรือผู้บริหารจะตัดสินใจอย่างไร อีกทั้งมโนทัศน์ของการตัดสินใจเป็นพฤติกรรมที่เป็นเหตุเป็นผล กล่าวคือผู้ตัดสินใจจะต้องดำเนินการไปตามลำดับขั้นตอน (ศิริพงษ์ เศาภายน, 2558) รูปแบบการตัดสินใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ 1) รูปแบบมีเหตุผลหรือเรียกว่ารูปแบบการตัดสินใจแบบดั้งเดิม เป็นรูปแบบการตัดสินใจที่ให้ประโยชน์สูงสุด ที่ยึดหลักความเป็นเหตุเป็นผลอย่าง

สมบูรณ์ 2) รูปแบบการตัดสินใจแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ 3) รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสานหรือกลยุทธ์แห่งการปรับเปลี่ยนเกิดขึ้นเพื่อช่วยผู้บริหารในกรณีที่มีข้อมูลเพียงบางส่วน และไม่มีเวลาที่จะศึกษาหาข้อมูลได้เพียงพอกับการตัดสินใจให้ทันเวลา และ 4) รูปแบบการตัดสินใจแบบถังขยะเป็นแนวคิดเพื่อช่วยให้องค์กรที่สับสน วุ่นวาย ขาดระเบียบ และขาดความชัดเจนในเรื่องที่ต้องตัดสินใจ (ณัฏฐ์วิกร หรรษาพันธุ์, 2559; วุฒิชัย ชมภู, 2557) กล่าวได้ว่า รูปแบบการตัดสินใจนั้นมีได้หลากหลายรูปแบบซึ่งแต่ละแบบมีความเหมาะสมกับการตัดสินใจในแต่ละเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องรู้จักเลือกใช้รูปแบบการตัดสินใจให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของปัญหา ซึ่งรูปแบบของการตัดสินใจอย่างง่ายที่สุดก็จะมี 2 รูปแบบ คือ 1) การตัดสินใจโดยบุคคล เหมาะสำหรับการตัดสินใจที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อน หรือเป็นเรื่องฉุกเฉินซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีข้อมูล ทักษะ และประสบการณ์มากพอที่จะทำการตัดสินใจด้วยตนเอง และ 2) การตัดสินใจโดยกลุ่ม เหมาะกับการตัดสินใจที่ไม่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน การใช้กลุ่มในการตัดสินใจจะช่วยให้ได้ความคิดที่หลากหลายและกว้างจากบุคคลอื่นๆ ที่มีความรู้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

“ถูกต้อง”และ“ถูกใจ”ผลลัพธ์ที่สมดุลของการบริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหาร มีบทบาทในฐานะผู้นำสามารถควบคุมและดูแลการดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้บรรลุตามแผนและนโยบายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (วงษ์เดือน ทองคำ, 2556) เป็น บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีลักษณะเฉพาะลักษณะของภารกิจ มีองค์กรวิชาชีพมากำกับดูแลมาตรฐานวิชาชีพ มีจิตวิญญาณ การรับผิดชอบและกล้าเผชิญกับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหาร (วุฒิชัย ชมภู, 2557) มีความสำคัญในการดำเนินงานทำหน้าที่กำกับ ควบคุมดูแล บริหารและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ร่วมงาน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ภาวะผู้นำสร้างพลังแห่งกระบวนการทำงาน จูงใจให้ผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติงานทำงานได้สำเร็จด้วยความเต็มใจและเต็มความ สามารถ เกิดประสิทธิผลสูงสุด (ศศิตา เพลินจิต, 2558) ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลที่ได้รับ มอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารจัดการ การศึกษาของสถานศึกษาโดยต้องมีภาวะผู้นำสามารถอำนวยความสะดวก และตัดสินใจสั่งการใดๆ ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ รู้จักการนำศาสตร์และศิลป์เข้ามาใช้กับการทำงานเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตอบโจทย์ความต้องการและความ พึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา รวมถึงการ

ปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในกรอบของคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

"ความถูกใจ" อาจกล่าวได้ว่าเป็นความพึงพอใจประเภทหนึ่งที่หมายถึงความพอใจ ความชอบใจ และมีความสุขที่ความต้องการหรือเป้าหมายที่ตั้งใจไว้บรรลุผลหรือสมหวัง (เอกสิทธิ์ คงทอง,2556) เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นนามธรรมเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่ เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด และความสมดุลระหว่างความต้องการกับการได้รับการตอบสนอง (แสงดาว เชื้อนันไชย, 2557) ในอีกแง่มุมหนึ่งความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง (ลัดดาวัลย์ ใจไว, 2558) กล่าวโดยภาพรวม "ความถูกใจ" ก็คือ "ความพึงพอใจ" นับเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาร่วมกับความรู้สึกภายในเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีทั้งความพึงพอใจจากความถูกต้อง กับความพึงพอใจจากความไม่ถูกต้อง ความถูกใจหรือความพึงพอใจนี้เป็น อารมณ์ความรู้สึก วันนี้เราอาจถูกใจหรือพึงพอใจกับสิ่งหนึ่ง แต่ในอนาคตเราอาจจะไม่ถูกใจหรือไม่พึงพอใจกับสิ่งนั้นแล้วก็เป็นได้ ในส่วนของ "ความถูกต้อง" เป็นสิ่งที่สังคมให้การยอมรับว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดี สังคมไทยยึดแนวทางความถูกต้องจากบรรทัดฐานเพื่อวัดว่าสิ่งใดหรือการกระทำใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องจาก 1) คุณธรรม ที่เป็นลักษณะความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในแต่ละบุคคล 2) จริยธรรม เป็นลักษณะการแสดงออกของร่างกาย ทางการประพฤติ ปฏิบัติซึ่งสะท้อนคุณธรรม ภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม 3) จรรยาบรรณ เป็นแนวทางการประพฤติที่ถูกต้องดีงาม และ 4) จรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นประมวลความประพฤติ ข้อบังคับ มารยาท ที่ผู้ประกอบวิชาชีพแต่ละอย่าง กำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง ฐานะของสมาชิก ความดีงาม รวมทั้งเกิดความสงบสุข และความเจริญในตัวบุคคล วิชาชีพและสังคม หากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถยึดถือการ ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้อยู่บนความถูกต้อง เป็นไปตามคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และจรรยาบรรณ วิชาชีพได้ การตัดสินใจ และการบริหารจัดการสถานศึกษาก็จะเกิดประโยชน์แก่นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

การตัดสินใจที่ทำให้เกิดความถูกใจหรือความพึงพอใจนั้นผู้บริหารสถานศึกษาอาจนำทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์สเบิร์กที่ได้ทำการศึกษาเจตคติต่อการทำงานของวิศวกรและนักบัญชี จำนวน 203 คน ด้วยการสัมภาษณ์แล้วสรุปได้ว่า ความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจในงานที่ทำมาจากปัจจัยที่แตกต่างกัน (สิทธิโชค วรานุสันติกูล, 2546) กล่าวคือมีปัจจัยประเภทหนึ่งทำให้เกิดความพอใจใน งานที่ทำเรียกว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivator) ได้แก่ การได้รับการยกย่อง ความก้าวหน้า

ลักษณะของ งานที่ทำ ความรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้เป็นเนื้อหาของงาน (Content) เป็นปัจจัยจูงใจให้ต้องการทำงาน และมีปัจจัยอีกประเภทหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่พอใจในงานที่ทำเรียกว่า ปัจจัยอนามัย (Hygiene) ได้แก่ การบริหารงาน นโยบายขององค์กร การบังคับบัญชา สภาพแวดล้อมของงาน ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล เงินเดือน สถานภาพ และความมั่นคง อันเป็นปัจจัยเกี่ยวกับสถานที่ทำงาน (Context) ปัจจัยเหล่านี้ไม่สร้างแรงจูงใจ แต่เป็นส่วนที่อาจสกัดกั้นไม่ให้เกิดแรงจูงใจ สิ่งเหล่านี้ต้องปรับให้ เหมาะสมเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดแรงจูงใจในหมู่คนทำงาน จากทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์สเบิร์ก เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับการตัดสินใจแล้วพอจะสรุปได้ว่า ปัจจัยจูงใจ คือ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาทำการตัดสินใจไปแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจตอบสนองบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สถานศึกษาได้ตั้งไว้ ปัจจัยอนามัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาทำการตัดสินใจไปแล้วสิ่งที่เกิดขึ้น จากการตัดสินใจไม่ไปสร้างปัญหาให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดกรอบการตัดสินใจบนความถูกต้อง 4 ประการ กล่าวคือ 1) อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) 2) สิทธิของบุคคล (Rights) 3) เป็นธรรม (Justice) และ 4) ถูกต้องตามทำนองครองธรรมและจริยธรรม (Legitimate and Ethical) การตัดสินใจแบบเลือกทางเลือกที่ให้ผลตอบแทนสูงสุดเป็นการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การตัดสินใจบนความเป็นธรรมบนพื้นฐานของจริยธรรมย่อมเป็นการตัดสินใจที่เข้มแข็งและได้รับการยอมรับมากกว่าโดยการคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ไม่ก้าวล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น คำนึงถึงสิทธิของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยเมื่อมีการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จารีต ประเพณี ศีลธรรมอันดีงาม และกฎระเบียบข้อบังคับทางสังคม การตัดสินใจบนความถูกต้องที่มีประสิทธิผลควรจะเคลื่อนจากมิติของอรรถประโยชน์นิยมไปสู่มิติของการคำนึงถึงสิทธิของบุคคล คำนึงถึงความเป็นธรรม และคำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมในที่สุด

แล้วจะทำอย่างไรที่การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาจะตอบโจทย์ความถูกใจบนความถูกต้อง“การตัดสินใจที่มีประสิทธิผล” คือคำตอบการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้ทั้ง “ความถูกใจ” และ “ความถูกต้อง” เนื่องจากการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลช่วยให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ได้ เป็นการตัดสินใจที่ไม่จำเป็นต้องเหมาะสมที่สุด แต่เป็นการตัดสินใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจหรือเป็นที่ยอมรับได้ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องเวลา เงิน และบุคคล ซึ่งถือว่าเพียงพอแล้ว การตัดสินใจที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย 1) คุณภาพ (Quality) 2) ทันเวลา (Timelines) 3) ได้รับการยอมรับ (Acceptance) และ 4) เหมาะสมตามหลักจริยธรรม (Ethical Appropriateness) กล่าวคือ การตัดสินใจที่มีประสิทธิผลต้องบรรลุตามวัตถุประสงค์ สามารถแก้ไขปัญหา และส่งผลลัพธ์ที่เหมาะสมที่สุดให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การตัดสินใจเปิดรับนักเรียนที่มี

ความสามารถพิเศษ ทำให้สถานศึกษาได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น สามารถสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถได้มากขึ้น พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครอง ชุมชนมีความพึงพอใจต่อสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาต้องตัดสินใจในกรอบเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลของการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้งานหรือต่อสถานศึกษา การตัดสินใจที่ดีแต่ล่าช้าไม่ทัน การณ์เป็นการตัดสินใจที่ไม่มีคุณค่าและไม่เกิดประสิทธิผล รวมไปถึงเป็นการตัดสินใจที่ต้องได้รับการยอมรับ เกิดความพึงพอใจและเป็นที่ถูกใจ รวมถึงได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาได้ร่วมรับรู้ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย จะได้ลดปัญหาการต่อต้าน ไม่ร่วมมือ และไม่ ยอมรับการตัดสินใจลงได้ ประเด็นสุดท้าย การตัดสินใจที่มีประสิทธิผลต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อบุคคลอื่นมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ยึดถือหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของตนเอง เพื่อให้การตัดสินใจที่เกิดขึ้นตอบสนองธรรมาภิบาลขั้นพื้นฐานของสังคม ลดกระแสต่อต้านการตัดสินใจ และตอบสนองกับประโยชน์ส่วนรวมได้มากขึ้น

บทสรุป

ผลลัพธ์ที่สมดุลของการบริหารสถานศึกษาคือการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลที่กอปรไปด้วยความถูกใจบนความถูกต้อง โดยคำนึงถึงคุณภาพ ทันเวลา เป็นที่ยอมรับ ซึ่งถือว่าเป็นความถูกใจและความถูกต้องเหมาะสม นับเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน ผู้บริหารสถาน ศึกษาต้องรู้จักกลั่นกรองข้อมูลอย่างรอบคอบ มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงความถูกใจหรือความ พึงพอใจ และความถูกต้อง การแสวงหาทางเลือกต่างๆ ที่เหมาะสม แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เห็นว่าดีที่สุด นั่นคือ มีความปลอดภัยสูงสุด ได้รับผลสำเร็จของการบริหารจัดการสูงสุด มีความเสี่ยงน้อยที่สุดมีโอกาสจะประสบความสำเร็จหรือเรียกได้ว่าเป็นความสมดุลในการบริหารสถานศึกษามากที่สุด เพราะการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาย่อมนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษา ที่มีคุณภาพ ซึ่งหากปฏิบัติได้เช่นนี้ การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาย่อมเป็นผลลัพธ์ที่สมดุล ระหว่างความถูกใจและตั้งอยู่บนความถูกต้องของการบริหารสถานศึกษานั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

ณัชชา สุวรรณวงศ์. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา (ระบบโควตา) ประจำปีการศึกษา 2560.* สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

ณัฏฐ์วิกร หรรษาพันธุ์. (2559). *การตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนอนุบาลมารีนิรมล จังหวัดจันทบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปฐมพงศ์ ชวาลิต. (2555). *ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเวียงสระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 11.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

วงษ์เดือน ทองคำ. (2556). *คุณลักษณะความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาในอำเภอลำลูกกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วันชัย ปานจันทร์. (2556). *ภาวะผู้นำในองค์กร.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วุฒิชัย ชมภู. (2557). *รูปแบบพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอในเขตภาคตะวันออก.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ลัดดาวัลย์ ใจไว. (2558). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศศิตา เพลินจิต. (2558). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ศิริพงษ์ เศาภายน. (2558). *หลักและกระบวนการบริหารการศึกษาทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสติวดิโอ.

สายพิณ มัตตะนามะ. (2559). *การตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านลุงพลู อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สิทธิโชค วรานุสันติกูล. (2546). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์.* กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สุธาดา โพธาราม. (2556). *การตัดสินใจของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

แสงดาว เชื้อนันไชย. (2557). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาเขตตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเนชั่น.

อาแซ ยะเยริ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในเขตจังหวัดสงขลา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เอกสิทธิ์ คงทอง. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและความพึงพอใจของผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในการฝากส่งสินค้าผ่านบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Griffith, M. (1998). *Educational Research for Social Justice: getting off the Fence Doing qualitative Research in Educational Settings*. Michigan : Open University Press.

Hill, H. (1980). *Making Decisions: a Multi-disciplinary Introduction.* Massachusetts : Addison-Wesley.

Simon, A. (1976). *Administrative Behavior*. New York : The Free Press.

ธรรมะกับการเมืองในมุมมองพุทธทาส ภิกขุ

DHARMA AND POLITICS FROM THE PERSPECTIVE OF BUDDHADASA BHIKKHU

[1]สุมิตรชา ซาเสน

[1]Sumitcha Sasen

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

sumitcha.s@ubru.ac.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอแนวคิดเรื่องธรรมะกับการเมืองในมุมมองพุทธทาสภิกขุ การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดย แยกประเภท เรียบเรียง สรุปสาระสำคัญ และวิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) การเมืองกับธรรมมีความหมายอย่างไร 2) การเมืองมีความเป็นมาอย่างไร3) ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ 4) ธรรมะสำหรับนักการเมือง 5) ธรรมะกับการเมืองมีระบบการจัดสรรทรัพยากรมีลักษณะอย่างไร? และ 6) บทสรุป ผลการศึกษา พบว่า การนำเสนอแนวคิดเรื่องธรรมะกับการเมืองในมุมมองพุทธทาสภิกขุ ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกันโดยไม่ได้แยกสวนตามความเข้าใจโดยทั่วไป ส่วนความเป็นมาของการเมืองปรากฏในอัคคัญญสูตร นักการเมืองที่ดีต้องมีความรู้และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนา ส่วนการจัดการทรัพยากรเป็นการจัดการด้วยระบบที่ประกอบด้วยธรรมะตามที่ปรากฏในธัมมิกสังคมนิยม

คำสำคัญ : การเมือง,ธรรมะ,พุทธทาสภิกขุ

---

[1]อาจารย์, ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

This article aims to study the presentation of the concepts of Dhamma and politics from the perspective of Buddhadasa Bhikkhu. This study uses methods of study and research from related documents by categorizing, compiling, and summarizing the main points. and analyze content The content is divided into 6 parts: 1) What is the meaning of politics and Dhamma 2) What is the history of politics 3) Are Dhamma and politics the same thing? 4) Dharma for politicians 5) Dharma and politics: What are the resource allocation systems and 6) Conclusion. The results of the study found that. Presenting the concepts of Dhamma and politics from the perspective of Buddhadasa Bhikkhu. Dharma and politics are one and the same thing without being separated according to general understanding. As for the history of the city, it appears in the Akkhaññā Sutta. Good politicians must have knowledge and follow religious teachings. As for resource management, it is managed with a system that consists of Dhamma as shown in Dhammic Socialism.

Keywords: Politics, Dharma, Buddhadasa Bhikkhu.

บทนำ

สังคมโลกและสังคมไทยกำลังเดินเข้าสู่ทางตันในการแก้ไขปัญหาสังคมการเมืองในสภาวะการณ์ เป็นยุคแห่งการแข่งขั้นมุ่งเน้นอำนาจทุน อำนาจวัตถุ นักการเมืองส่วนใหญ่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม เห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้องไม่คำนึงถึงประโยชน์ของปวงชนจนทำให้บ้านเมืองขาดเสถียรภาพทั้งด้านความมั่นคง ปลอดภัย และขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นในการบริหาร การจัดการทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนที่ดีนั้นควรเน้นการสร้างจิตสำนึกให้คนมีมีคุณธรรมและจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักบริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ประชาชนจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตมีคุณธรรม ไม่มุ่งอำนาจทุน อำนาจวัตถุ โดยเฉพาะผู้ที่ใช้อำนาจรัฐโดยเฉพาะนักการเมือง ต้องเป็นผู้มีธรรมาภิบาล สูงกว่าภาคอื่น ๆเสมือนเป็นผู้นำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาประเทศชาติที่ยั่งยืนและการะบวนการแก้ปัญหาต้องอาศัยอำนาจทางการเมือง การปกครองที่เน้นและคำนึงถึงหลักคุณธรรมและและจริยธรรมของนักการเมืองซึ่งการนำหลักธรรมของพุทธทาสภิกขุมาเป็นแนวทางใน

การประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งนักการเมืองที่มีศักยภาพสูงมีคุณภาพมีประสิทธิภาพที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมจะนำไปสู่การเรียนรู้และนำออกสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

พุทธทาสภิกขุเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่องค์กรยูเนสโก้ยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ (สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย.ออนไลน์) ท่านสนใจต่อภาวการณ์ทางด้านการเมืองแล้วนำเสนอแนวคิดทางการเมืองต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้จริงการเมืองที่ถูกต้องประกอบด้วยธรรมะ สังคมที่หาความสงบสุขไม่ได้เพราะไม่มีความถูกต้องทางการเมืองนั้นเอง โดยพุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญในการทำให้ศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ทางสังคมได้และสามารถเป็นที่พึ่งสุดท้ายของโลก เพราะทุกศาสนามีเนื้อในที่สามารถแก้วิกฤตของโลกได้ การทำให้โลกมีศาสนาจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน พุทธทาสภิกขุได้แสดงความเห็นว่าทุกวันนี้มีเพียงแต่ผู้รู้ธรรมะ แต่ไม่มีธรรมะ กล่าวคือไม่ได้ใช้ธรรมะมาแก้ปัญหาเท่าที่ควรและยังไม่กลัวอันตรายที่เราไม่มีธรรมะอีกด้วย แม้แต่เรื่องของการเมืองพุทธทาสได้เขียนหนังสือเรื่อง ธรรมะกับการเมือง ที่มนุษย์กับการเมืองไม่อาจหลบเลี่ยงหน้าที่ทางการเมืองหรือหน้าที่ของการปฏิบัติตามหลักธรรมะได้คือต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมในการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่เช่นนั้นการเมืองจะเป็นเรื่องทำลายโลก

ดังนั้น บทความเรื่องนี้จึงเป็นการศึกษาแนวคิดเรื่องการเมืองกับธรรมะในมุมมองพุทธทาสภิกขุ เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันระหว่างธรรมกับการเมือง ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนและสังคมองค์รวม หากมองในมิติของธรรมะๆยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของชีวิต รวมทั้งยังสอนให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัว และตระหนักรู้ถึงการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งหมดก็เพื่อเยียวยาให้สังคมมีพร้อมด้วยธรรมะ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องนำทางชีวิตของตน และสามารถประคับประคองให้อยู่รอดในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การเมืองกับธรรมะมีความหมายอย่างไร

ธรรมะมีความหมายอย่างไร

พุทธทาสภิกขุเริ่มต้นด้วยการแสดงและชี้ให้เห็นถึงสถานะและความหมายการเมืองผ่านโครงสร้างความหมายโดยรวมของคำว่าธรรมะที่ชี้ให้เห็นถึงความหมายของธรรมในใน 4 ลักษณะไว้ในหนังสือธรรมะกับการเมืองคือ (พุทธทาสภิกขุ,2544:129)

1.ธรรมชาติ

2.กฎของธรรมชาติ

3.การปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

4. ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการปฏิบัตินอกจาก

นอกจากความหมายของคำว่าธรรมะข้างต้นแล้วพุทธทาสยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ธรรมะคือศีลธรรมเป็นเรื่องการทำหน้าที่ตามปกติของบุคคล สังคมย่อมมีความสงบสุข ซึ่งบุคคลก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและทุกหน่วยมีศีลจะทำให้สังคมมีความปกติและมีความสงบ

การเมืองมีความหมายอย่างไร

พุทธทาสภิกขุได้ให้คำจำกัดความ การเมืองคือ ระบบการจัดหรือการะทำเพื่อคนจำนวนมากจะอยู่กันโดยปราศจากปัญหาโดยไม่ต้องใช้อาชญา (พุทธทาสภิกขุ.2529:42) โดยอาชญาหมายถึง สิ่งที่นักรัฐศาสตร์และนักกิจกรรมทางการเมืองจำนวนมาเรียกการไม่ใช้ความรุนแรกหรือสันติวิธี ทำให้การเมืองมีความหมายครอบคลุมเป็นอย่างยิ่งเพราะระบบการจัดหรือการกระทำนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือพื้นที่ของการกระทำของมนุษย์ได้มากมายไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่กับเฉพาะรัฐ รัฐบาลหรือนักการเมืองตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

การเมืองมีความเป็นมาอย่างไร

สำหรับความเป็นมาของการเมืองตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุโดยมองว่า การเมืองเป็นเรื่องธรรมชติ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคนเกี่ยวข้องกับศีลธรมและเป็นระบบจัดการกับปัญหาในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยไม่ต้องใช้ความรุ่นแรง โดยมีอัคคัญญสูตร (ที.ปา.ไทย) 11/111-113/83) กล่าวถึงสิ่งเที่รีเรียกว่า วิวัฒนาการของความเป็นมนุษย์ ที่เกิดขึ้นและดำเนินไปด้วยต้นเหตุจาการลองลิ้มรส วัตถุ ภายนอกเท่าที่ปรากฏมีอยู่ในระบบวิวัฒนาการของธรรมชาติและเริ่มยึดติดในผัสสะคือกระทบกันระหว่างอายตนะภายในโดยมี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กับอายตนะภายนอกโดยมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสสะ ธรรมารมณ์ ทำให้มนุษย์ติดในความเอร็ดอร่อย เป็นธรรมดาของสังคมมนุษย์ที่จะมีบางคนลองหาบางสิ่งบางอย่างมากระตุ้นรสชาติทางผัสสะ ความเอร็ดอร่อยทางอายตนะทั้งหลายครั้นแล้วก็จะมีผู้ลองกระทำตามจนในที่สุดก็เลียนแบบพฤติกรรมนี้กันอย่างแพร่หลาย กลายเป็นกระแสยึดติดต้องหามาบริโภคหามาสร้างความเอร็ดอร่อยทางอายตนะมากขึ้นๆ เรื่อย ๆ

จุดหักเหที่สำคัญของพระสูตรนี้คือ เมื่อถึงช่วงหนึ่งของวิวัฒนาการจะมีบางคนเริ่มสะสมผลผลิตจากธรรมชาติไว้เป็นส่วนเกิน ครั้นเมืองมีคนหนึ่งเริ่มสะสมส่วนเกินก็เป็นธรรมดาที่คนอื่นจะเริ่มทำตามบ้าง จากนั้นก็กลายเป็นพฤติกรรมที่เลียนแบบกันไปทั่ว แล้วก็เริ่มขยายการสะสมส่วนเกินนั้นมากขึ้นตามลำดับ จากหนึ่งเป็นสอง จากสองเป็นสี่ จากสี่เป็นแปด ในที่สุดจึงส่งผลทำให้เกิดความขาดแคลน ชนิดที่ไม่อาจรอคอยผลิตผลจากธรรมชาติอีกต่อไปได้ จึงต้องมีการแบ่งที่ดิน

และผลผลิตจากธรรมชาตินั้นให้เป็น กรรมสิทธิ์ ของใครของมันไม่อาจล่วงเกินล่วงละเมิดกันได้ ทรัพย์สินส่วนตัวหรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงเริ่มปรากฏขึ้นและมีการสงวนของตนไว้ไม่บริโภค แต่กลับไปลักขโมยของผู้อื่นมาบริโภค เป็นการล่วงละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นนี้เองที่เป็นที่มาของความขัดแย้งอย่างรุนแรงในสังคมหรือถ้ากล่าวอย่างในปัจจุบัน คือปัญหาของการจัดสรรทรัพยากรและปัญหาของการสะสมส่วนเกิน สุดท้ายย่อมจบลงด้วยการเอารัดเอาเปรียบกันและกันนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด

ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่

สำหรับประเด็นคำถามว่า การเมืองกับธรรมะเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่นี้ พุทธทาสภิกขุเสนอความเห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนหรือเรียกว่าสังคมคือการที่คนต้องมาอยู่ร่วมกันในการอยู่ร่วมกันนั้น จะพูด จะทำ และจะคิดอย่างไร จึงจะส่งผลดีต่อสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้นประเทศนั้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ลด ละ เลิก ความขัดแย้งได้บ้าง การเมืองในภาคปฏิบัติและเนื้อหาคือ การบริหารจัดการสังคม องค์กรหรือรัฐให้ขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี (ปรีชา ช้างขวัญยืน ,2538: 2) ทั้งหมดนี้จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีสิ่งสำคัญประการหนึ่งเป็นกำกับนั้นคือ ตัวรู้ หรือ ตัวปัญญา เพราะตัวรู้และตัวปัญญาจะเป็นสิ่งทำหน้าที่พิจารณา ตรวจสอบ วินิจฉัย สั่งการและกำกับผ่านกลไกต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น สิ่งที่ต้องรู้คือตัวความจริงทั้งที่ตัวอมนุษย์และสภาพแวดล้อมและการปฏิบัติการเชื่อมโยงตนเองกับความจริงให้ถูกต้อง ระหว่างความจริงที่ตัวเองกับความจริงที่เป็นสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรม เมื่อใดสังคมขาดองค์ความรู้เรื่องความจริงหรือรู้ แต่รู้ไม่ถูก ไม่ครบถ้วน การเชื่อมโยงก็จะผิดเพี้ยน และเมื่อเชื่อมโยงผิดเพี้ยน ก็จะให้ผลผิดเพี้ยน กล่าวคือแทนที่จะช่วยสร้างสุขก็กลายเป็นสร้างทุกข์ อย่างที่เราได้ยินได้ฟัง และได้พบเห็นในปัจจุบัน ความที่ว่านี้คือ ธรรมะ

นอกจากนี้ท่านพุทธทาสภิกขุยังมองการเมืองเป็นเรื่องศีลธรรม เพราะผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่บริหารราชการแผ่น ต้องจัดสรรทรัพยากรภายในรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนทุกคน หากนักการเมืองไม่มีศีลธรรมก็ย่อมจะจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง และผลสุดท้ายก็จะนำความเดือดร้อนมาให้กับประชนชน ตัวประชาชนเองในฐานะที่เป็นผู้ขับเคลื่อนองค์กรทางการเมือง และยังเป็นผู้รับผลในทางการเมือง หากไม่มีศีลธรรมก็ย่อมจะยิ่งซ้ำเติมกันไปใหญ่ ฉะนั้น ศีลธรรมจึงเป็นหัวใจหลักของการเมือง และด้วยเหตุนี้เองธรรมะกับการเมืองจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ในมุมมองของพุทธทาสภิกขุ

ธรรมะสำหรับนักการเมือง

ในส่วนของธรรมะสำหรับนักการเมืองถือว่าเป็นหลักปฏิบัติของการทำหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติที่กำหนดให้สิ่งทั้งหลายไม่เห็นแก่ตัว พุทธทาสภิกขุได้เสนอธรรมะสำหรับนักการเมืองมี 5 ประการ (พุทธทาสภิกขุ,2529:38) แสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ธรรมะสำหรับนักการเมืองของพุทธทาสภิกขุ

จากหลักการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเป็นนักการเมืองตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุไม่ได้หมายถึงเฉพาะตัวนักการเมืองหรือบุคคลที่มีอาชีพเป็นนักการเมืองหรือเล่นการเมืองอย่างนักการเมืองที่เป็นรูปธรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในระบอบการเมืองในปัจจุบันนี้ หากพิจารณาตามหลักการดังกล่าวทำให้เห็นว่า คนทุกคนสามารถและมีตลอดจนต้องมีความเป็นนักการเมืองไม่มากก็น้อยในระดับธรรมะกับการเมือง สิ่งที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่านักการเมืองตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุท่านหมายถึงนักการเมืองที่มีคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดีไปจนถึงคุณสมบัตินักการเมืองทางศาสนาโดยมี นักการเมืองสัตบุรุษ นักการการเมืองของพระโพธิสัตย์ และนักการเมืองของพระเจ้า ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการที่นักการเมืองได้มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักศาสนา พุทธทาสภิกขุไม่ได้มุ่งไปที่นักการเมืองที่เห็นๆกันอยู่ในปัจจุบัน แต่เน้นที่นามธรรมของความเป็นนักการเมืองที่คนทุกคนสร้างให้เกิดขึ้นได้ในตัวเองได้และเป็นบรรทัดฐานให้กับความเป็นผู้นำในทุกกลุ่มทุกสังคมด้วย

จะเห็นว่า การปกครองในระบบธรรมะหรือธัมมิกสังคมนั้นผู้นำต้องมีปัญญาสามารถในการแก้ปัญหาของคนส่วนรวมและมีมีธรรมะกล่าวคือหลักทศพิธธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง

แล้วส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักธรรมะที่ทุกสิ่งไม่อาจอยู่รอดได้โดยการไม่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ และให้ดำรงอยู่ในศีลธรรมเป็นหลักประจำใจ ไม่เบียดเบียนกัน โดยเห็นสมาชิกในสังคมเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย และร่วมกันประพฤติปฏิบัติ รักษาป้องกันการละเมิดโดยสังคมร่วมกัน

ธรรมะกับการเมืองมีระบบการจัดสรรทรัพยากรมีลักษณะอย่างไร

สำหรับประเด็นคำถามว่า ธรรมะกับการเมืองมีการจัดสรรทรัพยากรมีลักษณะอย่างไร ? ระบอบการปกครองที่ดีและเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้นำและสมาชิกในสังคมได้นั้นต้องเป็นระบอบการปกครองที่นำหลักธรรม เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความเกื้อกูลกันและยังประโยชน์มาสู่สังคมโดยแท้จริง พุทธทาสภิกขุได้เสนอแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมไว้ได้อย่างน่าสนใจ โลกต้องมีการปกครองที่ไม่เห็นแก่ตัวและประกอบด้วยธรรมะ ระบอบการปกครองในโลกที่ไม่เห็นแก่ตัวบุคคลเรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม” คือสังคมที่ประกอบด้วยธรรมะ โดยเห็นแก่เพื่อนมนุษย์ ไม่เห็นแก่ตัวเอง และการเห็นแก่ส่วนรวมต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมะ ดังนั้น ธัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นระบอบที่ถือเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก (พุทธทาสภิกขุ,2523: 449) โดยมีองค์ประกอบ 7 ข้อ ได้แก่ การรับใช้มหาชน การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การจัดสรรที่ดิน การรวมตัวเป็นสหกรณ์ มีระบบคอมมูน ความมีวินัย การอยู่กับพระ/มีพระธรรมเป็นพื้นฐาน แสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

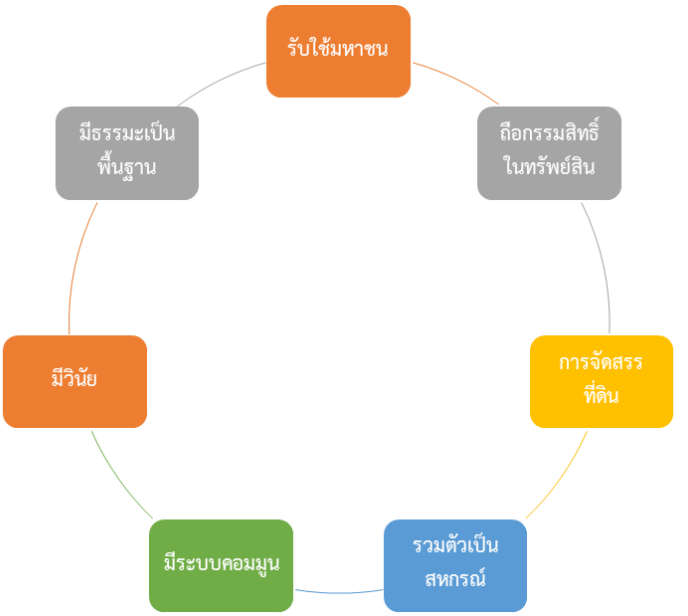

แผนภาพที่ 2 แสดงหลักธัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสภิกขุ

จากหลักการข้างต้นทำให้เห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรมีการประกอบด้วยธรรมะเป็นพื้นฐานซึ่งเป็นระบบการจัดสรรทรัพยากรที่ปรากฏในแนวคิดเรื่องธัมมมิกสังคมนิยมที่ทำให้เข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นกล่าวคือ แนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมม มีความหมายและรูปแบบในบริบทของการต่อสสู้ทางอุดมการณ์ เป็นการแสดงทัศนะและจุดยืนอย่างชัดเจนยิ่งดังที่เราจะเห็นได้ชัดว่าข้อเสนอของพุทธทาสภิกขุนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐของมุมมองที่มีการเมืองในโลกปัจจุบัน โดยที่พุทธทาสภิกขุหมายถึงระบบการเมืองแต่ละระบบนั้นมีความคิดและแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร เมื่อท่านกล่าวถึงระบบสังคมนิยม ท่านเน้นความสำคัญของการถือครองกรรมสิทธิ์ที่เป็นเสมือนการให้ยืม เพื่อสร้างประโยชน์ มีการจัดสรรที่ดินอย่างทั่วถึงอย่างเป็นธรรม มีการดำเนินการแบบสหกรณ์ ในทุกกิจกรรมทงเศรษฐกิจและสังคมีระบบคอมมูนที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาอย่างสอดคล้องกับแต่ละท้องถิ่นเป็นสังคมที่มีความเป็นวินัยและมีระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักศาสนา มีความหมายและรูปแบบในบริบท

บทสรุป

พุทธทาสภิกขุได้มีความสนใจต่อภาวการณ์ทางด้านการเมืองแล้วนำเสนอแนวคิดทางการเมืองต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้จริงการเมืองที่ถูกต้องประกอบด้วยธรรมะโดยที่ธรรมะกับกับการเมืองเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองด้วยในเวลาเดียวกัน การเมืองในทัศนะพุทธทาสภิกขุจึงเป็นสิ่งเดียวกับศีลธรรมทำให้เห็นว่าธรรมะกับการเมืองจึงเป็นสิ่งเดียวกัน ในส่วนนักการเมืองจะเป็นนักการเมืองที่ดีได้จำเป็นต้องมีความรู้และเข้าใจตลอดจนปฏิบัติตนตามหลักศาสนากล่าวคือนักการเมืองต้องมีภาคทฤษฎีซึ่งเป็นเรื่องของและภาคปฏิบัติคือการมีคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การเป็นนักการเมืองของพระเจ้า การเป็นนักการเมืองของพระโพธิ์สัตย์ และการเป็นนักการเมืองของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ธรรมะกับการเมืองยังมีระบบการจัดสรรทรัพยากรผ่านระบบธรรมะเช่นกันโดยเรียกระบบนี้ว่าธัมมิกสังคมนิยมเป็นระบบการเมืองที่ประกอบด้วยธรรมะที่จะต้องสร้างประโยชน์แก่มวลมหาประชาชนหรือสังคมอาจกล่าวได้ว่าศีลธรรมกับการจัดการสังคมของมนุษย์นั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้เนื่องจากมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลกจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อโลกใบนี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นเรื่องของการเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีทางที่สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคม

ส่วนรวม และทำให้โลกและสมาชิกในโลกมีความปกติ สงบ และอยู่ในภาวะที่ดียิ่งๆ ขึ้น ประโยชน์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยศีลธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). *แนวคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ.* กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2523). *เมื่อธรรมครองโลก*. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ, .

_____.(2529). ธัมมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM. .พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นท์ติ้ง จำกัด.

_____. (2529). *ธรรมทานก่อนตาย.*กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา

_____. (2549). *พุทธทาสธรรม 11 : เศรษฐศาสตร์พุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

_____.(2529)..*สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา"*. ในธัมมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM (ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นท์ติ้ง จำกัด.

_____. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย. (2566). ยูเนสโกยกย่องพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) .*ออนไลน์*. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566 จาก https://www.atttth.org/ยูเนสโกยกย่อง-ท่านพุทธทาสภิกขุ.

ศิริพงษ์ เศาภายน. (2558). *หลักและกระบวนการบริหารการศึกษาทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสติวดิโอ.

สายพิณ มัตตะนามะ. (2559). *การตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านลุงพลู อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สิทธิโชค วรานุสันติกูล. (2546). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์.* กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สุธาดา โพธาราม. (2556). *การตัดสินใจของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

แสงดาว เชื้อนันไชย. (2557). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาเขตตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเนชั่น.

อาแซ ยะเยริ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในเขตจังหวัดสงขลา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เอกสิทธิ์ คงทอง. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและความพึงพอใจของผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในการฝากส่งสินค้าผ่านบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Griffith, M. (1998). *Educational Research for Social Justice: getting off the Fence Doing qualitative Research in Educational Settings*. Michigan : Open University Press.

Hill, H. (1980). *Making Decisions: a Multi-disciplinary Introduction.* Massachusetts : Addison-Wesley.

Simon, A. (1976). *Administrative Behavior*. New York : The Free Press.

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารท้องถิ่น

ETHICAL LEADERSHIP OF LOCAL ADMINISTRATORS

[1]พระมหาอานนท์ อคฺคปญฺโญ และ [2]พระสิริรัตนเมธี

[1]Phramaha Anon Akkapanyo and [2]Phrasirirattanametee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]arnontipsing@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

ผู้บริหารที่เก่งเรื่องงาน รอบรู้ ฉลาด แต่มักขาดคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง และไม่มีวุฒิภาวะพอ ส่งผลต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้ตามได้ เพราะส่วนใหญ่แล้วสังคมมีความต้องการผู้บริหารที่มีจริยธรรม มีทั้งความยุติธรรม ศีลธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมมากกว่า ผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ สติปัญญา มีการมองการณ์ไกล มีความเป็นธรรม โดยยึดหลักธรรมประจำใจในการบริหารจัดการ มีความรับผิดชอบ เข้าใจความเป็นคนของผู้ร่วมงาน ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและต่อองค์การ คือ ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีจริยธรรมทำให้ได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจ จากผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้องสร้างความเคารพศรัทธา ความรักใคร่ ความสวามิภักดิ์ ความผูกพันเป็นกันเอง และเกิดความพึงพอใจช่วยเพิ่มศักยภาพมีขีดความสามารถในการทำงานให้สำเร็จเหนือผู้อื่นและเพิ่มสัมพันธภาพที่ดี ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจและยินยอมปฏิบัติตามผู้นำอย่างเต็มใจนำไปสู่การทุ่มเทการทำงานเพื่อ

---

[1] อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] อาจารย์ ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

บรรลุเป้าหมายองค์การ ทำให้การบริหารจัดการราบรื่น ส่งเสริมความก้าวหน้าขององค์การ เกิดความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบุคคลและหมู่คณะ องค์การมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จของงานและองค์การ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, ผู้บริหารท้องถิ่น

Abstract

Executives who are good at their work, knowledgeable, and intelligent, but often lack morality and ethics in themselves. and not mature enough It can affect co-workers or followers. Mostly because society has a need for ethical executives. There is justice, morality, treating others more equally. Leaders must have appropriate characteristics in terms of knowledge, ability, intelligence, and foresight. Be fair By adhering to the principles of morality in management responsible Understand the humanity of your co-workers Ethical leadership is important both to oneself and to the organization. Ethical leaders or executives gain trust and trust. From subordinates and those involved build respect, faith, love, and allegiance. The bond is friendly. And satisfaction increases potential and ability to work successfully above others and increases good relationships. Make subordinates satisfied and willing to follow the leader, leading to dedication to working towards organizational goals. Make management smooth Promote the progress of the organization There is unity between individuals and groups. The organization is strong and successful in its work and organization.

Keywords: Ethical Leadership, Local administrators.

บทนำ

การบริหารงานในปัจจุบัน เรื่องจริยธรรมยังคงเป็นที่น่าสนใจและจับตามองมาตลอดซึ่งผู้บริหารที่เก่งเรื่องงาน รอบรู้ ฉลาด แต่มักขาดคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง และไม่มีวุฒิภาวะพอส่งผลต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้ตามได้ เพราะส่วนใหญ่แล้วสังคมมีความต้องการผู้บริหารที่มีจริยธรรม

มีทั้งความยุติธรรม ศีลธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมมากกว่า ผู้บริหารที่มีพฤติกรรมปิดบังซ่อนเร้น ทุจริต ไม่โปร่งใสในการทำงานนั้น และส่งผลให้ผู้บริหารดังกล่าวไม่สามารถอยู่ในสังคมได้ (ชัยเสฏฐ์พรหมศรี, 2549) ปัญหาทางจริยธรรมเป็นปัญหาเกี่ยวกับการกระทำ กับความประพฤติที่มีความหมายดีชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร ความประพฤติที่ผิดจริยธรรมตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ ไปจนถึงเรื่องที่สลับซับซ้อน และปัญหาในเรื่องการวินิจฉัยตัดสินว่าอะไรคือความประพฤติที่ดีชั่ว ถูก ผิด ควรไม่ควรถ้าสังคมขาดมาตรฐานในการตัดสินทางจริยธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันย่อมทำให้ปัญหาจริยธรรมในระดับปรากฏการณ์ทางสังคมแก้ไขได้ยาก (สรรเสริญ อินทรัตน์ และคณะ, 2552)

จริยธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสันติสุข ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเป็นปฏิพัทธ์ (Interaction) กล่าวคือ มีการปฏิบัติต่อกันทั้งทางสร้างสรรค์และบ่อนทำลาย การปลูกฝังจริยธรรมจึงเป็นการสร้างคนให้เป็นคนมีจิตใจประเสริฐสมบูรณ์ขยายขอบเขตคุณงามความดีโอบอ้อมอารีช่วยเหลือผู้อื่นให้พบกับสิ่งดีงาม มีความสุขโดยทั่วกันด้วยความรักและเมตตาธรรม (ประภาศรี สีหอำไพ, 2540)

ภาวะผู้นำเป็นกระบวนของบุคคลที่สามารถใช้ศิลปะในการโน้มน้าวผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ สติปัญญา มีการมองการณ์ไกล มีความเป็นธรรม โดยยึดหลักธรรมประจำใจในการบริหารจัดการ มีความรับผิดชอบ เข้าใจความเป็นคนของ ผู้ร่วมงาน ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญต่อองค์การ ผู้นำมีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กันขึ้นอยู่กับเป้าหมายของงานหรือกิจกรรม ปัญหาสถานการณ์และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงทำให้ผู้นำต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในยุคการเปลี่ยนแปลงที่มาเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แต่ปัจจุบันยังพบข้อถกเถียงกันในสังคมอย่างกว้างขวางในทางเลือกระหว่างผู้บริหารที่มีจริยธรรม (Ethics) กับผู้บริหารที่มีความสามารถ (Competent) ทำให้มีเสียงสะท้อนจากสังคมที่ต้องการผู้บริหารที่มีคุณสมบัติพร้อมทั้งสองประการ คือ ทั้งเก่งและดี (สิวลี ศิริไล, 2550) อย่างไรก็ตามมักจะไม่พบคุณสมบัติที่สมบูรณ์ดังกล่าวในผู้บริหารในแต่ละระดับจนถึงระดับสากล และยังพบอีกว่าผู้บริหารในปัจจุบันทั้งที่มาจากการสอบคัดเลือกรวมทั้งมาจากการสรรหาส่วนใหญ่จะมีคุณสมบัติที่โดดเด่นด้านความรู้ ความสามารถมาก ดังนั้นผู้บริหารในยุคปัจจุบันจึงโน้มเอียงไปทางด้านความรู้ ความสามารถมากกว่าจริยธรรม ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลให้องค์กรและบุคคลในองค์กรเกิดความลำบากในการทำงาน เกิดความขัดแย้งและลุกลามรุนแรงไปถึงขั้นร้องเรียนฟ้องร้องการบริหารได้ ดังนั้นภาวะผู้นำจริยธรรมจึงมีความสำคัญกับการบริหาร (ชุติมา รักษ์บางแหลม, 2559) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและต่อองค์การ ดังนี้ 1) ความสำคัญต่อตนเอง คือ ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีจริยธรรมทำให้ได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจ

จากผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้องสร้างความเคารพศรัทธา ความรักใคร่ ความสวามิภักดิ์ ความผูกพันเป็นกันเอง และเกิดความพึงพอใจช่วยเพิ่มศักยภาพมีขีดความสามารถในการทำงานให้สำเร็จเหนือผู้อื่นและเพิ่มสัมพันธภาพที่ดี การคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรมช่วยเพิ่มทักษะทางด้านการพัฒนาตนเองของผู้นำทำให้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพสูงขึ้น 2) ความสำคัญต่อองค์การ คือ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจและยินยอมปฏิบัติตามผู้นำอย่างเต็มใจนำไปสู่การทุ่มเทการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์การ ทำให้การบริหารจัดการราบรื่น ส่งเสริม ความก้าวหน้าขององค์การ เกิดความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบุคคลและหมู่คณะ องค์การมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จของงานและองค์การ (กันยมาส ชูจีน, 2559)

ความหมายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ไว้ดังนี้

สุธาสินี แม้นญาติ (2554) ได้ศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมว่า เป็นลักษณะจิตพฤติกรรมและกระบวนการต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนแสดงออกถึงค่านิยมของตนเองและกล้าหาญที่จะยึดค่านิยมหลักเหล่านั้น ในการให้บริการที่ดีต่อส่วนรวม อีกทั้งยังสามารถจูงใจให้ผู้ตามมองไกลไปกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวไปที่เพื่อประโยชน์ขององค์การหรือเพื่อส่วนรวมแทนซึ่งถือว่าเป็นการยกระดับคุณธรรมของผู้ตามให้สูงขึ้นอีกด้วย

สุเทพ ปาลสาร (2555) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมหรือการแสดงออกด้านความประพฤติการกระทำ และการสื่อสารเพื่อให้เกิดการยอมรับ และศรัทธาของผู้เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงผลสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ พฤติกรรม ดังกล่าวประกอบด้วย 1) การแสดงออกถึงความไว้วางใจ (trust) 2) การแสดงออกถึงความรับผิดชอบ (responsibility) 3) การแสดงออกถึงความเคารพ (respect) 4) การแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองดี (citizenship) 5) การแสดงออกถึงความยุติธรรม (fairness)

กันยมาส ชูจีน (2559) ได้ศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และสรุปภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึงกระบวนการหรือสภาวะหรือศักยภาพของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มด้วยพฤติกรรมหรือการแสดงออกด้านความประพฤติที่ถูกต้องทางศีลธรรม ถูกต้องตามกฎหมาย ยุติธรรมและดี กระบวนการที่แสดงออกถึงค่านิยมที่ดี มีความกล้าหาญที่จะยึดมั่นค่านิยมนั้นการตัดสินใจที่มีคุณธรรมและจริยธรรม การยึดมั่นในเป้าหมายทางจริยธรรม มีการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมที่ชัดเจนการใช้ผลตอบแทนและการลงโทษที่มีมาตรฐานในการปฏิบัติ

คำนึงถึงผลประโยชน์ขององค์การและสังคมเป็นหลัก ทำให้เกิดการยอมรับและศรัทธาของผู้อื่น และนำไปสู่การยกระดับจริยธรรมของผู้นำและผู้ตามให้สูงขึ้น

Brown, Trevino, and Harrison (2005) ให้ความหมาย ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ว่า การอธิบายถึงความประพฤติที่เหมาะสมที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์และวิธีการการปฏิบัติของบุคคลและเป็นความสัมพันธ์ภายในบุคคลเป็นพฤติกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมความประพฤติให้กับลูกน้องหรือผู้ร่วมงานใน 2 ลักษณะคือด้วยวิธีการส่งเสริมสนับสนุนและด้วยการแสดงออกถึงการตัดสินใจของผู้นำ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมและกระบวนการต่าง ๆของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กรด้วยพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งยังสามารถจูงใจให้ผู้ตามคำนึงถึงผลประโยชน์ขององค์กรและสังคมเป็นหลัก

ความสำคัญภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ดังนี้

กันยมาส ชูจีน (2559) ได้สรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและต่อองค์การ ดังนี้ 1) ความสำคัญต่อตนเอง คือ ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีจริยธรรมทำให้ได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจ จากผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง สร้างความเคารพศรัทธา ความรักใคร่ความสวามิภักดิ์ ความผูกพันเป็นกันเอง และเกิดความพึงพอใจ ช่วยเพิ่มศักยภาพมีขีดความสามารถในการทำงานให้สำเร็จเหนือผู้อื่นและเพิ่มสัมพันธภาพที่ดี การคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรมช่วยเพิ่มทักษะทางด้านการพัฒนาตนเองของผู้นำทางให้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพสูงขึ้น 2) ความสำคัญต่อองค์การ คือ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจและยินยอมปฏิบัติตามผู้นำอย่างเต็มใจ นำไปสู่การทุ่มเทการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์การ ทำให้การบริหารจัดการราบรื่น ส่งเสริมความก้าวหน้าขององค์การ เกิดความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบุคคลและหมู่คณะ องค์การมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จของงานและองค์การ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและองค์การ ในด้านความสำคัญต่อตนเอง เพราะผู้นำจะได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการยอมรับนับถือของผู้ร่วมงาน และทั้งต่อองค์การ เพราะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจและยินยอมปฏิบัติตามผู้นำอย่างเต็มใจ ทำให้การบริหารจัดการในองค์การราบรื่น และนำไปสู่การทุ่มเทการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์การ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำจริยธรรม

สุจิตรา พัฒนะภูมิ (2541) กล่าวว่า องค์ประกอบของจริยธรรมในบุคคล จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1. องค์ประกอบภายใน ได้แก่ ความรู้ อารมณ์ ศรัทธา การปลูกฝังค่านิยม พัฒนาการทางสติปัญญา ทัศนคติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อความสามารถในการตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องปฏิบัติและเป็นผลต่อความพึงพอใจที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวทาง 2. องค์ประกอบภายนอก เป็นพฤติกรรมการกระทำ ที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายใน และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการดังนี้ 1. ส่วนประกอบทางด้านความรู้ คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินแยกความถูกต้อง ออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด 2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ คือ ความพึงพอใจ ศรัทธาเลื่อมใส เกิดความ นิยมยินดีที่จะรับ นำจริยธรรมมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ 3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก คือ พฤติกรรมการกระทำ ที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิด ในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ

อินถา ศิริวรรณ (2544) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1. ระเบียบวินัย เป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำ ผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจ เป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยทำ ให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตาม บทบาทของแต่ละบุคคล ชาติใดไร้ระเบียบวินัยทำ ให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคล ชาติใดไร้ระเบียบวินัย ย่อมยากที่จะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่น จึงควรประพฤติ ตามจารีตประเพณีของสังคม 2. สังคม การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้ เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม วัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นกลุ่มชนที่ขยายวงกว้างเรียกว่า สังคม 3. อิสระเสรี ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษา และประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตนเป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตาม เสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำ ตนเองให้อยู่ในทำนองครองธรรมสามารถปกครองตนเองได้

สุภาพร พิศาลบุตร (2544) กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมไว้ สรุปดังนี้ 1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ ผูกพัน ด้วยความ

พากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำ ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จความมุ่งหมาย ทั้งความพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น 2. ความซื่อสัตย์สัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริงประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้ง กาย วาจา ใจ ต่อตนเอง และต่อผู้อื่น รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจโดยไม่ผูกพันกับอารมณ์ 3. ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติความยึดมั่นของที่มีอยู่เดิม ซึ่งอาจผิดได้ 4. ความกตัญญูกตเวที ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการคุณที่ ผู้อื่นมีต่อเรา กตเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้น ความกตัญญูกตเวที จึงหมายถึงความรู้บุญคุณและการตอบแทนต่อผู้อื่น และสิ่งที่มีบุญคุณ 5. การรักษาระเบียบวินัยหมายถึง การควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยามารยาท ข้อบังคับ กฎหมาย และศีลธรรม 6. ความเสียสละหมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันกับคนที่ควรให้ ด้วย กำลังกาย กำลังทรัพย์ ลังปัญญารวมทั้งการรู้จักสลัดทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง 7. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันร่วมมือกัน กระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 8. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลาย พอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก 9. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรงสอดคล้องกับความเป็น จริงและเหตุผล ไม่ลำเอียงการงาน 10. ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จใน 11. ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสาร คือ จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ควรประกอบไปด้วย ด้านความรู้ คือ ต้องมีความรู้เชิงจริยธรรมเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม ด้านอารมณ์ คือ มี ทัศนคติเชิงจริยธรรม มีความเชื่อมั่นและศรัทธา และด้านพฤติกรรม คือการแสดงออกของความ เป็นผู้นำที่สนใจความรู้สึกของผู้ตามในด้านความชอบธรรมในการปฏิบัติงานและสร้างแรงจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงานตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม

คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

Brown, Treviño and Harrison (2005) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม คือเป็นผู้จัดการเชิงคุณธรรมซึ่งผู้จัดการเชิงคุณธรรมจะมีอิทธิพลต่อผู้ตามที่มีจริยธรรมและไร้จริยธรรมโดยพฤติกรรมการประพฤติปฏิบัติทางจริยธรรมและคุณลักษณะในตัวผู้นำนั้นจะต้องแสดงออกถึง

1) ความน่าไว้วางใจ 2) มีความยุติธรรม 3) มีความน่าเคารพ 4) ยึดหลักการให้รางวัลและการลงโทษ 5) การสร้างบรรยากาศเชิงจริยธรรมในการทำงาน 6) ความเป็นพลเมืองดี

Northouse (2012) ได้นำเสนอหลักของแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมว่าเป็นประเด็นที่ทันสมัยและมีความต้องการภาวะผู้นำที่มีศีลธรรมสูงมาก ในปัจจุบันโดยภาวะผู้นาเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นและเขาได้นำเสนอหลักการ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 5 ประการ อันเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย 1) ความเคารพ (Respect) 2) การบริการ (Service) 3) ความยุติธรรม (Justice) 4) ความซื่อสัตย์ (Honest) และ 5) ชุมชน (Community)

ปัทมา แคนยุกต์ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นาเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย 1) การให้ความเคารพผู้อื่น 2) การบริการผู้อื่น 3) การแสดงถึงความยุติธรรม 4) ความซื่อสัตย์ และ 5) การทำงานเป็นทีม

Lash way (2006 อ้างอิงใน สุธาสินี แม้นญาติ, 2554) กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความจงรักภักดี 3) ความกล้าหาญ 4) ความมีสัมมาคาราวะ 5) ความยุติธรรม และ 6) ความสุภาพ

สุเทพ ปาลสาร (2555) กล่าวถึง พฤติกรรมหรือการแสดงออกด้านความประพฤติ การกระทำและการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการยอมรับและศรัทธาจากผู้ที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วย 1) ความไว้วางใจ 2) ความรับผิดชอบ 3) ความเคารพ 4) ความเป็นพลเมืองดี และ 5) ความยุติธรรม

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2545) กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะพฤติกรรมความสามารถและกระบวนการที่ปฏิสัมพันธ์ หรือวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลกลุ่มคนสามารถสร้าง 1) แรงบันดาลใจ 2) ความเคารพ 3) ยอมรับ 4) ความพยายามและ 5) การอุทิศตัว ใช้ความสามารถอย่างดีที่สุดเพื่อให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย

Josephson (1992 อ้างอิงใน ชุติมา รักษ์บางแหลม, 2559) ได้กล่าวถึง ลักษณะของผู้มีจริยธรรม คือ 1) ความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) 2) ความเคารพผู้อื่น (Respect) 3) ความรับผิดชอบ (Responsibility) 4) ความยุติธรรม (Fairness) 5) ความเที่ยงธรรม (Justice) 6) ความเอื้ออาทร (Caring) และ 7) คนดีในสังคม (Civic Virtue and Citizenship)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะในตัวผู้นำนั้นจะต้องแสดงออกถึง 1) ความน่าไว้วางใจ 2) ยึดหลักการให้รางวัลและการลงโทษ 3) การสร้างบรรยากาศเชิงจริยธรรมในการทำงาน 4) ความเป็นพลเมืองดี 5) การบริการ 6) ความยุติธรรม 7) ความซื่อสัตย์ 8) ความซื่อสัตย์ 9) ความจงรักภักดี 10) ความกล้าหาญ 11) ความมีสัมมาคาราวะ 12) ความสุภาพ 13) แรงบันดาลใจ 14) ความพยายาม 15) ความเที่ยงธรรม 16) ความเคารพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2551) ได้ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับผลวิจัยด้านจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่จากพฤติกรรมหลากหลายอาชีพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะที่สำคัญต่อพฤติกรรมจริยธรรมของผู้ใหญ่ ได้แก่ลักษณะมุ่งอนาคตความสามารถในการควบคุมตน ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ทัศนคติที่ดีต่องาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เหตุผลเชิงจริยธรรม และการมีสุขภาพจิตดีส่วนปัจจัยด้านสถานการณ์ที่สำคัญ ได้แก่การสนับสนุนจากคนรอบข้างการเห็นแบบอย่างจากคนรอบข้างในการแสดงพฤติกรรมที่น่าปรารถนา

กันยมาส ชูจีน (2559) โดยประมวลองค์ความรู้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมี 5 ปัจจัย คือ การมีคุณลักษณะของตนเองที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม การปฏิบัติงานในองค์การเน้นจริยธรรม การมีบุคคลต้นแบบและได้ร่วมงานกับบุคคลที่มีจริยธรรม การได้รับการส่งเสริมจริยธรรมจากสถาบันทางสังคม การอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมจริยธรรม รายละเอียด ดังนี้

1. การมีคุณลักษณะของตนเองที่เอื้อเฟื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม คือ ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมของตนเอง ประกอบด้วย ลักษณะจิตพื้นฐาน จิตลักษณะและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1.1 การมีลักษณะพื้นฐานทางจิตที่เหมาะสม หรือลักษณะจิตพื้นฐาน หมายถึง การมีลักษณะพื้นฐานของจิตใจเบื้องต้นที่เป็นสาเหตุสำคัญของการพัฒนาลักษณะทางจิตใจในระดับที่สูงขึ้นและพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ประกอบด้วย สุขภาพจิตดีความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา และประสบการณ์ทางสังคม

1.2 การได้รับการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น หรือจิตลักษณะ หมายถึงลักษณะของจิตใจที่ได้รับการพัฒนาจากลักษณะพื้นฐานทางจิตที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ประกอบด้วยทัศนคติค่านิยมและคุณธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1.3 การมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึงกระบวนการทางผู้นำและผู้ตามต่างฝ่ายต่างยกระดับคุณธรรมและแรงจูงใจซึ่งกันและกัน ผู้นำจะพยายามยกระดับจิตสำนึกของผู้ตามโดยให้มีอุดมคติสูงขึ้นและมีค่านิยมทางจริยธรรมสูงขึ้น ยกระดับความสนใจของผู้ตามผู้นำจะทำให้ผู้ตามตระหนักถึงความสำคัญและยอมรับในจุดประสงค์ภารกิจของกลุ่ม ผู้นำจะชี้นำให้ผู้ตามมองประโยชน์ส่วนตนโดยมองที่ประโยชน์ขององค์การหรือของกลุ่ม ประกอบด้วยความมีเสน่ห์การสร้างแรงบันดาลใจการกระตุ้นทางปัญญาและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2. การปฏิบัติงานในองค์กรเน้นจริยธรรม หมายถึง ปัจจัยภายในองค์การที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เกี่ยวกับคุณลักษณะหรือสภาพแวดล้อมองค์การที่รับรู้ได้โดยผู้ปฏิบัติงาน และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาและวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการ

ประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกของสมาชิกในสังคมเดียวกัน ประกอบด้วย สถานศึกษามีบรรยากาศองค์การที่ส่งเสริมจริยธรรม การปฏิบัติตามปทัสถานทางสังคม สถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์การเรียนจริยธรรม และสถานศึกษามีระบบการให้รางวัลการลงโทษด้านจริยธรรม

3. การมีบุคคลต้นแบบและได้ร่วมงานกับบุคคลที่มีจริยธรรม หมายถึง ปัจจัยภายนอกองค์การที่ผู้บริหารสถานศึกษายึดถือผู้นำหรือบุคคลเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา เป็นที่ยอมรับของคนในชาติเป็นแบบอย่างด้านจริยธรรม และการได้ร่วมงานกับบุคคลแวดล้อมที่มีจริยธรรมประกอบด้วยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนผู้บริหารหรือเพื่อนร่วมงาน และคณะกรรมการสถานศึกษาหรือผู้ปกครองนักเรียน

4. การได้รับการส่งเสริมจริยธรรมจากสถาบันทางสังคม หมายถึง ปัจเจกปัจจัยภายนอกองค์การที่เกี่ยวข้องกับสถาบันที่สำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย การได้รับการปลูกฝังจริยธรรมจากสถาบันครอบครัวการได้รับการปลูกฝังจริยธรรมจากสถาบันการศึกษาการได้รับการปลูกฝังจริยธรรมจากสถาบันศาสนาและการส่งเสริมจากสถาบันการเมืองและปกครอง

5. การอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมจริยธรรม หมายถึง ปัจจัยภายนอกองค์การประกอบด้วยลักษณะชุมชนที่ส่งเสริมจริยธรรม และบทบาทของสื่อมวลชนที่มีส่วนร่วมเสริมสร้างจริยธรรม

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารทางการศึกษา 2 ด้าน คือ 1) ด้านปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยในตัวของผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และ 2) ด้านปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอกของผู้บริหารที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ซึ่งในแต่ละด้านจะมีรายละเอียดของแต่ละปัจจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ด้านปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยภายในตัวของผู้นำที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย การมีคุณลักษณะของตนเองที่เอื้อเฟื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม การมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การได้รับการเรียนรู้ทางสังคมจากบุคคลต้นแบบทางจริยธรรม 2. ด้านปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ได้แก่ นโยบาย สถาบันทางสังคม สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมและกระบวนการต่าง ๆของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กรด้วยพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งยังสามารถจูงใจให้ผู้ตามคำนึงถึงผลประโยชน์ขององค์กรและสังคมเป็นหลัก

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและองค์การ ในด้านความสำคัญต่อตนเองเพราะผู้นำจะได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการยอมรับนับถือของผู้ร่วมงาน และทั้งต่อองค์การ เพราะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจและยินยอมปฏิบัติตามผู้นำอย่างเต็มใจ ทำให้การบริหารจัดการในองค์การราบรื่น และนำไปสู่การทุ่มเทการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์การ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ควรประกอบไปด้วย ด้านความรู้ คือ ต้องมีความรู้เชิงจริยธรรมเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม ด้านอารมณ์ คือ มี ทัศนคติเชิงจริยธรรม มีความเชื่อมั่นและศรัทธา และด้านพฤติกรรม คือการแสดงออกของความ เป็นผู้นำที่สนใจความรู้สึกของผู้ตามในด้านความชอบธรรมในการปฏิบัติงานและสร้างแรงจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงานตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม

คุณลักษณะในตัวผู้นำนั้นจะต้องแสดงออกถึง 1) ความน่าไว้วางใจ 2) ยึดหลักการให้รางวัลและการลงโทษ 3) การสร้างบรรยากาศเชิงจริยธรรมในการทำงาน 4) ความเป็นพลเมืองดี 5) การบริการ 6) ความยุติธรรม 7) ความซื่อสัตย์ 8) ความซื่อสัตย์ 9) ความจงรักภักดี 10) ความกล้าหาญ 11) ความมีสัมมาคาราวะ 12) ความสุภาพ 13) แรงบันดาลใจ 14) ความพยายาม 15) ความเที่ยงธรรม 16) ความเคารพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารทางการศึกษา 2 ด้าน คือ 1) ด้านปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยในตัวของผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และ 2) ด้านปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอกของผู้บริหารที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ซึ่งในแต่ละด้านจะมีรายละเอียดของแต่ละปัจจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ด้านปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยภายในตัวของผู้นำที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย การมีคุณลักษณะของตนเองที่เอื้อเฟื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม การมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การได้รับการเรียนรู้ทางสังคมจากบุคคลต้นแบบทางจริยธรรม 2. ด้านปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร ได้แก่ นโยบาย สถาบันทางสังคม สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

กันยมาส ชูจีน, (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: โมเดลสมการโครงสร้าง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, (2549). *ภาวะผู้นำ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธนวัธการพิมพ์.

ประภาศรี สีหอำไพ, (2540). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุติมา รักษ์บางแหลม, (2559). *วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมประเด็นปัญหาจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชโองการสาธารณสุข*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชุติมา รักษ์บางแหลม, เอกรินทร์ สังข์ทอง, ชวลิต เกิดทิพย์และชิดชนก เชิงเชาว์, (2559). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม: หนทางสู่การขับเคลื่อนภาวะผู้นำในสถาบันการศึกษา*. วารสารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 8(1), 168-181.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน, (2551). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมกับพฤติกรรมการทางานของข้าราชการไทย*. ม.ป.ท.

ปัทมา แคนยุกต์, (2554). *รูปแบบการสร้างเสริมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยพยาบาลเครือข่ายพักใต้*., มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

ภานุพงศ์ ธนูสาร, (2555). *การศึกษาภาวะผู้นาเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูผู้สอนสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต38 สุโขทัย-ตาก*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

รัตติกรณ์จงวิศาล, (2545). *ผลการฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สรรเสริญ อินทรัตน์ และคณะ, (2557). *ผลการจักการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม. 13(3). 113-119.

สิวลี ศิริไล, (2550*). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดการใช้เหตุผลและจริยธรรม*. เอกสารประกอบคำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.

สุเทพ ปาลสาร, (2555). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*, ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุธาสินี แม้นญาติ, (2554). *โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น.* ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Brown, M. E., Treviño, L. K. And Harrison, D. A. (2005). Ethical leadership: A social learningperspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 97, 117–134.

Northouse, P. G., (2012). *Introduction to leadership: Concept and practice.* (2nd ed). California: Sage.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารท้องถิ่น

STRATEGIC LEADERSHIP OF LOCAL ADMINISTRATORS

[1]พระครูปริยัติมงคลบัณฑิต

[1]Phrakhrupariyatmongkhonbudit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Praphan.sir@mcu.ac.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

ผู้นำหรือผู้บริหารท้องถิ่น สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้ คือผู้นำหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีความสามารถในการคาดการณ์ มีมุมมองระยะยาว และสร้างความยืดหยุ่นให้องค์การบรรลุเป้าหมาย ทั้งความสามารถ มุมมอง ความคิด และพฤติกรรมที่ผสมผสานทั้งเหตุผลบวกจินตนาการ สามารถสร้างความสำเร็จให้เกิดกับองค์กรได้ และบริหารจัดการทั้งผู้ใต้บังคับบัญชารวมถึงผู้บริหารระดับสูงในองค์กร และผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เก่ง นั้นก็สามารถเปลี่ยนสถานการณ์เลวร้ายให้กลับมาดีได้ และยังสามารถแปลงกลยุทธ์ให้กลายเป็นกลวิธีได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย ผู้นำเชิงกลยุทธ์นับเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการขับเคลื่อนองค์กร ที่ต้องมีคุณสมบัติและคุณลักษณะที่เฉพาะตัวซึ่งไม่ได้เป็นกันง่าย แต่ก็ไม่ยากเกินความสามารถจนเกินไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารท้องถิ่น

---

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Abstract

Local leaders or administrators Able to drive the organization to achieve its goals That is, local leaders or administrators must have the ability to make predictions. Have a long-term perspective and create flexibility for the organization to achieve its goals including abilities, perspectives, thoughts, and behaviors that combine both reason and imagination Can create success for the organization and manage both subordinates as well as senior executives in the organization and skilled strategic leaders That can change a bad situation into a good one. And can also transform strategies into appropriate tactics. Strategic leaders are very important people in driving the organization. that must have unique qualities and characteristics that are not easily shared But it's not too difficult.

Keywords: Strategic Leadership, Local administrators.

บทนำ

ภายใต้กระแสสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นยุคที่มีการปรับเปลี่ยนการบริหารงานแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนเป็นที่ตั้ง ต้องตอบสนองนโยบายของประเทศและทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว มีความคล่องตัว มีกลไกการตรวจสอบคุณภาพ ลดต้นทุนการใช้จ่าย แต่คงคุณภาพและประสิทธิภาพการบริการไว้ (พิรุณ รัตนวณิช, 2545) ดังนั้นผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงมาตรฐาน เพราะการพัฒนาในองค์รวมจะให้ความสำคัญในเรื่องของโครงสร้างองค์การและกระบวนการ พัฒนาระบบความคิด ซึ่งส่งผลในระยะยาวต่อการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น จึงต้องมีการพัฒนากลยุทธ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารงานตามมาตรฐานนั้นจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทาง และกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์การในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้องค์การอยู่รอดมีความก้าวหน้าและได้มาตรฐาน โดยผู้บริหารกระตุ้นให้บุคลากรทุกระดับสามารถนำมาตรฐานการบริหารไปประยุกต์ใช้ในการจัดโครงสร้างองค์การ และการบริหารจดัการให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามความคาดหวัง และตามบริบทของแต่ละองค์การ (นนทกร อาจวิชัย และมาริสา ไกรฤกษ์, 2554)

"ผู้นำ" เป็นบุคคลสำคัญในองค์กรมีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะที่อยู่รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการแข่งขันกันอย่างสูงจากปัญหาและสภาพของวิกฤติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อม ผู้นำนอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเท่านั้นแต่ต้องมีวิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยสามารถขจัดปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านได้อย่างเหมาะสม เพราะผู้นำเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, 2555)

ทั้งนี้ เนื่องจากผู้นำหรือผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการรวมถึงความคิดริเริ่มในการวางแผน การบริหารกำกับการประเมินผล และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กรท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถสร้างผลกระทบต่อความเป็นไปในองค์กรในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารและงานบุคคลภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้นเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้อื่น ปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำก็คือ การเป็นผู้ประกอบด้วยภาวะผู้นำที่ดีเหมาะสมถูกต้อง (สุเมธ อินสาคร, 2565)

ความหมายของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นการทำงานหลายหน้าที่ที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น และเป็นการช่วยเหลือองค์การในการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ มีมุมมองระยะยาวและสร้างความยืดหยุ่นให้องค์การบรรลุเป้าหมาย มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยมีขอบเขตความรับผิดชอบทั้งองค์การ (Huey J., 1994) เน้นการใช้แรงจูงใจและมีเทคนิคการจูงใจอย่างเหมาะสมโดยเลือกใช้วิธีจูงใจอย่างหลากหลาย และมีประสิทธิผลเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ รวมถึงเป็นบุคคลที่ใช้การสื่อสารอย่างสม่ำเสมอหลากหลายและเน้นแบบสองทาง (Contino, Diana S, 2004) ทำงานโดยเน้นกระบวนการในการกำหนดทิศทางและการกระตุ้นสร้าง แรงบันดาลใจให้แก่องค์การ ในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้องค์การอยู่รอดต่อไปได้ รวมถึงความสามารถในการทำนายอนาคตด้วยมีสายตาที่กว้างไกล รักษาความยืดหยุ่น และใจกว้างพอที่จะให้ อำนาจหรือรับฟังบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์เท่าที่จำเป็น การวางแผนกลยุทธ์ และการใช้ความคิดเชิงกลยุทธ์นำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ตั้งใจไว้ ผู้นำกลยุทธ์มีความสนใจต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการกำหนดกลยุทธ

เบิร์ด (Byrd, 1987) ให้ทรรศนะว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ความสามารถในการทำนาย อนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ มีการยืดหยุ่น และให้อำนาจผู้อื่นสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์

ฟิงเกิลชไตน์ และ แฮมบริก (Finkelstein and Hambrick, 1996) ให้นิยามไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ผู้นำหรือกลุ่มผู้นำระดับสูงที่มีความสามารถในการคาดการณ์ มีมุมมองระยะยาว และสร้างความยืดหยุ่นให้องค์การบรรลุเป้าหมาย โดยมีขอบเขตความรับผิดชอบงานทั้งองค์การ

แมกกรูรี และโรแลนด์ (Maghroori and Rolland, 1997) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็น กระบวนการของการกำหนดทิศทางและแรงบันดาลใจ เพื่อสร้างและนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ เพื่อบรรลุและรักษาไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ขององค์การ

เนตรพัณณา ยาวิราช (2556) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ในหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) การสร้างกลยุทธ์ (Strategic Formulation) หมายถึง การพิจารณาว่าการที่จะบรรลุตามวิสัยทัศน์นั้นจะต้องใช้วิธีการ อย่างไร องค์กรที่ประสบความสำเร็จ คือ การแปลงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณค่า เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ การสร้างกลยุทธ์เป็นงานยากที่ต้องเป็นไปตามกระบวนการจัดกรเชิงกลยุทธ์ ซึ่งหมายถึง การตัดสินใจที่จะปฏิบัติโดยวิธีการเฉพาะที่จะทำให้บรรลุความสำเร็จเหนือกว่าคู่แข่ง โดยสอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

2) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic in Action) เมื่อได้กำหนดกลยุทธ์แล้ว การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นสิ่งที่ยากที่สุดและเป็นงานที่มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน การปฏิบัติเกี่ยวข้อง กับเครื่องมือหลายชนิด หรือส่วนขององค์กรหลายส่วนที่ปรับเข้าหากัน ผู้นำที่เข้มแข็งเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการนำเอากลยุทธ์ไปฏิบัติเพราะเป็นผู้กระตุ้นและมีอิทธิพลต่อผู้อื่นให้เป็นไปกลยุทธ์ใหม่ ที่ต้องการ การปฏิบัติตามกลยุทธ์ยังเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น โครงสร้างขององค์กร ระบบจ่ายค่าตอบแทนหรือรางวัลที่ได้รับ การจัดสรรงบประมาณ กฎระเบียบขององค์กร นโยบายและ วิธีปฏิบัติขององค์กร ผู้นำรับผิดชอบต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงระบบทำงาน และนโยบายต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้เป็นไปตามกลยุทธ์

3) การควบคุมกลยุทธ์ (Strategic Control) เป็น เรื่องเกี่ยวกับการตรวจสอบและประเมินผลของกลยุทธ์ให้มีกระบวนการทั้งหมดในการดำเนินงานให้ เป็นไปตามเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ การควบคุมคุณภาพงาน ปริมาณงาน ความสำเร็จที่ได้รับปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานตามกลยุทธ์นั้น

ประภาพรรณ รักเกลี้ยง (2556) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ผู้นำองค์กรที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างการมีส่วนร่วม สร้างวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง และสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนในองค์กร ผู้นำองค์กรที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีคุณลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1) การกำหนดทิศทาง ผู้นำเชิงกลยุทธ์ ต้องกำหนดทิศทางขององค์กรให้ชัดเจน มองภาพอนาคตองค์กรว่าในอีกห้าปีข้างหน้าองค์กรจะเป็น อะไร เดินไปในทิศทางไหน ผู้นำควรเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงาน พนักงานได้มีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็นถึงเป้าหมาย อนาคตและทิศทางขององค์กรด้วยเพราะจะทำให้ทุกคนมีความผูกพันกับ เป้าหมายร่วมกันด้วย

2) การคิดเชิงกลยุทธ์ ผู้นำเชิงกลยุทธ์รอบรู้สถานการณ์ภายนอกองค์กร เข้าใจ สภาวะของตลาดว่าเป็นช่วงขาขึ้นหรือขาลง รู้ทันความคิดความเคลื่อนไหวของคู่แข่งขัน เพื่อปรับตัว และรับมือได้ทัน เข้าใจพฤติกรรมของลูกค้าที่นับวันจะมีความจงรักภักดีที่ลดน้อยลง เข้าใจ จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กรเพื่อทางเสริมจุดแข็งให้แข็งแรงยิ่งขึ้น และหาทางขจัดจุดอ่อนที่สำคัญก่อน ผู้นำเชิงกลยุทธ์ควรพัฒนากระบวนการคิดแบบวิเคราะห์ (Analytical Thinking) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative Thinking) มีมุมมองวิธีคิดที่เป็นระบบ (Systems Thinking) ทั้งนี้ เพื่อจะได้มองเห็นภาพกว้างและภาพลึก

3) การมองโอกาสมากกว่าปัญหา ผู้นำเชิงกลยุทธ์มุ่งเน้นให้ความสำคัญ กับโอกาสมากกว่าปัญหาเพราะการจับจังหวะของโอกาสภายนอกจะเหมือนพลังที่ส่งผลให้องค์กร ขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างรวดเร็วแต่ไม่ได้หมายความว่าผู้นำควรละเลยหรือปกปิดปัญหาในองค์กรเอาไว้ แต่การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในองค์กรไม่ได้ช่วยให้องค์กรพัฒนาเติบโต ในระยะยาวแต่เป็นเพียงการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นเท่านั้น

4) การสื่อสาร ผู้นำเชิงกลยุทธ์ ต้องสื่อสารแผนงานและข้อมูลสำคัญให้พนักงานทุกคนได้รับรู้และเข้าใจ ผู้นำต้องใช้เครื่องสื่อสารทุก รูปแบบ เพื่อให้พนักงานทุกคนในองค์กรทราบว่าเป้าหมายขององค์กรคืออะไร องค์กรมีกลยุทธ์อะไรที่ ต้องทำเพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย องค์กรคาดหวังให้พนักงานทุกคนทำอะไร เพื่ออะไร และทำให้พนักงาน รู้ว่างานที่พวกเขาทำอยู่มีความท้าทายขนาดไหน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร อย่างไร ดังนั้น หน้าที่ของผู้นำเชิงกลยุทธ์ก็คือต้องสร้างคุณค่าในงานของพนักงานทุกคนเพื่อ ความสำเร็จขององค์กร

5) การสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำเชิงกลยุทธ์เปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความ คิดเห็นต่อแผนงานรับฟังอย่างจริงใจไม่สั่งการแต่ใช้วิธีการถามคำถามปลายเปิดเพื่อให้พนักงานได้ เรียนรู้ ได้คิดและแสดงความสามารถที่มีอยู่กระตุ้นให้พนักงานคิดหาทางแก้ไขปัญหาด้วยตัวพนักงาน เองกล่าวชมเชยพนักงานเสมอเมื่อทำงานสำเร็จ สนับสนุนให้พนักงานกล้าคิดนอกกรอบกล้าทำในสิ่ง

ใหม่เพื่อความสำเร็จขององค์กร และพร้อมที่จะให้อภัยและเรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นร่วมกับพนักงาน

6) สร้างความเชื่อมั่นและจริงใจ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องแสดงออกทั้งทางการกระทำ การพูด การแสดงออกให้พนักงานมีความเชื่อมั่นและรู้สึกได้ถึงความจริงใจที่มีผู้นำมีต่อพวกเขา ผู้นำเพียงเอา ใจเขามาใส่ใจเรา เลิกใช้คำว่าผมแต่ใช้คำว่าเรา รับผิดเมื่อเกิดความผิดพลาดไม่โทษผู้อื่นและเกิด ความชอบความสำเร็จก็ยกความดีความชอบนี้ให้ลูกน้องเป็นผู้เสียสละ เป็นผู้ให้ตามคำสุภาษิตที่ว่า ท่านต้องให้ความจริงใจกับผู้อื่นก่อน ท่านจึงจะได้รับความจริงใจนั้นกลับมานอกจากนี้ผู้นำควรส่งเสริม ให้โอกาสพนักงานได้เรียนรู้พัฒนาและเติบโตไปกับองค์กร

วิโรจน์ สารรัตนะ (2557) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การที่ผู้นำใช้กระบวนการกำหนดทิศทางขององค์กร นำไปสู่การสร้างและปฏิบัติของวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

วรวรรษ เทียมสุวรรณและคณะ (2562) กล่าวว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 มี 3 ด้าน คือ

1) ด้านการนำตนเอง หมายถึง การมีองค์ความรู้ในโลกาภิวัตน์ ความคิดเชิงบวกและทัศนคติแบบทำได้ กระบวนทัศน์ที่เป็นโลกาภิวัตน์การพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามสถานการณ์การเป็นตัวอย่างที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2) ด้านการนำทีม หมายถึง การสร้างขวัญ กำลังใจและการจูงใจ การบริหารทีมและความขัดแย้ง การติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสอนงาน ฝึกอบรมเพื่อพัฒนางานของทีมด้านเทคโนโลยีและด้านต่าง ๆ และส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม และจริยธรรม

3) ด้านการนำองค์กร หมายถึง การกำหนดใช้และทบทวนวิสัยทัศน์ การปรับเปลี่ยน กลยุทธ์ร่วมให้เหมาะสม การกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมร่วม การเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง การควบคุมงานด้วยระบบสมดุล การพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดอบรมให้ความรู้ พัฒนาผลงานของทีม ด้านเทคโนโลยี และการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง ผู้นำที่แสดงออกในการพัฒนาองค์การในเชิงกลยุทธ์ มีการคาดการณ์และมีมุมมองระยะยาว มีความสามารถในการทำนายอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ มีการยืดหยุ่นเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรได้อย่างชัดเจน สามารถประเมินและปรับเปลี่ยน กลยุทธ์ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานเพื่อให้องค์การสามารถพัฒนาอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน โดยยึดเป้าหมายและภารกิจขององค์การเป็นหลัก รวมทั้งสามารถถ่ายทอดผลักดันให้การบริหารเชิงกลยุทธ์ประสบความสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

ภาวะผู้นำกลยุทธ์มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของกิจการขององค์การ ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวม และขอบเขตได้กว้างขวางและชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์จะมีความลึกซึ้งการวิเคราะห์ปัญหาในระดับที่มีนัยสำคัญต่ออนาคตขององค์การซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำกลยุทธ์จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์การตามทิศทางที่ชัดเจนและเป็นเครื่องนำทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับ สมาชิก โดยช่วยให้สมาชิกเข้าใจในวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และทิศทางที่แน่นอนขององค์การ ไม่ ก่อให้เกิดความสับสนหรือความขัดแย้งในการทำงาน ทำให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อองค์การในการสร้างความเข้าใจระหว่าง การทำงานและบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น บุคลากร ชุมชน กลุ่ม ผลประโยชน์ และหน่วยงานราชการที่สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานและความสำเร็จในการ บรรลุเป้าหมายขององค์การ ช่วยให้องค์การสามารถดำเนินงานและใช้ทรัพยากรในการแข่งขันอย่างมี ประสิทธิภาพและได้ผลสำเร็จดีกว่าการบริหารงานตามปกติ เนื่องจากการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์จะมี การศึกษาวิเคราะห์ และจัดระบบความสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ขององค์การอย่างรัดกุมและชัดเจน ทำให้ การดำเนินงานและการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถวางแผนการ เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม มีเทคนิคหรือกลยุทธ์การดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจและดูแลผู้รับบริหารอย่างใกล้ชิด (พระครูสุตวรธรรมกิจ, 2561)

เบตตี (Betty, 2005) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวมขององค์กร และสภาพภายนอกได้ชัดเจนขึ้น การดำเนินการเชิงกลยุทธ์จะมีความลึกซึ้งในการวิเคราะห์ปัญหาในระดับที่ส่งผลต่ออนาคตขององค์กร หมายความว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรตามทิศทางที่ชัดเจน และเป็นเครื่องนำทางที่เป็นรูปธรรม

กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล และไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557) ให้ความสำคัญต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่า ผู้บริหารในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะในสถานศึกษาต้องมีรูปแบบของความเป็นผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไป และมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ซึ่งเป็นรูปแบบของผู้นำที่นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่องค์กร ผู้นำที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ทั้งสิ้น โดยเริ่มจากคุณสมบัติสำคัญคือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) กว้างไกล และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำกลยุทธ์มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของกิจการขององค์การ ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวม และขอบเขตได้กว้างขวางและชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรตามทิศทางที่ชัดเจน ผู้บริหารในปัจจุบันจะต้องมีรูปแบบของความเป็นผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไป และมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ

คุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์

ปรีดีนุกุล สมปรารถนา กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ทักษะและลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำเชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องมีทักษะและความชำนาญเพื่อช่วยขับเคลื่อนองค์กรอยู่ด้วยกัน 6 ทักษะ ได้แก่ 1) ความสามารถในการคาดการณ์และมีส่วนร่วมในทุกสถานการณ์ 2) มีมุมมองที่หลากหลายและกล้าเผชิญหน้าความท้าทายต่าง ๆ 3) ทักษะในการแปลหรือตีความสถานการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้น 4) การตัดสินใจที่เหมาะสมกับเงื่อนไขต่าง ๆ 5) ทักษะการบริหารจัดการทีมงานให้บรรลุเป้าหมาย 6) พร้อมเรียนรู้และปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา

2. ลักษณะของผู้นำเชิงกลยุทธ์ นอกเหนือจากทักษะที่ผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ต้องมีแล้ว ผู้นำเชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นซึ่งประกอบไปด้วย 6 ลักษณะ นั่นก็คือ

1) เป็นคนที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีมาก ผู้นำเชิงกลยุทธ์นอกเหนือจากการมีทักษะจำพวก Hard Skill ยังต้องเป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะของการเป็นผู้สื่อสารที่ดี เพราะมันจะช่วยให้ผู้นำ สามารถสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลรวมไปถึงความคิดต่าง ๆ ให้กับทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ ว่าจะเป็นในรูปแบบการประชุม การสอนงาน การถ่ายทอดงาน การนำเสนองาน รวมไปถึงการทำ Presentation ต่าง ๆ

2) เป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจจริง นอกจากเป็นผู้ถ่ายทอดหรือสื่อสารที่ดีแล้วก็ต้องรับฟังสิ่งต่างๆ อย่างตั้งใจ ผู้นำที่รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ จะช่วยให้องค์กรได้เรียนรู้และปรับตัวได้ รวดเร็วขึ้น ทั้งการปรับปรุงสินค้าหรือบริการรวมถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ความเป็น ผู้ฟังที่ดีจะช่วยสร้างให้เกิดวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) ที่ดีและมีประสิทธิภาพซึ่งส่งผล ต่อบรรยากาศการทำงาน

3) มีความมุ่งมั่นและให้คำมั่นสัญญา ความมุ่งมั่นหรือที่เรียกว่า Passion นั้นจะช่วยจุดประกายให้กับพนักงานและองค์กรขับเคลื่อนไปด้วยความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ซึ่งมันสร้างให้

เกิดความทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นความมุ่งมั่นและคำมั่นสัญญาที่มียังช่วยให้ก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างไม่ยากเย็นเวลาทำโครงการหรือแคมเปญต่าง ๆ

4) คิดบวกเสมอ หากผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความคิดเชิงบวก (Positive Thinking) ที่เป็นบุคลิกลักษณะของตัวเองจะยิ่งสร้างขวัญและกำลังใจให้กับทีมงาน เพราะผู้นำลักษณะนี้จะสร้างบรรยากาศดี ๆ ในการทำงาน สร้างพลังบวก และเรื่องราวดี ๆ อยู่เสมอ

5) ความร่วมมือ ในองค์กรย่อมมีฝ่ายและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นส่วนผลักดันให้เกิดความสำเร็จ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องทำงานร่วมกับหลายฝ่ายและอาศัยความร่วมมือเพื่อให้ผลลัพธ์ออกมา ดีที่สุดแก่ตัวองค์กร โดยนอกเหนือจากความร่วมมือในการทำงานแล้วยังต้องแสดงให้เห็นถึงความ ยุติธรรมและคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ด้วย

6) ความสามารถด้านการเจรจา สุดท้ายที่ขาดไม่ได้เลยคือความโดดเด่นด้านการเจรจาที่เป็นการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆหรือเรียกได้ว่ามีลักษณะเชิงการทูต (Diplomacy) เมื่ออยู่ในภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์คับขัน ความเป็นกลางต่อสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นก็สำคัญมากสำหรับผู้นำเชิงกลยุทธ์ (ปรีดีนุกุล สมปรารถนา, 2566)

ภาวการณ์เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นเรื่องของผู้บริหารระดับสูง และการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์นี้ก็มีความหมายที่คล้ายคลึงกับการเป็นผู้นำแบบมุ่งเน้นเป้าหมาย (Path-Goal Leadership) หนึ่งเป็นผู้นำที่จูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยรางวัลอันเกิดจากการบรรลุผลสำเร็จในงาน หรือผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership) ซึ่งเป็นกระบวนการนำเพื่อการเปลี่ยนแปลงมากกว่าความคงที่ ดังนั้น ผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงต้องสนใจในลักษณะของจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายขององค์การเป็นอย่างมาก การเป็นผู้นำโดยมุ่งที่จุดมุ่งหมายนี้ต้องอาศัยการประเมินซ้ำที่เป้าหมายและคุณค่าขององค์การรวมทั้งกำหนดทิศทางขององค์การที่จะเดินไป และเป็นการให้อำนาจแก่พนักงานให้มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานด้วย (เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2566)

โดยทั่วไปเมื่อผู้นำขึ้นมาดำรงตำแหน่งมักได้รับการเสนอให้แถลงวิสัยทัศน์ เพื่อให้สังคมสามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้นำคนนี้จะนำพาองค์การไปในทิศทางใด ดังนั้น ถ้าผู้นำไม่มีวิสัยทัศน์หรือวิสัยทัศน์แคบก็อาจทำให้องค์การเดือดร้อน องค์ประกอบของวิสัยทัศน์ มีดังนี้

1) การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision Formulation) เป็นการกำหนดสิ่งที่องค์การต้องการในอนาคต ในลักษณะกว้างขวางในระยะยาว

2) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (Implementation) เป็นการปฏิบัติตามภารกิจ (Mission) ที่กำหนดเอาไว้เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งต้องอาศัยความสามารถ และความเต็มใจ จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3) นวัตกรรมที่เป็นจริงได้ (Innovative Realism) วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้นั้นจะต้องมีลักษณะใหม่และเป็นจริงได้ ซึ่งต้องอาศัยผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ

4) แบบกว้าง ๆ (General) ลักษณะวิสัยทัศน์อาจจะเป็นเป้าหมายที่มีลักษณะ กว้างขวางเกี่ยวกับความต้องการในอนาคต โดยไม่ได้เจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

5) แบบเจาะลึกลงรายละเอียด (Detailed) ลักษณะวิสัยทัศน์อาจจะเป็นลักษณะ เจาะจงในรายละเอียดของเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้

6) การเผชิญความเสี่ยง (Risk Taking) ลักษณะวิสัยทัศน์จะมีลักษณะที่ต้องเผชิญความเสี่ยงเพราะสิ่งที่ต้องการในอนาคตนั้นไม่ใช่สิ่งที่จำทำได้โดยง่าย ซึ่งใครจะทำก็ได้ลักษณะนี้จึงถือว่าวิสัยทัศน์จะต้องมีความเสี่ยงเกิดขึ้น

7) การมุ่งที่กำไร (Profit-Oriented) โดยทั่วไปแล้ววิสัยทัศน์จะมุ่งที่การสร้างกำไร ตัวอย่าง บริษัทมีวิสัยทัศน์ว่า “เพื่อผดุงรักษาความสำเร็จทางการค้าในฐานะบริษัทการตลาดชั้นนำของโลกในด้านเสื้อผ้ายี่ห้อดัง ๆ และเหนือกว่าสิ่งอื่นใด คือ ทุกคนต้องการได้รับความพึงพอใจจากความสำเร็จ คุณภาพชีวิตที่สมดุลทั้งส่วนตัวกับหน้าที่การงาน และสนุกกับการบุกบั่น ความเพียรพยายามในการทำงาน” จะเห็นว่าวิสัยทัศน์นี้เมื่อสำเร็จจะส่งผลต่อการสร้างกำไรเพิ่มขึ้น แรงดลใจจากวิสัยทัศน์นี้สามารถเกิดขึ้นได้ โดยอาจใช้ยุทธวิธี (Tactic) เช่น “คุณไม่ได้ทำงานให้กับบริษัทคุณ กำลังทำงานเพื่อตัวเอง แต่ต้องเป็นที่นี่” (วิเชียร วิทยอุดม, 2553)

สรุปได้ว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องมีทักษะและความชำนาญเพื่อช่วยขับเคลื่อนองค์กรอยู่ด้วยกัน 6 ทักษะ ได้แก่ 1) ความสามารถในการคาดการณ์และมีส่วนร่วมในทุกสถานการณ์ 2) มีมุมมองที่หลากหลายและกล้าเผชิญหน้าความท้าทายต่าง ๆ 3) ทักษะในการแปลหรือตีความสถานการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้น 4) การตัดสินใจที่เหมาะสมกับเงื่อนไขต่าง ๆ 5) ทักษะการบริหารจัดการทีมงานให้บรรลุเป้าหมาย 6) พร้อมเรียนรู้และปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำที่แสดงออกในการพัฒนาองค์กรในเชิงกลยุทธ์ มีการคาดการณ์และมีมุมมองระยะยาว มีความสามารถในการทำนายอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ มีการยืดหยุ่นเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรได้อย่างชัดเจน สามารถประเมินและปรับเปลี่ยน กลยุทธ์ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรสามารถพัฒนาอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ภาวะผู้นำกลยุทธ์มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของกิจการขององค์กร ช่วยให้

ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวม และขอบเขตได้กว้างขวางและชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์กรตามทิศทางที่ชัดเจน ผู้บริหารในปัจจุบันจะต้องมีรูปแบบของความเป็นผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไป และมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ

ผู้นำเชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องมีทักษะและความชำนาญเพื่อช่วยขับเคลื่อนองค์กรอยู่ด้วยกัน 6 ทักษะ ได้แก่ 1) ความสามารถในการคาดการณ์และมีส่วนร่วมในทุกสถานการณ์ 2) มีมุมมองที่หลากหลายและกล้าเผชิญหน้าความท้าทายต่างๆ 3) ทักษะในการแปลหรือตีความสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น 4) การตัดสินใจที่เหมาะสมกับเงื่อนไขต่างๆ 5) ทักษะการบริหารจัดการทีมงานให้บรรลุเป้าหมาย 6) พร้อมเรียนรู้และปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุลและไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา*. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 4 (1), 201-211.

นนทกร อาจวิชัย และมาริสา ไกรฤกษ์, (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการบริหารงานตามมาตรฐานการบริหารการพยาบาลของหัวหน้ากลุ่มการพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 4 (1), 112-118.

เนตร์พัณณา ยาวิราช, (2556). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*, กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.

ประภาพรรณ รักเกลี้ยง, (2556). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*, พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.

พระครูสุตวรธรรมกิจ, (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*, กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

พิรุณ รัตนวณิช (2545). *คุณภาพบริการด้านสาธารณสุขสำหรับพยาบาล*, กรุงเทพฯ: มายด์พับลิชชิ่ง.

วรวรรษ เทียมสุวรรณ และคณะ, (2562). *"ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21"*, วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 15(2), 219-231.

วิเชียร วิทยอุดม, (2553). *ภาวะผู้นำ (ฉบับก้าวล้ำยุค)*, กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.

วิโรจน์ สารรัตนะ, (2557). *ภาวะผู้นำทฤษฎีและนานาทัศนะร่วมสมัยปัจจุบัน*, กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธ์.

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, (2555). *ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์: แนวคิดเชิงทฤษฎี. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาภาวะผู้นำ*. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

สุเมธ อินสาคร, (2560). *ภาวะผู้นำวิถีพุทธของผู้บริหารท้องถิ่น*. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 5(1), 24-36.

Betty Smith Williams. (2005, October). *A Lesson in Strategic Leadership for Service*. Nurse Leader, 3 (5), 25-27.

Byrd R.E., (1 9 8 7). *Corporate leadership skills: a new synthesis*, Organizational Dynamics.

Contino, Diana S, (2004). *Leadership Competencies: Knowledge, Skills, and Aptitudes Nurses Need to Lead Organizations Effectively*, (Critical Care Nurse, 24(3), 52- 64.

Finkelstein Sydney and Hambrick C. Donald, (1996). *Strategic Leadership: Top executives and their effects on organizations*, Paul MN: West Publishing.

Huey J., (1994). *The New Post-Heroic Leadership*. February, 21(1), 42–50.

Maghroori Ray, and Rolland Erik, (1997). *Strategic Leadership: The art of balancing organizationmission with policy*, procedure and external environment: The Journal of Leadership Studies.

การบริหารโรงเรียนสมัยใหม่โดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ AI เพื่อยกระดับการบริหารงานในสถานศึกษา

AI-POWER MODERN SCHOOL ADMINISTRATION CAN RAISE THE LEVEL OF ADMINISTRATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

[1]ศรวัส ศิริ และ [2]หทัยทิพย์ สิขัณฑกสมิต

[1]Sorawat Siri and [2]Hataitip Sikhuntagasamit

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

Lampang Rajabhat University, Thailand

[1]yosiri007@gmail.com, [2]hatai_k22@hotmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 26, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาแนวทางในการบริหารโรงเรียนสมัยใหม่โดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้ การเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการโรงเรียน (School Management) ความมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่ามนุษย์ การช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่าย เพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตในการทำงาน สามารถทำงานในปริมาณมากได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ช่วยลดงานที่ต้องอาศัยแรงงานมนุษย์ ทำให้ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีเวลาไปทำงานที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามงาน สามารถควบคุมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด คล้ายกับที่มนุษย์สามารถทำได้ ตัวอย่าง เช่น การคิด การแก้ปัญหา การวางแผน การเรียนรู้ การให้เหตุผล ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) มีศักยภาพสูงในการปฏิวัติหลายวงการ และกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการทำงานของบุคคลในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

---

[1] อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[2] อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ในการปฏิบัติงานสามารถยกระดับการทำงานหรือการศึกษาและนำไปสู่ประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรได้อย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การจัดการโรงเรียน

Abstract

This article aims to study approaches to modern school administration using artificial intelligence technology, AI will discuss important issues as follows: its important role in school management, with higher efficiency in working than humans. Helping to reduce costs, increase efficiency and productivity in work, and work in large quantities quickly and accurately. Reducing work that requires human labor, giving teachers and educational personnel more time to do creative work. Increasing efficiency in tracking work and controlling work efficiently. Artificial intelligence, which computer science focuses on developing computer programs that can perform various activities intelligently, similar to what humans can do, for example, thinking, problem solving, planning, learning, and reasoning. Artificial Intelligence has great potential to revolutionize many fields, developing rapidly. Artificial Intelligence is therefore important in developing the work of individuals in educational institutions to be more efficient in their work, raise the level of work or education, and lead to appropriate organizational development benefits in the future.

Keywords: Artificial Intelligence, School Management

บทนำ

ยุคนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่า เทคโนโลยีที่ถูกพูดถึงมากที่สุด คือ เรื่องปัญญาประดิษฐ์หรือ AI (Artificial Intelligence) โปรแกรมสมองกลแสนฉลาดมีวิธีการทำงาน เหมือนสมองมนุษย์ที่สามารถคิดวิเคราะห์วางแผน และตัดสินใจ ได้โดยการประมวลผลจากฐานข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ ซึ่ง

ปัจจุบัน อยู่รอบตัวเราและใช้งานแทบทุกวัน อย่าง เช่น Search Engine เจ้ายักษ์อย่าง Google ในระหว่างที่เรากรอกคำค้นหาลงไป AI ของ Google ก็จะวิเคราะห์ข้อมูลจากคลังขนาดยักษ์ที่มีเว็บไซต์จำนวนมหาศาล และแสดงผลในสิ่งที่เราต้องการเพียงแค่เสี้ยววินาทีเท่านั้น ซึ่งเร็วกว่ามนุษย์แบบเทียบไม่ติด ไม่ใช่แค่การค้นหาข้อมูล แต่ทุกความสามารถปัญญาประดิษฐ์เหล่านี้เรียนรู้ได้ทั้งหมด จนมีการทำนายไว้ว่าอีกไม่กี่ปีข้างหน้าอาชีพของมนุษย์หลายอาชีพอาจจะถูกแย่งชิงโดยปัญญาประดิษฐ์หรือ AI (Artificial Intelligence) (Vodyaho, G., Kumar, A., & Singh, A. K. 2019: 13-22)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเทคโนโลยีที่กำลังมีบทบาทสำคัญในทุกวงการ รวมถึงการศึกษา เทคโนโลยี AI สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างหลากหลาย ช่วยให้โรงเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดต้นทุน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างตรงจุด (สมชาย รัตนะวงศ์ชัย. 2563: 243-256)

ในสถานการณ์วิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID –19) ช่วงปี ค.ศ. 2019 –2021 ถือว่าเป็นวิกฤตครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้น ท่ามกลางกระแสดิจิทัล โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์หรือเอไอ (AI) ที่กำลังเป็นกระแสนิยมในปัจจุบันขณะนี้ วิกฤตในครั้งนี้ เราจะเห็นโอกาสและทางเลือกมากมายที่เกิดจาก AI ที่กระตุ้นให้เราได้ทำความรู้จัก เรียนรู้และการทดลองใช้เพื่อเสริมความสามารถของเราให้ก้าวสู่สังคมดิจิทัลอย่างชาญฉลาดอย่างมีนัยสำคัญ (โชติวริทธิ์ ชัชชัยยากิตติ์. 2564: 175-189)

ดังนั้น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) เป็นเทคโนโลยีที่กำลังมีบทบาทสำคัญในทุกวงการ รวมถึงการศึกษาและชีวิตประจำวัน เทคโนโลยี AI นั้นสามารถเรียนรู้และทำงานได้เหมือนมนุษย์ โดยอาศัยการประมวลผลข้อมูลจำนวนมากจากฐานข้อมูล ทำให้สามารถทำงานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพกว่ามนุษย์ ตัวอย่างของการนำ AI มาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต (Searching) การแปลภาษา (Translation) การจดจำใบหน้า (Face Recognition) และการขับรถอัตโนมัติ (Automatic Driving)

ในวงการการศึกษา เทคโนโลยี AI สามารถนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการโรงเรียน (School Management) ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดตารางเรียน การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการให้คำแนะนำแก่นักเรียน นอกจากนี้ เทคโนโลยี AI ยังสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ปัญญาประดิษฐ์เป็นเทคโนโลยีที่มีศักยภาพสูงและมีโอกาสที่จะพัฒนาไปได้อีกมากในอนาคต การนำเทคโนโลยี AI มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้เราก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัลอย่างชาญฉลาด และมีประสิทธิภาพ

แนวคิด หลักการและความหมายของปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) คือ สาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด คล้ายกับที่มนุษย์สามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น การคิด การแก้ปัญหา การวางแผน การเรียนรู้ การให้เหตุผล (Russell, S. J., & Norvig, P. 2010) แนวคิดของปัญญาประดิษฐ์ เริ่มต้นขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1950 นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์เริ่มศึกษาและพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด เช่น โปรแกรมหมากรุก โปรแกรมหมากฮอส เป็นต้น ในช่วงทศวรรษที่ 1960 ปัญญาประดิษฐ์เริ่มมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยมีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถทำงานได้หลากหลาย เช่น โปรแกรมแปลภาษาอัตโนมัติ โปรแกรมวิเคราะห์ภาพ โปรแกรมจดจำเสียง เป็นต้น (Poole, D., Mackworth, A. K., & Goebel, R. 2016)

Nilsson, N. J. (2018) กล่าวว่า ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการนำมาประยุกต์ใช้กับงานต่างๆ มากมาย ตัวอย่าง เช่น ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในงานด้านการแพทย์ เช่น การพัฒนาระบบวินิจฉัยโรคอัตโนมัติ ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในงานด้านการเงิน เช่น การพัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในงานด้านการศึกษา เช่น การพัฒนาระบบการเรียนรู้อัจฉริยะ เป็นต้น

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) คือ เครื่องจักร (Machine) ที่มีฟังก์ชันที่มีความสามารถในการทำความเข้าใจ เรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ อาทิเช่น การรับรู้ การเรียนรู้ การให้เหตุผลและการแก้ปัญหาต่าง ๆ เครื่องจักรที่มีความสามารถเหล่านี้ก็ถือว่าเป็น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) เพราะฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า AI ถือกำเนิดขึ้นเมื่อเครื่องจักรมีความสามารถที่จะเรียนรู้นั่นเอง ซึ่ง AI ก็ถูกแบ่งออกเป็นหลายระดับตามความสามารถหรือความฉลาด โดยจะวัดจากความสามารถในการ ให้เหตุผล การพูด และทัศนคติของ AI ตัวนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับมนุษย์อย่างเรา ๆ

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือ AI หมายถึง ความสามารถของเครื่องจักรในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการสั่งการจากมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาเครื่องจักรให้สามารถทำงานต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด เช่นเดียวกับที่มนุษย์สามารถทำได้ (Vodyaho, G., Kumar, A., & Singh, A. K. 2019: 25-37).

Turing (1950: 433-460) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "เครื่องคิดเลขที่ฉลาด" (intelligent machine) ซึ่งสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์ได้ แนวคิดนี้ถือเป็นรากฐานของ

ปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบัน และได้แบ่ง ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) แบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ ดังนี้

1. ปัญญาประดิษฐ์เชิงแคบ (Narrow AI) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่มีความสามารถเฉพาะทางได้ดีกว่ามนุษย์ เช่น ระบบแนะนำสินค้า ระบบการวินิจฉัยโรค ระบบเส้นทาง และระบบการผลิต ปัญญาประดิษฐ์เชิงแคบยังถูกเรียกว่า ปัญญาประดิษฐ์แบบอ่อน (Weak AI)

2. ปัญญาประดิษฐ์เชิงทั่วไป (General AI) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจได้เช่นเดียวกับมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์เชิงทั่วไปยังถูกเรียกว่า ปัญญาประดิษฐ์แบบเข้ม (Strong AI)

3. ปัญญาประดิษฐ์แบบประดิษฐ์ (Artificial General Intelligence) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์ในทุกด้าน ปัญญาประดิษฐ์แบบประดิษฐ์ยังถูกเรียกว่า ปัญญาประดิษฐ์แบบเอกภพ (Universal AI)

Nilsson (1995) ได้นิยามปัญญาประดิษฐ์ว่า "สาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาเครื่องจักรให้สามารถทำงานต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด เช่นเดียวกับที่มนุษย์สามารถทำได้" และได้แบ่งปัญญาประดิษฐ์ออกเป็นประเภทย่อย ๆ ตามลักษณะการทำงานได้ดังนี้

1. ปัญญาประดิษฐ์แบบรับข้อมูล (Data-Driven AI) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่อาศัยข้อมูลขนาดใหญ่ในการเรียนรู้และตัดสินใจ เช่น ระบบการจดจำใบหน้า ระบบการแปลภาษา และระบบแนะนำสินค้า

2. ปัญญาประดิษฐ์แบบตัวแทน (Agent-Based AI) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่จำลองพฤติกรรมของมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่น ระบบเกม ระบบหุ่นยนต์ และระบบผู้เชี่ยวชาญ

3. ปัญญาประดิษฐ์แบบความรู้ (Knowledge-Based AI) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ใช้ความรู้และกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหา เช่น ระบบการวินิจฉัยโรค ระบบการวางแผน และระบบการค้นหาข้อมูล

4. ปัญญาประดิษฐ์แบบประสาทเทียม (Artificial Neural Network) เป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ใช้เครือข่ายประสาทเทียมในการเลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์ เช่น ระบบการจดจำใบหน้า ระบบการแปลภาษา และระบบการวินิจฉัยโรค

Russell, S. J., & Norvig, P. (2010) ได้นิยามปัญญาประดิษฐ์ว่า "สาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาตัวแทนที่ชาญฉลาด" ตัวแทน (Agent) หมายถึง ระบบใดๆ ที่สามารถโต้ตอบกับสภาพแวดล้อม และบรรลุเป้าหมายได้

Bostrom (2014) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "ปัญญาประดิษฐ์ที่เหนือกว่ามนุษย์" (Super Intelligence) ซึ่ง หมายถึง ปัญญาประดิษฐ์ที่มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์ในทุกด้าน แนวคิดนี้ทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ต่อมนุษยชาติ

Muller (2019) ได้เสนอนิยามปัญญาประดิษฐ์ว่า "สาขาหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาระบบที่สามารถเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจได้เอง

โดยสรุปได้ว่าปัญญาประดิษฐ์กำลังเข้ามามีบทบาทสำคัญในหลายอาชีพและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่ามนุษย์ในหลายด้าน ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญเสียงานของมนุษย์ในบางอาชีพ อย่างไรก็ตาม บทความนี้ยังเสนอแนวทางในการรับมือกับผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ต่อการจ้างงาน เช่น การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยที่สามารถรับมือกับปัญหาที่ซับซ้อนเกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถรับมือได้ และ AI ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถทำงานที่ซ้ำซากน่าเบื่อแทนมนุษย์ได้อย่างดีเยี่ยม ช่วยให้เราสามารถมีเวลาไปโฟกัสงานที่สำคัญ และสามารถสร้างมูลค่าได้มากกว่า

นอกจากนี้การประยุกต์ใช้ AI ในระดับอุตสาหกรรม ยังช่วยลดต้นทุนและเพิ่มรายได้มหาศาล ปัญญาประดิษฐ์มุ่งเน้นในการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้สามารถทำงานได้อย่างชาญฉลาด คล้ายกับที่มนุษย์สามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น การคิด การแก้ปัญหา การวางแผน การเรียนรู้ การให้เหตุผล โดยอาศัยข้อมูลและการเรียนรู้เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถเรียนรู้จากข้อมูลตัวอย่างเพื่อสามารถระบุวัตถุ หรือจำแนกประเภทได้ และยังนำมาประยุกต์ใช้กับปัญหาที่ซับซ้อนที่มนุษย์ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น ปัญหาการค้นหาเส้นทาง ปัญหาการวางแผน ปัญหาการวินิจฉัยโรค หลักการของปัญญาประดิษฐ์เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้สามารถทำงานได้อย่างชาญฉลาด ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพที่จะพัฒนาไปได้อีกมากในอนาคต และอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายๆ ด้าน

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการปรับปรุงการบริหารโรงเรียนสมัยใหม่

จากการศึกษานักวิชาการหลายท่านพบว่ามีการใช้ AI (Artificial Intelligence) เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนได้หลายวิธีดังนี้

Al-Shammari, E. A., & Al-Shammari, A.E. (2021: 5485-5522) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล AI สามารถใช้เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคลสำหรับนักเรียนแต่ละคน สิ่งนี้สามารถทำได้โดยการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียน เช่น ผลการเรียนในอดีต

ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ AI จากนั้นสามารถแนะนำสื่อการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคน

Bakhsh, S., Ahmad, N., & Yousaf, M. (2020: 140-155) กล่าวว่า การให้ข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์ AI สามารถใช้เพื่อให้ข้อเสนอแนะ แบบเรียลไทม์แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับผลงานของตนเอง สิ่งนี้สามารถช่วยให้นักเรียนระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง และก้าวหน้าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

Christodoulou, E., & Hadjithoma, M. (2020) กล่าวว่า เรียนรู้แบบปรับตัว AI สามารถใช้เพื่อสร้างระบบการเรียนรู้แบบปรับตัวที่ปรับระดับความยากง่ายของเนื้อหาตามผลการเรียนของนักเรียน สิ่งนี้ช่วยให้แน่ใจว่านักเรียนจะได้รับความท้าทายที่เหมาะสมอยู่เสมอ

Guo, H., & Liu, S. (2021) กล่าวว่า การเล่นเกม AI สามารถใช้เพื่อเล่นเกมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้สนุกสนาน และน่าสนใจยิ่งขึ้นสำหรับนักเรียน สิ่งนี้สามารถช่วยกระตุ้นนักเรียนและปรับปรุงผลการเรียนรู้ของพวกเขาได้เป็นอย่างดี

Hargreaves, D. (2021) กล่าวว่า ความจริงเสมือนและความจริงเสริม AI สามารถใช้เพื่อสร้างประสบการณ์ความจริงเสมือน และความจริงเสริมที่สามารถนำการเรียนรู้มาสู่ชีวิตจริง สิ่งนี้สามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนได้ดีขึ้น และพัฒนาทักษะใหม่ๆ

Hernandez-Nieves, J., Ruiz, J. M., & Pérez-López, P. A. (2021: 156-177) กล่าวว่า วิธีการใช้ AI เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนในปัจจุบัน เช่น การใช้ DreamBox Learning เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ใช้ AI ซึ่งให้การสอนแบบเฉพาะบุคคล และข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์แก่ผู้เรียน

Johnson, A., & Siemens, G. (2017: 1-3) กล่าวว่า Duolingo เป็นแอปสำหรับการเรียนรู้ภาษาที่ใช้ AI เพื่อปรับระดับความยากของบทเรียนตามความคืบหน้าของนักเรียน

Luckin, R., & Luckin, J. (2021). กล่าวว่า Khan Academy เป็นองค์กรการศึกษาที่ไม่แสวงหาผลกำไรซึ่งให้บริการทรัพยากรการศึกษาออนไลน์ฟรี Khan Academy ใช้ AI เพื่อปรับแต่งประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนักเรียนแต่ละคน Google Classroom เป็นระบบจัดการการเรียนรู้ที่ใช้ AI เพื่อช่วยครูให้เกรดการทำงาน และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียน Flipgrid เป็นแพลตฟอร์มการอภิปรายวิดีโอที่นักเรียนสามารถใช้เพื่อทำงานมอบหมาย และโต้ตอบกับเพื่อนร่วมชั้น Flipgrid ใช้ AI ในการแปลงวิดีโอเป็นข้อความและสร้างคำบรรยายใต้ภาพ ทำให้นักเรียนเข้าร่วมในการอภิปรายได้ง่ายขึ้น

Smith, J., & Johnson, A. (2021: 45-62) กล่าวว่า AI ในการลงทะเบียนและการลงทะเบียนนักเรียน สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการบริหารโรงเรียน คือ การจัดการการลงทะเบียนและการลงทะเบียนของนักเรียน ระบบ AI สามารถทำให้กระบวนการเหล่านี้เป็นอัตโนมัติ ช่วยลด

ภาระของเจ้าหน้าที่ธุรการ ตัวอย่างเช่น อัลกอริธึมการเรียนรู้ของเครื่องสามารถวิเคราะห์ข้อมูลการลงทะเบียนในอดีตเพื่อคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต ช่วยให้โรงเรียนจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่เพียงช่วยประหยัดเวลา แต่ยังรับประกันแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรอีกด้วย

Garcia, M., & Williams, S. (2022: 112-130) กล่าวว่า การปรับปรุงการเรียนรู้ส่วนบุคคลด้วย AI การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคลกำลังได้รับความโดดเด่นเนื่องจากนักการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการตอบสนองความต้องการของนักเรียนแต่ละคน AI มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของนักเรียนเพื่อปรับแต่งเนื้อหาทางการศึกษา แพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนได้ซึ่งขับเคลื่อนโดย AI สามารถปรับความยากและจังหวะของบทเรียนได้แบบไดนามิก เพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่กำหนดเอง

Chen, L., & Wang, Q. (2020: 78-94) กล่าวว่า การตรวจสอบการเข้าร่วมที่ขับเคลื่อนด้วย AI วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมแบบเดิมอาจใช้เวลานานและมีแนวโน้มที่จะเกิดข้อผิดพลาดได้ ระบบจดจำใบหน้าที่ขับเคลื่อนด้วย AI มอบทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ และแม่นยำยิ่งขึ้น ระบบเหล่านี้สามารถระบุ และบันทึกการเข้าเรียนของนักเรียนได้แบบเรียลไทม์ ช่วยให้ครูและผู้บริหารมุ่งเน้นไปที่ด้านการศึกษาที่มีความหมายมากขึ้น

Kim, H., & Lee, C. (2019: 56-73) กล่าวว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรด้วย AI โรงเรียนมักเผชิญกับความท้าทายในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร รวมถึงห้องเรียน ครู และสื่อการเรียนการสอน อัลกอริทึม AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตารางเรียน ความพร้อมของครู และความต้องการของนักเรียน เพื่อสร้างตารางเวลาที่เหมาะสมที่สุด สิ่งนี้ไม่เพียงเพิ่มการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ยังรับประกันการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาอย่างสมดุล

Jones, R., et al. (2018: 89 -107) กล่าวว่า AI สำหรับการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ในการวางแผนการศึกษา การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ที่ขับเคลื่อนโดย AI สามารถช่วยสถาบันการศึกษาในการวางแผนระยะยาวได้ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีตเกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียน อัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ระบบ AI สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่ช่วยให้ผู้ดูแลระบบตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูล แนวทางเชิงรุกนี้มีส่วนช่วยในการวางแผนทรัพยากรและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้ดีขึ้น

โดยสรุปกล่าวได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีศักยภาพในการปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียนได้หลายวิธี การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า AI สามารถใช้ในการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล AI

สามารถวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียน เช่น ผลการเรียนในอดีต ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อแนะนำสื่อการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เหมาะกับความต้องการของนักเรียนแต่ละคน และมีรายละเอียดอื่นๆดังนี้

1. การให้ข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์ AI สามารถให้ข้อเสนอแนะแบบเรียลไทม์ แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับผลงานของตนเอง สิ่งนี้สามารถช่วยให้นักเรียนระบุจุดแข็ง และจุดอ่อนของตนเอง และก้าวหน้าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. การเรียนรู้แบบปรับตัว AI สามารถปรับระดับความยากง่ายของเนื้อหาตามผลการเรียนของนักเรียน สิ่งนี้ช่วยให้แน่ใจว่านักเรียนจะได้รับความท้าทายที่เหมาะสมอยู่เสมอ และสามารถใช้ในการเล่นเกมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้สนุกสนาน และน่าสนใจยิ่งขึ้นสำหรับนักเรียน สิ่งนี้สามารถช่วยกระตุ้นนักเรียน และปรับปรุงผลการเรียนรู้ของพวกเขาให้ดียิ่งขึ้น

3. การปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงเรียนในหลายด้าน เช่น การลงทะเบียนนักเรียน AI สามารถทำให้กระบวนการเหล่านี้เป็นอัตโนมัติ ช่วยลดภาระของเจ้าหน้าที่ธุรการ

4. การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล AI สามารถใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของนักเรียนเพื่อปรับแต่งเนื้อหาทางการศึกษา แพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนได้ซึ่งขับเคลื่อนโดย AI สามารถปรับความยาก และจังหวะของบทเรียนได้แบบไดนามิก

5. การตรวจสอบการเข้าร่วม ระบบจดจำใบหน้าที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถระบุและบันทึกการเข้าเรียนของนักเรียนได้แบบเรียลไทม์

6. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตารางเรียนความพร้อมของครู และความต้องการของนักเรียน เพื่อสร้างตารางเวลาที่เหมาะสมที่สุด

7. การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ AI สามารถช่วยสถาบันการศึกษาในการวางแผนระยะยาว โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีตเกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียน อัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การใช้ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนมากขึ้น ตลอดจนการบริหารจัดการ การวางแผนในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญคือต้องพิจารณาข้อดีและข้อเสียของ AI อย่างรอบคอบก่อนนำไปใช้อย่างกว้างขวาง

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์กับการทำงานในองค์กร

จากการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ในการทำงานพบว่า ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการนำมาประยุกต์ใช้กับงานต่างๆ มากมาย ตัวอย่าง เช่น งานด้านการแพทย์ เช่น การพัฒนาระบบวินิจฉัยโรคอัตโนมัติ การพัฒนาระบบบำบัดรักษาโรค การพัฒนาระบบฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย งานด้านการเงิน เช่น การพัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน การพัฒนาระบบการซื้อขายหลักทรัพย์อัตโนมัติ งานด้านอุตสาหกรรม เช่น การพัฒนาระบบการผลิตอัตโนมัติ การพัฒนาระบบหุ่นยนต์ งานด้านบริการ เช่น การพัฒนาระบบการตอบคำถามอัตโนมัติ การพัฒนาระบบแนะนำสินค้าหรือบริการ งานด้านการศึกษา เช่น การพัฒนาระบบการเรียนรู้อัจฉริยะ การพัฒนาระบบการสอนแบบตัวต่อตัว ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้พัฒนาระบบการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบดิจิทัล (Digital Assessment) โดยใช้ AI ในการประมวลผลคำตอบแบบอัตนัยและแบบเลือกตอบ เพื่อช่วยให้ครูสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2565: 22)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้พัฒนาระบบการเรียนรู้แบบจำลอง (Simulation Learning System) โดยใช้ AI จำลองสถานการณ์ต่างๆ ในห้องเรียน เพื่อให้นักศึกษาสามารถฝึกฝนทักษะและความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. 2563: 20-21)

บริษัท Glory Forever PCL ได้พัฒนาแพลตฟอร์มแชทบอท Alisa (อลิสา) สามารถถามตอบได้ทั่วไป หรือช่วยเหลือข้อมูลต่าง ๆ ได้ เช่น หาข้อมูล, ขอไอเดียทางธุรกิจ, ช่วยเขียนโปรแกรม, ช่วยวางแผนทริปท่องเที่ยว, ทำรายงาน, วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก รวมถึงค้นหาภาพหรือ Generate รูปภาพที่ต้องการได้ ปัจจุบันรองรับการใช้งานใน ภาษาอังกฤษ และ ภาษาไทย (ผู้จัดการออนไลน์. 2566)

บริษัท OpenAI ในซานฟรานซิสโก ซึ่งเป็นบริษัทวิจัยที่นำโดย Sam Altman ที่พัฒนา ChatGPT ได้รับการพัฒนาโดย และได้รับการสนับสนุนจาก Microsoft ChatGPT เป็นรูปแบบหนึ่งของซอฟต์แวร์สร้างภาษา GPT-3.5 ยอดนิยมของ OpenAI ซึ่งออกแบบมาเพื่อดำเนินการสนทนากับผู้คน ฟีเจอร์บางอย่างของมันรวมถึงการตอบคำถามที่ตามมา การท้าทายสถานที่ที่ไม่ถูกต้อง การปฏิเสธคำถามที่ไม่เหมาะสม และแม้กระทั่งการยอมรับข้อผิดพลาด (เทคซอส. 2565)

บริษัท Microsoft ที่พัฒนา Bing Serach Engine และเบราว์เซอร์ Edge ใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วย AI ซึ่งมีให้ใช้งานในรุ่นตัวอย่างแล้วที่ Bing.com เพื่อให้การค้นหาดีขึ้น และได้

คำตอบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มาคราวนี้เป็นการเพิ่มประสบการณ์การแชทแบบใหม่ และความสามารถในการสร้างเนื้อหา ซึ่งเปรียบเสมือน AI Copilot สำหรับเว็บไซต์ (เทคซอส. 2566)

บริษัท Google ได้พัฒนา Google Bard ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ตัวใหม่ที่ทำหน้าที่เป็น Chatbot จาก Google เปิดตัวครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2566 ที่ผ่านมา ซึ่งพัฒนาระบบนี้ขึ้นมาเพราะต้องการแข่งกับ ChatGPT (ไทยพีบีเอส. 2566)

Chen, B., & Yu, H. (2021: 155-172) กล่าวว่า ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างรวดเร็ว รวมถึงการศึกษาด้วย ในสหรัฐอเมริกา AI ถูกนำมาใช้ในการบริหารโรงเรียนในหลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน AI สามารถใช้วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนจำนวนมาก เช่น คะแนน การเข้าเรียน และคะแนนสอบ เพื่อระบุแนวโน้มและรูปแบบ ข้อมูลนี้สามารถนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อให้การสนับสนุนที่ตรงเป้าหมายแก่นักเรียนที่ต้องการข้อมูลมากที่สุด

2. การเรียนรู้แบบเฉพาะตัว สามารถใช้ AI เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเฉพาะตัวสำหรับนักเรียนได้ ตัวอย่างเช่น ระบบการสอนที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถปรับให้เข้ากับความต้องการส่วนบุคคลของนักเรียนแต่ละคน และให้การสนับสนุนในระดับที่พวกเขาต้องการ

Osborne, M. J., & Frey, C. B. (2017: 292-300) กล่าวว่า งานธุรการ สามารถใช้ AI เพื่อทำให้งานธุรการหลายอย่างเป็นแบบอัตโนมัติ เช่น การกำหนดเวลา การให้เกรด และการติดตามการเข้าร่วม ซึ่งจะช่วยให้ครูและผู้บริหารมีอิสระในการมุ่งความสนใจไปที่งานที่สำคัญกว่า เช่น การสอนและการสนับสนุนนักเรียน

Ford, M. (2015) กล่าวถึง โรงเรียนสามารถใช้ AI เพื่อปรับปรุงความปลอดภัยของโรงเรียนได้ ตัวอย่างเช่น ระบบจดจำใบหน้าที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถใช้ระบุบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตในวิทยาเขตได้

ตัวอย่างของการใช้ AI ในการบริหารโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารโรงเรียนในสหรัฐอเมริกามีดังนี้

O'Neil, C. (2016) กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการในนครนิวยอร์ก ใช้ AI เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเฉพาะตัวสำหรับนักเรียน เขตการศึกษาใช้ระบบการสอนที่ขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อให้นักศึกษาได้รับการสนับสนุนเป็นรายบุคคลในด้านการอ่านและคณิตศาสตร์

Chui, M., Manyika, J., & Miremadi, M. (2016) กล่าวว่าโรงเรียนของรัฐในชิคาโกใช้ AI เพื่อทำให้งานธุรการเป็นแบบอัตโนมัติ เช่น การกำหนดเวลาและการให้เกรด ซึ่งช่วยให้ครูและผู้บริหารมีอิสระในการมุ่งความสนใจไปที่งานที่สำคัญกว่า เช่น การสอนและการสนับสนุนนักเรียน และมีศักยภาพที่จะปฏิวัติการบริหารโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา ด้วยการทำงานอัตโนมัติ การวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ส่วนบุคคล AI สามารถช่วยโรงเรียนปรับปรุงการสอน การเรียนรู้ และผลลัพธ์ของนักเรียนได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือต้องทราบว่า AI ไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดในตอนนี้ ยังมีความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นบางประการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ AI ในการบริหารโรงเรียน เช่น ความลำเอียงและข้อกังวลด้านความเป็นส่วนตัว เป็นสิ่งสำคัญสำหรับโรงเรียนที่จะต้องพิจารณาความท้าทายเหล่านี้อย่างรอบคอบก่อนนำ AI ไปใช้

โดยสรุปแล้วข้อดีและข้อเสียของการใช้ AI ในการบริหารโรงเรียน ข้อดี คือ สามารถปรับปรุงการสอน และการเรียนรู้ AI สามารถช่วยโรงเรียนปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ได้หลายวิธี เช่น การให้คำแนะนำแบบเรียลไทม์แก่นักเรียน การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน และการระบุนักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะตกหล่น เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน AI สามารถช่วยโรงเรียนเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานได้หลายวิธี เช่น การทำให้งานธุรการเป็นแบบอัตโนมัติ การติดตามผลนักเรียน และการวิเคราะห์ข้อมูล ลดต้นทุน AI สามารถช่วยโรงเรียนลดต้นทุนได้หลายวิธี เช่น การลดจำนวนพนักงานธุรการ และการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และข้อเสีย คือความลำเอียง AI อาจมีความลำเอียงได้ ซึ่งอาจนำไปสู่การบริการที่ไม่เป็นธรรมแก่นักเรียนข้อกังวลด้านความเป็นส่วนตัว AI อาจรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว ความซับซ้อน AI อาจซับซ้อนและต้องใช้ทักษะและความรู้เฉพาะทางในการใช้งาน ดังนั้นสรุปได้ว่า AI นั้นมีศักยภาพในการปรับปรุงการบริหารโรงเรียนในหลายด้าน อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือ ต้องพิจารณาข้อดีและข้อเสียของ AI อย่างรอบคอบก่อนนำไปใช้อย่างกว้างขวาง

องค์ประกอบของการใช้ปัญญาประปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบของการใช้ AI ในการบริหารสถานศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 6 ส่วนหลักๆ ดังนี้

1. ข้อมูล AI จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากเพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานต่างๆ ในสถานศึกษาอย่างครบถ้วนและถูกต้อง ข้อมูลเหล่านี้อาจรวมถึงข้อมูลนักเรียน ข้อมูลผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง ข้อมูลกระบวนการทำงาน และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. อัลกอริทึม คือ ชุดของกฎหรือสูตรที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูล AI จะใช้อัลกอริทึมต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และสร้างผลลัพธ์ อัลกอริทึมที่ใช้กันทั่วไปใน AI ได้แก่ การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) การเรียนรู้ลึก (Deep Learning) และปัญญาประดิษฐ์เชิงรับ (Reactive AI)

3. ฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ AI จำเป็นต้องอาศัยฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่เหมาะสมในการทำงาน ฮาร์ดแวร์ที่จำเป็น ได้แก่ หน่วยประมวลผล หน่วยความจำ และหน่วยเก็บข้อมูล ซอฟต์แวร์ที่จำเป็น ได้แก่ ระบบปฏิบัติการ แพลตฟอร์มการพัฒนา และโมเดล AI

4. บุคลากร องค์กรจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้าน AI เพื่อพัฒนาและใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กระบวนการทำงาน องค์กรจำเป็นต้องมีกระบวนการทำงานที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จาก AI ได้อย่างเต็มที่

6. วัฒนธรรมองค์กร องค์กรจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก AI

องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการใช้ AI ในการทำงาน องค์กรจึงจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้อย่างรอบคอบก่อนนำ AI มาใช้

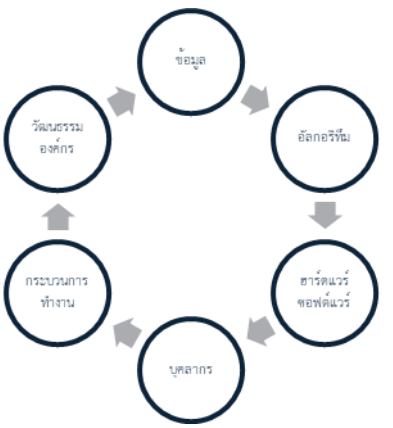

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของการใช้ปัญญาประปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารสถานศึกษา

ข้อสังเกตจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์

นรรัชต์ ฝันเชียร (2562) กล่าวว่า หลายครั้งเวลามีการพูดถึงเทคโนโลยี AI ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จนเกิดมาเป็นการทำนายไว้ว่า อีกไม่กี่ปีข้างหน้าหลายอาชีพอาจถูกแย่งชิงหรือถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี AI ในแวดวงการศึกษาก็ไม่ต่างกัน เพราะคุณครูหลายท่านอาจมีความสงสัยว่า “จริงๆ แล้ว AI นั้นจะเข้ามาแทนที่คุณครูจริง ๆ ได้หรือไม่” ทั้งนี้ในเบื้องต้นถ้าเราลองย้อนกลับมาพินิจพิจารณาถึงหน้าที่และคุณสมบัติของคุณครูในปัจจุบันที่เป็นอยู่ ถ้าในมิติการสอนมีความเป็นไปได้อย่างมากที่เทคโนโลยี AI จะเข้ามาทดแทนครูโดยเฉพาะในรายวิชาที่มีความรู้ตายตัวหรือความรู้เชิงกระบวนการ/ทฤษฎี แต่อย่างไรก็ตามถ้ากระบวนการจัดการเรียนรู้ของ คุณครูมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เน้นการตั้งคำถาม ฝึกกระตุ้นการคิด และส่งเสริมการแสดงความเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน AI ไม่สามารถเข้ามาทดแทนคุณครูได้แน่นอนเพราะจากรายละเอียดข้างต้นเราจะเห็นแล้วว่า เทคโนโลยี AI ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังเป็น แบบเน้นการเรียนรู้เชิงลึก ตามกระบวนการหรือแพทเทิร์นแบบเดิม (Narrow AI) จึงเป็นไปได้ยากที่จะแทนที่คุณครูในห้องเรียน

กล่าวโดยสรุป ปัญญาประดิษฐ์ยังคงเป็นสาขาที่กำลังพัฒนาอยู่ จึงยังมีความท้าทายบางประการ เช่น ความซับซ้อนของข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์มักต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากและมีความซับซ้อนในการประมวลผล ข้อจำกัดของฮาร์ดแวร์ ปัญญาประดิษฐ์บางประเภทต้องการฮาร์ดแวร์ที่มีประสิทธิภาพสูง ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย ปัญญาประดิษฐ์อาจถูกนำไปใช้เพื่อละเมิดความเป็นส่วนตัวหรือความปลอดภัยของข้อมูล เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่มีศักยภาพสูงในการปฏิวัติหลายๆ ด้านของชีวิตมนุษย์ การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์อย่างชาญฉลาดและรับผิดชอบจึงมีความสำคัญต่ออนาคตของสังคม

ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI มีศักยภาพที่จะสามารถปฏิวัติการบริหารโรงเรียน ด้วยการทำงานอัตโนมัติ การวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ส่วนบุคคล AI สามารถช่วยโรงเรียนปรับปรุงการสอน การเรียนรู้ และผลลัพธ์ของนักเรียนได้ อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งสำคัญสำหรับโรงเรียนที่จะต้องพิจารณาความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ AI อย่างรอบคอบ เช่น อคติ ความเป็นส่วนตัว และต้นทุน ก่อนที่จะนำโซลูชัน AI ไปใช้งาน

อย่างไรก็ตามการแทนที่ดังกล่าวเป็นเรื่องของอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าเทคโนโลยี AI ยังคงมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องความกังวลดังกล่าวอาจต้องนำมาพิจารณาอีกครั้ง ถ้า AI สามารถเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เมื่อพูดถึงการที่เทคโนโลยี AI จะเข้ามาสนับสนุนหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษานั้นในเบื้องต้นสามารถแจกแจงได้ดังนี้

1. เทคโนโลยี AI สามารถช่วยในการทำกิจกรรมทางการศึกษาบางอย่างได้โดยอัตโนมัติ เช่น กิจกรรมการตรวจข้อสอบหรือการให้เกรดเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชัน ZipGrade เครื่องสำหรับตรวจข้อสอบประเภทปรนัยที่แสดงผลลัพธ์แบบทันที โดยใช้ร่วมกับกระดาษที่ทางแอปพลิเคชันนี้ จัดทำขึ้นโดย ZipGrade จะมีความรวดเร็วในการประมวลผลไม่เกิน 5 วินาทีต่อ 1 แผ่น ตลอดจนสามารถบอกค่าเฉลี่ย ค่าต่ำ/สูงสุดของคะแนนสอบและค่าสถิติของตัว ข้อสอบด้วย

2. การปรับปรุงในเรื่องของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กล่าวคือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI หรือ Machine Learning จะช่วยปรับปรุงกระบวนการของการประเมินผลได้หลากหลายทิศทางไม่ว่าจะเป็นการตัดเกรดที่รวดเร็วมากขึ้น การพัฒนาข้อสอบที่ปรับเปลี่ยนตามระดับความสามารถของผู้ทดสอบ (Adaptive Test) การกำกับติดตามความก้าวหน้าในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยในทุกเรื่องจะถูกดำเนินการแบบแยกส่วนของระยะเวลาตามความเหมาะสมของเด็กแต่ละคนและสะท้อนผลการประเมินได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

3. การเติบโตของซอฟท์แวร์การศึกษาที่มุ่งเน้นการตอบสนองความ ต้องการรายบุคคล (Personalized Education) หรือการตอบสนองการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนตามความสามารถของผู้เรียน (Adaptive Learning) ซึ่งจริงๆ เทคโนโลยีดังกล่าวนี้ถูกนำไป ใช้ให้เห็นในปัจจุบันตามเกมหรือ โปรแกรมการพัฒนาตนเองต่างๆ ที่เน้นการตอบสนองการเรียนรู้ตาม ระดับความสามารถของแต่ละผู้เล่น/ ผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ในการนำเทคโนโลยี AI มาประยุกต์ใช้จะช่วยให้ผู้เรียนที่มีระดับความสามารถทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกันสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ตามความถนัดหรือความสามารถของตนเองได้

4. การยอมรับในส่วนของการสั่งงานด้วยเสียง โดยในอนาคตอันใกล้เราจะเห็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ที่เป็นผู้ช่วยเหลือด้วยเสียงมากขึ้น เช่น การใช้ Apple SIRI, Google Home, หรือ Microsoft Cortana เป็นต้น โดยแนวทางที่ส่วนใหญ่จะมีการประยุกต์ผู้ช่วยเหลือด้วยเสียง ในแง่ของการให้ข้อมูลเบื้องต้น หรือช่วยในการตอบคำถามที่มักเกิดขึ้นซ้ำๆ ตลอดจนบางครั้งอาจจะไม่ได้เป็นลักษณะของผู้ช่วยตอบคำถามด้วยเสียงเท่านั้น อาจมีเพิ่มเติมในแง่ของข้อความที่อาจมีปรากฏใน รูปแบบของ ChatBot ซึ่งจะเป็นการช่วยลดภาระงานของคุณครูหรือเจ้าหน้าที่ธุรการของโรงเรียน ในการตอบคำถามซ้ำๆ

สุดท้ายการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ จะส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านบวกและด้านลบ สิ่งสำคัญ คือ มนุษย์จะต้องเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ และกำกับดูแลการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสม เพื่อให้ปัญญาประดิษฐ์เป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษา (Education Sector) อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.กระทรวง.นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 ถึง 2570 สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://backend.tsri.or.th/files/trf/2/docs/Policy_and_Strategy_of_Thailand_HESI_2563-2570_and_Thailand_SRI_Plan_2563-2565.pdf.

โชติวริทธิ์ ชัชชัยยากิตติ์. (2564). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการของนักเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ภาครัฐ. วารสาร มจร เลย ปริทัศน์ . 2(3) กันยายน-ธันวาคม

เทคซอส. (2565, 15 ธันวาคม). ทำความรู้จัก ChatGPT AI สุดล้ำตอบสารพัดทุกคำถามพร้อมทักษะที่หลากหลาย สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://techsauce.co/news/chat-gpt-open-ai

เทคซอส. (2566, 8 กุมภาพันธ์). Microsoft เปิดตัว Bing & Edge โฉมใหม่ ขับเคลื่อนด้วย AI แบบ ChatGPT สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://techsauce.co/news/microsoft-launch-bing-edge-chatgpt

ไทยพีบีเอส. (2566, 8 กุมภาพันธ์). Google เปิดตัว "Bard" AI Chatbot สู้ศึก ChatGPT สืบค้น 10 ตุลาคม 2566, จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content/324345

นรรัชต์ ฝันเชียร. (2562). AI กับการส่งเสริมการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม, 2566, จาก https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/75968

ผู้จัดการออนไลน์. (2566, 8 มิถุนายน). Alisa Generative AI สุดยอดนวัตกรรมขับเคลื่อนปัญญาประดิษฐ์รายแรกของไทย สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม, 2566, จาก https://mgronline.com/onlinesection/detail/9660000052626

สมชาย รัตนะวงศ์ชัย. (2563). ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารการศึกษา. วารสารการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 11(2), 243-256.

ศึกษาธิการ. กระทรวง. แผนปฏิบัติการดิจิทัล เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563 – 2565 สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://bict.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/03/digital-63-65.pdf

Al-Shammari, E. A., & Al-Shammari, A.E. (2021). Artificial intelligence in education: A comprehensive review. Education and Information Technologies, 26(5), 5485-5522.

Bakhsh, S., Ahmad, N., & Yousaf, M. (2020). Artificial intelligence in education:

Current status and future prospects. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET), 15(10), 140-155.

Bostrom, N. (2014). Superintelligence: Paths, dangers, strategies. Oxford University Press.

Chen, L., & Wang, Q. (2020). Facial Recognition Technology in Educational Settings: A Comprehensive Review. Journal of Educational Administration and Technology, 12(4), 78-94.

Chen, B., & Yu, H. (2021). Artificial intelligence in education: A review and future directions. Educational Technology & Society, 24(4), 155-172.

Christodoulou, E., & Hadjithoma, M. (2020). Artificial intelligence in education: A critical review of the state-of-the-art and emerging trends. Learning and Individual Differences, 77, 101802.

Chui, M., Manyika, J., & Miremadi, M. (2016). Where machines could replace humans—and where they can't. McKinsey Global Institute.

Ford, M. (2015). The rise of the robots: Technology and the threat of a jobless future. New York, NY: Basic Books.

Garcia, M., & Williams, S. (2022). The Impact of AI on Personalized Learning: A Case Study of Secondary Education. International Journal of Educational Technology, 18(3), 112-130.

Guo, H., & Liu, S. (2021). Application of artificial intelligence in modern school administration. Journal of Physics: Conference Series, 1754, 012047.

Hargreaves, D. (2021). Artificial intelligence in education: A review of the state of the art. Education and Information Technologies, 26(6), 6169-6204.

Hernández-Nieves, J., Ruiz, J. M., & Pérez-López, P. A. (2021). Effects of artificial intelligence-based learning systems on students' academic achievement: A meta-analysis. Journal of Educational Psychology, 113(1), 156-177.

Johnson, A., & Siemens, G. (2017). Artificial intelligence and the future of education. Learning, Media and Technology, 42(1), 1-3.

Jones, R., et al. (2018). Predictive Analytics in Education: A Framework for Decision-Making. Educational Planning and Administration, 21(3), 89-107.

Kim, H., & Lee, C. (2019). An AI-Based Approach to Optimizing Resource Allocation in Educational Institutions. Journal of School Administration, 25(1), 56-73.

Luckin, R., & Luckin, J. (2021). Artificial intelligence in education: From novelty to mainstream. Routledge.

Müller, V. C. (2019). Artificial intelligence: A modern approach. Cambridge University Press.

Nilsson, N. J. (1995). Artificial intelligence: A modern approach. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Nilsson, N. J. (2018). Artificial Intelligence: A Modern Approach (5th ed.). Pearson.

O'Neil, C. (2016). Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy. New York, NY: Crown.

Osborne, M. J., & Frey, C. B. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? Technological Forecasting and Social Change, 114, 292-300.

Poole, D., Mackworth, A. K., & Goebel, R. (2016). Artificial Intelligence: Foundations of Computational Agents (3rd ed.). MIT Press.

Russell, S. J., & Norvig, P. (2010). Artificial Intelligence: A Modern Approach (3rd ed.). Pearson.

Russell, S. J., & Norvig, P. (2010). Artificial intelligence: A modern approach. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Smith, J., & Johnson, A. (2021). Leveraging AI for Efficient Student Enrollment in Educational Institutions. Journal of Educational Technology, 15(2), 45-62.

Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. Mind, 59(236), 433-460.

Vodyaho, G., Kumar, A., & Singh, A. K. (2019). Artificial Intelligence in Education: A Review. International Journal of Education and Information Research, 9(1), 13-22.

Vodyaho, G., Kumar, A., & Singh, A. K. (2019). Impact of artificial intelligence on employment: A review. Journal of Business Management, 12(1), 25-37.

การพัฒนาสมรรถนะของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแห่งหนึ่ง ผ่านโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก

DEVELOPING THE COMPETENCIES OF EMPLOYEES PROVINCIAL ELECTRICITY AUTHORITY THROUGH THE PEA X-RANGER PROJECT: OPEN, CHANGE, GROWTH

[1]วสันต์ บุญล้อม

[1]Wasan Boonlom

นักวิชาการอิสระ

independent academic

sanpea2004@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 26, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนาสมรรถนะพนักงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแห่งหนึ่ง ผ่านโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก เพื่อพัฒนาให้มีสมรรถนะที่จำเป็นและเหมาะสม ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านทัศนคติ (Attitude) สติปัญญา (Intelligence) ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior) ให้มีศักยภาพสูงขึ้น จนเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้ โดยมีขั้นตอนหลัก 3 ส่วน ดังนี้ 1.เปิด (ขั้นละลายพฤติกรรม: Unfreezing) 2.เปลี่ยน (ขั้นการเปลี่ยนแปลง: Changing) 3.ปลูก (ขั้นหล่อหลอมพฤติกรรมใหม่: Refreezing) โดยใช้วิธีการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสังคมและยุคสมัย เช่น การสอนด้วยบทบาทสมมุติ (Role Playing) การฝึกฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) การระดมสมองโดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) การจำลองและแก้ปัญหาจากเกม (Gamification) เป็นต้น ผลการประเมินพนักงานผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า สามารถพัฒนาสมรรถนะในด้านทัศนคติสูงขึ้น ร้อยละ 21 เพิ่มความตระหนักถึงการจัดการความรู้และนวัตกรรม

[1] อดีตรองผู้อำนวยการฝ่าย ฝ่ายวิศวกรรมและบริการ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขต 2 (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

สูงขึ้น ร้อยละ 30.50 และมีพฤติกรรมเชิงบวกสูงขึ้น ร้อยละ 23.20 จากผลลัพธ์ดังกล่าว จะส่งผลให้องค์กรพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เกิดระบบนิเวศในการทำงานที่ดีขึ้น เกิดต้นแบบและเครือข่ายของการพัฒนาองค์กร อีกทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการยังสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางหรือต้นแบบด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานในหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และท้ายที่สุดโครงการนี้จะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของจุดเปลี่ยนที่จะนำพาการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) หรือ PEA ฝ่าวิกฤติและคว้าโอกาสสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง สมรรถนะ ทัศนคติ พฤติกรรม

Abstract

This article aims to present the development of employee competencies of a Provincial Electricity Authority through the PEA X-Ranger: Open, Change, Growth project to develop necessary and appropriate competencies. Keep up with the changes In terms of Attitude, Intelligence, Knowledge, and Skills, behavior can be changed to have higher potential. Until being a role model for others There are 3 main steps as follows: 1. Open (step of dissolving behavior: Unfreezing) 2. Change (step of change: Changing) 3. Growth (step of molding new behavior: Refreezing) using training methods that are consistent with society. and era such as teaching with role playing (Role Playing), deep listening exercises (Deep Listening), brainstorming using design thinking (Design Thinking), simulation and problem solving from games. (Gamification) etc. The results of the evaluation of employees who participated in the project found that they were able to improve their competency in attitude by 21 percent, increase their awareness of knowledge management and innovation by 30.50 percent, and have a higher level of positive behavior by 23.20 percent from these results. This will result in the organization being ready to receive change. A better working ecosystem will emerge. A prototype and network of organizational development has been created. In addition, various activities of the project can be used as guidelines or prototypes for developing the competency of employees in various departments efficiently and effectively. And ultimately, this project will become the starting point of a turning point that will lead the Provincial Electricity Authority (PEA) or PEA to overcome the crisis and seize the opportunity for sustainable success.

Keywords: changes, competency, attitude, behavior

บทนำ

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นรัฐวิสาหกิจด้านสาธารณูปโภค มีภารกิจ “จัดหา ให้บริการพลังงานไฟฟ้าและดำเนินธุรกิจอื่นที่เกี่ยวเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจทั้งด้านคุณภาพและบริการ โดยการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม”

กว่า 63 ปี กับพื้นที่ในความรับผิดชอบ 74 จังหวัด ซึ่งมีความหลากหลายทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ด้านสังคม ความเป็นอยู่รวมไปถึงประเภทของกลุ่มลูกค้า ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้นำมาซึ่งความหลากหลายด้านความความต้องการของกลุ่มลูกค้า จึงเกิดคำถามขึ้นว่า “กว่า 63 ปี ที่ดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจมา การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตอบสนองความต้องการและการบริการต่อลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือยัง”

จากคำถามข้างต้นนำมาซึ่งการค้นหาคำตอบ ก่อให้เกิดแนวคิดและเครื่องมือมากมายที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการการวัดประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ค่า KPI ค่าดัชนีวัดความสำเร็จ และค่าเกณฑ์วัดอื่น ๆ ที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคนำมาใช้ในปัจจุบัน นำมาซึ่งสภาวะความกดดันในการทำงาน การแข่งกันทำงาน โดยปราศจากการช่วยเหลือกันความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและความสุขในการทำงานลดลง จนสุดท้ายพนักงานส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่าในตนเองเข้าสู่สภาวะหมดไฟในการทำงาน

ดังนั้น หากมีโครงการพัฒนาสมรรถนะ ทั้งในด้านทัศนคติ สติปัญญา ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องจริงจังจะช่วยลดจุดเจ็บปวดของพนักงานในองค์กร และผู้ใช้ไฟฟ้าได้ รวมทั้งยังเพิ่มภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรต่อไป

บทความนี้นำเสนอการพัฒนาสมรรถนะพนักงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแห่งหนึ่ง ผ่านโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นและเหมาะสม เนื้อหาหลักประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะในองค์กรและทรัพยากรมนุษย์ วิเคราะห์ข้อมูล แนวทางพัฒนาที่นำเสนอ ผลการดำเนินการโครงการและสรุปผล

ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะในองค์กรและทรัพยากรมนุษย์

1. แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะในองค์กร

สมรรถนะ (Competency) เป็นปัจจัยในการทำงานที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่องค์กร โดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพราะสมรรถนะเป็นปัจจัยที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของพนักงาน จนนำไปสู่การพัฒนาองค์กร

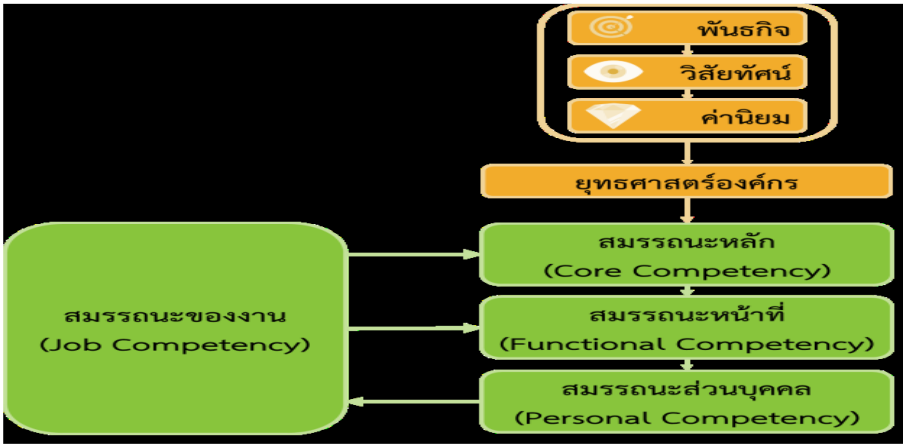

ภาพที่ 1 ผังการไหลแนวทางการพัฒนาสมรรถนะองค์กร

การพัฒนาสมรรถนะจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารองค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนางานบริการ หรือการพัฒนาผู้บริหาร เป็นต้น จากภาพที่ 1 แสดงแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในองค์กร ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะหลายด้าน โดยเป็นสมรรถนะของงาน (Job Competency) และมีสมรรถนะที่เกี่ยวข้องอีก 3 ส่วน คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะหน้าที่ และสมรรถนะส่วนบุคคล และทุกส่วนจะเริ่มต้นจากพันธกิจ วิสัยทัศน์ และค่านิยมขององค์กร ผ่านยุทธศาสตร์องค์กร

2. หลักการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการส่งเสริมให้บุคลากรมีศักยภาพทั้งทัศนคติ ความรู้ ทักษะ ความเข้าใจและมีพฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร โดยมีกิจกรรมหลัก 4 ส่วน ประกอบด้วย การพัฒนารายบุคคล การพัฒนาสายอาชีพ การบริหารผลการปฏิบัติงาน และการพัฒนาองค์การ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เริ่มจากการพัฒนารายบุคคลที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ระยะสั้น การพัฒนาสายอาชีพมุ่งผลสัมฤทธิ์ระยะยาวที่ตัวบุคคล การบริหารผลการปฏิบัติงานเน้นที่องค์กรแต่มุ่งผลสัมฤทธิ์ระยะสั้น และปิดจบที่การพัฒนาองค์การที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ระยะยาว ดังแสดงในภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่ากระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นระบบจะช่วยให้พนักงานมีทัศนคติและมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานที่ดี ส่งเสริมให้พนักงานมีทักษะความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถพัฒนางานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 แนวคิดการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

พีระมิดแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid) คือ การแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นถึงแนวทางการเรียนในแต่ละแบบและจำแนกประสิทธิภาพที่ได้รับออกเป็น 7 ระดับ 2 ส่วน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การเรียนรู้ด้วยการ ถ่ า ย ท อ ด ค ว า ม รู้ (Traditional Passive) ประกอบด้วย การเรียนรู้ในระดับที่ 1- 4 ได้แก่ การบรรยาย การอ่าน การได้ดูและได้ยินเสียง การสาธิตการทำให้ดู (Lecture-Demonstrate) กลุ่มนี้จะเป็นการที่เราได้รับความรู้จากผู้อื่น แบบ Outside-in เป็นการเรียนรู้จากผู้รู้ หรือสิ่งที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้วในระดับหนึ่ง ผู้เรียนในกลุ่มนี้มักจะเป็นผู้รับ ถือเป็นการเรียนแบบ Inductive Learning

กลุ่มที่ 2 เรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้เองเป็นทีม (Teaming Active) ประกอบด้วย การเรียนรู้ในระดับที่ 5-7 (Discussion–Teach others) กลุ่มนี้จะมีการหารือกันในกลุ่ม มีการลงมือปฏิบัติจริง และมีการถ่ายทอดสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นทราบ เป็นการเรียนรู้ที่ต้องทำความเข้าใจด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดออกมาด้วยการปฏิบัติ เป็นการเรียนแบบเข้าใจข้างในตัวเองก่อน แล้วจึงถ่ายทอดให้คนอื่น หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการเรียนแบบสรุปผลที่ได้ประสบพบเจอ แล้วมารวบรวมวิเคราะห์ให้เกิดเป็นแนวคิดหรือหลักการ ถือเป็นการเรียนแบบ Deductive Learning

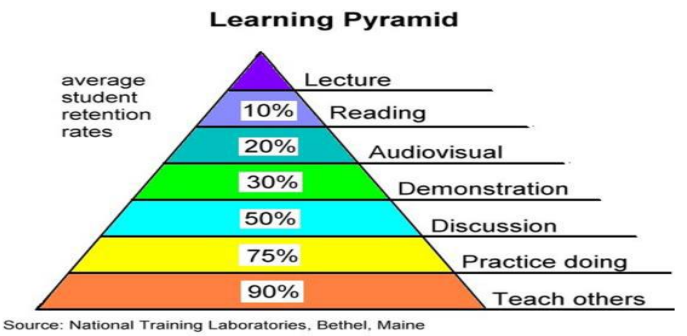

ภาพที่ 3 พีระมิดแห่งการเรียนรู้

โครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก ได้นำเอาหลักการ จากการเรียนรู้ทั้ง 7 ระดับข้างต้น มาใช้ในโครงการฝึกอบรมดังกล่าว โดยที่พนักงานทุกคนจะได้ใช้ทั้งการฟังบรรยายในห้อง การเห็นตัวอย่าง การแลกเปลี่ยนพูดคุยสนทนา การทดลองปฏิบัติจริง และการสอนกัน ซึ่งนี่เป็นหนึ่งในจุดแข็งของโครงการ เพราะมีทั้งความหลากหลายที่ทำให้ผู้เข้าอบรมมีสติและตั้งใจ พร้อมทั้งฝึกการเรียนรู้ในวิธีการที่แตกต่างกันตามแต่ละสภาพแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาที่นำเสนอ

มนุษย์มีศักยภาพที่เป็นความรู้ ความสามารถ หรือพลังที่แฝงอยู่ในตัวเอง ซึ่งสามารถนำมาใช้พัฒนาตนเองและสิ่งรอบ ๆ ตัว อย่างไม่รู้จบ ปัญหาหนึ่งของมนุษย์รวมถึงพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค คือ ไม่รู้ว่าตนเองนั้น มีศักยภาพในด้านใดและไม่รู้แม้กระทั่งวิธีค้นหา หรือวิธีการดึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตัวเองออกมา เพื่อทำความรู้จัก จัดการและพัฒนาให้ศักยภาพที่มีอยู่นั้นเพิ่มขึ้นได้อย่างไร บางคนต้องใช้เวลานานกว่าจะได้คำตอบ

แต่ปัญหาที่ใหญ่กว่านั้น คือ รู้ว่าตนเองมีความรู้ มีความสามารถ มีศักยภาพด้านใด แต่หมดไฟในการนำศักยภาพเหล่านั้นมาใช้ในการทำงาน แล้วจะมีกระบวนการอะไรที่จะผลักดันให้เกิดการค้นหา เรียนรู้ จัดการ และพัฒนาศักยภาพภายในตัวเอง ที่ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการนี้จะต้องกระตุ้น หรือปลุกไฟแห่งศักยภาพที่มีอยู่ในตัวนั้น ให้ลุกโชติช่วงอยู่ตลอดเวลา คือ ความท้าทายอย่างที่สุดของ โครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก

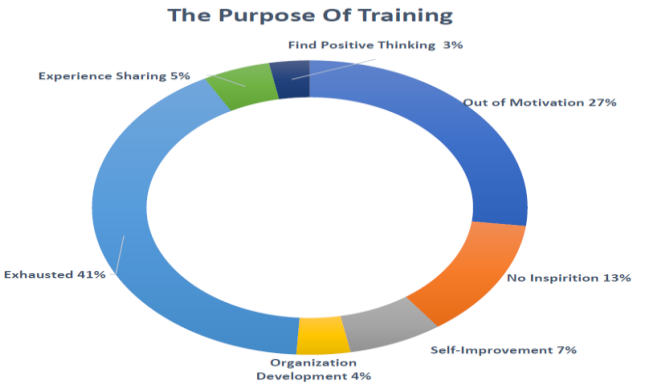

ภาพที่ 4 คุณลักษณะของพนักงานจากการสำรวจ

จากภาพที่ 4 แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของพนักงานในพื้นที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแห่งหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะด้าน Exhausted มีสูงถึงร้อยละ 41 โดยคุณลักษณะนี้เป็นการสำรวจจากกลุ่มพนักงานที่มีความตั้งใจในการเข้าร่วมโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก

1. การออกแบบกิจกรรม

แนวทางการค้นหา เรียนรู้ พัฒนาและปลุกไฟแห่งศักยภาพในการทำงานนั้น ทีมงานได้นำแนวทฤษฎีของปัญญา 3 ฐาน มาเป็นแกนของกิจกรรมและมี 6C Models เป็นตัว ร้อยเรียงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดย ปัญญา 3 ฐาน คือ กระบวนการดำเนินชีวิตที่ยึดโยงกับหลักไตรสิกขา ในพระพุทธศาสนา เป็นการระลึกรู้ “สภาวะ” หรือ “ฐาน” ภายในตนเอง เพื่อการพัฒนาตนเอง มี 3 ฐาน คือ ฐานกาย (กายกรรม) ฐานความคิด (วจีกรรม) และฐานใจ (มโนกรรม) โดยแสดงภาพรวมและความสัมพันธ์ไว้ในภาพที่ 5

"ฐานกาย" คือ การฝึกสติให้อยู่กับร่างกาย โดยเชื่อมโยงให้เกิด ทักษะ Psychomotor Domain ที่เกิดจากการลงมือทำ ก่อให้เกิดประสบการณ์ สัญชาติญาณ ที่ไม่ใช่เหตุผลเชิงตรรกะ ดังนั้น การทำกิจกรรมในฐานกายนี้จะทำให้พนักงานในองค์กร มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เกิดความสนิทสนม ส่งผลดีต่อการสื่อสารภายในองค์กร และเป็นการพักผ่อนสมอง

"ฐานความคิด" คือ การฝึกการแสดงถึงองค์ความรู้ (Cognitive Domain) ในเชิงเหตุผล การคิด วิเคราะห์ เข้าใจ ด้วยกระบวนการคิด การเรียนรู้ผ่านการอ่าน การฟัง การอภิปราย

ดังนั้น การทำกิจกรรมในฐานความคิดนี้จะทำให้พนักงานในองค์กรมีกระบวนการตัดสินใจที่ผ่านการคิด วิเคราะห์ อธิบาย อภิปราย และหาเหตุผลอย่างเป็นหลักการตามกฎระเบียบขององค์กรและต่อยอดสู่การค้นพบไอเดียใหม่ หลักการใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ ในที่สุด

"ฐานใจ" คือ การฝึกการแสดงถึงอารมณ์และความรู้สึก (Affective Domain) โดยการให้คุณค่ากับความรู้สึกของใจเป็นเป้าหมายสำคัญ ซึ่งต้องยอมรับว่าลักษณะของอารมณ์ความรู้สึก จะมีการขึ้นลงตามสิ่งที่มากระทบ ดังนั้น การทำกิจกรรมในฐานใจ จะส่งเสริมให้พนักงานได้รู้และเข้าใจคุณค่าในตัวเอง รวมถึงการเปิดรับและการมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเห็นอกเห็นใจกันมากยิ่งขึ้นจนนำไปสู่การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5 ปัญญา 3 ฐาน

6C Models เป็นหัวใจของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ช่วยร้อยเรียง เชื่อมโยง สร้างสรรค์ และออกแบบพื้นที่ให้พนักงานที่เข้าร่วมอบรมเรียนรู้จากชีวิตจริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทุกคนเอาชีวิตลงมาเรียนรู้ เป็นครูของกันและกัน จนเกิดการสนทนา มีส่วนร่วมคิดร่วมสร้าง นำมาเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เข้าถึง ตัดสินใจ ลงมือทำ นำไปใช้จริง โดย 6C Models ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ

1. Connect การเชื่อมความสัมพันธ์ในระดับลึก เพื่อให้เกิดพื้นที่ปลอดภัยในการร่วมกิจกรรม

2. Contract การสร้างข้อตกลงร่วมกันในระหว่างการอบรม

3. Content การนำเสนอประเด็นของเนื้อหา เรื่องราวหรือสิ่งที่ต้องการสื่อสารเพื่อให้เกิดผลลัพธ์

4. Conversation สนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือ Coaching Moment

5. Commit การสร้างความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบการมีส่วนร่วม หรือสัญญาใจต่อกัน

6. Conclude การสรุปผลลัพธ์ของการกระทำ หรือกิจกรรมต่าง ในการอบรม เพื่อให้เกิดภาพเป้าหมายเดียวกัน

ในโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก ได้นำแนวคิดของปัญญา 3 ฐาน เป็นแกนหลักของกิจกรรม โดยมี 6C Models เป็นตัวดำเนินเรื่องราวและสะพานเชื่อมแต่ละกิจกรรมเข้าด้วยกัน ดังแสดงในภาพที่ 6

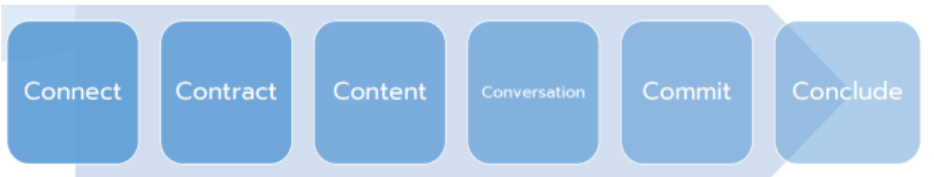

ภาพที่ 6 องค์ประกอบ 6C Models

2. กิจกรรมเชิงจิตวิทยา

กิจกรรมเชิงจิตวิทยา เป็นกิจกรรมที่เน้นการทำความรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ทั้งด้านความปรารถนา รวมถึงปมปัญหาที่เปราะบางภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดการยอมรับ นำไปสู่ความเข้าใจ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ไข พัฒนาชีวิตให้มีความสุข นอกจากนี้การเรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเอง ยังมีกระบวนการสร้างพื้นที่ปลอดภัยเพื่อการแบ่งปันและเรียนรู้เรื่องราว ของเพื่อน ๆ ที่รับการอบรม เพื่อเป็นแรงบันดาลใจการเข้าใจ ยอมรับผู้อื่น และมองโลกในแง่ดีโดยเริ่มต้นด้วยการละลายความคิด และจิตวิญญาณของผู้เข้าอบรมให้มีอายุเท่ากัน คือ 10 ขวบ โดยใช้กิจกรรม "Begin Again" เพื่อเตรียมฐานใจ ให้ผู้รับการอบรม "โตขึ้นหนูอยากเป็นอะไร" เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ปลดปล่อยจินตนาการความใฝ่ฝัน ความตั้งใจในวัยเด็กและพาทุกคนกลับสู่โลกปัจจุบันกับเส้นทางที่เลือกคือการเป็นส่วนหนึ่งของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แม้จะต่างจากความฝันในวัยเด็ก แต่จงเชื่อมั่นว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นดีเสมอเปิดการยอมรับสู่ความเข้าใจ พร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพภายในตัวเองเพื่อการเติบโตไปพร้อมกับองค์กร ด้วยการเตรียมความพร้อมด้าน"ประสบการณ์ vs โอกาส" ผ่านการเรียนรู้ Self Esteem การเรียนรู้คุณค่าในตัวเองนำไปสู่การนับถือตัวเองและ Being คุณสมบัติที่ดี กับการกล่าวตำหนิ และกล่าวชม เพื่อการสร้างและรักษาสัมพันธภาพอันดีกับเพื่อนร่วมงาน และตอกตะปูดอกสำคัญ ด้านจิตวิทยา คือ การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening)

3. กิจกรรมสันทนาการ

กิจกรรมสันทนาการ คือ กิจกรรมที่เน้นทำความรู้จักผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ มีเป้าหมายในการทลายกรอบกำแพงของบุคลิกส่วนตัว และสังคม เพื่อสร้างเครือข่าย โดยเริ่มต้นจากการรู้จัก สู่การเป็นเพื่อน พี่ น้อง ในที่สุด รวมทั้งสร้างระบบนิเวศแห่งความปลอดภัยผืนใหญ่ในการอบรมที่กล้าจะเปิดใจยอมรับ ช่วยเหลือกัน ในทุก ๆ กิจกรรมของการอบรม "เพื่อนจ๋า...เธออยู่ไหน" สร้างความสัมพันธ์ผ่านการตามหาและทำความรู้จักเพื่อนใหม่ ผ่านป้ายชื่อเพื่อน และเสียงเพลง "ชั่วโมงศิลปะ" กิจกรรมต่อเนื่องเพิ่มระดับความสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ สู่การเปิดใจและขยายพื้นที่ปลอดภัยผ่านการส่งต่อกระดาษและวาดรูปเพื่อนทีละส่วนประกอบกันจนเป็นรูปเหมือนของเราที่เพื่อนวาดให้ "หอยจ๋าหอย" ขยับความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดกันด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม 3 คน ผ่านการสัมผัสมือ การวิ่งหาเพื่อน และการจับกลุ่มใหม่ "ลูกบอลปริศนา" ความสัมพันธ์ที่เชื่อมกันด้วยความสนุกจากการส่งลูกบอลสีและลูกบอลคำสั่ง ลุ้นทุกครั้งที่เสียงเพลงหยุดลง กับการเปิดคำสั่งจากบอลปริศนา คำสั่งที่จะนำมาซึ่งมวลแห่งความสุขและเสียงหัวเราะ

4. การให้ความรู้

กิจกรรมการให้ความรู้ ถือว่าเป็นความท้าทายอย่างที่สุดสำหรับคณะผู้จัดอบรม เพราะเนื้อหาทั้ง 3 ส่วน มีความเข้มข้นมาก โดยเริ่มต้นจากแก่นของแนวคิด "ปัญญา 3 ฐาน" สู่การพิสูจน์ ปัจจัยขับเคลื่อนค่านิยมองค์กร "TRUSTED" จากความเชื่อมั่น เปลี่ยนผ่านสู่ความไว้วางใจและพัฒนาต่อไปสู่ความน่าเชื่อถือ ด้วยกิจกรรม "3 5 9 นับเลข 1-100" เพื่อให้ประจักษ์ต่อผลลัพธ์ขององค์กรที่มีรสนิยมในการปลูกฝัง Mindset ให้แต่ละส่วนงานย่อยทำงานแบบแข่งขันกันเทียบกับผลลัพธ์ของกระบวนการในการทำงานที่ทุกส่วนงานย่อยต่างช่วยเหลือกันและมีรสนิยมในการเสพความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน "วาดภาพต่อใจ" กิจกรรมที่สื่อให้ความสำคัญของการสื่อสารภายในองค์กร และยิ่งสะท้อนภาพให้เห็นชัดขึ้นด้วยกิจกรรม "วงกลมแห่งชัยชนะ" นอกจากการสื่อสารแล้ว ยังได้ลองลงมือทำ ซึ่งผลมีทั้งได้และไม่ได้ ไม่กลัวกับการที่จะเริ่มต้นใหม่ ถนอมกายรักษาใจกัน ด้วยคำว่าขอโทษทุกกิจกรรมสะท้อนปัจจัยขับเคลื่อนค่านิยมองค์กร TRUSTED

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) กิจกรรมที่เจียรนัยคุณค่า ของมนุษย์ผ่านความรู้แฝงที่สั่งสมมาจากประสบการณ์การทำงาน สู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่รูปแบบการเก็บ การเผยแพร่ความรู้และการนำไปพัฒนาต่อยอดที่ทันสมัย ไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยการถอดความรู้จากคลิปวิดีโอและกิจกรรม "กระดาษ 1 แผ่น ทำอะไรได้บ้าง"

นวัตกรรม Innovation กิจกรรมที่สร้างความตระหนักรู้ถึงโลกที่กำลังพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง หากองค์กรใดยังสมัครใจพอใจกับความสำเร็จเดิม ๆ โดยไม่มีการพัฒนาให้ทันโลก หรือนำหน้าเทคโนโลยี ไม่พ้นการเป็นองค์กรที่รอวันทำลายตัวเอง ถูก Disruptive ให้ถูกลืม และทิ้งร้างอยู่ในโลกใบเก่า การคิดที่พัฒนาเริ่มต้นง่าย ๆ จากกระบวนการคิดเชิงออกแบบ หรือ Design Thinking ที่ศึกษาความต้องการที่แท้จริงของลูกค้านำมาออกแบบและพัฒนาต่อเป็น Prototype สู่การ Pitching เสนอขายต่อลูกค้า เป็น

กิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นคุณค่าของ Innovation และ Design Thinking โดยสะท้อนผ่านการประเมินผลหลังการอบรม

5. การมีส่วนร่วม

เป้าหมายหลักของการทำกิจกรรมในโครงการ นอกจากจะให้ผู้เข้าร่วมได้ "เปิด" คือการเปิดใจเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยร่วมกันในการพูดคุยเรียนรู้เรื่องราวทั้งความสุข ความทุกข์ของกันและกัน "เปิด" สู่การ "เปลี่ยน" โดยการปลดพันธะตัวเองจาก Mindset เก่า ๆ ที่สร้างรอยร้าวและบาดแผลแห่งความเจ็บปวดในการทำงาน ล้างพลังงานด้านลบออกจากใจ เพื่อปลูกฝังพลังงานด้านบวกเข้าไปแทนที่

"เปิด" สู่การ "เปลี่ยน" เพื่อเรียนรู้ที่จะ "ปลูก" Growth Mindset เรียนรู้ และยอมรับคุณค่าที่คู่ควรแก่การภูมิใจในตนเองและเพื่อนร่วมงานและที่สำคัญคือการปลูกโอกาสแห่งการพัฒนาตนเองและองค์กร ให้ทันโลก ล้ำสมัย มีเป้าหมายเป็นหนึ่งเดียวกัน สิ่งที่ทำให้คณะผู้จัดโครงการรู้ชัดได้ว่าทุกกิจกรรมสามารถพาผู้เข้ารับการอบรมไปถึงเป้าหมายที่ตั้งใจได้ คือการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินกิจกรรม เช่น การบอกเล่า หรือสรุปสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมแต่ละกิจกรรมโดยไม่เข้าไปจำกัดหรือชี้นำว่าความเห็นใดถูกหรือผิด บางกิจกรรมออกแบบการมีส่วนร่วมผ่านผลงานหรือชิ้นงานโดยเปิดโอกาสในการนำเสนอแนวคิดอย่างอิสระไร้ขอบเขตหรือกรอบที่ปิดกั้น แต่ยังคงอยู่ในพื้นฐานความเป็นจริง

ผลการดำเนินการโครงการ

จากการจัดโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก ทำให้พนักงานผู้เข้าร่วมโครงการ มีสมรรถนะที่สูงขึ้นในหลายมิติ โดยมีรายละเอียดตามภาพที่ 7 และ 8

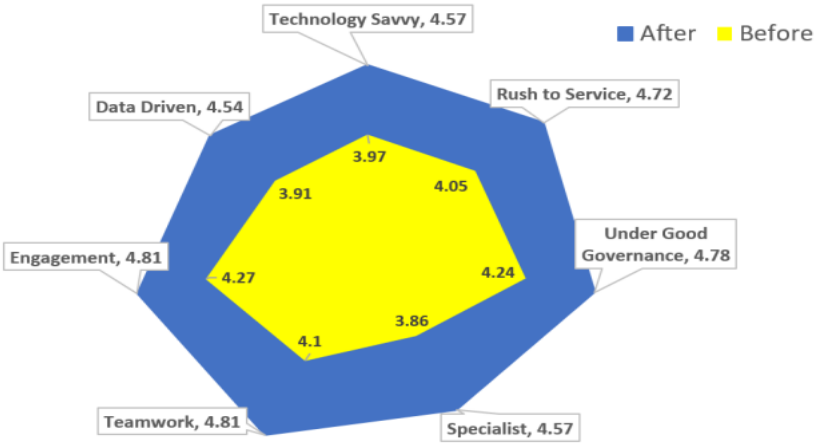

ภาพที่ 7 ผลการสำรวจความเข้าใจในปัจจัยขับเคลื่อนค่านิยมองค์กร (TRUSTED)

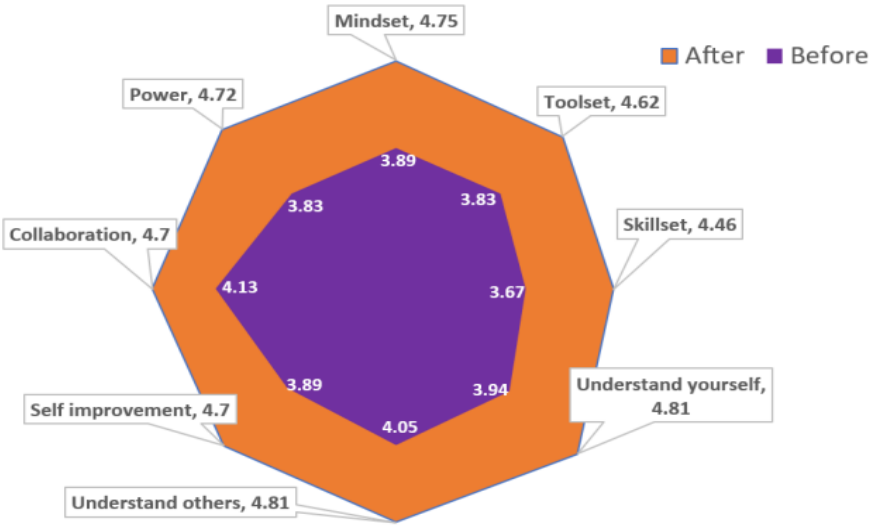

ภาพที่ 8 ผลการสำรวจสมรรถนะที่จำเป็นในแต่ละด้าน

จากผลสำรวจที่ได้นั้น ในเบื้องต้นอธิบายได้ว่าโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก สามารถเพิ่มพลังในการทำงานได้ ร้อยละ 23.24 ความเข้าใจในคุณค่าตนเอง ร้อยละ 22.08 มีความตั้งใจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ทำงานเป็นทีม ร้อยละ 17.31

บทสรุป

การพัฒนาสมรรถนะพนักงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแห่งหนึ่ง ผ่านโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก เป็นการประยุกต์ใช้หลักการ การละลายพฤติกรรม (Unfreezing) การเปลี่ยนแปลง (Changing) และการหล่อหลอมพฤติกรรมใหม่ (Refreezing) ร่วมกับแนวทางการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสังคมและยุคสมัย ซึ่งประกอบด้วยการสอนด้วยบทบาทสมมุติ (Role Playing) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) การระดมสมองโดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการจำลองและแก้ปัญหาจากเกม (Gamification) สำหรับการพัฒนาสมรรถนะพนักงาน

ผลการดำเนินการโครงการ PEA X-Ranger: เปิด เปลี่ยน ปลูก พบว่าสามารถพัฒนาสมรรถนะในด้านทัศนคติสูงขึ้น ร้อยละ 21 เพิ่มความตระหนักถึงการจัดการความรู้และนวัตกรรมสูงขึ้น ร้อยละ 30.50 และมีพฤติกรรมเชิงบวกสูงขึ้น ร้อยละ 23.20 โครงการนี้ ถือเป็นการติดอาวุธให้กับพนักงาน ทั้งในด้านจิตใจ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ก่อเกิดแรงบันดาลใจและความมุ่งหวังที่จะพัฒนาองค์กรให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ สามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคม รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการยังสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางหรือต้นแบบด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานในหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

เบญจมาส ลักษณิยานนท์. (2547). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. อุดรธานี : แม่ละมุล การพิมพ์

เสนาะ ติเยาว์. (2543). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มิตร สุวรรณ. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสิทธิ์ สนามทอง. (2562). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : แนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จขององค์การ*. เกษมบัณฑิต, 20(1)

อนุชาติ ปิยนราวิชญ์. (2559). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิผลองค์การของสำนักงานเขตบางเขน.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก

วิเคราะห์การโพสต์เนื้อหาในสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กกับหลักพุทธธรรม : ปัญหา ธรรมดา มูลค่า ปัญญา

ANALYZING CONTENT POSTED ON THE ONLINE SOCIAL NETWORK FACEBOOK WITH BUDDHIST PRINCIPLES. : ORDINARY PROBLEMS, VALUE, WISDOM

[1]พระมหาถาวร ภูแผลงทอง, [2]ปรียาภรณ์ ฤทธาพรม, [3]พระมหาวีระชาติ เพ็งแจ่ม, [4]พระครูอุดมธรรมวัตร และ [5]พระศรีรัตโนบล

[1]PhramahaThaworn Phuphlaengthong, [2]Preeyaporn Ritthaprom
[3]Phramaha Weerachat Dhirasisddho, [4]PhrakhruUdomthamwet
and [5]Phra Sri Rattanobon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]waewta_511@yahoo.co.th

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

ในสังคมปัจจุบันนี้ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมนั้นมีความเกี่ยวข้องผูกพันกันกับโลกออนไลน์ที่เราเรียกว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ตั้งแต่ลืมตาจนก่อนจะหลับไปในเวลาหนึ่งวัน ผู้คนในสังคมอาศัยเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในชีวิตประจำวันเพื่อความสะดวกในการ

---

[1] อาจารย์ ดร. เจ้าหน้าที่สารสนเทศงานบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[2] อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
[3] อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
[4] อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
[5] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ติดต่อสื่อสาร ค้นคว้าหาข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันระหว่างบุคคลหรือองค์กร เป็นการเชื่อมโยงผู้คนในสังคมให้สื่อสารถึงกันได้โดยสะดวก รวดเร็ว โดยมีเครือข่ายเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกันในรูปแบบออนไลน์ ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในการติดต่อสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารโต้ตอบจดหมายแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งถึงกันเพียงไม่กี่นาที การขายสินค้าหรือการสั่งซื้อสินค้าที่ไม่ต้องเดินไปถึงร้านค้าแบบเดิม หรือแม้แต่การจ่ายเงินค่าสิ่งของต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์ ฯลฯ แต่เมื่อมีการสื่อสารกันเป็นจำนวนมาก ผู้คนเข้าถึงง่าย ก็ย่อมให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียตามมาเช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้งานจะใช้งานไปในลักษณะรูปแบบใดที่จะทำให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์นั่นเอง

คำสำคัญ : เครือข่ายสังคมออนไลน์, เฟซบุ๊ก, การโพสต์ข้อความบนเฟซบุ๊ก

Abstract

In today's society, the daily lives of people in society are closely related to the online world that we call. Social networking (Social Network) from opening eyes until before falling asleep in one day. People in society rely on technology to participate in their daily lives to facilitate communication. research exchange learning Share between individuals or organizations It is a link between people in society to communicate with each other easily and quickly by having a technology network that is linked together in an online format. causing new innovations in communication Whether it is an electronic correspondence that is sent to each other in just a few minutes. Selling products or ordering products without having to walk to a traditional store. Or even paying for things through online systems, etc., but when there is a lot of communication. people easy to reach It will produce both good and bad results as well. Depending on whether the user will use it in any way that will have a positive or negative effect on the social network itself.

Keywords: Social Network Sites, Facebook

บทนำ

ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ทำให้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารในยุคปัจจุบันมีความก้าวหน้า เกิดการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ส่งผลให้เกิดสังคมเครือข่ายออนไลน์ (Social Network) ได้เข้ามามีส่วนเชื่อมโยงบุคคลให้ติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ซึ่งระบบ (Internet) นับว่ามีบทบาทและมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้นในสังคมยุคดิจิทัล จนกลายเป็นการสื่อสารในรูปแบบใหม่โดยมีส่วนช่วยทั้งในเรื่องของการศึกษา การทำงาน การติดต่อสื่อสาร ความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ และผู้คนสามารถเข้าใช้งานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โดยไม่มีข้อจำกัดของพื้นที่และเวลา อีกทั้งยังสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารเพื่อการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างหลากหลายรูปแบบ เป็นเหตุให้หน่วยงานหรือองค์กรต้องปรับตัว ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารงานเพื่อให้เข้ากับสังคมยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม เพื่อการสร้างเครือข่ายของผู้คนขนาดใหญ่ที่มีผู้ร่วมสนทนาได้หลากหลายคน สามารถสร้างความสัมพันธ์ พัฒนาความสนิทสนมกับกลุ่มคนที่ไม่เคยรู้จักกัน หรือกลุ่มคนที่รู้จักกันมาแล้วและสามารถช่วยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเกิดขึ้นด้วยการสื่อสารอย่างถูกต้อง ถูกวิธีถูกรูปแบบ และถูกเวลา เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมจากคนไทยมากที่สุดหนึ่งในคือเฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งมีเครื่องมือสื่อสารที่ผู้ใช้งานสามารถใช้ติดต่อสนทนา การส่งรูปภาพ วีดีโอต่างๆ พร้อมทั้งมีรูปแบบสำหรับ การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น การกดถูกใจ (Like) การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร (Share) และการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ โดยผู้ใช้มักมีวัตถุประสงค์การใช้งานที่แตกต่างกันไป เช่น เพื่อการติดต่อสื่อสาร เพื่อความบันเทิง เพื่อการให้กำลังใจ การต้องการมีกลุ่มเพื่อน ช่วยลดความเหงา ฯลฯ (Quinn, 2016) ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารที่สำคัญติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล เชื่อมโยงกันในทิศทางใดทิศทางหนึ่งได้ เพราะสามารถตั้งประเด็นถามตอบในเรื่องที่สนใจ โพสต์ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เขียนข้อความ สนทนาออนไลน์ (Chat) ระหว่างกันได้ อีกทั้งยังไม่มีกลไกการกำกับด้านเนื้อหาหรือภาษามากนัก จึงทำให้ผู้โพสต์มีอิสระ เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ผู้โพสต์หรือผู้ส่งสารสามารถแสดงออกได้อย่างเสรี

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อมีการโพสต์สิ่งต่าง ได้อย่างอิสระเสรี จึงทำให้การสื่อสารออกมานั้นสะท้อนสะท้อนจากความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของผู้ที่โพสต์ซึ่งการโพสต์เนื้อหาต่าง ๆ ได้และสามารถก่อให้เกิดสิ่งที่ดีและไม่ได้ดี มีผลกระทบทั้งข้อดีและข้อเสียในระดับมาก โดยที่ทำให้เกิด

การล่วงละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่น ได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น การบันทึกรูปข้อมูล หรือนำรูป ข้อมูลของผู้อื่น มาเผยแพร่ โพสต์ หรือแชร์ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของรูปภาพหรือข้อมูลนั้นๆ ที่เป็นการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวที่ทำให้ไม่เกิดความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล หรือจะโพสต์สร้างรายได้ สร้างความสุข โพสต์สิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ หรือแม้กระทั่งโพสต์ธรรมะให้กับผู้ที่สนใจ จึงกล่าวได้ว่าเป็นทั้งคุณและโทษที่แฝงมาด้วยเช่นเดียวกัน

เครือข่ายสังคมออนไลน์

1. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Sites: SNS)

เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Sites: SNS) คือ เป็นเว็บไซต์ที่ให้ปัจเจกบุคคลได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้มีผู้ให้นิยามเอาไว้ ดังนี้

1. สร้างฐานข้อมูลส่วนตัวบนพื้นที่สาธารณะหรือกึ่งสาธารณะในระบบที่มีขอบเขต

2. เชื่อมต่อรายการที่ผู้ใช้ย่อมให้มีการแบ่งปันข้อมูลไปยังบุคคลต่าง ๆ ที่ติดต่อสื่อสารกัน

3. สามารถเข้าชมและกีดขวางรายการเชื่อมของบุคคลภายในระบบได้ ธรรมชาติและการตั้งชื่อของการเชื่อมต่อเหล่านี้จะมีความหลากหลาย

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ ได้ให้ความหมายไว้ว่า (Social Network Sites: SNS) เป็นซอฟแวร์ที่นิยมใช้งานบนอินเตอร์เน็ต เพื่อตอบสนองวิถีการดำเนินชีวิตของคนยุคนี้ที่ใช้เวลากับการใช้อินเตอร์เน็ตมากขึ้นจนเกิดเป็นสังคมออนไลน์ สำหรับเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัว บทความ รูปภาพ ผลงาน พบปะแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือความสนใจร่วมกัน และกิจกรรมอื่น ๆ รวมไปถึงเป็นแหล่งข้อมูลจำนวนมหาศาลที่ผู้ใช้สามารถช่วยกันสร้างเนื้อหาขึ้นได้ตามความสนใจของแต่ละคน

วิลาศ ฉ่ำเลิศวัฒน์ ได้กล่าวถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ไว้ว่า เป็นกลุ่มที่รวบรวมไว้ซึ่งผู้คนที่มีความสนใจเรื่องราวประเภทเดียวกัน และยังเป็นมากกว่าการสื่อสารในรูปแบบสองทาง เพราะเครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถติดต่อสื่อสารกับหลาย ๆ พร้อมกันได้ในเวลาเดียวกัน (Many to Many) ซึ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์จะมีจุดเด่นที่น่าสนใจดังนี้

1) ผู้ใช้งานสามารถแสดงตัวตนของตนเองออกมาได้อย่างชัดเจน เพราะในการสื่อสารจะไม่ถูกรบกวน

2) ผู้ใช้งานมักจะเลือกใช้ภาษาที่แท้จริงที่เค้าใช้ในการสื่อสารออกมา

3) ผู้ใช้งานจะรู้สึกถึงความเป็นอิสระ ไม่รู้สึกโดนควบคุมหรือถูกจับตามองอย่างเข้มงวด

4) เครือข่ายสังคมออนไลน์กลายเป็นอีกช่องทางที่บรรดานักการตลาดจะใช้สื่อสาร เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็น ตลอดจนข้อควรปรับปรุงต่าง ๆ

สรุปได้ว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ทำกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตจนเกิดเป็นสังคมออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ รวมไปถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่มีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมากสร้างเนื้อหาขึ้นตามความชอบและสนใจของแต่ละคน ซึ่งสามารถแสดงออกได้อย่างเสรี

2. แนวคิดเกี่ยวกับเฟซบุ๊ก

เฟซบุ๊กนั้นเริ่มต้นมาจาก Mr. Mark Zuckerburg ร่วมกับกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยมีแนวคิดมาจากหนังสือในการเขียนเรื่องราวแนะนำตัวเองกับเพื่อนใหม่ที่เข้ามาเรียนในชั้นเรียน และได้นำแนวคิดนั้นมาประยุกต์ให้เป็นในลักษณะรูปแบบเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต โดยในเว็บไซต์นี้จะมีการแบ่งปันเรื่องราวต่าง ๆ อาทิเช่น ภาพถ่าย การแสดงความคิดเห็นใต้ภาพถ่าย การแสดงอาการหรือบอกเล่าความรู้สึกผ่านเว็บไซต์นี้ให้เพื่อนได้รับทราบ ภายหลังมาไม่นานเกิดได้รับความนิยมไปอย่างกว้างขวาง นักศึกษามหาวิทยาลัยหลายแห่งได้นำเว็บไซต์นี้ไปใช้เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของตน Mr. Mark Zuckerburg และคณะจึงได้พัฒนาระบบปฏิบัติการในเวอร์ชั่นใหม่ จนปัจจุบันมีผู้ใช้บริการเว็บไซต์ที่รู้จักกันในนามเฟซบุ๊กอย่างกว้างขวาง ถือว่าเป็นการประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่

ลักษณะการทำงานของเฟซบุ๊ก เมื่อผู้ใช้บริการ มีความประสงค์ต้องการใช้บริการจะต้องทำการสมัครสมาชิกผู้ใช้บริการ หลังจากมีบัญชีสมาชิกของตนแล้ว ก็จะต้องกรอกรายละเอียดส่วนตัวของสมาชิก จะเป็นข้อความที่เป็นจริง หรือนามแฝงก็ได้และอัพโหลดรูปภาพประจำตัวเพื่อแสดงตัวตน หลังจากนั้นมีการค้นหาเพื่อนที่เรารู้จัก หรือคุ้นเคยผ่านเบอร์โทรศัพท์มือถือ E-Mail เป็นต้นเมื่อเราใช้บริการเฟซบุ๊กเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง เรื่องราวหรือกิจกรรมที่ทำบนเฟซบุ๊กจะถูกส่งต่อไปยังสมาชิกที่เป็นเพื่อนในบัญชีที่เราใช้งาน ได้แก่ การโพสต์ข้อความ การเขียนบันทึก การอัพโหลดภาพ การอัพโหลดวีดีโอ สิ่งเหล่านี้จะถูกส่งไปแสดงที่หน้ากิจกรรมข่าว (New Feed) บนเฟซบุ๊กของสมาชิกที่เป็นเพื่อนด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้สมาชิกคนอื่นๆ ทราบหรือรับรู้เรื่องราวการอัพเดตต่างๆ ของผู้ใช้บริการและเช่นกันหากสมาชิกที่เป็นเพื่อนของผู้ใช้บริการอัพโหลดข้อมูลต่าง ๆผู้ใช้บริการก็จะสามารถมองเห็นข้อความนั้นในหน้ากิจกรรมข่าว (New Feed)

สรุปได้ว่า เฟซบุ๊กเป็นรูปแบบเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต โดยในเว็บไซต์นี้จะมีการแบ่งปันเรื่องราวต่าง ๆ หรือบอกเล่าความรู้สึกผ่านเว็บไซต์นี้ ซึ่งการใช้งานเฟซบุ๊กมีหลายประเภท รวมทั้งการใช้งานฟังก์ชันต่าง ๆ ล้วนมีความแตกต่างกัน เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดี ผ่านทางภาพเสียง วีดีโอ หรืออื่นๆ อย่างสะดวกและรวดเร็ว

1.3 เนื้อหาในการโพสต์ข้อความผ่านเฟซบุ๊ก

1. ปัญหา สื่อออนไลน์เฟซบุ๊กเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันค่อนข้างมาก และสื่อดังกล่าวก็เปรียบเสมือนดาบสองคมที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ เผยแพร่ข้อความหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ในกรณีที่มีการเผยแพร่เนื้อหาแสดงออกถึงความรุนแรง โดยเฉพาะอิทธิพลที่มีต่อเด็กและวัยรุ่นที่ยังรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่มีทักษะการแก้ไขปัญหาที่ดีพอ ทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม เช่น การทำร้ายตัวเอง ทำร้ายผู้อื่น หรือการถ่ายทอดสดแสดงการฆ่าตัวตาย เป็นต้น ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมการบริโภคสื่อใหม่เกินความพอดี ขาดสติและสมาธิ ขาดการคิดวิเคราะห์และจิตสำนึกลดน้อยลง เช่น มักเสพสื่อโฆษณาสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสุขภาวะของเยาวชน สอดคล้องกับที่นายแพทย์คมสันต์ เกียรติรุ่งฤทธิ์ ได้เปิดเผยว่า ทำให้เกิดอาการทางจิตเวชเรียกว่า Facebook Depression Syndrome หรือภาวะซึมเศร้าจากเฟซบุ๊ก เช่น

1) มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความเป็นจริงที่เป็นสุขของเพื่อนๆ ใน Facebook

2) ตกเป็นเหยื่อทางอารมณ์ของกิจกรรมชีวิตประจำวันของผู้อื่น

3) มักเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของตนเองกับเพื่อน ๆ อยู่เสมอ

4) มักเปลี่ยนรูปโปรไฟล์ของตนเองอยู่เสมอเพื่อเรียกร้องความสนใจ

5) รู้สึกกระวนกระวายใจเมื่อไม่สามารถเช็คข้อความข่าวสาร หรือสถานะของตัวเองได้เหมือนที่ทำเป็นปกติ

6) มักอัพเดทสถานะแบบดึงดูด หรือโพสต์บทความต่าง ๆ เช่น ข้อความขำขัน ข้อความแหลมคม เมื่อเปรียบเทียบกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเมื่อจิตถูกกิเลสมีราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้นครอบงำแล้ว จิตย่อมถูกความชั่วครอบงำ และตกไปในฝ่ายที่เป็นอกุศลจิต เป็นอกุศลวิตก คือ ความตรึกที่เป็นอกุศล, ความนึกคิดที่ไม่ดี เมื่อคิดไม่ดีแล้วไม่ว่าจะพูดหรือทำอะไรลงไป ย่อมเป็นเพราะมีจิตเป็นตัวนำไป เหมือนพุทธภาษิตที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็พูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เพราะความชั่วนั้น เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น”

2. ธรรมดา การมีจำนวนผู้ติดตามและผู้กดไลก์หรือชื่นชอบโพสต์ของเราเยอะ ๆ เป็นความต้องการของคนที่โพสต์เฟซบุ๊ก ทำให้เกิดค่านิยมในการเรียกร้องความสนใจจากสังคมและผู้อื่น โดยวิธีการเรียกร้องความสนใจมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่รูปแบบทั่วไป เช่น การโพสต์ภาพและขอความพร่ำเพรื่อเพื่อให้คนมากดถูกใจ จนถึงค่านิยมการเรียกร้องความสนใจในแบบผิด ๆ เช่น การโชว์ภาพวาบหวิว โป๊เปลือยของตนเอง เพราะอยากให้มีคนมาติดตามและกดไลค์ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนยอมรับว่าตนเองต้องใช้สังคมออนไลน์เพื่อให้มีพื้นที่อยู่ในกระแสสังคม ไม่ห่างหายไปจาก

สังคมเพื่อน เป็นต้น เหล่านี้ไม่ได้มีเจตนาสร้างปัญหาหรือเพิ่มมูลค่าอะไรให้กับเฟซบุ๊ก เพียงแค่ต้องการได้ยอดไลก์เท่านั้นเอง ตรงกับทฤษฎีลำดับความต้องการ 5 ขั้น (Hierarchy of Need Theory) ของมาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ข้อที่ว่า มีความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self-esteem need) คือแรงจูงใจที่จะแสวงหาและเกียรติยศศักดิ์ศรีทั้งโดยตนเองสำนึกและผู้อื่นกล่าวยกย่องเชิดชู เช่น ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับยกย่อง การได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจจากคนในสังคม มีสถานภาพที่ดีทางสังคม มีชื่อเสียง และมีความต้องการที่จะได้รับคำชมเชยจากสิ่งที่ตนกระทำ เป็นต้น

3. มูลค่า Facebook เป็นโซเชียลมีเดียชั้นนำบนช่องทางซื้อสินค้าออนไลน์ เพราะสาเหตุนี้จึงทำให้เฟซบุ๊คนั้นมีความน่าสนใจในการสื่อสารกับผู้บริโภคบนช่องทางโซเชียลมีเดียทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การสื่อสารทางออนไลน์ก็เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผู้ใช้งานได้อีกช่องทางหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการซื้อสินค้า การบริการของผู้บริโภคต่าง ๆ เช่น การสั่งสินค้า การสั่งอาหาร เป็นต้น ในที่นี้จะยกธุรกิจฟาสต์ฟู้ดมาเป็นตัวอย่าง ซึ่งจากรายงานธุรกิจอาหารฟาสต์ฟู้ดในประเทศไทย ปัจจุบันมีมูลค่าตลาดประมาณ 24,755 ล้าน เติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปี โดยมีผลิตภัณฑ์ที่ขับเคลื่อนตลาดใหญ่ ๆ คือ ไก่ทอด ไก่ย่าง ปี 2556 มูลค่า 13,222 ล้านบาท ครองส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 34 เติบโตร้อยละ 10 โดยมี KFC เป็นผู้นำตามด้วย Macdonald และ Chester เบอร์เกอร์ ปี 2556 มีมูลค่าตลาด 5,194 ล้านบาท ขยายตัวจากที่ผ่านมาร้อยละ 3 โดยมีแมคโดนัลเป็นผู้นำตลาด รองมาคือเบอร์เกอร์คิง และพิซซ่ามีมูลค่าตลาด 6,500 ล้านบาทครองส่วนแบ่งร้อยละ 16.7

ในปัจจุบันนี้เฟซบุ๊กมีฟีเจอร์ Reels Facebook ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเหล่า ครีเอเตอร์ผ่านระบบ Reels Play ได้ โดยมีเงื่อนไข คือ มียอดผู้เข้าชมคลิปวิดีโอ Reels อย่างน้อย 1,000 ครั้ง ภายในช่วงเวลา 30 วันใน Facebook Reels มีเงื่อนไข คือ เพจ Facebook มีการจัดกิจกรรมออนไลน์แบบมีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วม, เพจ Facebook มีการโฆษณาในสตรีมโฆษณาในสตรีมสำหรับการถ่ายทอดสด เพื่อสร้างรายได้, มีการจ่ายเงินฟีเจอร์ดาวหรือการสมัครสมาชิกในเพจ Facebook, คลิปวิดีโอหรือคอนเทนต์ใน Facebook Reels มีเนื้อหาเกี่ยวกับธุรกิจการสร้างแบรนด์ โดยสามารถรับสปอนเซอร์ได้

4. ปัญญา ใช่ว่าแต่เฟซบุ๊กจะมีเพียงแค่โทษเท่านั้น แต่เฟซบุ๊กยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนที่รู้จักเสพข่าวสารต่าง ๆ ได้ โดยใช้เครื่องมือในการสื่อสารเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมในการให้ข้อมูลข่าวสารหรือการรณรงค์ให้ผู้รับสารเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น การรณรงค์การไม่สูบบุหรี่ การรณรงค์การไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เป็นต้น เพราะสามารถนำเสนอเนื้อหาทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว สามารถส่งข้อมูลและเนื้อหาต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารได้

โดยตรง ทำให้คนที่เสพเกิดความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น เกิดความฉลาดในสิ่งที่เรายังไม่รู้ สิ่งที่รู้อยู่แล้วสามารถรู้เพิ่มมากขึ้น หากผู้ที่ใช้งานเฟซบุ๊กใช้ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้เราเกิดปัญญา ปัญญานั้นหมายถึง ความรู้ ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว เข้าใจ ซึ่งการใช้งานเฟซบุ๊กหากจำแนกกับปัญญาในทางพระพุทธศาสนานั้นก็สามารถจำแนกได้ 3 ปัญญา คือ

1. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดจากการคิดพิจารณา, ปัญญาสืบแต่โยนิโสมนสิการที่ตั้งขึ้นในตนเอง

2. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดจากการสดับเล่าเรียน, ปัญญาสืบแต่ปรโตโฆสะ

3. ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติบำเพ็ญ, ปัญญาสืบแต่ปัญญาสองอย่างแรกนั้นแล้วหมั่นมนสิการในประดาสภาวธรรม

การได้ติดตามเพจเฟซบุ๊กที่เป็นเพจธรรมะที่มีการเผยแผ่คำสอนของในทางพระพุทธศาสนา คำสอนของครูบาอาจารย์ต่าง ไม่ว่าจะเป็นภาพหรือเสียง เมื่อใคร่พิจารณาใคร่ครวญตามที่ได้เผยแผ่แล้ว ย่อมทำให้เกิดปัญญาเพราะการคิดตาม ฟังตาม ได้ เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนเอง เมื่อตนเองรับรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์นี้แล้ว ย่อมามารถที่จะเผยแพร่ไปสู่คนรอบข้างได้ด้วยการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กได้อีกด้วย

จากที่กล่าวว่าข้างต้นสรุปได้ว่า การโพสต์เนื้อหาบนเฟซบุ๊กนั้นมีทั้งประโยชน์และโทษต่อผู้ใช้งานขึ้นอยู่กับผู้ใช้ เช่น ถ้าใช้สื่อไปในทางสร้างสรรค์ ค้นหาข้อมูลเพื่อการศึกษาเรียนรู้ อ่านข่าวสารต่าง ๆ รับส่งอีเมล์ หรือทำธุรกิจการค้า อินเทอร์เน็ตก็จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มากด้วยประโยชน์ แต่ถ้าไม่สามารถจัดระเบียบการใช้ให้มีความเหมาะสมได้ ขาดวิจารณญาณ ขาดความรู้เท่าทัน ก็จะส่งผลเสียต่อผู้ใช้งาน แต่ถ้าใช้ในทางที่ถูกต้องย่อมทำให้เกิดประโยชน์ได้เช่นกัน

หลักพุทธธรรม

1. หลักพุทธธรรมเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อสามารถป้องกันตนเองจากการถูกจูงใจจากเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ สามารถใช้วิจารณญาณวิเคราะห์เนื้อหา ประเมินค่าเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อ และสามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหานั้นอย่างเหมาะสมการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นหนทางสร้างดุลยภาพในการรับสาร เพราะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันจากเนื้อหาในเชิงลบ เป็นการสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญแก่บุคคลในการใช้ชีวิตยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร และยุคการหลอมรวมสื่อ อันจะเป็นการสร้างสุขภาวะที่เข้มแข็ง รู้จักปกป้องตนเอง ตระหนักรู้และมีสติในการรับสื่ออย่างรู้เท่าทัน ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมธรรมเพื่อการรู้เท่าทันสื่ออยู่หลายหลักธรรม แต่ในที่นี้ใช้หลักกาลามสูตรกังขานิยฐาน คือ วิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย เป็นกระบวนการการใช้ปัญญา ไตร่ตรอง ใช้วิจารณญาณ วิเคราะห์ พิจารณา ก่อนจะปลงใจ

เชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทันทีทันใด เป็นธรรมมะที่พระพุทธเจ้าได้แสดงแก่ชนเผ่ากาลามะ แห่งวรรณะกษัตริย์ ที่ชื่อเกสปุตติยสูตร เพราะพวกกาลามะนั้นเป็นชาวเกสปุตตนิคม มีหลักสำคัญ 10 ประการ คือ

1) มา อนุสฺสเวน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

2) มา ปรมฺปราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

3) มา อิติกิราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

4) มา ปิฏกสมฺปทาเนน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

5) มา ตกฺกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ

6) มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน

7) มา อาการปริวิตกฺเกน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล

8) มา ทิฏฺฐินิชฺฌานกฺขนฺติยา อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

9) มา ภพฺพรูปตาย อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

10) มา สมโณ โน ครูติ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้ เป็นครูของเรา

สอดคล้องกันกับพระไพศาล วิสาโล ที่ได้ให้แนวคิดในการนำแหลักธรรมมาปรับใช้สำหรับการใช้สื่อออนไลน์ว่า ถึงแม้จะไม่ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือเจริญสติ ในชีวิตประจำวันของเราทุกคนที่ถูกรายล้อมไปด้วยเทคโนโลยี เราก็สามารถมีชีวิตสงบเย็นได้ โดยใช้หลักการดังต่อไปนี้

1) ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ คือถ้าเราใช้เทคโนโลยีแต่พอดี เราก็มีเวลามากขึ้นในการทำสิ่งอื่นที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงควรกำหนดเวลาให้ตัวเอง ว่าวันหนึ่งจะใช้เวลากับเฟซบุ๊กนานเท่าไร เล่นเกมนานเท่าไร จะแชทนานเท่าไร ดูทีวีนานเท่าไร ถ้าไม่กำหนด ไม่มีวินัย ความพอดีก็เกิดขึ้นได้ยาก

2) มีสติ สติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติ ก็จะหลงจนเพลิน จนเสียงานเสียการ บางคนดูละครเกาหลีตั้งแต่หัวค่ำยันสว่าง แล้วก็มาบ่นว่าทำอย่างไรดี ติดละครเกาหลีจนไม่มีเวลาทำงาน

3) ต้องรู้คุณและโทษ ของทุกสิ่งมีทั้งคุณและโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ

4) แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่างๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม

ถ้าทำเช่นนี้ได้ เราจะเป็นนายเทคโนโลยี ไม่ใช่ปล่อยให้เทคโนโลยีมาเป็นนายเรา เราจะมีเวลาว่างมากขึ้น รวมทั้งมีเวลาสำหรับการศึกษาหาความรู้ ดูแลครอบครัว อ่านหนังสือ พัฒนาตัวเอง ออกกำลังกาย และถ้ามีเวลาเหลืออีกก็ออกไปช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อด้วยหลักพุทธธรรมนั้นสามารถป้องกันตนเองจากการถูกจูงใจจากเนื้อหาที่สื่อนำเสนอในทางที่ดีและไม่ดีได้ ด้วยการไม่ปลงใจเชื่อในสิ่งที่ยังไม่ได้พิจารณาให้ถี่ถ้วน แยกแยะสื่อที่ดีและไม่ดี ไม่เชื่อเพราะการเล่าการฟังต่อกันมา ด้วยการอ่านข้อความต่างๆ เพราะการคิดนึกเอง อนุมานด้วยตนเอง หรือแม้แต่ตัวบุคคลที่บอกกล่าวในสิ่งๆ หนึ่ง แต่ให้คิดหาเหตุผลแยกแยะให้เห็นสิ่งที่ดีและไม่ดี คิดเร้าพลังจิตใจให้เกิดให้คิดในเรื่องคุณความดี รู้คุณและโทษ ของทุกสิ่งมีทั้งคุณและโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ มุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม

บทสรุป

เครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถติดต่อสื่อสารกับหลาย ๆ พร้อมกันได้ในเวลาเดียวกัน (Many to Many) ผู้ใช้งานสามารถแสดงตัวตนของตนเองออกมาได้อย่างชัดเจน และรู้สึกถึงความเป็นอิสระ ไม่รู้สึกโดนควบคุมหรือถูกจับตามองอย่างเข้มงวด เมื่อมีการโพสต์เนื้อหาไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ วีดิโอ หรือข้อความต่าง ๆ ลงไปหากเป็นประโยชน์ผู้รับสารก็จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามหากผู้โพสต์นำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ลงไป ผู้รับสารก็จะนำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์นั้นไปใช้ เหมือนกับระบบคอมพิวเตอร์ที่มีการป้อนข้อมูลลงไป หากป้อนข้อมูลที่เป็นขยะเข้าไปผลลัพธ์ที่ออกมาก็จะเป็นขยะไปด้วยเช่นกันดังมีคำพูดทางคอมพิวเตอร์ว่า “การนำขยะเข้า จะได้ผลลัพธ์ขยะออก” (Garbage In Garbage Out: GIGO) เมื่อมีการเสพสิ่งที่เป็นด้านลบอยู่เสมอ ทำให้จิตของผู้เสพก็จะเป็นไปตามสิ่งที่เข้ามากระทบ หากไม่มีการพิจารณาให้ดี แยกแยะข้อมูลที่ดีและไม่ดีไม่ได้ ปราศจากการคิดโดยแยบคาย ก็จะนำไปสู่การทำตามที่ผิด การกระทำนั้นล้วนมาจากจิตที่เป็นใหญ่ในการคิด พูด และทำสิ่งทั้งปวง ซึ่งตรงกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาว่า “สิ่งทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีจิตใจที่ชั่ว ก็พูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เหมือนล้อที่หมุนไปตามรอยเท้าของวัวที่ลากแอกลากไถไป ในทางตรงกันข้าม ถ้าคนเรามีจิตใจที่ดี ย่อมพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เปรียบเหมือนกับเงาที่ไปตามตัวนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

คมสันต์ เกียรติรุ่งฤทธิ์. *ปัญหาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่นำมาสู่การฆ่าตัวตาย*, (ออนไลน์) https://www.rama.mahidol.ac.th/ramachannel/article/ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์.

ตฤณธวัช วงษ์ประเสริฐ และกุลทิพย์ ศาสตระรูจิ. “ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้งานเฟซบุ๊ก (Facebook) ของวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร”, วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิด้า. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559).

ธันยพัฒน์ วงศ์รัตน์. *จัดไป Like Ment Share Facebook+Instagram*. กรุงเทพฯ: บริษัท สวัสดี ไอที จำกัด, 2555.

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. “พฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค (Facebook) ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก. ปีที่ 32 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2557).

พิพัฒธนพงษ์ วัฒนกัลยากุล. “การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างเครือข่ายกลุ่มแฟนคลับหมอลำ: กรณีศึกษาเฟซบุ๊กแฟนเพจ กลุ่ม "เทพไหล”, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2561.

ภิเษก ชัยนิรันดร์. *การตลาดแนวใหม่ผ่าน Social Media*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2553.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

วรัชญ์ ครุจิตและฉัตรฉวี คงดี. “การสำรวจการเรียนการสอนความรู้เท่าทันสื่อในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย”, รายงานสืบเนื่องจากการประชุมระดับชาติเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยด้านการสื่อสาร ครั้งที่ 1. คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

วิลาศ ฉ่ำเลิศวัฒน์. *i Marketing 10.0: 10 กลยุทธ์การตลาดออนไลน์เขย่าโลก*. กรุงเทพฯ: โปรวิชั่น, 2554.

ศศิวิมล ชูแก้ว. “การศึกษารูปแบบและเนื้อหาการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย”, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 43. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, 2564.

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. *เรียนรู้เรื่องสื่อ.* กรุงเทพ ฯ: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ จำกัด. สำนักเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559.

Abraham H. Maslow, Motivation and Personality (New York: Harper and Row Plublisher, 1954), under “A Theory of Human Motivation,” Forbes, accessed April 15, 2018, http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Motivation and Personality-Maslow.pdf.

Boyd, D. M., & Ellison, N. B. "Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship." Journal of Computer-Mediated Communication. Volume 13 Issue 1 (October 2007): 210-230.

Quinn, K. (2016). "Why We Share: A Uses and Gratifications Approach to Privacy Regulation in Social Media Use". Journal of Broadcasting & Electronic Media Research, 60 (1), p. 61-86.

Thai Health Promotion Foundation. (2014). *Young People's Dialogue on the Use of New Media in the Region*, June 24, 2014. Association for Radio and Media for Children and Youth.

การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของกองทัพอากาศ
PERFORMANCE BASED ON STRATEGIC DEVELOPMENT PLANS OF AIR FORCE

[1]ปฐมพงศ์ พวงเพชร์ และ [2]วัลลภ พิริยวรรธนะ

[1]Pathompong Phuangphet and [2]Wanlop Piriyawattana

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

[1]s64563825008@ssru.ac.th, [2]lekcharo@hotmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 26, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของกองทัพอากาศ แผนยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ ถือเป็นทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ ของกองทัพ เพื่อให้สัมฤทธิผลตามวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ขององค์การ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กร อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์กรที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้จะต้องมีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้ภายใต้ตัวชี้วัดขององค์กร ทั้งนี้องค์กรสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานประจำปีงบประมาณได้ และยิ่งไปกว่านั้น องค์กรยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กร เพื่อให้องค์กรจัดทำแผนให้สอดคล้อง

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

กับแผนพัฒนาประเทศ แผนยุทธศาสตร์ของกองทัพอากาศได้ผ่านกระบวนการจัดทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดรับกับนโยบายแห่งรัฐ ตามกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์, การพัฒนา, กองทัพอากาศ

Abstract

This article aimed to Performance Based on Strategic Development Plans of Air Force. Air Force Strategic Plan considered a direction or guideline for the mission and mission Of the military in order to fulfill the vision And organizational goals. That good strategic plan Must be determined according to the vision of the organization. This is a product of the common ideas of members of the organization who have worked together or will work together. This vision is in agrees that it is the destination that the organization wishes to reach. And this vision must be transformed into a concrete objective. And can be measured under organizational indicators. The organization can use the strategic plan as a framework for assessing fiscal performance. And more than that, the organization can also use the strategic plan as a framework for developing the organizational action plan. In order for the organization to draw up a plan in accordance with the national development plan, in order for the organization to draw up a plan in accordance with the national development plan. The Air Force's strategic plan has been through a systematic process. Which is in line with the state policy According to the framework of the National Economic and Social Development Plan.

Keywords: Strategic Plan, Development, Air Force

บทนำ

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันองค์การต่าง ๆ ตื่นตัวกันมากในเรื่องการบริหารยุทธศาสตร์ แต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นเพียงแค่การวางแผนหรือการนั่งเขียน

ยุทธศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ การวางแผนยุทธศาสตร์อย่างเป็นทางการ ได้กลายเป็นธรรมเนียมสำหรับหน่วยงานราชการทุกแห่งที่ต้องมีช่วงเวลาในการให้ผู้บริหารมานั่งพูดคุยและวางแผนยุทธศาสตร์ขององค์การแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเมื่อมีการกำหนดยุทธศาสตร์แล้วขาดกลไก ขาดเครื่องมือ และความมุ่งมั่นในการนำยุทธศาสตร์ที่วางไว้ ไปใช้ให้เกิดผล หรืออีกนัยหนึ่งคือองค์กรมีความสามารถในการวางแผน แต่ขาดความสามารถในการนำแผนนั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งอาจมีสาเหตุที่สำคัญอีกหลายประการ เช่น การขาดการสื่อสารด้านยุทธศาสตร์ โดยบ่อยครั้งที่ยุทธศาสตร์รู้เฉพาะในหมู่ผู้บริหารแต่บุคลากรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติไม่ได้เห็นภาพของยุทธศาสตร์ของหน่วยงานของตนด้วยบุคลากรจึงมุ่งเน้นแต่งานในหน้าที่ประจำ แต่ไม่มุ่งเน้นงานยุทธศาสตร์หรือการที่บุคลากร ไม่เห็นภาพยุทธศาสตร์เป็นภาพเดียวกันหรือมีการ สื่อสารยุทธศาสตร์ออกไปแต่บุคลากรมีความเข้าใจต่อยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันทำให้ทิศทางในการปฏิบัติงานมีความแตกต่างกันด้วย หรือ บุคลากรไม่รู้ว่าตนเองมีส่วนรับผิดชอบ ต่อยุทธศาสตร์ในแต่ละด้านหรือส่วนที่ตนรับผิดชอบอย่างไร ทำให้ละเลยและขาดผู้นำในแต่ละเรื่องของยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้ได้รวมทั้งการขาดการแปลงยุทธศาสตร์ ไปสู่โครงการหรือแผนปฏิบัติอย่างเป็นระบบซึ่งบ่อยครั้ง ที่พบว่าหน่วยงานใช้สิ่งที่ต้องการจะปฏิบัติเป็นตัวตั้ง แล้วเกิดยุทธศาสตร์มาเป็นตัวตอบสนอง ทำให้แผนปฏิบัติไม่มีการสอดประสานกันและแนวทางที่ชัดเจนว่าเมื่อทำโครงการต่างๆและ จะนำไปสู่ผลสำเร็จ (พนัส จันทร์ศรีทอง, 2564)

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองทัพอากาศเป็นเครื่องมือในการบริหารงานเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนากองทัพอากาศ โดยให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และทิศทางการพัฒนากองทัพอากาศ ซึ่งกองทัพอากาศได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การบริหารกองทัพอากาศ โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ แผนยุทธศาสตร์ของกองทัพอากาศได้ผ่านกระบวนการจัดทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดรับกับนโยบายแห่งรัฐ ตามกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (กองทัพอากาศ, 2566)

กองทัพอากาศตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการพัฒนาอย่างชัดเจน เป็นระบบและรูปธรรม โดยฉบับนี้ คือ ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2563 ซึ่งมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - พ.ศ.2580 โดยกองทัพอากาศยังคงดำรงเป้าหมายในการขับเคลื่อนกองทัพอากาศเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ (กองทัพอากาศ, 2566)

ยุทธศาสตร์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566, ออนไลน์) ได้อธิบายว่า ยุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันอันจะก่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตรา พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 โดยกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรับผิดชอบในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ กำหนดวิธีการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ ในการติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผล รวมทั้งกำหนดมาตรการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านต่าง ๆ รวม 6 คณะ เพื่อรับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด ตลอดจนได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง เพื่อประกอบการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติตามที่กฎหมายกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคง ในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราช และอธิปไตย มีการปกครองระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคง เป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหาร

ประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชน มีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต มีการออมสำหรับวัยเกษียณ ความมั่นคงของอาหาร พลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัย และความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่ กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐาน ขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดรับกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาค ทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจเพื่อให้เป็นพลัง ในการพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษาและการฟื้นฟูฐาน ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาล มีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือ และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมี

คุณภาพ สร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย

1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย

2) ขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้

3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม

5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

กองทัพอากาศ (2566, ออนไลน์) กองทัพอากาศตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการพัฒนาอย่างชัดเจน เป็นระบบและรูปธรรม โดยฉบับนี้ คือ ยุทธศาสตร์ กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2563 ซึ่งมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - พ.ศ.2580 โดยกองทัพอากาศยังคงดำรง เป้าหมายในการขับเคลื่อนกองทัพอากาศเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์

"กองทัพอากาศชั้นนำในภูมิภาค (One of the Best Air Forces in ASEAN)" การปรับปรุงยุทธศาสตร์กองทัพอากาศฉบับนี้เป็นไปตามวาระการทบทวนและปรับปรุง ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศทุก ๆ 2 ปี โดยระหว่างปี พ.ศ.2561 - 2563 สภาวะแวดล้อม ด้านความมั่นคงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในหลายประการ ได้แก่ การพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เช่น Robotics, UAV, Cloud Computing และ Artificial Intelligence เป็นต้น รวมทั้งการเกิดขึ้นของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ตลอดจนช่องว่างทางความคิดระหว่างวัย (Generation Gap) ซึ่งล้วนก่อให้เกิด เงื่อนไขและความท้าทายในการพัฒนากองทัพอากาศในอนาคต กอปรกับรัฐบาลดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - พ.ศ. 2580 เพื่อพัฒนาประเทศสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งกำหนดเป้าหมายและการพัฒนาด้านความมั่นคงของชาติ รวมทั้งมีการติดตามความก้าวหน้าและรายงานผลอย่างเป็นระบบ ดังนั้น พ.ศ.2563 จึงเป็นห้วงเวลาที่เหมาะสมในการทบทวนและปรับปรุงยุทธศาสตร์ กองทัพอากาศให้ทันสมัย สอดคล้องตามสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลง มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายและการพัฒนาด้านความมั่นคงของชาติตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพทางทหาร ตามยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ทหาร และนโยบายด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2563 มุ่งเน้นการพัฒนากองทัพอากาศในทุกด้านอย่างเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับการพัฒนา ด้านความมั่นคงของชาติ และการพัฒนาศักยภาพทางทหารตามยุทธศาสตร์และนโยบาย ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กองทัพอากาศมีขีดความสามารถที่เพียงพอและเหมาะสมในการปฏิบัติภารกิจ ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

- ถ่ายทอดเป้าหมายและการพัฒนาด้านความมั่นคงของชาติ โดยมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ปรับปรุงขอบเขตการพัฒนากองทัพอากาศให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อม ด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน และที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในกรอบระยะเวลา 20 ปี รวมทั้งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ทหาร
- กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนากองทัพอากาศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- แปลงนโยบายและทิศทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ในแต่ละองค์ประกอบของกองทัพอากาศอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้เป็นแนวทางการจัดทำ ความต้องการยุทโธปกรณ์หลักของกองทัพอากาศ รวมทั้งการกำหนดความต้องการ และการจัดสรรงบประมาณประจำปี (Budget Allocation) เพื่อพัฒนากองทัพอากาศ อย่างมีประสิทธิภาพ

เป็นเครื่องมือหนึ่งในการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลการพัฒนา กองทัพอากาศ โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์กลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนา รวมทั้ง กรอบระยะเวลาในการพัฒนาอย่างชัดเจน

แนวคิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์

ความหมาย

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ, (2564) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แผนยุทธศาสตร์ หมายถึงทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิต ทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดย วิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถ วัดได้ทั้งนี้องค์การสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผล

งานประจำปี งบประมาณ ยิ่งไปกว่านั้นองค์การยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำ แผนปฏิบัติการ (Action Plan) เพื่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้อีกด้วย”

กองทัพอากาศ (2566) ได้ให้ความหมายว่า ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) เป็นแผนยุทธศาสตร์ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิผลตามวิสัยทัศน์(Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิต ทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้ เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มี การแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้ ทั้งนี้องค์การสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานประจำปีงบประมาณ ยิ่งไปกว่านั้นองค์การยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เพื่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้อีกด้วย

ทิวากร นุกิจ (2555, น. 75) อธิบายความหมายของยุทธศาสตร์ ว่ายุทธศาสตร์ (Strategic) เป็นเทคนิคที่ใช้อยู่ในกิจการทหารมีหลักฐานอยู่ในตำราพิชัยสงคราม “ซุนวู” ของจีน ได้รวบรวมหลักการวางแผนยุทธศาสตร์ทางการทหารไว้ปัจจุบันนักธุรกิจภาคเอกชนได้ประยุกต์แนวคิดและวิธีการของแผนยุทธศาสตร์มาใช้ในการแข่งขันทางธุรกิจ โดยคำนึงถึงการแข่งขันให้อยู่รอด การมุ่งหวังผลกำไรเป็นหลัก ต่อมาภาครัฐได้นำแนวทางของภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ต่อเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐสามารถปรับกลไกได้ทันยุคสมัยโดยคำนึงถึงการสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก

เสรี พงศ์พิศ (2548, น. 120) อธิบายความหมายของยุทธศาสตร์ ว่ายุทธศาสตร์ (Strategy) เป็นแผนการดำเนินงานที่ร่างขึ้นมาอย่างเป็นระบบซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน เป็นแผนที่มีวิสัยทัศน์หรือภาพฝันที่วาดไว้ เป็นการร่วมจิตมีเป้าประสงค์อันแสดงถึงเจตจำนงค์ร่วมของทุกฝ่าย ผนึกพลังใจของทุกฝ่ายเพื่อกระทำพันธกิจอันถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้เกิดผลกระทบและได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีมาจากการวิเคราะห์อดีต รู้ปัจจุบัน เพื่อไล่ให้ทันอนาคต วิเคราะห์สถานการณ์ ที่ผ่านมา วิเคราะห์ทรัพยากร ทุนต่าง ๆ อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ยังไม่ได้พัฒนาหรือยังไม่ได้พัฒนาเต็มที่หรือที่ยังซ่อนเร้นอยู่ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวางแผนที่ดีการบริหารจัดการแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดเป็นประสิทธิผลที่ปรากฏจริงเป็นแผนที่มีเป้าประสงค์ดีก่อให้เกิดการร่วมใจ มีหลักการดีก่อให้เกิดการร่วมคิด มีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก่อให้เกิด

การร่วมทำ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่จัดการดี ก่อให้เกิดการร่วมแรง ในภาษาไทยมีวลีว่า “ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ”

Henry 1987 (pp. 11-24) อธิบายความหมายของยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ หมายถึง รูปแบบหรือแบบแผน (Pattern) พฤติกรรมในการปฏิบัติงานที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละช่วงเวลาเป็นการวางแผนงานในอนาคตที่คำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานขององค์กรในอดีต

2. ยุทธศาสตร์ หมายถึง การกำหนดตำแหน่ง (Position) ของหน่วยงานให้เหมาะสมกับการแข่งขันของตลาดในเชิงธุรกิจ การนำเสนอสินค้าหรือบริการที่จำเป็นต้องเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าแต่ละประเภทหรือแต่ละตลาด

3. ยุทธศาสตร์ หมายถึง มุมมอง (Perspective) เป็นการดำเนินงานที่ต้องการให้ของคนในองค์กรมีอุดมคติและการยึดถือร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความตั้งใจ เป็นเอกภาพด้านความคิดและพฤติกรรม

4. ยุทธศาสตร์ หมายถึง กลลวง (Ploy) เป็นความหมายที่เน้นในสถานการณ์ที่มีการต่อสู้ หรือการแข่งขัน โดยการวางกลลวงหรือใช้อุบายในการดำเนินงาน ทำให้ให้ฝ่ายตรงข้ามใจผิดและหลวงประเด็น เพื่อฉวยโอกาสเอาชนะให้ได้

5. ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผน (Plan) เป็นการกำหนดทิศทางหรือเป็นแนวทางในการดำเนินงานในขององค์กรเป็นทั้งทางการหรือไม่ทางการ โดยแผนดังกล่าวมีการพิจารณาอย่างรอบคอบและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และใช้รับมือกับสถานการณ์ ต่าง ๆ ในอนาคต

Charles W.L. Hill & Gareth R. Jones (2009, p. 2) อธิบายคำว่า “ยุทธศาสตร์ (Strategy)” คือ ชุดของการปฏิบัติการซึ่งผู้บริหารเลือกนำมาใช้เพื่อเพิ่มสมรรถนะขององค์การของตนเมื่อเทียบกับคู่แข่ง หากผลของการใช้ยุทธศาสตร์ทำให้องค์การมีสมรรถนะที่เหนือกว่าสิ่งนี้หมายถึงการมีความสามารถในการแข่งขันยุทธศาสตร์ (Strategy) คือกระบวนการซึ่งบุคคลหรือองค์การตัดสินใจเลือกเกี่ยวกับทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อสนอง ความต้องการบนห้วงเวลาเฉพาะ ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่ไม่มีความแน่นอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (2561, น. 2) ได้อธิบาย ยุทธศาสตร์ หมายถึง แนวทางในการบรรลุจุดหมายของหน่วยงาน ดังนั้น จุดหมายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการจัดทำยุทธศาสตร์ และจำเป็นต้องกำหนดจุดหมายของหน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ออกมานั้นตรงตามความต้องการ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง

แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ร้อยตรีหญิงพฑิตา ทาเกตุ (2565, น. 10-12) ได้อธิบายว่า แผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐกิจ คือ กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด รวมถึงการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ อันเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ทั้งยังเป็นการ สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอีกด้วย ความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์

1. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่ช่วยให้องค์การสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะการกำหนดแผนยุทธศาสตร์นั้นให้ความสำคัญกับการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ

2. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่ช่วยให้หน่วยงานในภาครัฐกิจตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีส่วนเอื้ออำนวยความสำเร็จและความล้มเหลวล้มเหลวต่อเป้าประสงค์ขององค์การ

3. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management, NPM) ที่ให้ความสำคัญการปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐกิจทั้งระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยในประเทศไทยเรียกว่า การปฏิรูประบบราชการ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐกิจยังต้องดำเนินงานตามแนวทางการบริหาร จัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเป็นกระแสหลักในการบริหาร รัฐกิจปัจจุบัน

4. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่มีส่วนช่วยยกระดับระบบการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance-based Budgeting)

5. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่มีส่วนช่วยในการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการพินิจพิเคราะห์วางแผน และนำเสนอทางเลือกในการบริหารจัดการแบบใหม่ ๆ ที่หลุดพ้นจากกรอบพันธนาการทางความคิด อันเกี่ยวข้องกับ ระเบียบปฏิบัติราชการที่ล้าสมัยและไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

6. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่มีส่วนช่วยสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยในแง่ของการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ (Decentralization) กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

กองทัพอากาศ (2566) ได้อธิบาย แผนยุทธศาสตร์ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิผลตามวิสัยทัศน์(Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิต ทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้ เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มี การแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์(Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้ ทั้งนี้องค์การ สามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานประจำปีงบประมาณ ยิ่งไปกว่านั้น องค์การยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เพื่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้อีกด้วย สำหรับกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) และ

(2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment)

2. การจัดวางทิศทางขององค์การ ซึ่งประกอบด้วย

(1) การกำหนดวิสัยทัศน์(Vision)

(2) การกำหนดภารกิจ (Mission)

(3) การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal)

(4) การกำหนดวัตถุประสงค์(Objectives)

(5) การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์การ (Organization’s Key Performance Indicators, KPIs)

(6) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy)

3. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เป็นการดำเนินการเพื่อทำให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ถูกกำหนด ขึ้นมีความเป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และ เป้าประสงค์ขององค์การ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น ประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามขององค์การ หรือที่มัก นิยมเรียกกันว่า การทำ (SWOT Analysis) อันประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats) ขององค์การ

(2) การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์

(3) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและหน่วยงานสนับสนุน

(4) การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์การและระดับหน่วยงาน (Strategic Plan's KPIs)

(5) การกำหนดยุทธวิธี (Tactics) หรือแผนงานในการปฏิบัติ

(6) การกำหนดเป้าหมาย (Targets) ของแต่ละกิจกรรม (Activities) พร้อมกับ ดัชนีชี้วัดผลงานระดับแผนปฏิบัติการ (Action Plan's KPIs)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (2561, น. 2) ได้อธิบาย แผนยุทธศาสตร์ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การอันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การ ที่ได้ทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์ จะไปให้ถึง และแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่สามารถวัดได้ ทั้งนี้องค์การสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานประจำปีงบประมาณ ยิ่งไปกว่านั้นองค์การยังสามารถใช้ แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เพื่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ได้อีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ

กองทัพอากาศ (2566, ออนไลน์) กองทัพอากาศตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการพัฒนาอย่างชัดเจน เป็นระบบและรูปธรรม โดยฉบับนี้ คือ ยุทธศาสตร์ กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2563 ซึ่งมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - พ.ศ.2580 โดยกองทัพอากาศยังคงดำรง เป้าหมายในการขับเคลื่อนกองทัพอากาศเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์

"กองทัพอากาศชั้นนำในภูมิภาค (One of the Best Air Forces in ASEAN)" การปรับปรุงยุทธศาสตร์กองทัพอากาศฉบับนี้เป็นไปตามวาระการทบทวนและปรับปรุง ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศทุก ๆ 2 ปี โดยระหว่างปี พ.ศ.2561 - 2563 สภาวะแวดล้อม ด้านความมั่นคงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในหลายประการ ได้แก่ การพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เช่น Robotics, UAV, Cloud Computing และ Artificial Intelligence เป็นต้น รวมทั้งการเกิดขึ้นของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ตลอดจนช่องว่างทางความคิดระหว่างวัย (Generation Gap) ซึ่งล้วนก่อให้เกิด เงื่อนไขและความท้าทายในการพัฒนากองทัพอากาศในอนาคต กอปรกับรัฐบาลดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - พ.ศ.

2580 เพื่อพัฒนาประเทศสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งกำหนดเป้าหมายและการพัฒนาด้านความมั่นคงของชาติ รวมทั้งมีการติดตามความก้าวหน้าและรายงานผลอย่างเป็นระบบ ดังนั้น พ.ศ.2563 จึงเป็นห้วงเวลาที่เหมาะสมในการทบทวนและปรับปรุงยุทธศาสตร์ กองทัพอากาศให้ทันสมัย สอดคล้องตามสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลง มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายและการพัฒนาด้านความมั่นคงของชาติตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพทางทหาร ตามยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ยุทธศาสตร์ทหาร และนโยบายด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2563 มุ่งเน้นการพัฒนากองทัพอากาศในทุกด้านอย่างเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับการพัฒนา ด้านความมั่นคงของชาติ และการพัฒนาศักยภาพทางทหารตามยุทธศาสตร์และนโยบาย ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กองทัพอากาศมีขีดความสามารถที่เพียงพอและเหมาะสมในการปฏิบัติภารกิจ ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

- ถ่ายทอดเป้าหมายและการพัฒนาด้านความมั่นคงของชาติ โดยมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ปรับปรุงขอบเขตการพัฒนากองทัพอากาศให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อม ด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน และที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในกรอบระยะเวลา 20 ปี รวมทั้งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ และยุทธศาสตร์ทหาร
- กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนากองทัพอากาศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- แปลงนโยบายและทิศทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ในแต่ละองค์ประกอบของกองทัพอากาศอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้เป็นแนวทางการจัดทำ ความต้องการยุทโธปกรณ์หลักของกองทัพอากาศ รวมทั้งการกำหนดความต้องการ และการจัดสรรงบประมาณประจำปี (Budget Allocation) เพื่อพัฒนากองทัพอากาศ อย่างมีประสิทธิภาพ
- เป็นเครื่องมือหนึ่งในการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลการพัฒนากองทัพอากาศ โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์กลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนา รวมทั้ง กรอบระยะเวลาในการพัฒนาอย่างชัดเจน

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

นโยบายด้านความมั่นคงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการจัดเตรียมกำลังทหารและยุทโธปกรณ์ เพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์กองทัพอากาศในฐานะ หน่วยงานทางทหารหน่วยงานหนึ่งภายในกระทรวงกลาโหม ซึ่งถูกจัดตั้งเพื่อตอบสนอง หน้าที่ของรัฐ จึงมีหน้าที่

สำคัญในการเตรียมกำลังกองทัพอากาศและดำเนินการเกี่ยวกับ การใช้กำลังกองทัพอากาศเพื่อพิทักษ์รักษา และปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจน สนับสนุนภารกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมสร้างสมรรถนะและความพร้อมในการป้องกันประเทศศและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

การป้องกันประเทศและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญของกองทัพอากาศโดยจำเป็นต้องเตรียมกำลังกองทัพอากาศให้มีความพร้อม เพียงพอใกล้เคียงกับกำลังที่ใช้ในการปฏิบัติการจริงมากที่สุด รวมทั้งผนึกกำลังกับเหล่าทัพ และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานด้านความมั่นคง เพื่อเผชิญกับภัยคุกคามในการปฏิบัติภารกิจป้องกันประเทศและรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสนับสนุนการเสริมสร้างบทบาทและเกียรติภูมิของไทยในเวทีโลกและแสวงหาความร่วมมือกับมิตรประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 รักษาความมั่นคงของรัฐ

กองทัพอากาศมีหน้าที่สำคัญในการพิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งจากภายในและภายนอกราชอาณาจักร ดังนั้น กองทัพอากาศจำเป็นต้องใช้ศักยภาพและขีดความสามารถของกองทัพอากาศ การบูรณาการร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน เพื่อสนับสนุนการรักษาความมั่นคงของรัฐ ในด้านต่างๆ เช่น การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อการร้าย การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ การจัดการผู้หลบหนีเข้าเมือง การป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ เป็นต้น อันจะทำให้ประชาชนมีความเข้าใจเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการปฏิบัติภารกิจของกองทัพอากาศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ช่วยเหลือประชาชนและบรรเทาสาธารณภัย

กองทัพอากาศช่วยเหลือประชาชนและบรรเทาสาธารณภัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีการบูรณาการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชน โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่รวมทั้งการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมรองรับสาธารณภัยทุกรูปแบบและครอบคลุม ทุกมิติมาใช้เพื่อการช่วยเหลือประชาชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 สนับสนุนการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศมีความสำคัญและความจำเป็นต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นการส่งเสริมให้ประเทศสามารถพัฒนาและดำรงอยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน กองทัพอากาศริเริ่มประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างภูมิปัญญาของคนในชาติ สร้างนวัตกรรม ที่สอดคล้อง

กับความต้องการของกองทัพอากาศและประชาชน สร้างสภาวะแวดล้อม ที่เอื้อต่อการดำเนินการทั้งปวง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศที่มีความสำคัญ ตามขอบเขตที่กองทัพอากาศสามารถปฏิบัติได้

บทสรุป

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองทัพอากาศเป็นเครื่องมือในการบริหารงานเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนากองทัพอากาศ โดยให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง และทิศทางการพัฒนากองทัพอากาศ ซึ่งกองทัพอากาศได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การบริหารกองทัพอากาศ โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ แผนยุทธศาสตร์ของกองทัพอากาศได้ผ่านกระบวนการจัดทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดรับกับนโยบายแห่งรัฐ ตามกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กองทัพอากาศตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการพัฒนาอย่างชัดเจน เป็นระบบและรูปธรรม โดยได้ริเริ่มการจัดทำยุทธศาสตร์กองทัพอากาศฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ.2551 คือ ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ พ.ศ.2551 - 2562 และได้ดำเนินการปรับปรุงให้ทันสมัยและสอดคล้องตามสภาวะ แวดล้อมด้านความมั่นคงอย่างต่อเนื่องจนถึงฉบับปัจจุบัน คือ ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี พ.ศ.2561 - 2580 ซึ่งกำหนดเป้าหมายในการขับเคลื่อนกองทัพอากาศเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ "กองทัพอากาศชั้นนำในภูมิภาค (One of the Best Air Forces in ASEAN)" โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมสร้างสมรรถนะและความพร้อมในการป้องกันประเทศศและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 รักษาความมั่นคงของรัฐ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ช่วยเหลือประชาชนและบรรเทาสาธารณภัย และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 สนับสนุนการพัฒนาประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กองทัพอากาศ. (2566). *ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580).* ค้นวันที่ 5 พฤษภาคม 2566 จาก : http://dev.rtaf.mi.th

ทิวากร นุกิจ. (2555). “การกำหนดยุทธศาสตร□: กรมทหารป□นใหญ่กองพลนาวิกโยธิน”. *บทความทางทหาร,* 2555, 78.

พนัส จันทร์ศรีทอง. (2564). *แผนที่ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคณะในมหาวิทยาลัยราชภัฏ.* วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual) กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการประจำปี.* กองนโยบายและแผน, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ร้อยตรีหญิงพฑิตา ทาเกตุ. (2565). *ผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ กรณีศึกษา กรมข่าวทหารบก กองบัญชาการกองทัพบก.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการเมืองการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ. (2564). *ปรับปรุงจากการวางแผนกลยุทธ์: ศิลปะการกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ.* ค้นวันที่ 5 พฤษภาคม 2564 จาก : https://hq.prd.go.th/plan/download/article/article_20140730000430.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580.* ค้นวันที่ 5 พฤษภาคม 2566 จาก : https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf.

เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง.* กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

Charles W.L. Hill and Gareth R. Jones. (2009). *Strategic Management An Integrated Approach.* p.2

Henry, M. (1987). The strategy concept I: Five ps for strategy. *California Management Review,* 30(1), 11-24.

การพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

COMPETENCY DEVELOPMENT OF TEAMWORK AND WORKING ACHIEVEMENT FOR CATHOLIC SCHOOL TEACHERS

[1]ธนาคาร จันทร์ลือชัย, [2]ธาริน รสานนท์, [3]โกศล มีคุณ และ [4]อัจฉรา วัฒนาณรงค์

[1]Tanakan Chanluechai, [2]Tharin Rasanond, [3]Kosol Meekun and [4]Achara Wattananarong

มหาวิทยาลัยพะเยา, ประเทศไทย

University of Phayao, Thailand.

64160029@up.ac.th

Received: September 24, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 18, 2023

บทคัดย่อ

"ครู" เป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาที่ใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมทุกระดับ การพัฒนาครู คือ กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ เพราะสมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน สมรรถนะการทำงานเป็นทีมและและสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นสมรรถนะหลักของครูที่สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด การทำงานเป็นทีมเป็นการรวมบุคคลที่มีทักษะที่หลากหลาย ผ่านการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์ เพื่อทำให้งานบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ส่วนการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์เกิดจากแรงจูงใจของบุคคล ก่อให้เกิดพฤติกรรมการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและปรับปรุงพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาทั้ง 2 สมรรถนะของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

---

[1] นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารหารศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[3] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารหารศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

[4] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารหารศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาว่าอะไรเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่สำคัญในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

คำสำคัญ : สมรรถนะ, การทำงานเป็นทีม, แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

Abstract

"Teachers" are at the heart of educational development, utilizing human resources as the most crucial factor in societal advancement at all levels. Teacher development is a process that enhances competencies, as competency is a characteristic that influences job performance. Teamwork and working achievement are the primary competencies outlined by the Basic Education Office. Teamwork involves bringing together individuals with diverse skills through communication and relationship-building to achieve common goals. On the other hand, working achievement stems from individual motivation, leading to successful and efficient work behaviors aligned with continuous improvement. Therefore, the development of both competencies in teachers within Catholic schools can contribute to achieving educational goals effectively. It is essential to study the significant causal factors in developing teamwork and working achievement among teachers in Catholic schools.

Keywords : Competency, Teamwork, Achievement Motivation

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาองค์การ ไปจนถึงการพัฒนาประเทศและสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ในระดับสากลมีแผนการใช้การศึกษา (Education) เพื่อการพัฒนาโลกที่ยั่งยืน (สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 2559, หน้า 13-15) ประเทศไทยตระหนักและวางแผนการผลิตประชากรที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลเพื่อให้ประเทศไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2560 และ 2565) บุคคลที่มีความสำคัญและเป็นหัวใจของการพัฒนานี้คือ “ครู” ซึ่งเป็นผู้สรรสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่บุคลากรบางส่วนยังด้อยคุณภาพ ขาดจิตวิญญาณ ไม่กระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง เนื่องจากขาดแรงจูงใจในการทำงานในลักษณะของผู้มีวิชาชีพครู (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

การพัฒนาครู คือ กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ (Chinyerem, 2014, p.28) เพราะสมรรถนะ (Competency) เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความสามารถในตัวบุคค เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความรู้ ความสามารถ แรงจูงใจ ทักษะ อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายในและบทบาททางสังคม ซึ่งสามารถแบ่งสมรรถนะครูออกเป็นสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, น. 24-25)

โรงเรียนในเครือคาทอลิกเป็นโรงเรียนเอกชนที่อยู่ภายใต้สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 367 แห่ง จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา เป็นอีกทางเลือกทางการศึกษาของสังคมไทย โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาบุคคลในทุกด้าน (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2551) ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพตามศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับการให้ความสำคัญแก่ครู แต่โรงเรียนคาทอลิกกำลังเผชิญกับปัญหาด้านบุคลากร อาทิ ปัญหาอัตราการ เข้า-ออก ของครูสูง (สมาคมครูโรงเรียนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งเป็นผลจากอัตราค่าตอบแทนยังไม่สามารถจูงใจครูให้ปฏิบัติงานในโรงเรียนได้นาน ครูเอกชนบางส่วนมีความตั้งใจลาออกเพื่อสอบเป็นข้าราชการ (ศุภริณี อำภรณ์, 2555 หน้า 3) ทำให้เกิดพฤติกรรมการทำงานที่ไม่พึงปรารถนาอันเนื่องมาจากขาดแรงจูงใจในการทำงาน (ชลภัสสรณ์ ศรีวรฉัตรภาธร, 2558, หน้า 186) ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง ความเหนียวแน่นในทีมต่ำ การให้ความร่วมมือลดน้อยลงซึ่งส่งผลเสียต่อองค์การ (Negative Side Effect) ขาดความมุ่งมั่น เกิดภาวะกินแรงและพร้อมจะลาออกจากทีมหรือโรงเรียน (ณิชนก กล่อมจิต, 2564, หน้า 30) จากภาวะการขาดแรงจูงใจในการทำงานส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการทำงาน อัตราเข้า-ออกสูงของครูกระทบต่อความต่อเนื่องของทีมงาน

การทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็น 2 สมรรถนะในสมรรถนะหลักของครูที่สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด การทำงานเป็นทีมนั้นทำให้ครูมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความร่วมมือและเข้าใจกัน ส่วนการทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ส่งผลในการปฏิบัติหน้าที่มีคุณภาพ การพัฒนาการทำงานของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิกในทั้ง 2 สมรรถนะสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาว่าอะไรเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่สำคัญในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

1. ความหมายและประเภทของสมรรถนะ

1.1 ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะ คือ ลักษณะทักษะเด่นของกลุ่มงานที่ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) (ณรงค์วิทย์ แสนทอง, 2556, หน้า 126) ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553, หน้า 33) ให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากทักษะความรู้ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้อย่างโดดเด่นเป็นความสามารถที่เหมาะสมกับงานหนึ่ง ๆ ขณะที่ Boyatzis (n.d. อ้างอิงใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2557, หน้า 169) กล่าวว่าเป็นคุณลักษณะของบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) ทักษะ (Skill) อุปนิสัย (Trait) บทบาททางสังคม (Social Role) จินตภาพส่วนตน (Self-Image) องค์ความรู้ (Body of Knowledge) ซึ่งบุคคลจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานสูงกว่าหรือเหนือกว่าเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้

อาจสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือ องค์ความรู้ (Body of Knowledge) ความสามารถ (Ability) แรงจูงใจ (Motivate) ทักษะ (Skill) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-image) และบทบาททางสังคม (Social Role)

1.2 ประเภทของสมรรถนะ

McClelland (n.d. อ้างอิงใน กานต์ อัมพานนท์, 2558, หน้า 3) จำแนกสมรรถนะออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสมรรถนะหลัก เป็นทักษะของทุกตำแหน่ง 2) กลุ่มความสามารถด้านหน้าที่ เป็นความสามารถส่วนบุคคล และ 3) กลุ่มความสามารถด้านการจัดการ เป็นทักษะของหัวหน้างานหรือผู้บริหาร ส่วนองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จำแนกสมรรถนะการทำงานในองค์การเป็น 2 ประเภท คือ สมรรถนะด้านเทคนิคและสมรรถนะหลัก สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548, หน้า 9-11) ได้กำหนดสมรรถนะข้าราชการพลเรือนไว้เป็น 2 ส่วน คือ สมรรถนะหลักสำหรับตำแหน่งข้าราชการพลเรือนทุกกลุ่มงาน และสมรรถนะประจำกลุ่มงาน ในด้านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 2) ได้กำหนดประเภทของสมรรถนะครูไว้ 2 ประเภท คือ สมรรถนะหลัก (Core Competency) และ สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency)

2. สมรรถนะของครู

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดสมรรถนะหลักของครูไว้ 5 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง 4) การทำงานเป็นทีม 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ในบทความนี้ได้ศึกษา 2 สมรรถนะ คือ สมรรถนะการทำงานเป็นทีมและสมรรถนะการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อพัฒนาการทำงานของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

2.1 สมรรถนะการทำงานเป็นทีม (Teamwork)

2.1.1 ความหมายของการทำงานเป็นทีม

ทีม (Team) หมายถึง กลุ่มของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ร่วมกันทำงาน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ร่วมกันรับผิดชอบเพื่อทำให้งานบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ส่วนทีมงาน (Teamwork) หมายถึง กลุ่มคนที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ใช้ทักษะ ประสบการณ์ ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ มีการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์การให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้มีเป้าหมายร่วมกันและยอมรับว่าวิธีเดียวที่จะทำให้งานสำเร็จ คือ การทำงานร่วมกัน (Parker, 1990; Tappen, 1995)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความหมายการทำงานเป็นทีมว่าเป็นการให้ความร่วมมือ สนับสนุนเสริมแรง ช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น แสดงบทบาทการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธภาพของสมาชิก ตลอดจนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย การทำงานเป็นทีมจึงเป็นการที่กลุ่มบุคคลร่วมทำงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน อาศัยความสามารถ ความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ ความผูกพันและความร่วมมือร่วมใจ มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำซึ่งกันและกันและรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นบรรลุเป้าหมาย (วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ, 2550, หน้า 2; สุเมธ งามกนก, 2551, หน้า 12)

ดังนั้นสรุปได้ว่าการทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน อาศัยความร่วมมือร่วมใจกันทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีปฏิสัมพันธ์ มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน มีการพึ่งพา ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ร่วมทั้งรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของทีม

2.2.2 ความสำคัญของการทำงานเป็นทีม

การทำงานเป็นทีมเป็นระบบที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับสูงสุดในอเมริกาในศตวรรษที่ 21 แม้จะมีแนวคิดหลากหลายเกี่ยวกับความสำเร็จของทีม แต่ก็ควรกล้าที่จะพัฒนาทักษะเกี่ยวกับทีมเพื่อประกอบอาชีพ การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญอย่างมากสำหรับสังคมทุก

ระดับ ทุกองค์การต้องให้ความสำคัญของการทำงานเป็นทีม เป็นกระบวนการสร้างสัมพันธภาพในกลุ่ม มุ่งปรับปรุงคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์พื้นฐานในการปรับปรุงความสามารถ การแก้ปัญหาระหว่างสมาชิก ด้วยการปฏิบัติงานร่วมกันตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากเป็นการระดมความคิด ความสามารถที่แตกต่างและบุคลิกที่หลากหลาย นำมาประสานกันเพื่อช่วยให้การทำงานดำเนินไปได้ด้วยดี (วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ, 2550, หน้า 8; สุนันทา เลาหนันทน์, 2551, หน้า 61-63) ดังนั้นการทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญต่อการทำงานในองค์กรในทุกระดับ ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของทีม

2.2.3 องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม

การทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 4 มิติ คือ บุคคล (Individual) งาน (Task) ทีมงาน (Team) และองค์การ (Organization) องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ คือ การมีเป้าหมายและคุณลักษณะเฉพาะของสมาชิกในทีม (Kenneth Stott and Allan Walker., 1992) กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 9) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของทีมงานที่เน้นถึงคุณสมบัติและบทบาทของสมาชิกว่า ต้องมีองค์ประกอบของความเชื่อใจ เข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน เต็มใจร่วมมือทำงาน มีความเห็นและผลประโยชน์ร่วมกัน ให้โอกาสกับสมาชิก มีการยอมรับการแลกเปลี่ยนความรู้และ

อาจสรุปได้ว่า การปฏิบัติงานของทีมงานประกอบด้วยมิติ 4 ด้าน คือ บุคคล งาน ทีมงาน และองค์การ เพื่อการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การพัฒนาบุคคลที่มีเป้าหมายเดียวกัน ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

2.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม

Zadra (1998) ที่ศึกษา “แรงกระตุ้นที่ทำให้ครูทำงานเป็นทีมและผลที่เกิดจากการทำงานเป็นทีมของครู” ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นทีมของครูเป็นการเสริมแรงทำให้ครูใช้เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สามารถใช้ในการปรับปรุงการสอนของครู ขณะที่ Bell (2007) ทำการศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างขององค์ประกอบด้านประชากรศาสตร์ในระดับที่ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม ทัศนคติ จะนำสู่ความแตกต่างของสมรรถนะของทีมงาน” พบว่าปัจจัยด้านบุคลิกภาพของสมาชิกในทีมมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะของทีมงานในการศึกษาในห้องปฏิบัติการมากกว่าการศึกษาในภาคสนาม ส่วนการวิจัยของ Van Woerkom and Croon (2009) ที่ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ของทีมและประสิทธิภาพของทีม” พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในทีมงานที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อสมรรถนะของทีมงาน

ผลการศึกษาในประเทศ จากการศึกษาของ สุเมธ งามกนก (2551) ที่ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาทีมงาน" ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าขององค์การ การสร้างทีมงานเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนาสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป ขณะที่ กรกนก บุญชูจรัส และภัทรพล มหาขันธ์ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานเป็นทีมของพัฒนากรในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน จังหวัดเพชรบุรี" ผลการศึกษาพบว่า 1) พัฒนากรในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน จังหวัดเพชรบุรี มีการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก 2) องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานเป็นทีมมีนัยสำคัญที่ .05 ประโยชน์ คล้ายลักษณ์ และคณะ (2556) ที่ศึกษาเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมของบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา" ผลการศึกษาพบว่า 1) บุคลากรต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม 2) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม มีลักษณะเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมและคู่มือการฝึกอบรม และ 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมที่ได้รับความเห็นชอบถึงความเหมาะสม มีความสอดคล้อง ความเป็นไปได้และความถูกต้องครอบคลุมในระดับมาก

จากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การทำงานเป็นทีม ข้างต้นอาจพอสรุปได้ว่า คือ การที่กลุ่มครูร่วมกันทำงานโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ทำงานเต็มความสามารถ มีปฏิสัมพันธ์ มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน พึ่งพาช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและสนับสนุน รวมทั้งรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของทีม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการประสานความสามารถที่หลากหลายเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จากผลการศึกษายังพบว่าการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนาสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

2.2 แรงจูงใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation)

2.2.1 ความหมายของแรงจูงใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ ริเริ่มสร้างสรรค์ มีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนา ประสิทธิภาพผลงานอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ สบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ วิตกกังวลเมื่อ ประสบความล้มเหลว แต่ยังพยายามที่จะแก้ไขใหม่ในครั้งต่อไป เพื่อประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (เติมศักดิ์ คทาวานิช, 2546; ยงยุทธ เกษสาคร, 2546) อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ยังเป็น

พลังจากภายในที่กระตุ้นให้บุคคลมีความพยายาม มีความทะเยอทะยาน ฝ่าฟันอุปสรรค เอาการเอางาน รับผิดชอบ ขยันและมีความซื่อสัตย์ (พรชนก ทองลาด, 2559)

2.2.2 ความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ความต้องการประสบความสำเร็จ (need for achievement) เป็นแรงกระตุ้นบุคคลให้ทำงานได้อย่างดี แรงจูงใจ เป็นปัจจัยกระตุ้นที่เร็วกว่าการกระตุ้นจากส่วนอื่น ๆ ผลงานของ McClelland (1985) จำนวนมาก ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความต้องการประสบความสำเร็จ โดย เขาเชื่อว่าแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดของ มนุษย์ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เมื่อบุคคลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จและช่วยให้ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ควรปลูกฝังให้พลเมือง (สุนิดา ศิริพากย์, 2553)

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นบุคคลให้เกิดพฤติกรรมการทำงานที่มุ่งสู่ความสำเร็จ เน้นการทำงานให้มีประสิทธิผลตรงตามเป้าหมายและพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น

2.2.3 ลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

McClelland อธิบายถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ดังนี้ 1) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) กล้าเสี่ยงพอสมควร 3) มีความกระตือรือร้น 4) คาดการณ์ล่วงหน้า 5) มีทักษะในการจัดระบบงาน 6) ต้องการทราบผลของการตัดสินใจ ส่วน Atkinson (1964, p. 52) ได้กล่าวถึงลักษณะผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ 1) ความคาดหวัง 2) สิ่งล่อใจ (Incentive) 3) ความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้ จีรพันธ์ เครือสาร และ อาพร ไตรภัทร (2548, หน้า 14-17) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ไม่เกี่ยงงาน ต้องการได้รับมอบหมายงานที่มีความรับผิดชอบสูง ค้นหาวิธีแก้ปัญหา ไม่ยอมแพ้ ไม่เล่นพรรคเล่นพวก มีทัศนคติเชิงบวก ตั้งวัตถุประสงค์ในการทำงานและมีความคาดหวังในความสำเร็จของงานที่ทำ บุคคลเหล่านี้มักจะประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น

อาจสามารถสรุปตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวถึงครูที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพสมบูรณ์ สร้างสรรค์ โดยเกิดจากพฤติกรรมการทำงานของครู ที่มีการกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์งานเพื่อวางแผนการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ใฝ่เรียนรู้ แสวงหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาตนเอง คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเพื่อปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน

2.2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่สงผลต่อพฤติกรรมบุคคล

งานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เริ่มต้นจากการศึกษาถึงลักษณะของผู้ต้องการความสำเร็จ (Murrey. 1938; McClelland. 1961; 1985) ซึ่งการศึกษาพบว่า เป็นการนำเอาประสบการณ์ความสำเร็จทางสังคมมากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเพื่อความสำเร็จอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาการศึกษาขยายกว้างขึ้น โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงผลของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงาน Schmidt (1991, pp. 95-96) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงในใจในการทำงานกับผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษาและองค์การของรัฐ พบว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะปฏิบัติงานได้ดีในทุก ๆ หน้าที่อย่างดี ส่วนการศึกษาของ Crant (2000, p. 79) พบว่า แรงจูงใจในการทำงานให้สำเร็จมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ปริญญา ป้องรอด (2555) ได้ศึกษาลักษณะทางจิตและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงาน พบว่าแรงจูงใจในการทำงานให้สำเร็จเป็นตัวแปรที่มีอำนาจในการอธิบายพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรม ส่วน กมลวรรณ คารมปราชญ์คล้ายแก้ว (2557, หน้า 55) พบว่าแรงจูงใจในการทำงานให้สำเร็จ มีอิทธิพลทางบวกในบทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังและพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบบประชาธิปไตย และการศึกษาของ จิราพร เซ็นหอม (2562, หน้า 103) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมพึ่งพาตนเองของนักศึกษาได้

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะการทำงานของครู ในด้านการทำงานเป็นทีม (Teamwork) และด้านการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) พบว่า สมรรถนะทั้งสองด้านล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานของครูเพื่อการบรรลุเป้าหมาย คือ การพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน ทีมงานครูที่มีประสิทธิภาพที่สมาชิกให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรง ให้กำลังใจกัน มีพฤติกรรมปรับตัวเข้ากับคนอื่นหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย แสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามที่เหมาะสม ส่งผลให้สมาชิกมีความสุขและมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ส่วนด้านการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นพฤติกรรมการทำงานให้สำเร็จ เกิดจากความต้องการของบุคคลที่อยากจะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรมการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพผลงานอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยว่า อะไรที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก ซึ่งอาจมาจากสาเหตุภายในของตัวบุคคล และ/หรือ จากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

3.ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและสมรรถนะการทำงาน

มุ่งสัมฤทธิ์

3.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุภายนอก คือ สิ่งที่อยู่ภายนอกตัวครูที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ในบทความนี้ ได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร บรรยากาศองค์การที่ส่งเสริมการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมและการสื่อสารในองค์การ

3.1.1 นโยบายของผู้บริหาร หมายถึง สิ่งที่ผู้บริหารกำหนดเป็นหลักการ หรือแนวทางปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การ

3.1.2 บรรยากาศองค์การที่ส่งเสริมการทำงาน หมายถึง การรับรู้ของบุคลากรในองค์การที่มีต่อสภาพแวดล้อมทั้งระดับส่วนตัวและโครงสร้างที่มีผลกระทบทางด้านจิตใจ ความพอใจ แรงจูงใจในการทำงานและผลของการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยการเปิดเผยและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มอบหมายงานที่ท้าทายและสมาชิกมีอิสระในการทำงาน โดยแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจน องค์การมีลักษณะเฉพาะและสร้างสรรค์ ผู้นำมีความน่าเชื่อถือและช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม

3.1.3 การสนับสนุนทางสังคม การที่บุคคลได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่นในสังคม ทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึก ข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ทำให้บุคคลมองเห็นคุณค่าในตัวเองและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กลายเป็นแรงผลักดันทำให้เป้าหมายสำเร็จ

3.1.4 การสื่อสารในองค์การ หมายถึง กระบวนการในการส่งและรับข้อมูลข่าวสาร สัญลักษณ์ สารสนเทศ จากบุคคลไปยังบุคคล กลุ่มบุคคล หรือเครือข่ายขององค์การ เพื่อให้เกิดการรับรู้ เข้าใจความหมาย และสามารถประสานงานให้ฝ่ายต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์การ ทั้งในหน่วยงานเดียวกันและระหว่างหน่วยงาน เพื่อช่วยให้การทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุภายใน คือ สิ่งที่มาจากตัวครูเองที่ส่งผลต่อการทำงาน ในบทความนี้ ได้แก่ แรงจูงใจในการทำงานให้สำเร็จ ทัศนคติ การเชื่ออำนาจในตนและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3.2.1 แรงจูงใจในการทำงานให้สำเร็จ หมายถึง ความต้องการหรือความปรารถนาของบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ตระหนักและตั้งใจกระทำงานที่ปฏิบัติให้สำเร็จได้อย่างดีและตามมาตรฐานอันดีเลิศ พร้อมกับความบรรลุเป้าหมายในระดับสูง เพื่อให้ได้มาตรฐานและเป็นแรงผลักดันให้มีพฤติกรรมที่มีความมุ่งมั่น มีความทะเยอทะยาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และฝ่าฟันอุปสรรคด้วยความหวังที่จะทำงานให้สำเร็จ

3.2.2 ทัศนคติ หมายถึง จิตลักษณะของบุคคลในรูปแบบความรู้สึก ที่เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้และพัฒนา เป็นความรู้เชิงประเมินค่าว่ามีประโยชน์ หรือมีโทษมาก

น้อยเพียงใด ซึ่งจะส่งผลต่อการตอบสนองในเชิงบวกหรือลบ และมีผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคคลนั้น

3.2.3 การเชื่ออำนาจในตน หมายถึง จิตลักษณะของบุคคลที่เชื่อว่าผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นกับตน มาจากการกระทำของตน ไม่ได้มาจากภายนอก ตนสามารถทำนายและควบคุมผลจากการกระทำของตน จากความหมายนี้สามารถคาดการณ์ได้ว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนมากกว่าจะสามารถควบคุมสาเหตุเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

3.2.4 ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตของบุคคลในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตั้งแต่คน 2 หรือมากกว่าขึ้นไป โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน ส่งเสริม ช่วยเหลือ แบ่งปันข้อมูล มีการตัดสินใจร่วมกัน และรู้สึกว่าความสำเร็จนั้นเป็นความสำเร็จร่วมกัน

จากการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุเพื่อการพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก สามารถเขียนความสัมพันธ์ของตัวแปรซึ่งประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรต่างๆ ดังนี้ 1. กลุ่มตัวแปรตาม คือ การทำงานของครูประกอบด้วยการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2. กลุ่มตัวแปรอิสระ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ นโยบายของผู้บริหาร บรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมและการสื่อสารในองค์การ กลุ่มที่สองปัจจัยภายใน 4 ตัวแปร คือ แรงจูงใจในการทำงานให้สำเร็จ ทัศนคติต่อการทำงานเป็นทีม การเชื่ออำนาจในตนในการทำงานและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้ง 3 กลุ่มตัวแปรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันแบบมีทิศทาง (ตามลูกศร) เขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

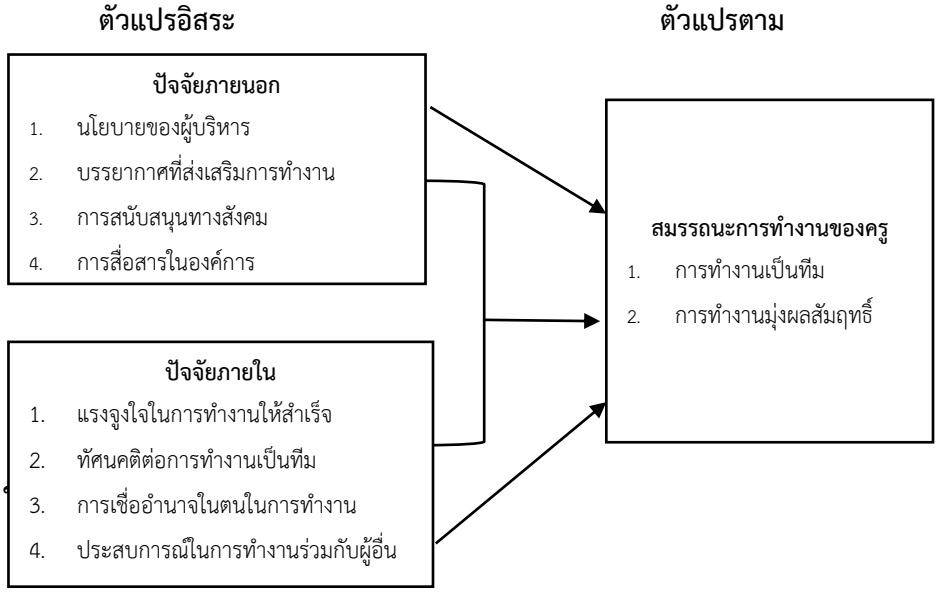

1. ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

2. ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

3. สร้างและประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในโรงเรียนเครือคาทอลิก

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ คารมปราชญ์คล้ายแก้ว. (2557). บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังและพัฒนาพลเมืองที่ดีตามระบบประชาธิปไตย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษศาสตร์, 20 (1), 1-18.*

กรกนก บุญชูจรัส และภัทรพล มหาขันธ์. (2553). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานเป็นทีมของพัฒนากรในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารศิลปกรศึกษาศาสตร์วิจัย, 2 (1), 71-87.*

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ ที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กานต์ อัมพานนท์. (2558). *การสร้างเสริมศักยภาพและสมรรถนะของครูในการสอนคิดวิเคราะห์*. เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

จิราพร เซ็นหอม. (2562). *รูปแบบการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในกรุงเทพมหานคร.* ดุษฎีบัณฑิต ปร.ด., มหาวิทยาลัยพะเยา.

จีรพันธ์ เครือสาร และอาพร ไตรภัทร. (2548). แรงจูงใจกับความสำเร็จขององค์การ. *วารสารประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6(2), 14-17.*

ชลภัสสรณ์ ศรีวรฉัตรภาธร. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจลาออกจากงานของพนักงานแผนกห่วงโซ่อุปทาน: กรณีศึกษาบริษัทผู้ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร. *สาขามนุษศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, มหาวิทยาลัยศิลปกร, 8(1): 1-4.*

ณิชนก กล่อมจิต. (2564). *ผลกระทบของการบริหารความหลากหลายของบุคลากร ประสิทธิภาพของทีม กับความพึงพอใจในงาน ผลการปฏิบัติงาน และเจตนาการลาออกของบุคลากรองค์การมหาชน.* ดุษฎีบัณฑิต ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2556). *มารู้จัก Competency กันเถอะ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เอชอาร์ เซ็นเตอร์.

เติมศักดิ์ คทาวานิช. (2546). *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ประโยชน์ คล้ายลักษณ์, ฉันทนา จันทร์บรรจง, ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ และอนุชา กอนพ่วง. (2556). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมของบุคลากรทางการศึกษาผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(5), 136-145.*

ประเสริฐ ฉัตรชัยศักดิ์. (2556). *การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสำนักเลขาธิการเสนาธิการ: กรณีศึกษาแรงจูงใจ โครงการอบรมนักการทูตผู้บริหาร รุ่นที่ 5 พ.ศ. 2556*. สถาบันเทววงศ์วโรการสากล: กระทรวงการต่างประเทศ.

ปริญญา ป้องรอด. (2555). ลักษณะทางจิตและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมของพนักงานโรงงานยาสูบ *กระทรวงการคลัง. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 4(1), 14-25.*

พรชนก ทองลาด. (2559). โครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารตนต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำานของนักบัญชีในภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 10(31), 17-32.*

ยงยุทธ เกษสาคร. (2546). *ภาวะผู้นำและการจูงใจ.* กรุงเทพมหานคร: เอสเคบุ๊คเน็ต.

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ. (2550). *การทำงานเป็นทีม.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2557). สมรรถนะสาคัญของผู้บริหารมืออาชีพ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 6(12), 165-183.*

ศุภริณี อำภรณ์. (2555 หน้า 3). *ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านการบริหารที่ส่งผลต่อการลาออกจากงานของครูโรงเรียนเอกชน.* ดุษฎีบัณฑิต ศ.ด., มหาวิทยาลัยเกษรศาสตร์.

สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย. (2551). *อัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

สมาคมครูโรงเรียนคาทอลิกแห่งประเทศไทย. (2565). *การประชุมคณะกรรมการสมาคมครูโรงเรียนคาทอลิกแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1/2565 (22 มิ.ย. 65).* สืบค้นจาก https://www.catholic-education.or.th/home/index.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *คู่มือประเมินสมรรถนะครู.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). *คู่มือสมรรถนะข้าราชการพลเรือนไทย.*

สำนักงาน ก.พ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี. เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน.

สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2559). *ทิศทางและโจทย์วิจัยของการศึกษาไทยเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน.

สำนักงานสภาศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. 2553.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน.

สุนันทา เลาหนันทน์. (2551). *การพัฒนาองค์การ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ซีวีแอลการพิมพ์.

สุนิดา ศิริพากย์. (2553). *การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคเคลแลนด์และการเสริมสร้างอัตมโนทัศน์ตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบ กลุ่มด้อยสัมฤทธิ์ที่เรียนด้วยวิธีเรียนทางไกล.* ดุษฎีบัณฑิต ค. ด., มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธ งามกนก. (2551). การสร้างทีมงาน (Team building). *วารสารศึกษาศาสต์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19, 1.*

Atkinson, J. W. (1964). *An Introduction to motivation*. Principle: D.Van Nostrand.

Bell, S. T. (2007). Deep-level composition variables as predictors of team performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 92(3), 595-615.

Chinyerem, A. (2014, p.28). Human resource management in education: Issues and challenges. *British Journal of Education,* 2(7), 26-31.

Crant, J. M. (2000). Proactive behavior in organizations. *Journal of Management,* 26(3): 435–462.

Kenneth Stott and Allan Walker. (1992). *Making management work: A practical approach*. Siman & Schuster (Asia) Ptc. Ltd: Singapore.

McClelland, D. C. (1985). *Human motivation*. Chicago: Scott, Foresman.

เปรียบเทียบพัฒนาการและความสัมพันธ์จิตวิทยาศาสนา จิตวิทยาพุทธ และการศึกษาจิตวิทยาการทำสมาธิ

THE COMPARE DEVELOPMENT BETWEEN PSYCHOLOGY OF RELIGION, BUDDHIST PSYCHOLOGY AND PSYCHOLOGICAL STUDY OF MINDFULNESS MEDITATION.

[1]พระมหาญาณภัทร อติพโล, [2]พระปลัดมานะ ฐิติสีโล, [3]พระดำรงพล ถิรสทโธ

[1]Phramaha Yanapat Atipalo, [2]PhrapaladMana Thitisrilo and [3]PhraDamrongpol Thirasaddho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]tosspoy3@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 26, 2023

บทคัดย่อ

จิตวิทยาศาสนาและจิตวิทยาพุทธมีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม ยังขาดวาทกรรมระหว่างสาขาวิชาเหล่านี้ บทความนี้จึงเน้นความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนากับจิตวิทยาพุทธสาสนาและแนวโน้มการวิจัยในแต่ละสาขา เมื่อเร็วๆ นี้ การศึกษาด้านจิตวิทยาศาสนาและจิตวิทยาพุทธศาสนาได้รับความสนใจ เรื่อง "จิตวิญญาณ" และ "สติ" ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีเทคนิคจิตบำบัดจำนวนหนึ่งที่พัฒนาขึ้นโดยมีพื้นฐานจากการทำสมาธิแบบมีสติ ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนากับจิตวิทยาพุทธมีความซับซ้อนและมักทำให้เกิดความสับสน

---

[1] นิสิต, สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา/อาจารย์ประจำวิทยาลัยกาญจนบุรีศรีไพบูลย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] อาจารย์สาขาวิปัสสนาภาวนา วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรีศรีไพบูลย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3] นิสิต, สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความซับซ้อนเป็นผลจากการที่มองว่าพุทธศาสนาเป็นทางเลือกแทนจิตวิทยาในการวิเคราะห์จิตใจ และยิ่งไปกว่านั้น พุทธศาสนายังมีแง่มุมของจิตบำบัดที่ทำให้จิตใจสงบอีกด้วย

คำสำคัญ : จิตวิทยาศาสนา, จิตวิทยาพุทธ, การศึกษาจิตวิทยา, การทำสมาธิ

Abstract

Religious psychology and Buddhist psychology have a deep historical connection. However, there is still a lack of discourse between these disciplines. This article therefore focuses on the relationship between religious psychology and Buddhist psychology, history and research trends in each field. Recently, studies in religious psychology and Buddhist psychology have been drawn to the concepts of "spirituality" and "mindfulness". The relationship between religious psychology and Buddhist psychology is complex and often confusing. The complexity is the result of seeing Buddhism as an alternative to psychology for analyzing the mind. Buddhism also has aspects of psychotherapy that calm the mind.

Keywords: Psychology of religion, Buddhist psychology, Psychological study, Mindfulness meditation

บทนำ

จิตวิทยาศาสนาเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวทางของศาสนา (ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, 2552) การศึกษาจิตวิทยาศาสนาเริ่มต้นในเวลาเดียวกับที่สาขาจิตวิทยาได้รับการยกระดับเป็นวิทยาศาสตร์โดยนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียง เช่น วิลเฮล์ม วุนด์, วิลเลียม เจมส์, สแตนลีย์ ฮอลล์, ซิกมันด์ ฟรอยด์, คาร์ล กุสตาฟ จุง และกอร์ดอน ออลพอร์ต ในศตวรรษที่ 18 อย่างไรก็ตาม หลังจากการศึกษาเบื้องต้นในช่วงเวลานี้ การวิจัยเกี่ยวกับจิตวิทยาของศาสนาลดลงอย่างมาก และมีการศึกษาที่โดดเด่นน้อยมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทฤษฎีพฤติกรรมนิยมของเจ. บี. วัตสัน

เหตุการณ์สำคัญในแง่ของจิตวิทยาพุทธศาสนาคือการเชิญของวิลเลียม เจมส์ให้พระอนาคาริกา ธรรมปาลา (พ.ศ. 2407-2476) หรือที่รู้จักในชื่อคุณพ่อธรรมปาลาแห่งซีลอน (ปัจจุบันคือศรีลังกา) ให้ไปบรรยายในชั้นหนึ่งเมื่อธรรมปาลาอยู่ในชั้นเรียน ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1903 เจมส์พูดกับธรรมปาลาว่า “เอาเก้าอี้ของฉันไป ฉันจะนั่งกับนักเรียนของฉัน คุณมีความพร้อมที่จะบรรยายเรื่องจิตวิทยามากกว่าฉัน” ธรรมปาละสรุปองค์ประกอบบางประการของหลักคำสอนทางพุทธศาสนา หลังจากนั้นเจมส์หันไปหาลูกศิษย์ของเขาและกล่าวว่า “นี่คือจิตวิทยาที่ทุกคนจะต้องศึกษาในอีก 25 ปีข้างหน้า” (Guruge, 1965)

คำทำนายของเจมส์ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด อย่างไรก็ตาม ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาศาสนาและจิตวิทยาพุทธศาสนาได้รับความสนใจ โดยเฉพาะในแง่ของแนวคิดเรื่อง "จิตวิญญาณ" และ "สติ" ตัวอย่างเช่น ชื่อของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (APA) แผนก 36 “จิตวิทยาศาสนา” ถูกเปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมจิตวิทยาศาสนาและจิตวิญญาณ” ในปี 2012 แม้แต่ในสาขาการศึกษาจิตวิทยาที่ไม่ใช่ศาสนา ก็ยังมีการเปลี่ยนชื่อสมาคมจิตวิทยาแห่งศาสนาและจิตวิญญาณแห่งอเมริกา (APA) แผนก 36 คือความสนใจให้กับความคิดเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น Developmental Psycholology ฉบับเดือนมกราคม 2015 เป็นฉบับพิเศษที่มีชื่อว่า “Mindfulness and Compassion in Human Development”

ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การบำบัดทางจิตจำนวนหนึ่งได้รับการพัฒนาโดยใช้การทำสมาธิแบบเจริญสติเป็นหลักหรือบางส่วน สิ่งเหล่านี้จะกล่าวถึงในรายละเอียดเพิ่มเติมในบทความ เดิมทีการทำสมาธิเจริญสติเป็นเทคนิคเฉพาะของพุทธศาสนาเถรวาท (พุทธศาสนาใต้) และใช้เพื่อบรรลุความสงบของจิตใจ จนถึงคริสต์ทศวรรษ 1970 พุทธศาสนานิกายเซนเป็นความสนใจหลักของการศึกษาในสหรัฐอเมริกาและยุโรปในหมู่ผู้ที่สนใจในการคิดแบบตะวันออกและเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยา หลังจากการสอบถามเบื้องต้นเกี่ยวกับเซนและความสัมพันธ์กับจิตวิทยา ซึ่งรวมถึงการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาสรีรวิทยาของเซน ความสนใจเริ่มมุ่งเน้นไปที่การทำสมาธิแบบมีสติ ในสมัยนั้น มีงานวิจัยเพียงไม่กี่ชิ้นที่กล่าวถึงหัวข้อนี้

จุดเริ่มต้นของจิตวิทยาศาสนา

คำว่า “จิตวิทยาศาสนา” ถูกใช้ครั้งแรกในหนังสือ The Psychology of Religion: การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการเติบโตของจิตสำนึกทางศาสนาโดย Edwin Diller Starbuck ลูกศิษย์ของ William James และ Stanley Hall (Starbuck. 1899) ในหนังสือเล่มนี้ สตาร์บัคนำเสนอผลลัพธ์จากการสำรวจแบบสอบถามที่เขาดำเนินการเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางศาสนา ซึ่ง

เขาถามผู้ตอบเกี่ยวกับอายุที่เปลี่ยนใจเลื่อมใส แรงจูงใจในการเปลี่ยนใจเลื่อมใส และสภาพจิตใจและร่างกายของพวกเขาในเวลาที่พวกเขารับศาสนาใหม่ สรุปผลได้ 13 รูป 32 ตาราง หนังสือเล่มนี้มีส่วนช่วยอย่างมากในสาขานี้ เนื่องจากแสดงให้เห็นว่าเป็นไปได้ที่จะวัดความรู้สึกและประสบการณ์ทางศาสนาผ่านแบบสอบถามโดยใช้วิธีทางจิตวิทยา

ในทางตรงกันข้าม วิลเลียม เจมส์ใช้เอกสาร เช่น ชีวประวัติ อัตชีวประวัติ และสมุดบันทึกบันทึกประสบการณ์ทางศาสนา เขายังพบข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อนี้จากหนังสือ จดหมาย นิตยสารและคลิปข่าว จากนั้นเจมส์ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางศาสนาเหล่านี้ โดยเพิ่มประสบการณ์ลึกลับของเขาเองลงในหนังสือของเขา ความหลากหลายทางศาสนาประสบการณ์: การศึกษาในธรรมชาติของมนุษย์ (James, 1902) หนังสือการวิจัยเชิงคุณภาพเล่มนี้และการรายงานเชิงปริมาณของสตาร์บัคส์เป็นตัวแทนของการศึกษาที่โดดเด่นที่สุดสองเรื่องเกี่ยวกับจิตวิทยาของศาสนาในแง่ของขนาดและคุณภาพ

ยิ่งไปกว่านั้น หนังสือของ Stanley Hall เรื่อง Adolescente: Its Psychology and its Relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime and ศาสนาและการศึกษา (Hall, 1904) และ Jesus, the Christ ในแง่ของจิตวิทยา (Hall, 1917) ก็มีส่วนอย่างมากต่อสนามในช่วงเวลานี้เช่นกัน

ด้วยวิธีนี้ การศึกษาจิตวิทยาศาสนาจึงเริ่มต้นจากการศึกษาที่ตรวจสอบบุคลิกภาพส่วนบุคคลก่อนและหลังการเปลี่ยนใจเลื่อมใส การพัฒนาความศรัทธาทางศาสนา และทัศนคติต่อศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตาม การวิจัยสมัยใหม่เกี่ยวกับจิตวิทยาของศาสนาเกี่ยวข้องกับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสมาธิแบบเจริญสติ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในบทความนี้ เปอร์เซ็นต์ของผู้นับถือศาสนาพุทธในสหรัฐอเมริกาคาดว่าจะอยู่ที่ประมาณ 3,000,000 คน เพิ่มขึ้น 15 เท่าในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา (Tanaka, 2010) เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงเน้นในด้านจิตวิทยาการศาสนาตั้งแต่การมุ่งเน้นไปที่ศาสนาคริสต์เป็นหลักรวมถึงพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ มีตั้งแต่ความสนใจที่เพิ่มขึ้นในความคิดและการปฏิบัติของชาวเอเชียไปจนถึงการวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิวัตถุนิยมในสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ การฝึกเจริญสติที่เพิ่มขึ้นอาจสะท้อนถึงความปรารถนาของบุคคลที่ไม่ถูกจำกัดด้วยศาสนาที่แปรรูปความแตกต่างระหว่างจิตวิทยาศาสนาในสาขาวิชาศาสนาและการศึกษาจิตวิทยา

ความคาดหวังของนักจิตวิทยาในการเปิดเผยปัจจัยมนุษย์จากสาขาวิชาการอื่นๆ นักจิตวิทยามักจะสามารถเปิดเผยแง่มุมทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ผ่านการทดลองโดยใช้วิธีการทางจิตวิทยาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล หรือใช้การสำรวจเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาต่างๆ ดังนั้นข้อสรุปจากข้อมูลเชิงปริมาณ

จึงถือว่ามีความสำคัญในการวิจัยทางจิตวิทยา ตรงกันข้ามกับการศึกษาทางจิตวิทยาแบบดั้งเดิม ในด้านจิตวิทยาของศาสนา การเรียกร้องให้มีระเบียบวิธีที่เข้มงวดไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาเดียวกัน การวิจัยที่ทำเกี่ยวกับจิตวิทยาศาสนาพยายามที่จะทำความเข้าใจปัจจัยของมนุษย์ในปรากฏการณ์ทางศาสนาให้มากขึ้น และไม่มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ (ดูรูปที่ 1) ดังนั้นในด้านจิตวิทยาศาสนา นักวิชาการด้านศาสนาจึงไม่ผูกพันกับวิธีการวิจัยเฉพาะเจาะจงเหมือนนักจิตวิทยา สิ่งที่ได้รับความนิยมในการทำความเข้าใจและการตีความปัจจัยของมนุษย์ในปรากฏการณ์ทางศาสนาตามธรรมชาติคือทฤษฎีและหลักการที่นำมาจากแนวทางจิตวิเคราะห์ แนวทางทางจิตพยาธิวิทยา และแนวทางจิตวิทยาเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางเชิงวัตถุสัมพันธ์และแนวทางจุนเกียนได้นำไปสู่บางสิ่งมุมมองดั้งเดิมเกี่ยวกับจิตวิทยาและจิตวิญญาณ (Pargament, 2013)

Sugiyama (2001) สรุปงานวิจัยของญี่ปุ่นเกี่ยวกับจิตวิทยาศาสนา เขาอธิบายทั้งจิตวิทยาศาสนาในการศึกษาศาสนาและการศึกษาศาสนาในด้านจิตวิทยา งานของเขาสำรวจความเป็นมาของสถานการณ์ทางศาสนา และมีการทบทวนโดยละเอียด รวมถึงรายชื่อหนังสือและบทความวารสารที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและศาสนาในแต่ละยุคสมัย สุกิยามะตั้งข้อสังเกตว่าปัญหาหลักของการศึกษาด้านจิตวิทยาศาสนาพบได้ทั้งในตัวงานวิจัยและผู้วิจัย ในทั้งสองกรณีนี้ถูกมองว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับวิธีการ เล่าถึงวิธีการทางจิตวิทยาของศาสนาอย่างละเอียด ผู้เขียนยืนยันว่าการผสมผสานระหว่างการทดลองในห้องปฏิบัติการและการวิจัยกึ่งทดลองเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และสังเกตว่าการขาดพื้นฐานทางทฤษฎีและความถูกต้องของข้อมูลที่น่าสงสัยนั้นเป็นสาเหตุของความล่าช้าในการศึกษาจิตวิทยาของศาสนา อิมาดะ (1947), มัตสึโมโตะ (1979) และคาเนโกะ (2001b) มีหนังสือที่เขียนโดยสรุปเกี่ยวกับจิตวิทยาของศาสนา ความแตกต่างระหว่างจิตวิทยาศาสนาในการศึกษาศาสนาและการศึกษาจิตวิทยาเคยมีบันทึกไว้ในมัตสึโมโตะ (1979) Kaneko (2001b) เป็นหนังสือเล่มล่าสุดที่สรุปเกี่ยวกับจิตวิทยาของศาสนา ผู้เขียนพิจารณาทั้งความเหมือนและความแตกต่างในศาสนาและจิตวิญญาณ ประเด็นหลักของการอภิปรายคือว่าจิตวิญญาณและศาสนาเป็นสิ่งเดียวกันหรือเป็นประเด็นที่แตกต่างกันโดยพื้นฐาน แม้ว่าการอภิปรายนี้จะยังไม่ยุติลง แต่คาเนโกะกล่าวว่าจำเป็นต้องให้คำจำกัดความที่ชัดเจนเกี่ยวกับจิตวิญญาณ และมีความจำเป็นมากขึ้นในการช่วยเหลือสังคมในด้านนี้ คู่มือ APA ด้านจิตวิทยา ศาสนา และจิตวิญญาณมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และปัญหาเกี่ยวกับจิตวิทยาศาสนาได้รับการบันทึกไว้อย่างดี (Pargament, 2013) อย่างไรก็ตาม มีบทความตีพิมพ์เพียงไม่กี่บทความเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ เช่น นิกายเซน นิกายโจโดชิน นิกายนิชิเร็น นิกายเทนได และนิกายลึกลับชินงอน (Pargament, 2013) ตัวอย่างเช่น Wuff (1996) กล่าวถึงมุมมองคลาสสิกและร่วมสมัยของจิตวิทยาศาสนา ศึกษาการ

ทำงานของนักจิตวิทยา นักสังคมศาสตร์ นักปรัชญา และนักบวช อย่างไรก็ตามไม่มีการวิเคราะห์พุทธศาสนาในงานของเขา

การพัฒนาจิตวิทยาศาสนาในแง่ของคำสำคัญ“จิตวิญญาณ”และ“สติ”

เมื่อเร็วๆ นี้คำหลัก "จิตวิญญาณ" และ "สติ" ได้กลายเป็นเรื่องธรรมดาในการศึกษาจิตวิทยาศาสนา ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2541 ร่างแก้ไขคำจำกัดความของ "สุขภาพ" ดังต่อไปนี้ได้ถูกส่งไปยังการประชุมคณะกรรมการบริหารองค์การอนามัยโลกครั้งที่ 101 ผลปรากฏว่าเห็นด้วย 22 เสียง คัดค้าน 0 เสียง งดออกเสียง 8 เสียง “สุขภาพเป็นสภาวะที่เป็นพลวัตของความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และทางสังคม และไม่ใช่แค่การปราศจากโรคหรือความทุพพลภาพเท่านั้น” (กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ, 1999) ควรสังเกตว่ามีการเพิ่มคำว่า "สติ"และ"จิตวิญญาณ" ในคำจำกัดความข้างต้นลงในข้อความในระหว่างการประชุมคณะกรรมการบริหาร

นอกจากนี้ แผนกที่ 36 ของ APA ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านศาสนาและจิตวิทยา และกลายเป็นส่วนหนึ่งอย่างเป็นทางการของ APA ในปี 1976 ก็มีการเปลี่ยนชื่อหลายครั้ง มันถูกเรียกว่า "สมาคมจิตวิทยาคาทอลิกอเมริกัน" ครั้งแรกในปี 1949 เมื่อถูกสร้างขึ้นเป็นกลุ่มแยกต่างหาก เปลี่ยนชื่อเป็น "นักจิตวิทยาที่สนใจประเด็นทางศาสนา" ในปี 1970 ต่อมาเป็น "จิตวิทยาศาสนา" ในปี 1993 และสุดท้ายในปี 2012 เป็น "สมาคมจิตวิทยาศาสนาและจิตวิญญาณ" (Piedmont, 2013) ที่นี่เราจะเห็นได้ว่าคำสำคัญ "จิตวิญญาณ" ได้กลายเป็นส่วนสำคัญของมุมมองล่าสุดเกี่ยวกับจิตวิทยาของศาสนา

แนวโน้มการบำบัดทางจิตด้วยการฝึกสติ

คำว่า “สติ” ถูกนำมาใช้กันทั่วไปในด้านจิตวิทยาของศาสนา เริ่มต้นในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เทคนิคจิตบำบัดใหม่ๆ บางอย่างที่ใช้การทำสมาธิแบบ "สติ" ได้รับการพัฒนา(Ron Kurtz, 2011) พัฒนาการบำบัดด้วยฮาโกมิในช่วงต้นทศวรรษ 1980 นี่อาจเป็นจิตบำบัดประเภทแรกที่ใช้การเจริญสติร่วมกับพระพุทธศาสนาด้วยความรักและการออกกำลังกายเพื่อการบำบัด

จุดสังเกตในจิตบำบัดโดยใช้แนวคิดเรื่องสติคือ Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) ของ Jon Kabat-Zinn ในปี 1979 ซึ่งได้รับการพัฒนาที่ศูนย์การแพทย์มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ (Kabat-Zinn, 1990) หนังสือเล่มนี้จะถูกจดจำในฐานะสิ่งพิมพ์ที่แนะนำแนวคิดที่

เรียกว่า "สติ" เป็นครั้งแรกในการบำบัดพฤติกรรมทางปัญญา MBSR เริ่มเป็นยาทางเลือกสำหรับอาการปวดเรื้อรัง และในช่วงทศวรรษแรกของการใช้ สามารถบรรเทาอาการต่างๆ ได้ ซึ่งได้รับการบันทึกไว้ในการวิจัยทางคลินิก MBSR มีการทำสมาธิแบบพุทธ 8 สัปดาห์ อย่างไรก็ตามโปรแกรมนี้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และถือเป็นการบำบัดพฤติกรรมทางปัญญาตามหลักฐานเชิงประจักษ์ ลูกค้ายังคงทำสมาธิต่อไปทุกวันหลังจากเสร็จสิ้นโปรแกรม 8 สัปดาห์ ดังนั้นโปรแกรม MBSR จึงไม่ใช่แค่การประยุกต์ใช้เทคนิคการทำสมาธิเพื่อการบำบัด แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของบุคคลเหล่านี้ เนื่องจากสัญลักษณ์ที่สำคัญสามประการของพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธเจ้า คำสอนของพระพุทธเจ้า และพระภิกษุ ไม่ปรากฏในการปฏิบัตินี้ ลูกค้าอาจไม่รู้สึกถึงความเชื่อมโยงทางศาสนาในโปรแกรมนี้ อย่างไรก็ตาม ตามที่ผู้สอนกล่าวไว้ ลูกค้าที่ปฏิบัติสมาธิเป็นประจำทุกวันอาจถือเป็นรูปลักษณ์สมัยใหม่ของพุทธศาสนา กล่าวคือเป็นแนวทางปฏิบัติทางพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมสำหรับสมาชิกในสังคมที่ไม่เลือกบวช สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นในหนังสือ For-ward to หนังสือของติชนัท ฮันห์ ซึ่งใช้คำว่า “นับถือศาสนาพุทธ” เป็นครั้งแรก

กลไกการออกฤทธิ์ของการมีสติมีความซับซ้อนและขัดแย้งกัน คลื่นลูกที่สองของการบำบัดพฤติกรรมการรับรู้มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนการรับรู้ของความเชื่อที่ไม่ลงตัว เช่น "ไม่มีข้อแก้ตัวสำหรับความล้มเหลว" หรือ "อย่าทำเว้นแต่จะสมบูรณ์แบบ" อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนการรับรู้ในลักษณะนี้มักจะหมายถึงการจำเหตุการณ์ในอดีตและทำให้เกิดการซักซ้อมความทรงจำนั้น ซึ่งอาจทำให้เกิดปฏิกิริยาอัตโนมัติโดยไม่รู้ตัวเมื่อนึกถึงโศกนาฏกรรม ในกรณีนี้การรักษาทางจิตใจเป็นผลเสียเพราะเป็นการตอกย้ำความรู้สึกด้านลบ ในทางตรงกันข้าม การคิดอย่างมีสติพยายามสร้างความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดีโดยไม่ต้องประเมิน และกระทำเพื่อปลดปล่อยบุคคลจากความคิดอัตโนมัติ ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าการมีสติเป็นหัวใจสำคัญของจิตบำบัดรุ่นต่อไป เนื่องจากไม่มีผลข้างเคียงข้างต้น

Zindel V. Segal, J. Mark G. Williams และ John D. Teasdale ศึกษาการทำสมาธิแบบเจริญสติภายใต้ Kabat-Zinn และต่อมาได้พัฒนา Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT) ในปี 1987 (Segal, Williams, & Teasdale,2545) โปรแกรมนี้มีประสิทธิภาพในการป้องกันภาวะซึมเศร้าซ้ำ

การบำบัดพฤติกรรมวิภาษ (DBT) พัฒนาโดย Marsha M. Linehan ใช้เทคนิคจากทั้งการทำสมาธิแบบมีสติและการบำบัดทางจิตวิเคราะห์ (Linehan, 1987) ในทำนองเดียวกัน มาร์ก เอ พสเตนผสมผสานการใช้พุทธศาสนาและจิตวิเคราะห์ในการรับมือกับบาดแผลทางจิตใจในหนังสือของเขาเรื่อง Thoughts without a thinker: Psychotherapy from a Buddha มุมมอง (Epstein, 1995) โอซามุ อันโดะพยายามผสมผสานพุทธศาสนาเข้ากับจิตเวชข้ามบุคคล (Ando,

1993) และยังชี้ให้เห็นว่าพุทธศาสนาสามารถใช้เป็นจิตบำบัดได้ (Ando, 2003) David Brazier ดูหัวข้อเหล่านี้เป็นครั้งแรกในหนังสือ Zen therapy (D. Brazier, 1995) ต่อมาเขาได้รวมจิตบำบัดพุทธศาสนายุคแรก พุทธศาสนานิกายเซน และพุทธศาสนานิกายโจโดชิน (ดินแดนบริสุทธิ์) และก่อตั้ง Amida Trust ในฐานะกลุ่มการกุศลในอังกฤษ และกิจกรรมของกลุ่มนี้ได้ขยายไปถึงสเปน แคนาดา และเกาหลี ในทำนองเดียวกัน Caroline Brazier ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อพุทธจิตวิทยา: ปลดปล่อยจิตใจ โอบกอดชีวิต (C. Brazier, 2003)

การบำบัดจิตบำบัดสมัยใหม่โดยใช้การทำสมาธิแบบเจริญสติเหล่านี้เรียกว่าการบำบัดพฤติกรรมการรับรู้คลื่นลูกที่สาม ตามมาด้วยการบำบัดพฤติกรรมการรับรู้คลื่นลูกที่สอง ซึ่งไม่รวมสติและคลื่นลูกแรกของการบำบัดพฤติกรรม ซึ่งใช้การปรับสภาพผู้ตอบแบบสอบถามและการปรับสภาพผู้ปฏิบัติงาน คลื่นลูกที่ 3 ของการบำบัดพฤติกรรมการรับรู้ มีจุดร่วมคือการเฝ้าดูความรู้สึกของตนอย่างชัดเจน และไม่เพิ่มการประเมินใดๆ โดยใช้สติ

อย่างไรก็ตาม จิตบำบัดที่ผสมผสานแนวคิดทางพุทธศาสนาในยุคแรกๆ หรือการคิดและการปฏิบัติแบบตะวันออกอื่นๆ ไม่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานในเอเชีย การบำบัดแบบเซนซึ่งมีพื้นฐานมาจากการศึกษาจิตวิทยาเซนโดยโยชิฮารุ อากิชิเงะ (พ.ศ. 2447-2522) และโคจิ ซาโตะ (พ.ศ. 2448-2514) ได้รับการหยิบยกขึ้นมา แต่ไม่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในญี่ปุ่น การให้คำปรึกษาทางพุทธศาสนาเกิดขึ้นโดยโทชิโอะ คิกาวะเพื่อเรียกร้องให้บุคคลไม่ต้องพึ่งพานิกายเช่นเดียวกับการให้คำปรึกษาแบบโจโดชิน (ดินแดนบริสุทธิ์) ที่พัฒนาโดยกิโช ไซโกะ (พ.ศ. 2468-2547) ต่างก็ได้รับการสนับสนุน แต่ได้รับความนิยมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น วิธีจิตบำบัดที่ได้รับความนิยมมากที่สุดตามหลักพุทธศาสนาคือการบำบัดแบบไนกัน ซึ่งใช้วิปัสสนาประยุกต์กับพุทธศาสนานิกายโจโดชิน และได้รับการพัฒนาโดยอิชิน โยชิโมโตะ (พ.ศ. 2459–2531) การบำบัดแบบไนกันใช้โดยที่ปรึกษาในสถาบันราชทัณฑ์ นักการศึกษาที่ต้องการแก้ไขปัญหาการเข้าชั้นเรียน แพทย์และนักจิตวิทยาที่เชี่ยวชาญเรื่องการติดแอลกอฮอล์ รวมถึงบุคคลที่ต้องการวิปัสสนาอย่างลึกซึ้ง

การบำบัดแบบโมริตะของมาซาตาเกะ โมริตะ (พ.ศ. 2417-2481) กล่าวกันว่าได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเซน (Kora & Sato, 1958) อุสะ ชินิจิ ลูกศิษย์ของเขา (1927–) ต่อมาได้ผสมผสานการบำบัดแบบโมริตะและแนวคิดพุทธศาสนานิกายเซน (Usa, 2004) ในปัจจุบันการบำบัดด้วยโมริตะยังเป็นที่นิยมในประเทศจีน ดังที่เห็นได้จากการก่อตั้งสภาจีนแห่งการบำบัดโมริตะ และมูลนิธิโมริตะ (Wen. 1997)

การบำบัดแบบโมริตะของมาซาตาเกะ โมริตะ (พ.ศ. 2417-2481) กล่าวกันว่าได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเซน (Kora & Sato, 1958) อุสะ ชินิจิ ลูกศิษย์ของเขา ต่อมาได้ผสมผสานการบำบัดแบบโมริตะและแนวคิดพุทธศาสนานิกายเซน (Usa, 2004) ในปัจจุบัน การ

บำบัดด้วยโมริตะยังเป็นที่นิยมในประเทศจีน ดังที่เห็นได้จากการก่อตั้งสภาจีนแห่งการบำบัดโมริตะและมูลนิธิโมริตะ (Wen, 1997) ซึ่งพระพุทธองค์ทรงประดิษฐานไว้เมื่อประมาณ 2,500 ปีที่แล้ว อย่างน้อยตั้งแต่ยุคของพุทธศาสนาแบบแยกส่วน (พุทธศาสนาอภิธรรม) จิตวิทยาพุทธศาสนานี้เป็นหัวข้อที่พระภิกษุศึกษาอย่างมืออาชีพ จิตวิทยาพุทธศาสนาโบราณนี้ยังคงเรียนรู้และฝึกฝนในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก

ยุคกลางของพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ 3 ถึงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช เป็นช่วงเวลาที่จิตวิทยาพุทธศาสนาโบราณอีกศาสนาหนึ่งที่รู้จักกันในชื่อวิชญ์อานาวะอทะ (พุทธศาสนาที่เน้นเฉพาะจิตสำนึกเท่านั้น) ได้รับความนิยม แนวคิดของ อาลยวิญญาณ ในคำสอนทางพุทธศาสนาประเภทนี้มักถูกเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องจิตไร้สำนึกในจิตวิเคราะห์

ในทางตรงกันข้าม การศึกษาจิตวิทยาสมัยใหม่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งเป็นตัวแทนของจิตวิทยาพุทธศาสนารูปแบบใหม่ เริ่มต้นในเวลาเดียวกันกับที่จิตวิทยาเริ่มมีการศึกษาในญี่ปุ่น ยูจิโระ โมโตรา (1858–1912) ถือเป็นนักจิตวิทยาสมัยใหม่คนแรกในญี่ปุ่น และเขายังศึกษาอยู่ที่ Stanley Hall อีกด้วย โมโตรามีโอกาสสัมผัสประสบการณ์การทำสมาธิแบบเซนภายใต้ปรมาจารย์เซน ชากุ โซเอ็น (1860–1919) ที่วัดเอนกาคุจิของนิกายรินไซเซนในคามาคุระ หลังจากนั้น เขาได้บรรยายถึงประสบการณ์ส่วนตัวในการฝึกปฏิบัติแบบเซนนี้ผ่านวิธีการทางจิตวิปัสสนาที่พัฒนาโดย Wundt ใน Sanzen niishi [บันทึกการฝึกสมาธิแบบเซน] (Kato, 2014; Motora, 1895) ข้อความนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการที่บุคคลหนึ่งได้รับการตรัสรู้เล็กๆ น้อยๆ ในการทำสมาธิแบบเซนด้วยโคอัน ซึ่งในนิกายรินไซ เซนถือเป็นปริศนาที่ไม่มีวิธีแก้ปัญหา ต่อมา Motora ได้นำเสนอ "บทความเกี่ยวกับปรัชญาตะวันออก (แนวคิดเรื่องอัตตาในปรัชญาตะวันออก)" ที่การประชุมนานาชาติด้านจิตวิทยาครั้งที่ 5 ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี (Motora, 1905)

จิตวิทยาพุทธศาสนาหรือปรัชญาตะวันออกอื่นๆ โดยนักปรัชญาและนักจิตวิทยาสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังมีนักปรัชญาและนักจิตวิทยาสมัยใหม่จำนวนหนึ่งที่อุทิศให้กับจิตวิทยาพุทธศาสนายุคแรกหรือปรัชญาตะวันออกอื่นๆ Enryo Inoue (1858–1919) เป็นนักปรัชญาคนหนึ่ง เขาตีพิมพ์หนังสือจำนวนมากในสาขาจิตวิทยาพื้นฐานและประยุกต์ในหัวข้อต่างๆ มากมาย รวมถึงความฝัน การนอนหลับและการสะกดจิต สภาวะจิตสำนึกที่เปลี่ยนแปลง ภาพลวงตา การช่วยจำ พันธุกรรม สติปัญญา บุคลิกภาพ จิตศาสตร์ และจิตแพทย์ apy (มหาวิทยาลัยโตโย, ศูนย์อนุสรณ์สถานอิโนอุเอะ เอ็นเรียว, 1999) อย่างไรก็ตาม อิโนอุเอะไม่เพียงแต่กังวลกับแนวคิดเหล่านี้ที่นำมาจากจิตวิทยาตะวันตกเท่านั้น แต่ยังสนใจในเรื่องของจิตวิทยาตะวันออกด้วย การเขียนหนังสือสองเล่ม จิตวิทยาตะวันออก (Inoue, 1894) และจิตวิทยาเชิงพุทธ (Inoue, 1897) เช่นเดียวกับ บทความ

เรื่อง “จิตวิทยานิกายเซน” (อิโนอุเอะ, 1893) ในหัวข้อนี้ ในจิตวิทยาตะวันออก (Inoue, 1894) เขาแย้งว่าจิตวิทยาประเภทนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎีของปรัชญาที่แตกต่างกัน เช่น Samkhya (หนึ่งในหกสำนักของปรัชญาอินเดียคลาสสิกที่สร้างแนวคิดนี้ ลัทธิทวินิยม) ไวเสสอิกา (หนึ่งในหกสำนักปรัชญาอินเดียคลาสสิกที่พยายามอธิบายโลกแห่งความจริงผ่านปรัชญาธรรมชาติ) และพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ในหนังสือเล่มนี้ ในแง่ของความคิดทางพุทธศาสนา พระองค์ทรงบรรยายเพียงพุทธศาสนานิกายอภิธัมโกส-อภิธรรมที่พัฒนาโดย วสุบันธุ (ราว ค.ศ. 320– 400) ต่อมา เรียว คุโรดะ นักจิตวิทยาสัตว์ ได้วางแผนสร้างหนังสือไตรภาคเกี่ยวกับจิตวิทยาตะวันออก: Vijñ anav ada Psychology (โรงเรียนที่มีสติเท่านั้น), ประวัติศาสตร์ความคิดจิตวิทยาจีน และจิตวิทยาเซน (Ohtsuka, 1948) อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มที่สาม จิตวิทยาเซน ยังเขียนไม่เสร็จ

ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนากับจิตวิทยาพุทธศาสนา Belzen และ Hood (2006) ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนากับจิตวิทยาทั่วไป พวกเขายังสรุปงานวิจัยสามประเภทด้วย ประเภทแรกจำกัดการใช้หรือปรับเปลี่ยนวิธีวิจัยมาตรฐาน (เช่น แบบสอบถาม มาตราส่วน การทดสอบ และการทดลอง) ประเภทที่สองรวมถึงวิธีการวิจัยจากขอบเขตทางสังคมศาสตร์ที่กว้างขึ้นซึ่งโดยทั่วไปใช้ในสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต กลุ่มชาติพันธุ์ และการวิเคราะห์ชีวประวัติ) ประเภทที่สามอาศัยข้อมูลและข้อมูลเชิงลึกจากสาขาวิชาอื่นๆ (เช่น ประวัติศาสตร์ เทววิทยา วรรณกรรม และวัฒนธรรมศึกษา)

ศาสนาในความเคลื่อนไหวเช่นสมาคมจิตวิทยาคาทอลิกอเมริกันถูกเปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมจิตวิทยาศาสนาและจิตวิญญาณ เดิมที การทำสมาธินั้นมีองค์ประกอบทางจิตวิทยา เนื่องจากใช้จิตวิทยาบุคคลที่หนึ่งผ่านการวิปัสสนา นั่นคือเหตุผลว่าทำไมการทำสมาธิจึงไม่เพียงแต่เป็นเทคนิคทางคลินิกที่เรียบง่ายที่มีประสิทธิผล แต่ยังอาจส่งผลต่อวิธีการทางจิตในอนาคตอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้เทคนิคการทำสมาธิขั้นพื้นฐานโดยไม่มีความเชื่อมโยงทางศาสนาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อาจมีข้อจำกัด การละทิ้งบริบททางศาสนาอาจบ่งชี้ว่าการทำสมาธิประเภทนี้มีผลเพียงเล็กน้อยต่อผู้ที่ปฏิบัติ และการทำสมาธิที่เพิ่มขึ้นนั้นก็จะค่อยๆ บรรเทาลงในไม่ช้า ดังนั้นควรใช้วิธีเชิงปริมาณหรือเชิงประจักษ์เพื่อตรวจสอบการทำสมาธิเพื่อประเมินแรงจูงใจเบื้องหลังบุคคลโดยใช้เทคนิคนี้ ในเวลาเดียวกัน เป็นที่พึงปรารถนาที่จะทำการวัดเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของการปฏิบัติทางจิตวิญญาณในรูปแบบการรับรู้และความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลในนิกายศาสนาต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงเทคนิค โดยจำเป็นต้องนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลที่รวบรวมจากการศึกษาแต่ละศาสนาหรือแต่ละนิกายเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้สามารถแบ่งปันข้อมูลนี้ไปยังประเทศต่างๆ ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนา จิตวิทยาพุทธ และการศึกษาทางจิตวิทยาเกี่ยวกับการฝึกเจริญสติ หากพุทธศาสนาในตัวเองมีหน้าที่ที่ช่วยให้สามารถวิเคราะห์ตนเองและทำให้จิตใจ

สงบได้ พุทธศาสนาก็อาจถูกมองว่าเป็นจิตวิทยาทางเลือกประเภทหนึ่ง เช่น จิตวิทยาบุคคลที่หนึ่งซึ่งใช้วิปัสสนา นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนามีแง่มุมของจิตบำบัดตนเองด้วย ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนากับจิตวิทยาพุทธศาสนาจึงซับซ้อนและอาจเกิดความสับสนได้

องค์กรวิจัยด้านจิตวิทยาศาสนาและจิตวิทยาพุทธ ยังไม่มีสังคมอิสระสำหรับจิตวิทยาศาสนาในญี่ปุ่น ในขณะที่ APA มีแผนกอิสระที่ขึ้นต่อกันอย่างเป็นทางการและทำหน้าที่ได้เรียกว่า “สมาคมจิตวิทยาศาสนาและจิตวิญญาณ” แต่เป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพิงเป็นที่รู้จักในชื่อ “สมาคมเพื่อการศึกษาจิตวิทยาศาสนา” ก่อตั้งขึ้นภายในสมาคมจิตวิทยาญี่ปุ่นในปี 2546 และมีการประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการเรียกประชุมสัมมนาแบบเปิดสำหรับผู้เข้าร่วมในการประชุมประจำปีนับแต่นั้นเป็นต้นมา อันที่จริง มีสังคมบางแห่งสำหรับการศึกษาศาสนา ความคิดแบบตะวันออก และพุทธศาสนาในที่อื่นในญี่ปุ่น

เหตุผลที่ทำให้การก่อตั้งสมาคมศาสนาในญี่ปุ่นล่าช้าเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาอาจเป็นเพราะศาสนาหลักในญี่ปุ่นคือศาสนาชินโตและพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ความจริงเรื่องนี้ได้นำไปสู่เรื่องต่างๆ มากมายสมาคมความคิดตะวันออกและเทคนิคทางจิตวิญญาณในญี่ปุ่น นอกจากนี้ เนื่องจากนิกายพุทธศาสนาหลายนิกายดำรงอยู่และเจริญรุ่งเรืองพร้อมกันในญี่ปุ่น แต่ละนิกายจึงได้พยายามช่วยเหลือผู้คนในแบบของตนเอง แต่ยังไม่มีการเคลื่อนไหวไปสู่องค์ประกอบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเช่นความเกียจคร้าน ในขณะเดียวกัน นับตั้งแต่ก่อตั้งสมาคมสติแห่งญี่ปุ่น องค์กรนี้ดูเหมือนจะมุ่งเน้นไปที่การใช้การทำสมาธิเป็นเทคนิคทางคลินิก และไม่รวมลักษณะของความศรัทธาและพิธีกรรมทางศาสนา ในทางกลับกันสมาคมญี่ปุ่นเพื่อการศึกษาพุทธศาสนาและจิตวิทยาดูเหมือนจะเน้นไปที่การผสมผสานจิตวิทยาและศาสนาในนิกายต่างๆ

ข้อดีประการหนึ่งของการก่อตั้งสังคมหรือกลุ่มที่อุทิศให้กับการศึกษาจิตวิทยาศาสนาหรือจิตวิทยาพุทธโดยเฉพาะก็คือ กลุ่มเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการอภิปรายเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทั้งศาสนาและจิตวิทยา อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อเสียอยู่บ้าง ปัญหาประการหนึ่งคือการเพิ่มจำนวนขององค์กรเหล่านี้อาจบังคับให้นักวิจัยต้องอยู่ในหลายสังคมเพื่อติดตามกระแสของแต่ละกลุ่ม สิ่งนี้อาจพิสูจน์ได้ว่าใช้เวลานานและเป็นภาระทางการเงิน นอกจากนี้ สังคมพิเศษจำนวนมากอาจขัดขวางการแบ่งปันความรู้ หากไม่มีความพยายามในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนโดยเจตนา หลายๆ กลุ่มอาจส่งผลให้กิจกรรมการศึกษาและการวิจัยมีความซ้ำซ้อนหรือซ้ำซ้อนน้อยลง ทางออกหนึ่งคือการออกแบบร่มในสมาคมจิตวิทยาญี่ปุ่นเพื่อรวมกลุ่มเหล่านี้เข้าด้วยกัน

บทสรุป การศึกษาด้านจิตวิทยาของศาสนา เริ่มต้นเมื่อปลายศตวรรษที่ 19 การวิจัยประเภทนี้เรียกว่าจิตวิทยาศาสนาหรือจิตวิทยาพุทธ ขึ้นอยู่กับสาขาวิชาที่เน้น และใช้จิตวิทยาซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์แบบใหม่ในขณะนั้น เนื่องจากการวิจัยด้านจิตวิทยาศาสนาและจิตวิทยาพุทธศาสนามีการพัฒนาแยกกัน จึงไม่มีการแลกเปลี่ยนกันมากนักระหว่างสาขาเหล่านี้ หากนักวิจัยในเหล่านี้คุ้นเคยกับแนวโน้มการวิจัยในทั้งสองสาขา การศึกษาแต่ละสาขาอาจมีการพัฒนาเร็วขึ้นในทำนองเดียวกันเพราะว่าพุทธศาสนาเองก็มีองค์ประกอบทางจิตวิทยาผู้ปฏิบัติธรรมและนักจิตวิทยาชาวพุทธอาจมีประเด็นที่เหมือนกันซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตามที่ Akishige (1973) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การวิจัยทางจิตวิทยาในอนาคตจะตรวจสอบศาสนาและการปฏิบัติแบบตะวันออก เช่น จิตวิทยาเปอร์เซีย จิตวิทยาฮินดู จิตวิทยาขงจื๊อ และจิตวิทยาลัทธิเต๋า ดังนั้นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างสังคมหรือกลุ่มที่ศึกษาทั้งจิตวิทยาศาสนาและจิตวิทยาพุทธศาสนาจะช่วยให้สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้มีความเข้าใจมากขึ้นในประเด็นที่ตนสนใจ การแลกเปลี่ยนประเภทนี้ควรประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูล การทำงานร่วมกันในการประชุมสัมมนา ตลอดจนการแบ่งปันความรู้ผ่านสารานุกรม พจนานุกรม บรรณานุกรม หรือการวิจารณ์ นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนประเภทนี้จะช่วยให้นักวิจัยสามารถจัดระบบหรือแสดงภาพการวิจัยที่ครอบคลุมได้ ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาศาสนากับจิตวิทยาพุทธมีความซับซ้อน และดังที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจก่อให้เกิดความสับสนได้เช่นกัน นอกจากนี้ พุทธศาสนาอาจถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการวิเคราะห์ทางจิตวิทยา เช่น จิตวิทยาบุคคลที่หนึ่ง เนื่องจากพุทธศาสนามีองค์ประกอบของจิตบำบัดที่ทำให้จิตใจเราสงบ

เอกสารอ้างอิง

กันยา สุวรรณแสง. (2540). *จิตวิทยาทั่วไป*.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.

กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี. (2521*). จิตวิทยาเบื้องต้น*.พระนคร: โรงพิมพ์การเวก.

กรรณิการ์ ภู่ประเสริฐและคณะ. (2527). *จิตวิทยาทั่วไป*.เชียงใหม่: โรงพิมพ์ช้างเผือก.

จำเนียรช่วงโชติ. (2515).จิตวิทยาการเรียนรู้.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

จินดา จันทร์แก้ว. (2532).ศาสนาปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาบรรณาคาร,

ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม. (2544). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*.กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์. (2534).*ญาณวิทยาทฤษฎีความรู้*.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.เดือน คำดี. (2532).*ศาสนาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,

ธีระ อาชวเมธี. (2521). *ปรัชญาจิตวิทยา.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตฺโต). (2528).*พจนานุกรมพุทธศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่4.กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).(2544). *แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา.*พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่บริษัทธรรมสารจำกัด

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2537). *จิตวิทยาในพระอภิธรรม.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2538*). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.*กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ จำกัด

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิรัตน์ กางทอง. (2561). *ทฤษฎีความรู้ทางจิตวิทยาศาสนา.* วารสารวิจัยธรรมศึกษา ปีที่ 1ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561) : ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม.

ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2552). *จิตวิทยาแนวพุทธ แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์.* วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ 29 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม - ธันวาคม 2552 :

Bruner, J. S. (1959). The art of ambiguity: A conver-sation with Zen master Hisamatsu. Psychologia.

Chihara, T. (1989). Zen meditation and time-experi-ence. Psychologia.

Dudley-Grant, G.R., Bankart, C. P., &Dockett, H. K. (Eds.). (2003). Psychology and Buddhism: From individual to global commu-nity. London: Springer.

Epstein, M. (1995). Thoughts without a thinker: Psychotherapy from a Buddhist perspective.New York: Basic Books.

Fromm E. (1959). Psychoanalysis and Zen Bud-dhism. Psychologia.

Fromm E. (1967). Memories of Dr. D.T. Suzuki.Psychologia.

Hall, S. (1917). Jesus, the Christ, in the light of psy-chology. New York: Doubleday.

Hanh. T. N. (2015). Intent, insight and innovation.Samgha Japan.

Hayes. S. C., Follette, V. M., & Linehan, M. M. (2011). Mindfulness and acceptance:

Expandingthe cognitive-behavioral tradition. New York:Guilford Press.

Hirai. T. (1960). An electroencephalographic study of Zen meditation (Zazen): EEG changes during concentrated relaxation. Psychiatria et Neu-rologia Japonica, 62, 76–105. (In Japanese withEnglish abstract.)

Hirai, T. (1975). Zen meditation therapy. Tokyo:Japan Publications.Homans, P. (1987). Psychology and religion movement. In M. Eliade (Ed.), Encyclopedia of religion. New York: Macmillan.

Inoue, V., Kasai, K., & Kato, H. (Eds.). (2012). Key-words for Buddhism and psychology. Tokyo:Shunjusha.

Jung, C. G. (1960). On the conversation with Dr. Hisamatsu: Letter to the translator. Psychologia.

Jung, C. G., & Hisamatsu, S. (1968). On the unconscious, the self and the therapy : A dialogue.Psychologia.

Kabat-Zinn, J. (1990). Full catastrophe living: Using the wisdom of your body and mind to face stress, pain, and illness. New York: Delacorte Press.

Kaneko, S. (2001a). Methods of researching religion in psychology. Studies in the Humanities, OsakaCity University.

Kaneko, S. (Ed.). (2001b). Psychology of religion.Kyoto: Nakanishiya Shuppan.

สื่ออ่านง่ายสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
EASY READ FOR PEOPLE WITH LEARNING DISABILITIES

[1]อรอินทรา ภู่ประเสริฐ, [2]พัชรีวรรณ คุณชื่น และ [3]ดารณี ศักดิ์ศิริผล

[1]Onintra Poobrasert, [2]Patchreewan Kunchune and [3]Daranee Saksiriphol

[1]ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ประเทศไทย

[2,3]มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

[1]National Electronics and Computer Technology Center, Thailand

[2,3]Srinakharinwirot University, Thailand

[2]patchreewan.swu@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 26, 2023

บทคัดย่อ

บุคคลหรือนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นบุคคลที่มีความต้องการพิเศษประเภทหนึ่งที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการอ่าน การเขียน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ รวมทั้งนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา และนักเรียนออทิสติกบางคนก็จะมีปัญหาด้านการอ่านเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการ เทคนิคการสอน สื่อ เทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเสริมสร้าง พัฒนาด้านการอ่านให้แก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ วิธีการหนึ่งที่นำมาใช้เพื่อช่วยส่งเสริมการอ่านคือ สื่อดิจิทัลอ่านง่าย หรือ easy read ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่มีความยากลำบากในการอ่านเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการจำเป็น การจัดทำเอกสารในรูปแบบ easy read ต้องคำนึงถึงรูปแบบการจัดวางรูปภาพ ตัวอักษร การใช้คำ ประโยค ตัวเลข การเว้นวรรค รวมทั้งการดำเนินการควรให้

---

[1] อาจารย์ ดร. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ

[2] อาจารย์, ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

[3] รองศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เข้ามามีส่วนร่วมเพราะเป็นบุคคลที่จะใช้เอกสารและได้รับประโยชน์โดยตรง

คำสำคัญ: บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้, สื่ออ่านง่าย

Abstract

Individuals or students with learning disabilities are individuals who have a special need, particularly in essential skills like reading and writing. This difficulty extends to students with intellectual disabilities and some autistic students who also struggle with reading. Therefore, it's crucial to find effective teaching methods, tools, and technologies to improve reading skills, especially for those facing learning obstacles. One such facilitative approach involves the utilization of easy read digital media, which facilitates access to necessary information for individuals with learning difficulties. Creating documents in an easy read format requires considerations for layout, images, fonts, language usage, sentences, numbers, spacing, and engaging individuals with learning disabilities in the process, as they are the direct beneficiaries of these documents.

Keywords : Persons with Learning Disabilities; easy read

บทนำ

บุคคลที่มีความต้องการพิเศษเป็นบุคคลที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ บำบัดฟื้นฟู และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และการดำรงชีวิต ซึ่งบุคคลที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้ 9 ประเภท ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน สติปัญญา ร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ การเรียนรู้ การพูดและภาษา พฤติกรรมหรืออารมณ์ ออทิสติก และพิการซ้อน (ราชกิจจานุเบกษา, 2552) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ หรือ Learning Disabilities เป็นบุคคลที่มีความต้องการพิเศษประเภทหนึ่งที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการอ่านการเขียนซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการเรียนรู้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน สื่ออุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการสอนเพื่อให้บุคคลกลุ่มนี้สามารถเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้น

สื่ออ่านง่าย หรือ easy read เป็นวิธีการที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นวิธีการที่ดีวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลที่มีความยากลำบากในการอ่านหรือบุคคลที่

มีความต้องการพิเศษเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการจำเป็น ซึ่งวิธีที่ดีในการจัดทำเอกสารในรูปแบบ Easy Read คือการได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้ ดังนั้นเอกสารที่อ่านง่ายทำให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอ่าน ซึ่งการจัดทำเอกสารสื่ออ่านง่ายให้สมบูรณ์อาจต้องใช้เวลานาน แนวทางที่ดีแนวทางหนึ่งคือการทำงานร่วมกันกับบุคคลที่มีความยากลำบากในการอ่าน โดยการขอคำแนะนำและข้อคิดเห็นเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำเอกสาร การจัดทำเอกสารสื่ออ่านง่ายมีความเป็นมา ดังนี้

สื่ออ่านง่าย (Easy Read) เริ่มต้นในปีคศ. 1980 โดยประเทศสวีเดนเป็นผู้ที่นำวิธีการนี้มาใช้และแนวคิดนี้ก็ได้แพร่กระจายไปทั่วยุโรปในช่วงปีคศ. 1990 แอนดรูว์ โฮลแมน (Andrew Holman) กล่าวว่า “มีอย่างน้อย 66 ประเทศที่ใช้สื่ออ่านง่ายในระดับหนึ่ง” ในปีคศ. 2001 สำนักพิมพ์แห่งแรกที่พิมพ์เอกสารในรูปแบบสื่ออ่านง่าย ในประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นเอกสารของรัฐบาลชื่อ “การสร้างคุณค่าให้กับผู้คน: กลยุทธ์ใหม่สำหรับผู้ที่มีปัญหาทางการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21” (Valuing People: A New Strategy for Learning Disability for the 21st Century) โฮลแมน กล่าวว่า “เขามีความสุขที่ได้เห็นคนที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้หยิบหนังสือพิมพ์ขึ้นมาและพูดว่า “ผมมีสิทธิ์ที่จะมีชีวิตอิสระ” (BBC News, 2014)

ความหมาย

การให้ความหมายของคำว่า สื่ออ่านง่าย มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเอกสารเผยแพร่และบุคคลที่มีความต้องการพิเศษได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Learning Disability Wales (2018) ได้กล่าวถึงความหมายของ Easy Read ไว้ว่า การทำข้อมูลให้ง่ายต่อความเข้าใจสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการทำบางสิ่งบางอย่างให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยคำนึงถึงการเลือกคำ เนื้อหา ประโยค โครงสร้างของภาษา ตัวเลข การจัดวางหน้ากระดาษ กราฟิก ตัวอักษรและการจัดวาง รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลที่สามารถอ่านได้โดยใช้โปรแกรมอ่านหน้าจอ

BBC News (2014) ได้กล่าวถึงความหมายของ Easy Read ไว้ว่า การปรับเปลี่ยนข้อมูลเป็นส่วน ๆ ที่ง่ายขึ้นพร้อมมีภาพประกอบ ซึ่งออกแบบเพื่อช่วยผู้ที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้และต้องใช้ความพยามยามอย่างมากในการอ่าน

AbilityNet (2020) ได้กล่าวถึงความหมายของ Easy Read ไว้ว่า เป็นวิธีการที่จะทำให้ข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยทั่วไปจะเป็นประโยคสั้น ๆ ที่ไม่มีคำศัพท์เฉพาะ พร้อมภาพที่เรียบง่ายและชัดเจนเพื่อช่วยอธิบายเนื้อหา และนำมาใช้สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

North Yorkshire County Council (2023) ได้กล่าวถึงความหมายของ Easy Read ไว้ว่า เป็นวิธีที่จะทำให้ข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ที่มีความยุ่งยากในการอ่านข้อความที่ใช้กันทั่วไป

สำหรับในประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับ easy read ยังมีไม่มาก อีกทั้งการใช้คำนี้ก็ใช้ในความหมายที่แตกต่างกันไป เช่น หมายถึง หนังสือที่มีรูปภาพประกอบ หรือหนังสือที่มีปากกาสำหรับช่วยอ่าน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สื่ออ่านง่าย หรือ Easy Read หมายถึง การทำข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้ง่าย โดยใช้รูปภาพประกอบคำ ประโยค หรือข้อความ เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีความยากลำบากในการอ่านสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้

ความสำคัญ

สื่ออ่านง่ายมีประโยชน์สำหรับผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง บุคคลที่มีความยากลำบากในการอ่านและเขียน บุคคลที่มีปัญหาในการจดจำ หรือมักจะลืมง่าย หรือบุคคลที่มีภาวะเครียดในการอ่านเขียน หรือไม่มีเวลาในการอ่านรายละเอียดมากนัก Easy Read จะช่วยให้อ่านข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยทั่วไป Easy Read จะมีความซับซ้อนน้อยกว่าข้อมูลที่นำเสนอทั่ว ๆ ไป เนื่องจาก Easy Read จะใช้รูปภาพหรือภาพถ่ายประกอบ

นอกจากนี้เป็นเรื่องของสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล ตามกฎหมายเกี่ยวกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของผู้พิการหรือผู้ที่มีความบกพร่อง (The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: UNCRPD) และพระราชบัญญัติความเสมอภาคเพื่อปกป้องคนพิการจากการเลือกปฏิบัติ (AbilityNet, 2020) ซึ่งบุคคลที่มีความยากลำบากในการอ่านบางคนมีความจำเป็นในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับสิ่งสำคัญในชีวิต เช่น การทำงาน หรือ เมื่อต้องจัดการเรื่องสุขภาพ หรือการใช้เวลาว่าง ถ้าข้อมูลไม่อยู่ในรูปแบบที่เข้าถึงหรือใจง่ายจะส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจ

ด้านการจัดการศึกษา การให้ข้อมูลแก่ผู้เรียนในรูปแบบ Easy to Read เป็นหนึ่งวิธีที่โรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษานำมาใช้เพื่อทำให้การศึกษาเข้าถึงได้ง่ายสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ เช่น Marc เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ที่เรียนอยู่ในวิทยาลัย Further Education ได้อธิบายถึงวิธีที่ครูสอนพิเศษได้นำเอาวิธีการ Easy Read มาใช้กับสื่อการสอน Marc กล่าวว่า “ติวเตอร์ของผมช่วยผมได้มากและให้สื่อการเรียนในรูปแบบ Easy Read กับผมเมื่อทำข้อมูลเป็นตัวหนา และใช้สัญลักษณ์ (bullets points) ผมรู้ทันทีว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นส่วนสำคัญ ผมชอบจริง ๆ เพราะช่วยผมได้มาก” (AbilityNet, 2020)

แอนดรูว์ โฮลแมน (Andrew Holman) ผู้บริหารบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดทำเอกสารรูปแบบ Easy Read ได้ยกตัวอย่างที่ดีเกี่ยวกับความยากลำบากของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยมีแบบฟอร์มจากคณะกรรมการตรวจสอบคดีอาญาส่งออกไปให้ผู้กระทำความผิด มีเพียงฉบับที่เป็นรูปแบบ Easy Read เท่านั้นที่ส่งกลับมา ซึ่งจากการประมาณการ 60 % ของผู้ที่กระทำความผิดในเรือนจำมีปัญหาในเรื่องทักษะการอ่านออกเขียนได้ขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ คีธ สมิท (Keith Smith) จากสถาบันบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้แห่งอังกฤษ (The British Institute of Learning Disability) ผู้ที่

ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่เรือนจำกล่าวว่า “[ถ้าใครฝ่าฝืนกฎ จะต้องพบกับผู้คุม] ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้นักโทษที่มีความยากลำบากในการเรียนรู้เข้าใจเรื่องนี้ก็คือ การใส่รูปห้องที่ประชุมที่ชัดเจน เพื่อให้นักโทษเข้าใจเหตุผลว่าถ้าฝ่าฝืนกฎก็จะถูกนำตัวไปที่ห้องนี้” (BBC News, 2014)

แนวทางการจัดทำ Easy Read

การจัดทำข้อมูล Easy Read เป็นรูปแบบหนึ่งในการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้น แนวทางนี้จะช่วยให้เข้าใจพื้นฐานเบื้องต้นในการจัดทำ Easy Read ซึ่งคู่มือการจัดทำ Easy Read นี้ จัดทำโดย Your Health Matters ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Leeds and York Partnership Foundation Trust ซึ่ง Your Health Matters ทำงานร่วมกับ Easy on the I เพื่อผลิตเอกสารที่สามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ North Yorkshire County Council, 2023) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการจัดวาง

รูปแบบการจัดวางคือ วิธีการแสดงหรือนำเสนอคำและรูปภาพบนหน้ากระดาษ การจัดวางที่ดีทำให้เข้าใจข้อมูลได้ง่าย อีกทั้งยังแสดงให้ผู้อ่านเห็นข้อมูลที่สำคัญที่สุดอีกด้วย

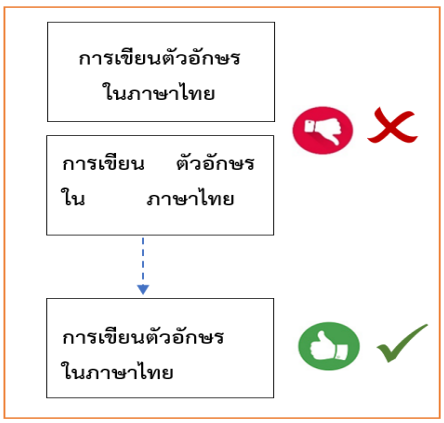

- ใช้รูปภาพและภาพถ่ายในเอกสารเสมอ
- รูปภาพ และภาพถ่ายมีขนาดใหญ่
- รูปภาพและภาพถ่ายต้องตรงกับสิ่งที่เขียน
- การจัดวางตัวอักษร คำหรือข้อความไว้ตรงกลางอาจจะอ่านยาก
- การจัดวางตัวอักษร คำหรือข้อความที่เว้นช่องไฟมากเกินไปก็ทำให้อ่านยาก
- ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการจัดวางตัวอักษร คำ หรือข้อความเรียงลำดับแถวจากขอบทางด้านซ้ายมือ
- เขียนแต่ละส่วนไว้ในหน้าเดียวกันเพื่อให้ดูข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ใช้หัวข้อเรื่องเพื่อแยกข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับหัวข้อเดียวกันควรจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน

2. ตัวอักษรและข้อมูลอื่น ๆ

การใช้ตัวอักษรมีความสำคัญทั้งขนาดและรูปแบบของตัวอักษร ควรใช้ตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่ ขนาดของตัวอักษรต้องมีขนาด 16 points หรือมากกว่า เลือกใช้รูปแบบของตัวอักษรที่อ่านง่าย ชัดเจน และเรียบง่าย ควรใช้ตัวอักษรที่ไม่มีเส้นขอบ ควรใช้ตัวอักษรตรง ขีดเส้นใต้ หรือ ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ ไม่ใช้ effects พิเศษกับตัวอักษร เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้อ่านสับสนได้ หากผู้อ่านต้องการใช้รูปร่างหรือลักษณะของคำเพื่อช่วยในการอ่านควรใช้ตัวอักษรปกติ การเขียนหรือทำตัวหนา/เข้มช่วยให้คำสำคัญโดดเด่น

การใช้คำและประโยคจะต้องเข้าใจง่าย ควรใช้คำที่สั้น ๆ และง่าย ๆ เขียนประโยคที่สั้น โดยใช้คำน้อยกว่า 20 คำ ใช้ประโยคสั้น 2 ประโยคดีกว่าประโยคยาว 1 ประโยค ไม่ใช้คำศัพท์เฉพาะหรือตัวย่อ เพราะเป็นคำที่คนอื่นอาจจะไม่เข้าใจ เพราะคนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ ถ้าจำเป็นต้องใช้คำเฉพาะให้อธิบายความหมายของคำนั้นก่อน

นอกจากนี้การเขียนตัวเลขควรเขียนเป็นจำนวน เช่น 8 54 136 เป็นต้น ใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อแบ่งหัวข้อ เว้นที่ว่างบนหน้ากระดาษพอสมควร รวมทั้งต้องคำนึงถึงสีของตัวอักษรกับพื้นหลัง เช่น ตัวอักษรสีดำบนพื้นหลังสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน เป็นต้น การจัดทำเอกสารสื่ออ่านง่ายนี้จะต้องร่วมกับบุคคลที่มีความบกพร่องด้วย การสอบถามความคิดเห็นของบุคคลที่มีความบกพร่องอีกด้วย

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่จัดเป็นบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ โดยทางการศึกษาจะจัดไว้ในประเภทที่ 5 จาก 9 ประเภทตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะมีความยากลำบากในการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านการอ่าน การเขียน และ/หรือการคิดคำนวณ ซึ่งการอ่านเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงที่สำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต

ความหมาย

การกำหนดความหมายของคำว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ นักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ หรือในทางการแพทย์ใช้คำว่า โรคบกพร่องทางการเรียนรู้ โรคการเรียนรู้บกพร่อง ซึ่งมีหน่วยงานและนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) กำหนดไว้ว่า บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

กรมสุขภาพจิต (2564) ความบกพร่องทางการเรียนรู้ หมายถึง ความผิดปกติอย่างหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ซึ่งมักพบได้อย่างเด่นชัด เมื่อเด็กเริ่มเข้าเรียนร่วมกับเพื่อนในรุ่นราวคราวเดียวกัน เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วเด็กแทบไม่ได้มีลักษณะและการแสดงออกภายนอกที่มีความแตกต่างไปจากเด็กคน

อื่น ๆ แต่เมื่อเข้าชั้นเรียนที่ต้องฝึกการอ่าน เขียน และการคิดคำนวณ สภาพความผิดปกติจะถูกเผยออกมาอย่างชัดเจน

ดารณี ศักดิ์ศิริผล (2564) กล่าวถึงความหมายของความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) จาก DSM – 5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders,5th Edition) ว่าเป็นความผิดปกติของกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าใจหรือใช้ภาษา ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด ซึ่งความผิดปกตินี้ส่งผลกระทบให้มีความบกพร่องในการฟัง คิด พูด อ่าน เขียน สะกด หรือการคิดคำนวณ ทั้งนี้ไม่รวมความบกพร่องอันเนื่องมาจากการมองเห็น การได้ยิน ความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางอารมณ์ หรือเกี่ยวกับข้อจำกัดจากสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจ

National Joint Committee Disabilities: NJCLD (2023) ให้คำจำกัดความของคำว่า “ความบกพร่องทางการเรียนรู้” หมายถึง ความบกพร่องที่มีลักษณะรูปแบบที่หลากหลาย แสดงออกให้เห็นอย่างเด่นชัดของความยากลำบากเกี่ยวกับความเข้าใจ การใช้ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน การให้เหตุผลหรือทักษะทางคณิตศาสตร์ โดยสันนิษฐานว่าอาจจะเกี่ยวข้องกับความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลาง และอาจจะคงอยู่ไปตลอดชีวิตของบุคคลนั้น โดยบุคคลที่บกพร่องทางการเรียนรู้อาจแสดงออกถึงปัญหาทางพฤติกรรม ปัญหาทางการรับรู้ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งนี้ไม่ได้มีสาเหตุอันเนื่องมาจากความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางอารมณ์ หรืออิทธิพลจากภายนอกอื่น ๆ เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสอนที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

American Speech-Language-Hearing Association: ASHA (2023) กล่าวถึงตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดความหมายของคำว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้เฉพาะด้าน (Specific Learning Disability) ว่า หมายถึง ความผิดปกติในกระบวนการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่หนึ่งด้านขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจหรือการใช้ภาษา การพูด หรือการเขียน ซึ่งอาจแสดงออกมาถึงความบกพร่องในการฟัง การพูด การอ่าน การสะกดคำ หรือการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้ไม่รวมความบกพร่องทางการเรียนรู้อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน หรือความบกพร่องทางสติปัญญา อารมณ์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม หรือเศรษฐสถานะ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นความผิดปกติของกระบวนการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลกระทบต่อการแสดงออกทางด้านการอ่าน การเขียน สะกดคำ การคำนวณและเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ ทั้งที่มีสติปัญญาปกติหรือสูงกว่า ทั้งนี้ไม่รวมความบกพร่องอันเนื่องมาจากการมองเห็น การได้ยิน ความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางอารมณ์ หรือเกี่ยวกับข้อจำกัดจากสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจ

สื่ออ่านง่ายสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

การจัดทำเอกสารในรูปแบบ easy read มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ เพราะทุกคนมีสิทธิที่จะรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างในขณะนี้ บุคคลที่มีความต้องการพิเศษต้องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แต่ในบางครั้งคนทั่วไปอาจใช้คำที่ยากที่จะเข้าใจ การจัดทำเอกสารในรูปแบบ easy read จึงเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งต้องการในลักษณะต่างๆ เช่น หนังสือ แผ่นพับ สัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น บุคคลที่มีความต้องการพิเศษสามารถได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าถึงสิทธิ ที่พึงได้รับ เช่น แผ่นพับที่บอกถึงสิทธิของผู้พิการ ถ้าแผ่นพับที่ไม่ได้จัดทำในรูปแบบ easy read ผู้พิการหลายคนอาจจะรู้สึกถูกทอดทิ้งและโดดเดี่ยว

Graeme Smith เป็นบุคคลหนึ่งที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม easy read กลุ่มนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ โดยช่วยเขียนคำหรือข้อความต่าง ๆ ในหนังสือ และเลือกรูปภาพซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้น (Graeme Smith, 2006)

การทำข้อมูลให้ง่ายต่อความเข้าใจสำหรับกลุ่มเป้าหมายคือ การทำบางสิ่งบางอย่างให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งการที่จะเข้าถึงได้ง่ายนั้นไม่เพียงแต่การเลือกคำมาใช้ (Learning Disability Wales, 2018; Accessible Information Working Group, 2011) แต่ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- เนื้อหา
- คำ ประโยค โครงสร้างทางภาษา
- ตัวเลข
- การจัดวางหน้ากระดาษและการออกแบบ
- กราฟิก
- ตัวอักษรและการจัดวาง
- ตรวจสอบว่าข้อมูลดิจิทัลสามารถอ่านได้โดยใช้โปรแกรมอ่านหน้าจอ

การตั้งเป้าหมายในส่วนของเนื้อหาจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่บางคน โดยไม่ต้องให้อ่านผ่านข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับตนเอง ตัวอย่าง หากคุณกำลังทำข้อมูลเกี่ยวกับการชำระเงินโดยตรง คุณอาจต้องการผลิตแผ่นพับหนึ่งใบที่มุ่งเป้าไปที่พ่อแม่/ผู้ดูแลเด็ก แผ่นพับหนึ่งใบสำหรับเยาวชนที่ย้ายบริการจากเด็กไปยังผู้ใหญ่ และแผ่นพับหนึ่งใบสำหรับผู้ใหญ่ ด้วยวิธีนี้ คุณสามารถให้ข้อมูลตรงกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ข้อมูลที่ต้องการ บางคนอาจพบว่าหนังสือเล่มนี้เข้าถึงได้ง่ายกว่าหนังสือเล่มอื่น ซึ่งครอบคลุมทุกอย่างเกี่ยวกับการชำระเงินโดยตรง เป็นต้น ซึ่งการตั้งเป้าหมายมีดังนี้

- ทำให้ชัดเจนว่าเป็นเอกสารเกี่ยวกับอะไร
- รวมข้อความสำคัญและข้อเท็จจริงทั้งหมด
- อธิบายศัพท์เฉพาะก่อนที่ผู้อ่านจะเริ่มอ่าน

- ทำให้ง่ายต่อการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่าน
- จัดเรียงข้อมูลตามลำดับของการกระทำหรือการตัดสินใจใด ๆ ที่ผู้อ่านจำเป็นต้องทำ

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้อ่านเป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาต้องมีความถูกต้องเชื่อถือได้ เป็นข้อมูลที่ทันสมัย เพราะข้อมูลที่ล้าสมัยอาจเป็นอันตรายหากผู้อ่านได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การรู้ว่าข้อมูลมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้สามารถช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้อ่านว่าสามารถนำข้อมูลที่จัดทำขึ้นมานี้ไปใช้ประโยชน์ได้

บทสรุป

การจัดทำเอกสารในรูปแบบ easy read จะช่วยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เข้าถึงข้อมูล ต่าง ๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น การจัดทำเอกสารในรูปแบบ easy read นี้จะต้องคำนึงถึงเรื่องของรูปแบบการจัดวาง คือ วิธีการแสดงหรือนำเสนอคำและรูปภาพบนหน้ากระดาษ เพราะการจัดวางที่ดีทำให้เข้าใจข้อมูลได้ง่าย อีกทั้งยังแสดงให้ผู้อ่านเห็นข้อมูลที่สำคัญที่สุดอีกด้วย นอกจากรูปแบบการจัดวางแล้วยังให้ความสำคัญกับตัวอักษรทั้งเรื่องของขนาดและรูปแบบของตัวอักษรที่จะต้องมีความเหมาะสม การใช้คำ ประโยค ตัวเลข รวมทั้งการจัดวาง การเว้นวรรคที่จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์หรือคำแนะนำในการจัดทำเอกสารรูปแบบ easy read นอกจากนี้ในการดำเนินการควรให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เข้ามามีส่วนร่วมเพราะเป็นบุคคลที่จะใช้เอกสารและได้รับประโยชน์โดยตรง

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2564). *รู้ได้อย่างไรว่าลูกเป็นเด็ก LD*. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566].

ดารณี ศักดิ์ศิริผล. (2564). *LD การเรียนรู้ที่แตกต่าง.* บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด. กรุงเทพฯ.

ราชกิจจานุเบกษา. (2552). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 80 ง, 8 มิถุนายน 2552.

AbilityNet. (2023). What is Easy Read?. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://abilitynet.org.uk/factsheets/what-easy-read [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566].

Accessible Information Working Group. (2011). Make it Easy: A guide to preparing Easy to Read information. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : https://inclusionireland.ie/wp- content/uploads/2020/10/ makeiteasyguide2011.pdf [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566].

American Speech-Language-Hearing Association. (2023), Learning Disabilities. (ออนไลน์), แหล่งที่มา : https://www.asha.org/public/speech/disorders/ learning-disabilities/[สืบค้นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566].

BBC News. (2014). How 'easy read' makes sense of jargon. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : From https://www.bbc.co.uk/news/blogs-ouch-26836091 [สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2566].

Graeme Smith. (2006). How to use Easy Words and Pictures. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.st-andrews.ac.uk/media/humanresources /equalitydiversity/EHRC%20How%20to%20use%20easy%20words%20and%20pictures.pdf [สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2566].

Learning Disability Wales. (2018), Guidelines for making information easy to read and understand for people with learning disabilities.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.ldw.org.uk/wp-content/uploads /2018/09/3-Doing.pdf [สืบค้นเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2566].

National Joint Committee Disabilities. (2023), WHAT ARE LD?. .(ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://njcld.org/ld-topics[สืบค้นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2566].

North Yorkshire County Council. (2023), Why information in easy read is Important, .(ออนไลน์), แหล่งที่มา : https://www.nypartnerships.org. uk/ easyread [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566].

พระเจ้าเท่ากับพระพุทธเจ้าใช่หรือไม่

GOD IS EQUAL TO BUDDHA?

[1]สุภิศรา บุญช่วย

[1]Supisara Boonchuay

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

supi_sara555@hotmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 26, 2023

บทคัดย่อ

พระเจ้าในความหมายทั่วไปของภาษาคน หมายถึง เทวดา ที่มีอำนาจในการสร้างในการบันดาล ในการเนรมิตต่างๆ เรียกว่า พระเจ้า ส่วนในภาษาธรรมะนั้น พระเจ้าหมายถึงอำนาจลึกลับที่ไม่ต้องมีตัวคน ไม่เป็นเทวดา ไม่ต้องเป็นอะไรทั้งหมดแต่เป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เป็นนามธรรม เช่น กฎธรรมชาติ ที่บันดาลให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาและควบคุมสรรพสิ่ง ในฐานะเป็นพระเจ้าในภาษาธรรม หมายถึงทุกศาสนามีหลักคำสอนที่เป็นแก่นหรือจุดหมายของศาสนาไปในแนวทางเดียวกันทำให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดความสงบสุขและเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตได้ เช่นพระพุทธศาสนาคือพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก คริสต์ศาสนาคำสอนในคัมภีร์ไบเบิ้ล เป็นต้น

คำสำคัญ : ทางสายกลาง, คุณธรรม, ความสุดโต่ง

---

[1]นิสิตระดับปริญญาเอก คณะพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

God, in the general sense of the language of people, means a deity who has the power to create to inspire. In various creations, it is called God. In the language of Dharma, God means mystical powers. That there is no human being, no angel, nothing but something that is natural and abstract, such as the laws of nature that cause things to arise and control all things. As a god in the Dharma language It means that every religion has the same core doctrine or goals of religion, enabling the followers of each religion to apply it in their daily lives to achieve peace and reach the ultimate goal of life. For example, Buddhism is the Buddha's words in the Tripitaka. Christianity, teachings in the Bible, etc.

Keywords : The middle path, Virtue, Extremes

บทนำ

พระเจ้าในทั้งสองศาสนามีทั้งระดับต่ำและระดับสูงในระดับต่ำเรียกว่า พระเจ้าในความหมายของภาษาคน คือ พระเจ้าที่มีรูปร่างที่กล่าวไว้ในนิยาย พระเจ้าในระดับสูงคือ สะภาวะที่เป็นกฎธรรมชาติในคำสั่งสอนของศาสนานั้น ๆ ส่วนพระเจ้าในฐานะพระบุตร คือ เป็นตัวของศาสดาผู้ประกาศศาสนาหรือคำสั่งสอนที่ถือว่าเป็นพระเจ้าในระดับสูงที่อยู่ในฐานะพระวิญญาณซึ่งพระเจ้าในฐานะต่างนั้นเป็นพระเจ้าในฐานะเป็นพระตีมูรติ เป็นสิ่งที่เคารพสูงสุดในศาสนา เช่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา (Budhatas Bhikkhu, 1966 : 111-200)

นักบุญโทมัส อไควนัส (St. Thoman Aquinas) เป็นนักเทววิทยาชาวคริสเตียนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปรัชญายุคกลางตอนปลาย นักบุญโทมัส อไควนัส เป็นนักเทววิทยาที่นำเอาปรัชญาของอริสโตเติ้ลมาอธิบายคำสอนของศาสนาคริสต์ ดังนั้น ผลงานส่วนใหญ่ของท่านจึงได้รับอิทธิพลมาจากอริสโตเติ้ล แต่ก็มีผลงานบางส่วนที่แสดงถึงทรรศนะของท่านที่แตกต่างไปจากอริสโตเติ้ล เช่น เรื่องที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถจะใช้เหตุผลพิสูจน์เรื่องตรีเอกานุภาพและเรื่องการสร้างโลก เป็นต้น โดยท่านยอมรับว่าคำสอนที่สำคัญในศาสนาคริสต์นั้นมนุษย์ไม่อาจจะพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลเพราะศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อและความศรัทธาเพื่อเข้าถึงพระเจ้าโดยตรง

ความหมายของพระเจ้า

พระเจ้า หรือ **พระเป็นเจ้า** (อังกฤษ: God) หมายถึง เทวดาผู้เป็นใหญ่ ถือเป็นเทพเจ้าเพียงพระองค์เดียวตามความเชื่อแบบเอกเทวนิยม หรือเป็นเทวดาผู้เป็นสารัตถะเดียวของเอกภพตามความเชื่อแบบพหุเทวนิยม พระเป็นเจ้าถือว่าเป็นผู้อยู่เหนือธรรมชาติ พระผู้สร้างและปกครองเอกภพ นักเทววิทยาได้อธิบายคุณลักษณะของพระเป็นเจ้าไว้ต่าง ๆ กันตามแต่มโนทัศน์เกี่ยวกับพระเป็นเจ้าของบุคคลนั้น โดยทั่วไปถือว่าพระเป็นเจ้าทรงเป็นสัพพัญญู ผู้รอบรู้ทุกสิ่งในจักรวาล ทรงอำนาจไร้ขีดจำกัด ทรงสถิตอยู่ทุกหนแห่ง ทรงพระเมตตา เป็นภาวะเชิงเดียวที่ไม่แบ่งแยก ทรงสถิตอยู่ชั่วนิรันดร์ และเอกภพไม่อาจอยู่ได้โดยปราศจากพระองค์

นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่าพระเป็นเจ้าทรงมีสภาพเป็นบุคคล เป็นวิญญาณ เป็นต้นกำเนิดของพันธะทางศีลธรรมทั้งปวง เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่มนุษย์จะรับรู้ได้ นักเทววิทยาในศาสนายูดาห์ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และ ศาสนาบาไฮ สนับสนุนทรรศนะนี้เช่นนี้ ส่วนนักปรัชญาในสมัยกลางและสมัยใหม่ยังคงให้เหตุผลสนับสนุนและคัดค้านกันอยู่ว่าพระเป็นเจ้ามีจริงหรือไม่

พระเป็นเจ้ามีหลายพระนามแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมที่นับถือว่าจะมองพระองค์เป็นใครและมีแง่มุมต่าง ๆ อย่างไร เช่น คัมภีร์ฮีบรูและคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมระบุว่าพระเป็นเจ้ามีพระนามว่า "พระยาห์เวห์" หรือ "เราเป็น" แต่ในศาสนายูดาห์มักหลีกเลี่ยงการออกพระนามศักดิ์สิทธิ์นี้ แล้วออกพระนามว่า "เอโลฮิม" หรือ "อะโดนาย" ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า "องค์พระผู้เป็นเจ้า" แทน ในศาสนาอิสลามมีพระนามพระเป็นเจ้าถึง 99 พระนาม พระนามที่ใช้มากที่สุดคือ "อัลลอฮ์" ส่วนในศาสนาฮินดู จะถือคติว่าเทพเจ้าหรือพระเจ้าล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน เรียกว่า พรหมัน มีสภาวะแห่งความเป็นเทวะทุกพระองค์ แต่ประกอบไปด้วย 3 มหาเทพ เรียกว่า “ตรีมูรติ” คือ พระพรหม, พระวิษณุ และพระศิวะ และ 3 มหาเทวี เรียกว่า “ตรีศักติ” คือ พระสุรัสวดี, พระลักษมี และพระอุมา แต่คติพระผู้สร้างมีมาตั้งแต่โบราณกาล

ความเชื่อเรื่อง “พระเจ้า”

ความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า ถูกสันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดจากความเชื่อแบบ**วิญญาณนิยม (Animism)** ของคนยุคดึกดำบรรพ์ (ปานทิพย์ ศุภนคร) ได้อธิบายไว้ว่า จากความเชื่อที่ว่าโลกเป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณนับไม่ถ้วนทั้งเป็นมิตร ไม่เป็นมิตร หรือไม่มีผลต่อมนุษย์ ต่อมาเมื่อมนุษย์สังเกตเห็นอำนาจของบางสิ่งบางอย่างที่เหนือกว่าสิ่งอื่นๆ มนุษย์จึงเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นยิ่งกว่าวิญญาณโดยทั่ว ๆ ไป คือ เป็นเทพหรือเป็นพระเจ้า เช่น ความรุนแรงของปรากฏการณ์ธรรมชาติจึงทำให้เกิดความเชื่อว่า มีเทพเป็นผู้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว นำมาซึ่งความเชื่อในเรื่องเทพ

ประจำธรรมชาติของมนุษย์ในยุคโบราณ โดยเทพประจำธรรมชาตินั้นมีหลายองค์ (พหุเทวนิยม : Polytheism) ในขณะที่ลัทธิ พหุเทวนิยมบางแบบ ยกย่องให้มีเทพบางองค์ที่ยิ่งใหญ่กว่าเทพองค์อื่น ซึ่งอาจเกิดจากความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหรือความเชื่อบางอย่างที่ทำให้เทพประจำธรรมชาติบางองค์มีความสัมพันธ์กับมนุษย์มากกว่าเทพองค์อื่น แต่ความเชื่อแบบนี้ก็มิได้ปฏิเสธการมีอยู่ของเทพองค์อื่นแต่อย่างใด แมกซ์ มิลเลอร์ (Max Miller) นักวิชาการชาวเยอรมันเรียกความเชื่อแบบนี้ว่า **อติเทวนิยม (Henotheism)** ซึ่งต่อมา เมื่อมนุษย์พยายามจะเข้าใจถึงระเบียบของสิ่งต่าง ๆ และมีความเชื่อว่าระบบทั้งหลายน่าจะมีระบบระเบียบที่สอดคล้องเป็นรูปแบบเดียวกันรองรับ และที่มาของระเบียบดังกล่าวก็น่าจะเป็นหนึ่งเดียว มิได้หลากหลาย จึงทำให้เกิดความเชื่อในพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่องค์เดียว หรือ **เอกเทวนิยม (Monotheism)** ขึ้น โดยถือว่ามีพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น โดยความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าก็มิได้หมายความว่าพระองค์ยิ่งใหญ่กว่าพระเจ้าองค์อื่นๆ แต่หมายความว่าไม่มีพระเจ้าองค์อื่น และเหนือสิ่งอื่นใดทรงเป็นความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) ในการสนทนาครั้งหนึ่ง (ตรีนุช พลางกูร) ได้เสนอความคิดที่น่าสนใจว่าพัฒนาการจาก**พหุเทวนิยม (Polytheism)** จนถึงเอกเทวนิยม (Monotheism) อาจมิได้มีเหตุผลในเชิงปรัชญาเพียงอย่างเดียว แต่มีเหตุผลในเชิงอำนาจการปกครอง ที่ในสมัยก่อน ศาสนาและความเชื่อ ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปกครอง และการทำให้เกิดเอกภาพทางความเชื่อโดยการสถาปนาเทพบางองค์ขึ้นมาให้ยิ่งใหญ่กว่าเทพองค์อื่น เป็นเหตุผลในการสร้างเอกภาพทางความเชื่อเพื่อเอกภาพในการปกครองด้วยเช่นกัน

ความเชื่อเรื่องพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่องค์เดียวปรากฏอยู่ในศาสนาหลาย ๆ ศาสนา ที่เป็นศาสนาหลักๆ คือ ศาสนายูดาย (Judaism) ศาสนาคริสต์ (Christianity) และศาสนาอิสลาม (Islam) แม้ว่าทั้ง 3 ศาสนาจะนับถือพระเจ้าองค์เดียวกัน โดยในศาสนายูดายและคริสต์ เรียกว่าพระยะโฮวาห์ (Jahovah) หรือพระยะเวห์ (Yaweh) ส่วนศาสนาอิสลามเรียกว่า อัลเลาะห์(Allah) แต่ธรรมชาติของพระเจ้าที่ถูกตีความจาก 3 ศาสนาก็มีความแตกต่างกันในหลายๆประเด็น เช่น การที่ศาสนาคริสต์อธิบายว่าพระเจ้ามีหนึ่งเดียวแต่มีลักษณะไตรภาค (Trinatarianism) ซึ่งในศาสนายูดาย การที่พระเจ้าแบ่งเป็นสามภาคได้ทำลายเอกลักษณะของพระองค์ และเป็นสาเหตุที่ทำให้คนยิวปฏิเสธองค์พระเยซูคริสต์ที่ประกาศว่าพระองค์เป็นบุตรของพระเจ้า

ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ ทำให้ความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและเป็นผู้ยิ่งใหญ่สั่นคลอนลงกระแสมนุษยนิยมที่มีมาตั้งแต่สมัยเรเนสซองส์ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเชื่อว่ามนุษย์สามารถที่จะกำหนดชีวิตตัวเองได้ ศาสนาจึงมีความสำคัญลดลง หลายคนเลือกที่จะไม่นับถือศาสนา (irreligious) และเลือกที่จะไม่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือ

ธรรมชาติ (Atheism) ศาสนาที่นับถือพระเจ้าจึงจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย และทำให้สถานะของพระเจ้าเปลี่ยนไปจากในอดีตให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น

การพิสูจน์การมีอยู่ของ “พระเจ้า”ในทางปรัชญา

แนวคิดที่สำคัญของนักบุญโทมัส อไควนัส นั่นคือการใช้ปรัชญาของอริสโตเติ้ลมาสนับสนุนความเชื่อของทางศาสนาคริสต์ นั่นคือ แนวคิดเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้า (The Existence of God) ตามทรรศนะของนักบุญโทมัส อไควนัส พระเจ้าเป็นจิตอันบริสุทธิ์ ซึ่งมนุษย์สามารถรู้ถึงการมีอยู่ของพระเจ้าได้โดยอาศัยศรัทธา อีกทั้งมนุษย์สามารถมีความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าได้ด้วยเหตุผล เพราะปกติแล้วมนุษย์อาศัยเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง โดยเริ่มจากสิ่งที่รู้ไปยังสิ่งที่ไม่รู้ หรืออีกนัยหนึ่งคือจากผล ไปหาเหตุ ดังนั้นมนุษย์จึงอนุมานความมีอยู่ของพระเจ้าได้จากการสร้างสรรค์ของพระองค์ และมนุษย์สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการดูจากสิ่งที่เป็นผลหรือสิ่งที่ถูก สร้างแล้ว หรือหลังการสร้างสรรค์ของพระองค์ ในการอธิบายการมีอยู่ของพระเจ้านั้น นักบุญโทมัส อไควนัสได้ใช้วิธีการของอริสโตเติ้ลมาพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า ด้วยการใช้วิธีการ 5 ขั้นตอน อนึ่ง ก่อนการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้านั้น ท่านได้ตั้งประเด็นโต้แย้งขึ้นมา 2 ประเด็น คือ ประเด็นโต้แย้งที่ 1 จากคำกล่าวที่ว่า พระเจ้าทรงเป็นความดีที่เป็นอนันต์ ดังนั้น ถ้ามีพระเจ้าอยู่ก็จะต้องไม่มีความชั่วร้ายในโลกนี้ แต่ในความเป็นจริงเราจะพบว่ามีความชั่วร้ายมากมายในโลกนี้ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีพระเจ้าอยู่ ประเด็นโต้แย้งที่ 2 สิ่งธรรมชาติทั้งหลายย่อมอธิบายได้ด้วยกฎฟิสิกส์ กล่าวคือ ทุกสิ่งที่ปรากฏในธรรมชาตินั้น อธิบายได้ด้วยธรรมชาติ นั่นคือกฎฟิสิกส์ของอริสโตเติ้ลและสิ่งเดียวที่สามารถอธิบายในสิ่งเหล่านี้ ได้ก็คือเหตุผลของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ใช้เหตุผลเข้าใจกฎธรรมชาติ เข้าใจสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในธรรมชาติได้ ดังนั้น ไม่จำเป็นต้องพูดถึงพระเจ้าในเมื่อเหตุผลของมนุษย์สามารถเข้าใจทุกสิ่งได้ เมื่อนักบุญโทมัส อไควนัสได้ตั้งประเด็นโต้แย้งดังกล่าวขึ้นมาแล้วท่านได้พิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าด้วยวิธีการ 5 ขั้นตอนดังนี้คือ

พิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า

การพิสูจน์ขั้นที่ 1 ข้อพิสูจน์โดยความเคลื่อนไหว (the argument from motion) เป็นการเริ่มต้นด้วยแนวความคิดของอริสโตเติ้ลที่อธิบายว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเคลื่อนไหว (Motion) ซึ่งสิ่งที่มีการเคลื่อนไหวนั้นจะต้องมีบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้เคลื่อนไหว กล่าวคือ อะไรก็ตามที่มีการเคลื่อนไหวต้องมีเหตุให้เคลื่อนไหว วัตถุต่าง ๆ จะเคลื่อนไหวด้วยตัวเองไม่ได้ถ้าไม่มีศักยภาพ (Potential) ที่จะนำไปสู่เหตุ ดังนั้น การเคลื่อนไหวจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงจากศักยภาพไปสู่ความเป็นจริง (Actuality) นั่นเอง เพราะความเคลื่อนไหวทั้งปวงจะต้องเกิดจากการเคลื่อนไหวก่อน ๆ

และเรื่อยไปจนกระทั่งถึงสิ่งที่ทำให้สิ่งอื่นเคลื่อนไหวเป็นสิ่งแรก ซึ่งอริสโตเติ้ลเรียกสิ่งนี้ว่า "ปฐมกร "(The First Mover) นั่นคือการเคลื่อนไหวแรกซึ่งไม่ถูกเคลื่อนไหวโดยสิ่งอื่น และไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาผลักดัน นักบุญโทมัส อไควนัสได้พิสูจน์ขั้นที่ 1 โดยนำแนวคิดของอริสโตเติ้ลมาอธิบายว่าต้องมีอะไรบางอย่างที่เป็นที่มาของการเคลื่อนไหว โดยที่สิ่งนั้นไม่เคลื่อนไหว ซึ่งอริสโตเติ้ลเรียกว่า "ปฐมกร "นั้น นักบุญโทมัส อไควนัสได้อธิบายว่านั่นคือ "พระเจ้า "เพราะพระเจ้าทรงเป็นที่มาของการเคลื่อนไหวต่าง ๆ โดยที่พระองค์ทรงไม่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

การพิสูจน์ขั้นที่ 2 ข้อพิสูจน์โดยการเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน (The Argument From The Formality of Efficient Causation) อริสโตเติ้ลอธิบายว่า ทุกอย่างที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องมาจากเหตุ และเหตุทั้งหลายย่อมมาจากปฐมเหตุ (The First Cause) อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (cause - effect relation) ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าไม่มีผลอันใดที่ไม่มีเหตุ เพราะผลเป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากเหตุ เช่น ก . เป็นผลของ ข . ข . เป็นผลของ ค . อีกต่อหนึ่ง และ ค. เป็นผลของ ง. เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ก็จะพบว่า ก . นั้นไม่เป็นผลของสิ่งใดเลย แต่เมื่อกล่าวว่าทุก ๆ ผลจะต้องมีเหตุ ฉะนั้น ก .จะต้องเป็นผลของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นสาเหตุ แม้ ก. ไม่เป็นผลของสิ่งใดเลยก็ตาม ซึ่งเรียกสาเหตุแรกนี้ว่า "ปฐมเหตุ "ซึ่งปฐมเหตุนี้ไม่เป็นผลของสิ่งใดเลยนอกจากเป็นผลของตัวเอง

นักบุญโทมัส อไควนัส ได้นำแนวคิดนี้มาอธิบายว่า ปฐมเหตุนั้นก็คือ "พระเจ้า "เพราะพระเจ้าทรงทำให้ทรงทำให้ทุกสรรพสิ่งเกิดขึ้นและเป็นไปในสากลจักรวาลนี้

การพิสูจน์ขั้นที่ 3 ข้อพิสูจน์จากความเป็นไปได้และความจำเป็น (The Argument From Possibility of Necessity)เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นแล้ว เราจะพบว่าไม่มีอะไรเลยที่จำเป็น (necessary) หรือเป็นอยู่ด้วยตัวเองโดยไม่ขึ้นต่อสิ่งอื่น (absolutely) ถึงขนาดที่ว่า ถ้าปราศจากสิ่งนั้นแล้ว สิ่งอื่นๆ จะอยู่ไม่ได้ หรือเพราะมีสิ่งนั้นโดยจำเป็น สิ่งทั้งหลายจึงมีอยู่ได้ ตามธรรมดาแล้วสรรพสิ่งในโลกล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ และจะต้องอาศัยสิ่งที่มีอยู่อย่างจำเป็น (necessary Being) ซึ่งมีความเป็นอยู่ด้วยตัวเอง และเป็นพื้นฐานของสิ่งที่มีอยู่โดยบังเอิญนั้น หรือเป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งบังเอิญนั้นเป็นไปได้ สิ่งนี้เรียกว่าสิ่งมีอยู่โดยจำเป็นนักบุญโทมัส อไควนัสอธิบายว่า สิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีภาวะเป็นอยู่ (Exist) และไม่เป็นอยู่ (Non-Exist) เพราะสรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงเสื่อมโทรมลง หมายความว่า ขณะนี้เรามีอยู่ แต่ไม่นานก็จะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแล้ววันหนึ่งเราจะไม่มีอยู่ นี่คือกฎธรรมชาติของทุกสิ่งในโลก ดังนั้น ทุกอย่างในโลกจึงมีภาวะเป็นอยู่และไม่เป็นอยู่ แต่ที่มาของสิ่งที่เป็นอยู่ และไม่เป็นอยู่นั้นต้องเป็นลักษณะที่แน่นอน ถาวรดำรงอยู่ และเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในตัวเองโดยไม่ได้รับมาจากสิ่งอื่น แต่เป็นสาเหตุที่ก่อความจำเป็นให้เกิดขึ้นในสิ่งอื่น ซึ่งสิ่งนี้คือ "พระเจ้า"นั่นเอง

การพิสูจน์ขั้นที่ 4 การพิสูจน์จากระดับต่างๆ ของสรรพสิ่ง (The Argument From The Gradation To Be FoundInThing) อริสโตเติ้ลอธิบายว่า สรรพสิ่งในโลกนี้มีระดับขั้น มีความสมบูรณ์มากน้อยลดหลั่นกันเป็นชั้น ๆ เช่น ในเรื่องความดี ย่อมมีระดับลดหลั่นกันเป็นชั้น ๆ กล่าวคือ จะต้องมีดี ดีมาก ดีที่สุด เป็นต้น เราเคยมีประสบการณ์ในเรื่องความสวย เมื่อได้พบบางสิ่งบางอย่างและลงความเห็นว่าสวย แต่เราก็ยังหวังว่าจะต้องมีอะไรบางอย่างอีกที่สวยยิ่งกว่านี้ ความสมบูรณ์ ความดี ความงาม สิ่ง ต่าง ๆ ที่เราพบในโลกนี้ยังไม่เคยพบสิ่งใดที่เห็นว่าถึงที่สุดแล้ว แต่เพื่อที่จะคงความสมบูรณ์ ความดี ให้มีระดับชั้นลดหลั่นกันลงไป จึงต้องมีมาตรฐานแห่งระดับมาเป็นเกณฑ์ให้เปรียบเทียบได้ นั่นก็หมายความว่า จะต้องมีความสมบูรณ์มาตรฐานมาเป็นเครื่องเปรียบเทียบซึ่งสิ่งๆ นั้นจะต้องเป็นสิ่งสมบูรณ์ที่สุด

นักบุญโทมัส อไควนัส นำแนวคิดนี้มาพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า กล่าวคือ เมื่อทุก ๆ สิ่งมีสาเหตุมาจากปฐมเหตุ และปฐมเหตุนั้นจะต้องเป็นสาเหตุที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ ซึ่งสิ่งที่เป็นมาตรฐานความสมบูรณ์สูงสุดนั้นคือ"พระเจ้า"

การพิสูจน์ขั้นที่ 5 การพิสูจน์จากการควบคุมความเป็นไปได้ในโลก (The Argument From the convernance of the world) นักบุญโทมัส อไควนัสอธิบายว่าสิ่งต่าง ๆ มีระเบียบแบบแผน ไม่ใช่สิ่งที่มีมาโดยบังเอิญ แต่จะต้องมีผู้สร้าง และจะต้องมีจุดมุ่งหมายในตัวเองด้วย กล่าวได้ว่าสิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้ล้วนแต่มีจุดหมายในตัวของมันเอง เมื่อพิจารณาความเป็นไปของโลกเราก็จะพบว่า สิ่งทั้งหลายแม้ไร้ความรู้สึกสำนึกก็ยังมีจุดหมายในความเป็นอยู่ของมัน เช่น "น้ำ "มีเพื่อมนุษย์ สัตว์ และพืชได้อาบกิน "พืช "มีไว้สำหรับเป็นอาหารสัตว์ เป็นต้น ฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติจึงมีจุดหมายของตัวเอง การกระทำอะไรก็ตามล้วนมีจุดมุ่งหมาย โดยมีปัญญาเป็นสิ่งนำทาง สิ่งเหล่านี้จะต้องมีผู้วางแผนให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีหน้าที่และจุดหมายในตัว เอง โดยที่สิ่งต่าง ๆ ไม่ได้เป็นผู้กำหนดจุดหมายขึ้นมาด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งที่เรียกว่า เป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายและวางแผนสร้างโลกนี้อย่างมี ระเบียบและสมบูรณ์ นั่นคือ "พระเจ้า "ผู้ซึ่งมีลักษณะเป็นสรรพัญญู และเป็นสรรพานุภาพ คือทรงสามารถทุกอย่างและทรงเป็นสรรพเมตตาคือทรงปรารถนาดีทุกอย่าง

ถึงวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้ามากขึ้นก็ตาม แต่ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ แม้หลายคนในปัจจุบันเลือกที่จะไม่เชื่อในพระเจ้าก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่าตกลงแล้ว พระเจ้ามีจริงหรือไม่

ย้อนกลับไปในยุคกลางแม้ในช่วงเวลาหลังการสิ้นสุดของอาณาจักรโรมันจนถึงยุคฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ จะถูกขนานนามว่าเป็น “ยุคแห่งความมืดบอด” เพราะถูกครอบงำโดยศาสนาคริสต์ก็ตามแต่ก็ยังคงมีนักปรัชญาที่เสนอทัศนะทางปรัชญาอยู่เช่นกัน โดยนักปรัชญายังคงตั้งคำถามอย่างลุ่มลึกกับความเชื่อของศาสนาคริสต์ ตลอดจนพยายามหาเหตุผลมาเสริมศรัทธาใน

ศาสนาคริสต์ เพื่อทำให้ความเชื่อในศาสนามีเหตุผลรองรับ ประเด็นเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าก็เป็นปัญหาทางปรัชญาข้อหนึ่งที่นักปรัชญาในสมัยกลางเสนอทัศนะเพื่อพิสูจน์ว่าพระเจ้ามีจริง (St.Anselm of Canterbury 1033-1109)

ในยุคอัสมาจารย์ (Scholastic Period) St.Anselm เป็นคนหนึ่งที่พยายามอธิบายเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้า St. Anselm ได้ให้กำเนิดทฤษฎี Ontological Proof ขึ้นมาเพื่อพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า โดยเน้นจากความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “พระเจ้า” กล่าวคือเมื่อพูดถึงพระเจ้า ทุกคนจะสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และมนุษย์ไม่สามารถคิดถึงสิ่งที่ยิ่งใหญ่ไปกว่านี้ได้อีกแล้ว ดังนั้น เมื่อพูดถึงสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด สิ่งนั้นจึงต้องมีอยู่จริงด้วน มิฉะนั้นก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ เมื่อเราพูดถึงว่าพระเจ้าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ดังนั้น พระเจ้าจึงต้องมีอยู่จริง มิฉะนั้นแล้วจะกลายเป็นความขัดแย้งทางความคิดอย่างแน่นอน ถ้าเข้าใจว่าพระเจ้าคือสิ่งที่ยิ่งใหญ่แต่กลับไม่ยอมรับว่าพระเจ้ามีอยู่จริงการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าโดย St.Anselm สามารถสร้างเป็นบทพิสูจน์ได้ดังนี้

พระเจ้าคือผู้สมบูรณ์ที่สุด แต่สิ่งที่สมบูรณ์ที่สุดจะต้องมีอยู่จริง เพราะการมีอยู่จริงเป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ ดังนั้น พระเจ้าต้องมีอยู่จริง

มีผู้พยายามตอบโต้ข้อพิสูจน์ของ St.Anselm โดยอ้างว่าถ้าใครสักคนคิดถึงเกาะที่สวยที่สุด เกาะดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีอยู่จริงแต่ St.Anselm ก็ตอบโต้ข้อโต้แย้งดังกล่าวว่าการมีอยู่จริงเป็นคุณสมบัติของสิ่งที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ไม่ใช่คุณสมบัติของสิ่งที่สวยที่สุด ดังนั้น เกาะที่สวยที่สุดสามารถมีอยู่ในความคิดโดยไม่ต้องมีอยู่จริงก็ได้ แต่เกาะที่สวยที่สุดก็ไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะสิ่งที่สมบูรณ์ที่สุดจำเป็นต้องมีอยู่จริงนอกความคิดด้วย

นอกจาก St.Anselm แล้ว St. Aquinas ก็เป็นนักปรัชญาตะวันตกสมัยกลางอีกคนหนึ่งที่เสนอความคิดในการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า St.Aquinas เป็นนักปรัชญาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 โดย St.Aquinas ใช้ข้อพิสูจน์ที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของอริสโตเติลในการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าโดยเชื่อว่าจากประสบการณ์ของมนุษย์นั้น มนุษย์จะพบว่าปรากฏการณ์ของโลกน่าจะมีสาเหตุมาจากสาเหตุแรกที่สมบูรณ์และยิ่งใหญ่ โดยสาเหตุแรกที่ยิ่งใหญ่นั้นก็คือพระเจ้า การพิสูจน์ในลักษณะนี้เรียกว่า Cosmological Proof โดย St.Aquinas เสนอการพิสูจน์โดย 4 วิธี ดังนี้

(1) การพิสูจน์จากการเคลื่อนไหว (Proof from Motion) ซึ่งมนุษย์จะสามารถสังเกตได้ว่าวัตถุจำเป็นต้องมีสาเหตุมากระทำให้มันเคลื่อนไหว และสาเหตุของการเคลื่อนไหวก็ไม่สามารถเคลื่อนไหวด้วยตัวเองได้ จำเป็นต้องมีสาเหตุของการเคลื่อนไหวมากระทำเช่นกันเป็นลูกโซ่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีสาเหตุแรก ซึ่งก็คือพระเจ้า

(2) การพิสูจน์จากการเป็นสาเหตุ (Proof from Causation) จากประสบการณ์ของมนุษย์จะพบว่าวัตถุในโลกนี้ไม่มีวัตถุใดเป็นสาเหตุให้กับตัวเอง (Self-Cause) เช่น รูปปั้นก็ต้องเกิดจากผู้ปั้น ในขณะที่ผู้ปั้นก็จำเป็นต้องมีสาเหตุอื่นที่ทำให้มีอยู่เช่นกัน ดังนั้น สาเหตุของสิ่งต่างๆ จะต่อเนื่องเป็นลูกโซ่มาจากสาเหตุแรก ซึ่งสาเหตุแรกก็คือพระเจ้า

(3) การพิสูจน์จากความไม่ยั่งยืน (Proof from Contingency) จากประสบการณ์ของมนุษย์จะพบว่า สรรพสิ่งในโลกล้วนเป็นสิ่งชั่วคราว ไม่มีอะไรสามารถดำรงอยู่ต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีสรรพสิ่งเกิดขึ้นทดแทนกันตลอดเวลาและเรายังไม่เคยพบเหตุการณ์ที่ไม่มีอะไรหลงเหลืออยู่ในโลกเลย จึงจำเป็นต้องมีบางสิ่งบางอย่างที่คงอยู่ตลอดกาล และเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง โดยสิ่งนั้นก็เป็นพระเจ้านั่นเอง

(4) การพิสูจน์จากระดับความสมบูรณ์ (Proof from Degrees of Perfection) เมื่อมนุษย์สามารถรับรู้ความไม่เท่าเทียมกันของความสมบูรณ์ในสิ่งต่างๆ นั่นย่อมหมายความว่ามีการเปรียบเทียบความสมบูรณ์ได้ และมีมาตรฐานที่เป็นสิ่งสมบูรณ์สูงสุด ซึ่งมาตรฐานที่เป็นสิ่งสมบูรณ์สูงสุดนี่เอง ก็คือพระเจ้า

นอกจากการพิสูจน์โดยวิธี Cosmological Proof ทั้ง 4 วิธีแล้ว St.Aquinas ยังเสนอวิธี Teleological Proof มาอีกวิธีหนึ่ง โดยเน้นไปที่ความเป็นระเบียบของโลก ถ้าเราพบก้อนหินก้อนหนึ่ง เราคงไม่แปลกใจว่าใครเป็นคนสร้างมันขึ้นมา แต่ในกรณีของโลกที่มีความซับซ้อนและเป็นระบบชัดเจน ต้นกำเนิดของโลกจึงน่าจะเป็นผลงานของสิ่งที่ยิ่งใหญ่และมีปัญญาสูงสุด ซึ่งก็คือพระเจ้า

นอกจากทัศนะของ St.Anselm และ St.Aquinas แล้ว ข้อพิสูจน์จากความรู้สึกทางศีลธรรม (Moral Arguement) และข้อพิสูจน์จากปาฏิหาริย์ (The Argument from Special Events and Experience) ก็เป็นอีกทัศนะหนึ่งที่นักปรัชญาเสนอให้ใช้ในการพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้า ในขณะที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศีลธรรมจริงจัง หนักแน่น และความรู้สึกทางศีลธรรมบางอย่างก็มิได้เกิดมาจากการสั่งสอนอบรมธรรมดา แต่มีความหนักแน่นมากกว่าและเป็นสากล ดังนั้น พระเจ้าจึงน่าจะเป็นต้นกำเนิดของความรู้สึกทางศีลธรรม และพระเจ้าจึงต้องมีอยู่จริง นอกจากเรื่องของศีลธรรม หลายครั้งในชีวิตมนุษย์ก็มีปาฏิหาริย์ เช่น การรอดตายอย่างปาฏิหาริย์ หรือการมีความปรารถนาและได้รับการตอบสนองอย่างเหลือเชื่อ ปรากฏการณ์ดังกล่าวย่อมทำให้อดคิดถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เข้ามาช่วยดูแลอย่างพระเจ้าไปไม่ได้

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าพระเจ้ามีจริง ทำไมพระเจ้าจึงไม่ปรากฏตัวต่อมนุษย์ หรือปรากฏอย่างคลุมเครือจนต้องมีการตีความ คำตอบต่อปัญหาดังกล่าวอาจเป็นไปได้ว่า พระองค์ปรารถนาความรักและความเชื่อที่มนุษย์ตัดสินใจกระทำด้วยตัวเอง และมนุษย์ก็มีเจตจำนงเสรี (Free Will)

ในการที่จะเลือก ดังนั้น พระเจ้าจึงปรารถนาที่จะปรากฏพระองค์ในลักษณะที่มนุษย์เลือกตีความด้วยตัวของมนุษย์เอง ซึ่งโดยคำอธิบายนี้ก็สอดคล้องกับความพยายามนำเหตุผลทางปรัชญามาอธิบายการมีอยู่ของพระเจ้าในสมัยกลางเช่นเดียวกัน

ศรัทธาและเหตุผล : ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับพระเจ้า

ขอยกตัวอย่าง ชนชาติอิสราเอลหรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า ยิว เป็นชนชาติที่ถูกกล่าวถึงในพระคัมภีร์ในฐานะชนชาติที่พระเจ้าทรงเลือกสรรไว้ เป็นชนชาติเก่าแก่ที่สุดของโลก ที่ยังสามารถดำรงความเป็นชนชาติ ยิว มาตลอดระยะเวลาหลายพันปี โดยไม่หายสาบสูญไปเหมือนชนชาติที่ยิ่งใหญ่ในอดีต เช่น ชาวอียิปต์โบราณ หรือ ชาวกรีกโบราณ เป็นต้น ถึงแม้จะถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยศึกกระจัดกระจายไปทั่วโลกผ่านการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มาหลายครั้งและต้องจากแผ่นดินปาเลสไตน์นานนับสองพันปี แต่ชนชาติยิวก็ยังคงสามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤตเหล่านั้นมาได้ และกลับมาก่อตั้งเป็นประเทศอิสราเอลขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งนอกจากนี้ ยิว ยังถูกยอมรับว่า เป็นชนชาติที่ฉลาดมีไอคิวสูง เก่งในการค้า มีกองทหารที่มีความสามารถที่สุดในโลก เป็นนักเพาะปลูกที่สามารถพลิกทะเลทรายที่แห้งแล้งให้กลายเป็นพื้นที่การเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้เป็นพยานบ่งชี้ว่า มีพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่คอยค้ำจุนชนชาตินี้มาโดยตลอด

ด้วยเหตุนี้ คนเราจึงขาดศาสนาไม่ได้ เพราะว่าเมื่อชีวิตประสบปัญหา ความทุกข์ยากลำบาก ความกลัว หรือความกังวลใจ คนเรามักจะบนบานศาลกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพระเจ้าเสมอ การปฏิเสธว่า “ไม่มีพระเจ้า” ไม่ได้ทำให้ความลึกลับของชีวิตหมดไป ความพยายามตัดพระเจ้าออกจากชีวิตไม่ได้ทำให้ความโหยหาความหมายของชีวิตหมดไป แม้เราจะไม่เต็มใจเชื่อว่ามีพระเจ้า แต่จิตใจของคนก็ยังคงโหยหาและพึ่งพาอำนาจบางอย่างที่ยิ่งใหญ่เหนือกว่าเราอยู่นั่นเอง

บทสรุป

ในชีวิตเราอาจจำเป็นต้องใช้ศรัทธาและเหตุผลควบคู่กันไป ประเด็นเรื่องพระเจ้าก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง หลายครั้งเหตุผลอาจทำร้ายศรัทธา และหลายครั้งความศรัทธาอาจทำให้เราไม่กล้าใช้เหตุผล แต่เราจะทำอย่างไรเพื่อที่จะให้พบจุดกึ่งกลางระหว่างศรัทธาและเหตุผล

แม้ชีวิตจะจำเป็นต้องมีเหตุผลแต่เหตุผลเพียงอย่างเดียวก็คงมิอาจตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจบางอย่างของมนุษย์ได้ ในขณะเดียวกันศรัทธาที่ไม่มีเหตุผลก็เป็นศรัทธาที่มืดบอด การมีศรัทธาควบคู่กับเหตุผล คงเป็นสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้แสวงหาประสบการณ์บางอย่าง ที่อาจอยู่เหนือข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้ทางผัสสะ การนำปรัชญามาอธิบายถึงความเชื่อทางศาสนาในยุค

กลาง ก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ศรัทธากับเหตุผลมีอยู่ควบคู่กัน เช่นเดียวกับปัจจุบัน แม้เราอาจจะมองถึงศรัทธาในบางสิ่งบางอย่างว่าเป็นความงมงายแต่เราก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์จำเป็นต้องมีศรัทธา อย่างน้อยที่สุด คือการศรัทธาในตนเอง และสำหรับในบางศาสนาก็คือศรัทธาต่อพระเจ้า การอาศัยเหตุผลเพื่ออธิบายความศรัทธาซึ่งเป็นการทำให้เหตุผลกับความศรัทธามีอยู่ควบคู่กัน คงจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เราสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข มีเป้าหมายในชีวิตพร้อมกับสามารถเข้าใจตัวเองและสิ่งรอบข้างได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น.

มีคำถามว่าการใช้เหตุผลเพื่ออธิบายความเชื่อทางศาสนา สามารถโน้มน้าวให้คนไม่เชื่อหันกลับมาเชื่อได้หรือไม่หรือในทางตรงกันข้ามถ้าหากไม่มีข้อพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าที่สมเหตุสมผลคนที่มีศรัทธาในพระเจ้าจะเลิกศรัทธาในพระเจ้าหรือไม่ ถึงที่สุดแล้ว คำตอบของมันก็อาจจะไม่ใช่คนที่ศรัทธาในพระเจ้าก็ศรัทธาอยู่แล้ว ส่วนคนที่ไม่ศรัทธาในพระเจ้าก็มีแนวโน้มที่จะปฏิเสธเช่นนั้นอยู่แล้ว

บางครั้งความศรัทธาที่มากเกินไปอาจหมายถึงความคลุ้มคลั่ง อันเป็นสิ่งที่อันตราย แต่กับความศรัทธาในพระเจ้า อาจต่างกันออกไป Blaise Pascal นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสได้เปรียบคนมีความศรัทธาในพระเจ้าเหมือนกับนักพนันนักพนันอาจเสี่ยงโชคแต่เขาอาจจะรวยได้อย่างไม่รู้ตัว นักพนันจึงมิได้จะเสียเงินอย่างเดียว แต่ก็มีโอกาสได้เงินด้วย เช่นเดียวกับคนที่มีความศรัทธาในพระเจ้า การเสี่ยงศรัทธาในพระเจ้าไม่ได้มีแต่เสียประโยชน์ แต่เขาก็สามารถได้ประโยชน์เช่นกันถึงจะเสียประโยชน์แต่ก็ไม่ได้หมดตัวเหมือนนักพนันแต่ถ้าเกิดพระเจ้ามีจริง เขาก็พลอยได้ประโยชน์มหาศาล คือทางรอดจากบาป (Salvation) ไปด้วย เช่นเดียวกับนักปรัชญาชาวอเมริกัน William James ซึ่งได้แสดงทัศนะว่ามนุษย์ไม่สามารถหาหลักฐานใด ๆ ที่จะยืนยันว่า พระเจ้ามีจริงหรือไม่มีจริงด้วยกันทั้งคู่ ดังนั้น การศรัทธาในพระเจ้าก็มิใช่การฝ่าฝืนเหตุผลแต่อย่างใด ดังนั้น ถ้าจะนำผลประโยชน์มาเป็นมาตรฐานของการคิดและตัดสินใจกระทำการมีศรัทธาในพระเจ้าก็จะมีประโยชน์กว่าเพราะถ้าเกิดพระเจ้ามีจริงก็จะพลอยได้ประโยชน์คือการรอดพ้นจากบาป (Salvation) เป็นรางวัล แต่หากลังเลค้นหาหลักฐานก็อาจไม่ทันได้เป็นผู้รอดพ้นจากบาปก็เป็นได้

แนวคิดทางปรัชญาในหนังสือ คริสต์ธรรม พุทธธรรม ในแนวคิดทางอภิปรัชญา เรื่องพระเจ้า เป็นผู้สร้างผู้บันดาลทุกสิ่งทุกอย่าง พระเจ้าในภาษาคนตามความหมายมีหลายระดับ เริ่มต้นตั้งแต่เทวดาที่ทำให้สิ่งที่ผู้อ้อนวอนนั้นให้สำเร็จสมปรารถนาไปจนถึงเทพเจ้าสูงสุดหรือพระเจ้าสูงสุดที่เป็นแนวคิดทางปรัชญาและศาสนาแบบเทวนิยมเชื่อถือ และอเทวนิยมปฏิเสธ พระเจ้าในความหมายทั้งสองนี้ก็เป็นไปไม่ได้ที่ศาสนาทั้งสองแบบ จะสมานฉันท์กันได้ นอกจากพระเจ้าในความหมายของภาษาธรรม อันเป็นพระเจ้าที่ไม่มีรูปร่างไม่มีอารมณ์ความรู้สึกเพราะพระเจ้าคือ

ธรรมะหรือคำสอนของแต่ละศาสนา ธรรมะนั้นหมายถึงธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติ พระเจ้าในความหมายนี้จึงเป็นสิ่งที่สามารถยอมรับได้ ทั้งฝ่ายเทวนิยมและอเทวนิยมนั่นเอง

มนุษย์ทุกคนต่างเชื่อใพระเจ้าเพราะถ้าปราศจากความเชื่อในพระเจ้าแล้ว คนเราคงไม่อาจฟันฝ่าความผิดหวัง ความเศร้าโศก ความกลัว ความกังวลใจในชีวิตได้ เช่น บางคนเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมเชื่อในโชคลาง ไสยศาสตร์ หรือบางคนอาจเชื่อในพระเจ้า และแม้ว่าคนจะไม่เชื่ออะไรเลยก็ตาม และเลือกที่จะเชื่อในตัวเอง เราก็ยังหนีไม่พ้นเรื่องความเชื่ออยู่นั่นเอง และบ่อยครั้งความเชื่อก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักการของเหตุและผล

เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสถาน, (2548). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, พิมพ์ครั้งที่ 4,

ราชบัณฑิตยสถาน, (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน,

ปานทิพย์ ศุภนคร. (2552). *ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

ตรีนุช พลางกูร, *ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประสงค์ กิตตินันทชัย. *ลักษณะสำคัญของศาสนายูดาย.* จากเอกสารประกอบการเรียนวิชา ศาสนาเปรียบเทียบ. เอกสารอัดสำเนา กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง)

Swinburne, R.G. "God" in Honderich, Ted. (ed)*The Oxford Companion to Philosophy*, Oxford University Press, 1995.

Platinga, Alvin. (2000)."*God, Arguments for the Existence of," Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Routledge,

พระคริสตธรรมคัมภีร์ไทย. ฉบับมาตรฐานพระคัมภีร์ทั้งเล่มตีพิมพ์เป็นภาษาไทยในปี พ.ศ. 2437.

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

AUTHENTIC LEARNING ACTIVITY IN PHRAPARIYATTIDHAM SCHOOL GENERAL BUDDHIST EDUCATION

[1]พระสมุห์สิทธิพงษ์ สุทสฺสโน (ภักดี) และ [2]พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

[1]PhraSamu Sitthiphong Suthatsano (Phakdi) and [2]Poolsak Homsombat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

fkf6194@gmail.com

Received: September 24, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนได้ผสมผสานทั้งองค์ความรู้ด้านวิชาการและทักษะในการปฏิบัติเข้าด้วยกัน โดยการจัดการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ การเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การเรียนรู้ตามสภาพจริงมีวิธีการที่สำคัญ 3 วิธี ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

---

[1] นักวิชาการอิสระ วัดเขมาราม จังหวัดอำนาจเจริญ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of Authentic learning activity in Phrapariyattidham school general Buddhist education. Authentic learning is the learning processthat helps student sintegrate knowledge and skills into nursing practice. The format of learning management is vital to promote the learners to cultivate their entire capacities. The lucid and appropriate pattern of learning management helps learners acquire their learning and cultivate the self-development.There are three main methods of authentic learning including project-based learning management, historical learning management and simulated learning management.

Keywords : Authentic learning activity, Phrapariyattidham school general Buddhist education

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณร เป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องถ่องแท้ ปลูกฝังความศรัทธา มั่นคงต่อพระพุทธศาสนา น้อมนำหลักธรรมและพระวินัยไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต เกิดปัญญา สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยเผยแผ่ ปกป้อง รักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและส่งเสริมสันติสุขแก่สังคมไทยและสังคมโลกสืบไป (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561) ให้สอดรับกับสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทย กระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้า ด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การคมนาคม การรับส่งข้อมูล และวิทยาการต่าง ๆ การแพร่ขยายของวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมถึงการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและการค้าระดับโลกในระบบการค้าเสรี จากการที่ประเทศพัฒนามีปัจจัยพื้นฐานด้านต่าง ๆ ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จะรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจความสามารถที่จะแข่งขันในตลาดโลก ความสามารถที่จะรับ

ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีการพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะของฝีมือแรงงานหรือการเตรียมคนให้มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ล้วนแต่ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องใช้ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับกันว่าการจัดการเรียนการรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือวิธีการที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถ และความต้องการของตนเอง ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ แนวคิดการจัดการศึกษามีรากฐานจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเฉพาะดังกล่าวได้ การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งในหลายลักษณะ โดยนักการศึกษาได้ตระหนักว่านวัตกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมาไม่สามารถพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอน หรือแม้แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ จึงมีการปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมุ่งเป้าหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามสภาพจริง กล่าวคือ เป็นผลสัมฤทธิ์ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน โดยได้กำหนดข้อบ่งชี้ของผลสัมฤทธิ์ตามสภาพจริง (Authentic achievement) คือ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนเป็นผู้ใช้วิธีการสืบสอบในเนื้อหาวิชา เพื่อสร้างความหมายและผู้เรียนจะต้องมีเป้าหมายในการทำงานที่แสดงถึงสมรรถนะที่มีคุณค่าหรือมีความหมายที่บ่งบอกในความสำเร็จของการเรียน การจัดการเรียนการสอนนี้สอดคล้องกับหลายการศึกษาที่นำแนวคิดการบูรณาการบริการวิชาการกับการเรียนการสอนมาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งสมรรถนะของผู้เรียนในด้านต่างๆ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่ได้จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรตามบารมีของพระองค์ที่มีเป้าหมายเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ควบคู่ไปกับวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) 8 กลุ่มสาระ คือ 1.ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3.วิทยาศาสตร์ 4.สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5.สุขศึกษาและพลศึกษา 6. ศิลปะ 7.การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8.ภาษาต่างประเทศ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอการเรียนรู้ตามสภาพจริงของนักเรียนโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นประสบการณ์ทั้งภาคทฤษีและภาคปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้ผู้สอนและผู้เรียนได้สัมผัสความจริงในสภาพจริง

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) เป็นมุมมองการปฏิรูปในการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีความหมายโดยผู้เรียนจะต้องใช้การสืบสอบในการสร้างและแลกเปลี่ยนความหมายเพื่อสร้างความรู้ และงานจากความสำเร็จของผู้เรียนย่อมมีคุณค่าแก่สถานศึกษา การจักการเรียนรู้ตามสภาพจริงจึงต้องมีการเชื่อมโยงเนื้อที่เรียนกับโลกแห่งความเป็นจริงเพื่อช่วยผู้เรียนสามารถมองเห็นและเข้าใจสิ่งที่กำลังเรียนรู้นั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นการเรียนการสอนที่มีความหมายช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ในเนื้อหาวิชาและใช้การคิดเชื่อมโยงประสบการณ์และการเรียนไว้ด้วยกัน

หลักการแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น โดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งมีหลักการที่สำคัญต่อการเรียนการสอนตามสภาพจริง ดังนี้

1. หลักการการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

หลักการการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง Newmann et al. (1995) ได้เสนอหลักการของการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ 3 ประการ ดังนี้ คือ

1) การสร้างความหมายและความรู้ (Construction of Knowledge) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้จัดระบบ ตีความและวิเคราะห์ข้อมูลแทนการทำซ้ำหรือลอกเรียนตัวความรู้จากหนังสือ หรือการจดบันทึกในห้องเรียน ผู้เรียนไม่ได้ใช้เพียงแค่กระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ต้องใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถเหมือนกับที่บุคคลหลายๆ สาขาอาชีพต้องใช้ในการสร้างหรือการผลิตความรู้ความสามารถที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปของการเขียนและการพูด การอภิปรายรายการสร้างและซ่อมสิ่งของที่ได้ผลผลิตออกมา เช่น เฟอร์นิเจอร์ อาคาร วีดีโอและในด้านการแสดงความสามารถต่อผู้ชมหรือผู้ฟัง เช่น ดนตรี กีฬา การแสดง เป็นต้น

ดังนั้น จุดเน้นของการสร้างความรู้ในการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงนั้นอยู่บนพื้นฐานแนวคิด โดยการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่เพียงแต่แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงยังขยายเพิ่มเติมไปมากกว่าการนำเอาความรู้ และการลอกเลียนความรู้ที่สร้างโดยตนเองหรือคนอื่น การสร้างความรู้ตามสภาพจริงเกี่ยวข้องกับการนำไปใช้การจัดกระทำการตีความหรือการวิเคราะห์ความรู้เดิมเพื่อแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการทำซ้ำจากความรู้เดิม

2) การให้การสืบสอบทางวิชาการ (Disciplined Inquiey) หมายถึง การที่ผู้เรียนสร้างความหมายด้วยตนเองโดยการนำความรู้ที่มีอยู่ในหลายๆสาขามาพัฒนาเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าการรู้เพียงผิวเผินโดยแสดงออกในรูปแบบการสื่อสารที่ผ่านการกลั่นกรอง เช่น การ

เขียนบทความ การอภิปรายในหัวข้อต่างๆ แทนการทำเครื่องหมายลงในช่องว่างหรือการเติมคำลงในช่องว่างในแบบทดสอบทั่วไป

การสืบสอบทางวิชาการ เป็นการตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้อย่างลึกซึ้งและใช้กระบวนการในการสืบสอบหาความรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

(1) การอยู่บนฐานความรู้เดิม ความสำเร็จตามสภาพจริงต้องสร้างขึ้นมาบนความรู้เดิมที่สะสมมา เช่นข้อมูล คำศัพท์ ความคิดรวบยอด ทฤษฎี ระเบียบปฏิบัติสำหรับการกระทำและการสืบสอบ

(2) ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ช่วยให้พัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อสิ่งที่เรียน หรือปัญหามากกว่าการศึกษาหาความรู้เพียงผิวเผิน ความเข้าใจที่ลึกซึ้งไม่ใช่การศึกษาหัวข้ออย่างกว้างๆ แต่เป็นการทำความเข้าใจต่อประเด็นที่ซับซ้อนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้ศึกษา ทดสอบและสร้างความสัมพันธ์ของความรู้แต่ละส่วนจะให้ความกระจ่างเกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นได้

(3) การติดต่อสื่อสารที่ซับซ้อน เป็นลักษณะของการติดต่อสื่อสารที่นักวิทยาศาสตร์ ศิลปิน นักเขียนบทความ นักออกแบบ วิศวกรและผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จอื่นๆ จะต้องใช้เป็นรูปแบบที่ซับซ้อนของการติดต่อสื่อสารทั้งการทำงานและการแสดงข้อสรุปภาษาที่ใช้ (คำศัพท์ สัญลักษณ์และอุปกรณ์โสต) ประกอบไปด้วยคุณภาพ ความนุ่มนวล ความประณีตในรายละเอียด และความต่อเนื่องประสานกันเพื่อขยายคำ อธิบายและข้อพิจารณา ซึ่งจะตรงกันข้ามกับการติดต่อสื่อสารในโรงเรียนที่ต้องการเพียงแค่คำตอบสั้นๆ เช่น ถูกหรือผิด ข้อสอบแบบเลือกตอบ การเติมคำในช่องว่างหรือประโยคสั้นๆ

3) การใช้คุณค่านอกเหนือจากห้องเรียน (Value beyond school) หมายถึงนักเรียนมีเป้าหมายในการทำงานโดยมีค่านิยมหรือความหมายที่นอกเหนือไปจากความสำเร็จภายในโรงเรียน ผู้เรียนสร้างงานหรือแก้ปัญหาที่มีความหมายในโลกแห่งความเป็นจริงหรือมีการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในโรงเรียนกับปัญหาชุมชนหรือประสบการณ์ส่วนตัวการให้คุณค่านอกเหนือโรงเรียนถือเอาประโยชน์เป็นหลักซึ่งต่างจากการใช้เอกสารเพื่อวัดความสามารถของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะหลักการการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ข้อเสนอแนะหลักการการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง การเรียนรู้ตามสภาพจริงนั้นควรเป็นการเรียนที่ไม่แยกออกจากบริบท (Context) เป็นการเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามสภาพและบริบทจริง ไม่ดึงเอาเรื่องนั้นออกจากบริบทที่เป็นอยู่ ทิศนา แขมมณี ได้ข้อเสนอแนะหลักการการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ 4 ประการ (ทิศนา แขมมณี, 2545) ดังนี้ คือ

1) การเรียนรู้โดยคำนึงถึงบริบทแวดล้อม ซึ่งการเรียนรู้เรื่องใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับบริบทของเรื่องนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยคำนึงถึงบริบทแวดล้อมเป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง ผู้เรียนจึงสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ ไปใช้ในชีวิต ประจำวันได้

2) การเรียนรู้จากสภาพจริง ปัญหาจริง ในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งเป็นสภาพปัญหาที่ทุกคนจะต้องเผชิญ ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสภาพการณ์จริง ปัญหาจริง จึงเป็นโอกาสที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความจริง

3) การเรียนที่มีความหมาย การเรียนรู้ความเป็นจริง จากของจริง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนเพราะสามารถนำไปใช้ได้ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้

4) การให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและแก้ปัญหา การให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ผู้สอนจึงควรมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากคิดอยากทดลอง อยากปฏิบัติจากบริบทที่เป็นจริงหรือเสมือนจริง โดยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมาย ความรู้จากการจัดระบบ การตีความ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง แทนการทำซ้ำหรือ ลอกเลียนผู้อื่นโดยใช้การสืบสอบทางวิชาการที่หลากหลายสาขาและกว้างขวางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าการมีความรู้เพียงผิวเผิน แล้วให้ผู้เรียนได้นำมา สิ่งที่เขาได้มาถ่ายทอดในรูปแบบต่างๆ และสุดท้ายผู้เรียนต้องได้ใช้องค์ความรู้ที่ได้ ไปสร้างงานหรือแก้ปัญหา ที่มีความหมายต่อชีวิตเขาในโลกแห่งความเป็นจริงต่อไป

3. ข้อควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ข้อควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงนั้น Newmann et al. (1995) ได้นำเสนอข้อควรคำนึงในการนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงไปใช้ให้มีประสิทธิภาพไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) ผู้สอนต้องคุ้นเคยกับการยอมรับและใช้ความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งการ ดูดซึมข้อมูลใหม่ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับว่าข้อมูลนั้นช่วยให้อธิบายหรือขยายประสบการณ์เดิมของตนเองอย่างมีความหมายได้มากเพียงใด

2) ผู้สอนต้องตระหนักว่าผู้เรียนเป็นนักคิดที่ซับซ้อนที่พยายามสร้างความหมายของโลก ผู้สอนจะต้องเน้นในการสร้างโอกาสสำหรับการคิดระดับสูงและความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าการเรียนรู้แบบธรรมดาและการได้ความรู้อย่างกว้างๆ มากกว่าเพียงผิวเผิน

3) ให้โอกาสผู้เรียนในการสื่อสารผลงานกับผู้อื่น โดยในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องให้โอกาสที่หลากหลายสำหรับผู้เรียนในการใช้การสนทนา การเขียนและรูปแบบอื่นๆ ของกระบวนการข้อมูลข่าวสาร

4) ผู้สอนต้องปรับบทบาทตนเอง โดยแทนที่ผู้สอนจะทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร หรือข้อเท็จจริง ผู้สอนจะต้องปรับตนเองให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้แนะนำหรือผู้นิเทศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานในการเรียนรู้

5) สร้างความร่วมมือในการเรียน โดยผู้เรียนจะต้องใช้ความพยายามในการสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องร่วมมือ เชื่อใจและตั้งความหวังสำหรับความสำเร็จของตนเองในระดับสูง

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภายใต้ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยในการสอนผู้สอนจะต้องปรับตนเองให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้แนะนำหรือผู้นิเทศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการในการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน โดยผู้สอนต้องพยายามดึงความรู้เดิมของผู้เรียนออกมา ให้เชื่อมโยงกับสิ่งที่สืบค้นพบเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง หลังจากนั้นจึงให้โอกาสที่หลากหลายสำหรับผู้เรียน ในการนำเสนอข้อมูลหรือแสดงผลงานของเขาซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ที่คงทนและนำไปใช้ในชีวิตได้

วิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง

วิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงนั้นมีหลายวิธี ซึ่งหากผู้สอนจะใช้วิธีใดต้องยึดสถานการณ์ สถานที่ และผู้สอนต้องเป็นผู้กำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพเพื่อจะทำให้บรรลุผลตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ในที่นี้ขอนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ 3 วิธี ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง มีขั้นตอนดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการสอนที่ให้โอกาสนักเรียนได้วางโครงงานและดำเนินการให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของโครงงานนั้น อาจเป็นโครงงานที่จัดทำเป็นกลุ่มหรือคนเดียวก็ได้นักเรียนจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำงานนั้นด้วยตนเองโดยลักษณะการสอน คล้อยตามสภาพจริงของสังคมเป็นการทำงานที่เริ่มต้นด้วยปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาโดยลงมือทดลองปฏิบัติจริงโดยมีแนวทางในการศึกษา ดังนี้ (พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, 2564)

1) แนวคิดพื้นฐาน เริ่มแต่ปี ค.ศ.1900 เป็นต้นมาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เริ่มมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงให้มากในทุกขั้นตอน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากนักจิตวิทยาในแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนสำรวจตนเอง ค้นหาความถนัดและปัญหาที่ตนสนใจ ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเลือกวางแผนการและดำเนินการด้วยตนเอง ขั้นการเรียนและการปฏิบัติดังกล่าวเรียกว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project method) โดยอาศัยหลักปรัชญาของ John Dewey ซึ่งเป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ในที่สุด

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการสอนให้นักเรียนได้ประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วมาแก้ปัญหาในการปฏิบัติตนตามที่ครูมอบหมาย ซึ่งครูส่วนใหญ่มักจะกำหนดงานให้นักเรียนปฏิบัติเหมือนๆ กัน โดยที่นักเรียนไม่มีโอกาสในการเลือกงานตามที่ตนเองสนใจ หรือตรงตามความถนัดของตนเองแต่อย่างใด การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานครูควรมีบทบาทในการเป็นผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษาในการทำงานให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกงาน วางแผนการทำงาน รับผิดชอบ การทำงานและเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเองได้ ซึ่งจุดประสงค์ของการเรียนรู้แบบโครงงานมี ดังนี้

(1) เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานผู้สอนจะให้ผู้เรียนเลือกโครงงานด้วยตนเอง แต่ก่อนที่จะเลือกครูจะต้องจัดสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นเสียก่อน ผู้เรียนจึงสามารถเลือกโครงงานได้ ฉะนั้นการที่นักเรียนเกิดความอยากที่จะทำโครงงานใดโครงงานหนึ่งแสดงว่านักเรียนมีความสนใจในเรื่องนั้น

(2) เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของกิจกรรมต่างๆในสถานการณ์จริงซึ่งจะช่วยให้เห็นคุณค่าของการทำงานได้ในที่สุด

(3) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองที่สะสมเก็บรวบรวมและหาความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคลที่จะเข้าใจสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง

(5) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรับผิดชอบและมีเสรีภาพในการจัดและการกระทำ

(6) เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างแผนและดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

(7) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(8) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดและประเมินผลงานของตนเอง

2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมีดังนี้

(1) ขั้นนำเสนอ เป็นขั้นที่ครูเสนอเหตุการณ์หรือสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะวางโครงงานในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง

(2) ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย เป็นขั้นที่นักเรียนทำการเลือกปัญหาและตั้งจุดมุ่งหมายในการศึกษาโดยการทำงานเป็นกลุ่ม ทำการเลือกประธาน รองประธานกรรมการและเลขานุการ

(3) ขั้นวางแผนเป็นขั้นที่นักเรียนภายในกลุ่มช่วยกันวางแผนว่าจะดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งการวางแผนจะประกอบด้วย

(3.1) ชื่อโครงงาน โดยบอกชื่อโครงงานที่นักเรียนจะทำ

(3.2) หลักการ โดยบอกเหตุผลที่จะต้องจัดทำโครงงาน

(3.3) วัตถุประสงค์ของโครงงาน โดยระบุว่าการปฏิบัติงานครั้งนี้จะมีผลดีอย่างไรบ้าง

(3.4) เจ้าของโครงงาน โดยระบุชื่อผู้จัดทำโครงงานมีใครบ้าง

(3.5) ที่ปรึกษา โดยระบุชื่อผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการทำ

(3.6) สถานที่ปฏิบัติโครงงานโดยระบุว่าใช้สถานที่ใดดำเนินการ

(3.7) วันเวลาในการปฏิบัติงานโดยระบุว่าใช้เวลาวันเริ่มและเสร็จ

(3.8) งบประมาณในการดำเนินการ โดยระบุว่าใช้งบประมาณเท่าใด แยกเป็นรายการในการใช้จ่ายเรื่องใดบ้าง

(3.9) วิธีการศึกษาค้นคว้า โดยระบุว่า ใช้วิธีหาข้อมูลอย่างไรบ้างในการทำโครงงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

(3.10) เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ โดยระบุว่าใช้วัสดุ อุปกรณ์อะไรบ้าง

(3.11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ โดยระบุสิ่งที่คาดว่าโครงงานที่ทำจะสามารถแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง และจะได้ผลงานการทำโครงงานครั้งนี้เป็นอย่างไรบ้าง

4) ขั้นการดำเนินงาน เป็นขั้นที่ทำตามโครงงานที่วางแผนไว้

5) ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่ให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินว่า โครงงานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่และในการทำโครงงานนี้ได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง

6) ขั้นติดตามผล เป็นขั้นตอนการติดตามผลของโครงงานต่อไปเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน นับว่าเป็นอีกวิธีหนึ่งที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงได้ โดยในการสอนครูจะเป็นผู้กระตุ้นโดยเสนอสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความสนใจแล้วให้ผู้เรียนได้เลือกประเด็นปัญหาที่จะศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะได้คิดวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆตามความสนใจของตนเอง แล้วกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษา ได้ร่วมกันเป็นกลุ่มคิดวางแผนทำรายละเอียดโครงงานร่วมกัน หลังจากนั้นจึงดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้มีการประเมิน ติดตามผลสำเร็จของงานเป็นระยะ โดยมีผู้สอนคอยเป็นที่ปรึกษาเสนอแนะ จนผู้เรียนพัฒนางานของตนเองไปสู่ความสำเร็จตามจุด มุ่งหมายของโครงงานที่กำหนดไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในการเรียนผู้เรียนจะได้ใช้สมองคิดอยู่ตลอดเวลาในการทำโครงงาน ตั้งแต่การวางแผนงาน วิเคราะห์ผลการทำงาน และประเมินปรับปรุงผลงานอยู่เสมอผู้เรียนจะทำงานด้วยความสนุกเมื่อเขาได้ทำงานที่เขาชอบอยากเรียนรู้ และมีความสุขมากขึ้นเมื่อเห็นผลสำเร็จจากโครงงานที่ทำขึ้นด้วยมือของตนเอง

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยมีการตั้งประเด็นปัญหาหรือข้อสมมติฐาน บนพื้นฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีการเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบและตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยมีแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

1) แนวคิดพื้นฐาน การวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลต่างๆ เพื่อหาข้อมูลเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เพื่อให้วิชาประวัติศาสตร์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นนั้น นักประวัติศาสตร์ต่างยอมรับว่าตนไม่สามารถจะตีความ แปลความหมาย วิเคราะห์ เรียบเรียงเรื่องราวในอดีตของมนุษย์หลายด้าน ให้สมบูรณ์ถูกต้องได้โดยลำพังแต่ต้องพยายามหาข้อเท็จจริงต่างๆ มาจากวิชาการสาขาอื่นๆ เพราะตระหนักดีว่าอดีตหรือเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้วนั้น อดีตก็ย่อมทิ้งมรดกร่องรอยในรูปแบบต่างๆ หลายประการเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ปรากฏให้เห็นในหลักฐานหลายชนิด เช่น นิทานปรัมปราศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ความเชื่อ ตำนาน จารึก เอกสารสิ่งพิมพ์หรือตัวเขียน เครื่องมือเครื่องใช้โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นต้น

เมื่อมีหลักฐานหลายชนิด หลายประเภทการที่จะทำความเข้าใจให้ได้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงนักประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยความรู้จากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชามาช่วยพิจารณาวิเคราะห์หลักฐาน เช่น นักโบราณคดี นักมนุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักธรณีวิทยา นักภูมิศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา เป็นต้น ความสมบูรณ์ของการศึกษาประวัติศาสตร์จึงขึ้นอยู่

กับความสมบูรณ์ของหลักฐานและความสามารถในการนำหลักฐานเหล่านั้นมาใช้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2537)

2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ ลาวัณย์ วิทยาวุฑฒิกุล (2547) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

(1) การกำหนดประเด็น/ปัญหา/เรื่องที่จะศึกษา โดยผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะศึกษาอะไร สมัยใหน เพราะเหตุใด กล่าวคือจะต้องมีการตั้งคำถาม การตั้งคำถามที่ดีจะนำไปสู่การแสวงหาคำตอบและเหตุผลเช่น “การปฏิรูปประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 มีความสำคัญอย่างไร”

(2) การค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงและแนวคิดจากหลักฐานต่างๆ โดยผู้เรียนต้องเก็บรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจศึกษาทั้งหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด

(3) การตรวจสอบเชิงประวัติศาสตร์ โดยนักเรียนต้องมีการตรวจสอบวิเคราะห์ ประเมินคุณค่าและตีความหลักฐาน ซึ่งหมายถึง การตรวจสอบหลักฐานและวิธีการต่างๆ เพื่อประเมินคุณค่าของหลักฐานที่พบว่าน่าเชื่อถือเพียงใด ผู้เรียนต้องแยกประเภทของหลักฐานและทำความเข้าใจหลักฐานแต่ละประเภทโดยใช้หลักการตรวจสอบกว้างๆ ได้แก่ ทำขึ้นเมื่อใด (ช่วงเวลา) ใครเป็นผู้เขียนขึ้น (ผู้สร้าง) เขียนขึ้นทำไม (จุดมุ่งหมายของหลักฐาน) การพิจารณาข้อมูลในหลักฐานความสอดคล้องหรือขัดแย้งหลักฐานอื่นๆ เป็นต้น แล้วจึงเลือกสรรข้อเท็จจริงตามหลักฐานต่างๆ นั้น

(4) การสังเคราะห์/ตีความ การตีความเพื่อตอบปัญหาเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ (แยกแยะ) การสังเคราะห์ (รวบรวม) ข้อเท็จจริงในอดีตจากหลักฐานต่างๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อที่จะอธิบายประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ซึ่งเป็นขั้นตอนของการตอบปัญหาโดยสามารถอธิบายได้ว่าเกิดอะไร ขึ้นอย่างไรทำไม

(5) การนำเสนอ โดยผู้เรียนจัดระเบียบข้อเท็จจริงต่างๆ แล้วนำเสนอประเด็นทางประวัติศาสตร์ให้น่าสนใจ มีความต่อเนื่องและมีความเป็นจริงมากที่สุด การนำเสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้อาจอยู่ในรูปการเขียนหรือการบอกเล่า ต้องอาศัยทักษะทางภาษา ตลอดจนการอ้างอิงหลักฐานอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะทำให้เป็นผลงานประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า

สรุปได้ว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์นับว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ตามสภาพจริงได้ ในการให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหา/เรื่องที่จะศึกษาด้วยตนเอง หลังจากนั้นจึงได้ลงมือปฏิบัติ การค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ ทั้งหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองในสถานที่ต่างๆได้มากที่สุดแล้วนำหลักฐานนั้นมาตรวจสอบประเมิน

คุณค่าว่าน่าเชื่อถือเพียงใดแล้วจึงตีความว่ามีอะไรเกิดขึ้นอย่างไรและทำไม และสุดท้ายผู้เรียนจะนำผลการศึกษานั้นมานำเสนอโดยมีการจัดระเบียบข้อเท็จ จริงต่างๆ ให้น่าสนใจมากที่สุด ซึ่งผู้เรียนจะต้องคิดและวางแผนการนำเสนออย่างดีเพื่อให้งานของตนเองมีผู้สนใจชมมากที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สนใจศึกษาเรียนรู้

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง

สถานการณ์จำลองเป็นการจำลองสถานการณ์หรือการสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น โดยให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบกันซึ่งเป็นวิธีช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดงออกเพราะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับมากเกินไป ซึ่งมีแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

1) แนวคิดพื้นฐาน สถานการณ์จำลองสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งแสดงออกภายใต้สถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจากการปฏิบัติของผู้เรียนในสถานการณ์จำลองจะสามารถบอกได้ว่า ผู้เรียนได้นำหลักการหรือทฤษฎีต่างๆ ที่ได้เรียนมาแล้วไปใช้ได้แค่ไหนอย่างไร สถานการณ์จำลองเป็นวิธีการให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนโดยที่ประสบการณ์นั้นๆ ไม่อาจมีโดยตรงในขณะที่ศึกษา เช่น การแก้ปัญหาที่ปรากฏในชีวิตจริงในสังคม การสร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาจึงเป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนคิดหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้น สถานการณ์จำลองเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความจริงที่เลือกสรรแล้ว และระดับความยากง่ายความสลับซับซ้อนที่เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งถ้าผู้เรียนฝึกประสบการณ์ในสภาพแท้จริงแล้วจะเสี่ยงภัยอันตรายมาก แต่เมื่อสถานการณ์นั้นถูกจำลองมาผู้เรียนจะสามารถฝึกและมีประสบการณ์ได้โดยไม่มีอันตรายใดๆ (วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2537)

การใช้สถานการณ์จำลองในการเรียนการสอนสามารถตอบได้ว่า สถานการณ์จำลองสามารถสร้างอารมณ์ และสร้างทัศนคติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ สถานการณ์จำลองยังสามารถรวบรวมเอาพฤติกรรมที่จะชี้ความสามารถของผู้เรียน และความจำไว้ด้วยกันคือ ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งความจำและชี้ความสามารถ สถานการณ์จำลองจะจูงใจให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมได้นานผู้เรียนจะสามารถเลือกสนองต่อสภาพการทางสังคมจากสถานการณ์จำลองได้ สถานการณ์จำลองจะช่วยปรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนให้เข้ากันได้เป็นอย่างดีและเป็นไปตามความต้องการช่วยดึงความสนใจของผู้เรียนได้ทั้งในการทำแบบฝึกหัดและแม้แต่การเรียนเนื้อหาหลายอย่างสถานการณ์จำลองสามารถที่จะชักจูงผู้เรียนให้เข้าสู่พฤติกรรมที่ต้องการได้ (สมบูรณ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา, 2545)

2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนการสร้างสถานการณ์จำลองมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน (สุทิน บูญชูวงษ์, 2550) ดังนี้ คือ

(1) ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ ก่อนสร้างสถานการณ์จำลอง ต้องศึกษาและสำรวจจุดประสงค์ว่าต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องใดบ้าง ศึกษาสถานการณ์ต่างๆ เมื่อได้พิจารณาและได้ศึกษาเป็นอย่างดีแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ว่า สถานการณ์จำลองนั้นจะมีผลต่อการเรียนรู้อย่างไร จะให้ผลเสียอย่างไร สถานการณ์ที่นำมาวิเคราะห์นั้นใกล้เคียงกับความจริงแค่ไหน เพื่อให้สถานการณ์นั้นมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้มากที่สุด

(2) ขั้นการกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดจุดประสงค์นั้นมุ่งให้ผู้ เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอะไร เมื่อผู้เรียนเรียนรู้จากสถานการณ์แล้ว ผู้เรียนจะเป็นอย่างไร การสร้างสถานการณ์จำลองจึงต้องสร้างให้ตรงกับจุดประสงค์

(3) ขั้นการเลือกสถานการณ์ สถานการณ์ที่เป็นจริงและสามารถจำลองมาใช้ในการเรียนต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และมีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้ในชั้นเรียน โดยสถานการณ์จำลองนั้นได้เปิดโอกาศให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ตัดสินใจให้เกิดการเรียนรู้และทักษะที่ต้องการและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

(4) ขั้นการกำหนดโครงสร้างของสถานการณ์จำลอง การกำหนดโครงสร้างของสถานการณ์จำลองประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 6 อย่าง คือ (4.1) การกำหนดจุดประสงค์ของสถานการณ์จำลอง (4.2) การกำหนดบทบาทของผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคน (4.3) การเตรียมข้อมูล เนื้อหาข่าวสารที่จำเป็น (4.4) การกำหนดสถานที่ต่างๆ ให้เห็นเหมือนจริงในสังคม (4.5) การลำดับขั้นของเหตุการณ์ เวลาและปัญหา (4.6) การสรุปและอภิปราย เมื่อจบสถานการณ์

(5) ขั้นการสร้างและออกแบบสื่อการเรียนและสร้างกฎเกณฑ์ การสร้างและออกแบบสื่อการเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบกิจกรรม เช่น บัตรคำ รูปภาพ บัตรคำสั่ง เป็นต้น สื่อการเรียนจะสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดในกิจกรรม ควรวางเงื่อนไขแต่ละขั้นตอนของการแสดงว่าต้องกำหนดการเล่นตามลำดับเหตุการณ์นั้นๆ อย่างไร

(6) ขั้นตอนการกำหนดใช้ เมื่อสร้างสถานการณ์เสร็จแล้ว ควรนำสถานการณ์จำลองนั้นไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องด้านวิธีการภาษาตลอดจนการใช้สื่อและเงื่อนไขต่างๆ ว่าควรแก้ไขและปรับปรุงในแง่ใดบ้าง เพื่อให้ได้สถานการณ์จำลองที่สมบูรณ์ เหมาะที่จะนำไปใช้กับนักเรียนแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสม

3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยใช้สถานการณ์จำลอง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยใช้สถานการณ์จำลองมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

(1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นสร้างความสนใจและทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น วีดิทัศน์ สไลด์ รูปภาพ และเทปบันทึกเสียง และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน เป็นต้น

(2) ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (experience) แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจัดบทบาทสมาชิกออกเป็นประธานกลุ่ม ผู้เล่นและผู้สังเกตการณ์ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนบทบาทกันในแต่ละสถานการณ์จำลอง ศึกษาวิธีการกระทำกิจกรรม กฎ กติกา จัดเตรียมอุปกรณ์จากบัตรกำหนดกิจกรรม และปฏิบัติกิจกรรมในรูปแบบของการแข่งขันโดยยึดวิธีการ กฎ กติกา เวลา และบทบาทที่กำหนดไว้เพื่อหากลุ่มผู้ชนะ

(3) ขั้นจำแนกแยกแยะ (Identify) เป็นขั้นที่นักเรียนได้ผลจากการสังเกตการกระทำกิจกรรมโดยตรงประกอบด้วย การจำแนกแยกแยะและอธิบายปัญหา ทางเลือกในการตัดสินใจ การกระทำการจัดระบบงานกฎเกณฑ์ และการสรุปความคิดรวบยอด

(4) ขั้นวิเคราะห์ (analyze) เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันอภิปรายทั้งชั้นนักเรียนในการวิเคราะห์หาปัญหาทางเลือก ในการตัดสินใจการกระทำการจัดระบบการทำงานกฎเกณฑ์และความคิดรวบยอดที่ถูกต้องของกระบวนการกิจกรรม สถานการณ์จำลอง

(5) ขั้นลงความเห็นสรุป (generalize) เป็นขั้นที่นักเรียนแต่ละคนลงความเห็นสรุปความคิดรวบยอดหลักการหรือวิธีการ ที่ได้จากกิจกรรมสถานการณ์จำลองและนำเอาความคิดรวบยอดหลักการ หรือวิธีการที่ได้รับไปเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสถานการณ์ใหม่ในชีวิตประจำวันโดยนักเรียนเขียนบรรยายความคิดเป็นรายบุคคล

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นอีกวิธีการสอนหนึ่ง ที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงได้ โดยในการสอนครูต้องพยายามสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนในการทำกิจกรรมด้วยวิธีการต่างๆ แล้วให้ผู้เรียนลองปฏิบัติกิจกรรมตามสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้น ให้ผู้เรียนได้สังเกตการทำกิจกรรม จำแนกแยกแยะสิ่งที่ได้วิเคราะห์หาทางเลือกที่ถูกต้อง แล้วสรุปหลักการวิธีการที่ได้ เพื่อนำไปเชื่อมโยง แก้ปัญหาของสถานการณ์ใหม่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ผู้เรียนที่ได้ฝึกคิด ตัดสินใจในเรื่องราวต่างๆ โดยไม่เสี่ยงต่ออันตรายและสามารถหาทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหานั้นไว้ล่วงหน้า เมื่อผู้เรียนไปพบสถานการณ์จริงก็จะแก้ปัญหาได้จากประสบการณ์ที่ได้ฝึกมาจากสถานการณ์จำลองที่เรียนไปแล้ว

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นแนวคิดในการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงประสบการณ์และการเรียนไว้ด้วยกัน หรือเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนกับโลกแห่งความเป็นจริงโดยมุ่งให้

ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้โดยใช้วิธีการสืบ สอบ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน ตัดสินใจด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางยุทธศาสตร์ในการคิดอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่แสดงความสำเร็จของการทำงาน ซึ่งสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหลายวิธีที่สามารถดำเนินการได้ตามแต่ที่โรงเรียนและครูผู้สอนต้องการใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง ที่ช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิธีการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจได้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงานการขออนุญาตจัดตั้งและขยายชั้นเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2557). *ปรัชญาประวัติศาสตร์.* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ทิศนา แขมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ. (2564). *การออกแบบการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน.* อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์.

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2547). *ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อความวิตกกังวลในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยเกื้อการุณย์ สำนักการแพทย์.* ศรีนครินทร์วิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สมบูรณ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. (2545). *การเปรียบเทียบผลการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนหน่วยการเรียนทำมาหากินด้วยการสอนแบบใช้สถานการณ์จำลอง.* รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สุทิน บูญชูวงษ์. (2530). *หลักการสอนตรงตามหลักสูตรสภาการฝึกหัดครู พ.ศ.2530.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูสวนดุสิต.

Newmann,F.M.,Secada, W. G.and Wehlage, G.G. (1995). *A Guide to Authentic Instruction and Assessment : Vision, Standards and Scoring.* Madison. Wisconsin Center for Educational Research.

อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์กับการจัดการเรียนการสอน
INTERNET OF THINGS FOR INSTRUCTION

[1]ภูชิศ สถิตย์พงษ์ และ [2]อภินันท์ จุลดิษฐ์
[1]Phuchit Satitpong and [2]Apinan Julladit

[1]มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย
[2]มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย
[1]Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand
[2]Kasetsart University, Thailand

[1]phuchit.s@rmutsb.ac.th, [2]apinan.j@ku.ac.th

Received: September 24, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 27, 2023

บทคัดย่อ

แนวคิดสำคัญของอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (Internet of Things: IoT) กับการจัดการเรียนการสอนเป็นการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ ร่วมกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้สามารถเชื่อมต่อและสื่อสารจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่งไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกลแล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยแก้ปัญหา ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก (Big Data) ในปัจจุบันให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม อาทิ การเข้าถึงการจัดการเรียนการสอน การทบทวน การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ร่วมกันผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ การจดจำ ทักษะ

---

[1]อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
[2]อาจารย์ ดร. งานทุนและสวัสดิการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

องค์ความรู้ หรือเชื่อมโยงกับความรู้เดิมภายในตนเองจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปประยุกต์ใช้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive Learning) มาเป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ที่ผู้เรียนมีอิสระ หรือทางเลือกการเข้าถึงการเรียนการสอนที่หลากหลายด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน การดู การรับฟัง การจดบันทึก การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ หรือการสรุปผลความรู้ โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดกระทำภายใต้การสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น ติดตามผล และสามารถนำผลการติดตามนั้นมาวิเคราะห์ได้ทันทีจากผู้สอนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ เพื่อประเมินผลประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนนั้นได้อีกด้วย ซึ่งถือเป็นการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษา และสร้างโอกาส ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาของผู้เรียนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ และปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนที่ไม่ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนอีกต่อไป

คำสำคัญ : อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์; เทคโนโลยีการสอน; เทคโนโลยีการศึกษา

Abstract

The important idea of the Internet of Things (IoT) for instruction focuses on applying scientific and technological advancements (e.g., desktops, notebooks, smartphone tablets) and the Internet network to connect remote electronic devices together and command them to perform accordingly. IoT aims to solve problems, enhance, and support instruction using big data educational resources to utilize them properly, such as instructional access, review, knowledge acquisition, knowledge management, and communication. Skill and body of knowledge can be transformed into the new existing knowledge and be a new one. It also modifies passive learning towards the active one for self-learning by using hands-on, either by reading, observing, listening, recording, synthesizing, or summarizing those various learning substances. All of those can be completed under the command and control, examination, facilitating, and stimulating, leading to immediate analysis. Such supported electronics are helpful for the effectiveness of the learning process, which emphasizes not only elevating the policy of learning but

also enhancing the opportunity for education. In addition, it also saves time, room, and interaction, which is not necessarily limited to the classroom context.

Keywords : Internet of things; Instructional technology; Educational technology

บทนำ

ปัจจุบันเป็นการศึกษายุคศตวรรษที่ 21 หรือยุคดิจิทัลที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทและเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันขีดความสามารถของการจัดการศึกษาค่อนข้างสูง ส่งผลให้องค์ความรู้สามารถแสวงหาได้จากแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาแบบเปิดที่หลากหลาย หรือกระทั่งการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสมองร่วมกันก็สามารถกระทำได้อย่างสะดวก รวดเร็วทั้งในรูปแบบประสานเวลาและไม่ประสานเวลาผ่านช่องทางที่เหมาะสม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป (ภูชิศ สถิตย์พงษ์, 2564) โดยแนวความคิดใหม่นี้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนที่ไม่ถูกจำกัดด้านเวลา สถานที่ และแหล่งทรัพยากรทางการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่มีภารกิจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัย เพื่อมุ่งส่งเสริม สนับสนุน จัดระบบ และสร้างหนทางพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เจริญ รับมือกับโอกาส และภัยคุกคามแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) เมื่อกระทรวงศึกษาธิการมีจุดเน้นชัดเจน ดังนั้นระบบการศึกษา หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจึงต้องปรับตัว เพื่อตอบสนองต่อนโยบาย และพัฒนาให้ทันกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ หรือ Internet of Things (IoT) เป็นการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขนาดใหญ่ที่มีการเชื่อมต่อและสื่อสารจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง อาทิ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ เครื่องมือแพทย์ ฯลฯ ไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกล แล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง โดยอาศัยอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ในการทำงานระยะไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพภายใต้การสั่งการ การควบคุมการทำงาน และการตรวจสอบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลได้ทันที (Ashton, 2009) อาทิ การสั่งเปิด-ปิดอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน หรือภายในสำนักงาน การสั่งเปิด-ปิด

อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในห้องปฏิบัติการ การตรวจสอบการเข้าเรียนของผู้เรียน การตรวจวัดและบันทึกผลข้อมูลทางการแพทย์ การควบคุมสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมของโรงเรือนเกษตรกร การควบคุมเครื่องจักรกลการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

เมื่อนำระบบ IoT มาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องมีการเลือกใช้นวัตกรรมการศึกษาให้เหมาะสม อาทิ ห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart Classroom) การศึกษาแบบภควันตภาพ (Ubiquitous Learning) เทคโนโลยีเสมือนจริง (Augmented Reality) การเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน (MOOC) ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ฯลฯ กับบริบทของผู้เรียน และบริบทของรายวิชา เนื่องจากนวัตกรรมการศึกษาแต่ละประเภทจะมีจุดเด่น และความยืดหยุ่นผ่านกลไกกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน อีกทั้งผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive Learning) มาเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้เข้าถึงการจัดการเรียนการสอน ทำกิจกรรม/ แบบฝึกหัด ทบทวน แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสมอง ติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ การจดจำ ทักษะ องค์ความรู้ หรือเชื่อมโยงกับความรู้เดิมภายในตนเองจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และผู้สอนปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น และติดตามผลการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้เรียนและผู้สอนต้องกระทำผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ ร่วมกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการประยุกต์ใช้ระบบ IoT กับการจัดการเรียนการสอนจึงถือเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาที่ผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับการจัดการเรียนการสอน และเป็นการสร้างโอกาส ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนที่เปิดกว้าง มีทางเลือกที่ยืดหยุ่นผ่านกลไกกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หมาะสมต่อการเรียนของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 อีกทั้งตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล “ไทยแลนด์ 4.0” และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) ที่มุ่งเน้นวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนแสวงหาความรู้และเกิดการเรียนตลอดชีวิตด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาเอกสารวิชาการ เอกสารวิจัย โดยเจาะจงเอกสารที่ผลิตโดยนักวิชาการ สถาบันวิจัย หรือสถาบันนโยบายทั้งในประเทศและต่างประเทศ และบทความนี้ใช้กรอบการคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นการอธิบาย และนำเสนอการสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำระบบ IoT มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน

ภายใต้แนวคิด และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องร่วมกันระหว่างระบบ IoT กับการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างงานวิจัยที่ผ่านการทดลองและการทดสอบประสิทธิภาพได้ผลอันเป็นที่น่าเชื่อถือเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ และเป็นทางเลือกให้กับผู้สอน หรือผู้ที่สนใจสามารถนำความรู้ที่ได้รับในประเด็นที่นำเสนอไปบูรณาการปรับใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

นิยามของอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT)

อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ ตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า “Internet of Things” ตัวย่อ คือ IoT หรือภาษาไทยเรียกว่า“อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง”จำแนกคำสำคัญ (1) Internet หมายถึง ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่มีการเชื่อมต่อและสื่อสารระหว่างเครือข่ายหลาย ๆ เครือข่ายทั่วโลกเข้าร่วมกัน (2) Things หมายถึง สิ่งต่าง ๆ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ นาฬิกา รองเท้า โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ปากกา กระดานไวท์บอร์ด เครื่องมือแพทย์ ฯลฯ และเมื่อเวลาผ่านไปทุกอย่างสามารถเชื่อมต่อและสื่อสารร่วมกันได้ผ่านตัวกลาง Things จึงกลายเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น Internet of Things จึงหมายถึง การที่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดต่างๆ ถูกเชื่อมต่อการทำงานเข้าร่วมกันผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยอาศัยอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) เป็นหน่วยรับชุดคำสั่งข้อมูล แล้วนำมาประมวลผลจากนั้นทำการส่งผลชุดคำสั่งข้อมูลที่ได้รับไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกล แล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถสั่งการ ควบคุมการทำงานและตรวจสอบข้อมูล เพื่อเข้าถึงชุดข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ผลได้ทันที (วิวัฒน์ มีสุวรรณ์, 2559; มหาศักดิ์ เกตุฉ่ำ, (ม.ป.ป.); Akbar and Rashid, 2018; Ashton, 2009) ส่งผลให้เกิดเปลี่ยนแปลงต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทำให้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในชีวิตประจำวัน

แนวคิดของอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) กับการจัดการเรียนการสอน

ลักษณะการทำงานของระบบ IoT เป็นหน่วยรับ-ส่ง ชุดคำสั่งข้อมูลของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่งที่ส่งผ่านอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ไปยังระบบประมวลผลแล้วส่งผลชุดคำสั่งข้อมูลนั้นไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกล แล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

จำเป็นต้องมีการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ตลอดเวลาเพื่อแสดงผลลัพธ์ตามชุดคำสั่ง จากลักษณะการทำงานดังกล่าวหากนำระบบ IoT มาประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียน อาทิ การเข้าถึงการจัดการเรียนการสอน ทบทวน แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ อาทิ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ ภายใต้การสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้นและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนจากผู้สอน ซึ่งลักษณะการทำงานของระบบ IoT ที่ประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนนั้นส่งผลให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (ภูชิศ สถิตย์พงษ์, 2564; วิวัฒน์ มีสุวรรณ์, 2559; ณมน จีรังสุวรรณ, 2556; Ashton, 2009) ดังนี้

1. แนวคิดด้านการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระ หรือทางเลือกการเข้าถึงการเรียนการสอน และใช้กระบวนการคิดที่หลากหลายด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริง ภายใต้การสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น และติดตามผลการจัดการเรียนการสอน หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากผู้สอนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ

2. แนวคิดด้านการเรียนรู้ผ่านพหุประสาทสัมผัส (Multisensory Learning) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระ หรือทางเลือกการเข้าถึงการเรียนการสอนที่หลากหลายด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ ไม่ว่าจะเป็นจากการอ่าน การดู การรับฟัง การจดบันทึก การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ หรือการสรุปผลความรู้อย่างต่อเนื่องทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผู้เรียน

3. แนวคิดด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา (Education Opportunity Expansion) ผู้เรียนมีอิสระ หรือทางเลือกการเข้าถึงการเรียนการสอนที่หลากหลายได้ด้วยตนเองทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผู้เรียนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ การจดจำ ทักษะ องค์ความรู้ ฯลฯ ซึ่งถือเป็นการเพิ่มโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมในการเข้าถึงการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดด้านการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Centered) ที่ผู้เรียนมีบทบาทในกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยตนเองผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับแล้วนำความรู้ที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ผ่านกระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) และกระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองตามธรรมชาติ และแนวคิดด้านการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิด

สังคมแห่งการเรียนรู้จากการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ และระดมสมองร่วมกันผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ การจดจำ ทักษะ องค์ความรู้ หรือเชื่อมโยงกับความรู้เดิมภายในตนเองเข้ากับกระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) และกระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบของอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) กับการจัดการเรียนการสอน

นวัตกรรมการศึกษาที่สามารถนำระบบ IoT มาประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอน อาทิ ห้องเรียนอัจฉริยะ การศึกษาแบบภควันตภาพ การเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน ห้องเรียนกลับด้านฯลฯ ล้วนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าถึงการจัดการเรียนการสอน ทบทวน แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผู้เรียน ภายใต้การสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น และติดตามผลการจัดการเรียนการสอนจากผู้สอนผ่านการเชื่อมต่อและสื่อสารจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง ไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกล แล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง โดยอาศัยอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ในการทำงานระยะไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์ประกอบที่ต้องคำนึงเพื่อลดข้อจำกัดทางกายภาพและควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนที่อาจส่งผลกระทบขณะจัดการเรียนการสอนจากการประยุกต์ใช้ระบบ IoT (ภูชิศ สถิตย์พงษ์, 2564; วิวัฒน์ มีสุวรรณ์, 2559; ต่วนนูรีซันน์ สุริยะ, 2559; Pervez, Rehman and Alandjani, 2018; Littlejohn et al., 2016) ดังนี้

1. อุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) เป็นหน่วยรับชุดคำสั่งข้อมูล ซึ่งอาจติดตั้งมาพร้อมกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดนั้นแล้ว หรืออาจต้องมีการติดตั้งเพิ่มเติม

2. ระบบประมวลผล เป็นหน่วยรับชุดคำสั่งข้อมูลจากอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ชนิดเดียวกันหลายๆ ตัว หรือหลายๆ ชนิดหลายๆ ตัวก็ได้ เพื่อนำมาใช้สำหรับประมวลผลแล้วทำการส่งผลชุดคำสั่งข้อมูลที่ได้รับไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดต่างๆ ในการทำงานตามชุดคำสั่งข้อมูลที่ได้รับ หรือแสดงผลลัพธ์ให้ผู้ใช้งานทราบ

3. ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นหน่วยรับ-ส่ง ชุดคำสั่งข้อมูลของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่งที่ส่งผ่านอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ไปยังระบบประมวลผลแล้วส่งผล

ชุดคำสั่งข้อมูลนั้นไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกล แล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ควรมีการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายใน หรือระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสาธารณะก็ได้ทั้งแบบใช้สาย (Wire Internet) แบบไร้สาย (Wireless Internet) แบบบลูทูธ (Bluetooth) แบบ NFC (Near Field Communication) หรือแบบ RFID (Radio Frequency Identification) ที่มีความรวดเร็วและเหมาะสมสำหรับการรับส่งชุดคำสั่งข้อมูล สารสนเทศ หรือทรัพยากรทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการ จากการศึกษาบทความของภูชิศ สถิตย์พงษ์ (2564) พบว่า ความเร็วของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ดีไม่ควรต่ำกว่า 512 กิโลบิต

4. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นส่วนการใช้งานเพื่อส่งคำขอ หรือแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่งบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ อาทิ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องมีหน่วยความจำ และหน่วยประมวลผลที่อยู่ภายใน หรือต้องมีการติดตั้งเสริมภายในกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

5. ระบบบริหารจัดการ เป็นหน่วยรับชุดคำสั่งข้อมูลที่อุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ส่งผลผ่านระบบประมวลผล เพื่อควบคุม กำกับ และติดตามในส่วนของการจัดการเรียนการสอน การจัดเก็บเอกสาร เนื้อหา แบบฝึกหัด สื่อประกอบการเรียน แหล่งทรัพยากรทางการศึกษา ช่องทางสำหรับการติดต่อสื่อสารร่วมกัน ฯลฯ ซึ่งต้องทำงานได้ดีบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายและมีการปรับเหมาะกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้งาน

6. การเรียนการสอน

6.1 การจัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยพื้นฐาน อาทิ วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น บริบท หลักสูตรฯ เนื้อหา ผู้เรียน ทรัพยากรสนับสนุน และกำหนดจุดมุ่งหมายของรายวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อประกอบการเรียน และเกณฑ์ประเมินผล เป็นต้น เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทาง หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้นนวัตกรรมการศึกษาที่เลือกใช้กับการประยุกต์ระบบ IoT ในการจัดการเรียนการสอนต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวทาง หรือรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) และบุคลิกภาพ ความถนัด ของผู้เรียนแต่ละบุคคลด้วย

6.2 คุณลักษณะผู้เรียน ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้เข้าถึงการจัดการเรียนการสอน ทำกิจกรรม/ แบบฝึกหัด ทบทวน แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และติดต่อสื่อสารด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ การ

จดจำ ทักษะ องค์ความรู้ และการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในอดีตที่ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว

6.3 คุณลักษณะผู้สอน ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น และติดตามผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง และพัฒนาทักษะที่จำเป็นได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในอดีตที่ผู้สอนเป็นผู้บรรยาย หรือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนเพียงผู้เดียว

อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) กับการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนยุคศตวรรษที่ 21 หรือยุคดิจิทัลที่สอดรับกับนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 และนโยบาย“ไทยแลนด์ 4.0” ของรัฐบาลนั้น จำเป็นต้องอาศัยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้จากแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาแบบเปิดที่หลากหลาย ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว หรือกระทั่งการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสมองร่วมกันก็สามารถกระทำได้อย่างสะดวก รวดเร็วทั้งในรูปแบบประสานเวลาและไม่ประสานเวลาผ่านช่องทางที่เหมาะสมของระบบ จากข้อความข้างต้นผู้เขียนจึงนำแนวคิดของอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) กับการจัดการเรียนการสอน และองค์ประกอบของอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) กับการจัดการเรียนการสอน ที่เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีบทบาทและเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันขีดความสามารถของการจัดการเรียนการสอนมาประยุกต์ใช้ร่วมกับนวัตกรรมการศึกษา อาทิ ห้องเรียนอัจฉริยะ เทคโนโลยีเสมือนจริง การศึกษาแบบภควันตภาพ การเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน ห้องเรียนกลับด้าน ฯลฯ ผนวกกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive Learning) มาเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้เรียนมีอิสระ หรือมีทางเลือกการเข้าถึงการเรียนการสอนที่หลากหลายด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นจากการอ่าน ดู รับฟัง จดบันทึก วิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือสรุปผลความรู้ โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนจากสื่อ หรือแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาแบบเปิดที่หลากหลายที่อยู่ในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ อีบุ๊ก (E-Book) วีดิทัศน์ ภาพนิ่ง เสียง สื่อเสมือนจริง กระดานอิเล็กทรอนิกส์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้เรียนไม่ได้เพียงนั่งอ่าน ดู หรือรับฟังเนื้อหาความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ระหว่างการเรียนการสอนจะมีคำถามแทรกในเนื้อหา

หรือต้องจดบันทึกเพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือประมวลผลกับความรู้นั้นแล้วสกัดเป็นองค์ความรู้ หรือสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเองขึ้นมา หรือเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปแลกเปลี่ยน ระดมสมอง หรือติดต่อสื่อสารกับผู้เรียน ผู้สอน หรือผู้เชี่ยวชาญร่วมกันต่อไป และเมื่อผู้เรียนทำการส่งแบบฝึกหัด/ แบบทดสอบเรียบร้อยระบบจะประมวลผลแล้วปรากฏคะแนน พร้อมทั้งให้คำแนะนำข้อที่ตอบผิดผ่านช่องทางที่สนับสนุนของระบบ เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความก้าวหน้าข้อบกพร่องในการเรียนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเกิดความกระตือรือร้นรวมทั้งเกิดประสบการณ์ตรง เกิดองค์ความรู้ เกิดการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ จากการเรียนการสอนได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ภายใต้การสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น ติดตามผล และสามารถนำผลการติดตามนั้นมาวิเคราะห์ได้ทันทีทั้งแบบเดี่ยว และแบบกลุ่มผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับเช่นกัน เพื่อประเมินผลภาพรวมของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนได้อีกด้วย

ตัวอย่างการนำอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยของกฤตย์ษุพัช สารนอก และณมน จีรังสุวรรณ (2562) เรื่อง การออกแบบรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตออฟธิงร่วมกับการเรียนรู้จากคลาวด์คอมพิวติ้ง เพื่อเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา โดยนวัตกรรมการศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกใช้ คือ ห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart Classroom) ที่นำอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) และระบบคราวด์ (Cloud System) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียน กล่าวคือ ห้องเรียนอัจฉริยะที่ประยุกต์อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ในการจัดการเรียน ควรประกอบด้วย 3 ระบบ คือ 1) ระบบ IoT Smart Check in ที่มีการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การทำป้ายชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอุปกรณ์ตรวจวัด (Sensor) คอยตรวจจับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อาทิ จำนวนผู้เข้ามาในชั้นเรียน ผลการเรียน ร่องรอยการเรียน จากนั้นข้อมูลจะถูกรายงานให้ผู้สอนรับทราบด้วยสมาร์ทโฟนที่เชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งในขณะเดียวกันข้อมูลการเรียนทั้งหมดของผู้เรียนจะถูกรวบรวมขึ้นไปเก็บไว้บนระบบคลาวด์ เพื่อเก็บไว้เป็นข้อมูลให้ผู้สอนนำไปใช้วางแผน หรือออกแบบการเรียนครั้งถัดไป 2) ระบบ IoT Smart Cam เป็นระบบการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน เพื่อเก็บข้อมูลในลักษณะภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของผู้เรียนขณะจัดกิจกรรมการเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสามารถย้อนกลับไปดูอีกครั้งได้ในระบบคลาวด์ของผู้สอนเอง ทั้งนี้ผู้สอนสามารถสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น และติดตามผลการจัดการเรียนได้ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่มผ่านสมาร์ทโฟน และ 3) ระบบ IoT Smart Office เป็นระบบที่มีไว้เพื่อใช้อำนวยความสะดวกให้ผู้สอนและผู้เรียนในการจัดการเรียนในห้องเรียนอัจฉริยะผ่านระบบคลาวด์ ซึ่ง

ประกอบด้วยอุปกรณ์ใช้งาน อาทิ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ สแกนเนอร์ กระดานอัจฉริยะ เครื่องพิมพ์ 3D หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่ตอบสนองต่อการใช้งานด้านการเรียน และการใช้ทรัพยากรสารสนเทศทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องตามความต้องการของการจัดการเรียน ดังภาพที่ 1

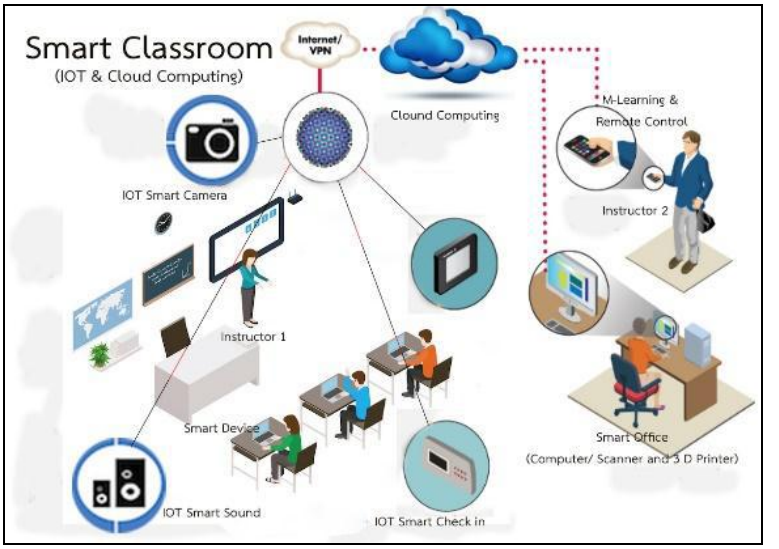

ภาพที่ 1 การนำอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (IoT) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยนวัตกรรมห้องเรียนอัจฉริยะ (กฤตย์ษุพัช สารนอก และณมน จีรังสุวรรณ, 2562)

ซึ่งในส่วนกระบวนการเรียนอย่างชาญฉลาด (Smart Learning) นั้น ผู้วิจัยได้นำระบบอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์มาใช้ร่วมกับระบบคลาวด์ เพื่อช่วยแก้ปัญหา ส่งเสริม และสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนด้วยแนวคิดด้านการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้เสริมจากระบบคลาวด์ ผู้เรียนและผู้สอนแต่ละบุคคลสามารถใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับเชื่อมต่อเข้าสู่การเรียนและการติดตามผลบนระบบคลาวด์ได้อัตโนมัติ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการรู้ ทำกิจกรรม/ แบบฝึกหัด ทบทวน แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และติดต่อสื่อสารร่วมกันได้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริง และผู้สอนสามารถสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้น และติดตามผลการจัดการเรียนควบคู่ไปกับการนำผลการติดตามผู้เรียนมาวิเคราะห์ เพื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรม หรือรูปแบบการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นขณะจัดกิจกรรมการเรียนเพิ่มมากขึ้น และเมื่อศึกษาผลการประเมินรูปแบบการเรียนรู้ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า การจัดการเรียนการสอนผ่านห้องเรียนอัจฉริยะที่นำอินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ และระบบคราวด์ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนร่วมกับแนวคิดด้านการเรียนรู้แบบเชิงรุก และการ

เรียนรู้เสริมจากระบบคลาวด์ ผลการประเมินมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.52)

บทสรุป

การทำงานของระบบ IoT เป็นหน่วยรับ-ส่ง ชุดคำสั่งข้อมูลของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่งส่งผ่านอุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ไปยังระบบประมวลผลแล้วส่งผลชุดคำสั่งข้อมูลนั้นไปยังอีกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดหนึ่ง หรืออีกหลายชนิดที่ทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติในระยะไกลแล้วแสดงผลลัพธ์การทำงานตามชุดคำสั่ง โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องมีการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ตลอดเวลาเพื่อแสดงผลลัพธ์ตามชุดคำสั่ง จากการศึกษาการทำงานของระบบ IoT ร่วมกับการศึกษางานวิจัยของกฤตย์ษุพัช สารนอก และณมน จีรังสุวรรณ (2562) พบว่า การนำระบบ IoT มาประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงได้ทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงได้ทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผู้เรียนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ การจดจำ ทักษะ องค์ความรู้ หรือเชื่อมโยงกับความรู้เดิมภายในตนเองจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ภายใต้การสั่งการ ควบคุม ตรวจสอบ อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ กระตุ้นและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนจากผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง และพัฒนาทักษะที่จำเป็นได้อย่างเต็มที่ เต็มศักยภาพ ซึ่งการประยุกต์ใช้ระบบ IoT ในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดของระบบ IoT กับการจัดการเรียนการสอน อาทิ ด้านการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) และแนวคิดด้านการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Centered) ที่การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากเดิมแบบตั้งรับที่ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียวและผู้สอนเป็นผู้บรรยาย หรือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนเพียงผู้เดียว มาเป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้น และมีอิสระ หรือมีทางเลือกการเข้าถึงการเรียนการสอนที่หลากหลายในการเข้าถึงการจัดการเรียนการสอน ทบทวน แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ติดต่อสื่อสาร ฯลฯ อย่างต่อเนื่องทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผู้เรียน ภายใต้การติดตามของผู้สอน และแนวคิดการเรียนรู้ผ่านพหุประสาทสัมผัส (Multisensory Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ ไม่ว่าจะเป็นจากการอ่าน การดู การรับฟัง การจดบันทึก การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ หรือการสรุปผลความรู้

อย่างต่อเนื่องทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการและความเหมาะสมของบริบทผู้เรียน หรือแนวคิดด้านการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมสมอง และติดต่อสื่อสารร่วมกันได้ด้วยตนเองผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่รองรับ แนวคิดข้างต้นถือเป็นแนวคิดด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา (Education Opportunity Expansion) ที่เป็นการเพิ่มโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมในการเข้าถึงการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ซึ่งการประยุกต์ใช้ระบบ IoT กับการจัดการเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของระบบ IoT ในการจัดการเรียนการสอนที่อาจส่งผลกระทบขณะจัดกิจกรรมกระบวนการจัดการเรียนการสอนร่วมด้วย อาทิ อุปกรณ์ตรวจจับ (Sensor) ระบบประมวลผล ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และระบบบริหารจัดการ เป็นต้น โดยสิ่งสำคัญของการประยุกต์ใช้ศักยภาพของความก้าวหน้าที่ทันสมัยนั้น ผู้อ่านควรเลือกใช้ตามแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน บริบทของรายวิชา และบริบทของสถานศึกษาเป็นหลัก เนื่องจากนวัตกรรม หรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ นั้นเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567*. เข้าถึงได้จาก https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024/

กฤตย์ษุพัช สารนอก และณมน จีรังสุวรรณ. (2562). *การออกแบบรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตออฟธิงร่วมกับการเรียนรู้จากคลาวด์คอมพิวติ้ง เพื่อเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา.* วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 12(1), 92-102.

ณมน จีรังสุวรรณ. (2556). *หลักการออกแบบและประเมิน.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ต่วนนูรีซันน์ สุริยะ. (2559). *อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์กับการบริหารจัดการห้องเรียนอัจฉริยะ.* วารสารการอาชีวะและเทคนิคศึกษา, 6(11), 26-31.

ภูชิศ สถิตย์พงษ์. (2564). MOOC: *นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนในยุคไทยแลนด์ 4.0.* วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 13(1), 233-246.

มหาศักดิ์ เกตุฉ่ำ. (ม.ป.ป.). เอกสารการประกอบการบรรยายเรื่อง *Internet of Things (IoT)*. เข้าถึงได้จาก http://apps.bangkok.go.th/info_gidsedbkk/bmainfo/data_DDS/document/internet-of-things.pdf

วิวัฒน์ มีสุวรรณ์. (2559). *อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งกับการศึกษา.* วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 4(2), 83-92.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 93-140.

Akbar, M. A., and Rashid, M. M. (2018). *Technology based learning system in internet of things education*. In Proceedings of 2018 7th International Conference on Computer and Communication Engineering (ICCCE). (192-197). September 18-19, 2018, Kuala Lumpur, Malaysia.

Ashton, K. (2009). That "Internet of Things" Thing. *RFiD Journal, 22*, 97-114.

Littlejohn, A., Hood, N., Milligan, C., and Mustain, P. (2016). Learning in MOOCs: Motivations and self-regulated learning in MOOCs. *The internet and higher education, 29,* 40-48.

จรณทักษะที่ใช้เพื่อการปฏิสัมพันธ์ของทรัพยากรบุคคล
SOFT SKILLS FOR HUMAN RESOURCE INTERACTION

[1]อติพร เกิดเรือง และ [2]ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

[1]Atiporn Gerdruang and [2]Chaipat Panwatanasakul

[1]มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด, ประเทศไทย

[2]กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ

[1]Stamford International University, Thailand.

[2]Department of Learning Encouragement, Ministry of Education

[1]dr.atiporn@gmail.com, [2]p_chaipat@homail.com

Received: September 24, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาจรณทักษะที่ใช้เพื่อการปฏิสัมพันธ์ของทรัพยากรบุคคล ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในตลาดแรงงานในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นองค์กร หน่วยงาน หรือบริษัทต่างๆ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งและเรียกร้องคุณลักษณะของทักษะทางด้านจรณทักษะ (Soft Skills) ที่มีความท้าทายของคนยุคใหม่ที่เข้ามาทำงานอย่างมาก จรณทักษะเป็นความสามารถที่ประกอบด้วย ทักษะส่วนบุคคล ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการคิด ซึ่งเป็นความฉลาดทางอารมณ์ที่เกิดจากการประสานงานระหว่างอารมณ์ (Emotional) กับเหตุผล (Rational) หรือการทำงานของสมอง (Head) กับ จิตใจ (Heart) นอกจากนี้ จรณทักษะ ยังหมายรวมถึงอุปนิสัยบุคลิกภาพ ทัศนคติ และ mindset ต่างๆ ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยเฉพาะในการทำงานสมัยใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน จรณทักษะจึงเป็นทักษะที่สำคัญที่จะช่วยให้การทำงาน

---

[1] รองศาสตราจารย์ ดร.คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

[2] อาจารย์ ดร. กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ

ร่วมกับผู้อื่นเป็นไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของจรณทักษะ 1) ทักษะส่วนบุคคล ได้แก่ ทักษะการจัดการตนเอง ความสามารถในการปรับตัว ความซื่อสัตย์และจริยธรรม การรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มารยาททางสังคม ทักษะการเผชิญปัญหา ความมั่นใจในตนเอง การมีแรงจูงใจ ทัศนคติทางบวก และความตระหนักรู้และรับผิดชอบ 2) ทักษะระหว่างบุคคล ได้แก่ ความเป็นผู้นำ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การสร้างเครือข่าย การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การยอมรับคำวิจารณ์ การให้คำปรึกษาแนะนำ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล การบริหารจัดการสถานการณ์ และทักษะสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และ 3) ทักษะการคิด ได้แก่ การแก้ไขปัญหา การคิดวิเคราะห์ ความคิดริเริ่ม การค้นคว้า การประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีและดิจิทัล การจัดการข้อมูลข่าวสาร การคิดคำนวณเกี่ยวกับตัวเลข และการกล้าตัดสินใจการแก้ไขปัญหา จรณทักษะจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สามารถนำไปสู่การทำงานเป็นทีมและนำไปสู่ประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง องค์กร สังคม ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

คำสำคัญ: จรณทักษะ, ทรัพยากรมนุษย์

Abstract

This article focused on examining the soft skills necessary for human resource interaction, which are very important in the future labor market. Numerous organizations, agencies and companies emphasize the need for effective soft skills, leading to a challenge for the new generation when entering the workforce. Soft skills include intrapersonal, interpersonal and critical thinking skills which involve an emotional quotient based on coordination between personal emotions and rationale, or the head and heart link. In addition, soft skills also refer to habits, personalities, attitudes and mindsets necessary for living together with other people in society, particularly in modern work operations that typically rely on collaboration. Therefore, soft skills are very important for working together with other people smoothly and effectively. The components of soft skills comprise 3 aspects including 1) Intrapersonal skills, which consist of skills in self-management, adaptability, honesty and ethics, life-long learning, social etiquettes, problem-coping, self-confidence, motivation, positive attitudes, awareness and responsibilities, 2) Interpersonal skills, which consist of leadership, communication, teamwork, the creation of networks, empathy, acceptance of

comments, consultation, interpersonal relationships, and situational management, and 3) critical thinking skills, which consist of problem-solving, analytical thinking, creative thinking, investigation, application of digital technology, information management, number calculation, and decisiveness to make decisions. Accordingly, soft skills are very important for developing the characteristics essential for people to obtain effectiveness in work operation and teamwork, leading to benefits in terms of personal development, organizational development, and societal cohesion for national development in the future.

Keywords: Soft Skills, Human Resource

บทนำ

การพัฒนาทักษะของทรัพยากรบุคคลขององค์กรหรือผู้ประกอบการหรือหน่วยงานทางธุรกิจในปัจจุบันได้พัฒนาก้าวหน้าแตกต่างไปจากอดีต โดยเฉพาะบริษัทในปัจจุบันเป็นรูปแบบบริษัทระดับโลกหรือมีผู้ประกอบการที่อยู่ภายใต้ระบบห่วงโซ่มูลค่า (Global-Value Chain Firms) ซึ่งบริษัทในรูปแบบเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของวงจรการผลิตระดับโลก โดยอาจทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตหลัก (Lead Firm) ผู้จำหน่าย (Supplier) เป็นบริษัทที่มีศักยภาพสูง (High Performance Firm) ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นบริษัทขนาดใหญ่ และเป็นผู้นำในตลาดมีการสร้างนวัตกรรม ตลอดจนมีการลงทุนในระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งโดยทั่วไปบริษัทประเภทนี้จะต้องการพนักงานหรือบุคลากรที่มีทักษะทางด้านภาษา การติดต่อสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม นั่นหมายความว่าบุคลากรจนถึงผู้บริหารในปัจจุบันต้องมี Soft Skills หรือภาษาไทยเรียกว่า จรณทักษะ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการทำงานในโลกปัจจุบันและอนาคตเป็นสำคัญ

จรณทักษะจัดเป็นทักษะที่ทั่วโลกสนใจและให้ความสำคัญแต่กลับพบว่าบุคคลทั่วไปยังขาดทักษะนี้ จากรายงานการสำรวจกำลังแรงงานในสหราชอาณาจักร จากการสำรวจกับนายจ้างๆ ร้อยละ 97 กล่าวว่า Soft Skills เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม มีความสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจมากกว่าวิชาการหรือความรู้ (Clarke. 2016: 137) และจากมุมมองของผู้จ้างงานสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษายังขาดทักษะทางด้านจรณทักษะ (Soft Skills) ในการทำงาน (Bronson, 2007; Brooks et al., 2008) จากรายงานของกลุ่มพันธมิตรร่วมสัญญาของชาวเมริกัน ได้ดำเนินการสำรวจและพบว่า ในอีก 20 ปี ข้างหน้าเยาวชนอเมริกันนับล้านคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของตลาดแรงงานในช่วงศตวรรษที่ 21 จะขาดความพร้อมคือ มีช่วงห่าง (gap) หรือขาดคุณสมบัติในการทำงานและขาดทักษะประยุกต์ กลุ่มพันธมิตรร่วมสัญญาของชาวเม

ริกัน ยังอ้างถึงคำกล่าวของเจมส์ แฮกแมน (James Heckman) นักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบล และฟลาวิโอ คันฮา (Flavio Cunha) โดยทั้งคู่กล่าวว่า จรณทักษะเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนเพื่อการประสบความสำเร็จ เป็นสิ่งที่ส่งเสริมความสำเร็จและการเป็นพนักงานหรือผู้จัดการที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีจรณทักษะ ขณะเดียวกันรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกาและคณะกรรมาธิการระหว่างประเทศ ได้สรุปว่า จรณทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรต้องมีติดตัวล่วงหน้าก่อนออกสู่ตลาดงาน โดยพบว่าทักษะที่เยาวชนยังขาดเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การตัดสินใจ การสื่อสาร (America's Promise Alliance. 2011) เช่นเดียวกับ วิลเลียม (Williams. 2015: 31-39) ที่ศึกษามุมมอง นายจ้าง พนักงานเข้างานใหม่เกี่ยวกับจรณทักษะ (Soft Skills) หรือทักษะเพื่อการทำงาน พบว่า กำลังแรงงานในประเทศจาไมก้าขาดทักษะนี้และด้านที่สำคัญที่สุดคือการสื่อสาร ขณะที่ประเทศไทย จากรายงานผลการคาดประมาณอุปสงค์และอุปทานของตลาดแรงงานระดับปริญญาตรี พบว่าอนาคตในปี พ.ศ. 2568 สาขาวิชาที่มีกำลังแรงงานส่วนเกินมากที่สุดคือ สาขาสังคมศาสตร์ ธุรกิจ และภาวะแรงงานขาดคุณภาพยังคงมีอยู่โดยมีจำนวนมากกว่าสามแสนคน ยังขาดแคลนคุณลักษณะที่จำเป็นทั้งด้านความรู้วิชาการและจรณทักษะ (Soft Skills) เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะภาษาต่างประเทศ ซึ่งนักศึกษาควรได้รับการพัฒนา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2559: ข ง 1)

ดังนั้น ก้าวเข้าสู่ตลาดงานในกรณีของบุคคลากรเข้างานใหม่ (Entry-level-employee) เพื่อเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) ให้มากเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ พร้อมด้วยความรู้ทางวิชาการและจรณทักษะ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังจบการศึกษา กำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการตกงาน เนื่องจากภาวะกำลังแรงงานเกินความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร จึงควรทำความเข้าใจและสร้างคุณสมบัติของบุคคลให้พร้อมเพื่อที่จะสามารถสร้างเสริมบัณฑิตใหม่หรือผู้กำลังจบการศึกษาในระดับต่างๆ ให้มีคุณสมบัติสอดคล้องไปในทางเดียวกับทักษะที่ต้องการในอนาคตของประเทศ

ความสำคัญของจรณทักษะ

จรณทักษะ (Soft Skills) นั้นเป็นทักษะ คุณลักษณะ หรือความสามารถของบุคคลในการจัดการความคิด อารมณ์ บุคคลแวดล้อม สถานการณ์ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล เป็นทักษะพื้นฐานที่คนทำงานต้องมี ซึ่งสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ เป็นทักษะเพื่อใช้ในการทำงานได้กับทุกงานทุกระดับไม่เฉพาะเจาะจงในเนื้องานใดเนื้องานหนึ่ง ไม่ใช่ทักษะทางเทคนิคหรือความรู้เฉพาะใน

สายอาชีพนั้นๆ และไม่ใช่องค์ความรู้ทางวิชาการต่างๆ แต่เป็นทักษะที่ทำให้บุคคลประสบความสบความสำเร็จ อาจประกอบด้วยทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดแก้ไขปัญหา ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะในการปรับตัว ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่สำคัญในอาชีพหรือการทำงาน (Employability Skills) ดังที่ โบเดล (Bodell. 2014: 34-38) ได้กล่าวว่า การจ้างงานในอนาคตหน่วยงานองค์กรต้องการคนทำงานที่มีจรณทักษะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งที่อยู่ในการคาดการณ์และนอกเหนือการคาดการณ์ จรณทักษะจะเปลี่ยนพนักงานให้มีวิสัยทัศน์แห่งอนาคตเกิดความพยายามเสาะหาโอกาสในการเจริญเติบโตก้าวหน้าใหม่ๆ สร้างลักษณะพนักงานและองค์กรให้มีลักษณะการตระหนักรู้และตัดสินใจด้วยตนเองจนก่อเกิดผลสำเร็จต่อองค์กร ขณะเดียวกัน ฮันเตอร์ (Hunter. 2013: ออนไลน์) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย Heriot-Watt กล่าวว่า จรณทักษะเป็นทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนกับสังคมการทำงาน เป็นกลุ่มของคุณสมบัติส่วนบุคคล นิสัย ทัศนคติ ความสามารถในการแก้ปัญหา สื่อสารได้ดี มีจริยธรรมและมีความยินดีที่จะทำงานภายใต้ความกดดัน ทักษะการปรับตัว ทักษะของบุคคลที่ความน่าเชื่อถือและมีไหวพริบ อับดูวานิ (Abduwani. 2012: 88-89) กล่าวว่า จรณทักษะ (Soft Skills) จัดเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่บริษัทต่างๆ มองหาหรือต้องการจากผู้ที่มาสมัครงาน มีความสำคัญในการช่วยส่งเสริมความรู้ (Hard skills) ให้มีการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยส่งเสริมการพัฒนาบุคคลในมิติต่างๆ รวมถึงจริยธรรมในวิชาชีพ เป็นการส่งเสริมทุนมนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพและตอบสนองตรงต่อความต้องการของตลาดงาน และดังที่ รัสมินิ (Rusmini. 2011: 3-6) กล่าวถึงความสำคัญของจรณทักษะ (Soft Skills) ว่าเป็นทักษะเพื่อความอยู่รอด (Survival skills) หรือทักษะของศตวรรษที่ 21 ทักษะเพื่อการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การประกอบอาชีพและการเป็นพลเมืองคุณภาพ และสิ่งที่สำคัญคือเพื่อการเจริญก้าวหน้าและอยู่รอดได้ในตลาดงานที่มีการแข่งขันสูง นั้นคือ ทักษะและความสามารถในการปรับตัว

ดังนั้น ความสำคัญของจรณทักษะ (Soft Skills) จึงเป็นความเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลและองค์กรหรือตลาดงาน ได้แก่ 1) เป็นเครื่องมือในการนำความรู้เชิงวิชาการหรือความรู้ในสายอาชีพออกมาใช้ได้ดี 2) เป็นเครื่องมือสู่ความสำเร็จสำหรับบุคคลทุกช่วงวัย 3) ทำให้บุคคลทำงานได้ดีและประสบความสำเร็จ 4) เป็นทักษะที่เติมเต็มศักยภาพของบุคคล 5) ช่วยให้บุคคลที่มีทักษะการแข่งขันได้ในตลาดงาน และ 6) ทำให้บุคคลได้งานทำ ในด้านองค์กรและตลาดงาน จรณทักษะยังมีความสำคัญและประโยชน์ต่อองค์กรนั้น คือ 1) องค์กรนั้นจะมีอัตราการลาออกต่ำ 2) องค์กรเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ 3) องค์กรสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนและมีเสถียรภาพ ซึ่งทักษะเหล่านี้จะหล่อหลอมให้คนมีจริยธรรมในตนเองทั้งในทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นบุคคลกลุ่มใดทั้งที่อยู่

ในภาครัฐและภาคเอกชนต่างต้องมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งจริยธรรมจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมความรู้สึกสำนึกในหน้าที่นี้ (อติพร เกิดเรือง. 2561)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจรณทักษะที่ใช้เพื่อการปฏิสัมพันธ์ของทรัพยากรบุคคล

"ทักษะ" หมายถึง ความชำนาญ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Skill และคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ได้ขยายความคำว่า "ทักษะ (Skill)" หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการกระทำหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะด้านร่างกาย สติปัญญา หรือสังคม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกฝน หรือการกระทำบ่อยๆ เช่น ครูมีทักษะการใช้คำถาม การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อการสอน นักเรียนมีทักษะ การฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดคำนวณ หรือจรณทักษะ เป็นทักษะที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงาน โดยรวมแล้วประกอบด้วย สมรรถนะทักษะ (Hard skill) และจรณทักษะ (จะระนะ หรือ Soft skill) บุคคลที่มีสมรรถนะทักษะจะเป็นผู้ปฏิบัติงานได้เก่ง ส่วนบุคคลที่มีจรณะทักษะจะเป็นผู้ปฏิบัติงานได้ดี (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2564: ออนไลน์) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า "จรณทักษะ (Soft Skills)" หมายถึง ทักษะที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลในเรื่องความฉลาด ความสามารถทางอารมณ์ หรือความมีคุณธรรม มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น บุคลิกภาพ อุปนิสัย ความสุภาพ ความนุ่มนวลในการเข้าสังคม การใช้ภาษาติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความเป็นมิตร การมองโลกในแง่ดี มีวุฒิภาวะ มีความคิดริเริ่ม สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกความเข้าใจความเป็นจริงของสภาพการณ์ต่างๆ

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับจรณทักษะ (Soft Skills)

จรณทักษะ (Soft Skills) ไม่ได้แยกออกเป็นส่วนใดส่วนหนึ่ง แต่ทฤษฎีทั้งหมดจะมีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนร่วมกัน ดังนี้

1) ทฤษฎีคุณลักษณะของการรับรู้ (Attribution Theory of Perception) จรณทักษะนั้นมีความเกี่ยวข้องกับคนและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้านต่างๆ ทฤษฎีคุณลักษณะของการรับรู้ (Attribution Theory of Perception) จึงเป็นทฤษฎีที่ช่วยให้ไม่ด่วนสรุปด่วนตัดสินหรือมีอคติในการประเมินพฤติกรรมต่างๆ ของคนอื่น ควรวิเคราะห์พฤติกรรมของคนอื่นแล้วแปลความจากการรับรู้นั้นว่าพฤติกรรมนั้นเกิดจากลักษณะภายในตัวบุคคลหรือปัจจัยภายนอกตัวบุคคลนั้น และควรพิจารณาว่า พฤติกรรมนั้นแสดงออกนั้นแตกต่างไปตามสถานการณ์หรือไม่

พฤติกรรมนั้นได้ทำเหมือนคนอื่นหรือไม่ (Consensus) พฤติกรรมนั้นทำเสมอเป็นประจำหรือไม่ (Consistency) คุณลักษณะการรับรู้จะมีผลต่อกิจกรรมและความสัมพันธ์ในองค์กร ทฤษฎีนี้อธิบายว่าปัจจัยที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้นจะเกิดจากปัจจัย 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคลหรือปัจจัยภายนอกตัวบุคคลนั้นๆ ปัจจัยภายในจะได้แก่ นิสัย ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความพยายามในการทำงาน สำหรับปัจจัยภายนอกได้แก่ ภาวการณ์ต่างๆ การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลง ความยุ่งยากของงาน บุคคลที่มีจรณทักษะที่เหมาะสมจะมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของคนอื่นโดยแปลความรับรู้ของตนสู่การแสดงออกด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อสาร จัดการกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม มีการจัดการปัจจัยภายในและภายนอกได้จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน (สุพานี สฤษฎ์วานิช. 2552: 124-128)

2) ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของเทอร์แรนซ์ (Torrance's creativity Theory) องค์กรในอนาคตต้องการความคิดใหม่ๆ เพื่อการสร้างนวัตกรรมในการทำงานหรือแนวทางในการจัดการปัญหา ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของเทอร์แรนซ์ โดย อี พอล เทอร์แรนซ์ ได้เน้นว่าเป็นกระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหาหรือสิ่งที่ขาดหายไปแล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานและทดสอบ โดยกระบวนการเกิดความคิดสร้างสรรค์มี 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact-Finding) 2) การค้นพบปัญหา (Problem-finding) 3) การตั้งสมมติฐาน (Idea-finding) 4) การค้นพบคำตอบ (Solution-Finding) 5) การยอมรับผลการค้นพบ (Acceptance-finding) กระบวนการทั้ง 5 ข้อนี้ จะทำให้ได้หนทางที่เกิดแนวคิดหรือสิ่งใหม่ต่อไปซึ่งเรียกว่าการท้าทายใหม่ (New Challenge) ตามหลักการของเทอร์แรนซ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการประเด็นต่างๆ โดยกระบวนการของเทอร์แรนซ์ สามารถช่วยให้บุคคลมีทักษะการคิดแก้ไขปัญหา ลดความสับสนวุ่นวายในชีวิตและได้ผลลัพธ์สุดท้ายที่เป็นประโยชน์กับตนเองและองค์กรในที่สุด (อุบลวรรณา ภวกานันท์. 2556: 377-378)

3) ทฤษฎีวิธีการวิเคราะห์การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล (Transactional Analysis) เมื่อองค์กรมีคนทำงานมากมายหลายระดับจึงมีความความแตกต่างที่หลากหลายเกี่ยวข้องกัน โดยบทบาทและหน้าที่ ทฤษฎีนี้จึงจัดเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นช่องทางการแสดงออกของพฤติกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดความรู้ความรู้สึก เป็นไปตามแนวคิดของ อีริค เบิร์น (Eric Berne) ในการทำความเข้าใจพฤติกรรมว่าทำไมมนุษย์จึงมีพฤติกรรมต่างๆ กันไป ทำให้เห็นบุคลิกภาพเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของตนเองและผู้ที่กำลังติดต่อด้วย วิธีการวิเคราะห์การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยเสริมสร้างปรับปรุงวิธีการสื่อสาร สัมพันธ์ ไปในทางสร้างสรรค์ และพัฒนาสัมพันธภาพให้ดีขึ้น โดยช่วงสภาวะผู้ใหญ่ (Adult Ego Stage) บุคคลจะแสดงพฤติกรรมแบบมีวุฒิภาวะมีเหตุผลในการตัดสินใจ มีการ

เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ความน่าเชื่อถือ เป็นบุคลิกประเภทปรับตัวได้กับทุกสถานการณ์ ซึ่งสภาวะผู้ใหญ่เหมาะสมต่อการทำงานในองค์กร โดยท่าทีการติดต่อสื่อสารที่มี 4 ลักษณะ คือ I'm OK, You're OK ทั้งฉันและคุณตกลงกันได้ ซึ่งลักษณะนี้เป็นการสื่อสารที่ดีส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย ส่งผลดีต่อองค์กรและคนในองค์กรมีความสุข และในทางกลับกันการสื่อสารที่มีท่าทีไม่ตกลงเช่น I'm OK, You're not OK ฉันรู้สึกดี คุณรู้สึกไม่ดี I'm not OK, You're OK ฉันรู้สึกไม่ดี คุณรู้สึกดี หรือ I'm not OK, You're not OK ฉันและคุณรู้สึกไม่ดีทั้งคู่ เป็นความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น ไม่มีการตกลงเป็นภาวะที่ทำให้องค์กรไม่น่าอยู่ ขาดความร่วมมือในทีม จะทำให้ความสำเร็จในองค์กรก็จะลดลง ดังนั้น บุคคลควรสร้างเสริมลักษณะการสื่อสารแบบที่เป็นที่พอใจทั้งสองฝ่ายให้มีมากในองค์กร เพื่อการสื่อสารที่บรรลุความคาดหวังของทุกฝ่าย ช่วยให้มีความร่วมมือระหว่างบุคคลในองค์กรเพื่อผลผลิตที่ดีขององค์กร (ช่อลดา ติยะบุตร. 2556: 55-61, 169-179)

อย่างไรก็ดี องค์ประกอบของจรณทักษะ (Soft Skill) ที่เกี่ยวเนื่องตามทฤษฎีที่อ้างถึงข้างต้น อาจประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ จริยธรรมขั้นสูงในการทำงาน ทัศนะคติด้านบวก ทักษะการสื่อสารที่ดี ทักษะในการบริหารเวลา ทักษะในการแก้ปัญหา การเป็นสมาชิกที่ดีในทีม ความเชื่อมั่นในตนเอง การสามารถยอมรับและเรียนรู้จากคำวิจารณ์ ความยืดหยุ่นและความสามารถปรับตัว การทำงานได้ดีภายใต้ภาวะที่กดดัน (Hunter. 2013: ออนไลน์) ขณะที่ Anderson (2020) ได้กล่าวไว้ว่า จรณทักษะ นั้นเป็นทักษะที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและความคิดลักษณะส่วนบุคคล ที่โดยทั่วไปแล้วชี้วัดได้ยาก แต่กลับเป็นทักษะที่สามารถช่วยให้บุคคลนั้นสามารถประสบความสำเร็จในบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงาน 5 ประการคือ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการโน้มน้าว ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการปรับตัว และทักษะความฉลาดทางอารมณ์ และดังที่ แจ่มจันทร์และคณะ (Jamjan, et al. 2019) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทักษะบัณฑิตในอนาคต ควรเน้นสมรรถนะด้านการจัดการคน (People Management Competency) ที่เพิ่มเสริมจากสมรรถนะด้านการทำงาน (Work Related Competency) โดยแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านบริหาร ตนเอง บริหารเวลา จัดการตนเอง จูงใจตนเอง ความมั่นใจในตนเอง เชาวน์อารมณ์ และ 2) ด้านทำงานร่วมกับคนอื่น การจูงใจ การบริหาร ทีมงาน การสื่อสาร การนำเสนอ การจัดการข้อโต้แย้ง การบริหารคนดื้อ และการจัดการการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ โรเบิลส์ (Robles. 2012: 453-457) ยังมองว่า จรณทักษะอาจมี 10 ด้านได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) มรรยาท 3) ความยืดหยุ่น 4) ความซื่อสัตย์สุจริต 5) ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ 6) ทัศนคติเชิงบวก 7) ความเป็นมืออาชีพ 8) การมีความรับผิดชอบ 9) การทำงานเป็นทีม และ 10) การมีจริยธรรมในการทำงาน ในขณะที่ ฮาเซลเบอร์จและคนอื่นๆ (Harselberge; et al. 2013: 75-79) มองว่าจรณทักษะ

แบ่งเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม รวม 22 องค์ประกอบดังนี้ กลุ่มที่ 1 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือจรณทักษะ ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) การจัดการข้อขัดแย้ง 3) การติดต่อและสายสัมพันธ์ 4) การกำหนดทิศทางการทำงานกับลูกค้าภายในและลูกค้าภายนอก 5) ภาวะผู้นำ 6) การต่อรอง 7) การทำงานเป็นทีม กลุ่มที่ 2 ทักษะเฉพาะบุคคล ได้แก่ 1) ความยึดมั่นต่อพันธะสัญญา 2) ความสามารถในการปรับตัวต่อวัฒนธรรม 3) ทักษะการเรียน 4) ความสมดุลในชีวิต 5) จริยธรรมในอาชีพ 6) การตระหนักรู้ในตนเอง 7) ความทนต่อความเครียด กลุ่มที่ 3 วิธีการในการทำงาน ได้แก่ 1) ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง 2) ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ 3) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) ความสามารถในการสร้างสรรค์ 5) การตัดสินใจ 6) ทักษะการบริหารจัดการ 7) การค้นคว้าและการจัดการข้อมูล 8) การมุ่งเน้นที่ผลของงาน และดังที่ บรุงกาดท์ (Brungardt. 2011: 3) ได้เสนอมุมของการทำงานเป็นทีมมีดังนี้ 1) ความสามารถในการปรับตัว 2) การประสานความร่วมมือ 3) การตัดสินใจ 4) สัมพันธ์ระหว่างบุคคล การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีม 5) การให้แนวทางในการนำทีม 6) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฉะนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อจรณทักษะที่ชัดเจน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ จึงสามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบของจรณทักษะได้ดังภาพประกอบ 1

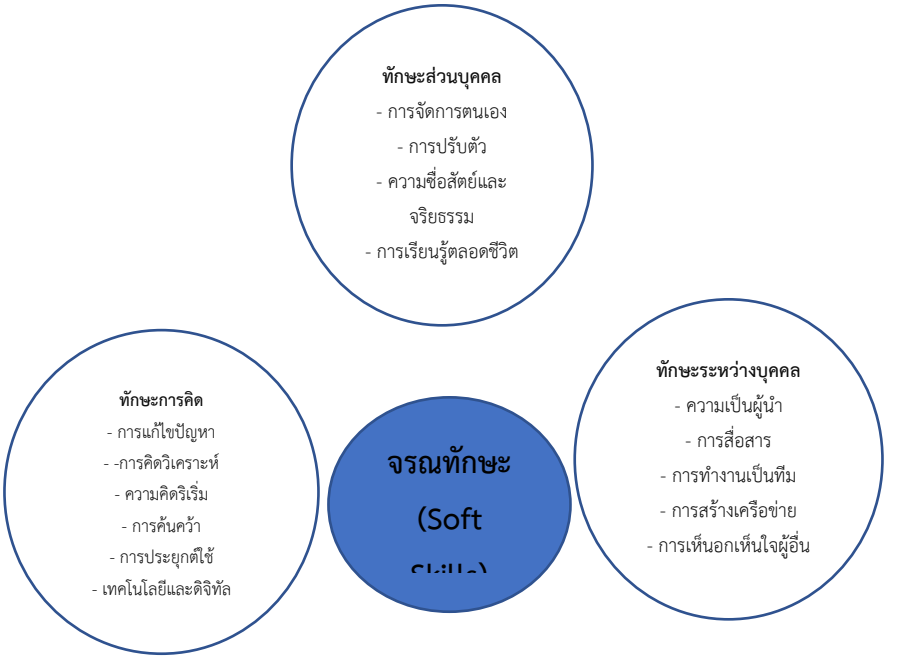

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของจรณทักษะที่ใช้เพื่อการปฏิสัมพันธ์ของทรัพยากรบุคคล

จากภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของทักษะทั้งสามกลุ่มดังกล่าวข้างต้นนั้นไม่ได้แยกออกจากกัน แต่เป็นทักษะหรือลักษณะที่มีความสัมพันธ์ส่งเสริมกันและกัน ทำให้บุคลากรมีศักยภาพในองค์กร เช่น เมื่อบุคคลมีความสามารถในการจัดการตนเองดีจะมีแนวโน้มทำงานที่ดี เช่น มีความตรงต่อเวลา รักษาคามั่นสัญญากับลูกค้า มีความรับผิดชอบซึ่งก็จะได้รับความร่วมมือมีการทำงานเป็นทีมงานที่ดี หรือหากมีทักษะการสื่อสารดีมีความเข้าอกเข้าใจผู้อื่นก็จะทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดีด้วยตามมา จะเห็นได้ว่า การมีทักษะอื่นๆ จัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะต่อรอง ทักษะเหล่านี้ต้องมีทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดแก้ไขปัญหา ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการจัดการ ทักษะด้านตัวเลขข้อมูล ทักษะการตัดสินใจที่ดีเป็นพื้นฐานในกระบวนการของจรณทักษะทั้งสิ้น

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ในการพัฒนาจรณทักษะนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากบุคลากรยังความขาดความสามารถของบุคคลด้านการพัฒนาจรณทักษะ โดยเฉพาะประชาชนที่เป็นเยาวชนที่เป็นกำลังคนของสังคมที่จะต้องเข้าสู่ตลาดงาน การขาดจรณทักษะจึงเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด สำหรับประเทศไทยเองยังมีปัญหาเฉกเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ คือ แรงงานในประเทศไทยยังขาดคุณภาพ ยังควรต้องได้รับการปรับปรุงคุณภาพเพราะยังมีช่วงห่างของความสามารถด้านจรณทักษะ ดังนั้น การพัฒนาจรณทักษะจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การบริหารจัดการตนเอง การตัดสินใจ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การต่อรอง การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม ตลอดจนจริยธรรมในการทำงาน อันนำไปสู่การพัฒนาตนเอง องค์กร และประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ช่อลดา ติยะบุตร. (2556). จิตวิทยาธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). โครงการศึกษาเพื่อทบทวนความต้องการกำลังคนเพื่อใช้วางแผนการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ. กรุงเทพฯ.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). ทักษะ. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2564, จาก www.royin.go.th

สุพานี สฤษฎ์วานิช. (2552*). พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่*: แนวคิด และทฤษฎี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อติพร เกิดเรือง. (2561). *หลักการประเมินผลนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุบลวรรณา ภวกานันท์. (2556). *จิตวิทยาการรู้ คิด และปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Abduwani, Taki Abdul Redha Al. (June 2012). The Value and Development of Soft Skills: The case of Oman. International Journal of Information Technology and Business Management. 2(1): 77-85

America's Promise Alliance. Dropout Crisis Facts & Figures. (2011). http://www.americas promise.org/ News-and-Events/ News-and-Features/2011-News/July/~/media/Files/News/ Final_DropoutCrisis_July2011.ashx [downloaded August 16, 2011].

Anderson, B. M. (2020, January 9). The most in-demand hard and soft skills of 2020. LinkedIn Talent Blog.

Bodell, Lisa. (2014). Five right-brain skills are preditced to be in high demand in the "Conceptual Age". Soft Skills for the Future. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.td.org/ Publications/Newsletters/Global-HRD-Newsletter-Middle-East/Soft-Skills-for-the-Future

Brooks, R., Flanders, A., Jones, M., Kane, S. P., McKissick, J. C., & Shepherd, T. (2008). A study of the workforce training needs for the agribusiness industry in Georgia. The University of Georgia, Center for Agribusiness and Economic Development. Athens: University of Georgia Research Foundation.

Bronson, E. (2007). Career and technical education is ideally suited to teaching students the soft skills needed to succeed in the 21st century workplace. Techniques: Connecting Education & Careers, 82(7): 30-31.

Brungardt, Christie. (2011). The intersection Between Soft Skill Development and Leadership Education. Journal of Leadership Education. 2011 (Volume 10, Issue 1): 1-21.

Clarke, Mary. (2016). Addressing the Soft Skills Crisis. Strategic HR Review. Emerald Group Publishing Limited. 2016 (Vol.15 No.3): pp137-139

Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence: Why It Can Metter More Than IQ. NewYork: Bantam Books.

Haselberger, David; et al. (2012). Mediating Soft Skills at Higher Education Institutions. ModEs project: Lifelong Learning Programme

Hunter, Michelle. (2013). Students, know why soft skills are important: The importance of developing soft skills in a hard world of academia and employment can't be overstated. Retrieved March 19, 2014, from http://gulfnews.com/life-style/education/students-know-why-soft-skills-are-important-1.1216145.

Jamjan, L., Makornkan, S., & Keeratavanithsathian, S. (2019). Developing Nursing Students' Soft Skills: Learned from the Collaborative Network for Educational Quality Assurance. Journal of Public Health Nursing, 33(2), 130

Robles, Marcel M. (2012). Executive Perceptions ofthe Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. Business Communication Quarterly. 2012 (75(4)): 453

สิทธิเด็ก..สิทธิที่ครูควรเข้าใจ

CHILDREN RIGHTS, RIGHTS THAT TEACHERS SHOULD UNDERSTAND

[1]นนทชนนปภพ ปาลินทร และ [2]มัธยม เรืองแสน

[1]Nontachanonpaphop Palintorn and [2]Matthayom Ruengsaen

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

[1]Non.palintorn@gmail.com

Received: September 24, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับนิยามความหมายของคำว่าเด็ก วิวัฒนาการของสิทธิเด็กตั้งแต่สมัยโบราณที่เห็นว่าเด็กคือวัตถุแห่งสิทธิ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่ผู้ใหญ่เป็นเจ้าของเด็ก จนมาถึงปัจจุบันที่ความคิดเปลี่ยนไปกลายเป็นเด็กคือประธานแห่งสิทธิซึ่งเด็กเป็นของแห่งสิทธินั้นซึ่งถือกำเนิดมาพร้อมกับเด็กจึงเป็นสิทธิติดตัว (Inherent Rights) ถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ที่รัฐใดหรือผู้มีอำนาจใดจะยกเลิกหรือทำให้สูญหายไปจากตัวเด็กไม่ได้เพราะสิทธิดังกล่าวเด็กเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว และการรับรองซึ่งสิทธิ**สิทธิเด็กที่รัฐจะต้องดำเนินคุ้มครองอย่างเป็นทางจริงจัง ภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989**

คำสำคัญ : เด็ก; สิทธิเด็ก; สิทธิติดตัว; สิทธิตามธรรมชาติ

---

[1]อาจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[2]อาจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

Abstract

This article aims to present knowledge about the definition of the child. The evolution of children's rights since ancient when children were seen as objects of rights. This leads to treating children as adults owning them. Until the present, that children have changed to become the Subjects of rights, which children belong to. The rights that are born with children are therefore inherent rights and are considered natural rights. that no state or authority can cancel or make it disappear from the child because such rights are the sole possession of the child. and guaranteeing the rights and rights of children that the government must seriously protect under international principles, especially the Convention on the Rights of the Child 1989.

Keywords: Children; Children Rights; Inherent Rights; Natural Rights

นิยามคำว่า “เด็ก”

การนิยามความหมายคำว่า “เด็ก” ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 1 หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น[1]

จากคำนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่ามนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ถือว่าเป็นเด็กทั้งสิ้น เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่แต่ละประเทศที่ใช้อยู่ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล มาตรา 19 กำหนดให้บุคคลจะบรรลุนิติภาวะได้ก็ต่อเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ แต่ถ้าสมรสโดยที่ทั้งฝ่ายชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้วก็จะส่งผลให้ความเป็นเด็กนั้นสิ้นสุดลงทันที ฉะนั้นหากเด็กที่อายุยังไม่เกิน 18 ปี ทำการสมรสก่อนและเข้าเงื่อนไขตาม กฎหมาย (จะสมรสได้ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์) จะถือว่าเด็กนั้นบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายและไม่อยู่ในความคุ้มครองของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอีกต่อไป

จากการศึกษาพบว่าประเทศภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ให้คำจำกัดความคำว่า “เด็ก” ในกฎหมายของตนมีความหมายเช่นเดียวกับอนุสัญญานี้ จึงทำให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” มีความเป็นสากลและมีความหมายเดียวกันทั่วโลก[2]

วิวัฒนาการสิทธิเด็ก

หากจะกล่าวถึงวิวัฒนาการของสิทธิเด็ก สามารถกล่าวได้ว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และมีความต่อเนื่องเรื่อยมาจากอดีตโดยมีจุดเริ่มต้นจากความคิดของนักปรัชญาหลายคน อาทิ โธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อค (John Locke) จาง จาร์ค รุซโซ (Jean Jaque Rousseau) และมงเตสกิเออ (Montesquieu) ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่อง "ความมีอิสรภาพและเท่าเทียมกันของมนุษย์" แต่ในยุคนี้เด็กยังถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เด็กจึงถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลเหล่านี้และผู้ใหญ่ต่างก็มองว่าเด็กคือกลุ่มคนพิเศษที่จะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองเพราะเด็กคือความหวังของประเทศชาติในอนาคต[3] สะท้อนให้เห็นความคิดเกี่ยวกับเด็กที่ดำรงอยู่ในฐานะ "วัตถุแห่งสิทธิ" ที่จะต้องได้รับการป้องกันอันตรายทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่เป็นสากล (Universal) ที่ผู้คนในทุกรัฐปฏิบัติมาเป็นเวลายาวนาน

จนกระทั่งมาถึงช่วงเวลาที่สภาสันนิบาตชาติได้มีมติรับรอง "คำประกาศว่าด้วยสิทธิเด็ก" ในปี ค.ศ.1923 จึงส่งผลให้เกิดปฏิญญาเจนีวาในปี ค.ศ.1923 (Geneva Convention 1923) ตามมาซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนแนวคิดที่มองว่าเด็กเป็นวัตถุแห่งสิทธิมาเป็น "ประธานแห่งสิทธิ" เนื่องจากยุคนี้มีแนวคิดในเรื่องสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กเกิดขึ้น จึงมีความพยายามรวบรวมเงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิเด็กมาไว้ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน ในที่สุดปฏิญญาฉบับนี้ก็ได้รับการลงมติรับรองอย่างเป็นเอกฉันท์ใน ค.ศ.1924 โดยมีจุดมุ่งหมายในการปกป้องเด็กจากความอดอยากหิว โหยแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมผลประโยชน์หรือสิทธิต่าง ๆ ตามที่เด็กควรจะได้รับ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประชาคมโลกจึงได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นใน ค.ศ.1945 เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลสันติภาพโลกโดยมีกฎบัตรสหประชาชาติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นแนวทางให้ประเทศภาคีได้ดำเนินกิจการภายในประเทศของตนด้วยความเคารพในสิทธิมนุษยชนของพลเมือง และในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 สมัชชาสหประชาชาติจึงมีมติรับรอง "ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Right หรือ UDHR)" แต่ปฏิญญาสากลฉบับดังกล่าวไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับรัฐภาคี เนื่องจากปฏิญญาฉบับนี้เป็นเพียงเอกสารชี้แนะแก่รัฐภาคีในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตนเท่านั้น

อย่างไรก็ตามถือได้ว่าปฏิญญาสากลฉบับนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนที่มีอิทธิพลต่อสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ให้การรับรองเกี่ยวกับ "ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์" โดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child, CRC) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ

ของสิทธิมนุษยชนที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็ก[4] จึงนำไปสู่การมีมติรับรอง “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ฉบับใหม่ของสมัชชาทั่วไปแห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1959

ในขณะเดียวกันฝ่ายสังคมนิยมก็พยายามผลักดันให้ปฏิญญาดังกล่าวการพัฒนาไปสู่ “อนุสัญญา” ประเทศโปแลนด์จึงได้เสนอ “ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ต่อสหประชาชาติ โดยร่างอนุสัญญาฉบับนี้มีความสอดคล้องกับหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่าด้วย “ศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน” ก่อให้เกิดความคำนึงว่าเด็กก็มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือทั้งในสภาพแวดล้อมของครอบครัวและการเลี้ยงดูอื่น ๆ บนพื้นฐานของประเพณีและค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และสังคมเหมือนคนกลุ่มอื่น ๆ โดยมีหลักการสำคัญคือการไม่เลือกปฏิบัติและประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก และมีเนื้อหาสาระประกอบด้วยสิทธิของเด็ก 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิการมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิในการมีส่วนร่วม

อนุสัญญานี้จึงได้รับการรับรองในปี ค.ศ.1989 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา โดยมีประเทศทั่วโลกเข้าเป็นภาคีกว่า 180 ประเทศทั่วโลก ยกเว้นประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่ไม่ได้เป็นภาคีในอนุสัญญานี้

สรุปได้ว่า สิทธิเด็กมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณที่เห็นว่าเด็กทุกคนต่างก็มีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด จนพัฒนาแนวคิดมาถึงยุคสมัยใหม่ที่นานาประเทศต่างก็ยอมรับว่าเด็กทุกคนต่างมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันโดยไม่อาจแบ่งแยกด้วยเงื่อนไขใด ๆ และมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง ประชาคมโลกจึงได้บัญญัติอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิในการมีส่วนร่วม

การรับรองและคุ้มครองซึ่งสิทธิของเด็ก

สิทธิเด็กได้รับการรับรองและคุ้มครองอย่างเป็นทางจริงจังภายหลังที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ได้รับการรับรองในปี ค.ศ.1789 ซึ่งอนุสัญญาฉบับนี้ได้รับการร่างขึ้นบนพื้นฐานแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของเด็กและถือว่าเด็กมีความเท่าเทียมกับคนในวัยอื่น ทั้งนี้สิทธิของเด็กที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยสนธิสัญญาฉบับนี้ประกอบด้วย

1. สิทธิในการมีชีวิตรอดและได้รับการพัฒนา (Right of life, survival and development)

รัฐภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่างก็ยอมรับว่าเมื่อเด็กเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด ซึ่งสิทธินี้เรียกว่า “สิทธิติดตัว (inherent Rights)” ดังนั้นรัฐภาคีทุกรัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กสามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้ทั้งก่อนคลอดและภายหลังคลอดแล้ว การดำเนินการมาตรการดังกล่าวจึงต้องดำเนินควบคู่ไปกับมาตรการคุ้มครองซึ่งสิทธิของเด็กในด้านอื่น ๆ เช่น สิทธิด้านสุขภาพอนามัย สิทธิที่จะได้รับโภชนาการที่ดีและเพียงพอ สิทธิในการเรียนและการเล่น ซึ่งมาตรการเหล่านี้เป็นมาตรการเชิงบังคับให้รัฐภาคีต้องดำเนินมาตรการเชิงรุก เพื่อยืดอายุของเด็กให้ยืนยาวมากขึ้น สิทธิของเด็กในด้านนี้ได้รับการบัญญัติไว้ใน ข้อ 6 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยมีสาระสำคัญ 2 ประการดังต่อไปนี้

1.1 สิทธิในการมีชีวิต เริ่มตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดาที่จะต้องได้รับการดูแลให้มีชีวิตรอดปลอดภัยทั้งแม่และลูก การสร้างมาตรการของรัฐที่จะช่วยลดอัตราการตายตั้งแต่เมื่อแรกคลอดหรือเมื่อยังเป็นทารก รัฐจะต้องสร้างมาตรการที่สนับสนุนส่งเสริมให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี (well-being) จะเห็นว่าเด็กทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเกิดมาแล้วร่างกายผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ก็ตาม เด็กต้องได้รับการจดทะเบียนตั้งแต่แรกเกิดและได้รับสิทธินี้โดยปริยาย รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูทั้งทางร่างกาย รวมทั้งการได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาดปลอดภัยถูกหลักโภชนาการ ได้รับการดูแลสภาพจิตใจ ตลอดจนที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและได้รับบริการทางการแพทย์โดยเฉพาะการได้รับวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ ตามวัยอย่างครบถ้วน

1.2 สิทธิที่เด็กจะได้รับการพัฒนา เด็กทุกคนตั้งแต่เกิดมาจะต้องได้รับสิทธิในความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ตลอดจนความพอใจและความสุขการมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัวหรือโรงเรียนและเด็กต้องได้รับการศึกษาที่ดี ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานครบทั้ง 12 ปี ได้รับอาหารที่เหมาะสมแก่วัย ได้เล่นสนุก ได้พักผ่อนและได้รับรู้ข่าวสารอย่างมีอิสระ รวมถึงการมีสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐานสำหรับการดำรงชีวิตและสุขภาพนอกจากนี้สิ่งแวดล้อมรอบตัวจะต้องมีความปลอดภัยด้วย

2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection)

เด็กเป็นวัยที่ชีวิตมีความเปราะบางมากเนื่องจากพัฒนาการด้านต่าง ๆ เจริญเติบโตไม่เท่าผู้ใหญ่ เด็กจึงยังคงต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่และปกป้องเป็นพิเศษจากผู้ใหญ่ ดังนั้นรัฐภาคีต่าง ๆ จึงต้องสร้างฎหมายขึ้นมาคุ้มครองเด็กจากการความรุนแรงทุกรูปแบบ[5] อาทิ การคุ้มครองเด็กจากการถูกบังคับใช้แรงงาน การค้ามนุษย์ การลักพาตัว การล่วงละเมิดทางเพศ และการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กทุกรูปแบบ รวมถึงการป้องกันไม่ให้เด็กตกเป็นเหยื่อจากความรุนแรงต่าง ๆ

ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายที่เป็นการปฏิบัติการใด ๆ จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กที่จะได้รับเป็นอันดับแรกเสมอ

3. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Right of Development)

การเข้าถึงการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตไปสู่อนาคตได้ รวมถึงการเข้าถึงแหล่งข้อมูลของผู้ปกครองโดยเฉพาะผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษรัฐจะต้องช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงการศึกษา การฝึกอบรม การดูแลสุขภาพ การบริการฟื้นฟูสภาพ การเตรียมความพร้อมในการทำงาน และโอกาสทางด้านสันทนาการ ถ้าหากเด็กเหล่านี้สามารถเข้าถึงบริการดังกล่าวจะทำให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ รวมถึงได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation)

เด็กแม้จะเยาว์วัยแต่ก็ถือว่าเป็นสมาชิกของสังคมที่มีสิทธิไม่แตกต่างไปจากคนวัยอื่นโดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทั้งนี้หากการดำเนินการของรัฐกระทบต่อสิทธิของเด็กในเรื่องใดก็ตาม รัฐจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังและเคารพต่อเด็กอย่างถึงที่สุด อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีความมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กในการชุมนุมอย่างสงบด้วย ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 12 ซึ่งวางหลักไว้ว่า “เด็กจะต้องสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตัวเด็กเอง...” การที่เด็กมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุว่าเด็กสามารถคิดได้เองก็เพราะมี “สมอง” มีสติปัญญา อารมณ์ความรู□สึกและมี “ปาก” เพื่อพูดแสดงความรู□สึก ความต้องการและความคิดเห็นดังกล่าว

เสรีภาพในการแสดงออกเป็นสิ่งติดตัวเด็กมาตั้งแต่เกิดถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญประการหนึ่งที่ไม่ควรถูกห้าม นอกเสียจากว□าการพูดนั้นเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวมหรือบุคคลอื่น สิ่งสำคัญคือในขณะที่เด็กแสดงความคิดเห็นใด ๆ เด็กจะต้องไม่ตกอยู่ในอันตรายหรือเผชิญกับความรุนแรงและการถูกคุกคามข่มขู่ทุกรูป รวมทั้งความปลอดภัยภายหลังที่เด็กได้แสดงความคิดเห็นแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างคือบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กในขณะที่กำลังแสดงความคิดเห็นจะต้องมีความปลอดภัยโดยเฉพาะการมีบรรยากาศที่ปลอดภัยต่อความรู้สึกผ่อนคลาย นอกจากนี้เด็กจะต้องมีสิทธิในการแสวงหา รับ ส่ง ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นต่าง ๆ หากสิ่งเหล่านั้นไม่ขัดต่อหลักกฎหมายหรือความปลอดภัยมั่นคงของสังคม[6]

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีความมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งหมายรวมถึงเด็กปฐมวัยด้วย แต่เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีลักษณะการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่แตกต่างไปจากเด็กในวัยอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปราะบางทั้ง

ทางร่างกาย ความคิดและพฤติกรรม ดังนั้นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยเป็นพิเศษแตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ

ประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

ถึงแม้ว่ารัฐภาคีทุกรัฐจะมีบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ดีเพียงใดก็ตาม หากรัฐภาคีแห่งอนุสัญญานี้ขาดความตระหนักหรือความเข้าใจในการปฏิบัติในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองสิทธิเด็กในรัฐของตน ก็อาจส่งผลให้การดำเนินการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ได้รับการรับรองไม่อาจเกิดประสิทธิภาพได้ ที่สุดแล้วอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการคุ้มครองสิทธิเด็กก็อาจเกิดขึ้นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการคุ้มครองสิทธิเด็กของรัฐภาคีไม่เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่คาดหวังไว้นั่นเอง

ด้วยเหตุเบื้องต้นดังกล่าวอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงได้วางหลักการดำเนินมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็กเพื่อให้รัฐภาคีสามารถดำเนินการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination)

หลักการไม่เลือกปฏิบัติถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับเริ่มตั้งแต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) วางหลักเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในข้อ 2 ความว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวง โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าด้วยเหตุใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางด้านอื่น ๆ พื้นฐานทางชาติพันธุ์หรือสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ชาติกำเนิดหรือสถานะอื่นนอกเหนือจากนี้...” และข้อ 7 “ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ...” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ก็ได้วางหลักเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติไว้ใน ข้อ 2 ความว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ จากเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติพันธุ์ เชื้อชาติหรือสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ชาติกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights หรือ ICESCR) วางหลักเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในข้อ 2 (2) ความว่า “รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับประกันว่า สิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้

โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในเรื่อง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจชาติกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ”

สรุปว่า หลักการห้ามเลือกปฏิบัติเป็นหลักสำคัญที่ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศต่าง ๆ ในกรอบของสหประชาชาติรวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระดับภูมิภาคและภายหลังหลายประเทศก็ได้ตรากฎหมายภายในของตนโดยนำหลักการไม่เลือกปฏิบัติไปเป็นสาระสำคัญของกฎหมายที่บัญญัติขึ้น ดังนั้นการเลือกปฏิบัติรัฐภาคีจึงไม่ควรปล่อยปละละเลยให้เกิดขึ้นภายในรัฐของตนไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติเพียงเพราะเหตุผลของความเป็นเด็กที่ยังเยาว์วัยจึงไม่ควรเกิดขึ้นโดยอย่างยิ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก (the best interest of the child)

แนวคิดนี้ได้ปรากฏเป็นแนวคิดรากฐานสำคัญในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1924 ที่วางหลักไว้ว่า “มนุษยชาติจะต้องให้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก...” ต่อมาปริญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1959 ได้ปรากฏถ้อยคำ “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ขึ้นเป็นครั้งแรก[7] หลักประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กนี้เป็นการลำดับไว้ว่าหากมีเหตุการณ์อันใดก็ตามที่มีความจำเป็นจะต้องดำเนินการที่มีความเกี่ยวพันกับเด็ก สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงประการแรก ๆ คือการคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยองค์กรใดก็ตามจะต้องคำนึงถึงประเด็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กก่อนเสมอ[7] ทั้งนี้หลักดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ข้อ 3 (1) ความว่า “การกระทำที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะกระทำภายใต้การกระทำในฐานะสาธารณะหรือเอกชน องค์กรทางสังคม หน่วยงานทางกฎหมายการกระทำการนั้นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กก่อนเป็นอันดับแรก”

ดังนั้น การกระทำอันใดขององค์กรใดในประเทศภาคีแห่งอนุสัญญาว่าสิทธิเด็กจะต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” คือ บทบัญญัติที่สร้างขึ้นมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กให้รอดพ้นจากการตัดสินใจกระทำการขององค์กรทุกประการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก

สรุป เพื่อให้การดำเนินมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็กของรัฐภาคีประสิทธิผลและประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงมีความจำเป็นต้องวางหลักการดำเนินมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็ก 2 ประการสำคัญคือ หลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กจากความแตกต่างในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น และหลักประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก โดยรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาว่าสิทธิเด็กจะต้องคำนึงถึงประการแรกคือประโยชน์ที่เด็กจะได้รับก่อนเสมอจากการดำเนินการใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน, *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก*. (กรมฯ ม.ป.ป.) 17

มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล, 'รายงานฉบับสมบูรณ์หลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก' (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2561) 165.

สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร, *สิทธิเด็กตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ* (pdf, สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร 2555) 8.

วิการัตน์ นิยมไทย, 'อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้' (2552) จุลนิติ. 139, 141-142

Convention on the Rights of the Child Article 1 For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier.

Child Right International Network (CRIN), 'What are the general principles of the Convention on the Rights of the Child? Why are they important?' (GENERAL PRINCIPLES, <https://archive.crin.org/en/home/rights/themes /general-principles.html>

Milka Sormunen, 'The Best Interests of the Child in Human Rights Practice: an Analysis of Domestic, European and International Jurisprudence' (Doctoral Dissertation Faculty of Law at the University of Helsinki 2021) 34

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

LEARNING ACTIVITIES BASED ON STUDENT-CENTERED INSTRUCTION IN PHRAPARIYATTIDHAM SCHOOL GENERAL BUDDHIST EDUCATION

[1]พระสมุห์สิทธิพงษ์ สุทสฺสโน (ภักดี) และ [2]พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

[1]PhraSamu Sitthiphong Suthatsano (Phakdi) and [2]Poolsak Homsombat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]fkf6194@gmail.com

Received: November 2, 2023; **Revised**: November 25, 2023; **Accepted**: December 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยครูมีหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยในการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดรับกับพันธกิจของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายพัฒนาคุณภาพการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิทยาการสมัยใหม่

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

---

[1] นักวิชาการอิสระ วัดเขมาราม จังหวัดอำนาจเจริญ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of learning activities based on student-centered instruction in Phrapariyattidham school general buddhist education. Facilitating student-centered learning stressed the important of experiential learning, cooperative learning. Teachers facilitate the learning atmosphere conducive to constructive learning, encouraging and supporting learner to be self directed learner. In line with the mission of the Phrapariyattidhamma School, General Education Department aims to improve the quality of education of monks and novices to have knowledge and experience that is consistent with the changes in society and modern science.

Keywords : Facilitating student - centered learning , Phrapariyattidham school general Buddhist education

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ให้เกิดทักษะการคิดชั้นสูง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ไขปัญหาและการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ เป็นการมุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้สอนต้องมีวิธีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และทักษะที่ควรจะพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นแนวการจัดการเรียนรู้ที่ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มาตั้งแต่ยุคเริ่มต้นปฏิรูปการศึกษาใหม่ๆ โดยได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในส่วนของแนวจัดการการศึกษาไว้ดังนี้

“มาตราที่ 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

ซึ่งในปัจจุบัน จะเห็นว่า ประเทศไทยเราได้ให้ความสำคัญกับการจัดการการศึกษาในรูปแบบนี้ค่อนข้างมาก แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้เราจะนำแนวการจัดการเรียนรู้แบบนี้มาใช้นานแล้ว แต่ผลสัมฤทธิ์ที่ออกออกมากลับไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการที่ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการ

จัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญตามช่วงชั้นต่างๆ ที่ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ในการเรียนรู้ได้ตามแนวทางนี้ได้ อีกทั้งการศึกษาในระบบของไทยไม่ตอบโจทย์ให้เกิดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญเท่าที่ควร เช่น มีวิชาที่ต้องเรียนต่อสัปดาห์มากเกินไป มีนักเรียนต่อห้องมากเกินไป มีสื่อไม่เพียงพอ รวมไปถึงการจัดสรรเวลาเรียนที่ไม่สอดคล้องกับแนวการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จึงข้อจำกัดที่ทำให้แนวการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ไม่ประสบความสำเร็จในวงกว้าง การจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาในทุกระดับชั้นไม่ว่าจะเป็น การศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา ตลอดไปจนถึงการศึกษาทางเลือกต่างๆ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ แก่พระภิกษุสามเณรเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา การดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีลักษณะการบริหารโดยมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง ส่วนการบริหารโรงเรียนให้อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์และได้กำหนดให้มีกลุ่มโรงเรียนเพื่อให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพและการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถแข่งขันในสังคมโลก ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้ก้าวทันสู่สังคมอาเซียนและสังคมโลก (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560 : 1-5)

บทความนี้จึงขอนำเสนอการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนบางส่วน จนถึงผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งหมด และผู้สอนต้องคำนึงถึงปัจจัยสนับสนุนด้านการรู้คิด ปัจจัยด้านแรงจูงใจและอารมณ์ความรู้สึก ปัจจัยด้านพัฒนาการสังคม ปัจจัยด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

ความเป็นมาของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 2-4) ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยมาตรา 22 ให้หลักการจัดการศึกษาว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ

เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และในมาตรา 24 ยังได้กำหนดการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นที่การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และให้พ่อแม่ผู้ปกครองชุมชน มีส่วนร่วมในการาจัดการเรียนการสอนให้เกิดได้ทุกเวลาทุกสถานที่ในมาตรา 26 การประเมินการเรียนรู้ ให้พิจารณาจากการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาแห่งชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 : 12-14) จากข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นี้ การจัดการเรียนรู้ที่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเป็นส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในภาพกว้าง

ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นในมาตรา 22 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ต้องยึดว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ดังที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” ดังต่อไปนี้

1) พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2550) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่โดยการใช้กระบวนการทางปัญญา(กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม(กระบวนการกลุ่ม) และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัดเน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ใช้หลากหลายวิธีการสอนหลากหลายแหล่งความรู้สามารถพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลาย คือ พหุปัญญา รวมทั้งเน้นการวัดผลอย่างหลากหลายวิธี

2) ประเวศ วะสี (2543 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้เพื่อสร้างปัญญา ให้รู้จักตนเองรู้จักโลก สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีดุลยภาพ สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง มีความสุขสนุกสนาน และเกิดฉันทะในการเรียนรู้

3) กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสรภาพ ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้อย่างมีความสุข และกระบวนการคิดปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับความถนัดความสนใจ ความสอดคล้องกับคติที่ว่า สอนให้ทำ นำให้คิด ลงมือทำ เรียนรู้สอนตนเอง เอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นตัวประกอบ

4) ทิศนา แขมมณี (2545 : 121) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีบทบาทดังกล่าวมากกว่าผู้สอน

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือการยึดว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เพื่อสร้างปัญญาให้รู้จักตนเอง รู้จักโลก สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้มีอิสรภาพ ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้อย่างมีความสุข ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วม ทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดขึ้น

หลักการพื้นฐานของแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญที่สุด คือ การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุด ตามกำลังหรือศักยภาพของแต่ละคน แต่เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัดและยังมีทักษะพื้นฐานอันเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ในการเรียนรู้ อันได้แก่ความสามารถในการฟัง พูดอ่าน เขียน ความสามารถทางสมอง ระดับสติปัญญา และการแสดงผลของการเรียนรู้ออกมาในลักษณะที่ต่างกัน จึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมในลักษณะที่แตกต่างกัน ตามเหตุปัจจัยของผู้เรียนแต่ละคน และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกลไกของการจัดการนี้คือ ผู้สอน แต่จากข้อมูลอันเป็นปัญหาวิกฤตทางการศึกษาและวิกฤตของผู้เรียนที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า ผู้สอนยังแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองไม่เหมาะสม จึงต้อง

ทบทวนทำความเข้าใจ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตทางการศึกษาและวิกฤตของผู้เรียนต่อไป

การทบทวนบทบาทของผู้สอน ควรเริ่มจากการทบทวนและปรับแต่งความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการเรียน โดยต้องถือว่าแก่นแท้ของการเรียนคือการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องเปลี่ยนจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนต้องคำนึงถึงหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ถ้าจะเปรียบการทำงานของอาจารย์(ผู้สอน) กับแพทย์คงไม่ต่างกันมากนัก แพทย์มีหน้าที่บำบัดรักษาอาการป่วยไข้ของผู้ป่วยด้วยการวิเคราะห์ วินิจฉัยอาการของผู้ป่วยแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน แล้วจัดการบำบัดด้วยการใช้ยาหรือการปฏิบัติอื่นๆ ที่แตกต่างกันวิธีการรักษาแบบหนึ่งแบบใดคงจะใช้บำบัดรักษาผู้ป่วยทุกคนเหมือนๆ กันไม่ได้นอกจากจะมีอาการป่วยแบบเดียวกัน ในทำนองเดียวกันผู้สอนก็จำเป็นต้องทำความเข้าใจและศึกษาให้รู้ข้อมูล อันเป็นความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน และหาวิธีสอนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนนั้นให้บรรลุถึงศักยภาพสูงสุดที่มีอยู่ และจากข้อมูลที่เป็นวิกฤตทางการศึกษา และวิกฤตของผู้เรียนอีกประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษาที่ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปฏิบัติในชีวิตจริง ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ผู้สอนจึงต้องหันมาทบทวนบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องแก้ไข โดยต้องตระหนักว่าคุณค่าของการเรียนรู้คือการได้นำสิ่งที่เรียนรู้มานั้นไปปฏิบัติให้เกิดผลด้วย (มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2556 : 1-2)

ดังนั้นหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีสาระที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) การจัดการโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนและ (2) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำเอาสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ศักยภาพสูงสุดที่แต่ละคนจะมีและเป็นได้ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือที่รู้จักในชื่อเดิมว่าการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered หรือChild Centered) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่รู้จักกันมานานในวงการศึกษาไทยแต่ไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติรวมกับความเคยชินที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered) มาตลอด เมื่อผู้สอนเคยชินกับการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมๆ ที่เคยรู้จัก จึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเท่าที่ควร แต่ในยุคของการปฏิรูปการศึกษานี้ได้มีการกำหนดเป็นกฎหมายแล้วว่า ผู้สอนทุกคนจะต้องใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้จึงเป็นความจำเป็นที่ผู้สอนทุกคนจะต้องให้ความสนใจกับรายละเอียดในส่วนนี้ โดยการศึกษาทำความเข้าใจ และหาแนวทางมาใช้ในการปฏิบัติงานของตนให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นการจัดการ

บรรยากาศ จัดกิจกรรม จัดสื่อจัดสถานการณ์ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ผู้สอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนให้ครอบคลุมอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับในการจัดกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้อาจทำได้หลายวิธีการและหลายเทคนิค แต่มีข้อควรคำนึงว่า ในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง แต่ละเรื่อง ได้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่

1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกหรือตัดสินใจในเนื้อหาสาระที่สนใจเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนหรือไม่

2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยได้คิดได้รวบรวมความรู้และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองหรือไม่ ซึ่ง ทิศนา แขมมณี (2557) ได้นำเสนอแนวคิดในการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ดังนี้

2.1) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (Physical Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมที่จะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นการรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อม แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดีๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าปล่อยให้ผู้เรียนนั่งนานๆ ในไม่ช้าผู้เรียนก็จะหลับหรือคิดเรื่องอื่น ๆ แต่ถ้าให้มีการเคลื่อนไหวทางกายบ้างก็จะทำให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัวและพร้อมที่จะรับและเรียนรู้สิ่งต่างๆได้ดีดังนั้น กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน จึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะๆตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน

2.2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา ต้องเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหวต้องเป็นเรื่องที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไปทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกที่จะคิด

2.3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะมนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับอื่นและสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม

2.4) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้

การเรียนรู้นั้น เกิดความหมายต่อตนเองโดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง โดยปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่นๆ อยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางกาย สติปัญญาและสังคม ทุกครั้งที่ผู้สอนให้ผู้เรียนเคลื่อนที่ เปลี่ยนอิริยาบถ เปลี่ยนกิจกรรม ผู้เรียนจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกอาจเป็นความพอใจ ไม่พอใจ หรือเฉย ๆ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสามารถใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนทุกวิชาเพียงแต่ธรรมชาติของเนื้อหาวิชาที่ต่างกันจะมีลักษณะที่เอื้ออำนวยให้ผู้สอนออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในจุดเด่นที่ต่างกัน คือ

(1) รายวิชาที่มีเนื้อหามุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้กฎเกณฑ์และการนำเอากฎเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ หรือการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเองโดยใช้วิธีสอนแบบอุปนัย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำกฎเกณฑ์ที่ทำความเข้าใจได้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใช้วิธีการสอนแบบนิรนัย การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนเพราะผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง

(2) รายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้จากการค้นคว้าทดลองและการอภิปรายโดยใช้หลักเหตุผล เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้สร้างความรู้เองโดยตรง เพียงแต่ผู้สอนต้องรู้จักการใช้คำถามที่ยั่วยุและเชื่อมโยงความคิด ประกอบกับการได้มีโอกาสทำการทดลองเป็นการปฏิบัติร่วมกัน ผู้เรียนจะได้มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อสร้างความรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ทำกันมาอยู่แล้ว

(3) รายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่หลาก หลายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลข้อมูลที่มีลักษณะยั่วยุให้ออกความคิดเห็นได้เช่น วิชาสังคมศึกษา และวรรณคดีเป็นลักษณะพิเศษที่ผู้สอนจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดกิจกรรมการใช้ความคิด อภิปราย นำไปสู่ข้อสรุป เป็นผลของการเรียนรู้และการสร้างนิสัยยอมรับฟังความคิดเห็นกัน เป็นวิถีทางที่ดีในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน

(4) รายวิชาที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นหลักเช่น วิชาพลศึกษาและการงานอาชีพ ผู้สอนควรใช้โอกาสดังกล่าว ให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ผ่านกระบวนการทำงาน

(5) รายวิชาที่ส่งเสริมความคิดจินตนาการ และการสร้างสุนทรียภาพ เช่น วิชาศิลปะและดนตรี นอกจากจะมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายแล้ว ผู้เรียนยังมีโอกาสได้สร้างความรู้ และความรู้สึกที่ดี ผ่านกระบวนทำงานที่ผู้สอนออกแบบไว้ให้ผู้สอนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมักเป็นผู้สอนที่มีความตั้งใจและสนุกในการทำงานสอน เป็น

คนช่างสังเกตและเอาใจใส่ผู้เรียนและมักจะได้ผลการตอบสนองที่ดีจากผู้เรียน แม้จะยังไม่มากในจุดเริ่มต้น แต่เมื่อปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอก็จะสังเกตได้ถึงการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในทางที่ดีขึ้น

ดังนั้น หลักการพื้นฐานของแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถสรุปได้ว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ ที่มีลักษณะแตกต่างจากการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบดั้งเดิมทั่วไป คือ

1) ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของผู้สอน คือ ผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นแหล่งความรู้ Resource Person) ของผู้เรียนผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือก และวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกและจะเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้ารับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2) เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยได้แก่ เนื้อหาวิชาประสบการณ์เดิมและความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่สอน (เนื้อหา) และวิธีที่ใช้สอน (เทคนิคการสอน)

3) การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ๆ สิ่งใหม่ๆ ประเด็นที่ ท้าทายและความสามารถในเรื่องใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาริเริ่มด้วยตนเอง

4) สัมพันธภาพระหว่างผู้เรียน การมีสัมพันธภาพในกลุ่มจะช่วยส่งเสริมความเจริญงอกงามการพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงานและการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคลสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

5) ผู้สอนคือผู้อำนวยความสะดวกและเป็นแหล่งความรู้ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนเป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียน และสามารถค้นคว้าหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียนสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความเต็มใจของผู้สอนที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ผู้สอนจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นความเชี่ยวชาญ ความรู้เจตคติและการฝึกฝนโดย ผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้นั้นก็ได้

6) ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ผู้เรียนจะมีความมั่นใจ

ในตนเอง และควบคุมตนเองได้มากขึ้นสามารถเป็นในสิ่งที่อยากเป็นมี วุฒิภาวะสูงมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

7) การศึกษา คือการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลายๆ ด้านพร้อมกันไปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นจุดเริ่มของการพัฒนาผู้เรียนหลายๆ ด้านเช่น คุณลักษณะด้านความรู้ความคิด ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ ความรู้สึกจะได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆกัน

องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน (มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด , 2556 : 5-7) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะการบริหารจัดการของโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาทั้งระบบของโรงเรียน

การพัฒนาทั้งระบบของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานในทุกองค์ประกอบของโรงเรียนให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ คุณภาพของนักเรียนตามวิสัยทัศน์ที่โรงเรียนกำหนด ดังนั้นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงการพัฒนาทั้งระบบของโรงเรียนประกอบด้วย

1) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาที่มีจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างชัดเจน

2) การกำหนดแผนยุทธศาสตร์สอดคล้องกับเป้าหมาย

3) การกำหนดแผนการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบของโรงเรียนสอดคล้องกับเป้าหมายและเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์

4) การจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน

5) การจัดทำรายงานประจำปีเพื่อรายงานผู้เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพจากภายนอก

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้น ในการดำเนินการของโรงเรียนจึงเปิดโอกาส ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมในการกำหนดเป้าหมายและการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ร่วมในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ร่วมในการประเมินผล เป็นต้น

2. การจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบด้าน “การจัดการเรียนรู้” นับว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่แสดงถึงการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ บทบาทของครู และบทบาทของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำได้สำเร็จเมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครู และผู้เรียน มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้ ดังสาระที่ ทิศนา แขมมณี (2557) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1) การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะบุคคล ทำแทนกันไม่ได้ ครูที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้เขาได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง

2) การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ต้องมีการใช้กระบวนการคิด สร้างความเข้าใจ ความหมายของสิ่งต่างๆ ดังนั้นครูจึงควรกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ

3) การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม เพราะในเรื่องเดียวกัน อาจคิดได้หลายแง่ หลายมุมทำให้เกิดการขยาย เติมเต็มข้อความรู้ ตรวจสอบความถูกต้องของการเรียนรู้ตามที่สังคมยอมรับด้วย ดังนั้นครูที่ปรารถนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นหรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ

4) การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เป็นความรู้สึกเบิกบาน เพราะหลุดพ้นจากความไม่รู้ นำไปสู่ความใฝ่รู้ อยากรู้อีก เพราะเป็นเรื่องน่าสนุก ครูจึงควรสร้างภาวะที่กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้หรือคับข้องใจบ้าง ผู้เรียนจะหาคำตอบเพื่อให้หลุดพ้นจากความข้องใจ และเกิดความสุขขึ้นจากการได้เรียนรู้ เมื่อพบคำตอบด้วยตนเอง

5) การเรียนรู้เป็นงานต่อเนื่องตลอดชีวิต ขยายพรมแดนความรู้ได้ไม่มีที่สิ้นสุด ครูจึงควรสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้ไม่รู้จบ

6) การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลง เพราะได้รู้มากขึ้นทำให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เป็นการพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลการพัฒนาของตัวเขาเองด้วย

จากความหมายของการเรียนรู้ที่กล่าวมา ครูจึงต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1) ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

2) การเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

4) การจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย

5) ความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน

6) การท้าทายให้ผู้เรียนอยากรู้

7) การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้

8) การสร้างบรรยากาศ สถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

9) การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้

10) การมีจุดมุ่งหมายของการสอน

11) ความเข้าใจผู้เรียน

12) ภูมิหลังของผู้เรียน

13) การไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น

14) การเรียนการสอนที่ดีเป็นพลวัตร (dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบเนื้อหาสาระ เทคนิค วิธีการ

15) การสอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป

16) การวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

3. การเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ประกอบสุดท้ายที่สำคัญและนับว่าเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากเดิมที่เน้นเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ก็เพื่อเน้นให้มีผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้น ตัวบ่งชี้ที่บอกถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย

1) การเรียนรู้อย่างมีความสุข อันเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คำนึงถึงการทำงานของสมองที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่ต้องการเรียนรู้ในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ บรรยากาศของการเอื้ออาทรและเป็นมิตร ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

2) การเรียนรู้จากการได้คิดและลงมือปฏิบัติจริง หรือกล่าวอีกลักษณะหนึ่งคือ “เรียนด้วยสมองและสองมือ” เป็นผลจากการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิด ไม่ว่าจะเกิดจากสถานการณ์หรือคำถามก็ตามและได้ลงมือปฏิบัติจริงซึ่งเป็นการฝึกทักษะที่สำคัญคือ การแก้ปัญหา ความมีเหตุผล

3) การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป้าหมายสำคัญด้านหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือ ผู้เรียนแสวงหาความรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกโรงเรียน ทั้งที่เป็นเอกสาร วัสดุ สถานที่ สถานประกอบการ บุคคลซึ่งประกอบด้วย เพื่อน กลุ่มเพื่อน วิทยากร หรือผู้เป็นภูมิปัญญาของชุมชน

4) การเรียนรู้แบบองค์รวมหรือบูรณาการ เป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้สัดส่วนกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ความดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาที่จัดให้เรียนรู้

5) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเข้าใจของผู้สอนที่ยึดหลักการว่าทุกคนเรียนรู้ได้และเป้าหมายที่สำคัญคือ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจึงควรสังเกตและศึกษาธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียน ว่าถนัดที่จะเรียนรู้แบบใดมากที่สุด ในขณะเดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้

ด้วยตนเอง การสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนจะได้รับการฝึกด้านการจัดการแล้วยังฝึกด้านสมาธิความมีวินัยในตนเอง และการรู้จักตนเองมากขึ้น

เมื่อครูจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลแล้ว และมีความประสงค์จะตรวจสอบว่าได้ดำเนินการถูกต้องตามหลักการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่ ครูสามารถตรวจสอบด้วยตนเอง โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ มาตรฐานที่ 18 ซึ่งมีตัวบ่งชี้ดังต่อไปนี้

1) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน

2) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

3) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

5) มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน

6) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา

7) ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน

8) มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการหลากหลายและต่อเนื่อง

9) มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตนและมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่โดยการบูรณาการเรียนรู้แนวพุทธผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวัน และมีคุณสมบัติตามกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข โดยการคาดหวังให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมีครูเป็นผู้แนะนำครูยังมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพียงแต่บทบาทเปลี่ยนจากผู้สอนเป็นผู้แนะนำเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้เทียบได้กับไกด์ที่จะนำนักท่องเที่ยวให้ได้ประสบการณ์ที่ดีจากการเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆครูที่ดีจะช่วยผู้เรียนให้มีความสุขจากประสบการณ์การเรียนรู้และเป็นผู้ที่มีนิสัยใฝ่เรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ทิศนา แขมมณี. (2545). *กระบวนการเรียนรู้ : ความหมาย แนวทางพัฒนาและปัญญาข้องใจ.* กรุงเทพมหานคร : เอกสารเผยแพร่ในโครงการ วพร. ลำดับที่ 01.

ทิศนา แขมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน :องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2543). *การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ผู้รวบรวม) สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2550). *ทักษะ 5G เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. (2556). *คู่มือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พ.ศ.2556).* ร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน.*กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.

การบริหารองค์กรยุคใหม่ด้วยการบริหารเชิงพุทธ

ORGANIZATIONAL MANAGEMENT BY BUDDHIST STYLE IN MANAGEMENT

[1]พระบัวสอน สิริภทฺโท และ [2]พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

[1]Phra Buasorn Siriphatto and [2]Poolsak Homsombat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand.

[1]mcu2507@gmail.com

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรยุคใหม่กับการบริหารเชิงพุทธ การบริหารองค์กรยุคใหม่ต้องอาศัยวิทยาการบริหารจัดการ เข้ามาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรการบริหารหรือการจัดการ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานทุกระดับ โดยการบริหาร นิยมใช้ในภาครัฐหรืองานที่เกี่ยวกับนโยบาย และการจัดการ นิยมใช้ในภาคธุรกิจเอกชน ผู้นำต้องสนใจในงานด้านการบริหารจัดการเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้นำทุกองค์กร ส่วนการบริหารเชิงพุทธนั้น เป็นการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในด้านการบริหารโดยเน้นที่หลักการบริหาร การบริหารองค์กรที่มีแนวคิดเชิงพุทธมีลักษณะที่น่าสนใจ ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการและความคิดเชิงพุทธศาสตร์

คำสำคัญ: การบริหารองค์กรยุคใหม่, การบริหารเชิงพุทธ

---

[1] อาจารย์ ดร., นักวิชาการอิสระ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of organizational management by Buddhist style in management. Modern organizational management requires management science. To be used for the best benefit of the organization. Administration or management It is one of the branches of science that is important and essential to the activities of all agencies at all levels, with administration being used in the public sector or work related to policy and management. Leaders must be interested in managerial work, which is essential to all organizational leaders. Buddhist management It is the application of Buddhist principles in management, emphasizing management principles. Organizational management with Buddhist ideas has interesting characteristics, emphasizing the relationship between management and Buddhist ideas.

Keywords: Organizational management, Buddhist style in management

บทนำ

การบริหาร (Administration) นิยมใช้ในภาครัฐหรืองานที่เกี่ยวกับนโยบาย และการจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคธุรกิจเอกชน ผู้บริหารทุกคนต้องสนใจในงานด้านการบริหารจัดการ คือ 1) คน (Man)ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมากทั้งนี้ในแง่ของปริมาณและคุณภาพ 2) เครื่องจักร (Machine)คือเครื่องจักร อุปกรณ์ที่จัดหาและซื้อมาอย่างพิถีพิถันเพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า 3) เงินทุน (Money) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปโดยไม่ติดขัดและ 4) วัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีปริมาณและมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยตัวอื่นๆ เพราะวัตถุดิบและสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหามาใช้ดำเนินการผลิต และสิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ (เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2552) ส่วนการบริหารเชิงพุทธ เป็นการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในด้านการบริหารโดยเน้นที่หลักการบริหาร โดยบทความนี้จะได้กล่าวถึงรูปแบบการบริหาร แนวคิดในการบริหารเชิงพุทธโดยสถานการณ์ คุณลักษณะของนักบริหาร หลักการบริหารงาน

สมัยใหม่ การบริหารเชิงพุทธด้วยวิธีการสร้างพลังภายใน ตลอดจนการบริหารเชิงพุทธตามแนวท่านพุทธทาส หลักการบริหารเหล่านี้ย่อมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบุคคลและองค์กรตามความแตกต่างและศักยภาพของแต่ละบุคคลสามารถสอดคล้องประกันไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้นิสัยของคนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อสื่อสาร หรือผู้ร่วมงาน หากรู้ว่าคนที่เราจะเกี่ยวข้องด้วยมีนิสัยอย่างไร การเตรียมการต่างๆ เพื่อให้ถูกกับนิสัยของเขาหรือไม่ให้ขัดใจไว้ก่อน หรือถ้าหากจำเป็นก็ให้ผิดใจน้อยที่สุด ก็จะทำให้เกิดปัญหาน้อย มีความสำเร็จมาก เหมือนอย่างสำนวนไทยว่า “เอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือนำขุ่นอยู่ใน น้ำใสอยู่นอก” เป็นต้น

การบริหารองค์กรยุคใหม่

จากสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่มีอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อการดำเนินขององค์กร ผู้บริหารและผู้นำองค์กรทุกระดับต่างต้องงัดกลยุทธ์และเทคนิคทางการบริหารจัดการทุกรูปแบบมาใช้ให้สอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม และการเมือง องค์กรสมัยใหม่จึงหันมามุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการของผู้นำองค์กรให้เข้ากับสถานการณ์และการแข่งขันที่เกิดขึ้น เพื่อให้องค์กรอยู่รอดและก้าวต่อไปอย่างมั่นคงยั่งยืน (People Develop Center, 2567) ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หรือ Technology Disruption องค์กรถูกบังคับให้อาศัยเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนธุรกิจ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานยุคใหม่ที่เข้าใจเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น โดยเฉพาะคนในรุ่น Gen Y ลงไป หรือบุคลากรที่อายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งการทำงานกับคนรุ่นใหม่นั้น หลายองค์กรมักจะประสบปัญหาว่าคนกลุ่มนี้ทำงานไม่นานก็ลาออก ซึ่งบางบริษัทกลับมองว่าเด็กยุคนี้ไม่ทนงาน ไม่สู้งาน แต่จริงๆ แล้วสาเหตุอาจจะเกิดจากการที่องค์กรเหล่านั้น ยังทำงานในรูปแบบเดิมๆ ที่มีความซับซ้อน ไม่ยืดหยุ่น ไม่คล่องตัว และที่สำคัญคือไม่ท้าทาย

ในบทความนี้ ปัจจัยที่สำคัญที่องค์กรยุคนี้ควรต้องปรับ เพื่อให้เข้ากับโลกการทำงานยุคใหม่ ให้คนรุ่นใหม่อยากทำงานและเติบโตไปด้วยกันกับองค์กร มีดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพนักงาน เพราะพนักงานไม่ใช่เพียงแค่เครื่องมือที่จะเข้ามาสร้างรายได้ แต่คือคนที่เข้ามาร่วมสร้างวัฒนธรรมองค์กรร่วมกัน การบริหารจัดการองค์กรยุคใหม่จึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพนักงาน และสะท้อนออกมาให้เป็นภาพลักษณ์ที่ชัดเจนผ่านการสื่อสารภายในอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อพนักงานเข้าใจสถานการณ์อย่างถูกต้องชัดเจน ก็จะเกิดความมั่นใจในการทำงาน ส่งผลให้องค์กรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีการทำงานเป็นทีมที่แข็งแกร่ง

2. สร้างแรงจูงใจในการทำงาน การให้พนักงานได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานแล้ว ยังช่วยสร้างแรงจูงใจกับการทำงาน ทำให้พนักงานเห็นคุณค่าของผลงาน และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้กับความท้าทายใหม่ๆ อยู่เสมอ

นอกจากการส่งเสริมให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การสร้างวัฒนธรรมให้พนักงานมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ผ่านการทำกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และยังเป็นการส่งเสริมให้พนักงานทำงานเป็นทีมมากขึ้นด้วย

3. มีความยืดหยุ่น ถึงแม้ว่าการระบาดของโควิด-19 จะคลี่คลายลง แต่เชื่อว่าหลายองค์กรจะยังคงให้พนักงานทำงานจากบ้านเช่นเดิม เพราะฉะนั้นการปรับกฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้องกับการทำงานรูปแบบใหม่จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ข้อย่อยดังนี้

3.1 ความยืดหยุ่นด้านเวลาการทำงาน คือ การไม่จำกัดให้พนักงานต้องทำงานตามเวลาที่กำหนดเท่านั้น แต่อาจจะปรับเปลี่ยนเป็นให้พนักงานแต่ละคนสามารถบริหารจัดการงอนของตนเองและส่งงานได้ตามเวลาที่กำหนด

3.2 ความยืดหยุ่นในเรื่องสถานที่ทำงาน คือ การเปิดให้พนักงานที่ไม่จำเป็นต้องเข้าออฟฟิศทุกวัน สามารถทำงานได้จากทุกที่ โดยไม่บังคับว่าจะต้องอยู่ที่บ้านหรือที่ออฟฟิศเท่านั้น

3.2 ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ คือ การเปิดโอกาสให้พนักงานได้เรียนรู้งานตามความถนัดหรือความต้องการ รวมถึงการพัฒนาความรู้เดิมและการเพิ่มความรู้ใหม่ๆ

3.3 ความยืดหยุ่นในการให้สิทธิประโยชน์ คือ การให้สิ่งตอบแทนกับพนักงานที่เหมาะสมกับการทำงานยุคใหม่ เช่น การช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การทำงานหรืออินเทอร์เน็ต เมื่อพนักงานต้องทำงานที่บ้าน

4. สื่อสารให้พนักงานเห็นภาพอนาคตขององค์กร การทำให้พนักงานมองเห็นภาพและแนวทางการบริหารจัดการร่วมกัน ถือเป็นอีกหนึ่งสิ่งสำคัญของการบริหารองค์กรยุคใหม่ แต่ละองค์กรนั้นอาจจะมีวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งหนึ่งในวิธีที่จะช่วยให้พนักงานเห็นภาพร่วมกันได้ คือ การนำเครื่องมือในการตั้งเป้าหมายและกำหนดตัววัดผล (OKR) มาเป็นตัวกำหนดเป้าหมายใหญ่ให้กับองค์กร และให้แต่ละส่วนงานเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายไปได้

สรุปได้ว่า การบริหารองค์กรให้ตอบโจทย์พนักงานยุคใหม่ นอกจากจะช่วยให้พนักงานอยากทำงานมากขึ้น ยังมีโอกาสช่วยให้องค์กรได้รับการยอมรับ ถูกพูดถึงบนโลกโซเชียลในแง่มุมที่ดีและเป็นองค์กรที่น่ามาร่วมงานอีกด้วย

รูปแบบการบริหารตามแนวพุทธ

รูปแบบการบริหารตามแนวทางของพุทธ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหาร จึงได้ยกการบริหารตามนัยแห่งอธิไตยสูตร (องฺ.เอก.(ไทย), 20/469/165-166.) มาเป็นรูปแบบการบริหารเชิงพุทธ ซึ่งมี 3 ประการ คือ

1) อัตตาธิปไตย หมายถึง การถือตนเป็นใหญ่ คือถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ และฐานะศักดิ์ศรีตลอดถึงเกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาตนและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ ถือเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

2) โลกาธิปไตย หมายถึง การถือโลกเป็นใหญ่ คือถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยความปรารถนาจะเอาใจใส่หมู่ชนหาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ กระทำการบริหารด้วยการเอาใจหมู่ชน หรือกลุ่มชนหรือบริหารด้วยความเกรงกลัว ไม่เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ

3) ธรรมาธิปไตย หมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่ได้รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มชัดแห่งปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า เป็นไปด้วยชอบธรรมและเพื่อความดีงาม การจะทำอะไรจะต้องศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเสียก่อน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการรับฟังอย่างกว้างขวาง แล้วพิจารณารับฟัง อย่างกว้างขวาง จะมองเห็นว่าการบริหารดังกล่าวเป็นความชอบธรรมและเพื่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชน

จากการบริหารดังกล่าว ได้มีผลตรงกันกับแนวคิดของการบริหารโดย Resist Robert ที่เขียนถึง หลักการบริหารแบบเผล็ดการ แบบคำพูดและการกระทำไม่ซ้ำกัน แบบปรึกษาและมีส่วนร่วม ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว การบริหารหรือการทำงานการมีส่วนร่วม ได้เป็นปรัชญาพื้นฐานของชาวตะวันออก เช่น ประเทศไทย ที่มีการทำงานโดยการลงแขกและขอแรงลงแขกให้ แบกหามอันเป็นหลักการบริหารและการทำงานมาตลอด

ดังนั้น เราจะเห็นว่า การกระทำอะไรในทางพุทธศาสตร์นั้นเน้นการทำเป็นทีม (group) เช่น การฟังธรรม การรับเข้ามาเป็นสมาชิกของนักบวชต้องทำการสาบานตัวต่อพระอุปัชฌาย์ พระกรรมวาจาจารย์ คือผู้แนะนำการปฏิบัติ รวมทั้งสงฆ์ที่มานั่งเป็นอันดับ ในการรับเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ขององค์การ และเมื่อเข้ามาสู่กลุ่มแล้วจะต้องฉัน (รับประทาน) อาหารเป็นกลุ่ม รักษามารยาทในการฉันอาหาร เมื่อเวลาสวดมนต์ก็สวดพร้อมกัน ตื่นเช้าตรู่ต้องมาทำความสะอาดที่อยู่อาศัย เวลาศึกษาก็ศึกษาพร้อมเพรียงกัน

หลักการบริหารเชิงพุทธ

หลักการบริหารเชิงพุทธ ที่องค์กรหรือหน่วยงานโดยทั่วไป นำมาประยุกต์ใช้ในด้านการบริหาร สามารถประมวลได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 องค์ความรู้ (เรียนรู้) มี 4 ด้าน คือ

1) สิ่งที่เป็นความรู้ทั่วไปหาได้ในตลาดวิชาการเช่น ระเบียบ ข้อบังคับ
2) องค์ความรู้ขององค์กรเองสะสมเองจากผลการปฏิบัติงาน
3) นำความรู้จากคนอื่นโดยใช้ที่ปรึกษา
4) วางแผน เตรียมการ สร้างสิ่งรู้ที่จะทำ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (ทำตาม) ปฏิบัติตามองค์ความรู้จากแผนที่จะทำ ซึ่งมีการกระทำ 3 ด้าน คือ

1) ทำทางกาย เช่น ทำด้วยมือ พูดสื่อสาร ความสุจริต
2) ทำทางใจ เช่น การตั้งมั่นมุ่งเป้า การเตือนตนด้วยสติ การเพียรพยายามให้ของที่จะทำให้ดีขึ้นเรื่อยๆ
3) ทำทางปัญญา เช่น ความเห็นถูกต้อง คิดแก้ปัญหาได้

ขั้นตอนที่ 3 ผลลัพธ์ (ผลจากการปฏิบัติตามข้อ 2) มี 3 ด้าน คือ

1) เป้าหมายเทียบกับผล ดูการบรรลุผล
2) บทเรียนที่ได้รับทั้งเชิงผลสำเร็จ และความล้มเหลว แล้วทำเป็นภูมิปัญญาองค์กร
3) ผลลัพธ์เชิงธุรกิจเทียบกับวิสัยทัศน์

ขั้นตอนทั้ง 3 นี้ จะต้องหมุนเป็นวัฏจักรและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จนกว่าจะสามารถบรรลุวิสัยทัศน์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ถือว่าเป็นหลักสำคัญในการบริหารเชิงพุทธ ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนนำไปประยุกต์ใช้ในด้านการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดในการบริหารเชิงพุทธโดยสถานการณ์

การบริหารในยุคนี้ค่อยข้างเป็นปัจจุบัน เนื่องจากมนุษย์ต้องประสบปัญหาอยู่เสมอ การเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหาทางการบริหารถือว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด (There is one best way) สถานการณ์ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะใช้การบริหารแบบใด การบริหารในยุคนี้จึงมุ่งเน้น ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมขององค์การและเป็นส่วนขยายของทฤษฎี

ระบบว่า ทุกๆ ส่วนจะต้องสัมพันธ์กัน ขั้นตอนที่สถานการณ์บางครั้งจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด บางสถานการณ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึง หลักมนุษยธรรมและแรงจูงใจ บางครั้งต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือผลผลิตขององค์กรเป็นหลัก การบริหารจึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจ

หลักการของการบริหารโดยสถานการณ์

ถือว่าการบริหารจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด เป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิด และยอมรับหลักการของทฤษฎีระหว่างทุกส่วนของระบบจะต้อง สัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจและรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลักมากกว่าที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน โดยใช้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการพิจารณาด้วย เน้นให้ผู้บริหารรู้จัก ใช้การพิจารณาความแตกต่างที่มีอยู่ในหน่วยงาน คือ

1) เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

2) เข้าใจความแตกต่างระหว่างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการและการควบคุมงาน

3) เข้าใจความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กร

4) เข้าใจความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการดำเนินงานขององค์การ

ในเมื่อเข้าใจในความแตกต่างเหล่านี้แล้วก็จะสามารถนำมาประยุกต์กับบุคคลและองค์กรตามความแตกต่างและศักยภาพของแต่ละบุคคลสามารถสอดคล้องประกันไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้นิสัยของคนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อสื่อสาร หรือผู้ร่วมงาน หากรู้ว่าคนที่เราจะเกี่ยวข้องด้วยมีนิสัยอย่างไร การเตรียมการต่างๆ เพื่อให้ถูกกับนิสัยของเขา หรือไม่ให้ขัดใจไว้ก่อนหรือถ้าหากจำเป็นก็ให้ผิดใจน้อยที่สุด ก็จะทำให้เกิดปัญหาน้อย มีความสำเร็จมาก

ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงหยั่งรู้ถึงเรื่องนิสัยใจคอของคนจึงได้ตรัสหลักธรรมเกี่ยวกับนิสัยใจคอของคนว่า คนทั้งหลายในโลกนี้มีนิสัย หรือจริตอยู่ด้วยกัน 6 อย่าง (ขุ.จู.(ไทย), 3 0/492/185-195.) คือ

1) ราคจริต (one of lustful temperament) บุคคลที่มีจริตนี้ จะมีอารมณ์หนักไปในทางรักสวยรักงามชอบการมีระเบียบ สะอาด ประณีต มีกิริยาท่าทางละมุนละไม นิ่มนวล ข้าวของเครื่องใช้ไม่เกี่ยงว่าเก่าหรือใหม่ แต่ต้องสะอาดเรียบร้อย พูดจาอ่อนหวาน สรุปว่า มีนิสัย

รักสวยรักงาม เป็นคนเจ้าระเบียบ อยู่ในกฎเกณฑ์ เคารพสิทธิผู้อื่น และไม่ต้องการให้ใครอยู่เหนือกฎเกณฑ์

2) โทสจริต (one of hating temperament) บุคคลที่มีจริตนี้มักมีอารมณ์โกรธขี้โมโห อะไรนิดก็โกรธ อะไรหน่อยก็โกรธ ชอบพูดเสียงดัง ทำงานหยาบ ไม่ค่อยจะละเอียดถี่ถ้วน แต่งตัวไม่พิถีพิถันเป็นคนใจเร็ว สรุปว่า มีลักษณะพูดเสียงดัง เป็นคนเปิดเผย ปากร้ายใจดี ไม่ชอบคนที่พูดจาอ้อมค้อมไม่อิจฉาใครน่าคบหาสมาคม

3) โมหจริต (one of deluded temperament) บุคคลที่มีจริตนี้ มักมีความลุ่มหลงในทรัพย์สมบัติ ชอบสะสมมากกว่าจ่ายออก เป็นคนเก็บทุกอย่าง เห็นแก่ตัว อยากได้ของคนอื่น แต่ของตนเองไม่อยากให้ใคร ชอบเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ชอบบริจาคทานการกุศล เป็นคนชอบได้ไม่ชอบให้ สรุปว่า เป็นคนเชื่อคนง่าย เก็บตัว หวงทรัพย์สมบัติ ไม่ต้องการให้ใครมารู้เรื่องของตนเองมากนัก ไม่ชอบการสมาคมกับผู้อื่นและสังคม

4) วิตกจริต (one of faithful temperament) บุคคลที่มีจริตนี้ เป็นคนชอบคิดตัดสินใจไม่เด็ดขาด มีเรื่องที่ต้องพิจารณานิดหน่อยก็คิดตรองอยู่อย่างนั้น ไม่กล้าตัดสินใจ คนประเภทนี้เป็นโรคประสาทมากหาความสบายใจได้ยาก

5) สัทธาจริต (one of intelligent temperament) บุคคลที่มีจริตนี้ มีจิตน้อมไปในความเชื่อเป็นอารมณ์ประจำใจ เชื่อโดยไร้เหตุผล พวกที่ถูกหลอกลวงก็คนประเภทนี้ ถ้ามีคนแนะนำอะไรก็จะตัดสินใจเชื่อโดยไม่พิจารณา สรุปว่า มักจะปลงใจเชื่อแบบขาดปัญญา ต้องมีคนที่เป็นกัลยาณมิตรคอยแนะนำ

6) พุทธิจริต (one of speculative temperament) บุคคลที่มีจริตนี้ เป็นคนเจ้าปัญญาความคิด มีความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบดี การคิดการอ่านหรือการทรงจำดีทุกอย่าง สรุปว่า เป็นคนที่เก่งเรียน สติปัญญาดี มีทักษะการตัดสินใจที่เฉียบขาด แก้ปัญหาได้เฉพาะหน้าเป็นอย่างดี

นิสัยหรืออารมณ์ทั้ง 6 แบบนี้ พระพุทธเจ้าทรงแจกแจงแยกแยะไว้ เพื่อจะใช้วิธีการอบรมสั่งสอนแต่ละคนให้เหมาะสมกับจริต ทุกๆ คนที่เกิดมาย่อมมีจริตทั้ง 6 แบบอยู่ในตัว แต่จะมีมากหรือน้อยในแบบใดก็แล้วแต่ละบุคคล เมื่อรู้ว่าใครมีนิสัยหนักไปในทางใดก็ทรงสั่งสอนด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับคนๆ นั้น สามารถนำเป็นแนวคิดในการบริหารเชิงพุทธโดยสถานการณ์ได้ในยุคปัจจุบันโดยไม่ล้าสมัย

คุณลักษณะของนักบริหาร

การบริหารเชิงพุทธนั้น ผู้บริหารจะต้องจะต้องมีลักษณะ 3 ประการคือ จักขุมา เป็นผู้ที่มีสายตาที่ยาวไกลหรือมีวิสัยทัศน์ วิทูโรคือเป็นผู้ที่จัดการธุระได้ดี กล่าวคือเป็นคนที่สามารถจัดการ

บริหารงานได้เป็นอย่างดี มีความคล่องตัวและต้องเป็นผู้มีนิสยสัมพันธ์ คือเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับ เพื่อนร่วมงาน ลูกน้องหรือผู้ที่มาติดต่อได้อย่างดี ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีหลักการบริหารที่ดีด้วย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ปาปณิกสูตร 3 ประการ (องฺ.เอก.(ไทย), 20/459/133,134.) ดังนี้

1) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล หรือเป็นผู้ที่มีสายตาที่ยาวไกลหรือมีวิสัยทัศน์ เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจต้องรู้ว่าสินค้าที่ไหนได้ราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจึงได้ราคาแพง ในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill คือความชำนาญในการใช้ความคิด

2) วิธูโร หมายถึง เป็นผู้ที่จัดการธุระได้ดี กล่าวคือ เป็นคนที่สามารถจัดการบริหารงานได้เป็นอย่างดี มีความคล่องตัว มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรต้องดูออกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัด คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือความชำนาญด้านเทคนิค

3) นิสัยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน ลูกน้องหรือผู้ที่มาติดต่อได้อย่างดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมืองก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้นๆ ให้พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงินเพราะมีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้คุณลักษณะ ที่สามนี้สำคัญมาก “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

คุณลักษณะทั้ง 3 ประการนี้ มีความสำคัญมากน้อยต่างกันนั่นขึ้นอยู่กับระดับของนักบริหาร ถ้าเป็นนักบริหารระดับสูงที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ 1 และข้อที่ 3 สำคัญมาก ส่วนข้อที่ 2 มีความสำคัญน้อยเพราะเขาสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความชำนาญเฉพาะด้านได้

สำหรับนักบริหารระดับกลาง คุณลักษณะทั้ง 3 ข้อ มีความสำคัญพอๆ กัน นั่นคือ เขาต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกัน เขาต้องมีปัญญาที่มองภาพกว้างและไกลเพื่อเตรียมตัวสำหรับขึ้นเป็นนักบริหารระดับสูง นักบริหารระดับกลางบางคนไม่ได้เตรียมตัวให้พร้อมในด้านสติปัญญา เมื่อขึ้นสูงก็ถูกผู้ใต้บังคับบัญชานินทาว่า “โง่แล้วยังขยัน” เหมือนกับภาษิตอังกฤษที่ว่า “สัญชาติลิงยิ่งปีนสูงขึ้นเท่าไร คนก็รู้ว่าเป็นลิงมากขึ้นเท่านั้น”

สำหรับนักบริหารระดับต้น ที่ต้องลงมือปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน หรือผู้ใต้บังคับ

บัญชาอย่างใกล้ชิดคุณลักษณะข้อที่ 2 และที่ 3 คือความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์สำคัญมาก แต่กระนั้นเขาก็ต้องพัฒนาคุณลักษณะข้อที่ 1 คือ ปัญญาเอาไว้เพื่อเตรียมเลื่อนสู่ระดับกลางต่อไป

เหมือนกับที่ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “อย่าห่วงว่าใครไม่รู้ว่าท่านเก่ง หรือมีสามารถ จงห่วงแต่ว่า สักวันหนึ่งเมื่อคนเขายกย่องหรือเลื่อนตำแหน่งท่าน ท่านมีความเก่งและความสามารถสมกับที่เขายกย่องหรือเลื่อนตำแหน่งหรือเปล่า” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

หลักการบริหารงานสมัยใหม่

ในปัจจุบันการบริหารงานหรือการจัดการองค์กร มีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และมีการแข่งขันเพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงานและการพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ ในขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนามาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ เพราะเขาถือว่า การที่จะใช้หลักการ วิธีการ หรือเทคนิค ของนักวิชาการชาวตะวันตก ซึ่งพัฒนาการการบริหารจัดการมานั้นยังเป็นหลักการที่ยังยึดกับวัตถุ รวมทั้งมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไรและการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อนักวิชาการทางตะวันตก ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้เขารู้ว่าศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั่น คือศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธ

องค์ประกอบสำคัญที่นักบริหารงานควรคำนึง

เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (Money) วัตถุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และแรงงานหรือคน (man) องค์ความรู้ในการบริหารงานในยุคต้นๆ ของการพัฒนาการบริหารงานสมัยใหม่ จะคิดถึงองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายขององค์กร ว่าจะมีทิศทางหรือแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างไร แต่ต่อมามีการพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่

การบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด “การมีส่วนร่วม (Participation)” มากขึ้น “การให้อำนาจ (Empowerment)” “การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement)” “การทำงานเป็นทีม (Teamwork)” ทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจจาก

องค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) และ การจัดการ (management) หรือกระบวนการทางการบริหาร (Administration) นักวิชาการ ชื่อ Lather Gunlocks และคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารที่เรียกว่า "POSDCORB" ไว้ 6 ประการ คือ

1) การวางแผนงาน (Planning) หมายถึง องค์กรควรจะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้ หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน

2) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชา ที่คล่องตัว การเชื่อมสายบังคับบัญชาให้แน่นแฟ้น และมีความจงรักภักดีต่อองค์กรเพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูงเป็นอย่างดี

3) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร

4) การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นตรง รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

5) การประสานงาน (Co – iodinating) เป็นการประสานงานในเชิงระบบในองค์กร หรือ นอกระบบนอกองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในองค์กรและนอกองค์กร

6) การเสนอรายงาน (Reporting) องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเที่ยงตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูล จะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นตรง รวดเร็วต่อผู้บริหาร

6) การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) องค์กรควรจัดทำระบบบัญชี และงบประมาณเป็น แบบมาตรฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบระบบบัญชี (Balance Sheet)ได้อย่างมีระบบในการบริหารงานองค์กร หลักการบริหารงานสมัยใหม่ จึงจำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากร - มนุษย์ (บุคคล) ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็น

ธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่โลกาภิวัฒน์ และความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ของระบบทุนนิยมในปัจจุบัน ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

หลักสัปปุริสธรรมสำหรับการบริหารงานยุคใหม่

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต คือหลักสัปปุริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในธัมมัญญูสูตร อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการยุคใหม่ เพื่อประกอบการพิจารณาว่าหลักการบริหารยุคใหม่ มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกันและรู้เท่าทันโลก ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 6 ประการ (ที.ปา.(ไทย), 11/331/264;439/312. ;องฺ.สตฺตก.(ไทย),23/65/114.) คือ

1) ธัมมัญญุตา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำ ให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ อันว่า “ สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา “โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2) อัตถัญญุตา (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กรในที่นี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดีการวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ

3) อัตตัญญุตา (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถและคุณธรรมเป็นอย่างไรและเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไรและรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพและมั่นคงถาวร

4) มัตตัญญุตา (Moderation, Knowing how to be temperate) ความผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขั้นที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5) กาลัญญุตา (Knowing the Proper time) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาในการประกอบกิจในที่นี้ หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6) ปริสัญญุตา (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้กริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการจำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7) ปุคคลัญญุตา (Knowing the individual, Knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัยความสามารถและคุณธรรม ตลอดถึงรู้ในความสามารถของบุคคลและใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะการ
ติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

จากสาระของสัปปุริสธรรมข้างต้น จะเห็นว่า พระพุทธศาสนา อธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่าพบได้ในสังคมมนุษย์ หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์การที่ดีได้ สำหรับในส่วนของ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทาง

ใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกส่วนหนึ่งด้วย (จำรัส จันทร์แสงศรี, 2552)

การบริหารเชิงพุทธแนวท่านพุทธทาส

ท่านพุทธทาส ได้กล่าวเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธ คือ บริหารอย่างผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ซึ่งจะต้องบริหารด้วยความพอดี ความไม่เห็นแก่ตัว ทำแล้วได้ประโยชน์ ใช้สติปัญญาในการบริหาร อิงหลักธรรม วิเคราะห์วิจัยเป็นขั้นเป็นตอน ไม่มีทุกข์ทุกขั้นตอนทำงาน ใช้สติปัญญาเมื่อผิดพลาด มีอุดมคติเห็นถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการบริหารเงินหรือเงินทุน บริหารคน และบริหารงานทั่วไป

1. บริหารแบบพุทธ คือ บริหารงานแล้วยังเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบานในทุกขั้นตอนการทำงานของสิ่งที่จะบริหาร คือ

1) ผู้รู้ คือ รู้ในสิ่งที่ควรรู้ ไม่จำเป็นต้องรู้ทั้งหมด มิเช่นนั้นจะเป็น “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” สิ่งที่จำเป็นคือต้องรู้ในสิ่งที่จะทำงานอย่างแท้จริง และต้องมีสิ่งควบคุมความรู้ เพื่อป้องกันการนำเอาความรู้ไปใช้ในทางที่มิชอบ การรู้ต้องรู้ที่ถูกต้อง ไม่รู้อย่างหลับ เช่นทางไสยศาสตร์ ต้องรู้ว่าต้องพึ่งตนเอง พึ่งธรรมะ มาใช้ในการบริหารในการทำงาน พระพุทธเจ้าเน้น ต้องพึ่งตนเอง ต้องปฏิบัติด้วยตนเองและแก้ไขความผิด ข้อบกพร่องด้วยตนเอง

2) ผู้ตื่น คือ ตื่นจากหลับ ทั้งทางโลกและทางธรรมผู้เบิกบาน คือ มีความเมตตากรุณา ไม่มีอคติ ยึดธรรมะเป็นหลัก ไม่ยึดตัวกูเป็นหลัก และไม่เห็นแก่ตัวหลักการแบบพุทธ คือ ทุกปัญหาที่พบจะไม่ทุกข์ ไม่ท้อถอย ไม่ผิดหวังต่อความผิดพลาดมีข้อผิดพลาดก็เอามาแก้ไขโดยไม่ทุกข์

2. ธุรกิจมุมมองเชิงพุทธ คือทำให้มีสาระทำให้มีกำไรหรือค้าขาย หรือการลงทุนค้าขาย หลักการดำเนินชีวิตและธุรกิจต้องมีทั้งเชิงวัตถุ (เปลือก) และเชิงจิตใจ (เนื้อใน) มีลักษณะที่สำคัญ (สมหวัง วิทยาปัญญานนท์, 2531) ดังนี้

1) ความพอดี : ดำเนินชีวิตด้วยการมีทรัพย์สมบัติพอตัว มีเกียรติพอดี ให้ความเคารพไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ จะได้มีมิตรภาพที่แท้จริงและมั่นคง

2) ความไม่เห็นแก่ตัว : การบริหารธุรกิจแบบยิว ดำเนินชีวิตด้วยความเห็นแก่ตัวเท่านั้น ซึ่งไม่ถูกต้อง งานจะสำเร็จสันติภาพด้วยมิตร เรียกพ่อสัมพันธ์กัน แค่ 2-3 คน เรียกเพื่อนนั้นสัมพันธ์กันมีมากมายทั่วโลกนับหลายพันล้านคน ความไม่เห็นแก่ตัวคือ เห็นแก่มนุษย์ทั้งโลก

(ผู้อื่น) และเห็นแก่ความถูกต้อง ความเห็นแก่ตัวจะทำให้ทิศทางหันเหไปทางอื่นที่ไม่ถูกต้อง ด้วยหวังผลประโยชน์ที่จะตกแก่ตนเป็นหลัก

3) ทำเพื่อประโยชน์ : ดำเนินชีวิตและธุรกิจให้เกิดประโยชน์ทางวัตถุ ทางร่างกาย และทางจิตใจทำด้วยสติปัญญา:ทำด้วยความหวังตามก้นฝรั่งนั้นไม่ใช่พุทธ การทำงานด้วยความหวัง ทุกข์ไม่หมด เพราะทำด้วยกิเลส ตัณหา หรือความอยากที่จะมี โดยที่ไม่จำเป็นต้องมี คำว่า “สติปัญญานั้นดียิ่งกว่าความหวัง”

4) อิงหลักธรรมะ : ดำเนินชีวิตและธุรกิจด้วยความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ และมัธยัสถ์วิเคราะห์วิจัยเป็นขั้นเป็นตอน : ต้องพิจารณางานปัญหาเป็นชั้นเป็นเชิง เป็นขั้นเป็นตอน ไม่ทำแบบขวานผ่าซาก บางอย่างก็ไม่อาจถือหลักเกณฑ์เดียวกันทุกงานได้ ต้องมีเหตุผลที่ถูกต้องแยกแยะด้วยสติปัญญา

5) ไม่มีทุกข์ทุกขั้นตอนทำงาน : เน้นทางดับทุกข์ ดับปัญหาไม่ให้เหลือ ตอนคิดจะทำไม่ทุกข์ (ขั้นวางแผน) ทำแล้วไม่ทุกข์ (ขั้นปฏิบัติ) ผลจากการทำงานออกมาดีหรือเลว ก็ไม่ทุกข์ (ขั้นได้รับผล) การใช้ประโยชน์จากผลนั้นก็ไม่ทุกข์ (ขั้นใช้ประโยชน์จากผล) และการเก็บรักษาผลนั้น กรณีใช้ไม่หมด ก็ไม่ทุกข์ (ขั้นเก็บรักษา)

6) ใช้สติปัญญาเมื่อผิดพลาด : ทำธุรกิจแล้วผิดหวัง ผิดพลาด สูญหาย ขาดทุน ก็ไม่ต้องมานั่งเป็นทุกข์ ความสมหวังทำให้เหลิง (หลงตัวเองว่าเก่ง) ความผิดหวังทำให้คนฉลาด ฉลาดเพราะมีปัญหาให้ลองแก้ปัญหาดู เมื่อรู้วิธีแก้ก็จะนำไปใช้ให้สมหวังในเวลาข้างหน้าในอนาคต เมื่อสมหวังก็จะมีสติปัญญาด้วยโดยสมบูรณ์ ไม่ใช่ฟลุ๊กงานจึงสำเร็จ

6) มีอุดมคติเห็นถูกต้อง : ชีวิตไม่ใช่อยู่ด้วยสิ่งที่กินได้เพียงอย่างเดียว ต้องมีความถูกต้องด้วย โดยมีอุดมคติเพื่อความถูกต้อง งานจะผิดพลาดยาก ถ้ามีอุดมคติว่าจะไม่เห็นแก่ตัวตั้งใจไว้ว่าจะทำให้ผู้อื่นพอใจ (เหมือนทำให้ลูกค้าพึงพอใจ) ถ้าจะได้ประโยชน์มาถึงตัว ก็เป็นเพียงเอามาเป็นค่าใช้จ่ายเป็นทุน เพื่อทำความดีต่อไป “ให้งกงานไม่งกเงิน เพราะงกเงินเสียงาน แต่งกงานได้เงิน”

บทสรุป

การบริหารองค์กรยุคใหม่ที่มีแนวคิดเชิงพุทธมีลักษณะที่น่าสนใจ ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการและความคิดเชิงพุทธศาสตร์ โดยการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในด้านการบริหารโดยเน้นที่หลักการบริหาร คือ 1) องค์ความรู้ (เรียนรู้) สิ่งที่เป็นความรู้ทั่วไปหาได้ในตลาดวิชาการ องค์ความรู้ขององค์กรเองสะสมเองจากผลการปฏิบัติงาน นำความรู้จากคน

อื่นโดยใช้ที่ปรึกษา วางแผน เตรียมการ สร้างสิ่งรู้ที่จะทำ 2) การปฏิบัติ (ทำตาม) ปฏิบัติตามองค์ความรู้จากแผนที่จะทำ ซึ่งมีการกระทำ 3 ด้าน คือ (1) ทำทางกาย เช่น ทำด้วยมือ พูดสื่อสารความสุจริต (2) ทำทางใจ เช่น การตั้งมั่นมุ่งเป้า การเตือนตนด้วยสติ การเพียรพยายามให้ของที่จะทำให้ดีขึ้นเรื่อยๆ (3) ทำทางปัญญา เช่น ความเห็นถูกต้อง คิดแก้ปัญหาได้ และ 3) ผลลัพธ์ (ผลจากการปฏิบัติตามข้อ 2) (ดูแลผล) เป้าหมายเทียบกับผล ดูการบรรลุผลบทเรียนที่ได้รับทั้งเชิงผลสำเร็จและความล้มเหลว แล้วทำเป็นภูมิปัญญาองค์กร ผลลัพธ์เชิงธุรกิจเทียบกับวิสัยทัศน์

เอกสารอ้างอิง

จำรัส จันทร์แสงศรี. (2552). *หลักการบริหารงานสมัยใหม่ กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์,* บทความพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : สมาคมฟันดาบสมัครเล่นแห่งประเทศไทย.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2552). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทริปเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย.* ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *วิธีในการบริหาร,* (พิมพ์พิเศษ 5 ธันวาคม). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมหวัง วิทยาปัญญานนท์. (2531). *บริหารเชิงพุทธแนวท่านพุทธทาส.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

People Develop Center. (2567). *เทคนิคการบริหารสมัยใหม่เชิงสร้างสรรค์ สู่การเป็นผู้บริหารองค์กรยุคใหม่.* https://www.peopledevelop.net

พุทธวิธีการบริหารสำหรับผู้นำยุคใหม่

BUDDHIST PRINCIPLES ON ADMINISTRATION FOR NEW GENERATION LEADERS

[1]พระบัวสอน สิริภทฺโท [2]พูลศักดิ์ หอมสมบัติ และ[3]ศรีอรุณ คำโท

[1]Phra Buasorn Siriphatto, [2]Poolsak Homsombat and [3]Sriarun Khamtho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand.

mcu2507@gmail.com

Received: September 14, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 30, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารสำหรับผู้นำยุคใหม่ เป็นการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ด้วยการบริหารทั้งในด้านการบริหารตนเองของผู้บริหาร การบริหารบุคคลและการบริหารงานในองค์การ และมีความสอดคล้องกับหลักการครองตน ครองคน และครองงาน โดยการใช้หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในด้านการบริหารจัดการและดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร งานบุคคล การอำนวยการ และการกำกับดูแล

คำสำคัญ: พุทธวิธีการบริหาร, ผู้นำยุคใหม่

---

[1] ดร., นักวิชาการอิสระ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[3] อาจารย์ ดร., คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of Buddhist principles on administration for new generation leaders. It can be used for administrators in the self-administration, human resource management and the management of the organization. It is consistent with principles of self-managing, people managing, and task managing by using the teachings of the Lord Buddha in the management and implementation to achieve maximum benefit, divided into 5 important elements: Planning, Organizing, Staffing, Directing and Controlling.

Keywords: Buddhist principles on administration, New generation leaders

บทนำ

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชน เป็นองค์กรเพื่อวัตถุประสงค์บางประการของมนุษย์ย่อมต้องการผู้นำที่มีความสามารถเพื่อวินิจฉัย สั่งการงานช่องกลุ่มองค์การให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนไปในทางทิศเดียวกันและช่วยตัดสินก้ปัญหาส่วนรวมในองค์ การด้วยความสำคัญของผู้บริหารยุคใหม่จึงเกิดขึ้นโดยปริยาย เพราะเมื่อคนอยู่ร่วมกันมากขึ้น ถ้าไม่มีหัวหน้าคอยชี้น้ำย่อมเกิดความสับสนวุ่นวายขาดการประสานงาน ขาดประสิทธิภาพในการทำงานไปด้วย หากพิจารณาความสำคัญของผู้นำต่อการพัฒนาองค์การและการจัดการแล้วจะเห็นว่ามีความสำคัญอย่างมากในการที่ทำให้เกิดการปฏิบัติงานขององค์การบรรลุป้าหมายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือเอกชน ภาวะผู้นำ ล้วนมีความสำคัญและก่อให้เกิดผลที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ผู้นำบางคนทำให้องค์การที่เคยเฉื่อยชาเชื่องช้ากลับกลายเป็นองค์กรที่มีความกระฉับกระเฉง บางคนทำให้องค์การที่เคยมีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีสิ่งที่ท้าทายให้ทำอยู่ตลอดเวลา กลายเป็นองค์กรที่ทำงานอยู่แต่ขอบเขตที่แคบ ๆ ขาดสิ่งเร้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานภายในองค์การ และได้แต่ทำงานเนือย ๆ ไปวัน ๆ ในภาวะวิกฤติของระบบราชการที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ต้องการผู้บริหารยุคใหม่ที่เข้มแข็งมีความตั้งใจที่จะแก้ไข อย่างกล้าหาญอดทนและต่อเนื่อง สามารถสร้างความมั่นใจที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การและทำให้การทำงานของระบบราชการสามารถเดินไปสู่ในทิศทางที่ดีขึ้นภาวะวิกฤตของระบบราชการไทยดังกล่าวไม่ได้เกิดเฉพาะงาน แต่เกิดขึ้นในขอบข่ายทั้งระบบ ทั้งในกระทรวงและกรมกองต่างๆ ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับท้องถิ่น ภาวะที่ต้องการจึงไม่ใช่ผู้นำของคนเพียงคนเดียว แต่เป็นผู้นำในทุกระดับ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่จะช่วยกันเพื่อพาระบบราชการไทยทั้งระบบให้พ้นจากภาวะวิกฤติที่เป็นอยู่

พุทธวิธีการบริหารเป็นการนำหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การเพียรพยายามขัดเกลาจิตตน ด้วยการเพิ่มปัญญา วิชชา อันเป็นตัวความรู้ให้สามารถบริหารตนได้มากพอสมควรที่จะเข้าไปมีส่วนในการบริหารคนอื่นจากคนหนึ่งไปถึงหลายๆ คน จนถึงบริหารองค์การต่างๆ ที่ถ้ามองในแง่ของความจริงแล้ว การบริหารทุกอย่างต้องเริ่มที่การบริหารตนมาก่อนทั้งนั้น การบริหารองค์การตลอดถึงประเทศชาติ การทำงาน ประสานงาน ร่วมแรงร่วมใจกันในการทาหน้าที่ป้องกันบำบัด บำรุง รักษาองค์การของคนที่ศึกษา ฝึกหรืออบรมตนมาดีแล้วนั่นเอง การบริหารองค์การจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากคนเป็นจำนวนมากที่ฝึกปรือกันมาในด้านต่างๆ จนเกิดความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมเหมาะสมที่จะทำงานในฐานะนั้นๆ การนำหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเกี่ยวกับการบริหารงานทุกระดับ ผู้บริหารที่จะให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงได้ต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ (1) การบริการตน เป็นหลักการที่ว่าผู้บริหารที่ดี ต้องสามารถบริหารควบคุมตนเองให้ดีเสียก่อน จึงจะสามารถบริหารคนอื่นได้ดี (2) การบริหารคน เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารตนได้ดีแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่การบริหารบุคคล หรือผู้ใต้บังคับบัญชา และ (3) การบริหารงาน คนกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน ถ้านักบริหารสามารถจัดการกับตนเอง คนได้ดีก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานอย่างแน่นอนหลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหาร หรือผู้ที่เตรียมตัวเพื่อเป็นผู้บริหารควรจะพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาตนพัฒนาคน และพัฒนางาน เพราะ จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองและสังคม

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ เพราะเป็นหลักธรรมสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานทุกประเภท ทั้งยังเป็นหลักธรรมนำชีวิตให้ประสบสุขในแนวทางจริยธรรมของพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน

บทความนี้ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอการบูรณาการระหว่างพุทธวิธีการบริหารกับคุณลักษณะของผู้นำยุคใหม่ ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับการบริหารอยู่จำนวนมาก หลักคาสอนเหล่านี้หากได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ อธิบาย ตีความ จัดทำเป็นหลักวิชาการ บูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยแล้ว ก็จะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารและพัฒนามนุษย์ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะของผู้นำยุคใหม่

ปี ค.ศ. 2023 เป็นช่วงเวลาที่ผู้นำต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ โรคระบาด และความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากมาย หลังภาวะเกิดโรคระบาดไวรัสโควิด 19 คุณสมบัติของผู้นำที่ดีในยุคนี้จึงไม่ใช่ผู้นำที่เพียงแค่คอยทำตามระบบหรือคู่มือบริหารในช่วงเวลาปกติเท่านั้น แต่ต้องเป็น

ผู้นำที่รู้จักพลิกแพลง ปรับตัวตามสถานการณ์ สามารถแก้ไขวิกฤตหรือพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสได้ ซึ่ง Adecco ได้คัดเลือก 7 คุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลง มาเป็นแนวทางในการคัดเลือกผู้บริหารและพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับองค์กร (White Paper: Leadership Recruitment Trends 2022 ฉบับภาษาไทย, ออนไลน์) ดังนี้

1. Outward Mindset – คิดถึงส่วนรวม

การจะเป็นผู้นำที่ดีแน่นอนว่า “ประโยชน์ส่วนรวมต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนตน” ผู้นำที่ดีจึงต้องเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อส่วนร่วม มี outward mindset คิดถึงผู้อื่นก่อนตัวเอง ทิ้งความต้องการของตัวเองเพื่อปกป้ององค์กรและพนักงาน ดังคำกล่าวที่ว่า leaders eat last

ผู้นำที่ดีจะรับบทบาทเป็นผู้รับใช้ (Servant Leadership) ที่พร้อมสนับสนุนและปกป้องพนักงานให้มีพื้นที่ปลอดภัยในการทำงาน ช่วยเหลือพนักงานให้พัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ซึ่งจะนำมาสู่การปลดล็อควัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ผู้นำจะต้องเสียสละรับผิดชอบทำหน้าที่ที่มากขึ้น คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำ เป็นนักฟังที่ดี มีความเห็นอกเห็นใจ รับผิดชอบแทนลูกน้อง สร้างแรงจูงใจแทนการสั่งงาน แสวงหาความร่วมมือและแรงสนับสนุนจากรอบด้าน ผลักดันให้ลูกน้องได้เติบโต รวมถึงมีความสามารถในการมองภาพรวมและมองการณ์ไกลเพื่อนำทีมไปสู่เป้าหมาย อย่างที่ได้เขียนในบทแรกว่าบทบาทของผู้นำไม่ใช่เพียงผู้ที่นำทีมอยู่เบื้องหน้า แต่ยังเป็นผู้ที่ทั้งคอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังและอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่ในการทำงานด้วย ดังนั้นหากคุณอยากเป็นผู้นำที่ดีอาจต้องเริ่มต้นจากการถามตัวเองก่อนว่าคุณพร้อมเป็นผู้ที่เสียสละแล้วหรือยัง? ยังมีอะไรที่คุณยังสามารถทำเพื่อลูกน้อง องค์กร หรือสังคมในภาพใหญ่ได้อีกบ้าง?

2. Inspirational - สร้างแรงบันดาลใจ

สภาวะแบบไหนที่พนักงานจะทำงานออกมาได้ดี ระหว่างทำงานแบบหมดไฟกับทำงานแบบมีแรงจูงใจ? แน่นอนว่าต้องเป็นอย่างหลัง ใครๆ ก็อยากทำงานที่มีความหมาย อยากทำงานกับผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ อยากเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างสังคมที่น่าอยู่และดีขึ้น

บทบาทของผู้นำยุคใหม่จึงเน้นหนักที่การสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งไม่ได้แปลว่าผู้นำต้องเป็นคนพูดเก่งราวกับนักพูดสร้างแรงบันดาลใจ แต่เป็นผู้นำที่สามารถ walk the talk ทำให้เราเห็นว่าเขาเชื่อมั่นใน core value ขององค์กรจริงๆ เป็นผู้นำที่กล้ากำหนด purpose เหนือ profit กล้าจินตนาการถึงความเป็นไปได้ใหม่ๆ เป็นผู้นำที่ทำให้พนักงานเห็นคุณค่าของงานที่ทำและมีแรงบันดาลใจที่จะทำงานอย่างเต็มที่เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับตัวเอง องค์กร และสังคม

3. Lifelong learning – เรียนรู้อยู่เสมอ

ธุรกิจ 10 ปีที่แล้ว กับธุรกิจในตอนนี้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การบริหารจึงไม่สามารถใช้แนวทางเดิมๆ หรือปฏิบัติตามสูตรสำเร็จที่เคยใช้กันมาได้อีกต่อไป คนที่อยู่ในฐานะผู้นำจึงต้องพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และคอยพัฒนาตัวเองตลอดเวลา แม้ว่าจะมีประสบการณ์และความรู้มากแค่ไหน ก็ต้องกล้าที่จะโยนความคิดและประสบการณ์เดิมๆ ทิ้งไป ยอมลดอัตตาเพื่อเรียนรู้ เปิดใจยอมรับไอเดียและฟีดแบคจากผู้อื่น ทั้งการเรียนรู้จากพนักงาน ลูกค้า หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ

การทำตัวเป็นน้ำไม่เป็นเต็มแก้วเป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ Adecco มองว่าสำคัญที่สุด เพราะการมีผู้นำที่เปิดใจยอมรับฟังและเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ จะเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่จะทำให้องค์กรมีศักยภาพในการแข่งขันเหนือคู่แข่งและปรับตัวได้เร็วเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง

4. Communication – สื่อสารเป็น

การสื่อสารคือเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนและเอาตัวรอดจากวิกฤตต่างๆ จนดำรงค์เผ่าพันธุ์มาได้นับพันๆ ปี ด้วยเหตุนี้คุณสมบัติด้านการสื่อสารจึงเป็นสิ่งผู้นำขาดไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่ใหม่และไม่มี know how ในการรับมือมาก่อน ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารอย่างเปิดเผยและจริงใจเพื่อสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น (transparent communication) สื่อสารด้วยความเห็นอกเห็นใจเพื่อปลอประโลมและเยียวยาความรู้สึกของพนักงาน (empathic communication) และสื่อสารโน้มน้าวใจเพื่อชักจูงให้พนักงานมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (persuasive communication) หากผู้นำมีคุณสมบัติเหล่านี้ก็จะสามารถรับมือกับปัญหาและเข้าควบคุมสถานการณ์ที่โกลาหลได้อย่างฉับพลัน ดังตัวอย่างที่เราเห็นการใช้การสื่อสารเพื่อจัดการกับวิกฤตโควิดของ ลี เซียนลุง นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ และจาซินดา อาร์เดิร์น นายกรัฐมนตรีนิวซีแลนด์

5. Emotional Intelligence - ความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างมากสำหรับผู้นำในการบริหารจัดการตัวเองและบริหารทีม การเป็นผู้นำในยุคนี้ต้องเจอกับความเครียดและบททดสอบมากมาย หากผู้นำไม่รู้จักบริหารจัดการอารมณ์ของตัวเองให้ดีก็จะส่งผลเสียต่อบรรยากาศในการทำงาน ขณะเดียวกันผู้นำก็ต้องมีความสามารถที่จะเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นด้วย เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของผู้อื่น ยิ่งในวิกฤตที่ผู้คนมักรู้สึกไม่มั่นคง เครียด และกังวลใจ ผู้นำจะเป็นที่พึ่งสำคัญในการทำให้สภาวะจิตใจของพนักงานกลับมาสู่จุดสมดุลและพร้อมเดินหน้าทำงานเพื่อองค์กรต่อไป

6. Unstructured Problem-Solving - คิดพลิกแพลงแก้ปัญหา

การที่โลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดส่งผลให้การทำงานมีความเป็นรูทีนน้อยลง ผู้นำต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ๆ แทบทุกวัน บ่อยครั้งแผนที่วางไว้ล่วงหน้าเมื่อถึงเวลาจริงก็อาจจะใช้การไม่ได้ ทำให้ต้องคอยปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้เข้ากับสถานการณ์อยู่เสมอ ผู้นำจึงจำเป็นต้องมีระบบความคิดที่ยืดหยุ่น (Cognitive Flexibility) เพื่อที่จะสามารถพลิกแพลงหาวิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นปัญหาในภาพรวม ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถเชื่อมโยงข้อมูลและไอเดียต่างๆ (connecting dots) เพื่อนำมาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์และตัดสินใจแก้ปัญหาโดยไม่จำกัดการแก้ปัญหาอยู่ในกรอบเดิมๆ ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นสำคัญของการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส

7. Change Management – บริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง

ทุกวันนี้เราอยู่ในยุคหลังที่ new normal หรือความปกติใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเราจึงไม่สามารถที่จะอยู่นิ่งและหวังว่าทุกอย่างจะกลับสู่สถานการณ์เดิมได้ เพราะความปกติเดิมจะไม่มีอีกต่อไปแต่เป็นความปกติใหม่ที่จะเข้ามาแทนที่ ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง ทั้งการปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการทำงานให้มีความเหมาะสมเพื่อให้องค์กรสามารถทำงานได้อย่างยืดหยุ่น การนำเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน เพื่อให้องค์กรพร้อมปรับตัวได้ทันทีเมื่อความเปลี่ยนแปลงมาถึง

สรุปได้ว่า 7 คุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลง มาเป็นแนวทางในการคัดเลือกผู้บริหารและพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับองค์กร มีดังนี้ 1) Outward Mindset – คิดถึงส่วนรวม 2) Inspirational – สร้างแรงบันดาลใจ 3) Lifelong learning – เรียนรู้อยู่เสมอ 4) Communication – สื่อสารเป็น 5) Emotional Intelligence - ความฉลาดทางอารมณ์ 6) Unstructured Problem-Solving - คิดพลิกแพลงแก้ปัญหา และ 7) Change Management – บริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง

พุทธวิธีในการบริหาร

การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม 2 เดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 2,500 ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร

การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณา หน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์การ

O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคคล เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

พุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้าสามารถที่จะนำใช้ประยุกต์ในประเด็นที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการวางแผน พุทธวิธีการจัดองค์กร พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล พุทธวิธีการอำนวยการ และพุทธวิธีการกำกับดูแล ซึ่งจะได้กล่าวตามลำดับต่อไป

พุทธวิธีในการวางแผน

หลังจากตรัสรู้ ในวันเพ็ญกลางเดือน 6 ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียว ในช่วงนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้นเมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 2 เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” (วินย. (ไทย), 4/18/19,20.; วิ.มหา.(ไทย), 1/18/23.)

จะเห็นได้ว่าในพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั่นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายึดเป้าหมายเดียวกัน คือ พระพุทธเจ้ามุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

ทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโอกาสอื่นว่า “พรหมจรรย์” (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต (ม.มู.(ไทย), 12/352/373.)

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมาแปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกล (องฺ.เอก.(ไทย), 20/459/133,134. องฺ.ติก. (ไทย), 20/459/146.) วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมด ก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียว คือรสเค็ม ฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือ วิมุตติรส ฉันนั้น” (วินย.(ไทย), 7/462/227.)

การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิกนั้นเป็นพระอรหันต์ได้ เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ววัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะดำเนินชีวิต เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ 60 รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่างๆ ด้วย พระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งเป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (สํ.ส. (ไทย),15/428/148,149.)

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังผู้เดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมพระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา 2 เดือนปราบพยศชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธ พอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือ ได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจาก

วันตรัสรู้ ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลมาจากการวางแผนประกาศ พระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศพระศาสนาโดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่นักบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวมานั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตหิตสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเรียกว่า ปรหิตปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่าในการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้น มีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

3.4 พุทธวิธีในการจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จะมีการกำหนดให้สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติ ชั้น วรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือแม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรภู มหี ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่า มหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ 4 เหล่าคือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสียถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน” (วินย.จุล.(ไทย), 7/460/226-229.) โดยมีพุทธวิธีในการจัดองค์กร ดังนี้

1. ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่เท่าเทียมกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท่าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่เสมอกันนำทุกข์มาให้” (ขุ.ขุ. (ไทย), 25/31.) ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชที่หลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

2. เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้นพระพุทธเจ้าทรงจัดองค์กรในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการให้การอุปสมบท เมื่อมีกิจจาธิกรณ์หรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

3. พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุด ในองค์กรพระพุทธศาสนาดังพุทธพจน์ที่ว่า “ เราเป็นพระราชานั่นคือ เป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” (ม.ม. (ไทย), 13/609.)พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตร ให้เป็นพระธรรมเสนาบดีมีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกฝ่ายซ้าย รับผิดชอบด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือผู้ชำนาญที่รับภาระงานด้านต่างๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุณณะมันตานีบุตรเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปฏาจาราเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม (อง.เอก. (ไทย),20/146/28.) การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะสมกับงานในพระพุทธศาสนา

ในสมัยปัจจุบันประเพณีปฏิบัติที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลาย ถวายปริญญากิตติมศักดิ์แก่พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบัน ก็พออนุโลมให้เป็นการยอกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ได้เหมือนกัน

พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนาเริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร ตามแบบญัตติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธาน ในพิธีอุปสมบทเรียกว่า พระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท ถือว่าเป็นพุทธวิธีกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้าสู่องค์กรสงฆ์ และการบริหารงานบุคคล ดังนี้

1. เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษา

ครบ 5 จึงเรียกว่านิสัยมุตตกะคือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

2. ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการพัฒนาบุคลากร ตราบใดที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์เขาผู้นั้น ก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะคือ ผู้ยังต้องศึกษาต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือ ผู้ไม่ต้องศึกษากระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่าและทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมไปตามจริต 6 และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมฺเหหิ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียร เผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง” (ขุ.ขุ. (ไทย), 25/30/43,44.)

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

3. การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง” (ขุ.ชา.(ไทย), 27/ 2442/ 440.) เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ในเกสีสูตร (อง.จตุกฺก. (ไทย), 21/111/132-134.) ดังนี้

วันหนึ่งสารถีผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสีเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่านายเกสีมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสีกราบทูลว่า เขาใช้ 3 วิธีคือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ 3 วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

นายเกสีกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสีวิทยา พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง 3 วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่อง เมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสีถามว่า ถ้าใช้ 3 วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสีทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่าในวินัยของพระอริยะเจ้า การฆ่า หมายถึง การเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอน ย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ก็มียุทธวิธีในการบริหารงานบุคคลได้เป็นอย่างดี

พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ ดังนี้

1) ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

2) ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

1. พุทธวิธีในการอำนวยการของผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ คือมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการ คือ

1) อัตตหิตสมบัติ หมายถึง ความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะกับการเป็นผู้นำ

2) ปรหิตปฏิบัติ หมายถึง ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตปฏิบัติ จึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือ ความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง

พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก 4 ส. (ที.สี.(ไทย), 9/198/144.)ซึ่งมีคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหาร ดังต่อไปนี้

1) สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

2) สมาทปนา (จูงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึง

3) สมุตเตชนา (แกล้วกล้า) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

4) สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้าตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น (ที.ม.(ไทย), 10/211/201.) พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมาก เพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

2. การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่าย เพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย 3 ประการ (องฺ.ทุก.(ไทย), 20/479/165-167.) ดังนี้

1) อัตตาธิปไตย หมายถึง การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

2) โลกาธิปไตย หมายถึง การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่องนั่นคือยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

3) ธรรมาธิปไตย หมายถึง การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชาแต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้วย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามคำนินทาและสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือหลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึง หลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

"พระตถาคต อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาทรงอาศัยธรรม สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม" (องฺ.เอก.(ไทย), 20/453/125,126.)

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ 500 รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อจนทุกวันนี้

พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังต่อไปนี้ คือ

1. พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัย

การบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) คือ

1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ คือ เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์ ซึ่งได้ทรงชี้แจงให้มองเห็นคุณโทษแห่งความประพฤตินั้นๆ ชัดเจนแล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นไว้โดยความเห็นร่วมกัน (for the comfort of the excellence of the unanimous Order)

2) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ (for the comfort of the Order)

3) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก คือเพื่อข่มบุคคลผู้ไร้ยางอาย (for the control of shameless persons)

4) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม (for the living in comfort of well-behaved monks)

5) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบัน (for the restraint of the cankers in the present; for the prevention of temporal decay and troubles)

6) เพื่อบำบัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต คือ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียในอนาคต (for warding off the cankers in the hereafter; for protection against spiritual decay and troubles)

7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส (for the confidence of those who have not yet gained confidence)

8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว (for the increase of the confidence of the confident)

9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งสัทธรรม (for the lastingness of the true doctrine)

10) เพื่ออนุเคราะห์วินัย คือ ทำให้มีบทบัญญัติสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์จัดระเบียบของหมู่ หรือเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา (for the support of the discipline)

การบัญญัติพระวินัย เป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจากมาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายรางถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นพระภิกษุพระสงฆ์แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป

เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ 15 ค่ำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่า การสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า “กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธ ท่านทั้งหลายบริสุทธิ์ในศีลสิกขาบทนี้แล้วหรือ” (วินย.มหาวิภงฺค.(ไทย), 1/300/437.)

2. เมื่อมีในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง

การอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากของคณะสงฆ์ ในบางครั้งย่อมมีในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่า “อธิกรณ์” ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ ซึ่ง เรียกว่า อธิกรณสมถะ 7 ประการ (วินย.มหา. (ไทย), 2/503/332.) ดังนี้ คือ

1) สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทในที่พร้อมหน้าคณะสงฆ์ พร้อมหน้าบุคคล พร้อมหน้าวัตถุ และพร้อมหน้าธรรม ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสิน โดยยึดหลักพระธรรมวินัย

2) สติวินัย คือ ระงับอธิกรณ์โดยเอาสติขึ้นเป็นหลัก ในกรณีที่มีผู้โจทพระอรหันต์ด้วยลีลวิบัติ สงฆ์จะสวดประกาศสมมติให้แก่ผู้เป็นพระอรหันต์นั้นว่า “ท่านผู้นี้มีสติสมบูรณ์” เป็นการบอกให้รู้ว่าใครจะโจทพระอรหันต์ด้วยอาบัติไม่ได้

3) อมูฬหวินัย คือ ระงับโดยยกประโยชน์ให้ว่าต้องอาบัติในขณะเป็นบ้าในกรณีที่มีผู้โจทภิกษุนั้นด้วยอาบัติที่ต้องในขณะเป็นบ้า สงฆ์จะสวดประกาศสมมติเพื่อไม่ให้ใครๆ โจทด้วยอาบัติ

4) ปฏิญญาตกรณะ คือ วิธีการระงับอธิกรณ์โดยปรับอาบัติตามคำรับสารภาพของจำเลย การแสดงอาบัติก็ถือว่าเป็นปฏิญญาตกรณะเช่นเดียวกัน

5) เยภุยยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

6) ตัสสปาปิยสิกา คือ วิธีระงับอธิกรณ์โดยตัดสินลงโทษแก่ผู้กระทำผิด เมื่อสงฆ์พิจารณาตามหลักฐานพยานแล้วเห็นว่ามีความผิดจริง แม้เธอจะไม่รับสารภาพ

7) ติณวัตถารกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกลากันไปไม่ต้องมีการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหญ้ามากลบทับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ซัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจสงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ” (วินย.จุล. (ไทย), 7/457/227.) เป็นต้น

บทสรุป

การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารของพระพุทธเจ้าหรือพุทธวิธีการบริหารนั้น ในปัจจุบันมีนักการศึกษาและนักบริการให้ความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาผู้นำมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและประสบความสาเร็จในองค์การ โดยยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา ที่สังคมยอมรับ มีการอ้างอิงถึง แต่อย่างไรก็ตาม การจะทำให้เกิดภาวะผู้นำาจริยธรรมทางพุทธศาสนาก็ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจเป็นเพราะคนส่วนใหญ่ หรือคนในองค์การ มองภาพไม่ชัดว่า หลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติเฉพาะตัว จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น หรือคนในองค์การอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสียสละของคนในองค์การ ผู้นำจำเป็นต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัว จึงถือเป็นเรื่องยากยิ่งที่จะตัดสินใจที่จะเสียผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เนื่องจากหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารนั้นมีอยู่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับงานบริหารในบริบทที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้เพื่อทำให้ได้แนวทางการบริหารโดยมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำและหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร.* (พิมพ์พิเศษ 5 ธันวาคม). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

White Paper: Leadership Recruitment Trends 2022 ฉบับภาษาไทย. https://adecco.co.th/th/knowledge-center/detail/hr-insight/7-qualities-of-modern-leaders.

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศในองค์กร
MORALITY AND ETHICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS FOR EXCELLENCE IN THE ORGANIZATION

[1]พระครูปริยัติคุณรังษี, [2]เอกลักษณ์ คงทิพย์ และ [3]ธีร ลมวิชัย

[1]Phrakru Pariyatkunarangsri, [2]Akekalak Kongthip and [3]Theera Lomwichai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณาชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Phrakru Pariyatkunarangsri.kam@mcu.ac.th, [2]k.akekalak@gmail.com

Received: September 15, 2023; **Revised**: November 20, 2023; **Accepted**: December 1, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้คุณธรรมจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้นๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมและวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้บริหารเป็นหัวใจสำคัญของหน่วยงานหรือองค์กร ทุกหน่วยงานย่อมปรารถนาและให้การยอมรับนับถือผู้บริหารที่มีคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารเป็นการใช้หลักธรรมปฏิบัติในการบริหารงานทุกระดับ โดยการปกครองและบริหารที่ดี การปกครองและบริหารที่ดี ตามหลักธรรมปฏิบัตินั้น ผู้บริหารราชการต้องมี“ประมุขศิลป์” คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี อันเป็นคุณสมบัติที่ดี ที่สำคัญของหัวหน้าฝ่ายบริหาร ลงมาถึงหัวหน้างานทุกระดับให้สามารถปกครอง และบริหารองค์กรที่ตนรับผิดชอบ ให้

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์เลย

ดำเนินไปถึงความสำเร็จได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง และให้ถึงความเจริญ รุ่งเรืองและสันติสุขอย่างมั่นคง

คำสำคัญ: คุณธรรม, จริยธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา, ความเป็นเลิศ

Abstract

This article, Morality and ethics are fundamental importance of all people and all professions. If anyone has any professional or ethical principles hold a preliminary, it is difficult to advance the success of the identity and status of the profession. Moreover, it is the lack of ethics in both personal and professional. May have adverse effects on their own Society and professional circles in the future as well. As can be seen from a crisis of faith in many professional fields today. The executive is at the heart of the agency or organization. Every organization wishes and respects quality management, morality and ethics. For the executives, it is the use of principles and practices in all levels of administration. By good governance and management Good governance and administration. According to that practice public administrators must have good leadership qualities which is a good feature of the chief executive officer down to the supervisors of all levels to be able to rule and manage the organization in which they are responsible to continue to achieve success, good results high efficiency and to prosper prosperity and peace.

Keywords: morality, ethics, school administrators, excellence

บทนำ

สิ่งที่ทำให้คนในสังคมไทย ขาดคุณธรรม จนกลายเป็นปัญหาในปัจจุบัน 5 ประการ คือ (1) ความต้องการของคนใน สังคมและความต้องการของสังคมสวนทางกันนั้น คือ สังคมต้องการความเจริญเกิดขึ้น แต่คนในสังคมปฏิบัติอีกทางหนึ่ง คือทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองเมือปฏิบัติไม่ ถูกต้อง จึงเกิดปัญหาขึ้น (2) คนไม่เข้าใจสภาพสังคมของตนเอง สังคมของ ชาวพุทธเป็นสังคม

แห่งความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อกน สอนให้รู้คุณและตอบแทนคุณ รู้รัก สามัคคี แต่กลับปฏิบัติตรงกนข้าม มีแต่ความเห็นแก่ตัว โหดร้าย ไม่รู้จักคุณคน แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น (3) สังคมไทย เป็นสังคมแห่งการฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ชอบบริโภคไม่ชอบผลิต เมื่อฟุ่มเฟือยมากต้องใช้เงินมาก เมื่อไม่ได้ในทางสุจริต ก็หามาโดยทางทุจริต ความ ซื่อสัตย์ก็หมดไป (4) การขาดระเบียบวินัย ตังแต่ท้องถนน ชอบทิ้ง ชอบขว้าง ขาดความ เคารพกฎ กติกา ของสังคม ขาดความรับผิดชอบในหน้าทีของตนเอง ซึ่งเกี่ยวกบการดำเนินชีวิต การทำงาน การอยู่ร่วมในสังคม (5) แหล่งอบายมุขมีอยู่โดยทั่วไปซึ่งเป็นที่มั่วสุมของคนทุกประเภท ทำให้คนห่างไกลจากความดี ความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในทีสุด ปัญหาสังคมก็ติดตามมาอย่างต่อเนื่อง (พระเทพเวที, 2536: 12-20)

คุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านของคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรมคือความประพฤติถูกต้องดีงาม ทั้งกายและวาจา คุณธรรมและจริยธรรมถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนควรมี เพราะคุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ทำให้มนุษย์ต่างไปจากสัตว์ทั่วไป และจากผลของการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของนักปราชญ์ มีนักปรัชญา นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยาและนักบริหาร พบว่า มนุษย์มีคุณธรรมและจริยธรรมที่แตกต่างกัน มีทั้งดี เลวและไม่ดีไม่เลว ระดับคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์แต่ละคนอาจมีติดตัวมาแต่เกิด หรือมาพัฒนาได้ในภายหลังจากสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และกรอบประเพณี สังคม จากการศึกษาพอได้แนวคิดว่าทุกคนต่างมุ่งหวังสภาวะแห่งความสมบูรณ์ที่สุดแห่งตน ซึ่งสภาวะแห่งความสมบูรณ์ที่สุดเป็นสิ่งที่อยู่ในความสามารถและสติปัญญาของมนุษย์ที่จะสามารถดำเนินไปได้ด้วยตนเอง แต่เขาจะต้องรับผิดชอบต่อการเสริมสร้างชีวิตตนเองให้พัฒนาสูงขึ้นสู่ระดับที่ดีกว่า สูงกว่า แต่มนุษย์ขาดคุณธรรมในตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองขึ้นสู่ความสมบูรณ์ของชีวิตได้ มนุษย์ขาดจิตสำนึกในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปล่อยตัวเองเป็นทาสของอารมณ์ ความอยาก กิเลสตัณหาตลอดเวลา หากมนุษย์สร้างจิตสำนึกให้มั่นคงและหนักแน่นได้แล้วก็จะเป็นบันไดก้าวไปสู่ความสมบูรณ์ของมนุษย์ต่อไป ดังนั้นผู้บริหารในสถานศึกษาที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมควรต้องศึกษาข้อคิด คติธรรมและหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อทำความเข้าใจกับหลักธรรมนั้นๆเป็นเบื้องต้นแล้วนำไปคิดวิเคราะห์พิจารณาปรับใช้ให้เหมาะกับภารกิจของผู้บริหาร เช่น ภารกิจในฐานะผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชนหรือสังคม ภารกิจของผู้วางแผน กำหนดนโยบาย จัดองค์การ บริหารบุคคล ฯลฯ ล้วนต้องอาศัยหลักธรรมในการประกอบควบคู่ไปกับความรู้ความสามารถทั้งสิ้น จึงควรศึกษาวิเคราะห์ รวบรวมหลักธรรมแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ ท่านก็จะได้ชื่อว่า เป็นผู้บริหารที่มีทั้งคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม และมีคุณประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมอย่างแท้จริง

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ความหมายของคุณธรรม

โดยทั่วไปคนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า “คุณธรรมจริยธรรม” คำทั้งสองมีความหมายเป็นอันเดียว หรือ มีความหมายเหมือนกัน ในความเป็นจริงคำว่า คุณธรรม กับคำว่า จริยธรรม เป็นคำที่แยกออก จาก กันเป็น 2 คำ และมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรทำความเข้าใจ เกี่ยวกับ ความหมายของคำว่า คุณธรรม และจริยธรรม ให้ถ่องแท้ก่อน ความหมายของคำว่า คุณธรรม (Virtue) Longman Dictionaryof contemporary English ได้ให้ความหมาย ของคำว่า “คุณธรรม” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. หมายถึง ความดีงาม ของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่เกิดจากการกระทำจน เคยชิน

2. หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้ กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคม เกี่ยวกับความประพฤติและศีลธรรม

สมผิว ชื่นตระกูล (2536: 7) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ การกระทำความดี เป็นสิ่งที่ทำไปแล้วตนเองไม่เดือดร้อน ผู้อื่นไม่เดือดร้อนเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และสิ่งที่ทำไปเป็นประโยชน์เกื้อกูลด้วยประการทั้งปวง

กีรติ บุญเจือ (2542: 79) ได้ให้ความหมาย คุณธรรม (virtue) หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

แสง จันทร์งาม (2542: 218) ได้ให้ความหมาย คุณธรรม หมายถึงคุณภาพจิตฝ่ายดีที่ควบคุมให้คนมีความประพฤติดี

ปราชญา กล้าผจญ (2546: 312) ได้ให้ความหมาย คุณธรรม หมายถึง สภาวะที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ความดีงามทั้งหลาย อันเกิดจากการเป็นผู้มีธรรม มีศีลธรรมประจำใจ มีสภาวะจิตใจที่เหนี่ยวรั้งไว้มิให้ทำชั่ว

ความหมายของจริยธรรม

ชัยพร วิชชาวุธ (2531: 6) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรมหมายถึงหลักเกณฑ์การตัดสินใจความถูกผิดของพฤติกรรม หลักเกณฑ์การประเมินผลดี ผลเสียของพฤติกรรม และปฏิกิริยาต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางบวกหรือพฤติกรรมทางลบ

บุญมี แท่นแก้ว (2539: 168) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่าจริยธรรม หมายถึงหลักแห่งความประพฤติที่เห็นว่าดีงามและถูกต้อง

ประภาศรี สีหอำไพ (2550: 17) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าจริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม

ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

มนุษย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญมากที่สุดในโลก เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้และรับการฝึกอบรมสั่งสอน จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อโลกได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อสะสมประสบการณ์ชีวิต มนุษย์ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไปด้วยพร้อม ๆ กัน เพราะคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่าง มาก อาจสรุปความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมได้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบสุข ไม่พบอุปสรรค

2. ช่วยให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ไม่เผลอตัว ไม่ลืมตัว จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งใดก็จะระมัดระวังตัวอยู่เสมอ

3. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ

4. ช่วย ควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นนับว่าเป็นคุณแก่สังคม เพราะนอกจากจะเป็นตัวอย่างโดยการชี้นำทางอ้อมแล้ว ยังจะออกปากแนะนำสั่งสอนโดยตรงได้อีกด้วย

5. ช่วยให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์ ที่ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า

6. ช่วยควบคุมการเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อม ๆ กัน

7. ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์

ความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมที่กล่าวมานี้ ประเด็นที่สำคัญก็คือ สามารถลดปัญหา และขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติได้ เมื่อทุกคนประพฤติปฏิบัติตนดีแล้ว อุปสรรค ศัตรู ภัยอันทราย ก็จะหมดสิ้นไป ผู้คนมีแต่ความรักต่อกัน สังคมมีแต่ความสงบ และประเทศชาติก็จะเจริญรุ่งเรือง

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2545: 3-4) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้พอสรุปได้ว่า การศึกษาควรมีจุดมุ่งหมาย ต่อไปนี้

1. เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรม เป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ

2. ควรจะอบรมนักเรียน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักบำรุงสติปัญญาให้เฉียบแหลมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนและแก่ประชาชน

3. ฝึกนักเรียนให้มีความรู้สำหรับใช้ประกอบอาชีพ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า การศึกษาอบรมดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในสถานศึกษาเท่านั้น โดยเฉพาะในหัวข้อที่ 1 ควรจะได้รับการอบรมจากทางบ้าน ข้อนี้สำคัญมาก แม้จะเป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่ แต่ด้วยสมัยปัจจุบันพ่อ-แม่ ผู้ปกครอง มักโยนความรับผิดชอบไปให้ครู อาจารย์ และสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษามีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพตามข้อ 2 และข้อ 3 ผู้ใดได้รับการศึกษาในระดับต่ำก็จะได้รับประโยชน์น้อย แต่ถ้าการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะได้รับประโยชน์เพิ่มพูนขึ้น แต่หากผู้ใดมีสันดานเลวและบกพร่องในข้อ 1 คือปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตและศีลธรรม คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อ 2 และข้อ 3 ย่อมกลายเป็นโทษ และในบางกรณีย่อมกลายเป็นโทษมหันต์

พระบำรุง ปญฺญาพโล (2555: 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ไว้ดังนี้ คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพ ลักษณะอันมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดี ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกายวาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนร่วม นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคมเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีตัวบุคคลมากที่สุดคุณธรรม จริยธรรม และที่พึ่งประสงค์ ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ยนต์ ชุมจิต (2546: 264) ได้อธิบายว่า คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมก่อให้เกิดประโยชน์หรือมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ประโยชน์ตน ทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบร่มเย็น ไม่ต้องเดือดเนื้อร้อนใจ ไม่ต้องอยู่อย่างหวาดระแวง เพราะตนเองไม่ได้เบียดเบียนผู้ใด มีแต่จะสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมและผู้อื่น ทำให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตส่วนตัวและการงานอาชีพมีความมั่นคงและก้าวหน้า ได้รับการยกย่องสรรเสริญเทิดทูนบูชาจากบุคคลทั่วไป ครอบครัวอบอุ่นมีความสุข มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น สถาบันการศึกษาหรือสถาบันที่ประกอบอาชีพธุรกิจมีชื่อเสียง ทำให้บุคคลอื่นศรัทธาเลื่อมใส สถาบันหรือหน่วยงานที่ตนเองสังกัดมีความเจริญก้าวหน้า ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสมาชิกทุกคนเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม ประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สังคมได้รับความสงบสุข เพราะทุกคนเป็นคนที่มีคุณธรรม และสังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวดเร็ว เพราะสมาชิกทุกคนต่างกระทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เช่น สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความ

จงรักภักดีและเห็นความสำคัญของสถาบันดังกล่าวอย่างแท้จริง และขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะทุกคนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และเต็มใจยึดถือปฏิบัติตาม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2531: 3) กล่าวว่า น้ำและอากาศเป็นสิ่งที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไป เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต เพราะ ถ้าขาดน้ำเพียงวันเดียวคนก็แทบตาย ยิ่งขาดอากาศประเดี๋ยวเดียวก็อาจตายหรือไม่ก็เป็นอัมพาตไป จริยธรรมหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์และสังคมของเราอยู่โดยไม่รู้ตัว แต่ก็มีความแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งระหว่างน้ำและอากาศ กับศาสนาและจริยธรรม คือน้ำและอากาศนั้นคนขาดไปแล้วก็รู้ตัวเองว่าตัวเองขาดอะไรและต้องการอะไร แต่ศาสนาและจริยธรรมนั้นมีลักษณะประณีตและเป็นนามธรรมมาก จนกระทั่งแม้ว่าคนจะขาดสิ่งเหล่านี้จนถึงขั้นมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ยังไม่รู้ว่าขาดอะไร ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องสร้างความเข้าใจ และชี้แจงอย่างต่อเนื่องให้ตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญ

ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพลักษณะอันนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดี ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม นามาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เหตุนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีในตัวบุคคลมากที่สุด

คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร คือ การใช้หลักธรรมปฏิบัติในการบริหารราชการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ และผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง หรือระดับสูง ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง โดยการปกครองและบริหารที่

คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร

ผู้บริหารที่ดีควรมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี (Good Personality) คือ เป็นผู้มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

1.1 มีสุขภาพที่ดี คือ เป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยา รวมทั้งการแต่งกายที่สุภาพ เรียบร้อยดีงาม สะอาด และดูสง่างามสมฐานะ

1.2 มีสุขภาพจิตที่ดี คือ เป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอที่งาม เป็นคนดี มีศีลธรรม ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา กับทั้งมีกัลยาณมิตตธรรม คือมีคุณธรรมของคนดี

1.3 เป็นผู้มีศรัทธา หมายถึง เป็นผู้รู้จักศรัทธาบุคคล และข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธา ไม่ลุ่มหลงงมงายในที่ตั้งแห่งความลุ่มหลง

1.4 เป็นผู้มีศีล คือ ผู้ที่รู้จักสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และวาจาให้ เรียบร้อยดีงาม ไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

1.5 เป็นผู้มีสุตะ คือ ผู้ได้เรียนรู้ทางวิชาการ และได้ศึกษาค้นคว้าในวิชาชีพดี

1.6 เป็นผู้มีจาคะ คือ เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ รู้จักเสียสละ

1.7 เป็นผู้มีวิริยะ คือ ผู้ขยันหมั่นเพียร ในการประกอบกิจการงานงานอาชีพ และ/หรือในหน้าที่รับผิดชอบ

1.8 เป็นผู้มีสติ คือ ผู้รู้จัก ยับยั้ง ชั่งใจ รู้จักคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ ก่อนคิด พูด ทำ

1.9 เป็นผู้มีสมาธิ คือ ผู้มีจิตใจตั้งมั่น ข่มกิเลสนิวรณ์

1.10 เป็นผู้มีปัญญา คือ ผู้ที่รอบรู้กองสังขาร ผู้รอบรู้สภาวธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร) และที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (วิสังขาร คือพระนิพพาน) ผู้รู้แจ้งพระอริยสัจ 4 รวมเป็น ผู้มีปัญญาอันเห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อม แห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

2. เป็นผู้มีกัลยาณมิตตธรรม คือ ผู้มีคุณธรรมของมิตรที่ดี 7 ประการ คือ

2.1 เป็นผู้น่ารัก (ปิโย) คือ เป็นผู้มีจิตใจประกอบด้วยเมตากรุณาพรหมวิหาร

2.2 เป็นผู้น่าเคราพบูชา (ครุ) คือ เป็นผู้ที่สามารถเอาเป็นที่พึ่งอาศัย เป็นที่พึ่งทางใจ

2.3 เป็นผู้น่านับถือ น่าเจริญใจ (ภาวนีโย) ด้วยว่า เป็นผู้ได้ฝึกฝนอบรมตนมาดีแล้ว ควรแก่การยอมรับและยกย่องนับถือ เอาเป็นเยี่ยงอย่างได้

2.4 เป็นผู้รู้จักพูดจาโดยมีเหตุผลและหลักการ (วัตตา) รู้จักชี้แจง แนะนำ ให้ผู้อื่นเขาใจดี แจ่มแจ้ง เป็นที่ปรึกษาที่ดี

2.5 เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกิน วิพากษ์ วิจารณ์ ซักถาม หรือขอปรึกษาหารือ ขอให้คำแนะนำต่างๆ ได้ (วจนักขโม)

2.6 สามารถแถลงชี้แจงเรื่องที่ลึกซึ้ง หรือเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจอย่างถูกต้อง และตรงประเด็นได้ (คัมภีรัญ จะ กะถัง กัตตา)

2.7 ไม่ชักนำในอฐานะ (โน จัฏฐาเน นิโยชะเย) คือไม่ชักจูงไปในทางเสื่อม (อบายมุข) หรือไปในทางที่เหลวไหล ไร้สาระ หรือที่เป็นโทษ เป็นความทุกข์ เดือดร้อน

จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

1. เป็นผู้มีหลักธรรมในการครองงานที่ดี ด้วยคุณธรรม คือ อิทธิบาทธรรม ได้แก่

1.1 ฉันทะ ความรักงาน คือ จะต้องเป็นผู้รักงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และทั้งจะต้องเอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งานและเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการทำกิจการงาน และมุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือกิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ

1.2 วิริยะ ความเพียร คือ จะต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบด้วยความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่หรือในอาชีพของตนจึงจะถึงความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าได้

1.3 จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่ออยู่กับการงาน ผู้ที่ทำงานได้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเป็นผู้เอาใจใส่ต่อกิจการงานที่ทำ และมุ่งกระทำงานอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ ไม่ทอดทิ้งหรือวางธุระเสียกลางคัน ไม่เป็นคนจับจด หรือทำงานแบบทำๆ หยุดๆ หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้บริหารจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ “ติดตามผลงาน และ /หรือ ตรวจงาน” หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์การของตน เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจ และสั่งการให้กิจการงานทุกหน่วยดำเนินตามนโยบายและแผนงาน ให้ถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.4 วิมังสา ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุสังเกตผลในการปฏิบัติงานของตนเองและของผู้น้อยหรือของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ว่า ดำเนินไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้หรือไม่ได้ผลสำเร็จหรือมีความคืบหน้าไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงไร มีอุปสรรคหรือปัญหาที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขวิธีการทำงาน หรือวิธีการบริหารกิจการงานนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้อย่างไรขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลจากที่ได้ติดตามประเมินผลงานหรือตรวจงานนั้นแหละมาวิเคราะห์วิจัย ให้ทราบเหตุผลของปัญหาหรืออุปสรรคข้อขัดข้องในการทำงาน แล้วพิจารณาแก้ไขปัญหาเหล่านั้น และปรับปรุงพัฒนาวิธีการทำงานให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ให้ถึงความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้นไปได้

2. รู้จักหลักปฏิบัติต่อกันด้วยดี ระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้ผู้บังคับบัญชา ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ชื่อ“เหฏฐิทิศ” มีเนื้อความว่า “เหฏฐิทิศ” คือ ทิศเบื้องต่ำ เจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชา พึงบำรุงบ่าว คือผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยสถาน 5 คือ

2.1 ด้วยการจัดงานให้ตามกำลัง กล่าวคือ มอบหมายหน้าที่การงานให้ตามกำลังความรู้ สติปัญญา ความสามารถ (Put the right man on the right job – รู้จักใช้คนให้ถูกกับงาน)

2.2 ด้วยการให้อาหารและบำเหน็จรางวัล กล่าวคือ เมื่อทำดี ก็รู้จักยกย่องชมเชยและ/หรือ สนับสนุน อุดหนุน ให้ได้รับบำเหน็จรางวัล เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง ตามสมควรแก่ฐานะ เมื่อทำไม่ดี ก็ให้คำตักเตือน แนะนำ สั่งสอน ให้พัฒนาสมรรถภาพให้ดีขึ้น ถ้าไม่ยอมแก้ไขพัฒนาตนให้ดีขึ้น ก็ต้องตำหนิ และมีโทษตามกฎเกณฑ์ โดยชอบธรรม

2.3 ด้วยการรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ กล่าวคือ ต้องรู้จักดูแลสารทุกข์ สุกดิบของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่เป็นผู้แล้งน้ำใจ คือไม่ปฏิบัติกับลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

2.4 ด้วยแจกของมีรสดีแปลกๆ ให้กิน หมายความว่า ให้รู้จักมีน้ำใจแบ่งปันของกินของใช้ดีๆ ให้ลูกน้อง

2.5 ด้วยปล่อยในสมัย คือ รู้จักให้ลูกน้อง หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ลาพักผ่อนบ้างส่วนบ่าว หรือลูกน้องผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เมื่อเจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชา ทำนุบำรุงอย่างนี้แล้ว ก็พึงปฏิบัติอนุเคราะห์เจ้านาย ผู้บังคับบัญชาด้วยสถาน 5 ตอบแทนด้วยเช่นกัน คือ (1) ลุกขึ้นทำงานก่อนนาย คือ ให้รับสนองงานผู้บังคับบัญชาด้วยความขยันขันแข็งควรมาทำงานก่อนนาย หรือผู้บังคับบัญชา อย่างน้อย ก็มาให้ทันเวลาทำงาน ไม่มาสายกว่านาย หรือสายกว่าเวลาทำงานตามปกติ (2) เลิกการทำงานที่หลังนาย คือ ทำงานด้วยความขยันขันแข็ง แม้เลิก ก็ควรเลิกที่หลังนาย หรือผู้บังคับบัญชา อย่างน้อยก็อยู่ทำงานให้เต็มเวลา ไม่หนีกลับก่อนเวลาเลิกงาน (3) ถือเอาแต่ของที่นายให้ คือ มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี ไม่คดโกงนาย หรือผู้บังคับบัญชา ไม่คอร์รัปชั่น ไม่เรียกร้องต้องการโดยไม่เป็นธรรม หรือเกินเหตุ (4) ทำงานให้ดีขึ้น คือ ต้องรู้จักพัฒนาคุณวุฒิความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ในการทำงาน ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง (5) นำคุณของนายไปสรรเสริญ คือ รู้จักนำคุณความดีของเจ้านาย ผู้บังคับบัญชาไป ยกย่อง สรรเสริญ ตามความเป็นจริง ในที่และโอกาสอันสมควรกล่าวโดยย่อ ผู้บังคับบัญชา กับ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา พึงปฏิบัติต่อกันดังคำนักปกครอง นักบริหารแต่โบราณ กล่าวว่า “อยู่สูงให้นอนคว่ำ อยู่ต่ำให้นอหงาย” “อยู่สูงให้นอนคว่ำ”หมายความว่า เป็นผู้ปกครอง ผู้บังคับบัญชา หรือเป็นผู้นำคนพึงดูแลเอาใจใส่ทำนุบำรุงผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้องด้วยดี คือด้วยความเป็นธรรม ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

3. เป็นผู้มีมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relation) ที่ดี ด้วยคุณธรรม คือพรหมวิหารธรรมและสังคหวัตถุ เป็นต้น พรหมวิหารธรรม คุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ 4 ประการ (1) เมตตา คือความรัก ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (2) กรุณา คือ ความสงสาร ปรารถนาให้ผู้มีทุกข์เดือดร้อน ให้พ้นทุกข์ (3) มุทิตา คือ ความพลอยยินดี ที่ผู้อื่นได้ดี ไม่คิดอิจฉาริษยากัน (4) อุเบกขา

คือ ความวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ โดยที่เราก็ช่วยอะไรไม่ได้ ก็ต้องปล่อยวางใจของเราเองด้วยปัญญา ตามพระพุทธพจน์ว่า “สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม” และหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ คือ เป็นหลักธรรมเพื่อการสงเคราะห์ ประกอบด้วย (1) ทาน รู้จักให้ปัน สิ่งของของตน แก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน (2) ปิยวาจา รู้จักเจรจาอ่อนหวาน คือ กล่าวแต่วาจาที่สุภาพอ่อนโยน (3) อัตถจริยา รู้จักประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (4) สมานัตตตา เป็นผู้มีตนเสมอ คือไม่ถือตัวเย่อหยิ่ง จองหอง อวดดี ซึ่งลักษณะของคุณธรรม 4 ประการนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นไว้ได้ และยังความสมัครสมานสามัคคี ให้เกิดขึ้นระหว่างกันและกันด้วย หรือจะเรียกว่า เป็น “หลักธรรมมหาเสน่ห์” ก็ได้

4. เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม (Initiatives) ด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creative) โครงการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ และวิธีการทำงานใหม่ๆ ให้การปกครองการบริหาร กิจการงานได้บังเกิดผลดี มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

5. มีความคิดพัฒนา (Development) คือ เป็นนักพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ล้าหลังหรือข้อบกพร่องในการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

6. เป็นผู้มีสำนึกในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ (Sense of Responsibilities) สูง คือ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนศักยภาพ และสำนึกในการสร้างฐานะของตน และมีสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือต่อครอบครัว ต่อองค์กรและหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบอยู่ และต่อสังคมประเทศชาติ ให้เจริญสันติสุขและมั่นคง

7. มีความมั่นใจตนเอง (Self Confidence) สูง หมายถึง มีความมั่นใจโดยธรรมคือมีความมั่นใจในความรู้ ความสามารถ สติปัญญาและวิสัยทัศน์ และทั้งคุณธรรม คือความเป็นผู้มีศีลมีธรรมอันตนได้ศึกษาอบรมมาดีแล้ว มิใช่มีความมั่นใจอย่างผิดๆ ลอยๆ อย่างหลงตัวหลงตน ทั้งๆที่แท้จริงตนเองหาได้มีคุณสมบัติและคุณธรรมดีสมจริงไม่ และจักต้องรู้จักแสดงความมั่นใจ ในเวลา คิด พูด ทำ ให้เหมาะสมกับกาละ เทศะ บุคคล สถานที่ และประชุมชน ด้วย

8. เป็นผู้ประกอบด้วย “หลักธรรมาภิบาล” คือ คุณธรรมของนักปกครอง นักบริหาร ที่ดี (Good Governance) เป็นต้นว่า (1) หลักความถูกต้อง คือ มีการพิจารณาวินิจฉัยปัญหา การทำการตัดสินใจ (Decision Making) และสั่งการ (Command) ด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง และกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร ที่ออกตามกฎหมาย ถูกต้องตามหลักศีลธรรมเนียมประเพณีที่ดีของสังคม ถูกต้องตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือ และถูกต้องตรงประเด็นตามหลักวิชาและได้รับความพึงพอใจจากชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (2) หลักความเหมาะสม คือ รู้จักคิด พูด ทำ กิจการงาน และปฏิบัติงานได้เหมาะสมถูกกาละ เทศะ บุคคล สังคม และสถานการณ์ กล่าวคือ เป็นผู้มีสัปปุริสธรรม คือ คุณธรรมของสัตบุรุษคือคนดีมีศีลธรรม มี 7 ประการเป็นต้นว่า

(1) ธัมมัญญุตา รู้จักเหตุ ได้แก่ ปัญญารู้เหตุแห่งทางเจริญ และทางเสื่อม เป็นต้น (2) อัตถัญญุตา รู้จักผล ได้แก่ ปัญญารู้ผล ที่เป็นมาแต่เหตุ หรือปัจจัยให้เกิดผลต่างๆ ตามที่เป็นจริง

9. หลักความบริสุทธิ์ คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ กระทำกิจการงาน ด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนา ความคิดอ่าน ที่บริสุทธิ์

10. หลักความยุติธรรม คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ และปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยความชอบธรรม บนพื้นฐานแห่งหลักธรรม หลักการ เหตุผล และข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ และตรงประเด็น และด้วยความเที่ยงธรรม คือ ไม่อคติ หรือ ลำเอียง ด้วยความหลงรัก หลงชังด้วยความกลังเกรง และด้วยความหลง ไม่รู้จริง คือขาดข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ และสมบูรณ์ เป็นเครื่องประกอบการวินิจฉัย ตัดสินใจ ให้ความเที่ยงธรรม

การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

ผู้บริหารที่ดีควรมีหลักธรรมสำหรับพัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ได้แก่

1. ศีล คือ การสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และทางวาจา ให้เรียบร้อยดีงามไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. สมาธิ คือการรักษาใจให้ผ่องใสปราศจากกิเลสนิวรณ์ แล้วให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดี่ยว

3. ปัญญา คือ การรอบรู้กองสังขาร รอบรู้สภาวธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร) และที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร คือพระนิพาน) และรู้แจ้งเห็นแจ้งพระอริยสัจ 4 รวมเป็นผู้มีปัญญาอันเห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อม แห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

บทสรุป

ผู้บริหารเป็นหัวใจสำคัญของหน่วยงานหรือองค์การ ทุกหน่วยงานย่อมปรารถนาและให้การยอมรับนับถือผู้บริหารที่มีคุณภาพนั่นก็คือ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีทักษะคามชำนาญงานมีประสบการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลฯลฯ แต่ที่เหนือสิ่งอื่นใดคือ ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหตุนี้ ผู้บริหารที่ขาดคุณธรรมย่อมเป็นเหตุของความเสื่อมของหน่วยงานบุคคลในหน่วยงานมักจะแตกแยกขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหน่วยงานย่อมลดลง ผู้บริหารที่มีคุณธรรมย่อมเป็นที่รักของผู้ร่วมงานเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานผู้ร่วมงานให้

ความร่วมมือ สามารถรวมพลังแห่งการยอมรับ เป็นพลังสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาหน่วยงานให้ก้าวหน้า

ดังนั้น หน่วยงานใดมีสมาชิกที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมแล้ว หน่วยงานนั้นก็จะเป็นหน่วยงานที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เพราะคุณธรรมที่ดีในตัวแต่ละคนนั้น จะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นผู้มีคุณภาพพร้อมที่จะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนจริยธรรมนั้นเป็นตัวบ่งบอกถึงความเป็นผู้ที่สามารถในการปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง ทำให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า หน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีคุณธรรม จริยธรรม ก็คือ มีปัจจัยตัวป้อนด้านบุคลากรที่ดี และเมื่อเข้าสู่กระบวนการก็จะได้ผู้ที่ควบคุมกระบวนที่ดี และจะได้ผลงานออกมาที่ดีในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2542). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.

ชัยพร วิชชาวุธ. (2531). *แนวคิดและและการพัฒนาใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรมในจริยธรรมศึกษา.* กรุงเทพฯ : ม.ปพ.

บุญมี แท่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ปราชญา กล้าผจัญ. (2546). *คุณธรรม จริยธรรม จรรายบรรณวิชาชีพ.* กรุงเทพฯ : เยโล่การพิมพ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุคสพับลิเคชั่น.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ป๋วย อึ้งภากรณ์. (2545). *ทัศนะว่าด้วยการศึกษา.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระเทพเวที. (2536). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต).(2531). *ธรรมมะกับการศึกษาของไทย.* กรุงเทพฯ:คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระบำรุง ปัญญาพโล (โพธิ์ศรี). (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหม่. กรุงเทพมหานคร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมผิว ชื่นตระกูล. (2536). *ความเป็นครู.* เชียงใหม่ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (อัดสำเนา).

แสง จันทร์งาม. *การสอนจริยธรรมในโรงเรียน.* เอกสารนำเสนอในการประชุมสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน.

สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2542). *การพัฒนาด้านจิตพิสัยมิติสำคัญของการพัฒนาคน*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

ยนต์ ชุมจิต. (2546). *การศึกษาและความเป็นครูไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.